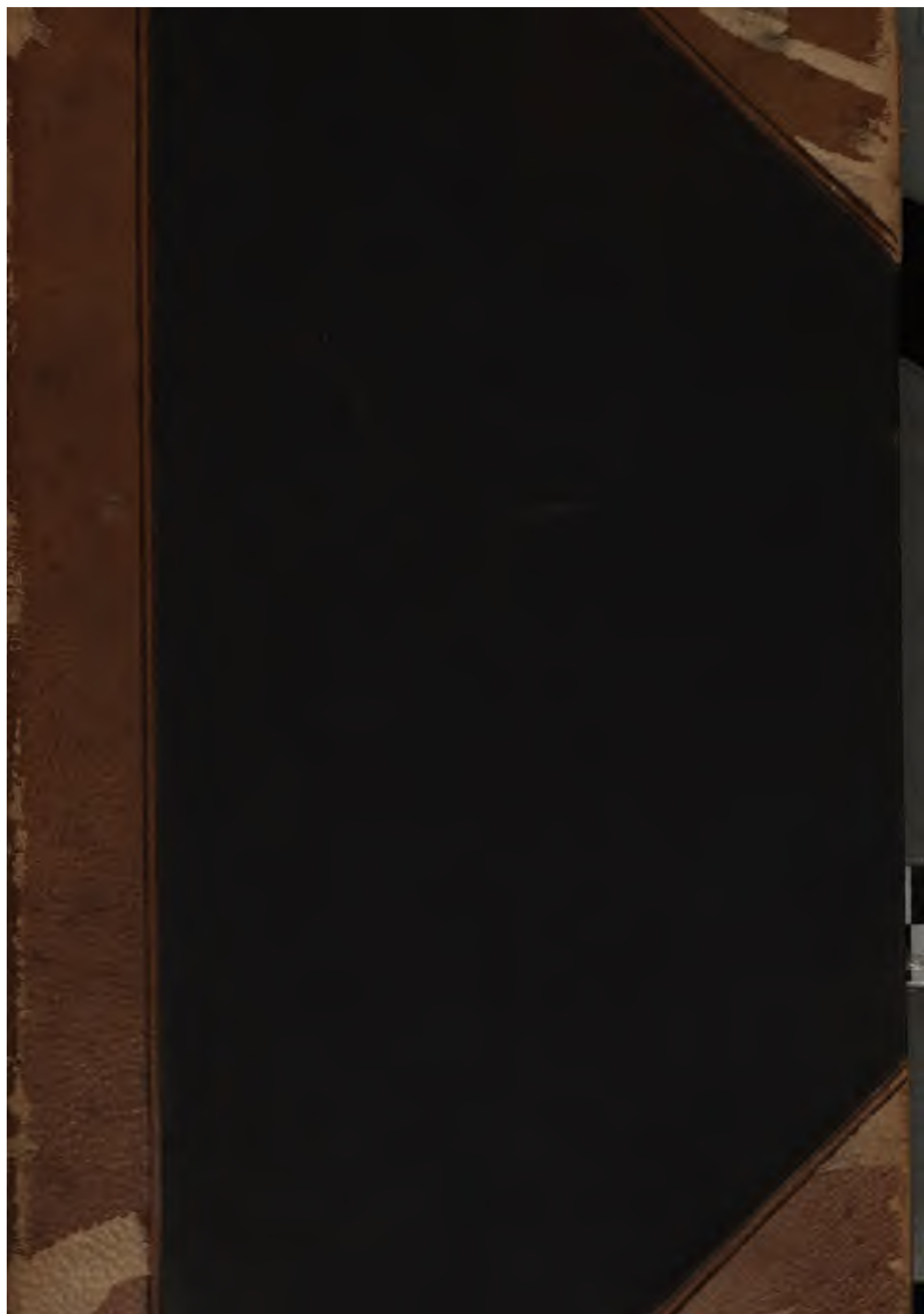
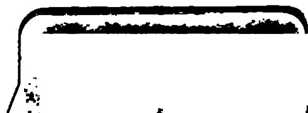

Nyolczadik évfolyam. I—IV. füzet. 1883. Január—Augusztus.

MAGYAR KÖNYV-SZEMLE.

KÖZREBOCSÁTJA

A M. NEMZETI MÚZEUM KÖNYVTÁRA.

BUDAPEST.

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVKIADÓ HIVATALA

1884.

AZ ELSŐ NÉGY FÜZET TARTALMA.

MAGYAR
KÖNYV-SZEMLE.

KÖZREBOCSÁTJA

A M. NEMZETI MÚZEUM
KÖNYVTÁRA.

1883-ik ÉVI FOLYAM.

BUDAPEST.
A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVKIADÓ HIVATALA
1884.

Budapest. Weiszmann testvérek könyvnyomdája.

TARTALOM.

HORVÁT ISTVÁN KÉZIRATAI
A MAGYAR NEMZETI MÚZEUM KÖNYVTÁRÁBAN.[1])

Közli: **Nagy Sándor.**

Horvát Istvánnak, a tudósnak és hazafinak emléke sokkal élénkebben él nemzetünk szivében, hogy sem születése közelgő százados évfordulójára (1884 máj. 3.) előre figyelmeztetni kellene a hazai tudományos világot; s halhatatlan érdemei, melyeket a nemzeti szellem fejlesztése s a hazai tudomány és irodalom müvelése körül szerzett, sokkal ismeretesebbek, hogy sem azokat fejtegetni, avagy csak előszámlálni is szükség lenne. Sem az egyiket, sem a másikat nem szándékom tenni, mert — bár készületekről még alig szól a hir, — hiszem így is, hogy tudományos és irói köreink versenyezni fognak egymással az említett évforduló kegyeletes megünneplésében.

Az oltár körül, melyen ez alkalommal e nagy szellem emlékének fog áldozatot nyujtani a nemzet, kiváló helyet követel a M. Nemzeti Múzeum s különösen ennek könyvtára, mely Horvát Istvánt minden másoknál több joggal magáénak vallja s azon 34 évre terjedő időszakot, mely alatt őre. igazgatója volt, legnevezetesebb korszakai közé számítja. A pezsdülő tevékenység, a fáradhatlan munkásság éveinek nevezhetnők ez éveket s eredményeik, melyek a könyvtár felvirágzásának legelső tényezőivé váltak, valóban nagy becsülésre tarthatnak számot. Az alapvetés, a kezdeményezés fáradságos munkája, a könyvtárnak, mint ilyennek megalapítása várt Horvátra s ő e roppant fel-

[1]) 1884 május 3-án lesz Horvát István születésének 100-dik évfordulója, ki életének 62 évéből 34-et a múzeumi könyvtár szolgálatában mint ennek igazgató-őre töltött el. Müködése a könyvtár történetében új korszakot nyit meg, melyhez a hazai közművelődés legnemesebb emlékei füződnek. A múzeumi könyvtár egykori nagy főnöke iránti hálánkat kivánjuk tehát első sorban leróni, midőn születésének századik évfordulója alkalmából annak hátrahagyott kéziratait folyóiratunkban megismertetjük.

Szerk.

adatot derekason megoldotta. Valóban el kell ismernünk, hogy a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárát Horvát István tette azzá, a minek lennie kell. Mindazon irányok és törekvések, melyek e könyvtárnak, mint elsőrangú nemzeti tudományos intézetnek jól fölfogott rendeltetéséből folynak s a melyeket ápolni, gyámolítani mindvégig föladata leend, — egyenesen ezen korszakból, egyenesen Horvát Istvántól származnak. Azt a működési irányt, melyet a könyvtár — sokkal szélesebb körben — manap is követ, ő indította meg rendszeresen s ő vitte, mint első anynyira, a mennyire az akkori gyarló segédeszközökkel s az ő fáradhatlan buzgalmával vinni lehetett.

A nagy fontosságu föladatra, minő ez időben a Széchenyiországos könyvtár vezetése volt, nálánál alkalmasabb, rátermettebb embert, akár erős hazafias lelkületét, akár széleskörü alapos szakismereteit s roppant szorgalmát tekintsük, keresve sem lehetett volna találni; valamint másfelől meg kell vallanunk azt is, hogy e nagy tudományu férfiu, a magyar őstörténetek fáradhatlan lelkes buvára, »a nemzeti szellem tüzes ébresztője« — mert őt legtöbb joggal illeti meg e név — épen itt, a nemzeti tudomány és irodalom leggazdagabb kincstárában volt legméltóbb helyén, mint gondos őrizője, hű sáfárja egy egész nemzet ezredéves szellemi kincseinek, melyeket érdemök szerint becsülni s értékesíteni nálánál jobban senki sem tudott.

Páratlan érdemeit, melyeket e helyütt szerzett, csak azok ismerik igazában, kik az ő örökében munkálkodnak; de elismerte s méltányolta maga a nemzet közvéleménye, a nemzet képviselőinek tanácsa is; maga Deák Ferencz volt az, ki az 1836. országgyülésen a legmelegebb szavakban emlékezett meg a nagy férfiuról, kinek hazai nyelvünk s nemzetiségünk ügye a halhatatlan Révai után legtöbbet köszönhet.

Ám számítsa őt nagyjai közé tudomány-egyetemünk, hol Horvát egymaga két tanszéket töltött be; büszkélkedjék vele szülővárosa, Székes-Fejérvár; több joggal senki sem vallhatja őt magáénak, mint roppant munkásságának szinhelye, a M. Nemz. Múzeum könyvtára. Hiszen ő nemcsak életében volt ez intézeté; az maradt halála után is s az marad örökre. Lényének halhatatlan része, nagy szelleme itt maradt elhunyta után is; nagy elméjének alkotásai, tudományos művei, melyeknek csak puszta

czímsorozata is egész könyvet tenne ki, itt vannak összegyüjtve legteljesebb számban; s ki tőle akár mélyreható tudományt, alapos szakismereteket s ellenállhatlan tudományszomjat, akár valódi hazafiui érzületet s magas eszményi lelkesedést kiván tanulni, itt keresi fel s itt találja meg a nagy mestert mai nap is.

Erőmet fölülhaladó munkára vállalkoznám, ha e műveket egyenkint ismertetni szándékoznám. Horvát István tudományos működésének egész roppant területét be kellene járnom, egy rengeteg erdőt, melyben a jövő és menő, távozó és visszatérő, járt és fölhagyott utak szeszélyesen keresztezik egymást s könynyen labyrinthba csalják a tapasztalatban vándort. Elég legyen tehát csak egy szűkebb határok közé szorított, de még kevésbé ismert területre szorítani szemlénket, elég legyen csak kiadatlan munkáiról, a M. Nemz. Múzeum könyvtárában őrzött kézirataíról szólani röviden, általános tájékoztatásul azoknak, kik a közelgő évforduló alkalmából Horvát István irói működéséről s tudományos törekvéseiről egyet-mást irni szándékoznak.

Közkönyvtárainkban számos kéziratgyűjtemény található, melyek — vétel útján — egyes magángyűjtők, vagy kiváló tudósok, nagy irók hagyatékából kerültek oda, mint legilletékesebb helyökre. Hevenessi és Kaprinai, Kazinczy és Toldy, Jankovich és Farkas Lajos kézirat-gyűjteménye szakembereink előtt eléggé ismeretes. Horvát István gyűjteménye mindezektől lényegesen különbözik s mindezeket messze fölülmulja. Jankovich és Farkas Lajos csak gyűjtők, amateurök voltak; épen ezért gyűjteményök egészen másnemű, mint Horvát Istváné. Hevenessi és Kaprinai hagyatékát inkább lehet hozzá hasonlítani; de tömegére sokszorta kisebb, tartalom tekintetében sokkal egyoldalúbb s tudományos becsre messze alatta áll mindenik. Kazinczy és Toldy gyűjteménye anyag tekintetében leginkább rokon vele, de ezek is jóval szegényebbek. Horvát gyűjteménye oly tetemes és oly gazdag, hogy egymaga fölér e négy gyűjteménynyel együtt véve.

A feledhetetlen emlékü József nádor, ki Horvát István elhunyta után nyomban sietett az ő páratlan becsü könyvtárát biztosítani a Múzeum számára, s vele együtt mindazok, kik ennek külföldre vándorlását megakadályozták, valóban nagy szolgálatot tettek a hazai tudományosságnak. Az összes könyvtár — 30,000 kötet — a kéziratokkal s oklevelekkel együtt mindjárt

Horvát István elhunyta után átszállíttatott a M. Nemz. Múzeum helyiségébe s József nádornak ez volt utolsó intézkedése a védnöksége alatt álló intézet ügyeiben, — de voltaképen csak 1851-ben vált ez intézet tulajdonává.

A kéziratgyűjtemény köteteinek száma 946-ra rúg; olj szám, melylyel csak Jankovich gyűjteménye ér föl. A kötetek túlnyomó része egyenlő nagyságú: negyedrét-alakkal bir ı egyes különálló papirlapokból áll, melyek néha csak pár szóbó álló, néha terjedelmesebb följegyzést tartalmaznak. Az egyes lapok szigoru rendben, betűk vagy évszámok szerint összeállítva, egyenlő nagyságú és szinű táblákba vannak beosztva, melyeknek sarkán a czím pontos följegyzése található. Végig futva szemünkkel ez egyforma kötetek roppant halmazán, néma bámulattal hódolunk a nagy eruditióval s hangyaszorgalommal megáldott férfi emlékének, ki e temérdek jegyzetet az első betűtő az utolsóig sajátkezűleg állította össze.

Az egész gyűjtemény ma is úgy áll, a mint ő maga rendezte, csupán az »Eruditorum Lexicon« összeállításában történt — a czélszerűség szempontjából — némi csekély változtatás.

Áttérve a gyűjtemény tartalmára, mindenekelőtt meg kell jegyeznem, hogy rendszeresen kidolgozott műveket, kész dolgozatokat e kéziratok közt csekély számmal találunk. Horvát István 62 éves korában († 1846 jun. 13.) is szakadatlan munkásság közepett, úgyszólván iróasztala mellett lepte meg a halál; ő még élete alkonyán is új tervekkel foglalkozott, új irányokat tüzött ki maga elé, bár ifjukorától fogva példátlan szorgalommal s kitartással dolgozott. Kétségtelen, hogy ha még tovább él, megvalósítja ez újabb terveket is s ekkor az a nyers anyag, mely ma irodalmi hagyatékában található, gondos feldolgozásban, kellően értékesítve marad vala reánk. De fáradhatatlan munkás szellemét ismerve, bizonyosra vehetjük, hogy — élt volna bár még egyszer oly sok éveken át, — irodalmi hagyatéka, kézirataink gyűjteménye akkor is csupa előkészítő jegyzeteket, újabb felhalmozott, de föl nem dolgozott adatokat tartalmazott volna, mert tudományos munkásságát oly széles alapokon kezdette s oly nagy arányokban indította meg, hogy azt fokozatosan előbbre vinni igenis lehetett, de befejezni emberileg lehetetlen volt. Az

végczél, a mely felé munkás életének egész folyamán át sem jó, sem balsorsban nem lankadva folytonosan törekedett, oly elérhetetlen távolban lebegett előtte, hogy emberi szemmel tekintve szinte a szertelenbe látszik veszni.

Kéziratai ezek szerint pontosan mutatják a fejlődés menetét s az előhaladó munkálkodás azon fokát, hol a halál utólérte a fáradhatatlan munkást; sőt világosan megjelölik az irányt is. melyet a jövőben követni akart; de hogy ez hova vezetett volna, hogy e törekvések hol és mikor értek volna véget, legfölebb csak sejteni lehet.

Önként következik az elmondottakból, hogy e nagy tömeg kézirat között kiadásra alkalmas munka kevés található. Aprólékos jegyzetek, puszta tervrajzok, keretek kép nélkül, kezdetleges vázlatok, próbaképen kidolgozott töredékek teszik a túlnyomó részt, melyek a történelem és irodalom buvárai szemében igen nagy becscsel birnak ugyan, életrajzi tekintetben nem kevésbé fontosak, de nagy közönség kezébe nem valók. A sok félbemaradt, vagy tulajdonképen meg se kezdett dolgozatok közt akad azonban egy-egy olyan is, a melynek közrebocsátása mai nap is nagy nyereség lenne tudományos irodalmunkra; ilyen pl. — életrajzi szempontból kiváló becsü »Mindennapijá«-t s 40 kötetből álló levélgyüjteményét nem is említve — különösen sokat emlegetett »Eruditorum Lexicon«-a, mely a legrégibb időktől a jelen század közepéig terjedő korszakot felölelve, hazai tudósaink, iróink teljes névjegyzékét s munkáik pontos sorozatát foglalja magában.

Nyelv tekintetében az összes kéziratok — a kézirattár berendezéséhez képest — három csoportba vannak osztva: vannak t. i. latin, magyar és német nyelvü kéziratok. A kézirattár catalogusa szerint, mely a legtöbb esetben csak a puszta czím után osztályozza a kéziratokat nyelvek szerint, e három osztály közt leggazdagabb az első, mert a czím a legtöbb műnél latin, de maga a szöveg — már a mennyiben szövegnek lehet mondani — csaknem mindeniknél magyar. Legcsekélyebb számmal vannak természetesen a német kéziratok s ezek is jobbára puszta fordításai a magyar eredetinek. E körülmény egészen összevág Mátray állításával, mely szerint Horvát István még gyermekko

rában föltette magában, hogy a német nyelvet soha nem fogja irodalmilag használni. [1]) Munkáit is mások fordították németre.

Fontosabb e nyelvek szerinti csoportosításnál a tudományágak szerinti osztályozás. Horvát István roppant terjedelmü tudományos munkássága — tudvalevőleg — két nagy körben mozog: t. i. a nyelvészeti és történelmi tudományok körében. Irói pályafutását a nyelvészet mezején kezdte, első nevezetesebb munkája a Verseghy ellen intézett hires czáfolat volt, védelmezése szeretett mesterének, a nagy Révainak. Nemsokára azonban, mikor a nyelvtan harcza már teljesen bevégződött s Révai rendszere győzelemre jutott, épen nyelvtörténelmi kutatásai egyszerre a történetvizsgálás terére vezették, mibe aztán mind jobban-jobban belemélyedt. A jelen század második tizedén innen kiválóan e nemü kutatásokkal foglalkozott, bár — a mint kéziratban maradt jegyzetei is bizonyítják — nem hagyott föl egészen nyelvészeti vizsgálódásaival sem.

Munkásságának e kettős irányához képest kéziratait két nagy csoportba sorozhatjuk: vannak nyelvészeti és vannak történelmi tárgyu kéziratai. E két nagy csoportban — különösen a történelmiben — igen sok apróbb tömböket különböztethetünk meg.

Végül, könyvtárnoki tisztéből kifolyólag s irodalomtörténeti kutatásaival kapcsolatban buzgó müvelője volt Horvát István a hazai bibliographiának is; e tárgyu kéziratai alkotják a harmadik csoportot.

Nyelvészeti tárgyu kéziratai, melyek — miként említém — nagyrészt pályája első szakából valók, Révainak, a nagy mesternek szellemében készültek, az ő tanait hirdetik, egyben másban megigazítva, pótolva, kibővítve, továbbfejtve őket. A legnagyobb rész előkészület újabb nyelvészeti kérdések megoldásához, fáradságos gonddal, hangya-szorgalommal összeszedett jegyzetek, melyekben egytől-egyig lelkiismeretes pontossággal ki van merítve az akkori nyelvtudománynak összes kincstára s a melyeket csak maga Horvát István tudott volna kellően értékesíteni. Természetes, hogy a nyelvtudomány mai állásához mérve e rendkivüli

---

[1]) Mátray Gábor: Emlékbeszéd Horvát István Széchenyi országos könyvtári őr fölött. Pest 1847. 10. l.

szorgalommal összehordott anyag nagy része elavult, túlhaladott ódonság; de ama korban a legjobb volt, a mit csak a nyelvészet terén föl lehetett mutatni; s bármily nagy haladást tettünk is azóta ez irányban, Horvát István nyelvészeti jegyzetei teljesen túlszárnyalva még mai nap sincsenek. Itt-ott sok olyan apró adatot, sok olyan megjegyzést találunk, a melyek ma is tudományos becscsel birnak. A hasonértelmük szók összeállítása még manap is figyelmet érdemel s az összehasonlító nyelvészet körébe vágó jegyzeteiben (Vocabula linguae hung. cum aliis linguis communia, Vocabula linguae hung. cum lingua turcica communia) a tévedések mellett sok olyan hasonlítást találunk, melyeket az újabb összehasonlító nyelvészeti vizsgálódások is igazoltak. S mindezen jegyzetek, legyen tartalmuk mai szempontból akár jóhiszemü tévedés, a mitől épen a nagy tudósok menekedhetnek meg legnehezebben, legyen akár merőben helyes és igaz, egyaránt bizonyitékul szolgálnak arra, hogy Horvát István — roppant terjedelmü őstörténelmi tanulmányai közepett is — a nyelvészeti mozgalmakat is folyton éber figyelemmel kisérte, a nyelvészeti szakirodalomban alapos ismeretekkel birt s czéljaihoz képest lelkiismeretes gonddal fölhasználta mindazt, mit az akkori szakirodalom nyujtott.

Történelmi tárgyú jegyzetei közt találunk nehány kész müvet, nehány kidolgozott czikket, de ezeknek legnagyobb része meg is jelent nyomtatásban. Magyar történelmi kéziratai közt félig-meddig kiadatlannak tekinthetjük: »Horvátországról, mint hódítás által szereztetett magyar tartományról« irt alapos tanulmányát, mely — bár az 1843-iki országgyülésre felgyült rendeknek volt ajánlva, — hazánkban meg nem jelenhetvén, Lipcsében jött ki német nyelven 1844-ben. Különbség a magyar eredeti s a német fordítás közt (készítette Ney Ferencz) teljességgel nem létezik. Hasonlóképen kiadatlan — legalább tudomásom szerint — »A magyar nemzetnek Sabarthoeasphaloi régi nevéről« irt nagyobb értekezése is, mely e nagy szellem nagy tévedésének szomorú bizonyitékául szolgál. E terjedelmes dolgozathoz az előkészítő jegyzeteknek hosszu sora csatlakozik (Adversaria de Cilicibus seu Hungaris, de Gigantibus etc.

velut Hungaris stb. stb.), melyek fájdalmasan juttatják eszünkbe, mily sokat pazarolt Horvát István drága ereje- és idejéből azon meddő tudományos ábrándokra, melyek rajongásra hajlandó lelkét ellenállhatatlanul megragadták. De feledjük ezeket! Tévedései mellett is oly nagy érdemei vannak Horvát Istvánnak, hogy azokat — miként Eötvös, a hálás tanítvány, igen szépen mondja — soha nem hálálhatja meg a nemzet eléggé; mert nincs történetiróink közt senki, a ki oly nagy arányokban kezdett volna nemzetünk történeteinek kinyomozásához s a nemzeti szellemre, korára oly mély, oly letörölhetetlen hatást gyakorolt volna, mint Horvát István.

Az egyetemes történelembe vágó jegyzetei egytől-egyig közvetlen kapcsolatban állanak magyar történelmi vizsgálódásaival; — nem különben hazai jogtörténelmi munkálatai is.

Irodalomtörténeti kéziratai közt egyetlenegy kidolgozott mű található: Horányi Elek gondosan összeállított életrajza — s ez kiadatlan. E tárgyu kéziratainak legnagyobb része lexiconszerü összeállítása a magyar irodalom müvelőinek, kútfőkre alapítva. Első helyen áll itt már említett »Lexicon Eruditorum Regni Hungariae« czímű nagyszabású műve, mely legújabban két külön részre osztatott; az első rész — 21 kötet a legrégibb időktől a XVI. század végéig, a második — 113 kötet — a XVII. sz. elejétől 1840-ig terjedő korszakokat öleli fel. Horvát Istvánnak terve volt e műben a hazai tudósok, irók, irodalom-pártolók névsorát, életrajzi, bibliographiai jegyzetekkel összeállítani, nem mellőzve a hazai vonatkozású művek külföldi szerzőit sem. A föladat óriási, túl látszik haladni az emberi élet korlátolt határait s csakis oly férfiu gondolhatott reá, mint Horvát I., ki nemcsak fáradhatatlan szorgalommal volt megáldva, hanem roppant széles eruditiójánál s hivatalos állásánál fogva leginkább volt reá képesítve. Mint könyvtár-őr, hozzáfért olyan segédkönyvekhez is, melyeket más aligha tudott volna fölhasználni; s szokott lelkiismeretes gonddal ki is aknázta mindazt, a mit czéljára hasznavehetőnek talált. A hazai irodalomtörténeti művek egész tömegét, köz- és magánkönyvtáraink catalogusait, saját gazdag gyűjteményét gondosan átvizsgálva, a külföldi irodalmak idevágó műveit átnézve s mindent,

a mi jót, hasznavehetőt talált, gondosan kijegyezgetve, oly becses anyag-halmazt gyüjtött össze, a mely az irodalomtörténet művelőinek mindenha gazdag kútforrásul fog szolgálni. Tagadhatatlan, hogy itt-ott vannak hiányai, melyek a munka roppant terjedelmes voltából származnak, de ezeket pótolni igen könnyü munka s ezek mellett is ez óriási gyűjtemény egymaga is bámulatra méltó emléke Horvát István páratlan munkásságának. A Magyar Tud. Akademia, mely már több izben foglalkozott tudósaink s iróink névjegyzékének s műveik sorozatának tervével, jó szolgálatot tenne a hazai tudománynak, ha mintegy előkészületül ama nagy munkához, mindenekelőtt Horvát István »Eruditorum Lexicon«-át bocsátaná közre, mint a mely a szükségesnek mutatkozó pótlásokkal kiegészítve, a további műveleteknek biztos alapul szolgálhatna.

Tartalom tekintetében nem kevésbé becses még e csoportban Horvát István »Mindennapija« azaz ifjukori naplója s nagy tömegü levélgyűjteménye. Mindkettő kiválóan magáért Horvát Istvánért becses. »Mindennapija« ifju éveinek (1805—1809.) e hű tükre természetesen nem irodalmi czélra készült, tehát nem ilyen szempontból kell tekintenünk. Az egész 9 kötet nem egyéb, mint egyes vázlatok összege. Egy-egy napnak futólag papirra vetett rajza, melynek épen a mesterkéletlenség, a közvetlen bensőség legfőbb ékdeme; egy jelenetnek, eseménynek rövid följegyzése, melyen rajta maradt a pillanat hangulatának bélyege; a percz ötletének tünő emléke, az ifju lélek komoly elmélkedése s a víg kedély egy-egy fölvillanása, ezek alkotják e napló tartalmát; naiv őszinteség adja meg legfőbb jellemvonását. Az ifju Horvát István a maga tiszta valóságában, igaz mivoltában jelenik meg ez igénytelen lapokon. A páratlan hűség, melylyel önmagát rajzolja, naplóját az életrajz irójára nézve megbecsülhetetlenné teszi.

Irodalomtörténeti szempontból épen ily nagy fontossággal bir Horvát Istvánnak nagy kiterjedésü levelezése is, a mely az ő roppant hatását, nagy népszerűségét bizonyítja meglepő adatokkal. Mint egyik hozzá intézett levélben jellemzően mondatik, ő levén atyja a magyar tudományosságnak és irodalomnak, ő levén vezére azon »Sturm- und Drang«-féle forradalomnak, mely nálunk a közszellemben e

század harmadik tizedében kezdődött, természetes, hogy mindazokkal, kik a nemzetiség, a tudomány és irodalom nagy eszméinek szolgálatában állottak, folytonos összeköttetésben, szorgos levelezésben állott. Mindenki, a ki a fölújított eszmékért lelkesült, sietett vele, mint azoknak buzgó apostolával megismerkedni s tőle a nagy munkában útbaigazítást, buzdítást, támogatást nyerni. Valóban, ha e leveleket olvassuk, tudjuk teljes mértékben fölfogni azt a roppant hatást, melyet Horvát István az egész nemzet szellemére gyakorolt s csak akkor érthetjük igazán azt a példátlan tiszteletet, melylyel nagy szellemének az egész nemzet adózott.

A levelek tartalom tekintetében nagyon különbözők. Egyik magasztaló dithyramb a nagy tudós valamely művének megjelenése alkalmából; a másik bizalmas kérelem útbaigazításért, fölvilágosításért az őstörténeti nyomozások terén, egyik tisztán tudományos ügyekkel, irodalmi kérdésekkel foglalkozik ; a másik inkább magántermészetű : segélykérés (s ilyen nagy számmal van) vagy más efféle. De bármily tárgy körül forognak is, egytől-egyik érdekesek s jellemzik úgy a személyeket, mint magát a kort s annak viszonyait.

Hasonló nagy változatosságot találunk a leveleket iró személyekben is. Országosan ismert s magasztalt nevek mellett, milyenek — hogy csak a legkiválóbbakat említsem — a két Dessewffy, József és Aurél, Döbrentey, Fejér, Kazinczy, a két Kisfaludy, Kölcsey, Pulszky, Révai, Szemere, gróf Széchenyi Ferencz és Lajos, gróf Teleky József, Virág Benedek, Vitkovics és mások, a külföldiek közül pedig Pertz és Schlegel Frigyes nevei, ott találjuk homályban élt lelkes honfiak s rég elfeledett vagy észre sem vett tudósok és irók szerény neveit is, illustratiojául annak, mily nagy volt az a kör, melynek központja, fényt sugárzó napja Horvát István volt. A férfiu, ki Horvát István életrajzának megirására vállalkozik, e levelekből tiszta fogalmat nyer arról: mi volt ő a magyar nemzeti szellem, a hazai tudomány és irodalom fejlődése történetében.

Kéziratainak 3-dik csoportját leginkább bibliographiai jegyzetei alkotják, melyekben első nyilvánulását látjuk azon törekvések

nek, melyeket — miként említém — a M. N. Múz. könyvtára, hivatásából kifolyólag, manap is gondosan ápol. Mindazon kéziratokat és nyomtatványokat, melyek hazánk bármely részére, nemzetünk történelmének bármely ágára vonatkoznak, legyenek azok itt a hazában vagy külföldön, magán- vagy közkönyvtárakban, minél teljesebb számban felkutatni s ha lehet, visszaszerezni, vagy legalább ismertetni s pontosan lemásoltatni, szóval a múzeumi könyvtárt az összes létező hungaricákkal gazdagítani s így a szó valódi értelmében nemzeti könyvtárrá, nemzetünk szellemi kincseinek valódi tárházává tenni, — volt a nagylelkü alapítónak, gr. Széchenyi Ferencznek czélja. Ez irányban ő maga szabta meg a módozatokat s a mit ő czélba vett, Horvát István kezdte meg. Kutatásai a legszélesebb körre kiterjedtek; személyesen nem tehetett ugyan buvárlatokat, de lehetőleg felhasználta mindazt, mit az akkori bibliographiai irodalom nyujthatott. Az összes hazai s a nevezetesebb külföldi könyvtárak és kéziratgyüjtemények catalogusait nagy figyelemmel átvizsgálva, a talált hazai vonatkozásu kéziratokat jegyzékbe vette s könyvtárak szerint csoportosítva, rendszeres gyüjteménybe foglalta össze, mely »Codices manuscripti potissimum ad illustrandam Historiam Hungariae pertinentes« czímet visel. Ezen irány mivelése, a hungaricák gyüjtése ma is fő feladatai közé tartozik a könyvtárnak s ma már nagyobb erővel s több alapossággal és eredménynyel lehet folytatni a buvárkodást; de a kezdeményezés dicsősége Horvát Istváné.

Hazánk könyvtárainak történetét szintén vizsgálódás tárgyává tette Horvát István. Mátyás világhirű könyvtárának jegyzékét a létező catalogusokból gondosan összeállította, sőt az alapító nevében lépéseket tett a wolfenbütteli könyvtárban levő Corvin-codexek visszaszerzése iránt is — fájdalom, eredmény nélkül.

Végzem e vázlatos ismertetést, mely csupán figyelem gerjesztőül szolgálhat, azon óhajtással, vajha minél előbb támadna férfiu, ki az eddigi mulasztást kipótolva, Horvát Istvánnak nevéhez méltó emléket állítana irodalmunkban.

Addig is bátor vagyok felhivni a szakférfiak figyelmét kiadatlan kézirataira, melyeknek jegyzéke itt következik:

Horvát István kéziratai a M. Nemzeti Múzeum könyvtárában.

I. Nyelvészet.

1. Adverbia linguae hungaricae in genere, item: interrogativa, negativa, ordinativa. Cod. Sec. XIX. Volumina 4. (12 6. Quart. Lat.) [1])

2. Adversaria de literatura Haicana. Lásd: Advers. pro notitia historiae litterariae Armeniacae. (Haicanae.) 8. sz. a.

3. Adversaria de nominibus cum Hungaricis convenientibus. Pestini. 1827. Fol. 48. (1516. Quart. Lat.)

4. Adversaria de numeris linguae hungaricae. Cod. Sec. XIX. (1294. Quart. Lat.)

5. Adversaria voce hungarica Ország (seu Rex) Pestini. 1823. (1470. Quart. Lat.)

6. Adversaria pro elaboranda scientifica linguae hungaricae Grammatica. Pestini. 1830. (1288. Quart. Lat.)

7. Adversaria pro exceptionibus Declinationum Hungaricarum. Pestini. Cod. Sec. XIX. (1298. Quart. Lat.)

8. Adversaria pro notitia historiae literariae Armeniacae (Haicanae.) Pestini. 1835. (1287. Quart. Lat.)

9. Aequivoca hungarica. Cod. Sec. XIX. Volumina 2. (1435. Quart. Lat.)

10. Africana vocabula Hungaricis convenientia. Pestini. 1832. (1289. Quart. Lat.)

11. Americana vocabula hungaricis convenientia. Pestini. 1832. (1290. Quart. Lat.)

12. Asiatica vocabula hungaricis convenientia. Pestini. 1832. (1291. Quart. Lat.)

13. Auszüge aus der »Allgemeinen Literatur-Zeitung 1810« über Mimik und die ungarische Geschäftssprache. MSS. Sec. XIX. Fol. 6. (650. Quart. Germ.)

14. Commentarius et Index in allocutiones funebres in Codice MSS. Boldvensi repertas. Cod. Sec. XIX. Volumina 4. (1292. Quart. Lat.) Vide etiam: Index Calendarii Missalis Jászóviensis etc. 237. sz. a. (Pray-codex.)

---

[1]) A kéziratok könyvtári jegye.

15. D e m i s s a opinio de opere grammatico »Ramershoffer Valerian magyar nyelvtana.« MS. Sec. XIX. (A. 1844.) Fol. 6. (2901. Fol. Lat.)

16. É s z r e v é t e l e i a német hónapi irásnak III része II. kötetének 111 – 115 levelein előjövő egynehány állatásokra. MS. Sec. XIX. Fol. 29. (849. Quart. Hung.)

17. E u r o p a e a (Celtica. Illyrica, Latina, Lithvanica) vocabula hungaricis convenientia. Pestini. 1826. Volumina 7. (1296. Quart. Lat.)

18. E u r o p a e i s (Brittanicis, Fennicis, Graecis, Hispanicis, Portugallicis, Russicis) vocabula hungarica convenientia. Pestini. 1832. Volumina 7. (1297. Quart. Lat.)

19. E x c e r p t a fusiora e libris Ungaricis Seculi XVI. Tomus A. pag. 231. (477. Quart. Hung.)

20. G r a m m a t i c a e linguae hungaricae serie chronologica collectae. Pestini. 1830. Volumina 2. (1300. Quart. Lat.)

21. »H a« (A) szónak újabb védelmeztetése. MS. Sec. XIX. (A. 1808.) Pag. 20. (947. Quart. Hung)

22. H a s o n é r t e l m ü magyar szók. Cod. Sec. XIX. (492. Quart. Hung.)

23. H o r v á t I s t v á n vélekedése a Balaton magyar nevének eredetéről. MS Sec. XIX. Fol. 28. (925. Quart. Hung.)

24. H o r v á t I s t v á n kérdései a magyar nyelv tudományos történetéből. MSS. Sec. XIX. Fol. 11. (38. Duod. Hung.)

25. H o r v á t I s t v á n kérdései a magyar nyelvtanból. MSS. Sec. XIX. Fasciculi 2. (36. Duod. Hung.)

26. H o r v á t I s t v á n kérdései a magyar Philologiából. MSS. Sec. XIX. Fol. 16. (37. Duod. Hung.)

27. L e x i c a linguae hungaricae: a) Serie chronologicae collectae; b) e vetustissimis diplomatibus protographis; c) e Scriptoribus vetustis; d) e libro creationis Cod. Sec. XIX. (A. 1830.) Volumina 7. (1303. Quart. Lat.)

28. L e x i c o n hungarico-latinum juxta Lexicon Valachicum Budense. Cod. Sec. XIX. (1437. Quart Lat.)

29. L i b r i philologici. Cod. Sec. XIX. (1326. Quart. Lat.)

30. M a g y a r helyesirástan (Orthographia.) Cod. Sec. XIX. (487. Quart. Hung.)

31. Magyar helyes olvasás és kimondás (Orthoepia et Orthophonia.) MSS. Sec. XIX. (490. Quart. Hung.)

32. Magyar nyelv alkotmánya Révai szerint, és Verseghy hibáji. MS. Sec. XIX. Fol. 92. (753. Fol. Hung.)

33. Magyar nyelv (A) atyafiságáról és hasonlóságáról jegyzések. Cod. Sec. XIX. (A. 1809.) Fol. 25. (468. Quart. Hung.)

34. Magyar nyelv története jegyzésekben. Cod. Sec. XIX. (A. 1809.) Volumina 4. (467. Quart. Hung.)

35. Mai (A) magyar nyelvszokásban vannak számos ellenmondások. MS. Sec. XIX. (A. 1807.) Fol. 9. (848. Quart. Hung.)

36. Nomina agnationum et cognationum hungarica. Cod. Sec. XIX. (1466. Quart Lat.)

37. Notata de Orthographia veteri Hungarica. Cod. Sec. XIX. Volumina 2. (1440. Quart. Lat.)

38. Opera miscellanea de lingua hungarica. Pestini. 1830. Volumina 4. (1299. Quart. Lat.)

39. Philologiának (A) encyclopaediája. MS. Sec. XIX. (Mancum.) Fol. 7. (771. Fol. Hung.)

40. Philologiának (A) encyclopaediája. Pestini. 1810. (Mancum.) Fol. 4. (909. Quart. Hung.)

41. Pótolékok a magyar nyelvnek külső történeteihez. Cod. Sec. XIX. (A. 1815.) (488. Quart. Hung.)

42. Próbatétel a magyar nyelvnek régi maradványairól. MS. Sec. XIX. (Mancum.) Fol. 7. (777. Fol. Hung.)

43. Reliquiae linguae hungaricae vetustissimae. Pestini. 1830. (1302. Quart. Lat.)

44. Tankérdései a magyar nyelv és litteraturából. MSS. Sec. XIX. Fasciculi 2. (188. Oct. Hung.)

45. U. a. (518. Quart. Hung.)

46. Theses e Grammatica linguae hungaricae. MSS. Sec. XIX. Fol. 25. (91. Duod. Lat.)

47. Ts (A) és Tz betűknek védelmeztetésök. MS. Sec. XIX. Fol. 10. (924. Quart. Hung.)

48. Vocabula linguae hungaricae cum aliis linguis communia. Pestini. 1824. Volumina 22. (1305. Quart. Lat.)

49. Vocabula linguae hungaricae cum lingua turcica communia. Pestini. 1831. Volumina 3. (1394. Quart. Lat.)

II. Történelem.

A) Hazai történelem.

50. **Adatok** magyar ország müvészet-történetéhez. MS. Sec. XIX. (A. 1831.) Fol. 18. (456. Quart. Hung.)

51. **Adversaria** de Baptismo S. Stephani. Pestini. 1834. (1325. Quart. Lat.)

52. **Adversaria** de Blacis seu Vlacis. Pestini. 1823. (1381. Quart. Lat.)

53. **Adversaria** de Cilicibus seu Hungaris. Pestini. 1826. (1384. Quart. Lat.)

54. **Adversaria** de Croatia et Dalmatia. Cod. Sec. XIX. Volumina 3. (1448. Quart. Lat.)

55. **Adversaria** de Dalmatia. Pestini. 1830. (1449. Quart. Hung.)

56. **Adversaria** de Domibus Filtrinis seu Papilionibu. Hungarorum et Cumanorum. Pestini. 1824. (1412. Quart. Lat.)

57. **Adversaria** de Erdőelve, Ultrasilvania, Pieria, Drymodis, Hilea seu Transilvania. Pestini. 1823. (1472. Quart. Lat.)

58. **Adversaria** de Croatarum conficta de Tartaris victoria in campo Grobnik. Pestini. 1843. (1318. Quart. Lat.)

59. **Adversaria** de generibus Hungarorum. Cod. Sec XIX. Volumina 2. (1465. Quart. Lat.)

60. **Adversaria** de Gigantibus, seu Lapithis seu Titas nibus, velut Hungaris, Cumanis, Siculis, Jazygibus. Pestini. 1824. 1395. Quart. Lat.)

61. **Adversaria** de insula leporum et corona in eadem 1838 inventa. Pestini. 1838. (1456. Quart. Lat.)

62. **Adversaria** de nominibus Lófő et Lófejü Siculis Transilvaniae adtributis. Pestini. 1823. Volumina 15. (1399. Quart. Lat.)

63. **Adversaria** de tumulis Cumanorum seu Scytharum (Basiliorum. Pestini. 1824. (1457. Quart. Lat.)

64. **Adversaria** de Uzis seu Husis. Pestini. 1824. Volumina 10. (1416. Quart. Lat.)

65. **Adversaria** de Woytecho seu Adalberto episcopo Pragensi. Pestini. 1836. (1471. Quart. Lat.)

66. Adversaria pro concinnanda Historia Civitatum Budensis et Pestiensis. Pestini 1823. (1321. Quart. Lat.)

67. Adversaria pro concinnanda historia Comitatus et Civitatis Alba Regalensis. Pestini 1823. (1320. Quart. Lat.)

68. Adversaria pro Onomastico Hungarico e Diplomatibus authenticis. Pestini 1835. Volumina 30. (1421. Quart. Lat.)

69. Bedeutung (Die) des Namens Magyar (Magyarn) nach Gregor Dankovsky's Erklärung. MS. Sec. XIX. Fol. 3. (1006. Fol. Germ.)

70. Bedeutung der Namen Ungarns und Magyar, nach der Erklärung des Herrn Alexander Czizmazia von Somogy. MS. Sec. XIX. Fol. 2. (1007. Fol. Germ.)

71. Bél Mátyás kézirataíról jegyzések, a Pozsonyban levő Primatialis Bibliotheka gyűjteményéből. 1812. pag. 134. (491. Quart. Hung.)

72. Béla király névtelen jegyzőjéről külömbféle jegyzések. Pest. 1804. pag. 184. (486. Quart. Hung.)

73. Bosnia seu Confinium. Cod. Sec. XIX. (1450. Quart. Lat.

74. Budini. Geloni. Cod. Sec. XIX. (1382. Quart. Lat.)

75. Collectio Diplomatum manu aliena copiatorum. Sec. XII—XIX. MSS. Sec. XVII. Volumina 10. (2894. Fol. Lat.)

76. Collectio Tabellarum genealogicarum familias Hungaricas respicientium. MSS. Sec. XIX. Frusta 27. (2980. Fol. Lat.)

77. Comitatus Regni Hungariae. Cod. Sec. XIX. (1322. Quart. Lat.)

78. Consignatio antiquitatum Hungaricarum in oris exteris reperibilium. (Manca.) MS. Sec. XIX. Fol. 2. (1890. Quart. Lat.)

79. Croatarum fidelitas erga Augustam Domum Austriacam. Cod. Sec. XIX. (1319. Quart. Lat.

80. Csanádi (A) és aradi káptalan hiteles pecsétének ismertetése. MS. Sec. XIX. (Mancum.) Fol. 3. (704. Fol. Hung.)

81. Data miscellanea ad historiam Hungarorum spectantia. Cod. Sec. XIX. Volumina 4. (1441. Quart. Lat.)

82. De Antenatis familiae Comitum Csáky de Keresztszeg notata diplomatica. MSS. Sec. XIX. (316. Oct. Lat.)

83. De fontibus et subsidiis historiae ecclesiasticae Hungariae. Cod. Sec. XIX. Fol. 9. (2904. Fol. Lat.)

84. De usu Literae »ae« in Diplomatibus. Cod. Sec. XIX. (1295. Quart. Lat.)

85. Értekezés a Szlavinokról. 1844. pag. 335. (43. Fol. Hung.)

86. Excerpta (Ad probanda axiomata Commentarii) ex antiquioribus et recentioribus scriptoribus a C. A. G. MS. Sec. XIX. Fol. 53. (1899. Quart. Lat.)

87. Fiume iuris hungarici. Cod. Sec. XIX. (1451. Quart. Lat.)

88. Homokiak. Cod. Sec. XIX. Volumina 9. (1388. Quart. Lat.)

89. Horvát István jegyzései 1803–5. MSS. Sec. XIX. Volumina 2. (478. Quart. Hung.)

90. Horvát országról, mint hódítás által szereztetett magyar tartományról. Pest. 1843. MS. Sec. XIX. Fol. 44. (752. Fol. Hung.)

91. Hunt-Pázmán nemzetség ivadékiról genealogiai táblák. MSS. Sec. XIX. Fol. 23. (755. Fol. Hung.)

92. Hyrcanii. Cod. Sec. XIX. (1389. Quart. Hung.)

93. Index locorum Regestri Varadinensis. Cod. Sec. XIX. Volumina 3. (1423. Quart. Lat.)

94. Index mapparum Hungariae. Pestini. 1834. (1475. Quart. Lat.)

95. Jászok. Pestini. 1826. Volumina 30. (1391. Quart. Lat.)

96. Kapuk. Zárárok. Portae Veterum. Pestini. 1826. (1393. Quart. Lat.)

97. Két római út-oszlop, melyek Székes-Fehérvármegyei Iváncsa pusztában a földből kiásattak. 1807. MSS. Sec. XIX. Fol. 9. (908. Quart. Lat.)

98. Kúnok. Pestini. 1828. Volumina 36. (1294. Quart. Lat.)

99. Külföldi levelek a Macronesekről, mint a magyar nemzet legújabb őseiről. Pest. 1840. Fol. 21. (699. Fol. Hung.)

100. Lajstromok azon magyar országot illető pötsételeknek, melyek külömbféle könyvekben rézbe vésetve találtatnak. Vál. 1806. pag. 96. (479. Quart. Hung.)

101. Lappones. Cod. Sec. XIX. (1396. Quart Lat.)

102. M a g y a r (A) nemzet legrégibb történeteinek rajzolatjából jegyzés. 1826. Fol. 6. (231. Oct. Hung.)

103. A m a g y a r nemzetnek Sabartoeasphaloi régi nevéről. Pest. 1829. Fol. 39. (608. Fol. Hung.)

104. M a g y a r o k. Pestini. 1823. Volumina 34. (1401. Quart. Lat.)

105. M a g y a r (A) rendes katonaságnak dicső tettei az 1809. esztendei háborúban. Pest. 1812 Fol. 22. (610. Fol. Hung.)

106. M a n u propria copiata Diplomata. Sec. XII—XVI. MSS. Sec. XIX. Volumina 6. (2893. Fol. Lat.)

107. M a t e r i a l i a contra Döbrentei et Ocskay. Cod. Sec. XIX. Volumina 2. (1315.) Quart. Lat.)

108. M o l d a v i a. MSS. Sec. XIX. (1454. Quart. Lat.)

109. M o n a s t e r o l o g i a hungarica. Pestini. 1828. (1438. Quart. Lat.)

110. O n o m a s t i c o n ex diplomatibus Hungariae collectum. Pestini. 1823. Volumina 2. (1436. Quart. Lat.)

111. O n o m a s t i c o n Regesti Varadinensis. Cod. Sec. XIX. Volumina 22. (1422. Quart. Lat.)

112. P a l ó c z o k. Pestini. 1833 Volumina 23. (1406. Quart. Lat.)

113. P a r t h i. Pestini. 1823. Volum. 35. (1407. Quart. Lat.)

114. P e s t szabad kir. városnak régi Ofen német nevéről. Első és második kidolgozat. Pest. 1809—1810. Pag. 140. (469. Quart. Hung.)

115. R a s c i a. MSS. Sec. XIX. (1453. Quart. Lat.)

116. R é g i m a g y a r (A) halászatnak nyomdokai. Cod. Sec. XIX. (A. 1804.) Pag. 10. (483. Quart. Hung.)

117. R é g i M a g y a r madarászásnak nyomdokai. Cod. Sec. XIX. (A. 1804.) Pag. 6. Accedit: »Székes-Fehérvárról és — — — vármegyéről — — jegyzések. — 1804. Pag. 29. (484. Quart. Hung.)

118. R é g i m a g y a r szekeresekről szólló helyek. Cod. Sec. XIX. Pag. 8. (482. Quart. Hung.)

119. R é g i m a g y a r vadászatnak nyomdokai. Cod. Sec. IX. (A. 1804.) Pag. 58. (485. Quart. Hung.)

120. R ö t i. Pestini. 1823. Volumina 22. (1409. Quart. Lat.)

121. Rőtök. Cod. Sec. XIX. Volumina 4 (1410. Quart. Lat.)

122. Rövid értekezés a régi Magyaroknak neveikről közönségesen. MS. Sec. XIX. Fol. 15. (927. Quart. Hung.)

123. Székes-Fehérvárról és vármegyéről jegyzések. (Lásd 117. sz. a.)

124. Tarok. Pestini. 1827. Volumina 4. (1414. Quart. Lat.)

125. Történeti leczkék a Filiszteusokról. Pest. 1827. (Mancum.) Fol. 49. (733. Fol. Hung.)

126. Transilvania et Saxones Transilvani. Cod. Sec. XIX. (1455. Quart. Lat.)

127. Vál mezővárost illető diplomatikai kivonatok. MS. Sec. XIX. Fol. 4. (740. Fol. Hung.)

128. Válok. Pestini. 1826. Volumina 3. (1417. Quart. Lat.)

129 Várkunok. Cod. Sec. XIX. Volumina 4. (1418. Quart. Lat.)

130. Vas. Cod. Sec. XIX. Volumina 40. (1419. Quart. Lat.)

131. Verbőczi István emlékezete. MSS. Sec. XIX. (Mancum.) Fol. 81. (754. Fol. Hung.)

132. Vertheidigung seiner Behauptung über den ersten Wohnsitz und die Einwanderung der Scythen nach Europa. Uebersetzt durch Gottlieb Gamauf, evang. Prediger in Oedenburg. MS. Sec. XIX. Fol. 7. (653. Quart. Germ.)

133. Vitae Sanctorum et Sanctarum Hungariae. Cod. Sec. XIX. (1467. Quart. Lat.)

B) Hazai jogtörténelem.

134. Adversaria de coronatione regum Hungariae. Pestini. 1820. (1459. Quart. Lat.)

135. Adversaria de iure publico Regni Hungariae. Pestini. 1820. (1458. Quart. Lat.)

136. Adversaria de Palatinis et Judice Curiae Regiae. Pestini. 1826. (1462. Quart. Lat.)

137. Adversaria de trina forensi proclamata. Pestini. 1819. (1464. Quart. Lat.)

138. Dalmatiae, Croatiae et Sclavoniae municipales leges et statuta. Cod. Sec. XIX. (1447. Quart. Lat.)

139. De Consiliis regum Hungariae in genere, atque Consilio Regio Locumtenentiali Hungariae in specie. Pestini. 1824. Fol. 8. (2902. Fol. Lat.)

140. De Dominis et Servis. Cod. Sec. XIX. (1461. Quart. Lat.)

141. De iure scripto et consuetudine. Cod. Sec. XIX. (1463. Quart. Lat.)

142. De iuribus regalibus minoribus Regum Hungariae. Pestini. 1822. (1460. Quart, Lat.)

143. De solemnibus functionibus, quas Palatini et Judicis Curiae conjuges in reginarum Hungariae inauguratione praestare consveverunt. Pestini. 1825. Fol. 9. (2701. Fol. Lat.)

144. Reflexiones in Commentationem L. B. Jos. Hormayr de minorennitate, tutela et legitima aetate Principum imperii Austriaci Anno 1820. concinnatae. Pag. 13. (475. Fol. Lat.)

C) Egyetemes történelem.

145. Adversaria de Cauconibus velut Pelasgis. Pestini. 1826. (1377. Quart. Lat.)

146. Adversaria de Danis. Pestini. 1827. (1385. Quart. Lat.)

147. Adversaria de Doriensibus seu Dardanis velut Hastatis. Pestini. 1830. (1386. Quart. Lat.)

148. Adversaria de filiis Edmundi regis Angliae in Hungaria exulibus. Pestini. 1832. (1468. Quart. Lat.)

149. Adversaria de fontibus et scriptoribus historiae Gallicae. Pestini. 1827. (1373. Quart. Lat.)

150. Adversaria de fontibus historiae Anglicae. Pestini. 1827. (1372. Quart. Lat.)

151. Adversaria de fontibus historiae Septemtrionalis. Pestini. 1827. Volumina 2. (1374. Quart. Lat.)

152. Adversaria de Geographia Palaestinae. Pestini. 1823. Fol. 42. (1515. Quart. Lat.)

153. Adversaria de Germanorum nominibus specialibus. Pestini. 1829. (1474. Quart. Lat.)

154. Adversaria de Hellenibus velut Gentilibus. Pestini. 1828. (1403. Quart. Lat.)

155. Adversaria de Henrico Portugaliae Comite velut Hungaro. Pestini. 1828. (1323. Quart. Lat.)

156. Adversaria de Jutia. Pestini. 1827. (1392. Quart. Lat.)

157. Adversaria de Lithvanis. Pestini. 1827. (1398. Quart. Lat.)

158. Adversaria de Longobardis. Pestini. 1827. (1400. Quart. Lat.)

159. Adversaria de Nimrodo seu Mene (Mén-Rőt) Rege Aegypti. Pestini. 1837. (1499. Quart Lat.)

160. Adversaria de Nordmannis. Pestini. 1837. Volumina 3. (1404. Quart. Lat.)

161. Adversaria de Nordvegis. Pestini. 1827. (1405. Quart. Lat.)

162. Adversaria de Phrygibus seu Frisiis vel Liguribus. Pestini. 1827. (1387. Quart. Lat.)

163. Adversaria de Pruthenis seu Borussis. Pestini. 1827. (1408. Quart. Lat.)

164. Adversaria de Scandia. Pestini. 1827. (1411. Quart. Lat.)

165. Adversaria de Slavis. Pestini. 1827. Volumina 21. (1413. Quart. Lat.)

166. Adversaria de Svecia. Pestini. 1827. (1413. a. Quart. Lat.)

167. Adversaria de Tartaris. Pestini. 1826. (1379. Quart. Lat.)

168. Adversaria de Teutonibus. Pestini. 1827. Volumina 15. (1415. Quart. Lat.)

169. Ambrones. Ombrones. Cod. Sec. XIX. (1378. Quart. Lat.)

170. Belgae. Cod. Sec. XIX. (1380. Quart. Lat.)

171. Croviaci Principes. Cod. Sec. XIX. (1324. Quart. Lat.)

172. De regione Caphtor, e qua Philistaei in Palaestinam migrarunt. Pestini. 1823. (1383. Quart. Lat.)

173. Die Deutschen. Vom Moses bis Tacitus. Uebersetzt durch S. v. Lgh. MS. Sec. XIX (Mancum.) Fol. 7. (1000. Fol. Germ.)

174. Gallicia et Lodomeria. Cod. Sec. XIX. (1452. Quart. Lat.)

175. Index in Stritteri Excerpta e Scriptoribus Byzantinis. Pestini. 1825. (1474. Quurt. Lat.)

176. Isauri. Cod. Sec. XIX. (1390. Quart. Lat.)

177. Ligures. Cod. Sec. XIX. (1397. Quart. Lat.)

178. Minaei. Cod. Sec XIX. (1402. Quart. Lat.)

179. Nemzetségek. Gójim. Hellenes. (Lásd 154. sz. a.)

180. Schedae Historicae ad Acta Concilii Basileensis et Decreta Sigismundi Imperatoris et Regis provocantes. MS. Sec. XIX. Fol. 96. (352. Oct. Lat.)

D) Irodalomtörténet.

181. Adnotationes in Fragmenta Veteris typographiae Magno-Varadiensis. MS. Sec. XIX. Fol. 15. (1893. Quart. Lat.)

182. Adversaria ad historiam bibliothecae Manuscriptorum Joannis Sambuci. Pestini. 1836. (1306. Quart. Lat.)

183. Adversaria ad historiam literariam Ordinum Religiosorum. Pestini. 1832. (1334. Quart. Lat.)

184. Adversaria de Praelatis Hungariae. Sec. XV. et Sec. XVI. exordio, Literatorum Maecenatibus. Pestini. 1843. (1330. Quart. Lat.)

185. Adversaria de Scriptoribus Universitatis Pestanae ultra Scriptores Societatis Jesu. Pestini. 1839. Volumina 2. (1367. Quart. Lat.)

186. Alumni celebriores, Cancellarii, Decani, Directores, Praesides et Rectores Universitatis Tyrnaviensis seu Hungaricae. Cod. Sec. XIX. Volumina 10. (1314. Quart. Lat)

187. Briefe des B. Paul Jeszenák und Stephan Majer an Stephan Horvát. 1824—5. MSS. Sec. XIX. Frusta 2. (986. Fol. Germ.)

188. E r u d i t i Comitatus et Dioeceseos Albaregalensis. l. Sec. XIX. (1375. Quart. Lat.)

189. E r u d i t i regionum et urbium. Cod. Sec. XIX. 76. Quart. Lat.)

190. É s z r e v é t e l e i a magyar tudós társaság terve at. MS. Sec. XIX. (Mancum.) Fol. 2. (765. Fol. Hung.)

191. E x t r a c t u s contentorum »Rationis educationis Theianae.« MS. Sec. XIX. Fol. 12. (2903. Fol. Lat.)

192. H a z a f i u i intés Kősler Kristófhoz. MS. Sec. XIX. l. 7. (768. Fol. Hung.)

193. H o r á n y i E l e k élete. Pest. 1809. Pag. 32. (677. art. Hung.)

194. H o r v á t I s t v á n igyekezete. (Nyomtatott munkái.) st. 1830. (489. Quart. Hung.)

195. H o r v á t I s t v á n két levele kötött és folyó bedben Sztrokay Antalhoz. Pest. 1812 (?) Pag. 7. (1012. Quart. ng.)

196. H o r v á t I s t v á n levelezése a XIX. század első ében. MSS. Sec. XIX. Frusta 61. (692. Fol. Hung.)

197. H o r v á t I s t v á n levelezései 1830—5. MSS. Sec. X. Frusta 2. (523. Quart. Hung.)

198. H o r v á t I s t v á n h o z iratott levelek Döbrentei bor és Burián Pál által. 1829—45. MSS. Sec. XIX. Frusta 2. 6. Oct. Hung.)

199. H o r v á t I s t v á n t és családját érdeklő rövid nányok. MSS. Sec. XIX. Fol. 4. (758. Fol. Hung.)

200. H o r v á t S t e p h a n i Commercium epistolicum. S. Sec. XIX. Volumina 33. (1425. Quart. Lat.)

201. H o r v á t S t e p h a n i Commercium litterarium. MSS. . XIX. Volumina 3. (1426. Quart. Lat.)

202. L e v e l e k, melyeket Horvát Istvánhoz küldöttek ney ösmerősei és jóbarátai 1801—1804. MSS. Sec. XIX. Frusta (481. Quart. Hung.)

203. L e x i c o n eruditorum regni Hungariae. Inchoatum tini. 1831. 1 Volumna 113. (1313. Quart. Lat.)

204. L e x i c o n Eruditorum regni Hungariae aevi medii. l. Sec. XIX. Volumina 21. (1313. a. Quart. Lat.)

205. L i b r i Hungariam concernentes, sine Auctoris no-

mine, cum vel absque Anno et loco impressionis apposito. Pestini. 1831. Volumina 2. (1328. Quart. Lat.)

206. Litterae variorum ad Stephanum Horvát exaratae. MSS. Sec. XIX. Frusta 23. (2899. Fol. Lat.)

207. Magyar (A) Minerva 4-ik kötetének megitéltetése. — Pátka 1808. — Accedit idem impressum in »Toldalék a hazai s külföldi Tudósításokhoz« — Cod. Sec. XIX. Pag. 34. (480. Quart. Hung.) NB. Auctor huius operis se Boldogréti Vig László apellat.

208. Mindennapija, azaz: minden napra szolgáló jegyzőkönyve Horvát Istvánnak. 1805—1809. Cod. Sec. XIX. Volumina 9. (466. Quart. Hung.)

209. Néhány tudósításai Révai Ján. Miklósról s ennek egy 1780-ki levele mása. MSS. Sec. XIX. Fol. 3. (729. Fol. Hung.)

210. Opera typis edita et Manuscripta Joann. Nicol. Révai. MSS. Sec. XIX. (1892. Quart. Lat.)

211. Pelbarti de Temesvár et Michaelis de Hungaria, item Anonymi Franciscani Hungari Opera. Pestini. 1832. (1329. Quart. Lat.)

212. Révai Miklós (A nagy) életéről néhány rövid jegyzések. MSS. Sec. XIX. (353. Fol. Hung.)

213. Rövid statisztikai jegyzetei az ágostai vallásuak iskolájiról 1831-ben. MS. Sec. XIX. (Mancum.) Fol. 4. (750. Fol. Hung.)

214. Scriptores Carmelitae. Cod. Sec. XIX. (1338. Quart. Lat.)

215. Scriptores Cistercitae. Cod. Sec. XIX. Volumina 2. (1340. Quart. Lat.)

216. Scriptores Dominicani. Cod. Sec. XIX. (1341. Quart. Lat.)

217. Scriptores Ordinis Augustiniani. Cod. Sec. XIX. (1335. Quart. Lat,)

218. Scriptores Orientales. Cod. Sec. XIX, Pestini 1825. (1333. Quart. Lat.)

219. Scriptores religiosi: *a*) Jesuitae; *b*) Minimi; *c*) Paulini; *d*) Premonstratenses; *e*) Piaristae: *f*) Servitae; *g*) Templarii; *h*) Trappistae. MSS. Sec. XIX. (1345. Quart. Lat.)

220. Scriptores Servitae Hungari. Cod. Sec. XIX. (1365. Quart. Lat)

221. Scriptores Trinitarii Hungari. Cod. Sec. XIX. (1366. Quart. Lat.)

222. Virág Benedek dicső érdemei. Pest 1821. Fol. 19. (609. Fol. Hung.)

IV. Bibliographia és egyebek.

223. Adversaria de Catalogis bibliothecarum privatarum. Pestini. 1832. Volumina 11. (1307. Quart. Lat.)

224. Adversaria de Codicibus Manuscriptis Exterorum in Hungaria reperibilibus. Pestini. 1835. (1309. Quart. Lat.)

225. Bibliographici Scriptores. Cod. Sec. XIX. (1332. Quart. Lat.)

226. Bibliothecae Budensis Sereniss. Regis Hung. Mathiae Corvini reliquiae. Pestini. 1822. (1331. Quart. Lat.)

227. Catalogus accessionum exterarum. MS. Sec. XIX. Pag. 69. (2450. Fol. Lat.)

228. Codices Manuscripti potissimum ad illustrandam Historiam Hungariae pertinentes. Pestini. 1822. Volumina 5. (1310. Quart. Lat.)

229. Codices Manuscripti etc. Volumina 17. Pestini. 1823. (1439. Quart. Lat.)

230. Conceptus diversi et notata argumenti varii. MSS Sec. XIX. Frusta 13. (2900. Fol. Lat.)

231. De Catalogis bibliothecarum publicarum et collegialium. Pestini. 1832. Volumina 5. (1308. Quart. Lat.)

232. Dissertationes medico-inaugurales Galicianorum et Bukovinensium. — Pestini. 1839. Volumina 2. (1311. Quart. Lat.)

233. Dissertationes medico inaugurales Hungarorum vel ad Hungariam spectantium. Pestini. 1839. Volumina 11. (1312. Quart. Lat.)

234. Eötvös Ignácz báró urfi kedvelt barátjához. MS. Sec. XIX. (A. 1804.) (520. Quart. Hung.)

235. Fragmenta Catalogorum Bibliothecam praedictam

(Széchenyiano-Regnicolarem) concernentium. MS. Sec. XIX. Fol. 10. (2451. Fol. Lat.)

236. Horvát István levele versekben Vitkovics Mihályhoz. Vál. 1813. MS. Sec. XIX. Fol. 1. (730. Fol. Hung.)

237. Index Calendarii Missalis Jászoviensis. Pestini. 1835. Volumina 3. (1317. Quart. Lat.)

238. Index in Calendarium Missalis A. 1363. Stephani Golsonis de Suprunio. Pestini. 1835. Volumina 2. (1420. Quart Lat.)

239. Inventio Literarum. Cod. Sec. XIX. (1301. Quart. Lat.)

240. Libri rituales ecclesiae hungaricae. Pestini. 1832. (1327. Quart. Lat.)

241. Manuscripta miscellanea. Sec. XIX. Volumina 33. (1434. Quart. Lat.)

242. Onomasticon ad Stephanum Horvát. MS. Sec. XIX. Pag. 3. (1788. Quart. Lat.)

243. Orationes occasione festi semisecularis Prof. Aesthet. Ludovici Schedius, et electionis in Rectorem Univ. Joann. Degen, Prof. Rationariae. Ann. 1842. Fol. 3. (2935. Fol. Lat.)

244. Régi saját jegyzetei. MSS. Sec. XIX. Fol. 12. (926. Quart. Hung.)

245. Sepredék (A) versfaragó nyilvánságos példában előadatva. Ovásul a magyar ifjaknak elejébe terjeszti Sirvári János (Horvát István.) MS. Sec. XIX. Fol. 6. (910. Quart. Hung)

246. Theoria historiae MSS. Sec. XIX. Volumina 3. (1428. Quart. Lat.)

247. Ürményi Jozepha egybekelése alkalmatosságával benyujtott örömdal. Vál. 1804. Pag. 4. (68. Oct. Hung.)

— — — —

ADALÉKOK
SZABÓ KÁROLY „RÉGI MAGYAR KÖNYVTÁRAHOZ.“

Közli: **Majláth Béla.**

Révay Ferencz báró, e nemeslelkü pártfogója a Magyar Nemzeti Múzeumnak legújabban a Széchényi országos könyvtár felé fordítá figyelmét. Igen kedves kötelességet teljesítünk, midőn e helyen is a könyvtár köszönetét fejezzük ki, azon becses ajándékért, melylyel könytárunkat gyarapította.

Ugyanis a nagylelkü báró, egy 121 darabból álló igen becses naptár-gyüjteményt ajándékozott a könyvtárnak. A legrégibb 1620-ik évből, a legújabb 1809-ből való; van közötte a XVII., XVIII. és XIX. századból 13 hazai és 2 külföldi nyomdából származó nyomtatvány, még pedig: Bécs 1; Beszterczebánya 2; Győr 5; Kassa 6; Kassa-Pozsony 1; Komárom 2; Lőcse 48; Nagy-Szombat 3: Olmücz 3; Pozsony 35; Pozsony-Pest 7; Puchó 1; Pest 1; Selmeczbánya 1 és Zsolna 5 naptárral van képviselve. Ezek között 48 magyar; 72 tót és 1 német; összesen hazai nyomtatvány 117, külföldi 4.

Ezen gyüjteménynek kiváló becsét emeli, 1711-ig terjedő 23 magyar és 10 tót naptár, melyek között hét magyar naptár eddigelé hazai bibliographiánkban ismeretlen levén, a »Régi Magyar könyvtár«-ból hiányoznak, s mint ilyenek unicumok gyanánt tekinthetők. Bibliographiai ismertetését ezeknek a következőkben adjuk:

1. (256. sz.) Uj- és O-Kalendariom, Christus Urunk születése után való 1662 Esztendő. Mellyet mostan Magyar és Erdély Országra és egyéb szomszéd helyekre alkalmaztatott Neubarth Christoph Theologus és Astrologus. Lőtsén BrewerLő rintz által, 16 r.

Czímlap és Chronologia 1 levél, A_3 — E_5, és három levél, összesen 40 számozatlan levél. Tartalma a naptári részen kívül: az esztendőbeli 4 Kántorokról; Ecclipsisekről; Az Had és Békesség állapottyáról; Az Egésség és Betegségről; A Termésről és Terméketlenségről; erre következik a »Sokadalmak«, s végül »Magyar Cronica.« Teljes ép példány.

2. (257 sz.) Uj- és O-Kalendarium Christus Urunk szőletése után való 1664 Szökő Esztend. Mellyet most is Magyar és Erdély Országra, és egyéb szomszéd helyekre alkalmaztatott Neubart Christof Theologus és Astrologus. Lőtsen Brever Lőrintz által, 16°. Czímlap és chronologia 1 levél. A_3 — E_5 és két levél összesen 39 számozatlan levél; az utolsó levél hiányzik. Tartalma ugyanaz, ugyanolyan beosztással, mint a föntebbi.

3. (258 sz.) Kalendarium Kristus Vrunk szűl. után-valóM.DC.LXIX. Esztendőre, Mellyet a Nemes, és Királyi Nagy-szombat Városának és más közelvaló helyeknek Meridianumiára, A' tudós, és nevezetes Astronomusoknak Argolus Andrásnak Calculatioia szerint, az Nagyszombati Academiában lévő Astrophylus nagy szorgalmatossággal elrendelt. Nyomtatta Nagy-Szombatban Byller Máthé. Czímlap egy levél. 8°. A — F_3, és egy levél, összesen 44 számozatlan levél. Tartalma: Prognosticon: Uy Rővid Kronika; Sokadalmak. Teljes ép példány.

4. (259 sz.) Kalendarium mellyetirt Christus Urunk Születése után M.DC.LXXX. Bissextilis Esztendőre, Az Nagy-Szombati Academiában egy néminémű Astrologus; és mind Magyar, s Erdély országára alkalmaztatot Nagy Szombatbã, az Acad. böt: Rechlinger M. által 16°. Czímlap és Chronologia 1 levél; A_2 — D_5 és 3 levél összesen 32 számozatlan levél; innét ismét A — (E helyett) G_5 s három lap számozva 1—48-ig — 24 levél; összesen 56 levél. Tartalma: Prognosticon; Sokadalmak; Rővid Kronika. Teljes ép példány.

5. (260 sz.) Uj és O-Kalendarium, Mellyet Christus születése után való Bissextilis 1688. Eszt. irt Neubarth János És Magyar Országra, Erdélyre és egyéb Tartományokra alkalmaztatta, Lőtsén, Brewer Samuel által. Czímlap, chronologia 1 levél. 16°. A_3 -- E_5 és három számozatlan levél, összesen 40 levél.

Tartalma: Prognosticon; Astronomia; Az Békességről és Hadakról; sat. Sokadalmak; Magyar Kronika. Teljes ép példány.

6.(261 sz.) Uj és O-Kalendarium, kit Christ. Urunk szül. után való 1690. Eszt. irt. Neubarth János És Magyar Országra, Erdélyre és egyéb Tartományokra alkalmaztatta. Lőtsén, Brewer Samuel által. 16⁰. Czímlap és chronologia 1 levél, A_3 — E_5 és három számozatlan levél, összesen 40 levél. Tartalma: Astrologiai rész; Sokadalmak; Magyar Cronika; az utolsó levél tulsó oldalán: postajáratok. Teljes ép példány.

7. Uj- és O-Kalendariom [1]) kit Christus Urunk születése után való Bissextilis 1696. Eszt. irt Neubarth János Ez Magyar Országra, Erdélyre, s egyéb Tartományokra alkalmaztatott. Költ Lőtsen, Brewer Samuel által. 16⁰. Czímlap, cronica 1 levél, A_3 — E_5 és három számozatlan levél, összesen 40 levél. Tartalma: Astrologiai vizsgálás; Sokadalmak; Magyar Cronika; Posta Tábl ácska. Teljes ép példány.

---

[1]) A »Magyar Könyvszemle« 1882. évfoly. V—VI füz. 258 lapon Thaly Kálmán hibásan adja a czímiratot, azért közöljük itt azt újra betűhiven.

A KIS RHÉDEI GRÓF RHÉDEY CSALÁD LEVÉLTÁRA A M. NEMZ. MÚZEUM KÖNYVTÁRÁBAN.

Közli: **Komáromy András.**

A Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárában elhelyezett családi levéltárak száma a mult év julius havában ismét szaporodott egygyel, midőn gróf Rhédey Gábor, a kis-rhédei gr. Rhédey család nagybecsű oklevél gyűjteményét örök letétemény gyanánt felajánlotta.

Midőn e sorokat irjuk, a levéltári szakszerü rendezése már befejeztetett, s a tudományos czélból kutatók közhasználatára van bocsátva. Áttekintése igen könnyen eszközölhető s e fáradságot valóban meg is érdemli. A figyelmes vizsgálódó előtt a régmult idők nagy alakjaival népesülnek be a letünt századok, kikelnek omlatag sirjaikból a korszakot alkotó férfiak s az elavult, megsárgult lapokon, melyek igen gyakran nemzeti dicsőségünknek majd felkelő, majd legnyugvó napját jelölik, beszámolnak munkás életükkel s tanuságot tesznek egy kihalt nemzedék küzdelmeiről, törekvéseiről, a köz- és magánélet néha nyugodt, gyakran viharos napjaiban.

Egy adománylevél, melylyel az alattvalói hűséget s hasznos államszolgálatokat jutalmazá a fejedelmi bőkezűség, egy követ utasítás, egy végrendelet, tanukihallgatás vagy missilis levél s darab papirra oda vetett ingósági lajstrom vagy naplótöredék, magában véve mily egyszerű s kevés jelentőséggel biró dolog, és mégis e csekélységek összesége képezi a történelmet. Ezek úgyszólván az elemek, melyekre az egykor pezsgőélet fölbomlott s melyeket mesteri kézzel ismét egybe lehet állitani, hogy öszszefüggő szerves egészet képezvén, hű képét adják a kornak

az uralkodó eszméknek és jellemrajzát az eszméket képviselő egyéneknek.

Ha bizonyos korról általános és helyes itéletet akarunk mondani, hogy tökéletesen megérthessük annak szellemét, nem szabad figyelmen kivül hagynunk a közélet terén nyilvánuló nagy horderejü tények mellett, a családi a magán élet legcsekélyebb mozzanatát sem. A fürkésző az oknyomozó elme, egy az első tekintetre jelentéktelennek látszó körülményből, gyakran fontosabb következtetéseket vonhat le, mint az egymásra halmozott tényekből s az események lánczolataiból. A történetirás napjainkban már nem csupán az időktanujául szolgál, feladata teljesen megvilágositani a nemzetek belső életét s konstatálni azon tényeket, melyek az emberiség fejlődésének szakadatlan folyamán, az illető nemzet kebelében koronként észlelhetők.

Ezen czél elérését a családi levéltárak tüzetes tanulmányozása nagyban elősegíti. Számtalan oly aprólékos adatokat tartalmaznak ezek rejtekeikben, melyek a kort s a világnézletet minden egyébbnél jobban jellemzik, s melyek kevés értékkel birhatnak ugyan azok előtt, kik a dynasták törekvéseit, a hadviselések, békekötések és politikai cselszövények rajzát tekintik a történetirás főfeladatának, de bizonyára kellőleg méltányoltatnak azok által, a kik nemzetünk erkölcsi s értelmi előhaladásának történetét, az előbbinél nem csekélyebb fontosságunak tartják.

A most jelzett szempontból tekintve a gr. Rhédey család levéltára valóban becsesnek nevezhető, s épen ezért, azon fogyatkozását, mely a középkor s a mohácsi vészig terjedő időszaknak képviseletében nyilvánul, szivesen megbocsátjuk, ama tagadhatlanul sokkal nagyobb előnyökért, melyeket a XVI—XVII. század jellemző emlékeinek tanulmányozása nyujt. — A levéltár azonban másnemü igényeket is kielégíthet, s minthogy országosan szereplő egyének története, röviden a nemzet története: bizonyára fényes eredménynyel fogja használni ez oklevél gyűjteményt az is, ki Erdélynek XVII. századbeli történelmét alkotó egyénekkel akar közelebbről megösmerkedni. Mert a Rhédey család e korszakban érte el virágzásának tetőpontját, s e köztörténelmet alkotó majd minden nevezetes esemény — szoros kapcsolatban áll az ő nevükkel.

Mielőtt azonban tovább mennék, a következő kimutatással e levéltár állapotáról kivánok általános képet nyujtani.

A gróf Rhédey család levéltára tartalmaz:

I.	Anjou és vegyes korszakbeli oklevelet . . .	23 db.
II.	A mohácsi vésztől a XVI. század végeig .	222 »
III.	A XVII. századból (oklevelek, missilisek) .	955 »
	» » évnélküli vegyes irományokat	200 »
IV.	A XVIII. » (oklevelek, vegyes irományok)	1200 »
	A » » missilis levelek . . .	1000 »
	Összesen .	3600 db.

oklevél, levél és vegyes iratot, s 8 levéltári csomagot, mely a XIX. század első tizedeiből származó irományokat is magában foglalván, az összes irományok számát megközelítőleg 5000 darabra egészíti ki. Vannak ezenkívül gazdasági naplók, számadáskönyvek stb. leginkább a mult század végső tizedeiből, melyeknek száma 25—30-ra tehető.

A magyar történelmi társulat 1868 évi kolozsvári kirándulása alkalmával, a gr. Rhédey levéltárt is tüzetesen átvizsgálta s a bizottság jelentése (olvasható a Századok 1868 évf.) úgy emlékezik róla, mint a mely 6 darab árpádkorin kívül, Anjou és vegyes korszakbeli okleveleket nagyszámban tartalmaz. Sajnálattal kell azonban constatálnunk, hogy a múzeumi könyvtár birtokába nemcsak hogy az árpádkori oklevelek nem jutottak, de az Anjoukor s a XIV. század általában csupán egy 1371 kelt s kevés becscsel biró oklevél által van képviselve.

Az árpádkori oklevelek a »Hazai Okmánytár« VI., VII. kötetében nyilvánosság elé kerültek, de az Anjou és vegyes korszakbeliek a tudomány nem csekély kárára, még sokáig vagy talán örökre is lappangani fognak. Ezek nélkül pedig a levéltár nem teljes, s e hiányt már csak azért is fájlalnunk kell, mivel — mint a nagyszámban fennmaradt Elenchusok bizonyítják, a család történeteire vonatkozó legérdekesebb adatokat foglalták magukban. [1])

[1]) Magán közlés folytán úgy értesültem, hogy az említett oklevelek gr. Eszterházy János birtokába mentek volna által, valóban üdvös dolog lenne, lépéseket tenni arra nézve, hogy a nemes gróf azokat a M. Nemz. Múzeum könyvtárában letéteményezze.

Lássuk ez oklevelek rövid kivonatait:

1371. A kolozsmonostori konvent előtt Nádasi György a nagyváradi apát famulusa,[1] Kolozsvármegyében Nádas helységben fekvő rész jószágát rokonainak birtokába bocsátja. Hártyán, zárlatán pecsét töredékkel.

1414. A kolozsmonostori konvent jelenti Nádasi László erdélyi alvajdának, hogy Nádasi Domokosnét Dorottya asszonyt, Nádas helység harmadrészébe beigtatta. Papiron pecsét töredékkel.

1414 Ugyanazon konvent jelentése ugyanazon alvajdának arról, hogy Domokost a Nádasi Lőrincz fiát, az általa Nádas helységben vásárolt részjószágokba beigtatta. Hártyán, pecsét hiányzik.

1434. A jászói konvent előtt Bey János fia Tamás, a Gömörmegyei Soór helység birtoklásától, Soori Lászlót eltiltja. Papiron, pecsét nélkül.

1466. Buda. Palóczi László országbiró szenterzsébeti János és Rédei Dózsa Miklós s ennek János Miklós és Sándor fiai között fenforgó hatalmaskodási ügyben, az utóbbiak részére igazoló eskült itél. Papiron, zárlatán pecsét romjaival.

1467. Buda. Ország Mihály nádor missilis levele Rédei János Hevesvármegye alispánjához.

1467. Buda. Mátyás király rendelete Ország Mihály nádor és Korothnai János itélő mesterhez, hogy a Hevesvármegye részére tartandó gyülésen Rédei Jánosnak, Paszthoy András, László és János ellen indított ügyét, haladéktalanul vizsgálják meg. Papiron ép pecséttel.

1468. Buda. Ország Mihály nádor bizonyítja, hogy Bátori Miklós fia Albert, Rédei Jánossal perlekedvén a kitüzött határidőre meg nem jelent. Papiron, pecsét hiányzik.

1471. Kolozsvár. Mátyás király bizonyítja, hogy Szentkirályi Semyén Margit, szentmártoni Jánosi György özvegye, a Tordavármegyében fekvő Pynár nevü jószágát, Rédei János erdélyi alvajdának birtokába visszabocsátja. Papiron, ép pecséttel.

---

[1] Famulus alatt itt iródeák vagy notarius értendő. Sz

1472. Báthori István országbiró a Rédei János és Báthori Albert között fenforgó ügyben, a nógrádvármegyei Pyspeki helységre vonatkozó okiratok kiadása iránt, az utóbbi részére 50 nemes emberrel együtt leteendő igazoló esküt itél. Papiron, zárlatán három pecsét nyomával.

1484. Buda. Mátyás király néhai szentannai Tóth István fiainak, a Krasznavármegyében fekvő alferedő és felferedő helységekre új adományt ad. Pergamenen, rongált pecséttel.

1471. Torda. Mátyás király nyilt parancsa a váczi káptalanhoz, hogy a Nógrádvármegyében fekvő Konczhydai birtokrész beigtatásáról szóló okmányt, Rédei János erdélyi alvajdának haladéktalanul kezéhez bocsássa.

1517. Kolozsvár. Szapolyai János erdélyi vajda előtt, több birtokosok a nádasi tóban való halászásra nézve egymással szerződésre lépnek. Papiron, ép pecséttel.

1518. Verpelét. Bellyéni Albert personalis és Heves vármegye alispánja s birótársa előtt Nagy Rédei Mátyás és Mikótelky Tamás ügyvédet vallanak. Papiron, alul öt pecséttel.

1525. Üzbég. Antal dersi plebanus és a királyi tábla esküdtje bizonyítja, hogy Vargyasi Dani Péter, szentpáli halastóbeli részét Kornis Miklósnak 10 frtért zálogba adta. Papiron, gyürü pecséttel.

Az itt elősorolt regestákból első tekintetre észrevehető, hogy az oklevelekben nagyobb historiai érdekkel biró tényeket hasztalanul keresnénk, Mátyásnak az egy adománylevelét kivéve, a többiek csaknem kivétel nélkül a magánjog körébe tartoznak s részint adásvevést, részint pörös birtokviszonyokat tárgyaznak. Erdélyi jószágokat érintő oklevelek, jóval később, házasulás folytán jutottak a család birtokába, melynek történeteire vonatkozólag semmi felvilágosítást nem nyujthatnak. Még azt sem lehet határozottan eldönteni, hogy Rédei János, a ki 1468-ban Hevesvármegye alispánja, nem ugyan egy személy-é azon Rédei János erdélyi alvajdával, a kiről tudjuk, hogy a családnak nagyrédei ágából származott? Azon hatalmaskodási pör, melyet Rédei Dózsa Miklós és fiai ellen, szenterzsébeti János indított, a család leszármazására nézve nyujt némi útbaigazítást, különben pedig a mohácsi vészig nincs egyetlen oly oklevél, mely

akár politikai vagy culturtörténelmi szempontból, akár egyéb a kort s az uralkodó viszonyokat kiválóan jellemző adatainál fogva nagybecsűnek volna nevezhető.

Másként áll azonban a dolog a következő időszakban. Mert bár a Rédey névvel már a XIII. században találkozunk s bár a család, mely legnagyobb valószinűséggel legalább is hat ágon virágzott, vegyes házbeli királyaink idejében némileg országos szerepet is játszott s az Aba nemzetség is, melyből eredetét vette, a legelőkelőbbek egyike vala a házában: mindamellett csak a XVI. században kezdett valóban kiemelkedni a köznemesség sorából s e század végső tizedeinek harczi eseményekkel terhes napjai készítették elő a talajt, a melyen a Rhédeyek saját érdemeiknél fogva magasra emelkedtek.

A mohácsi vész után tehát az oklevelek is mindinkább érdekesebbekké válnak s minthogy a család történeteinek szinhelye a következő század első éveiben Erdély lett, főleg ennek belviszonyaira nézve bir a levéltár valódi fontossággal. A XVII. század első felében Rhédey János egyik legelőkelőbb székely főnemes ház leányát Kornis Margitot vevén nőül, keze után nemcsak nagy kiterjedésű jószágok, de fényes összeköttetésekhez is jutott s az ezekről fenmaradt oklevelek a gyűjteménynek igen becses részét képezik.

Nem lehet czélom, hogy a levéltár minden egyes darabját megösmertessem, hisz ez szükségtelen is volna, de úgy vélem nem egészen haszonnélküli munkát végzek akkor, midőn e regestákat közzé teszem s ezáltal az érdeklődők figyelmét felköltöm a gyűjtemény iránt. Bizonyára akadnak olyanok, kik czéljaikhoz képest hasznos dolgot találnak benne.

1534. A váradi káptalan jelenti Szapolyai János királynak, hogy Tóth Gáspárt és Mihályt, Petenyefalva, Alsó- és Felső-Serén birtokába beigtatta.

1553. Sopron. maj. 6. I. Ferdinánd király a Csanádmegyében fekvő Abony helységet, Muthnoki Péternek és Brigiddának adományozza.

1553. H. Szentpál. Demyén György és biró társai bizonyítják, hogy Százfilpesi Porkoláb Péter egy jobbágyot örök joggal Kornis Miklósnak adományozott.

1556. N.-Szombat. Sept. 16. Szondy Pál rozsoni püspök és esztergomi vicarius előtt Muthnoky Brigidda Rédei Péterné és Sulyok Anna Muthnoky Mihály özvegye most Balassa Jánosné ingó és ingatlanok felett perlekednek.

1554. Széplak. Péter-Pál után. Horváth Petrichevich Miklós, Kornis Mihálynak visszabocsátja nála zálogban lévő jószágát.

1554. Macskási Gáspár végrendelete.

Mindkettő magyar nyelven iratott, s mint ilyen a levéltár legrégibb oklevele.

1554. Bécs. decz. 8. Ferdinánd átirja és megerősíti Barcsay Borbála, Kornis Mihályné végrendeletét, melyben Erdőszentgyörgyöt, Filetelket, Egrestőt, s minden ingóságait férjének hagyományozza.

1559. Az egri káptalan jelenti Ferdinánd királynak, hogy misei Rédei Pétert és Pál fiát, Megyer Pestmegyei és György Szolnok vármegyei részjószágokba beigtatta.

1560. Bakochy Katalin a Pozsonyban tartózkodó budai clarissák apátnője Gémes Ferenczet és Bellyeni Albertet Czegléd város gondviselőjévé nevezi.

1560. Bécs. máj. 18. Ferdinánd király parancsa Verancsics Antal egri püspökhöz, hogy nevezett apáczáknak Czegléd körül fekvő birtokait, Gémes Ferencz vagy Bellyeni Albert megbizottak kezeihez bocsássa.

1560. Bécs. máj. 30. Ferdinánd ismét erősen parancsolja Verancsics egri püspöknek, hogy az általa elfoglalt és birtokolt Czeglédet haladéktalanul bocsássa vissza az apáczáknak.

1560. Pozsony. Báthori András országbiró meghagyja az egri káptalannak, hogy Rédei Péter és Muthnoki Brigidda maradékait Abonyváros birtokába beigtassa.

1563. Báthory András judex curiae nyilt rendelete Kerecsényi László főispánhoz, továbbá a gyulai vár kapitányához s a szolgabirókhoz, hogy Rédei Péter maradékainak Abony, Szentmiklós és Béltelek nevü birtokait minden háborgatók ellen védelmezzék.

1566. Az egri káptalan előtt. Bodoni Deli György es Czompor Katalin maradékai nyugtatják Rédei Ágathát Czompor

György özvegyét arról, hogy az elhunytnak hagyatékát kezükhöz vették.

1567. jul. 4. Gy. Fejérvár. János Zsigmond, Kornis Farkas és Mihály hiveinek Szentpéter és Szentpál (Udvarhelyszék) helységekben birtokot adományoz.

1567. oct. 29. Kornyáti Békes Gáspár, Harinnay Farkas, Katalin leányát eljegyezvén magának, Kornis Mihályt lakodalomra hivja.

1568. Méra, pünkösd előtt hétfőn. Macskásy Erzsébet minden ingó és ingatlan vagyonát, »arany és ezüst morhájit«, férjének Polyáki Mihálynak vallja. Magyar nyelven.

1570. Bessenyei György (kinek felesége volt Rédey Ágota) végrendelkezik. Magyarul.

1570. mart. 29. Gy. Fejérvár. János Zsigmond, Lázár Imre és Ferencz hiveinek Andrásfalva nevü sz.-udvarhelyi helységet adományozza.

1571. Eger. Heves vármegye alispánja és birótársai jelentik Miksa királynak, hogy Rédei Pálnak a Rechky családbeliek ellen a leányrész kiadása iránt inditott perében, a tanu kihallgatást teljesítették. A tanuk vallomása magyarul.

1575. mart. 29. Gy. Fejérvár. Báthory István erdélyi vajda szentpáli Kornis Farkasnak Marosfalván (Udvarhely) birtokot adományoz.

1575. ápril 7. Ungnád Kristóf az egri vár főkapitánya Rédei Pál szolgája részére utlevelet ad. Magyarul.

1578. januar 11. »in arce Ugvar« Báthory Kristóf erdélyi vajda Kornis Farkasnak és Mihálynak adományozza néhai Lázár Ferencznek Marosszékben birt jószágait.

1578. mart. 24. Gy. Fejérvár. Kristóf vajda Bordos és Uyfalut Kornis Mihálynak adományozza.

1579. máj. 13. Ugyanaz Kornis Mihályt és Farkast a szentgyörgyi uradalomba beigtatni rendeli.

1579. A váradi káptalan őrei Kérchy Zsófia előbb Rhédei Mihály özvegye most Apagyi Lászlóné kérésére bizonyitják, hogy nevezettnek Rhédei Zsuzsánna nevü leányát váradi házánál egészségben találták.

1582. Pozsony 24 febr. Radetius István egri püspök és királyi helytartó Rechky György hevesi alispánnak és Rédei Pál-

nak hű szolgálataikért a Csanádmegyében fekvő Székegyház nevü birtokot adományozza.

1580. Szentgyörgy. Kornis Mihály, Vargyasi Dániel Péter és Daczó István mint közbirák itéletet hoznak a Nyujtódi örökösök között.

1580. Kornis Farkas és társai mint közbirák békességét hoznak létre Balassy Ferencz s az udvarhelyszéki lófő s drabant székelyek között. Mindkettő magyarul.

1583. febr. 7. Báthory István lengyel király Lipochi János nevű hivét s az ő tekintetésért György testvérét magyar nemességre emeli.

1583. Tanukihallgatási jegyzőkönyv az Udvarhelyszékben fekvő Beözeöd-Ujfalu határai iránt. A tanuk vallomása magyarul.

1588. Eperjes. Fejérkövy István nyitrai püspök s királyi helytartó bizonyítja, hogy Rhédei Ágota Bessenyei György özvegye a gömörvármegyei iványi és czomporházai jószágait Dormán Margit unokájának Thernyei Kristófnénak adományozta.

1589. Az egri káptalan jelentése Fejérkövy István nyitrai püspökhöz, Rhédei Pál által a Rechky családbeliek ellen indított örökösödési perben.

1590. Felső Redinecz. Istvánffi Miklós alnádor bizonyítja, hogy Zokoli Péter maga és testvérei nevében kinyilatkoztatta, miszerint mindazon jószágokat, melyeket Báthory István országbiró 4050 frtért Zokoli Györgynek elzálogosított, a zálogösszeg letétele után Báthorinak vagy jogutódjainak tartozik visszabocsátani.

1591. nov. 20. Losonczi Bánffi Boldizsár tordai főispán bizonyítja, hogy Kornis Farkas és Lázár András bizonyos szántóföldek birtoklására nézve kiegyeztek. Magyarul.

1593. Besztercze jan. 1. Báthori Zsigmond erdélyi fejedelem előszámlálván szarvaskendi Sibrik Gáspár udvari lovas kapitányának hadi érdemeit, a Gyulay Pál defektusán a fiscusra szállott Siklód helységet neki adományozza.

1593. Magyar Disznájó. jan. 2. Kápolnai Bornemisza Boldizsár hittel fogadja, hogy mihálczfalvi összes jószágát s a kuthfalvi portiót Kendi Sándornak adja, ha ez neki fejváltsá-

got eszközöl azon vétkeért, hogy mint mondja »bolondságomban feleségemet meghsértettem.«

A jó ur csakugyan kegyelmet nyert, mert nevével még gyakran találkozunk, de neje Patóchy Zsófia az ő »bolondsága« következtében meghalt.

1595. Szárhegy aug. 14. Lázár András végrendelete. Mindkettő magyarul.

1598. Mart. 7. Báthori Zsigmond mindazon jószágokat visszaadományozza Kápolnai Bornemisza Boldizsár fejérmegyei főispánnak, melyektől a Békessy-lázadás alkalmával megfosztatott.

1598. Zentmihály. Rédey Pál egyrészről, másrészről Gergelylaki János s felesége Ternyei Anna a Rhédei Ágota hagyatékán kiegyeznek. Magyarul.

1597. Mart. 14. Losonczi Bánffi Gábor tordai főispán, Mikó Miklós és Kelemen Bálint csiki alkirálybiró, mint választott birák itéletet hoznak Lázár András maradékai és özvegye között.

1597. Mart. Disznájó. 19. Petri Menyhért és Ács Benedek választott birák Bontó János nevü jobbágy részére kezes levelet állítanak ki. Mindkettő magyarul.

Évszámnélküliek. A székely nemzet több rendbeli egyetemleges folyamodása II. János (Zsigmond) választott királyhoz, régi szabadságaik megtartása iránt. — Maradtak fenn ezenkivül számos per töredékek, melyek csak ujabb bizonyítékai annak, hogy Erdélyben a törvénykezés nyelve általánosan magyar volt.

Mikónt a regestákból is kivehettük, a Rhédey család ez időszakban még ős fészkében Hevesvármegyében tartózkodott, bár annak legtöbb valószinüséggel csupán két férfi tagja volt már életben. Ezek egyike Ferencz Fülek vár kapitánya volt 1599-ben, de erőszakoskodásaiért keményen megbüntetni rendelték s talán ennek következtében jött Erdélybe, s 1603-ban Székely Mózes mellett küzdött. Midőn Bocskay föllépett, csakhamar egyik fővezére lett annak s ez időtől kezdve folytonosan az erdélyi fejedelmek oldala mellett találjuk őt. Nemsokára elhalt testvér bátyjának gyermekeit is behozta magával s a Rhédey

családot meghonositotta Erdélyben. A XVII. században tehát a levéltár is specialis családi jelleget nyer — a mennyiben legnagyobb számmal közvetlenül a Rhédeyeket érintő oklevelek fordulnak elő. De mint már fentebb előadtam, legfontosabbak már csak azért is XVII. század emlékei, mert a Rhédeyek ekkor emelkedtek országtörténelmi jelentőségre. A regesták közlésénél azonban kiváló tekintettel voltam a magyar nyelvü okiratokra, s igy a historiai érdekü dolgok mellett, nem mellőzhettem el azokat sem, melyek bár csekélyebb fontosságuak, de nyelv s némileg cultur történelmi szempontból valóban becsesék.

XVII. század.

1600. január 28. Segesvár. Bethlen Gábor és István testvérek bevallják, hogy atyjokról iktári Bethlen Farkasról maradt »ingó, bingó marhákat« szentpáli Kornis Ferencztől kezükhöz vették. Magyarul.

1600. nov. 12. Meggyes. Az erdélyi országrendek Kápolnai Bornemisza Boldizsár cs. kir. tanácsosnak, Küküllő vármegyében birtokot adományoznak. Az oklevél Chaky István neve s pecsétje alatt kelt.

1602. jul. 18. Gáspár János és Bereczky Máté által eszközölt tanu kihallgatás Kornis Jánosnak bizonyos jószága iránt. Magyarul.

1604. Sutha Anna Rédei Pál özvegye az egri káptalan által meginteti Ternyei Annát Gyulai Istvánnét, hogy az osztály szerint őt illető török foglyot s a Dormán jószágra tartozó okleveleket vegye kezéhez.

1605. febr. 4. Gácsi kastély. Rhédey Ferencz Bocskay Istvánnak magyarországbeli generalisa s mezei főkapitánya, Péchy Györgynek hű szolgálataiért Tamás helységben (Nógrád) jószágot adományoz. Magyarul.

1606. febr. 2. Zentmártoni Miklósi Márton, Bencze János és társai mint fogott birák előtt szentpáli Kornis Ferencz és Zentmartoni Mihály kovács csere szerződésre lépnek. Magyarul.

1606. Udvarhelyszék. Törvényszéki tárgyalás Lakatos alias Was

János felperesnek Kornis Ferencz alperes ellen indított pörében s Udvarhelyszék törvényes biráinak itélete. Az egész magyarul.

1607. febr. 5. Csokfalva. Kofay Gáspár és András hadnagy előtt Marosszékben Havadtőn lakó Balog Márton minden jószágával együtt örök szolgaságra veti magát Kornis Ferencznek, mivel ez halált érdemlő vétkéért a királybirótól fejváltságot eszközölt számára.

A jobbágyszerzésnek ez érdekes módjával gyakran találkozunk Erdélyben. Szabad székelyek kötötték igy le magokat firul fira örök jobbágyul hatalmas uraknak, kiknek módjában állott megszabadítani őket azon büntetéstől vagy gyalázattól, mely reájuk vétkes cselekedetek vagy erkölcsi botlásokért várakozott. Egy Marosszékben lakozó Pál György nevü székely »feleségének gonosz paráznaságának nilván való tudásáért és vele való lakásáért« a törvény által pellengére itéltetett, a mit hogy elkerüljön, Kornis Ferencznek örök szolgaságra vetette magát, mert ez a királybiráknál kegyelmet eszközölt számára. Kornis Ferencz ugy látszik rendszeresen üzte a gondviselés szerepét az ily szerencsétlenekkel szemben, s e foglalkozás nem volt épen háládatlan reá nézve. De neki sem sikerült mindig kegyelmet szerezni, mert hisz gyilkosokat is vett pártfogásába, a kiket aztán az ő nagy befolyása sem menthetett meg az igazságos büntetéstől.

Az ezekről fenmaradt oklevelek nagyon érdekesek, s e gyüjteményben 10—15 db található belölük. Természetesen mindannyi magyar nyelven s választott vagy úgynevezett fogott birák által kiállítva. E választott biróság a XVI. és XVII. században nagy szerepet játszott hazánkban, de különösen Erdélyben, hol gyakran főnemes családok sarjai is általuk intéztették el pörös ügyeiket. A mai esküdtszékeknek emez embryója, igen hasznosnak és czélszerünek bizonyult be s valószinüleg költséges sem igen volt, s a fogott birák lakoma és poharazás közben »szerezték« az egyezséget.

1607. jul. 23. Somlai gr. Báthory Gábor Szabolcs és Kraszna vármegyék főispánja, ezerháromszáz forintot kölcsönözvén Cso-

maközy Istvántól, Berencze faluban (Szathmár) lévő rész jószágát zálogba adja. Magyarul.

1607. maj. 7. Gy. Fejérvár. Rákóczy Zsigmond erdélyi fejedelem, Rhédey Ferenczet az adományozott szentjóbi uradalomba beigtatni rendeli. A beigtatásnak ellent mondtak Varkuch György és neje Nyári Borbála.

Hogy Rhédey Ferencz mily fontos egyéniség volt már ekkor s a fejedelmek mily nagy sulyt fektettek arra, hogy maguknak lekötelezzék, semmi sem bizonyitja jobban, mint az, hogy Rákóczy Zsigmond a Bocskay István defectusán urat vesztett sz. jobi roppant uradalmat adományozta neki, holott arra Varkuch igényei nagyon is törvényesek voltak. Ez tudtunkkal az első adomány, mellyel Rhédey Ferencz érdemeit jutalmazták. Az egymást érő fejedelem változások azonban — reá nézve is megtermették áldást hozó gyümölcseiket, mint alább látni fogjuk.

1608. január 9. Gy.-Fejérvár. Bornemisza Boldizsár, egy násfa szabásu köves arany csattot, melyet Haller Istvánnak zálogba vetett bizonyos időre, kezéhez veszi.

1608. maj. 7. Gyulafejérvár. Báthory Gábor fejedelem Rédey Ferencz nagyváradi kapitány és biharmegyei főispánnak Paly Ujlak nevü helységet adományozza.

1608. decz. 14. Bécs. II. Mátyás király Rhédey Ferenczet arany sarkantyus vitézzé (eques auratus) nevezi.

1608. Gyulafejérvár. Báthori Gábor Berzencze községet 2000 frt inscribálja Csomaközy Péternek.

1609. apr. 9. (in arce Varad.) Szerdahelyi Imreffy János tanács ur és Rhédey Ferencz fogadják Varkuch Györgynek, a ki Rhédey Ferencz sz. jobi iktatásának contradicált, hogy törekedni fognak a fejedelemnél, miszerint legelső alkalommal más jószággal kárpótoltassék.

1610. jul. 3. Nagy Sáros. Szilvási Péter végrendelete.

1611. Kornis Ferencz udvarhelyszéki főkirálybiró levele feleségéhez Bornemisza Judithoz. Mindhárom magyar.

1612. jan. 1. Várad. Báthori Gábor Száldobágy helységet Biharvármegyében Kölcsei Kende Ferencznek, komornyikjának adományozza

1612. jul. 1. Bethlenfalvi Thurzó György nádor Rhédey István,

Pál, László, Péter és Jánosnak az ők, de különösen atyjoknak hadi érdemeiért a Békésvármegyében fekvö Öcsöd helységet »nova donatio« czímen adományozza.

1613. febr. 13. Gyalakut. Nagyobbik Balassy Ferencz Udvarhelyszéknek főkapitánya s társai mint választott birák előtt Bethlen Farkas és Kornis Ferencz atyafiságos egyezségre lépnek. Magyarul.

1614. január. Szeben. Bethlen Gábor erdélyi fejedelem Kornis Ferencz udvarhelyszéki királybirót és Thelegdi Mártont Segesvárra küldvén, meghagyja minden rendeknek, hogy »elegendő gazdálkodással és minden segítséggel legyenek« hozzájuk. Magyar.

1615. január 16. Kereki vár. Somlai Báthori Anna asszony, Rhédey Ferencz bihari főispán és váradi kapitánynak Thóti nevü egész faluját adományozza, hogy »az mostani gyámoltalan állapotában és szükségében védője és pártfogója legyen.« Magyar.

Valóban nagy szüksége is lehetett Báthori Annának ez időben oly hatalmas védőre, mint a minő Rhédey Ferencz volt. E nő, ki a Báthoryak fejedelmi nemzetségéből származott, férje Bánffi Dénes halála után, oly erkölcstelen gonosz életre adta magát s Kereki várában Horváth István nevü kedvesével oly közmegbotránkozást keltő módon élt, hogy Bethlen kénytelen volt számos főurak sürgetésére törvényes vizsgálatot inditani ellene. Általános hiedelem volt az országban, hogy bübájos asszony s a vele érintkezésben lévő embereket megrontja. 1618 aug. 11-én egy Rhédey Ferenczhez intézett levélben igy ir felőle a fejedelem: »Bánfinéval semmi véget nem érvén, innét haza indult, ki mivel ily embertelenséggel viseli magát hozzám, én is ezután különben akarok gondot reá viselni. Mivel pedig mind a rossz életet s mind az büvölést igen érti ..... Horváth Istvánt váradi katonákkal kapassa meg és küldje be nekem fogva, talán attól értegethetnénk valamit fajtalansága felől. Büvölése felől pedig kegyelmed is bizonyos emberi által tudakozzék igen szorgalmatosan: mert magamon

felöllem költött gyalázatot nem akarom viselni. Mikor Debreczenből visszajöttünk és Kerekiben háltunk, az tanács urak közül némelyek azt beszéllettek felőlem, hogy én mezitelen tánczoltam vele; ne idvezitse pedig az uristen lelkemet, ha soha fejedelemségemnek idején tánczoltam vele.« [1])

Báthori Anna már 1618-ban Jósikáné volt, de minthogy botrányos életével fel nem hagyott s férjét megvetette, Jósika jogával élvén — ugy látszik Rhédey Ferencz minden törekedése ellenére — a fejedelem beleegyezésével, fogságra vettette, Kereki nevü várának elfoglalásával pedig maga Rhédey bizatott meg. Sok viszontagság után végre a legnagyobb nyomoruságra jutott s 1636-ban, mint Eszterházy Miklós nádor irja, csaknem koldus módra bolyongá az országot. De a nagynevű nádor könyörült rajta s hátralévő napjait elviselhetővé tette.

1616. febr. 14. Fogaras. Bethlen Gábor fejedelem Rhédey Pál fő kincstartójának hű szolgálataiért a Biharmegyében fekvő szent péterszeg nevü helységet adományozza.

1616. ápr. 13. Péchi Simon kanczellár levele anyósához Kornis Farkasnéhoz.

1617. mart. 19. Borsiai Péter és Komáromi András által Moldovai Gergely részére kiállitott kezeslevél. Magyarul.

1617. mart. 18. Gy. Fejérvár. Bethlen Gábor elősorolván Rhédey Ferencznek érdemeit, a sakai várat várost és uradalmat 20 ezer forintban inscribálja. (Ez uradalom 18 helységből állott.)

Tudvalévő dolog, hogy Rhédey Ferencz a fejedelemnek sógora volt, mindkettő Károlyi leányt birt nőül s Bethlen már csak ez okból sem mutatta magát szük kezünek, ha Rhédey valódi érdemeinek jutalmazásáról volt szó.

1618 mart. 12. Székelyudvarhely Főkapitány és királybiró itélet levele Kornis Ferencznek bizonyos pörében. Magyarul.

1618. A váradi káptalan előtt Szerdahelyi Imrefi Mihály és neje Albisi Zolyomi Erzsébet örvendi jószágukot 8600 frtig elzálogosítják Rhédey Ferencznek.

[1]) Bethlen G. politikai levelei 102. l. CII.

1680. ugyancsak Réw, Réwelő és Bánlaka nevü helységeket 6200 frtig.

1620. január. Az udvarhelyi vár állapotának leirása.

1620. mart. 1. Kassa. Bethlen Gábor Körtvélyréw, Toplicza és Solymos pataka nevü helységeket Perényi Gábor ugocsavármegyei főispánnak adományozza.

E kővárvidéken fekvő jószágokat azonban Perényi még ugyanazon évben eladta 650 frtot Rhédey Pálnak.

1620. jun. 28. Radnót. Péchy Simonné Kornis Judith levele Kornis Ferenczhez.

1621. mart. 25. Nagyszombat. Rhédey Ferencz végrendelete. Magyarul.

Igen érdekes okirat. Rhédey Ferencz Bethlennel magyarországon táborozott midőn halálat közeledni érezvén Nagyszombatban végrendelkezett. Általános örökösévé Ferkő fiát és feleséget Károli Katát tette, mig t. i. az ő nevét meg nem változtatja [1]) »noha látja isten arról nem gondolkodom« — ugymond a jó úr. Intézkedik temetéséről, meghagyja, hogy a szentjóbi templomban »egy bóthajtásos sirt csináltassanak« s abba tegyék őt elhalt gyermekei mellé; a praedikatoroknak 100 frtot, a deákoknak 25 frt, a koldusoknak — kik temetésénél jelen lesznek 10 frtot rendel, de meghagyja, hogy tort ne üljenek felette. A 7-dik pont alatt igy szól: »az koporsómat fekete Bársonuial bevonniak szent Jóbon, és két eöregh lovamat fekete giászban öltöztessenek, az egyiken fekete bársoni légyen s az másikon fekete Bakáczin. Egy öregh fekete Bakaczin zászlóth csináljanak. Koporsó keövet szépen csináltassanak Coloswarth.«

Nem feledkezik meg rokonairól sem, azon esetre, ha fia magtalanul találna elhalni (a minthogy ugy is történt) minden javait a Rhédeyekre hagyja, s ezenkivül rendeli, hogy Rhédey Jánosnak és Péternek az zilahi ménesből minden esztendőben

[1]) Károlyi Kata rövid idő mulva férjhez ment Bethlen Istvánhoz a fejedelem testvéréhez.

egy-egy »gyermek lovat« adjanak. Legérdekesebb a végrendelet 17-ik pontja, mit egész terjedelmében ide igtatok;

17. Az nagy zombati praedicator Patkó Thamás uram, az ky igen feő praedicator Ember, ezen betegh ágÿamban mellettem lévén arra igérte magát, hogy az én hidegh testemet Zent Jóbigh alá késéri, és ugyanott Esztendeigh megh fogh maradni körülletted, édes atyám fia, nem árt semmit ha együtt lesznek János urral, bizonyos szállást rendeljneki vagy az várban, vagy az faluban szereti. Ha az uj schola házat szeretné, eöregh kerités sel által kellene rekeszteni az réghi schola ház mellett. János uramnak megh kell édes atyámfia mondani, hogi egÿmásra ne Irigÿkedjenek, hiszen Tamás uramnak az várból járjon fizetése. Azon az feöldön is kapni fognak ezen az emberen, mert igen tudós ember. Meg mondgÿad Édes atÿámfia eő kegyelmének hogÿ gÿakorta el látogasson Ferkeőhöz, mikor az scholába megyen, mert tudgya eő kglme miképen kell az féle giermecskéket tanitani.«

Végezetre inti feleséget, hogy maga is gyakorta beszélgessen a praedicatorokkal, s hogy minden ügyében egyedül »magyarországnak választott királyához« forduljon.

Rhédey Ferencz — mint hadvezér a maga korának kétségtelenül egyik legnagyobb alakja volt. Magasztalásokkal halmozza őt el Bethlen, a ki pedig maga is értett a hadviselés mesterségéhez, és a történelem fényes lapjain találkozunk nevével. Mint embert, mint buzgó protestánst e végrendelet kiválóan jellemzi, s az utódok tiszteletét biztosítja részére.

1626. máj. 30. Alb. Jul. Bethlen Gábor a gyermek Rhédey Ferencznek Komádi és Petlend helységekben birtokot adományoz.

1627. A váradi káptalan előtt Zólyomi Erzsébet Mogyila Gábor havasalföldi vajda neje — Károlyi Katának és maradékai-

nak a Biharmegyében fekvő sz. Imreh és Magyar Lugos nevü helységeket 200 aranyért és 300 tallérért zálogba adja.

1629. Fogaras jan. 16. Bethlen Gábor az erdőszentgyörgyi és Homorod szentpáli uradalmat. Kornis Ferencz örököseinek Rhédey Jánosnak és Kornis Borbálának adományozza.

1629. mart. 21. Fogaras. Bethlen Gábor Görbed falut s a Józsefházi és Berenczi részjószágokat (Szathmármegye.) 18 ezer forintig Károlyi Katának és két ágon lévő maradékainak inscribálja.

1629. maj. 5. Bécs. II. Ferdinánd király — Károlyi Katát ezen jószágok birtoklásában megerősíti.

Károlyi Kata — Bethlen Istvánhoz a fejedelem testvéréhez menvén nőül — fiának ifj. Rhédey Ferencznek jószágait nemcsak hogy megőrizte, de naponként szaporítá, s hogy pedig a már fejedelmi birtok mit Bethlen Istvánnal együtt szereztek, fel ne oszolják az okos és előrelátó szülék házasságot terveztek a gyermekek között s Bethlen Druzsina eljegyeztetett Rhédey Ferencznek. A szövetség létre is jött közöttük s házas életük nem volt boldogtalan.

1629. april 24. Rhédey János levele anyósához Kornis Ferencznéhez. A fejedelem betegségéről ir, hogy a »feredőben« folytonosan mellette kell forgolódnia.

1633. jul. 21. Alb. Jul. Rákóczy György levele Kornis Ferencznéhez, hogy a birtokában lévő Athnamét, melyet a török császár adott volt Székely Mózesnek, megbizottja kezéhez bocsássa.

1638. aug. 10. sz. Benedek. Tanukihallgatási jegyzőkönyv arról, hogy Kornis Borbála Paczolay Péterné a szombatos vallást elhagyván megkeresztelkedett. Kereszt szülei voltak Barcsay Zsigmond és felesége.

1638. október 23. Tanukikallgatásról való jelentés, mely szerint Kornis Ferencz Borbála leányát a felesége ellenzése daczára még gyermekkorában megkereszteltette.

A tanuk nagyon érdekesen vallanak, hogy Kornisné Bornemissza Judit, miként gunyolódott a keresztséggel, mint panaszkodott ura ellen, hogy a gyermeket »megványoltatta«

stb. A többek között Benedek Pálné Kata asszony megeskettetvén ezt vallotta:

»Azt tudom, hogy engemet hivatott Kornis Ferencz uram s az felesége, gyermeki létekor, az mig felgyógyult az felesége addigh inkább ott voltam s tudom, hogy Kornis Ferenczné asszoniam panaszolkodott, hogy az ura megkereszteltette az giermekit kedve ellen, de arra azt mondotta Kornis Ferencz uram, hogy hejába zugolódol atyám fia, mert nagiobb az férfiu az asszony embernél«

ismét:

»hogi meghtudta az felesége igen busult s haragutt érette, egy fogoly madarat söttetett volt Kornis F. uram az beteg feleségenek, hogi egyék; vissza küldötte az uranak azt izente, hogy egÿe megh, ha megh vánÿoltatta az gyermekeket,«

Ugy látszik azonban, hogy hasztalan keresztelkedett meg két izben is Kornis Borbála, Rákóczy György 1638-ban a szombatosok ellen hozott törvényt szigoruan alkalmazta reá is, s bir tokait — talán nem is a legönzetlenebb szándékból — elkobozta.

1640. maj. 3. Alb. Jul. Bornemissza Pál, Rhédey János és Kendeffi Miklós ellentmondanak Rákóczy György fejedelem azon adományának, mely szerint a zsidózó vallás követése miatt Paczolay Péterné, Kornis Borbálatól elkobzott birtokokat, nejének Lorándffi Zsuzsánnának adományozta.

E protestatiót megujjitották az érdekeltek.

1644-ben is, mikor a fejedelem a Kornis Borbálától elkobzott többi jószágokat, fiának Rákóczy Zsigmondnak adományozta s végre is a jogszerinti örökösöknek, minthogy Paczolayné Kornis Borbála magtalanul halt el, pénzen kellett magukhoz váltani a terjedelmes birtokokat.

1645. jan 23. Kemény János a fejedelem komornyikja, nyugtatványt ad Rhédey Jánosnak azon 3000 frtról, melyet a fejedelem számára a szentgyörgyi fiscus jószág adományozásáért fölvett.

1648. jul. 11. Gy. Fejérvár. Rákóczy György a máramarosi örökös főispánságot Rhédey Ferencznek adományozta.

II. Rhédey Ferencz, kit a családi irományok megkülönböztetésül huszti vagy ifju Rhédey Ferencznek neveznek, (az atyja öreg és szentjóbi Rhédey Ferencz) feleségével Bethlen Druzsinával nyerte Husztot, a máramarosi örökös főispánság is szintén örökség gyanánt szállott reá apósáról Bethlen Istvánról.

16ɔ1. Gy. Fejérvár, máj. 1. II. Rákóczy György a homoródszentpáli uradalmat, melyhez 19 falu egészben vagy részben tartozott, Rhédey Jánosnak adományozza, s ugyanaz nap állítja ki az adomány levelet Erdőszentgyörgyről is. melyet pedig Rhédey János már 1645-ben magához váltott.

1654. jun. 27. Varsó. A lengyel köztársaság és Kázmér király huszti Rhédey Ferenczet atyja és saját maga érdemeiért honfiusítván, lovagi méltóságra emeli. Ez oklevél csupán egyszerű másolatban van meg, hátlapján e följrattal: »Bécsben küldött levelek páriaja.«

1659. Bécs. jun. 13. Leopold király Rhédey Ferenczet nejével Bethlen Druzsinával, valamint László fiát szintén nejével Szunyogh Zsuzsával együtt grófságra emeli. Egyszerü másolat.

1661. márt. 13. Huszt. gr. Rhédey Ferencz Körtvélyes nevü faluját (Máramaros megye) 1500 frtban inscribálja Rhédey Pálnak és feleségének Csomaközy Erzsébetnek.

1664. nov. 8. Huszt. gr. Rhédey Ferencz a debreczeni collegiumnak adományozza a Biharvármegyében fekvő sz.-imrei jószágának minden néven nevezendő dézsmáját. Hiteles másolat.

1664. decz. 17. Huszt. gr. Rhédey Ferencz és neje borosjenei Korda Zsigmondnak »jámbor szolgálatáért« Hosszumező városban (Máramaros) házakat és házhelyeket minden joggal együtt inscribálnak 2000 frtig.

1667. Apaffi fejedelem átirja és megerősíti Rhédey Ferencz végrendeletét.

Egyetlen és nagyreményü fia László maradék nélkül halván el, gr. Rhédey Ferencz minden örökölt javait atyja végakaratához hiven a Rhédey családnak fiu- és leányágon élő tagjaira

hagyta. Más tetemes jószágairól s nagybecsű ingatlanairól ugy intézkedik, hogy azok neje halála után a Bethlenekre, fiának özvegyére Bánffi Ágnesre »ura neve változtatásáig«, (a ki azonban csakhamar Kapiné lett) s az általa örökbe fogadott. gr. Thököly Máriára s végre több itt föl nem sorolható hagyományossaira szálljanak.

Mint buzgó protestans nem feledkezett meg az egyház és iskolákról sem.

A sárospataki collegiumra hagyott 1000 frtot és egy öreg arany lánczot; a kassai »orthodox ecclesiához« 500 forintot, a szathmári iskolának 1000 frtot és Berencze nevü faluját. Mint Máramarosnak egykori örökös ura, a megye fővárosában egy kórházat alapít: »Máramarosban minthogy Ispitály nincsen, azért Szigeten csináljanak egy Ispitályt, melynek erectiójára hagyok 100 aranyat és ugyanott Szigeten lévő ó-malmomat is hagyom azon Ispitályhoz, mellyre a szigeti biró visellyen gondot.« [1])

Ezen Rhédey Ferenczet, ki mint már emlitettük, is Erdélynek rövid időre fejedelme volt, de arról önkényt lemondott, a történelemből s a vele egykoruak följegyzéseiből eléggé ösmerjük. Kortársai kivétel nélkül elismerőleg nyilatkoznak felőle s Erdélynek egyik historicusa ugy emlékszik meg róla, mint a ki hazafiui erényeivel, nemes jellemével mindenek felett kiemelkedett. Egész élete folyama igazolni látszik a róla mondott itéletet s végrendeletében nem csupán vallásos buzgóságának, de valódi emberszeretetének s nemes lelkének is kitünő bizonyitványát adta. Özvegye nem sokáig élte túl őt s 1671-ben már minden ingó és ingatlan javaikon osztozkodnak a rokonok s pörlekednek egymással ősi szokás szerint.

1671. april 21. Huszt. Bethlen Farkas, Teleky Mihály, Nemes János, Sárpataki Márton itélő mester, továbbá Máramaros megye alispánja és biró társai néhai gr. Rhédey Ferenczné

---

[1]) Valóban különösnek tetszik, hogy az egyház és iskolák körül annyira buzgó főur a máramaros-szigeti virágzó collegiumról végrendeletében megfeledkezett. Valószinüleg még életében gondoskodott róla, bárha ennek a családi levéltárban semmi nyoma sincs

Bethlen Druzsina halála után fenmaradt ingóságok birtoklására nézve az örökösök között itéletet hoznak.

1684. sept. 12. Gy. Fejérvár. Apaffi fejedelem Serédy Zsófia özvegy Rhédey Ferenczné kérésére átirja és megerősiti Bethlen Druzsina 1667 oct. 13. kelt oklevelét, mely szerint Zilah városát kilencz ezer forintig Rhédey Ferencznek zálogba veti.

A most emlitett Rhédey F. tanácsur, kolozsmegyei főispán, kolozsvári főkapitány, udvarhelyszéki főkirálybiró volt s a fejedelem körül Teleky Mihály után a legbefolyásosabb egyéniségnek tartatott.

1689. jun. 12. Kolozsvár. Tanukihallgatási jegyzőkönyv arról, hogy a szentjóbi, zilahi és zsákai uradalmak, melyeket gr. Rhédey Ferencz birt, ennek halála után a Rhédey család tagjaira szállottak, a kik azonban a török megszállása miatt tényleg nem vehették birtokukba.

A török hódoltság állapotát feltüntető számos oklevélre akadunk e gyüjteményben, de helyszűke miatt csakis a figyelmet hivom fel azokra. Legyen elég ennyi a XVII. század jellemzésére. Végezetre szólok még valamit a gyüjteményben lévő missilis levelekről. Tudjuk azt, vagy legalább is föltehetjük, hogy szentjóbi vagy öreg Rhédey Ferencznek mind Bocskay, mind pedig Bethlen korában nagy fontosságu politikai összeköttetései voltak s mint a magyarországi hadak egyik generalisa s váradi főkapitány széles körü levelezést folytathatott, melyeknek mindegyike napjainkban historiai becscsel birna. E gyüjtemény azonban a hozzá intézett levelek közül egyetlen egyet sem őrzött meg. Hasonlót mondhatunk fiáról huszti Rhédey Ferenczről is. Hasztalanul keresnénk e levéltárban oly adatokat, melyek fejedelemségére vonatkoznának, vagy másnemű politikai szereplésének s családi életének megvilágosítását eszközölnék. Hova tüntek tehát? Mert azt hiszem, senki sem fogja kétségbe vonni, hogy a Rhédey családnak eme kimagasló két tagja ösmeretes okoknál fogva — nem közönséges levéltárral rendelkezhetett? Véleményem szerint a két Rhédey Ferencznek összes politikai fontossággal biró oklevelei az erdélyi fejedelmi levéltárba kerültek s jelenleg vagy a m. kir. országos levéltárban, vagy az Er-

délyi Múzeumban keresendők. Azon körülmény, hogy Bethlen Gábor fejedelemnek, Rhédey Ferenczhez intézett nagyszámu politikai levelei [1]) az Erdélyi Múzeumban találhatók, megerősít föltevésemben; de méginkább azon itélet, mely Rhédey Ferencz és Bethlen Druzsina örökösei között 1671-ben Huszton, az ingóságok mikent való felosztására nézve hozatott s melynek egy pontja igy szól:

»Bizonyos számu régi metalisok és egyéb régi levelek is vadnak, melyek registrom szerént az vármegye Notáriussa kezében adattak, ugy hogy az jövendő országgyülésére hozzák be, ott az ő Nsgok táblája vegye igazitásban hova tétessék.«

Ha meggondoljuk, hogy Teleky Mihály ez osztály létrejötténél főszerepet játszott s hogy az elhunyt Rhédey Ferencznek közvetlen utódja nem maradt, nagyon természetesnek fogjuk találni, hogy az oldalági örökösöknek csupán a jószágokra vonatkozó okiratok adattak által s a »metálisok és egyéb régi levelek«-en kivül, a politikai levelezések is az országgyülés intézkedése alá kerültek.

A fenmaradt missilis levelek között Rákóczy László, Bethlen János és Miklós, gr. Csáky István, Paczolay Kristóf, a Kornisok, Thelegdi Istvánné, Lónyai Margit stb. neveivel találkozunk. Különösen érdekesek Paczolay Kristóf levelei Bornemisza Judithoz, Kornis Ferencz özvegyéhez, melyekben — miután ennek Borbála leányát Péter nevü fia számára nőül kérte — sürgeti a választ, s tudatja intézkedéseit a minél hamarább megtartandó lakodalom felől. Bethlen Miklós, ki második házasságában Rhédey Juliát birta nőül, leginkább birtok ügyekről ir, hasonlóképen Rákóczy László is. Péchy Simon leveleit már a regesták között ösmertettem. A Rhédey család tagjai igen keveset érintkeztek egymással s mindössze egy pár levelet birunk a szepesmegyei alispán Rhédey Istvántól testvéröccséhez erdélyi Rhédey Jánoshoz. Teleky Mihálynak három levele van e gyüjteményben; az egyikben, mely 1673 aug. 15-én kelt Verestarcsai Vér György és Bessenyei Anna lakodalmára hivja meg Rhédey Istvánt, szentpéteri puszta házához, a másik szintén meghivó s

---

[1]) Bethlen Gábor polit. levelei. Kiadta Szilágyi Sándor. Bpest 1879

1683 mart. 11-én kelt, melyben kis unokája Apaffi Gyurkó temetésében való részvételre hivja föl Rhédey István komáját.

Megemlitendőknek tartom még ezeken kivül a különböző ékszerek, »arany és ezüst marhák« s egyéb ingóságok följegyzéseit, melyek kulturtörténelmi szempontból birnak érdekkel.

Most áttérhetek a XVIII. század irományainak ösmertetésére.

Ide érve, egyátalában nem találom szükségesnek, hogy a regesták közlését tovább folytassam, egyrészt mert a gyüjteményben előforduló oklevelek nagyobbára magánjellegüek és historiai érdekkel igen kevés bir közülök, másrészt pedig mert épen ez irományok természeténél fogva sokkal jobban oldhatom meg feladatomat, ha összegezve azokat, általános képet nyujtok a levéltárnak ezen századjáról, mintha kivonataim által egyenként mutatnám be az okiratokat.

Midőn Buda bevétele után a félhold uralma letünt Magyarországon, a törököktől lassanként visszafoglalt területeket — tekintet nélkül hajdani birtokosaikra — az államkincstár ragadta magához. Ösmeretes az ugynevezett »neoaquisitica« vagy uj szerzeményi törvényszékek működése, melyek, ha nem is mindig igazságos uton, de kétségtelenül szép jövedelmet hajtottak. A Rhédey családnak — főleg Biharvármegyében tetemes jószágai feküdtek a török hódoltság területén s most minden törekvésük odairányult, hogy azokat, nevezetesen a szentjóbi, szilahi és zsákai uradalmakat, melyek gróf Rhédey Ferencz defectusán szállottak a családra s melyek a fiscus kezén voltak, ismét birtokukba vehessék s azokra elvitázhatlan donátiót szerezzenek. Megkönnyitette ezen törekvésüket az a körülmény, hogy Bethlen Miklós — ki felesége utján szintén érdekelve volt s a bécsi udvar előtt még akkor nagy kegyben állott, — maga és hatalmas barátainak minden befolyását fölhasználta arra hogy a Rhédey-birtokok visszaadassanak. De megkönnyitette másrészről az is, hogy a család a Habsburg dynastiának föltétlen hive volt; a Thököly- és Rákóczy-mozgalmaktól — egy pár fiatal tagját kivéve — távol tartotta magát, s minden alkalmat fölhasznált arra, hogy az uralkodóház iránti hűségét bebizonyitsa.

Az oklevelek nagyrésze tehát a most említett birtok-vissza-

szerzési ügyeket tárgyazza s fölöslegesnek tartom velök hosszasabban foglalkozni.

A Rhédey család soha, de a XVIII. század első tizedeiben legkevésbé játszott oly szerepet, mint a nemzeti fejedelemség idején s az egy Pált kivéve, a kit 1717 jun. 20. III. Károly az erdélyi királyi táblához assessornak nevezett ki, a család egyetlen tagja sem viselt magasabb hivatalt s a Rhédey névvel a közéletben nem találkozunk. Nincs egyetlen adat a levéltárban, mely a Rákóczy mozgalomra vonatkoznék s azon oklevelek, melyekben a Rhédeyek osztozkodnak, perlekednek, szerződésre lépnek egymással, legfelebb a család történetirójára nézve birnak érdekkel. A levelezések ekkor csaknem kivétel nélkül birtokügyek körül forognak s ezek irói közül II. Apaffi Mihály, herczeg Eszterházy Pál, Bethlen Miklós, Jósika István, Kubinyi József stb. említhetők meg.

1727-ben a család közmegegyezés folytán az ifju Rhédey Józsefet bizonyos ügyek elintézése végett Bécsbe küldötte. Hogy mily eredménynyel járt el, az nem tartozik szorosan ide s ennél érdekesebb egy pár fenmaradt levele. Panaszkodik, hogy Bécsben drága az élet s másodmagával lakásért 6 rh. frtot fizet hetenként, a lokájnak 10 rh. frtot ad havonta s kávéra, borra, gyümölcsre elkölt hetenként 3 frtot. Más alkalommal német nyelv mestere ellen zugolódik s irja, hogy a királylyal vadászott stb. A Bécsbe vitt levelek között volt egy tanukihallgatási jegyzőkönyv 1725-ből, arról hogy néhai Rhédey Pálnak az 1705-iki zavargások alkalmával Gyergyószékben Alfaluban hagyott leveles ládáját miként verték föl a gonosz emberek, a legértékesebb adomány és privilegialis leveleket elrabolván vagy megsemmisítvén. Bársonyba kötött selyem zsinóros, arany-ezüst pecsétes leveleket emlitenek a tanuk s a többi között ekkor veszett volna el Rhédey Ferencznek lengyel nemességéről szóló diplomája is. Ez azonban kétséges, mivel a gyüjteményben lévő másolat keletkezése legkésőbb a XVIII. század közepére tehető, vagy a mellett bizonyit, hogy az elrablott oklevelek később megkerültek.

Van egy uti napló vagyis inkább költségjegyzék 1731—2-ből, melyet Rhédey László »urfinak« kisérője, valószinüleg inasa, a ki egy személyben szakács is lehetett, irt össze, midőn a család megbizásából Bécsbe utaztak. Egyes különösen a közlekedés s

az étkezésre vonatkozó igen érdekes adatokat tartalmaz; igy pl. elindultak Piskoltról 1731 deczember 24-én; Debreczentől Pestig fizettek a fuvarosnak 18 frt 60 krt.; 1732 január 11-én Pestről Budára menvén által a dunai révészeknek 95 krt, a Zöldfa nevü vendégfogadóban a vacsoraért 18, a bor és zsemléért 26, a szállásért 8 krt fizettek. Január 17-ikén Bécsbe érkezve vacsorájuk a »Hostati Sasnál« 64 krba került, másnap az »Arany Szarvas«-nál ebédért, vacsoráért, borért 3 frt 76 krt fizettek. De már ekkor meg is sokalták a tetemes költséget, és szállást fogadva otthon főztek. A konyhakiadás az utolsó fillérig lelkiösmeretesen föl van jegyezve Bécsben január 17-től ápril 8-ig 164 frt 4 krt költöttek. Hazaféle jöve Bécstől Pozsonyig a fuvar 5 frt 72 kr., Budáig 19 frt 22 kr. s innen Debreczenig 21 frtba került. A Bécsbe való utazás — s az ott eltöltött idő csaknem egy fél esztendőt vett igénybe, s annak összes költségei 317 frt 16 krt tesznek.

Mint a följegyzés is bizonyitja, az utazás kényelmét már ez időszakban a vendéglők elegendő száma nagyban elősegitette. A fővárosokat nem említve, a halápi és hortobágyi vendégfogadók helyesebben csárdákon kivül, a füredi, gönyei, győri, szőnyi, tatai, apáti vendéglőket nevezi meg ez uti napló, az utóbbiról azt mondva, hogy az »egri püspök vendégfogadója.«

Mária Terézia királyasszonyunk uralkodásának első éveiben, több előkelő család példájára a Rhédeyek is megszerezték maguknak a grófi méltóságot, de csupán a család erdélyi ága; a magyarországiak megmaradtak egyszerü nemesembereknek.

A vörös bársonyba kötött s igen diszesen kiállított oklevél Bécsben 1744 nov. 13-án kelt s miután előszámlálja az ősök, nevezetesen Rhédey János erdélyi alvajda, Péter Bethlen Gábor ezredese, Pál főkincstartója, de különösen a két Ferencz érdemeit: Rhédey Józsefet nejével homoródszentmártoni Biró Katalinnal, valamint Farkas és Klára nevü gyermekeivel együtt, Lászlót, hasonlóképen nejével magyarbényei Radák Erzsébettel, valamint Jánost, a ki már ekkor a Gyulai gyalog ezredben százados volt, Mihályt, Pált és Zsigmondot s ezeknek törvényes utódait grófi rangra emeli, ősi czímerüket tetemesen megbővítvén. E megbővitett czímer a grófi diploma első lapján szemlélhető, s valóban művészi kivitelről tesz tanuságot.

Gróf Rhédey Jánosra vonatkozólag, a ki cs. kir. kamarás, a Mária Terézia-rend lovagja, altábornagy és a magyar nemes testőrség főhadnagya volt, több érdekes okirat maradt fenn e gyüjteményben. Gyors emelkedését a hadi pályán bizonyitják azon oklevelek, melyekben ő őrnagygyá, ezredessé, tábornokká neveztetik ki aránylag rövid időközökben. Folytonosan Bécsben tartózkodott, de az udvari légkör átalakitó befolyása daczára utolsó pillanatáig nemzetiségéhez és vallásához hű maradt.

1767. máj. 10-én. Bécsben megirta végrendeletét. Gyermekei nem lévén, összes vagyonát, mely csak készpénzben 63 ezer forintot foglalt magában, László és Mihály testvéreire hagyta. E mellett a kolozsvári, marosvásárhelyi és udvarhelyi iskolák számára összesen 5000 frtnyi alapitványt tett.

Ugyanez év augusztus 7-én egy emlékiratot intézett a trónhoz, melyben absolváltatni kéri magát mindazon összegekről, miket mint a testőrség főhadnagya a gárda szükségletére kezéhez vett s melyekről időre-időről bemutatott számadásait a bécsi udvari cancellaria helyesnek találta.

Mária Terézia sajátkezűleg válaszolt neki, fölmentvén őt minden további számadás alól. Sajnálnunk kell, hogy e nagybecsü levélnek, már csupán boritékja van meg, a királyasszony által sajátkezűleg czímezve. De fönmaradt magyar fordításban az a levél, a melyben Rhédey János kevéssel halála előtt Mária Teréziától elbucsuzik. Érdekes világot derít ez királyasszonyunknak katholizáló törekvéseire, a mennyiben a protestans Rhédeyt is kegyelmesen intette, hogy lelke üdvének megmentése végett vallását változtassa meg. Erre felelt aztán Rhédey s miután a katona őszinteségével bevallja, hogy a maga vallásában több meggyőződést és megnyugvást talált, semhogy az őt kárhozatra vihetné, emelkedett szabad gondolkozásmódjának fényes bizonyitékát adta akkor, midőn kijelentvén, hogy mily fájdalmasan esik uralkodójának parancsát életében először nem teljesíteni, e képen folytatta:

»Tisztelem felségedet jobbágyi tisztelettel, mint nagy Fejedelmet, szeretem felségedet, mint kegyes és virtusokkal teljes Asszonyomat, és ha lehetne, csak a felséged kedvéért is megcselekedném, de teljes lehetetlen. A Földi számadásom iránt a

minap kegyelmesen absolválni méltóztatott Felséged, kiért az Uristen áldja meg Felségedet. Talán nem sok idő mulva másféle számadással kelletik az ur Isten széki előtt megjelennem. Mit mondana az Ur Isten ő szent felsége, ha az utolsó részében a számadásomnak, szántszándékos képmutatást találna.«

Ehhez nem szükséges magyarázat, tökéletesen elég ez gróf Rhédey János jellemzésére.

A magyar fordítás, mint a boldogult testvéröcscsének gróf Rhédey Mihálynak följegyzése bizonyitja, egykoru és hitelességére nézve minden kétséget kizár.

Még csupán egy leveléről akarok megemlékezni Rhédey Jánosnak, mit Bécsből 1767 január 20-ról Ecsedi László nevü jószágigazgatójához ir s melyben a többek között ez áll:

»Az ötsém is kiküld kigyelmed kezébe 200 aranyokat, azokat is hozza fel Pestre, én lészek az Hatvani kapu mellett, az Sas vendégfogadóban szállva.«

Tehát már a mult század közepén is előkelő vendéglőnek kellett lenni a később országszerte hiressé vált »Arany sas«-nak, ha egy bécsi udvari körökben élő magasrangu katona is oda szállott. A »Hatvani kapu« emlitése minden kétséget kizár arra nézve, hogy a mai napig virágzó »Arany Sas« szállóval van dolgunk.

A családnak magyarországi ágára vonatkozólag — két nevezetesebb oklevél maradt fenn e korból. Az egyikben, mely Bécsben 1777 aug. 8-án kelt s pergamenen ünnepélyes alakban van kiállítva, Mária Terézia udvarnoki (aulae nostrae regiae familiaris) rangra emeli Rhédey Ferenczet, a másik 1783 aug. 29-ről való s a II. József által Rhédey Ferencznek adományozott királyi tanácsosi czímről szóll.

Végezetre még e századbeli missilis levelekről kell megemlékeznem, melyek aránylag rövid időről (leginkább 1775—1790-ig) nagy számmal maradtak reánk s Mária Terézia de különösen II. József korára vonatkozólag gyakran érdekes dolgokat tartalmaznak.

Rhédey Lajos (a Ferencz fia) ez időszakban mint hadnagy Bécsben tartózkodott s 1781 april 3-án kelt levelében a pápa megérkezéséről, fogadtatásáról s II. József egészségi állapotáról ir.

A Biharvármegyében lakó Rhédey Ferencz 1783-ban Bécsben járt s deczember 20 ról irja gr. Rhédey Mihálynak, hogy II. József »különben is Erzsébet nap lévén, az Elisabetha Würtembergi Herczegasszony szokás szerint jó kedvébe helyeztette ő felségét» igen kegyelmesen fogadta őt s a tanácsosi esküt letévén, sokat beszélt vele, különösen a vallásügyek felől.

Rhédey Ferencz majd minden levelében a legnagyobb magasztalással emlékezik II. Józsefről s ennek minden ujitását, de különösen, mint buzgó protestáns, a vallásügyek körül tett intézkedéseit hálatelt szivvel fogadja.

Erdélynek csaknem minden főrangu családja képviselve van e levélgyüjteményben s gróf Rhédey Mihálynak, kihez a levelek nagy része intézve van, a maga korában széles körü összeköttetései voltak, nemcsak a hazában, de annak határán kivül is.

Károlyi Sámuel levelei, a ki a családnak alkalmasint szebeni ügyvivője volt, különösen a Hóra-lázadást illetőleg érdemelnek figyelmet. Élénk szinekkel festi a viszonyokat az oláhoktól elárasztott területen, emliti, hogy mily örömmel fogadtak II. Józsefnek a lázadás elnyomására kiadott rendeleteit s 1784 október 8-án kelt levelében leirja, miként rakták le az oláhok a fegyvert Stojanovich ezredes és Czigány kapitány előtt. Hóra vezért — hir szerint — az oláhok, mert nem biztak benne tisztességes őrizet alá tették: »Hat minisztere van — ugymond a levél — a kik öltöztetik s reá mint királyra gondot viselnek.«

1784 decz. 30-án. Hóra és Kloska elfogatásáról ir. Kloska — a kinél 6 frtot találták, igen csendesen viseli magát börtönében s arcza félelem miatt egészen elváltozott, Hóra ellenben a vasak közül is nyersen beszél s fenyegetőzik stb. Más levelében emliti, hogy Horának egy veszedelmes kapitányát Krizsán Dsurdsat — egy kuretyi oláh pap fogta el.

Salát József és Enyedy István bécsi udvari ágensek sok mindenről tudósitják gróf Rhédey Mihályt, a mi a birodalmi fővárosban s az udvar körében történt. Igy pl. Enyedi 1783 nov. 7-én közli azon egyének névsorát, a kik a Szt. István-rend valamelyik keresztjét nyerték.

1784 april 13-án irja, hogy Erdélyt okvetlenül az »anyához« kapcsolják s hogy »Ő felsége készül Lengyelországba magát homogealtatni, és onnét Moszka czárné koronázására Krimiába.«

De legyen elég ennyi mutatványul, a kit érdekel a dolog, forgassa át a leveleket.

Gróf Rhédey Mihálynak János nevü fia 1787—89-ben Pesten s majd Bécsben hallgatta a törvénytudományokat s későbben praxisra ment az udvari cancellariához. Tőle valamint Székely Farkas nevü erdélyi ifjutól, ki mint felügyelője pénztárnoka, mindenütt vele volt, nagyszámu levelek maradtak fenn, melyek egy főuri család sarjának mult századi egyetemi életéről kitünő tanuságot tesznek. Nagyon sok jellemző adalékot szolgáltatnak e levelek s valóban méltók az átolvasásra. Szegény Székely Farkasnak temérdek baja volt »János urfival«, nem tudván ennek költekezési hajlamát fékezni, e részben pedig az öreg gróf nagyon szigoru volt. Minden fillérről pontos számadást követelt s irgalmatlanul reducalta a magasabb tételeket. Bécsben pedig már nem lehetett birni tovább az »urfival«, panaszkodik is Székely Farkas, midőn közeledett a hazafelé indulás ideje »és ha előre az urfinak is az borsos levest fel nem adgya Nsgod, félek, hogy az idén inkább megtörténhetik az áristálás a költség iránt.« Egy Bécsből 1788 sept. 17-ről irott levelében az ifju gróf 150 forintot kér atyjától havonként való költségére, egy pár szükségletét ide jegyzem:

»szállás minden hónapra 18 frt, Hajpor, pomade, hajpántlika, suwiks stb. 4 frt 30 kr. Magamnak Taschengeld, comediára (mert itt az ember magát nem aboniroztathatja, és minden comedia kerül 1 frtba) recratióra, früsteckre 21 frt. Már ha lovagolni akarok tanulni, vagy fechtirozni, vagy tánczolni (melyek nélkül a Cavaler nem lehet el, hogy mind ez hármat ne tudja és ezeknek az árok mintegy) kerül minden holnapba 13 frt 30 kr. stb. Magam kosztja 30 frt, Székely uram kosztja 20 frt, szolgám kosztja 10 frt.«

De az öreg grófnak nem fért a fejébe, hogy miként kerülhet Bécsben ily sokba az élet sehogy sem s üdvös takarékos

ságot létesítendő, Székely uram kosztját reducalta 13 frtra, a szolgajét 7 frtra. Továbbá úgy látszik, nem birt semmi érzékkel arra nézve, hogy a fia valóságos »Cavaler« akar lenni s nagyra törő czéljaihoz egy fillért sem engedélyezett.

János urfi természetesen ezt nagyon zokon vette. »Ne gondolja azt uram atyám — irja levelében, hogy én még olyan gyermeki észszel birnék, hogy én a jót a rosztól meg ne tudnám esmérni, én azt jól tudom, hogy az isten adott Nagyságodnak annyit, hogy . . . . Azt Nagyságod bölcsen jól tudhattya, ha Nagycságod volt Bécsbe, hogy itten milyen életmódja van, én azt jól tudom, hogy Nagyságod engemet azért ide nem küldött, hogy a házba üljek, hanem hogy magamat mindenekbe gyakorolhassam, a mi csak egy jóra menendő Cavalernak szükséges, és a mellyel én valaha a hazámnak szolgálatjára lehessek, ... mert mindeneknek gyalázatjára haza kelletik mennem« stb.

Ugy látszik azonban, hogy az öreg gróf nem egy véleményem volt fiával s megmaradt határozata mellett és »János urfinak« be kellett érnie az általa engedélyezett havi díjjal. De hogy megszabadult e Bécsből »áristálás« nélkül, arról hallgat a krónika.

Ezzel befejeztem a gr. Rhédey család levéltárának ösmertetését. Sok mindent el lehetett volna még mondanom, de czikkem már igy is hosszura terjed. Ha valakiben kivonataim által érdeklődést keltettem a gyüjtemény iránt, biztosíthatom róla, hogy az idő, mit ennek átvizsgálására fordít, nem vész kárba! Végül a tudomány nevében köszönetet kell mondanom gr. Rhédey Gábor ő méltóságának, a ki e levéltárt a M. Nemz. Múzeum könyvtárának átengedve, egyszersmind a történetirás ügyét mozdította elő.

ADALEK OLÁH MIKLOS KONYVTÁRÁHOZ.

Közli: **Csontosi János.**

Az esztergomi érsekek közt, kik a középkorban ezen méltóságot viselték, a XV—XVI. században találjuk a bibliophileket legnagyobb számmal. Könyvtáraiknak ekkorig felderített maradványai, culturtörténetünknek nagyfontosságú emlékei, melyek nemcsak az egykori birtokosok tudományszeretetéhez, hanem a hazai középkori könyvtárak történetéhez is nyujtanak adalékokat.

A sorozatot Zrednai V i t é z J á n o s nyitja meg, kinek könyvtárából Fraknói Vilmos a »Magyar Könyvszemle« 1878—1879-iki folyamaiban összesen 14 kéziratot ismertetett. Következik A r a g o n i a i J á n o s, kinek könyvtárából a bécsi udvari és más olaszországi könyvtárak őriznek fényes kiállítású kéziratokat. Ezt követi Estei Hyppolit, kinek könyvtárát a modenai királyi levéltár azon egykoru jegyzékéből ismerjük, melyet folyóiratunk 1878-iki folyama egész terjedelmében közölt.

B a k o c s T a m á s könyvtárából a M. Nemz. Múzeum könyvtára birja a R a n s a n u s és C i c e r o d e O r a t o r e czímű codexeket, az esztergomi főegyházi könyvtár a B a k o c s-féle G r a d u a l é t és a zágrábi főszékesegyház egy fényes kiállítású M i s s a l e t, mely vert művű ezüst táblákba van kötve, s ezeken domborművű medaillonokban a magyar és horvát szenteket tünteti fel.

S z a t h m á r y G y ö r g y könyvtárának emlékét egy fényes kiállítású B r e v i a r i u m tartotta fön, melyet Dankó József[1]) kanonok a párizsi nemzeti könyvtárból hozott napfényre.

---

[1]) Dankó József: Történelmi műirodalom és okmánytári részletek az esztergomi főegyház kincstárából. Esztergom, 1880. 16 l.

Hasonlóképen Zalka László könyvtárából is csak egyetlen egy kéziratot ismerünk, mely az esztergomi főegyházi könyvtár tulajdona s egyike azon kevés iskolai kézikönyveknek, mely a hazai középkorból maradt ránk.

Annál nagyobb számban jutottak ránk Oláh Miklós és Veranchich Antal könyvtárának maradványai, melyekből hazai és külföldi gyűjtemények jelentékeny számu példányokat őriznek. Mind a két érsek nagy tudományu férfiu, iró, maecenás és könyvgyűjtő volt, kik a XVI. századbeli esztergomi érsekek közt a bibliophilek sorát befejezik.

Bennünket ezuttal Oláh Miklós könyvtára érdekel, melyből a m. történelmi társulat f. é. soproni nagygyülése alkalmával a kismartoni ferenczrendiek könyvtárában 13 könyvet, Oláh sajátkezű bejegyzésével találtam. E könyveket kivánom most, mint szerény adalékot Oláh Miklós könyvtárához, ismertetni.

Közleményem a Századok f. é. októberi füzetében közölt jelentésemnek kiegészítő részét képezi s Oláh Miklósnak csak azon könyveit sorolja fel, melyeket nevezett könyvtárban a rendelkezésünkre állt rövid idő alatt felkutatni sikerült.

A kismartoni könyvtár Oláh-féle könyveinek teljes felkutatása, valamint a többi hazai és külföldi gyűjteményekben levő ilynemű könyveknek alapos felderítése a jövő buvárlatoknak van föntartva, melyektől Oláh Miklós könyvtárának leendő reconstruálását várjuk. Ezuttal csak az alkalmilag elért eredményeket mutatjuk be.

Ismeretes Oláh Miklósnak az Eszterházy családdal való atyafisága s azon körülmény, hogy bécsi könyvtárának könyveit végrendeletében [1]) Lysti Jánosnak s ennek János nevű

---

[1]) Érdekesnek tartjuk itt Oláh Miklós végrendeletének azon fejezetét közölni, mely a könyvekre vonatkozik. Ez igy szól: »De Libris. Libros, quos hic Viennae in Bibliotheca habeo, lego Joanni Lysthio, et filio suo Joanni, ea conditione, ut quos ex eis voluerit, pro se retineat, alios autem studiosis Tirnaviensibus, pro salute animae meae distribuat, ut ex eis discant. Libri per me impressi, tam scilicet Breviaria, quam alia, quae Franciscus Nagywathy scit, ubi sint, omnes distribuantur pauperibus sacerdotibus, et aliis studiosis ac Ecclesiis inopibus, qui tales non habent, volumus tamen, ut ante omnia ad Capellas meas de lan-eo et Nicoleti, et aliquot

fiának hagyományozta. Ezen a réven kerültek könyvei az Eszterházyak s ezeknek adományából a kismartoni ferenczrendiek könyvtárába.

Még csak azt jegyzem meg, hogy a közleményemben felsorolt könyvek tartalmukra nézve leginkább római és görög classicusok, továbbá theologiai és philosophiai munkák, a legkiválóbb XVI. századbeli nyomdászok műhelyeiből. Egytől-egyig kitünő és ritka kiadások Aldus, Stephanus, Frobenius, Jean Petit és más előkelő nyomdászok bélyegeivel. Alakjokra nézve leginkább 8-adrétüek s többnyire préselt barna bőrbe vannak kötve. Tizenegyen rajta van az előlevélen Oláh Miklós sajátkezű névbejegyzése, kettőn pedig a név a boritéktáblán arany betűkkel benyomva olvasható. A könyvek becsét emeli azon körülmény, hogy azokat Oláh Miklós nemcsak olvasta, hanem magyarázó jegyzetekkel is kisérte, a mint erről alább több könyv tanuskodik. Igy a Homér Iliászán levő egykoru feljegyzéséből megtudjuk, hogy annak olvasását Oláh Brüszelben 1535 deczember utolsóján fejezte be. Érdekes Oláh Miklósnak »Erasmus Rotterodamus colloquiumain« levő egykorú feljegyzése, melyben azon körülményt örökítette meg, hogy: 1530 május 8-án Károly császár, Ferdinánd király, Mária és Anna királynék az Inspruck és Hall közötti mezőn először találkoztak s hogy ő e találkozáson jelen volt. Ugyanezen a könyvön a másik lapon irja, hogy 1530-ban jun. 11-én mikor Hall fölött a királynéval őzekre vadászott, lement a sóbányába, mely 1540 lépésnyi hosszu.

Megjegyzem még, hogy Oláh Miklós bejegyzései és javitásai általában vörös tintával vannak irva s hogy a szövegben azokkal minden lapon igen sűrűen találkozunk.

Ezek után időrendben közöljük az Oláh-féle könyvek jegyzékét, a mint következik:

---

ex eis pulchre illigentur, et ligati dentur. Libros, qui sunt Tirnaviae in domo mea, legarem Ecclesiae, sed ea habet etiam alioquinnunc sufficientes libros, pulveribus obsitos, quia domini Canonici fratres nostri, eos non frequentant, neque pulveres abstergunt. Ideo committo, ut ex eis accipiat aliquot pro se Magister Nicolaus Telegdinus, Archidiacomus Zoliensis, ad studia sua, et similiter Magister Nicolaus Desyth, Canonicus Strigoniensis, et reliqui distribuantur pauperibus scholasticis Tirnaviensibus, qui sunt studiosi« (A N. Múz. könyvtárában levő egykoru másolatból.)

1. Vlissea Batrachomyomachia. Hymni XXXII. 8-r. Aldus nyomdai jegye. Venetiis in aedibus Aldi et Andreae Asulani Soceri. M.D.XVII. mense junio.

Görög auctor. Az első papirlevélen: Nicolai sum Olahj. A könyv szélein sürűn vannak Oláh latin és görög commentáló jegyzetei. A szöveg sürűn alá van húzogatva, a görög szók latinul magyarázva. A sürű jegyzetek a 229 levélen szakadnak meg.

2. Eusebii Caesarensis: de temporibus cum additamentis. Parisiis per Henricum Stephanum. 1518. 4-r. 175 lev.

Hozzákötve:

Irgeberti Gemblacensis Chronicon. Parisiis per Henricum Stephanum et expensis bibliopole Joannis Parvi (Jean Petit.) 4-r. 164 l.

Az első levélen: Nicolai sum Olahj.

3. Erasmi Roterodami:

1. Enchiridion militis Christiani et 2. De Libero Arbitrio. Argentorati, excudebat Jo. Knoblocus. Ann. M.D.XXV. mense Decembr. 8-r. 100 lev.

Gyönyörü keretes kiadás.

Az első czímlapon: Rmi. Di. Nicolai Olahi E. Zagrabiens. Cancellary Hungar.

4. Ciceronis de Officiis a Philippo Melanchtone interpretatus. Hogenoae excudebat Joh. Secer. Anno M.D.XXV. 8-r. 114 lev. Az utolsó lapon a nyomda fametszetü jelvénye: Herodotes és Thukydides egyesített képmása.

Hozzákötve:

Asconius Pedianus: in Ciceronis Orationes Commentaria. Florentinae per heredes Philippi Junta. M.D.XIX. Leone Decimo Pontifice. 8-r. 128 lev. és index. Barna bőrkötés.

Az első tábla boritékán belől: Nicolai sum Olahj.

5. Luciani Samosatensis pars prima. Hagenoae per Joann. Secer. Anno M.D.XXVI. 8-r. 865 lev.

Oláh olvasta a 103. levélig. Eddig tartanak sürü latin és görög jegyzései.

Első levélen: Nicolai sum Olahj.

6. Erasmi Roterodami Colloquiorum Opuscula. Item

Ciceronianus eiusdem per eundem emendatus et auctus cum nonnullis alys. Basileae, per Frobenium. An. M.D.XXIX. 8-r.

Boritéka barna préselt bőr; fönt a könyv czíme:

COLLOQVIA
ERASMI.

A tábla közepén Magyarország czímere, kereszttel, pólyával és koronával. Alatta: 1529. A másik táblán fölül: Nicolaus Olah, lent kisebb capitalis betűkkkel: SECRETARIUS. A boritéktábla belsején vörössel: Nicolai Oláh. A czímlapon ismét fekete keretben:

Nicolai sum Olahj E. Zagrabien.

A második tábla tiszta levelein jegyzések vannak vörössel. Az első levélen ez áll:

»Anno 1530 Octava May Serenissimi principes mei Carolus Imperator, Rex Ferdinandus, Maria et Anna regine convenerunt primum in Campo qui cadit inter Inspruck et Hal me astante.

A másik lapon:

»Anno 1530 Vndecima Juny dum essem supra hal in venacione Caprearum cum Regina: intravi fodinam Salinariam. Que longa est passus Mille Quingentos Quinquaginta.«

7. Psalterium Davidis ad hebraeicam veritatem interpretatum. Tiguri apud Christophorum Froschouer. Anno M.D.XXXII. 272 lev.

A czímlapon feketével: Nicolai sum Olahj E. Zagrabiensis.

8. Plutarchi libellus etc. Lovanii ex officina Rutgerii Rescii. 12 Calend. Octob. 1533.

Több görög auctort foglal magában. Czíme és colophonja latin, szövege görög.

Az első papirlevélen: N. sum Olahi.

9. Sophoclis tragoediae. Hagenoae, ex officina Seceriana Anno M.D.XXXIIII. III. Idus martii. 8-r. Lapjai számozatlanok.

Hozzákötve:

Joachimi Camerarii Commentarius Interpre-

tationum Argumenti Thebaidos Fabularum Sophoclis. Hagenoae ex officina Seceriana. M.D.XXXIIII. III. Idus Martii. 8-r. 95 lev.

Az első tiszta lapon: N. Olahj sum.

10. Rudolphus Agricola De Inventione Dialecticae libri tres. Eucharius Agrippinae excudebat. A. M DXXXV. mense martio. 8-r. 756 lev.

Az első lapon: Nicolai sum Olahj.

11. Homeri Ilias. Aldus. 8-r. Év n. 289 lev.

A lapok szélein eleitől végig görög és latin jegyzetek vörössel. Az utolsó lapon: finivi Bruxelle vltima Decembris Anno 1535.

Az első lapon: Nicolai sum Olahj.

12. Luciani Samosatensis pars secunda. Görög és latin. 8-r. Évszám és hely nélkül.

Az utolsó levélen czímerpaizsban 2 összenőtt emberfejet ábrázoló fametszet (Herodotes és Thukydides) látható. Czímlapja szép kerettel. Az első tiszta lapon feketében Oláh kezeirása: Nicolai Olahi sum.

13. Petrus Sota. Assertio Catholicae fidei circa Articulos confessionis nomine illustrissimi ducis wirtembergensis. Coloniae A.M.D.LV. Novesianus excudebat. 4-r. Préselt barna bőr kötés, ezen benyomott felirással: »Nicolaus Olahus Archiepiscopus Strigoniensis 1555.«

NÉGY HAZAI KÖNYVLAJSTROM 1471, 1520 ÉS 1522-BŐL.

Közli: **Horváth Ignácz.**

A »Magyar Könyvszemle« olvasói előtt ismeretesek azon régi hazai könyvlajstromok, melyeket e folyóirat mint adalékokat a hazai középkori könyvtárak történetéhez közölt. Ezeknek számát ezúttal négy új adalékkal kivánom gyarapítani, midőn a magyar országos levéltárból a bulcsi egyház 1471. továbbá a csákberényi egyház 1520. s a csornai egyház egy a XVI. száz. elején s egy 1522-ben kelt lajstromait itt közzéteszem; az illető szakférfiakra bizván ezeknek tudományos méltatását és felhasználását.

Előrebocsátom, hogy mint rendesen szokás a középkorban, ezen inventariumokban is vegyest fordulnak elő a mise-mondó és énekeskönyvek, gradualék, breviariumok és szent beszédeket tartalmazó könyvek az istentisztelethez tartozó mindenféle más tárgyakkal.

Ezen leltárak közt legrégibb a bwlczi egyházé, mely 1471 ben kelt, papiron van kiállítva s így hangzik:

»Registrum super res et bona ecclesiae beatae Virginis Mariae de Bwlcz fundatae Anno domini millessimo quadringentesimo septuagesimo primo, scrjptum feria sexta ante dominicam septuagesime. Item primo continentur in eadem ecclesia beate Virginis tres cruces una deaurata et due argentee minores sunt in ipsa ecclesia duo missalia et duo psalteria, etiam sunt quatuor Casule solennes et feriales quinque cum suis pertinentiis. Item absque suis ornamentis sunt due casule, item velum, unum novum et alterum antiquum et laniatum, unum antiphonarium et unum gradale, (igy!) sed ad lutz pertinet gradale et existit gradale in lutz huc ad ecclesiam beate

virginis pertinet. Item in eadem ecclesia continentur quatuor calices, quorum unum constat in castro Olnod, duo ampule argentee et octo plumbee, quarum due aut tres existunt in castro Olnod, quinque superpellicia iuvenibus convenientia, septem maioribus. Tres cappe maiores due minores. dalmatica duo, octo indumenta altarium, quinque manutergia, unum viaticum, unum breviarium, duo manualia, casule quatuor sine pertinentiis. Item unum sermotionale et unum commune sanctorum. In cujus rei memoriam hunc registrum sigillo nostro consignatum duximus concedendum anno suprascripto.

Blasius de Sykso
plebanus de Bwlcz.

Coram circumspectis viris Luca Blasÿ et Gallo de Kaak vittricis de eadem.

Item domina et magnifica Juliana dedit ad hanc ecclesiam duas casulas et unum indumentum altaris.« [1])

Összesen: 9 könyv. Orsz. lltár. Dl. 17, 157.

Következik a csákberényi egyház leltára, már közelebbi időből 1520-ból. Czíme: »1520. Registrum super bona ecclesiae Beatae Mariae Virginis Chokberen vocatae ad manus Stephani praesbiteri plebani de Chorge. — Szent edények és ruhák után, melyek közt ily tétel is található: »Item unam Imaginem Beatae Mariae virginis ex argeto conflatam III.« — a következő könyveket sorolja fel:

Item misalle (igy!) IIII.
Item Decretum I.
Item Catholicon I.
Item Breviarium I.
Item Psalterium I.
Item una Antiphor.a (!) I.
Item Graduale I.«
Orsz. levéltár Dl. 26. 358.

Összesen 10 könyvet említ, alig változatosabb tartalommal mint az előbbi. Három évvel később, midőn ez egyház Kisfaludi

[1]) Ezen fontos leltárra, mely a bulcsi egyház alapításáról és gazdag felszereléséről becses adatokat szolgáltat, valamint a következő három leltárra felhivjuk az illetékes szakférfiak figyelmét. Szerk.

ıálynak bemutatja könyveit már nem tud őtnél többbet fel-
mítani. »1523. Res quae ostensae sunt Michaeli Kÿsfalwdi in
lesia Beatae virginis in Chakberen. — Ruhák és drágaedé-
ɔk után végül »Item Missale (!) IIII. et quinta est in Sered
ıd Petrum Seredi. Item psalterium I.«

Orsz. lltár. Dl. 26, 358.

Következnék a csornai egyháznak egy registruma nélkül, valószinűleg a XVI. sz. elejéről. Az oklevélnek ránk ıatkozó része így hangzik: »Registrum et inventarium super us argenteis et sericeis ecclesiae Chornensis ad manus domini ae praepositi Chornensis, in ingressu eiusdem per fratrem ıannem professum eiusdem ecclesiae et Stephanum praeposi-n tunc de Borownycz existentem assignatis.«

Edények és ruhák elszámlálása után csupán a következő ıyveket említi:

Item Missalia quinque.

Összesen: 5 könyv. Orsz. lltár Dl. 26, 357.

Ugyancsak a csornai egyház ingóságait tartalmazó 1522-iki inventarium, öt kisebb-nagyobb láda oklevélen kívül nem resebb mint 30 kézirati és nyomtatott könyvet sorol fel — nos, hogy csupán alábbi módon és nem részletesebben.

»Registrum de omnibus Bonis mobilibus ecclesiae Chornensis ıo domini millesimo 522. Mindenféle élelmi-szerek, lószerszá-k, edények, butorok stb. elszámlálása után a következő köny-ƙet sorolja elő:

Item libri ecclesiae maiores numero XXI.
Item libri minores duo in pergameno VII.
Item discipulus in impressione γ.
Item legenda sanctorum γ.

Azután az oklevelekről és levelekről emlékezik a követ-ző sorrendben:

Item ladulae magnae cum privilegiis II.
Item parvae ladulae similiter II.
Item et cum una scatula litterae.«

Összen: 20 könyv. Orsz. lltár. Dl. 26, 357.

Van tehát a négy leltárban összesen: **54 könyv.**

HAZAI KÖNYVTÁRAINK RENDEZÉSÉRŐL.

Barna Ferdinándtól.

Bármily kitünő könyvek összege, mindaddig, míg kellőleg rendezve nincs, könyvtárnak még nem nevezhető; könyvtárnak csak akkor lesz nevezhető, ha a bennök letéve lévő szellemi kincs rendezés által hozzáférhetővé, hasznavehetővé van téve, ha abban minden egyes könyv pár percz alatt kivehető, s haszonra fordítható. Egy rendezetlen könyvtárban sem a kivánt, talán hosszú időn át kutatott könyvet könnyü szerrel föllelni, sem a biztosan tudottnak fennmaradását ellenőrizni nem lehet.

E czél, a könyvtár rendezése lebegett szeme előtt egyik fájdalom ma már nem élő jelesünknek, a korán elhunyt Hegedüs Cándid Lajos miniszteri tanácsosnak, midőn a Magyar Nemzeti Múzeumban, főleg az ő erélyes közreműködésével nem kis akadályok leküzdése után a reformok megkezdettek, s legelőször is a Magy. Nemz. Múzeumi Széchényi országos könyvtárban úgy szólván szemeláttára s közvetlen befolyásával végrehajtattak.

E rendezésnek, melynek vezetése osztályrészeül e sorok irójának jutott, befejezéséül lehet tekinteni a mult évben megtartott s méltó elismerésben részesült könyvkiállítást, melyre a megtörtént múzeumi könyvtár rendezése nélkül gondolni sem lehetett volna. E mozzanatot a hazai tudományosság terén méltán tekinthetjük nevezetes és messzekiható vívmánynak.

Másik nevezetes mozzanatnak tarthatjuk a könyvkiállítást megelőző azon tényt, hogy a múzeumi könyvtárrendezés bevégezete után a könyvtárrendezés ügye nálunk hazaszerte szerencsés lökést kapott, melynek szerencsés következéseül lehet

tekinteni azon tényt, hogy nevezetesb vidéki könyvtáraink őrei, szakítván a nálunk a hazai tudományosság terén e század elején beállott s nemcsak a forradalomig, hanem egész az arra bekövetkezett siralmas emlékü korszak végeig tartott általános pangás folytán mintegy megcsontosodott schlendriánnal, azt félretették, s a korral haladni s lépést tartani igyekezvén a gondviselésökre bizott könyvkészletet rendezni óhajták, a czél foganatosítása végett a múzeumi könyvtár rendezési tervet kikérték, s a rendezést e szerint hajtották végre.

A nemzeti múzeumi könyvtárra nézve rendezési normativumul a müncheni királyi udvari könyvtár rendezési terve van elfogadva; a melynek elvei szerint végrehajtott M. Nemz. Múzeumi könyvtárrendezést a »Magyar Könyvszemle« 1876-iki folyamában terjedelmesen ismertettem, mire nézve azokat, a kik e rendezéssel bővebben megakarnak ismerkedni, e közlemény tartalmára utasítom, most pedig közlöm itt azon hazai könyvtárakat, melyek a rendezés alapjául e rendezési tervet fogadták el, u. m.:

1. A budapesti nemzeti cassinói könyvtár, melynek újból rendezésével e sorok irója bizaték meg. E sorok irója tekintve azon körülményt, hogy e könyvtárnak néhai őre a boldog emlékezetü s kitünő tudományu Pákh Albert még életében egy igen czélszerű s nagyon könnyen kezelhető, mert az összes tudományosságot fölkaroló lajstromozási tervet — mint látszik — maga létesített, ezt továbbra is megtartotta, az egész könyvkészlet e szerint osztályoztatott, de a felállításra nézve a Magyar Nemzeti Múzeumban elfogadva lévő müncheni rendezési terv elvei követtettek.

Nem felesleges itt megemlítettem, hogy a mult században még a legtöbb könyvtár az úgynevezett helyhez kötött rendszer szerint volt fölállítva; ez abban állott, hogy a könyvek az állványok vagy szekrények szerint jelöltettek, s e szerint kapták a könyvek a signaturajokat a szerint, a mint szekrényben és polczon voltak elhelyezve; magán kisebb könyvtárakban ez nem is oly rossz, de nagyobb könyvtárakban egészen czélszerűtlen, s ma már ezen úgynevezett Festnagelungs-Systemről a tudós világ nem titkolt gúny és kicsinyléssel szokott szólani.

2. Az országházi könyvtár, hol Bassó Ármin volt múzeumi

könyvtári díjnok vette át a könyvtár vezetését, s a múzeumi rendezési tervet fogadta el.

3. A váczi püspöki könyvtár, mely szinte e tervezetet köl' csönözte volt ki.

4. A kalocsai érseki könyvtár, mely hosszabb időre kérte volt el rendezési tervünket.

5. A budapesti ref. Collegium könyvtára, mely szintén ezt vette mintáúl.

6. A debreczeni reform. főiskola könyvtára, melynek őre Géresi Kálmán, szinte e szerint rendezi a gondviselésére bizott könyvtárt.

7. Bekérték a Pannonhalmi apátsági könyvtár számára is, elfogadták-e nem tudjuk.

8. A győri püspöki könyvtár.

9. A fiumei gymnasium.

10. Legújabban a losonczi reáliskola kérte el a rendezési tervezet.

11. A budapesti szerviták kolostora könyvtára.

Az örvendetes mozgalom tehát e téren is megindult, s ezt már jelezhetjük, de mindez csak csekély részét képezi azon hazai könyvtáraknak, melyek megannyi bizonyitékát képezik annak, hogy a komolyabb szellemi élvezetek után, csak még a mult században is nagyobb volt a vágy, sem mint a közelmultban, talán még napjainkban is.

A kolostorok könyvtárai még, ha nem gyarapodtak is, de legalább meg vannak illetetlenül, de már a sok viszontagságon átment középnemesség magán könyvtárai csaknem kivétel nélkül pusztulásnak indulnak, s legnagyobb részök ma már meg sem menthető. Mentsük meg tehát azt, a mi még megmenthető, ez főleg s legelső sorban a rendezés által eszközölhető.

A kikben tehát nem hiányzik a kedv és jóakarat egy ily hazafias cselekedet végrehajtására, azoknak kedveért hadd álljon itt néhány gyakorlati tanács:

Kisebb könyvtárak számára nem czélszerű a sok szakosztály, itt 10, 12, legfölebb 20 szak untig elegendő, a hol mindig tekintettel kell lenni azon tudományágakra, a melyek a könyvtárban leginkább vannak képviselve, s a szerint kell megállapítani a szakok számát, különben megtörténhetnék, hogy fölös

számu szakok elfogadása mellett, némely szakra fölös számú, másokra alig egy-két mű jutna, a mit külön szak gyanánt fönntartani valóban nem volna sem czélszerű, sem kivánatos.

Meglévén állapítva a szakok száma, minden szak külön signaturát kap, mely lehet vagy egyszerűen római szamokkal, vagy a tudomány első szótagával jelölve.

Legczélszerűbb a rendezést azzal kezdeni, hogy a rendezés vezetője a könyvtár valamennyi könyvegyedén végig menve, minden könyvegyedet külön osztályoz, s a szakosztályok jegyét (signaturáját) egy szalagka papirra följegyezve, a könyvbe beleteszi, s igy végig menve az egészen az egy szakba tartozókat együvé rakja, s ábéczé rendben fölállítja, most aztán a fölvételhez lát, külön czímlapot adván minden könyvegyednek (egész műnek) egyet avagy többet a szükség kivánalma szerint, a mint t. i. a könyvtár egy avagy több rendszó alatt is lehet keresni. A hol több czímlapot kell fölvenni, ezek közül egyik mindig főlap, a többi melléklapok, különbségeik a fentebb idéztem dolgozatban bővebben le vannak irva.

Csak még egyre akarok e helyütt figyelmeztetni. Névtelen könyvek (szerző neve nélküli) fölvételénél igen gyakori azon eset, hogy a mű több nyelven s közöttök magyarul is megjelent, az ily műveknél a leggyakoribb eset az, hogy a könyv czíme birtokesetet (genitivus) képez; az európai nyelvekben mindig a birt dolog az első szó, a birtokos pedig a második, a magyarban pedig épen ellenkezőleg az első szó a birtokos, a birt dolog pedig a második szó, hogy tehát elkerülhető legyen, hogy ugyanegy más rendszót kapjon magyarul, más németül vagy francziául, legczélszerűbb minden ily eset előfordultakor a birt dolgot (alany esetét nominativus) választani rendszónak. Nem felesleges továbbá még azon figyelmeztetés is, hogy mellléknévi és főnévi viszonyban a jelző némelykor annyira túlterhelt, hogy három főnév is fordul elő benne, ilyenkor mindig az utolsó dönt, s ez lesz a rendszó, melyet a könyvegyed avagy füzet kapni fog, s ez jön a czímlapra.

A hol sok 1, 2, 3, 4 lapból álló apró nyomtatványok találtatnak, ezekből gyűjtemények (collectio) képezendők, ha számok nem szerfelett nagy, elég őket vagy ábécze vagy időrendben sorakoztatni s egy vagy több tokba elhelyezni, s a fölvételt a

szerint tenni meg. Nagyobb könyvtárakban azonban az egynemü apróbb nyomtatványokat, füzeteket is czélszerű ilyeténképen kezelni s a gyüjteményeket a szakok végén állítani föl.

A megtörtént czímlapozás után a czímlapok minden szakban külön összesíttetnek s egy leltárba (repertorium) ábéczé szerint beiratnak, s minden könyvegyed megkapja a maga számát, mely a könyv táblája belső oldalára a signaturájával együtt feliratik. Itt arra kell vigyázni, hogy a könyvnek adandó szám kiosztásánál gazdálkodni nem kell, hanem egyik könyvtől az utánna következőig üresen kell hagyni annyi számot, hogy bizonyos számu évenkénti gyarapodást fölvéve 100 éven át a további gyarapodásbeli könyveknek bőven maradjon hely a beékelésre.

Az egyes szakrepertoriumokban czélszerű a folyó számot minden ivrétnél újra kezdeni.

Még csak azt jegyzem meg, hogy minden könyvtárrendezés koronáját az általános revisio képezi, mely a rendezés befejeztével mindenhol végrehajtandó, s a rendezésbe becsúszott tévedések ezen az úton kiigazítandók.

Igy lesz a rendezés egyöntetű, következetes s rendszeres volta által ki fogja elégíteni a szigorúbb tudományos igényeket is.

SEF NÁDOR TÖREKVÉSEI A WOLFENBÜTTELI CORVIN-CODEXEK VISSZASZERZÉSÉRE.

Néhai Mátray Gábor kéziratából.

Néhai felejthetlen nádorunk István főherczeg 1843-iki nyá-
Németországban (még mint főherczeg) körútat tevén, meg
é fenséges atyjának József nádor-főherczegnek a wolfen-
eli nyolcz Corvin-Codex lajstromát, azon óhajtását fejezvén ki,
' fenséges atyja lehetőleg intézkedjék azon Codexeknek a
Nemz. Múzeum számára megszerezhetése iránt. Az ősz ná-
1843 szept. 14. kelt levele [1]) mellett átküldé a Codexek
zékét Horvát István múzeumi könyvtárőrnek, véleménya-
végett. E jegyzék, mely a wolfenbütteli könyvtárnok, dr.
inemann C. P. L. levelének mása s egyes codexeknél István
rczeg lapszéli megjegyzéseit tünteti fel, a következő Corvin-
xekről tesz említést:

1. Psalterium latinum in 8° min.; szép ékes czifra préselt bőrkötésben, állítólag Mátyás kir. kézi imakönyve. (Nyomtatva is megjelent.)
2. Alex. Cortesii: Laudes bellicae. Mátyás királynak ajánlva in fol. min. A király arczképével diszitve. (Nyomtatva is megjelent.)
3. Joh. Tollhopffii Stellarium festményekkel. Ezt Ágoston herczegnek, Zsófia brandenburgi márkgrófné ajándékozta 1618. június 16-án in fol. min.
4. Barth. Fontii opera in fol. (Nyomtatva megjelent 1621-ben.)
5. Prisciani Lydi in Theophrastum de sensu interptetatio, traducta & exposita a Marsilio Ficino in 4°. (Nyomtatva is megjelent.)

6. Marsilii Ficini epistolarum liber III. & IV. (Ad Mathiam regem missi, ut videtur, Anno 1481.)
7. Synesii liber de vaticinio somniorum; translatus a Marsilio Ficino: in 4°. Ezzel egybe van kötve egy második példánya a Marsilii Ficini epistolarum lib. III. & IV., mely második példányt Valori Fülöp Florenczből 1484-ban azért küldé meg újra Mátyás királynak, mert Valori rokona Marsilius Ficinus azt vélte, miszerint az első, s még 1481-ben küldött példány útközben elraboltatott.
8. Marsilii Ficini Epistolarum libri octo. Mátyás királynak van fölajánlva Valori Fülöp által, in folio.

A föntemlített Schönemann könyvtárnok továbbá előadja a jegyzék végén, miszerint a Jul. Pflugkii Epist. ad Seckendorfium (in Maderi Coll. de Bibliothecis p. 351 & 352) Corvináknak tartott kéziratok nem voltak Corvin-Codexek; u. m.:

9.–10. Két Missale in 4°.
11. Gelii Noctes atticae anno 1402. per Dn.Vitum scriptae. in 8°
12. Catullus, Tibullus, Propertius in 12°. (Clemens Salernitanus scripsit.)
13. Mappae nauticae in membrana fol. min., mely tengeri atlasz csak 30 évvel késöbbén Mátyás holta után készülhetett Schönemann szerint.

Horvát István 1843-ban október 20-ikán a nádorhoz írt válaszában [2]) említi, hogy a brandenburgi herczeg, (kinek hitvese Corvin János özvegye volt) vitte magával Budáról a fönebbi Codexet. — Ajánlá, kérdés tétessék előbb, ide adnák-e mind, s mennyiért akár cserében, akár másként, vagy csak egyiket s másikat. Cserében lehetne ajánlani a múzeumi könyvtárban levő egyik Virgiliust (még kiadatlan commentáraival) melyet Pertz hires német tudós tizenegyedik századinak tartott.*) Horvát legjobban szeretné, ha a Mátyás király, Nagy Sándor és Julius Caesar arczképével diszített (2-ik szám

*) Archiv der Gesellschaften für ältere deutsche Geschichtskunde. Frankfurt 1822. in 8°. IV. Band. I. Abth. S. 182.

latt.) »Alex. Cortesii laudes bellicae« codexet meglehetne kapni, ovábbá a 3-ik számút »Joh. Tollhopfii Stellarium etc.« — Szeretné végre megkaphatni ugyanazon könyvtárban létező hártyacodexet in folio. »Joannis de Utino, monachi ordinis Minorum Chronicon«, mert bár nem Corvina, de reánk nézve azért volna érdekes, minthogy annak végén van »Succincta narratio de regibus Hungariae post christianam fidem acceptatam usque ad Mathiam Corvinum.«

József nádor 1843 nov. 28-án kelt átiratában [4]) megküldé Horvát István jelentését dr. Schönemann fönt említett jegyzékével együtt Kubinyi Ágoston múzeumi igazgatónak oly utasítással, hogy ez tanácskozván előbb István főherczeggel, ki mind az uralkodó braunschweigi herczeggel, mind pedig dr. Schönemann wolfenbütteli könyvtárnokkal már ez ügyben személyesen értekezett, kellő óvatossággal kezdje meg átalánosságban Horvát István jelentése értelmében dr. Schönemannal a csere iránti előleges tárgyalásokat és mikor mind az uralkodó fejedelem, mind pedig a könyvtárnok a csere iránti intenciója határozottan tudva lesz, akkor bocsátkozzék vele részletes tárgyalásba. Ennek következtében Kubinyi Ágoston megkezdte a wolfenbütteli könyvtárral ily szellemben a tárgyalásokat.

Dr. Schönemann Kubinyi úr levelére 1844. márcz. 26-án azt válaszolá, hogy az ottani miniszterium határozata folytán cserében csak Marsilius Ficinus csonka leveleit (III. & IV. könyv) — és a Joh. de Utino végén levő »Narratio succincta de regibus Hungariae« czímű irományt szándékoznak átengedni, de csak oly codexekért, melyek az ő könyvtárukban nincsenek meg.

A fens. Nádor ezen ajánlatot is elfogadandónak vélte. [4])

Azonban a múzeumi tisztviselők csonka és kevésbecsű munkáért értékes kéziratot cserélni nem tarták tanácsosnak, s az ügy egészen félbenszakasztatott.

---

[1]) Ez ügyre vonatkozó hivatalos levelezésekből érdekesnek tartjuk a múzeumi könyvtár hivatalos ügyirataiból a következőket szó szerint ismertetni. József nádor levele így szól:

»Copia 1475. Nobilis et Egregie Domine! — Consignationem Operum e Bibliotheca condam Corviniana, in Bibliotheca Ducali Volfenbüttensi praeexistentium, per filium meum Stephanum recens transmissam, praettae DVtrae finem in eum in advoluto transpono, ut desuper, num et quaenam in specie ex operibus his in Bibliotheca Regnicolari reperiantur,

vel minus, prout et de iis, quae vicissim in Cambium offerri possent, s negotiatio ulterior eatenus suscipienda felicem effectum haberet, me ocyu informare velit. Eo pro directione Eidem Praettae Dvtrae isthic subjunct quod iuxta marginalem praenotationem in praevia Consignatione conten tam, Marsilii Ficini Epistolarum Liber III. et IV. in praeattacta Bibliothec in Duplo reperiatur, ac proinde indubie pro Bibliotheca Regnicolari im petrari posset. — Qui in reliquo jugem incolumitatem precando mane Praettae DVtrae Posonii 14. Sept. 1843. Benevolus Josephus Palatinus. – Nobili et Egregio Domino Stephano Horvát, Bibl. Széch. Regnic. Custodi.

Ezen levélhez mellékelte a nádor dr. Schönemann wolfenbüttel könyvtárnok levelének másolatát, mely így hangzik:

a) Copia. — Aus König Matthias Corvinus Bibliothek sind in de Herzoglichen Bibliothek zu Wolfenbüttel nur:

1. Psalterium latinum in 8° min. in schön gepresstem Lederbande angeblich des Königs Handgebetbuch. (August. Nr. 39. in quarto) Sind ge druckt. Ausgezeichnet.

2. Alex. Cortesii Laudes bellicae Matth. Corvino dicatae in fol. min (Aug. 85. 1. 1. in fol) Vide abgedruckt Bonfinii Scriptores rerum Hungari carum. Basel. 1568.

3. Joh. Tollhopffi Stellarium c. figg in fol. min. (Aug. 84. 1. in fol. Dem Herzog August von der Markgräfin Sophia von Brandenburg, geb Herzogin von Braunschweig geschenkt den 16. Juni 1618 Existirt gar nicht jedoch leicht zu kopiren.

4. Barth. Fontii Opera. in fol. (Aug. 43. in fol.) Auf Befehl Herzog August's, herausgegeben von Remus. Frankfurt. 1621. 12°. Gedruckt wie steht.

5. Prisciani Lydi in Theophrastum de sensu interpretatio, traducti et exposita a Marsilio Ficino etc. in quarto. (Aug. 10. in quarto.) Gedruckt

6. Marsilii Ficini Epistolarum liber III. et IV. (ad Matthiam Regen missi, ut videtur anno 1481.) (Aug. 12. in qu.) I n D u p l o, abzugeben. Gu erhalten.

7. Synesii liber de vaticinio somniorum translatus a Mars. Ficino Gedruckt; kann wegen Synesius Commentarien nicht abgegeben werden.

b) Mars. Ficini Epistolarum lib. III. & IV. (Aug. 2. in qu.)

NB. Diese zweite Abschrift des unter Nr. 6 schon vorhandenen Wer kes sandte Philipp Valori aus Florenz im Jahre 1484. an den König Mat thias, weil sein Vetter Marsilius Ficinus geglaubt hatte, dass die drei Jahre zuvor übersandte erste Abschrift (also Nr. 6.) unterwegs geraubt sey. Um so denkwürdiger ist es, dass beide Exemplare jetzt in Wolfenbüttel ver einigt sind.

8. Marsilii Ficini Epistolarum libri octo. Matthiae Regi dicati a Phil. Valori Florent. in fol. (Aug. 73. in fol.)

Die unter Nr. 6 und 7 angeführten beiden Bücher finden sich in dieser Sammlung zum drittenmale.

Irrthümlich sind noch in Jul. Pflugkii Epist. ad. Seckendorfium (in

Maderi Coll. de Bibliothecis etc. p. 351 & 352.) folgende Handschriften den Corvinischen zugezählt:

9. }
10. } Zwei Missalia in quarto. (Aug. 1 & 6. in qu.)

11. Gelli Noctes atticae anno 1403. per Dn. Vitum scriptae. (Aug. 61. 12. in oct.)

12. Catullus, Tibullus, Propertius in 12°. (Clemens Salernit. scripsit. Aug. 65. 2.)

13. Mappae X. nauticae in membr. fol. minori. (Aug. 4. 1. in qu.)

Dieser Seeatlas kann erst etwa 30 Jahre nach Matthias Corvinus Tode gezeichnet seyn.

Wolfenbüttel am 28-sten August 1843. Dr. C. P. L. Schönemann, Herzoglicher Bibliothekar.

[3]) Copia 68. Serenissime Caesareo – Regie Hereditarie Princeps, Archi-Dux Austriae et Regni Hungariae Palatine, Domine benignissime! — E Codicibus Corvinianis Manuscriptis, quorum Consignationem isthic sub ./· demisse readvolutam et pro Actorum integritate hic descriptam, Serenissimus D. Archi-Dux Stephanus recentius Serenitati Vestrae Caesareo-Regiae venerando zelo atque amore patriae submisit. in Bibliotheca Regni prorsus nihil existit, quin plerorumque horum Codicum etiam editiones, typis procusae, in eadem desiderantur. Ast posteriora haec subinde sensim et sensim sine graviori difficultate, oblata nefors occasione, procurari poterunt. Codices ipsi alioquin summum constituerent Gentis Hungarici thesaurum, si a Principe Brandenburgico Joannis Corvini Ducis filiam (tollhiba viduam helyett (Szerk.) matrimonio habente extra patriam ablati, postliminio immortali Serenitatis Vestrae Caesareo Regiae interpositione reobtineri possent — Ut a regnante actu principe Brunsvico-Luneburgico-Guelpherbytano omnes hi Codices Manuscripti erga quantacumque demum sacrificia offerenda impetrari possint, vix, ac ne vix quidem polliceri audeo, posteaquam Codices Corviniani Manuscripti in cunctis Bibliothecis Europaeis juxta cum Codicibus Mediceis pro summis Bibliothecarum Thesauris habentur. — Ast hoc non obstante petenda tamen censerem aut omnia, aut saltem pleraque penes affidationem, quod e Codicibus Manuscriptis Auctorum Classicorum Collectionis Jankovichianae, actu in cistis adservatae et nondum conscriptae, Bibliotheca Principalis magnanima ratione pro cessione Corvinianorum indemnisanda sit. Habemus praeterea in Bibliotheca Regnicolari antiquissimum Codicem Virgilii cum Commentariis ineditis, etiam Pertzii, summi in Germania universa aestimati, judicio (Archiv der Gesellschaft für ältere deutsche Geschichtskunde. Frankfurt. 1822. in 8°. IIII. Bd. I. Abth. S. 182.) ad Seculum XI. pertinentem, Cimelion pro Germanis inaestimabile. — Si tamen votis haud deferretur quoad omnes aut saltem plerosque Corvinianos Codices, imprimis ex petendum censerem Codicem in Consignatione No. 2-do attactum. Est is omnium longe elegantissimus, jam editus, exhibetque dexterrime pictam Matthiae Corvini imaginem Alexandri Magni et Julii

Caesaris Hunc pretio et raritate excipit Nus 3. necdum editus. Tandem petendus esset »Joannis de Utino, Monachi Ordinis Minorum Chronicon. Codex membranaceus in folio«, in Consignatione haud occurrens, neque Corvinianus, sed tamen ob id relate ad Hungariam memorabilis, quod in fine in eodem occurrat: »Succinta Narratio de Regibus Hungariae post christinianam fidem acceptatam usque ad Matthiam Corvinum.« Codex Numero 6° signatus mancus est. Hunc si alios cedere nollet Princeps Serenissimus, e generositate forte etiam gratis donaret. — In omnem casum censerem preces de cessione Omnium aut aliquot nefors Codicum in summa generalitate initio proponendas, atque ubi de intentione Principis constiterit, preces magis specificam cambii loco deserviturorum Manuscriptorum designationem proponendam, cum intermedio tempore et ego de evacuandis cistis Jankovichianis magis circumstantialem relationem suppeditare possim in sequelam edendorum pro re nata Serenitatis Vrae Caeo-Regiae dispositionum. Recepi quippe MSS. Jankovichiana in crudo sub ipsa ferali exundatione sine elencho et Codicum inspectione. Scio tamen positive Codices Classicorum Jankovichianos et esse plures et notabiliores. Queis altis gratiis et benignitati commendatus profundissima cum veneratione emorior Serenitatis Vestrae Caeo-Regiae Pestini d. 20ª. Octobris. 1843. Servus humillimus obsequentissimus Stephanus Horvát m. p. Bibl. Széch. Regn. - Custos penes Mus. Nat. Hung

¹) Copia 4843 Nobilis et Egregie Domine! — Relationem Bibliothecae Széchényiano — Regnicolaris Custodis, circa Codices Corvinianos Manuscriptos in Bibliotheca Ducali Wolfenbütteliensi reperibiles pro Museo Nationali comparandos, Praettae DVtrae una cum respectiva Manuscriptorum Consignatione, marginalibus filii mei Stephani notationibus provisa, cum eo in advoluto transpone dam duxi: quod initis cum praedicto meo filio, qui tam cum ejate regnante Duce, quam et respectivo Bibliothecario rem personaliter conferendi occasionem est nactus, ratione qualiter comparandorum pro Museo Nationali praeattactorum Manuscriptorum consilia, ea ad assequendum exoptatum hunc scopum via maxime proficua futura esse videatur, si videlicet, priusquam alii passus fierent, fatus Bibliothecarius intuitu edendorum penes accomodum Cambium designatorum cum primis in initio attacta Relatione Manuscriptorum per Praettam D. Vram in genere tantum provocatus, atque subin, ubi intentio ejus non minus, quam et Regnantis Ducis hoc sub obtutu uberius cognita atque expertum in specie fuerit, quaenam ex iisdem haberi possent, quoad conditiones ulterior tractatus seu immediate per P. DVtram initus, seu vero, in quantum id necesse foret, penes regnantem Ducem ulteriora sua via acta fuerint. — Cui in reliquo jugem incolumitatem precando, maneo Praettae D. Vrae Posonii 28a. Novembr. 1843. Benevolus Josephus Palatinus m. p. — Nobili et Egregio Domino Augustino Kubinyi, Musei Nationalis hung. Directori.«

* * *

Mátray Gábor hátrahagyott jegyzetei s a közlött levelesek élénken illustrálják azon érdeklődést, melylyel a boldog em-

lékü József nádor a Nemzeti Múzeum s különösen ennek könyvtára iránt viseltetett. Az ő félszázados nádorságának idejére esik a Nemzeti Múzeum alapítása, szervezése és palotájának felépitése. Ő szerezte meg intézetünknek a legkiválóbb gyűjteményeket, köztük a Jankovich Miklósét, melynél gazdagabb magángyüjtemény az utolsó három században hazánkban nem volt, s ki tudja a jövőben lesz-e valaha? Hogy atyai gondoskodásának kiváló tárgyát a múzeumi könyvtár képezte, erről évkönyeink és azon ritkaságaink tanuskodnak, melyeket az ő nagylelkü adományából birunk.

A sok közül csak a frankfurti codexet (Szent István legendája Hartvictól), a Thuróczy-krónika hártya példányát és a Chronicon Budense-t emelem ki, melyek az ő hazafias adományából kerültek gyűjteményünkbe.

Az öreg Horovitz, ki mint a múzeumi könyvtár becsüse, könyvvásárlásoknál igen gyakran érintkezett József nádorral, nagyon érdekes dolgokat tud beszélni annak könyvtárunk iránti meleg érdeklődéséről.

Mindenre kiterjedt a figyelme s nagyon örült, ha egy ritkaságból (mint például a Thuróczy-Krónikából és Chronicon Budense-ből) két példányt tudott szerezni a könyvtárnak. Innét magyarázható a wolfenbütteli corvin codexek iránti érdeklődése is, melyekre fia István főherczeg hivta fel figyelmét. Hogy nemes törekvése: e codexeket hazánknak visszaszerezni, eredményre nem vezetett, nem rajta mult. De e törekvés magában véve is oly figyelemre méltó jelenség a Corvina maradványainak történetében, hogy érdemesnek tartjuk emlékét a hazai bibliographiában megörökiteni.

A mi a wolfenbütteli Corvin-codexek visszaszerzésére vonatkozó tárgyalásokat illeti, mi is helyeseljük Horvát István, a múzeumi könyvtár boldog emlékü őrének álláspontját, mely szerint a cserét a wolfenbütteli könyvtárral jelzett alapon el nem fogadta.

Volt alkalmunk a wolfenbütteli Corvin-codexeket a helyszinén tanulmányozni s ennek alapján mondhatjuk, hogy a nekünk átengedni szándékolt kéziratok, nem voltak arányban az általunk felajánlott Virgilius-codex értékével.

Kétséget nem szenved, hogy a Corvin-codexeknek reánk

nézve kiváló culturtörténeti fontosságuk van, mert minden ily nemű kézirat, tartalmától, kiállításától, tudományos és művészet becsétől eltekintve, egy kétségbevonhatlan adat a magyarország renaissance történetéhez s egy századokkal daczoló szegletk(Mátyás király dicsőségének templomához. Ezen szempontból ; kisebb értékü Corvin-codexek is reánk nézve nagybecsűek, melyeknek visszaszerzéséért a nemzeti kegyelet mindenkor nagy áldozatokra kész volt. Ezért lett volna hajlandó József nádoı még áldozatok árán is visszaszerezni az egyik wolfenbüttel Corvin-codexet. A dolog azonban úgy áll. A wolfenbütteli Corvin-codexek, általános culturtörténeti fontosságukon kivül, kiváltképen műtörténeti szempontból érdekesek, mert hat különböz(könyvfestészeti iskolának termékei. Ezek közt van h á r o m oly izlésben kiállítva, a minőben eddigi kutatásaimban Corvin-codexet még nem találtam. Hármon rajta van medaillonban Mátyás király és Beatrix királyné arczképe, egy [1]) kiadatlan s a Psalteriumon kivül, mely minden valószinűség szerint Beatrix királynőé volt, valamennyi Mátyás királynak van ajánlva. Ezekből a nekünk felajánlott Corvin-codex [2]) valamennyi közt a legegyszerűbb kiállitásu, mely a czímlapon virágos lombozatos díszkeretet, egy miniaturet és egy arany initialét, a szövegben pedig csak két arany initialét tüntet fel. Szóval, az egyszerűbb kiállitásu Corvin codexekből való. Ha most figyelembe vesszük, hogy Tross párizs: könyvárús 1851-ben egy ily kiállítású Corvin-codexet 400 frankért árúsított, s meggondoljuk, hogy a múzeumi XI. századbeli Virgilius-codex, ha nem is volnának benne XIII—XV. századbeli német jegyzetek s Apolloniusnak egy XI. századbeli töredéke, középbecslés szerint megér 2—3000 frankot, a felajánlot cserét elfogadhatónak nem tarthatjuk.

Hozzáteszem még, hogy Joannes de Utino: Magyarország királyok latin krónikája, melyet a wolfenbütteli könyvtár nekünk átengedni hajlandó volt, mindössze négy ivrétű levélből álló töredék, mely a XV. században iratott, szines arczképekkel van diszítve s a krónikának kiegészítő részét képezi. Szövegét kiadta Toldy az Analecta Monumenta I. kötetében. Egykorú német

---

[1]) Ioan. Tollhopf: Stellarium.
[2]) Marsilii Ficini Epistolarum liber III—IV.

dítását, hasonló szines illustraciokkal láttam Heiligen Kreuz-
ı a cziszterciták könyvtárában. Egyébkint megjegyzem, hogy
ı ennek, sem a latinnak, mely gyarló XV. századbeli com-
ıcio tudományos értéke nincsen. Nincs okunk tehát sajnálni,
;y a József főherczeg által a wolfenbütteli könyvtárral ez ügy-
ı folytatott tárgyalások eredményre nem vezettek. Ujabb
ben azonban a számüzött kéziratoknak kedvez a szerencse.
vatikáni könyvtárban évtizedeken át számüzve volt heidel-
gi kéziratokat újabban XIII. Leo pápa visszaadta eredeti ha-
oknak. Svédországból pedig Dudik Beda történetiró vissza-
rezte hazájának azon morva és csehországi vonatkozású
:iratokat, melyeket a svédek a 30 éves háborúban Csehor-
gból magukkal vittek. Hiszszük, hogy az idő a külföldi
ıyvtárakban levő Corvin-codexeknek is megfogja hozni egy-
r az óhajtva várt szabadulást; s hogy el fog érkezni a ked-
ző alkalom, mikor a József nádor által megindított, de fél-
ıszakadt tárgyalások fonalát más alapon újból felvehetjük, s
ügyet diadalra segíthetjük.

Addig nyomozzuk rendszeresen Mátyás király könyvtá-
ıak maradványait, s gyűjtsük szorgalmasan az anyagot egy
ıjdan eszközlendő csere sikeres keresztülvitelére.

Szerk.

HEGEDŰS KANDID LAJOS EMLÉKEZETE. [1]

Pulszky Ferencztől.

Nagy veszteség érte a Magyar Nemzeti Múzeumot Hegedűs Kandid Lajos miniszteri tanácsos halála által, ki a vallás- és közoktatási miniszteriumban a közművelődési intézetek előadója volt. Azon sokoldalu férfiak közé tartozott, kik az elébbi nemzedékben nem voltak ritkák s anélkül, hogy őket szakemberek-nek nevezhetnők általános művelődésök következtében képesek voltak a legkülönbözőbb szakokban sikerrel működni. Hegedűs is eredetileg a jogtudomány terén működött, hivatalba lépett a Bach rendszer alatt, később a felélesztett magyar cancellariánál helytartósági tanácsos volt s a kiegyezés idejében, midőn a magyar miniszterium alakult egyike volt azon kevéssé ismert bürokratáknak,

---

[1]) Hegedűs Candid Lajos 1883. jun. 13-án halt meg és 15-én eltemettetett. Temetésén a Nemzeti Múzeum tisztikara testületileg vett részt s díszes koszorút tett koporsójára a következő felirással: »Felejthetetlen pártfogójuknak a Nemzeti Múzeum tisztviselői.« Haláláról a család a következő gyászjelentést bocsátotta ki: »Hegedűs Berta saját maga és számos rokonai nevében fájdalomtól tört szivvel jelenti hőn szeretett testvér-bátyának, dr. Hegedűs Lajos Candid úrnak, vallás- és közokt. m. kir. miniszteri tanácsosnak, a magy. tudom. Akadémia levelező tagjának, a műemlékek országos bizottsága helyettes elnökének, hosszabb szenvedés és a halotti szentségek felvétele után, folyó évi junius hó 13-án délután 2 órakor, munkás élete 52-dik évében, Rákos-Palotán történt gyászos elhunytát. A boldogult hült tetemei pénteken f. évi junius hó 15-én délután 5 órakor fognak a kerepesi út melletti sirkert hallottas kápolnájában, a róm.-kath. egyház szertartása szerint beszenteltetni és ugyanezen temetőben örök nyugalomra tétetni. Az engesztelő sz. mise áldozat pedig szombaton f. évi junius hó 16-án délelőtt 10 órakor fog a budapest lipótvárosi plébánia templomban az egek urának bemutattatni. Kelt Budapesten, 1883. évi junius hó 13-án. Áldás hamvaira!« Szerk.

kik az első helyre nem vágyodnak, de a másodikon fénylenek, habár nevök az iroda küszöbét csak ritka esetekben haladja meg s munkásságoknak sikere nagy részben a miniszterre háramlik. Az ily miniszteri hivatalnokoknak állása különös, ha oly miniszter alá kerülnek, kinek kezdeményezése nincs, sőt annak nem is barátja, akkor az iroda mindennapi dolgai közt magok is eltompulnak s gépszerűen végezve feladatukat, szellemök is eltörpül a sok bürokratikus irka-firkánál. Ha ellenben oly miniszter alá jutnak, ki tenni akar, az újjításnak nem ellensége, sőt nagyobb szabásu tervekkel foglalkozik, az ily hivatalnok elemében érzi magát, megérti főnökének intenczióit, kidolgozza a részleteket, feltalálja a módozatokat, melyek szerint főnökének eszméi keresztül vitethetnek s életbe léptethetnek. Ily munkakörben szivesen dolgozik a kitünő hivatalnok, sőt sokszor erején felül is szereti a munkát, melynek sikerére büszkén tekint, habár a világ az érdemet a miniszternek tulajdonítja, kinek minden esetre legnagyobb érdeme, ha sikerül neki magát ily férfiakkal körülvenni, kik képesek eszméit felfogni s részletesen kidolgozni. Hegedüsnek azon szerencséje volt, hogy oly miniszterek alatt szolgált, kik mindig nagyszabásu reformokkal foglalkoztak, mindenütt kezdeményeztek, s nagy terveket valósítottak meg. A lángeszü b. Eötvös J. használta fel Hegedüs tevékenységét először s Trefort Hegedüsben találta egyik legtevékenyebb s legpraktikusabb eszközét, kinek sokoldalu tevékenységét egész kiterjedésében igénybe vette. Ő reá bizta az alapok kezelését s az alapokhoz tartozó roppant jószágok igazgat. felügyeletét, a mi egy embernek teljes erejét és idejét igénybe veszi s ezenfelül reá bizta a közművelődési intézetek fejlődésben lévő ügyét, mely mindennap nagyobb kiterjedést nyert. Hegedüs által vitte ki a Therezianum magyar jószágainak elkülönítését s kivételét a bécsi igazgatóság alól, őt használta fel, midőn a zalaapáti, szent-gothardi és telkii apátságokat az osztrák szerzetesektől visszaváltotta. Hegedüs vette szivére a Nemzeti Múzeum és galléria ügyét, a műemlékek országos bizottsága azonban legkedvesebb gyermeke volt, ő készítette ennek alapszabályait, részt vett minden gyülésében s mint egy apa sikerült fiának úgy örült, midőn a miniszter ezen intézménynek törvény által biztos alapot adott. Nőtelen lévén több ideje volt, mint azon hivatalnokoknak, kiket a családélet gondjai és

örömei nagy részben elfoglalnak s ezen időt előszeretettel szentelte a művészet s tudomány tanulmányozására. Mulatságnak tekintette, ha a Nemzeti Múzeum s a könyvtár ügyeivel foglalkozhatott, gyakran látogatta meg ezen intézeteket s melegen érdeklődött kifejlesztésök iránt; de el is busult, ha az azokra szánt s a költségvetésjavaslatba előirányzott nem nagy összegeket a pénzügyi miniszteriumban oly férfiak törölgették, kiknek művészetről, tudományról s annak befolyásáról az életre s a nemzet művelődésére semmi fogalmuk nincs, csupán takarékossági szempontból a logika ellenére is törölgették és redukáltatták, de azért mégis időről-időre történt némi haladás e tekintetben is, a miniszter minden évben megújította az elébbi évek minisztertanácsaiban törlött tételeket s így alakultak mégis a művészi ösztöndíjak, a minta rajztanoda, a Múzeum lépcsőházának kifestése, a múzeumi könyvtár szakszerű rendezése s bebutorozása, a gyűjtemények gyarapítása, a római amphitheatrum felásatása,a kassai székesegyház és a budai templom restauratioja, a visegrádi romok kitisztitása, a Vajda-Hunyadi várnak kiegészítése stb. Mindezekben nagy érdeme volt Hegedüsnek, ki miniszterének szándékát úgy meg tudta érteni, s mindazoknak kivánságait felfogni, kik a közművelődési intézmények élén állnak. Mindazáltal igényt tarthat azon érdemkoszorú nehány levelére, mely a miniszternek érdemlett osztályrésze.

Sokoldalu foglalkozásánál Hegedűs előszeretettel művelte a könyvészetet, szerette a franczia bibliophilek képes kiadásait, kivánta volna, hogy szaktudósok egyesüljenek Magyarország illustrált történetének kritikai megirására. Folyvást érdeklődött a M. Nemz. Múz. és egyetemi könyvtár gyarapodása iránt, pártolta a »Magy. Könyvszemlét«, sőt előkészítette Tinódy Sebestyén egy új kiadását, mely hű hasonmása legyen az első kiadásnak, s díjul szolgáljon a középtanodákban. Válogatott könyvtára tanuskodik azon előszeretetről, melylyel bibliographiai munkákban kereste mulatságát, ha hivatalos elfoglaltságából fáradtan került lakába, s azon este nem háborgatta őt többé semmi kérelmező, vagy a közművelődési intézetek egyik-másik hivatalnoka, kiket ily órákban szokott fogadni jelentéseivel. Illő, hogy a könyvkedvelőnek emlékéhez a »Magy. Könyvszemle« járuljon a legelső koszoruval.

A LEGELSŐ MAGYAR ÁBÉCZÉS-KÖNYV.

Közli: **Markovics Sándor.**

A magyar könyvészetre nézve az 1879. év, Szabó Károly »Régi Magyar Könyvtár«-ának megjelenési éve, mindenkor emlékezetes lesz. Szabó K. ezen epochalis művével, mely bibliographiánk új korszakának (mely 1876-tól kezdődik, mikor t. i. a »Könyv-Szemle« megindult) legnagyobbszerű terméke, egy magyar bibliographiai törzskönyvnek vetette meg alapját, úgy hogy ma a magyar bibliographusnak egyéb nem képezheti főczélját s feladatát, mint ezen mű hiányait pótolni, azt új meg új adatokkal kiegészíteni. Ezen kiegészítés a mű megjelenése, tehát öt év óta folyik s a »Könyv-Szemle« minden füzete hoz adalékokat s pótlékokat szerencsés felfedezőktől, szakavatott kutatóktól.

A kiegészítés műveletének rendszeres véghezvitelére szaktudósaink kétféle eljárást követnek: 1. hazai és külföldi könyvtárak átkutatását, 2. régi XVI. XVII. századbeli könyvtáblák kiáztatását.

Ez utóbbi módot nálunk Toldy F. kezdte meg; utána Lugossy J. s mások szintén szerencsével kutattak, noha minden rendszer nélkül, úgy, a hogy a véletlen ép rávezetett, űzték e műveletet. A rendszeres kutatást Fraknói Vilmos indította meg a főváros három nyilvános könyvtárában, még pedig oly nagy szerencsével, hogy számtalan már ismeretes nyomtatványon kívül, 45 unikumot s több becses okiratot hozott napvilágra. [1])

Az ábéczé, melyet itt bemutatok, szintén ilynemű kutatás jutalma. Széll Farkas királyi táblai pótbiró úr bontotta azt ki

---

[1]) Fraknói V. Könyvtáblákban felfedezett ősnyomtatványok. »Könyv-Szemle. 1878. III évf. 252 l.

egy XVII. századb. könyv bőrtáblájából. A könyvnek, mely Széll F. úr ritkaságokban gazdag könyvtárának már egymaga is díszére válik, a következő czíme van: »Czeglédi István: Halotti beszéd Vdvarhelyi György felett. 1662. Kassa. (Szabó K. »Régi M. Kvt.« 989. szám.)

E könyvnek mellső bőrburokjába volt ezen egy ívre terjedő 8-adrét könyvecske bepépelve; közepén kinyitva haránt feküdt, úgy, hogy az ív 4 levele egymást födvén, legalúl a 8-dik és 9-dik lap esett.

A hátsó táblában két 1659-ből keltezett s »Humanissimo ac doctissimo viro domino Paulo Szoboszlay Rectori Scholae szentpéteriensis« czímzettel ellátott missilis levél volt elrejtve, melyeken probatio calami-ként jó öreg betűkkel írás-avatatlan kéz latin nyelvű próbálgatásai látszanak.

Az »Ábéczé« ismeretlen, unikum; felfedezése rendkívül fontos nemcsak bibliographiai, hanem különösen irodalom- s tanítástörténeti szempontból is, mert a legrégibb tulajdonképeni magyar ábéczés-könyv.

Ezen állításom bizonyítására szabad legyen egyet-mást felhoznom. Szabó K. szerint (R. M. Kvt. 1254. sz.) a debreczeni A. B. C.-könyv a legrégibb (1681); Kiss Áron szerint[1]) Dévai B. Mátyás »Orthographia Ungaricá«-ja azaz az u. n. krakkai Ábéczé.

Bizonyára Szabó K. nézetét kell elfogadnunk; Kiss Áron nem veszi számba, hogy a Dévay művecskéje már inkább nyelvtani mű,[2]) (a miért Toldy F. be is sorozta a »Corpus Gramm.«-ba) s mint ilyen bibliographice nem nevezhető pusztán Ábéczének, önálló Abecedariumnak, dacára, hogy első lapján az ábéczé csakugyan ott áll; valamint nem tekinthetők Abecedariumoknak a Gálszécsi István s Bornemisza Péter ábéczés-tábláik sem, melyek bibliographice véve csak esetleges adalékát képezik az illető főműveknek, melyek Gálszécsinél: »A keresztyén tudományról való rövid könyvecske« 1538, Székelynél: »Keresztyénségnek fondamentomáról való tanuság« 1538 (mindkettő ismeretlen), s

---

[1]) Kiss Á. A magyar népisk. tanítás története.

[2]) Révész Imre: »A legelső magyar nyelvtani mű szerzője.« Magyarország« 1862, 184. s köv. sz.

Bornemiszánál: »Négy Könyvecske a keresztyéni hitnek tudományáról« 1577. [3])

Ennélfogva Abecedariumunk kivívja a prioritást a nálánál ifjabb, de eddig elsőnek nevezett debreczeni A. B. C. ellenében s legyőzi négy elődét, melyek egyike voltaképen nyelvtani kisérletféle, többije pedig kátė s szövegük nem akar egyenesen objectum gyanánt szolgálni olvasni tanulók számára, míg a mi Ábéczénk szövege határozottan e czélra van szánva, mint azt szótagokra szaggatott szedése is mutatja.

Ki kell még emelnem, hogy könyvecskénk lapjai meglehetős megrongált állapotban maradtak fenn, mindamellett elolvasásuk nem okoz nagy nehézséget, mert véletlenül oly példánya került a könyvkötő kezei közzé, mely nyomás közben megcsuszszanván, sorközeiben ugyanazon sorok még egyszer, de valamivel homályosabban nyomódtak le s így a hiányzó betüket, szavakat innen-onnan pótolni lehetett.

A könyv alakja kis 8-adrét; terjedelme: 8 levél; lapszámozása: A_1, A_2, A_3, A_4, A_5, 1 + 1 + 1; betűi kerekek. Nyomatási helye, mint a colophon mutatja: Sáros-Patak, s éve: 1659 s így kétséget sem szenved, hogy Rosnyai Jánosnak, a későbbi debreczeni nyomdásznak műhelyéből került ki. (A debreczeni ábéczé is Rosnyainál nyomatott.)

Szerzőjét nem tudjuk. Azon két levél, mit a kompaktor táblabéletnek használt fel, erre nézve mit sem vall, különben is csak annyit sejtetnek, hogy Szoboszlay Pállal könyvünk valalamellyes viszonyban állhatott, ha nem az iróéban, úgy talán a tulajdonoséban?

Ezek után álljon itt egész terjedelmében az Ábéczés-könyvecske hű másolata:

---

[3]) Mindezt különben Kiss Áron sem állítja s ép ezért a Dévay művére ő is megmondja, hogy az inkább nyelvtani munka s a Bornemisza könyvét sem nevezi ábécének, hanem ábéczéskáténak. Szerk.

A BE CE.

A a	M m	Szám.
B b	N n ny	1. 10.
C c cz cʒ cs	O o ö	2. 20.
D d	P p	3. 30.
E e		4. 40.
F f	R r	5. 50.
G g gy	S ſs ſz ſʒ	6. 60.
H [h]	T t ty ts tz tʒ	7. 70.
I i	[V v]	8. 8[0.]
J j	[X] x	9. [90.]
K k	Y y	10[0.]
L l	Z z	100[(

[a e i] o ö u ü

[b] [c] cz c[ʒ] cs d f g gy h j k l ly m n ny p r ſ s ſz ſ ts tz tʒ v x y z ʒ.

Ab eb ib ob öb ub üb
Ba be bi bo bö bu bü.

A (1. l.)

[Acs]	[ecs]	[ics]	[ocs]	öcs	ucs	ücs
[Csa]	[cse]	[csi]	cso	csö	csu	csü
[Acz]	ecz	icz	ocz	öcz	ucz	ücz
[Cza]	cze	[czi]	czo	czö	czu	czü
[A]d	ed	[id]	od	öd	ud	üd
Da	de	[di]	do	dö	du	dü
Af	ef	if	of	öf	uf	üf
Fa	fe	fi	fo	fö	fu	fü
[Ag]	eg	ig	og	ög	ug	üg
[G]a	ge	[gi]	[g]o	gö	gu	gü
[A]gy	egy	[igy]	ogy	ögy	ugy	ügy
[G]ya	gye	gyi	gyo	gyö	gyu	gyü
[A]h	eh	ih	oh	[öh]	uh	üh
[Ha]	he	hi	ho	hö	hu	hü

[Aj]	ej	ij	oj	öj	uj	[üj]
[Ja]	je	ji	jo	jö	[ju]	[jü]
[Ak]	ek	ik	ok	[ök]	[uk]	[ük]
[K]a	ke	ki	k[o]	kö	ku	[kü]
[A]l	el	il	ol	öl	ul	ül
[La]	le	li	lo	lö	lu	lü
[Aly]	oly	ily	oly	öly	uly	üly

_________ (2. l.)

Lya	lye	[ly]i	lyo	lyö	lyu	lyü
Am	em	im	om	[öm]	um	üm
Ma	me	mi	mo	[mö]	mu	mü
An	en	in	on	ön	un	ün
Na	ne	ni	no	nö	nu	nü
Any	eny	iny	ony	öny	uny	[üny]
Nya	nye	nyi	nyo	nyö	[nyu]	[nyü]
Ap	ep	ip	op	öp	up	[üp]
Pa	pe	pi	po	[pö]	pu	pü
Ar	er	ir	[o]r	[ör]	[ur]	ür
Ra	[re]	[r]i	ro	rö	[ru]	rü
As	[es]	is	[os]	[ös]	us	[üs]
Sa	ſe	ſi	[ſo]	[ſö]	[ſu]	[ſü]
Áſz	eſz	[i]ſz	[o]ſz	[o]ſz	[uſz]	[üſz]
Sza	[ſze]	ſzi	[ſzo]	ſzö	[ſzu]	[ſzü]
At	[et]	[it]	[ot]	öt	ut	üt
Ta]	[te]	[ti]	[to]	tö	tu	tü
Aty]	[ety]	ity	oty	öty	uty	üty
T]ya	tye	tyi	tyo	työ	tyu	tyü
\]ts	ets	[its]	[o]ts	öts	uts	[üts]
'sa]	tse	ts[i]	tso	tsö	tsu	[tsü]

A₂. (3. l.)

z	[etz]	itz	[ot]z	ötz	utz	ütz
a	tze	tzi	tzo	tzö	tzu	tzü
	ev	[i]v	ov	öv	uv	üv
	ve	[vi]	vo	vö	vu	vü

A[x]	ex	ix	ox	öx	ux	üx
Xa	x[e]	xi	xo	xö	xu	xü
Az	[ez]	iz	oz	öz	uz	üz
Z[a]	ze	zi	zo	zö	zu	zü

MI ATYANK.

MI A tyánk ki va[gy] a' [men nye]kben, fzen tel tef [fek] meg a' te ne[v]ed. Jöj jön el [a'] te [or] f[z]á god: le[g]yen meg a' te [a ka]ra tod [mi] kép pen a' meny ben [a zon kép pen] itt ez föl dön is. A' [mi min den na] pi ke nye rü[n]ket add meg né k[ü]nk Es bo csáf'd meg né künk a' mi vé]t] [k]e in ket. mi kép pen mi is meg b[o] [tsá tu]nk elle nünk vét kez tek nek [ne v]igy mi[n-] [ket] a' ki [sértet be, de szaba

(4. l.)

[dits] meg min ket a' g[o nofz tól] Mert ti éd az or fzág, az ha t[a lom] a' di tső ség, mind ö rö ké, A men.

AZ HITNEK
AGAZATI.

HI fzek egy I ften b[e], min den hato A tyá ba, meny nek es föld [nek] te rem tő jé be.

Es Je fus Chri ftus laed. a ö egy fzü lött Fi á ba, mi U runk ba ki fo gon ta ték Szent Lé lek től, fzü le ték fzűz Ma ri á-tol: Kin za ték Pon cius Pi la tus nak a lat ta, meg fe fzit te-ték meg ha la, és el te met te ték: fz[á] l[a] po kol ra, har mad na pon fel tá ma da az ha lot[t]tak köz zül: fel mé [ne] meny ek be, ül a' min den ha to Atya I ften nek job [ja] fe lö[l] on nan lé fzen el jö ven dő i [t]él ni e le ve ne ke[t] és hol ta kat.

A$_3$. (5. l.)

[Hi fzek Szent Lé] lek b[e]: Hi fzek [egy kö zön fé ges] Ke refz tyén A nya [Szent e]gy [há] zat, szen teknek egy g[yes-sé] gét b[ü]ne ink nek bo csá nat t[yát] [t]eft n[ek] fel tá ma-dását, és az ö[rök é le tet.] A men.

[MO]SES 2. 20. RESZE:

[Iſten]nek meg iratott

[t]iz Parancsolati

Elſő parancsolat.

[. . . . .] g . . z . m el. En va gyok [a' te Je ho va] I ſte ned, ki té ge det ki [h]oz t[a lak] az E gyip tom nak földe-ből, [a' ſzol] gá lat [nak há]zá ból. Ne le gy[enek né]ked én e-lőt tem ide gen [I ſte ne id.]

Máſodik parancsolat.

Ne csi [ná]ly ma [gad nak fa] ra gott ké pet, és [ſ]em mi [ha son la tos sá] gá[t] [a] zok [n]ak me lyek o[da fenn az ég-] (6. l.)

---

ben, mel lyek itt a latt a' föl [dön] é[s] a' mel lyek a' vi zek ben a' föld a latt vad nak. Ne ha joly meg a zok nak és ne tiſz tel lyed azo kat: mert én va gyok a' te U rad I ſte ned, boſz ſzu al lo ki meg [bün t]e tem az a tyák nak vét ke ket [a fi]ak ban, har mad és ne gyed i zig len, a zok ban a' kik gyü löl nek en ge met. És ir gal maſ sá got cse le ke ſzem e ze rig len a zok kal a' kik en ge met ſze ret nek, és meg-tart tyák az én pa ran cso la ti mat.

Harmadik Parancsolat.

A' te U rad nak I ſte ned nek ne vét fel ne vedd hi já-ba mert nem had gya a' Je ho va bün te tés nel kül azt, a' ki az ő ne vét fel ve ſzi hi já ba.

Negyedik Par[an]csolat.

Meg em le kez [zel] a' Szom bat rol, hogy azt meg ſzen-el lye[d] hat na pon mun kál kod gyál, és [m]in den

A₁ (7. l.)

---

dol [go] dat el vé gez zed: He ted na pon a te U rad nak I ſte nednek Szom bat ty[a] va gyon. Sem mi dol got ſe tegy ſe te, ſe fi ad, ſe le á nyod: ſe [ſz]ol gád, ſe ſzol gá lód: és ſem mi barmod [ſe] a' te jö ve vé nyed, mely a' te ka pu id ban va gyon. Mert hat na pon csi ná lá a' Je ho va a' me nyet és a' föl det, és a ten gert, és min den a zok ban va lo ál la to kat: és megnyu go vék he ted na pon: A zért meg ál dá az Je ho va a' Szom ba tot, és meg ſzen te lé azt.

Eötödik Parancsolat.

Tiſz tel lyed a tyá dat és a nyá dat, hogy hoſz ſzu é le[t]ü légy a' föl dön, mel lyet a' te Je ho va I ſte ned ád [...]e ne ked.

Hatodik Parancsolat.

Ne öl[y.]

Hetedik Parancsolat.

Ne pa ráz nál kod gyál.

Nyolczadik Parancsolat.

[Ne o]ro[zz.]

(8. l.)

Kilenczedik Parancsolat.

Ne mondgy a' te fe le ba rá tod el len ha mis ta nu[...] bizony sá got.

Tizedik Parancsolat.

Ne ki ván nyad a' te fe l[e] ba rá t[od]nak há zát, ne[...] kiván nyad a' te fe [le] ba rá tod nak fe le sé gét, ſe ſzol gá [...]ját, ſe ſzol gá ló ját, ſe ök rét, ſe ſza ma rát, és ſem mi né [...]mű mar há ját.

SZENT MATHENAL

a' XIX-ben, V. 14. Jefus

igy fzol:

H[ad g]ya tok bé két a' gyer me kek nek, és ne tilt sá tok
:g ő ket, hogy hozzám ne jőj jenek. Mert il lye nek é a'
:n nyek nek [or fzá]ga.

COLOSSE III.

v. 17. Va la mit cse le kefztek be fzéd del a vagy cse le-
det tel, az Ur Je fus ne vé ben cse le ked gyé tek, há lá-
t ad ván I ften nek és az A tyának ő ál ta la.

A$_5$. (9. l.)

---

v. 20. Mag za tok, en ge del me fek le gye tek a' ti fzü-
i tek nek min de [n]ek ben: mert ez az Ur nak ked ves.
v. 21. A tyák ne bofz fzon tsátok [a ti] mag za ti to kat:
;y szi vek ben el ne lan kad gya nak.
v. 22. Szol gák, en ge del me fek lé gye tek min de nek-
n azok nak, a kik nek tek u rai tok teft fze rént, nem csak
m e lőtt fzol gál ván, mint a' kik em be rek nek i gye kez-
k ked vef ked ni, ha nem tifz ta fziv vel fél vén az I ftent.
v. 23. És va la mit cse le kefz tek, fzi ve tek fze rént
le ked gyé tek, mint az Ur nak és nem em be rek nek.
v. 24. Tud v[án] [azt hogy] ti az Ur tol vé fzi tek az ö-
. ség nek ju tal mát, mert az Ur Chri ftus nak szol gál tok.

MOSES 5. KÖNYVENEK.

4. v. 10. El ne fe let kez zél az nap rol a' mel lyen ál-
tál a' te U rad I fte ned

(10 l.)

ött a' Ho r[eb] he gyén, mi k[or az Ur] ezt had ta volna én
kem: Gyüjts eg[y] be én né kem a' né pet, hogy [fza]m lal-

lyam e le ik be az én be ſzé d[e]met, mel lye ke[t] meg ta nullya nak, es en ge m[et] ſ[el[lye nek tel lyes é le tek ben: miglen e' föl dön él nek, és az ő gyer me ke ket a zokra meg tanit tsák.

[S]ZENT JANOSNAL.

5. v. 39. Vis gál lyá tok az i rá ſo [kat], mert nék tek ugy tet ſzik, hogy azok ba ö rök é le te tek va gyon: Es a [z]ok a' mel lyek én ró lam bi zony sá g[ot] [te]ſz nek.

TIMOT[HE]USNAL

3-ban v. 15. Es hogy gyer [mek sé ged] től fogva tud [tad] a' ſzen[t] [Irá so kat] mel lyek té ge det böl [tsé] te [het nek az] id veſ ség re a' Chri ſtus Jé [ſus ban valo] hit nek ál ta [la.]

(11. l.)

ROMABELIEKHEZ

XV-ben.

v. 4. Mert a' mel lyek ré gen meg i rat tat tak a' mi tanu sá gunk ra i rat tat [tak] meg, hogy a' bé ke ſé ges tü rés ál tal, és az i rá ſok nak vi gaſz ta lá ſa ál tal re mén se günk lé gyen.

v. 5. A bé ke sé ges tü réſnek pe dig, és vi gaſz ta láſnak I ſte ne ad gya nék tek, hogy e gyen lő a ka rat tal legye tek ti kö zöt te tek egy más hoz a' Je ſus Chri ſtus ſze rént.

v. 6. Hogy e gyen lő kép pen egy ſzáj jal di cső i tsé tek az I ſtent és a' mi U runk Je ſus Chri ſtuſ nak at tyát.

v. 7. A zér[t] egy máſt ve gyé tek ſ[e]l, mi kép pen a' Chri ſtus is fel vött min ket az I ſten di cső sé gé re.

SZ. PETER 2. LEV.

3 ban. [Voltakép az 1. részben.]

19. v.-ben. Es va gyon i gen e rős

(12. l.)

---

zony sá gunk a Pro phét [ták] nak be fzé dek, mel lyet hogy
vet tek [mint a] fe tét ség ben a' lám páft, jol mi ve li-
, mig a' nap meg vi lá go fo dik, és a' haj nal csil lag fel-
mad a' ti fzi ve i tek ben.

v. 20. Ha azt e lő fzör meg ta nu land gyá tok, hogy a'
nt i ráf nak pro phe ci á i köz zül egy is nem ma gya ráz-
tik ki [vált] kép pen va lo ma gya [r]á zat tal.

v. 21. Mert nem em ber a ka rat tyá bol fzár maz tak ré-
ı a' Pro phe ták pro phe tá lá sok, ha nem Szent Lé lek től
dit tat ván fzol tak az I ften nek fzent em be re i.

CXXXI. Soltar 106. 142.

Tanuság az alázatofságrol.

Uram nem üz nagyra fzivem,
Szemem nem hányom magaffan,
Nem léledz[e]m oly dol[g]okban,

(13. l.)

Kik felly[ül hala]dnak engem
[2.] Ha ki nem vettem fzivemből,
Mindennémü kevé[lység]et,
Mint midőn a' kis g[yer]mekeket,
[E]l fogják annya tejétől.
3. Hogy ha olyanná nem löttem,
Mint az egygyügyü kis gyermek,
Kit a' csöts mellöl el vefznek,
Bár ne kegyelmezz-meg nékem.

4. Izrael az [Ur Iſ]tenben,
Veſſed minden reményſéged,
Meg-tartódnak ötet hidgyed,
Mostan és mi[nden] időben.

T. B.

CX[LI.] Soltar.

Könyörgéſe Dávidnak az [Iſten] vezérléſéért és meg ſzabad[itá
sáért.]

Te hozzád [kiáltok] Ur Iſten,
Sies én [ho]zzám ne keſsél,
Mert téged oh[a]jlak ſzivel,
Azért halgaſs meg kegyelme[ſse]n.
2. Könyörgéſem elödb[en] [m]ennyen
[. . . . .

(14. l.)

K[eze]im fel-emeléſe,
Eſtveli aldozatul légyen.
3. Eörizettel tarts-meg én ſzájam,
A' mely gondot tartson arra,
Závárt ſzerezz ajakimra,
Hogy tölök ne légyen nyavalyám.
4. Ne botſáíd ſzivemet gonoſszra,
Hogy az hamiſſan élőkkel,
Soha ne ereſzkedgyem-el,
Az ő nyájas kivánságokra.
5. Az hiv ember megſedgyen enge[met,]
És feddéſe kedves lészen,
Mint balſam olaj fejemen,
M[eg] veteſe ſem árt énnékem.
6. Mert én el-hiszem 's mondom nyilván.
Hogy még az hitetlenekért,
Imátkozom mentségekért,
Nyavalyájokon szánakodván.

7. Midőn az ő fő birájok,
Magas helyről le-hányatnak,

(15. l.)

Es ofztán [efze]kbe jutnak,
Az én befzédim kik nyájasok.
8. Mint ha ki fát vág nagy erővel
A' forgácsit fzéllyel hinvén,
A' mi csontaink akképpen,
Hevernek a' fir mellett fzéllyel.
9. Szemeim reád néznek Uram,
Reménfégem vagyon benned,
Lelkemet hát el ne vegyed,
Mert te vagy m[in]d[e]n bizodalmam.
10. A' tőrtől kit nékem vetettek,
Es hálóioktol őrizz meg,
A' hamis népektől ments meg,
A' kik vesztemre igyekeznek.
11. Ejtsd őket önnön hálojokban,
Kit ők másnak készitettek,
Hogy én veszély nélkül légyek,
Mellettek el mehessek bátran.

VEGE.

Nyomtattatott S.-Patakon, 1659-ben.

(16. l.)

ül megjegyzem még, hogy ezen Ábéczés-könyv a 262-dik
nelyet a »Magyar Könyv-Szemle« Szabó Károly »Régi
«-ához közölt.

A NÉMET-ÚJVÁRI SZ. FERENCZRENDI ZÁRDA KÖNYVTÁRA.

Közli: **Fejérpataky László.**

A zárdakönyvtárak kéziratokban, ritka nyomtatványokban megbecsülhetetlen kincseket őriznek; csak elszigeteltségök okozza azt, hogy ezek oly hosszú ideig maradtak rejtve a szakemberek előtt. Újabb időben azonban egyikről is másikról is lehull a lepel, s a legfiatalabb tudományok egyike, a magyar bibliographia, egyre teljesebbé teszi a felfedezett s így közkincscsé vált emlékek sorozatát.

A német-újvári sz.-ferenczrendiek könyvtáráról már régóta sejtették a szakkörök, hogy az elrejtett helynek, hol már a XVI. században könyvnyomdával találkozunk, felkeresése, az ottani zárda-könyvtár átkutatása, megérdemelné a reá fordítandó fáradságot. Egyike a legelsőknek, kik arra a figyelmet felhívták, Nagy Imre volt.[1]) Az ő figyelmeztetése és a Nemzeti Múzeum részéről nyert kiküldetés nyujtottak alkalmat nekem arra, hogy e valóban érdekes könyvtárral megismerkedjem s az ott találtakról jelenleg beszámoljak.

Német-Újvár, a kihalt Németújvári (Güssingi) grófok fészke, a XVI. század elején a Batthyányak birtokába jutott. A pálosok rendjének ottani társháza az idők viszontagságai közt csakhamar feloszlott, a XVI. században már nyomát sem találjuk, s helyébe a XVII. században a sz. ferenczrendiek conventje lép, a tulajdonos Batthyányak által alapítva, bőven megajándékozva, és beneficiumokkal ellátva. Ők viselnek gondot a család sírboltjára is.

A zárda alapítási éve 1641. Legnagyobb jóltevője Batthyány Ádám csász. kir. kamarás, királyi főasztalnok s a Dunáninneni hadak fővezére volt (szül. 1610. meghalt 1659. márcz. 15-én), ki 1649-iki adománylevelével [2]) a kolostornak úgyszólván mai szerve

---

[1]) Győri tört. és régész. füzetek. III. 1865. 55 l.

[2]) Közölve Illés Ferencz által a M. Sion. VI. 1868. 923 l.

setét s jövedelmeit állapította meg. A zárdának ezen aránylag fiatal volta okozza, hogy annak régibb iratai nincsenek, a kutató hiába keres itt adatokat Manliusnak a XVI. század második felében ott virágzott vándornyomdájára, a Batthyány családra. Az előbbiek nyom nélkül elvesztek, az utóbbiakat a körmendi családi levéltár őrzi. Legérdekesebb a zárda iratai közt egy bekötött könyv, mely 1653-tól kezdve a családi sírboltban eltemetett Batthyányak nevét tartalmazza, rövid életrajzi adatokkal. A genealogus nem érdektelen dátumokat nyerhet belőle.

A zárdának legnagyobb kincsét könyvtára képezi. Ez két földszinti termet tölt meg. A könyvek száma ötödfélezer körül jár. Az egész anyag két csoportra oszlik: katholikus és akatholikus könyvtárra, mely utóbbiaknak zömét Batthyány Boldizsár könyvei alkotják.

Batthyány Boldizsár (e néven a családban harmadik), a híres hadvezér, Zrinyi Miklósnak, a szigetvári hősnek veje (meghalt 1590-ben), a fegyverek zöreje közt is talált időt és alkalmat gazdag könyvgyűjtemény összehozására. Sok incunabulum, kézirat s nyomtatott könyv viseli boritékán a tulajdonos aláirását : Balthasaris Batthyány. Az ő gyűjteményéből valók a protestáns irodalom első termékei, Luther, Melanchton stb. munkái, oly teljes sorozatban, mely ritkítja párját. Sajnos, hogy némelyiknek, különösen egyes röpiratoknak, csak czímlapja maradt meg, a munka maga a colligatumból kitépetett.

Mintegy ötven incunabulumot őriz a zárda könyvtára, többön érdekes feljegyzés is látható, ezeknek bővebb megvizsgálására azonban időm kimért volta miatt nem terjeszkedhettem ki.

Régi magyar nyomtatványai a könyvtárnak aránylag nincsenek oly nagy számmal, mint várnók. A melyek általában véve minden zárda könyvtárában feltalálhatók, itt is megvannak. Ilyenek Lépes Bálint (Szabó Károly R. M. K. 469. sz.), Sallai István (Sz. K. 595) munkái, Pázmány Két rövid könyvecskéje a szent irásrúl és a szentegyházrúl, két példányban (Sz. K. 552), Káldi Prédikácziói (Sz K. 601), Bibliája (Sz. K. 551. sz.) Legfőbb figyelmemet a régi németújvári nyomda termékeire fordítottam, s csakugyan szerencsém is volt találni egy magyar nyomtatványt 1583-ból, mely eddigelő teljesen ismeretlen.

E munka Clusius Károlynak latin-magyar növényjegyzéke, melynek 1584-iki antwerpeni kiadását (Sz. K. 205. sz.) ismertük eddig legrégibbnek. Ezen, nyelvi tekintetben igen fontos növényjegyzéknek, melyet Czwittinger Specimenében újra kiadott, legelső kiadása hazánkban, Németújvárott jelent meg, s ennek eddig, tudtunkkal, egyetlen példányát a németújvári zárda őrzi.

A munka teljes czíme:

Clusius Károly. Stirpium Nomenclator Pannonicus. Authore Carolo Clvsio Atrebante.

Nil natura parit casu, sed maximus Author
Vult nosci in rebus, quae sua facta docent.
Vos igitur medicae studiosi Pannones artis,
Has varias stirpes noscere ne pigeat.
Clusius illarum vulgari nomina voce
Scripsit: vt hoc studium quilibet vsque iuuet.

S. B.

(Azaz Stephanus Beythe.)

Impressum Nemetvyvvarini per Iohannem Manlium. Anno M.D.LXXXIII.

Kis 8-r. 2 ív. 16 számozatlan lap. Az utolsó lap üres.

Ha ez egy adalék sem érdektelen, azt hiszem, még sokkal fontosabb és értékesebb az, a mit a könyvtár kéziratai nyujtanak. A mint legnagyobb figyelmemet ezekre fordítottam: legyen szabad most is ezekről bővebben megemlékeznem.

1. A könyvtár kéziratai.

A németújvári zárda-könyvtár kéziratai nincsenek nagy számmal. Mindössze 34 darab van. De ezek között öt magyar vonatkozású, melyek reánk vagy írójuk, vagy a bennök foglalt feljegyzések miatt kiváló fontosságúak; egy meg épen magyar nyelvemlék, a XV. század második feléből, 1470-ből, s így ennek és a benne megőrzött nyelvkincsnek ismertetésére nagyobb teret kell szentelnem. Ezért a kéziratokat három csoportra osztva,

ismertetem először azoknak legnagyobb csoportját, a külföldieket, melyek azonban részint a könyv-árakra, részint egykori tulajdonosaikra gyakran érdekes feljegyzéseket tartalmaznak:

1. Sermones Sacri. XV. századi papircodex. Fol. Borítékán e jegyzet: Anno domini millesimo quadringentesimo sexagesimo octavo comparavi istum librum pro tribus florenis.

2. Sermones sacri et tractatus theologici. Ez utóbbiak között: Tractatus magistri Henrici de Hassia. XV. száz. pap. cod. Fol.

3. *a*) Német versezet vallásos tartalommal.

b) Lantrechtpuch, wie man ein ygleich sache richten sol.

c) Az elsőhöz hasonló versezet. (Ebben egy fejezet végén ez évszám: 1462) XV. századi pap. cod. Fol.

4. Summa de casibus conscientiae, quam comparavit frater Bartholomaeus ordinis fratrum praedicatorum in civitate Pisana. *Colophon*: Explicit summa de casibus conscientiae, quam compilavit frater Bartholomaeus ordinis fratrum praedicatorum, qui fuit doctor decretorum; consumatum fuit hoc opus in civitate Pysana per dictum fratrem Bartholomaeum ordinis praedicatorum anno domini' M°.CCC.XXXVIII. mense Decembris, tempore beatissimi patris et domini domini Benedicti papae duodecimi. Praedictus autem Bartholomaeus compositor huius libri obiit anno domini M°.CCC°.XLVII°. secunda die Julii, cuius anima requiescat in pace. Comparatus est iste liber per venerabilem virum fratrem Nicolaum ordinis heremitarum s. Pauli primi heremitae, priorem provincialem Poloniae, et est conscriptus in monasterio Czaustochowiensi, sito in Claro Monte, consecrato in honorem beatae virginis Mariae, per Nicolaum Thost, finitus proxima feria V. post Jacobi, anno Domini M°.CCCC. duodecimo.

Az első levelen XV. századi kéz ezeket írta: Iste liber sumpma Pysani est fratrum heremitarum sancti Pauli heremitae beatae Mariae virginis in Czaustochowa in Polonia. (*Más XV. századi kéz*:) Quem librum ego frater Stephanus a priore eiusdem provinciae tempore caniculi (?) comparavi 3 florenis auri, quos solvi . . . (a többi olvashatlan.) XV. száz. pap. cod. Fol.

5. Notationes in libros ethicorum Aristotelis. XV. száz. pap. cod. Fol. Aristoteles ethikájának 1494-iki kölni kiadásához kötve. Batthyány Boldizsár könyveiből való.

6. Quaestiones super libro sententiarum quarto Thomae de Argentina. XV. száz. pap. cod. Fol. Az első levelen XV. századi irással: Iste liber pertinet ad Vallem beatae virginis prope Posonium. Később Batthyány Boldizsáré volt.

7. Sant Anshelmus frag von vnsers herren marter. XV. száz. pap. cod. 12-rét.

8. Német kézirat, elején végén csonka, vallásos tartalmú egyveleg, imádságok, beszédek, sz. Osvald élete versekben stb. XV. száz. pap. cod. Kis 4-r.

9. Von der anngst vnsers herrnn, die er am Ollperg gehabt hat. XV. száz. pap. cod. Kis 4-r. Végén rubrummal e név: Adam von Kutzpuchel, hihetőleg az író neve.

10. Liber figurarum. XIV. száz. pap. cod. Fol. *Colophon*: Explicit liber figurarum in die sancti Fabiani anno domini M°.CCC°. nonagesimo septimo. Explicit hoc totum, infunde michi precium Johannes plebanus.

11. Die Bibel noch dem lattin in dutsche gemacht blőszlich nach dem text. XV. száz. pap. kézirat. Fol.

12. *a*) Liber sancti Augustini de regula verae fidei.
b) Sermones de adventu Domini.
c) Breviloquium magistri Bonaventurae.
d) Tractatus fratris Thomae de articulis stb. XV. száz. pap. cod. Fol. Batthyány Boldizsár könyveiből való.

13. Varii tractatus de sacramentis, de fide, de matrimonio etc. XV. száz. pap. cod. Fol. *Colophon*: Explicit penitentionale per manus et non per pedes sub disciplina magistri Gregorii in Ludbrega, anno Domini M°.CCCC°. sexagesimo octavo, feria tertia post festum sanct

Gregorii papae. Si bene scripsissem, nomen meum etiam imposuissem. Hew male male (*sic*) finivi, quia scribere nescivi.

Az utolsó levelen a XVI. száz. elejéről ezen feljegyzés olvasható: Iste liber est domi... aput Kapruncha.

14. Sermones sacri. XV. száz. pap. cod. 4-rét. Eleje csonka.

15. *a*) Sermones sacri.

b) Természetrajzi jegyzetek egyes állatokról, rajzokkal, latinúl. XV. száz. pap. cod. 4-rét.

A könyvtáblára a XV. század végén egy kéz ezt írta: Liber fratri Thomae de Zobocchyna ad usum. Ez alatt későbbi kézzel e jegyzet: Anno domini millesimo quingentesimo tricessimo secundo impiissimus caesar Turcarum intravit in regnum Hungariae iuxta Drawam et Muram, combussit maximam partem regni eiusdem, et aliam partem regni Alemaniae; in festo vero Mathaei apostoli et ewangelistae cum reversus fuit, combussit maiorem partem regni Sclavoniae, qui caesar Turcarum cum sua potestate et exercitibus una nocte pernoctavit in campo Warasdiensi.

16. Értekezés a tíz parancsolatról német nyelven. XV. száz. pap. cod. 4-r.

17. *a*) Sermones sacri.

b) Miracula de s. Katherina (vége csonka.) XV. száz. pap. cod. 4-r.

18. Liber apparitionum et visionum beatae Mariae virginis seu »Flos Coelestis.« Végén két festett kép. XVI. száz. pap. cod. 4-r. *Colophon*: Explicit speculum gloriosae virginis Mariae 1519. in festo Magdalenae. Batthyány Boldizsár könyveiből való.

19. *a*) Liber Nicolai de practica medicina. *Colophon:* Finito libro referamus gratia Christo. Anno Domini 14. LVIIII. iar Conradus Schober.

b) Liber Hebenn Mesue de medicinis (vége csonka.) XV. száz. pap. cod. 4-r.

20. Olasz szent beszédek. XV. sz. pap. cod. 4-r.

21. *a*) Fratris Conradini sermones de sanctis. (Hártya.)

b) Fratris Conradini salutationes vir-

ginis gloriosae, quod dicitur »Sp
culum Mariae.« (Papir.)

c) Quadragesimale de sermonibus fr
tris Conradini de ordine minoru
(Papir.) XV. száz. hártya és pap. cod. 4-r.

22. Német munka az erényekről. (Daz pûch
lernt was tugent vnd warnt vns vor vntugent.) XV. száz. pa
cod. 4-r. Vége csonka.

23. *a)* Synonyma herbarum.

b) Alberti Rosa Mundi, s egyéb természetra
és orvostani értekezések német és latin nyelve
XV. száz. pap. cod. 4-r.

24. Ordo missalis fratrum minorum. XIV. sz
hártya cod. Kis 4-r. Batthyány Boldizsár könyveiből való.

25. *a)* Granum totius sacrae theologia
(Latin rímes versekben.)

b) Speculum humanae salvationis. (
lophon: Explicit speculum humanae salvationis s
anno Domini millesimo quadringentesimo septuag
simo tertio. XV. száz. pap. cod. 4-r.

26. Ordo missalis fratrum minorum. XIV. sz
hártya cod. Kis 4-r.

27. Breviarium. XIV. száz. hártya cod. 12 r. Végén X
századi papirtoldalékkal.

28. *a)* Replica cuiusdam monachi in Bohemc
Végén: 1521. annorum Christi die natalis Prisc
virginis.

b) Tractatus de veritate ewangelistaru
Végén: 1521. feria IIII. quatuor temporum ante T
nitatis hora 23. finit quam festine, cum non pau
infirmitate corporis.

c) Replica contra apologiam minorem. *V
gén*: Replicator completus XI. die Marci anno 150
Responsor 1518. die 19. Februarii finit.

d) Excerptum ex Johanne de Gerson et
XVI. száz. papir cod. 4-r. Colligatum Luther eg
korúlag megjelent műveihez kötve.

2. Magyar vonatkozású kéziratok.

1. Magyarországi Missale. XIII. száz. hártya cod. Egyhasábos. 4-r. 262. levél

A Missale eleje hiányos, a szöveget naptár előzi meg, melyből azonban (1—2 levél) csakis május—augusztus hónapok vannak meg. Ezekben a magyar szentek, sz. László, sz. István, illető helyeiken előfordulnak.

A 3-ik levélen kezdődik a Missale: Incipit ordo qualiter presbyter se debeat ad missam praeparare. A 10-ik levelen kezdődik a Canon. Az előtte lévő kép tollrajz, sárgával és pirossal kiszínezve; különben igen primitiv rajz.

A codex magyar eredetét, azonfelül, hogy az imák mindenütt »*N.* rex noster«-ről szólanak, különösen mutatja a 212-ik levelen olvasható marginális betoldás, melynek irása a codexével egy vagy igen közel korú. E betoldás a következő: Deus qui beatum Ladizlaum regem nostrum et confessorem tuum... transtulisti ad gloriam.... (*olvashatlan*), ut quem rectorem habuimus in terris, eius modo rectorem sentiamus in coelis. Per dominum etc.

A 117-ik levelen későbbi XIV. századi kéz a lap szélére e szavakat irta: Magnifico et potenti viro Nicolao bano totius Sclavoniae. Miklós nevű szlavoniai bán a XIV. században több volt. Igy 1322—1324, 1344—1348, 1353—1356 stb. Az írás jellege azonban határozottan a XIV. század első felére vall.

Az 1-ső levél alján végre a következő jegyzet áll: Feria sexta proxima post festum . . . Domini est dedicatio altaris beati (Marci ?) apostoli anno eiusdem Millesimo CCC°.XL.VII°.

Az előadottakból, azt hiszem, kétségtelenül kiviláglik, hogy a jelen Missale egy magyarországi egyháznál volt használatban. Melyiknél? — arra nézve a codexben semmi támpontot nem nyerünk. De így is, szaporítván egygyel az oly ritka XIII. száz. magyarorsz. missalékszámát, bibliographiai fontossága igen nagy.

2. Magyarországi Breviarium. XV. századi egyhasábos pap. cod. 4-r. 344 levél. Közben több levél üres (így 309—314.) A 327—355 levelek egerek által sokat szenvedtek.

Elől naptár magyar szentekkel. Közben egyes napoknál feljegyzések. Így márcz. 19-énél: Anno et 1492 (*így*) obiit magnificus Stephanus Weibach. Május 21-énél: Anno Domini 1492 obiit

dominus Johannes altarista et plebanus de Schiz. (Hihetőleg a zalamegyei Schützen, Lövő, hol a pálosoknak rendházuk volt). A naptár után nehány levél hiányzik, s így a breviarium eleje csonka.

Végén a colophon: Finitus est liber praesens in profesto sancti Dyonisii anno LXX°.

Batthyány Boldizsár könyveiből való. A breviarium a naptárban előjövő magyar szentekből s feljegyzéseiből következtetve valószínűleg magyar eredetű, még pedig hihetőleg az ország nyugati határán volt valamely rendház tulajdonában. Erre mutat a Schützen helynév, mely Sopron-, Vas- és Zalamegyében fekvő Lövőkre vonatkozhatik.

3. Erdélyi Breviarium. XV. századi kéthasábos gonddal írott hártya cod. 4-r. 365 levél.

Elején 1—7 levél calendarium, melyben magyar szentek is előjönnek, így: jun. 27-én Ladislai regis, aug. 20 án Stephani regis Hungariae, nov. 5-én Emerici ducis.

8–363a Breviarium.

363—363. Pótlások más kézzel.

A breviarium végén felváltva veres és kék sorokkal a következő colophon olvasható, melyből világosan kitűnik, hogy a breviarium 1462-ben Erdélyben iratott:

Explicit iste liber breviarii secunda die festi circumcisionis Domini anno eiusdem millesimo quadringentesimo sexagesimo secundo, pontificatus sanctissimi in Christo patris et domini domini Pii papae secundi, regnante serenissimo principe et domino domino Mathia Dei gratia rege Hungariae etc. Tunc per mortem in Christo patris et domini domini Mathei episcopi Transsilvani eiusdem episcopatus vacante.

Nemcsak ezen pontos időmeghatározás teszi a szóbanforgó kéziratot reánk nézve kiváló érdekűvé; növelik értékét a benne található jegyzetek s feljegyzések. Igy a szöveget megelőző tiszta levelen több ima után Janus Pannoniusnak egy verse olvasható

Io. episcopi Quinqueecclesiensis de
Epiphania Domini carmen.

Janus Pannoniusnak jelen verse nem ismeretlen. A kiadások, Sambucusé és az utrechti tartalmazzák. A jelen kéziratnak fontossága másban áll. Teleki nem akarta e vers szerzőjét Janus Pannoniusban felismerni, s ezt a következővel indokolja: »Ceterum totum hoc carmen non Jani, sed barbari nescio cuius rudem foetum esse facile sentiet, qui modo naso voluerit uti. Nec manuscriptum habet, nec ullae praeter Sambucinam editiones, quae ante illum prodierunt.« [1]) Sambucus kiadása 1569-ben jelent meg, ennek korát pedig kéziratunk s illetőleg e vers írásának kora sokkal megelőzi; s így azt e vers legrégibb s egyetlen kéziratának tekinthetjük, mert az a Janus Pannonius verseit tartalmazó codexekből hiányzik. Telekinek érve tehát tovább nem tartható fönn; belső okokból kell erre hivatottnak eldöntenie, jogosan viseli-e e költemény Janus Pannonius nevét.

Ugyanazon kéz, mely e verset feljegyző, még többet is jegyzett a lapszélekre, melyekből világos, hogy a feljegyzések a XVI-ik század legelső éveiben történtek. Nevezetes különösen, hogy e jegyzetek közől kettő Geréb László erdélyi püspökre vonatkozik, kinek a feljegyző úgylátszik nagy tisztelője volt. Igy a 4-ik levél alján olvassuk: Reverendissimus dominus Ladislaus Gereb episcopus primum XXVII. annorum Tr(anssylvanensis), deinde Colocensis archiepiscopus, in pago hereditario Telek nuncupato in die sanctae Annae diem obiit. Sub arce sua Attya apud fratres minores sepultus. (Más egykorú kéz hozzáírta az évszámot: 1507.)

A 12. és 13. levelek közt egy hártyadarabon egy imádság látható, mely fölé az előbbi kéz ezeket írta: Hoc canticum reverendissimus dominus Ladislaus Gereb de Vyngart regis Matthiae consobrinus, episcopus primum Transsylvanensis, postea Colocensis archiepiscopus exaravit sua manu. (Következik az imádság.)

A gondos feljegyző az erdélyi egyházra vonatkozólag is tett jegyzetet a naptárban november 12-éhez, mely a következő: Hic ecclesia Tr(anssylvana) 1500. cepit facere officium de beato

---

[1]) Jani Pannonii Poëmata. Trajecti ad Rhenum. 1784. I. 659. lap. Egyébként kéziratunk és az utrechti kiadás közt nincs sok eltérés. 4-ik vers. kézirat triumphum, kiadás triumphis. 15-ik vers. kézirat depromunt, kiad. deponunt. 22-ik vers. kézir. recedunt, kiad. redeunt. A többi megegyezik.

Joanne Elemosinario quot annis repetendo, cuius sacrum corpus ex Constantinopoli Budam regi Matthiae a Turcorum imperatore dono missum fuit 1489.

A naptárban september 8-ánál még ezen később kori jegyzet olvasható: 1563. isto die coronatus est rex Maximilianus Posonii in ecclesia s. Martini in regem Hungariae et sequente die coronata est regina.

4. Theologiai munka. XV. száz. kéthasábos pap. cod. 4-r. 170 levél. Irta Patai Imre 1471. és 1472. években.

1—135 levél. Compendium theologicae veritatis. *Colophonja*: Explicit compendium theologicae veritatis, de quo laudetur Deus gloriosus in saecula saeculorum amen. Per manus Emerici de Patha in vigilia nativitatis Mariae virginis anno Domini M.CCCC. 71°.

135—141a lev. Fragmenta theologica.

142—170 lev. Tractatus theologicus. Végén ez évszám: 1472.

A borítékon XV. század végéről való írással a codex provenientiájára nézve ezeket olvassuk: Iste liber concessus est loco Remetincz perpetue. Remetincz vagy Remetinecz Horvátországban van; a pálosoknak volt ott tárháza. A könyv későbbi tulajdonosa Batthyány Boldizsár volt.

5. Vallásos tartalmú XV. századi kéthasábo papir kézirat. Fol. 181. levél. Irta a váradi iskolában Szegedi László mester vezetése alat Gordovai János 1444-ben.

1—173 lev. Libri coelestes revelationum Dei beatae Brigittae principissae Veritiae de regno Sweciae.

173—178 lev. Epistola Solitarii ad reges.

178—181 lev. Vallásos jegyzetek.

A colophon a 178-ik levelen van, s a következő: Explicit iste liber per manus Johannis de Go dowa sub anno Domini millesimo quadri gentesimo quadragesimo quarto, in scol Varadiensi sub disciplina venerabilis m gistri Ladislai de Segedino etc. Item fini sabbato ante dominicam, qua cantatur po

resurrectionem videlicet: Cantate Domino cantium novum alleluya. Laudetur Deus omnipotens et pia mater eius et tota coelestis curia in saecula saeculorum amen.

A kézirat tábláján annak provenientiájára vonatkozólag több jegyzet van. Igy XV. századi rubrummal: Iste liber est fratrum heremitarum videlicet Brigida. Későbbi XVI. századi kézzel: Iste liber pertinet ad Zalonok. (Szalonak, Vasmegyében.) Utóbb a könyv Batthyány Boldizsár birtokába került.

A codex másolója, mint említettem, Gordovai János. Gordova Horvátországban Körösmegyében fekszik, a régi Fáncsi-családnak ősi fészke, mely róla írta nemesi előnevét. A Fáncsi de Gordova-család abban az időben, a XV. század elején nagy szerepet játszott, különösen Horvátországban. Gordovai László Horvátország és Dalmatia bánja volt, Zsigmond király különös kegyeltje, ki neki több izben adományoz terjedelmes birtokokat. Valjon ugyanezen hatalmas családból származott-e Gordovai János? — a Fáncsi-család leszármazásának alapos ismerete nélkül eldönteni nem merem; de nincs kizárva a lehetőség. Mint előkelő ifjú tanulhatott a váradi iskolában, s leírhatta a szóbanforgó codexet, mely hihetőleg tanítóinak felügyelete alatt s utasításaira készült.

3. A németújvári magyar nyelvemlék.

A budapesti tudomány-egyetem könyvtárának kéziratai közt van egy (Cod. Lat. Saec. XV. N°. 98), mely hosszú ideig ismeretlen maradván, annak idejében a szakférfiak közt nagy feltünést okozott. E kézirat, mely ekkoráig kiadva nincs s különben datálatlan, csakis írásának jellege utal a XV. századra, vasárnapi szentbeszédeket tartalmaz egyes evangeliumi thémák fölött. Fontossága abban áll, hogy annak írója a latin szöveg közé számos kifejezésnek magyar jelentését is beleírta, egyfolytában az illető szavak után. Látszik tehát, hogy e prédikátiók oly pap számára készültek, ki a néphez annak nyelvén szokott beszélni; s hogy az a prédikálás közben meg ne akadjon, s a ritkább latin szavak magyar jelentése mindjárt keze ügyében legyen, azon a codexíró a magyar interpretálás által segített.

Szakasztott ilyen a németújvári nyelvemlék berendezés is; melynek becse az egyetemi könyvtárénál még annyival na gyobb, mert a kézírat datálva van, s így nem kell annak korár a nyelvből s az írásból, — melyek hosszabb időközre nézve tá irányadók lehetnek, de pontos időmeghatározásra nem elegendők — következtetést vonni.

A szóban forgó nyelvemlék egy XV. századi egyhasábo 4-rétű papircodex, 384 levéllel, mindvégig egy kézzel írva (le számítva az alább említendő lapszéli s a latin kifejezések föl írt magyar szavakat.)

Colophonja az utolsó levelen:

Dum finis est bonus factum laudabile totum.
Anno Domini millesimo quadringentesimo sep
tuagesimo.

Irójára nézve semmi támaszpontot nem találtam a codex ben, valószinűnek tartom azonban, hogy sz.-ferenczrendi vag pálos barát volt, ki a föld népével sokat érintkező rendtárs számára compilálta a prédikátiókat. Kora, mint a colopho mondja: 1470. Tekintve, hogy kevés nyelvemlékünk van, mel régiségre nézve ezt fölülmúlná, legyen szabad e legfontosabb né metújvári kézirat ismertetésére s főleg a benne megőrzött szó kincs közlésére nagyobb teret fordítanom.

A codex mindvégig szent beszédeket tartalmaz, az evan geliumokból vett szövegekről, közben sok magyar szóval. Mé pedig kétféle módon.

Először is a codex írója a latin szöveggel egyfolytában tehát egy sorban, adja sok kifejezés fordítását. E magyar szava tehát a codex iratásával egykorúak, s az 1470-iki magyar nyel vet adják elénk. Igy például:

175. levelen: Ista sunt deliramenta vulgo elmetelen segek.

181. levelen. Ecce homo vorax, zabalo, et potator vini.

192. levelen. Et iterum frustra, heyaba, oratio dirigitu ad Deum.

197. levelen. Deinde visus est plus quam quingentis fratri bus, tebnec hog nem wthzaznak, novissimo auten

tanquam abortino, *erethlen germeknek*, visus est michi.

202. levelen. Tertia virtus est caritas, ratio consequenter dicit, ante omnia autem mutuam caritatem habentes, *egmasshoz valo zerelmetek legyen*. Quarta virtus est hospitalitas, hanc subdit ibi hospitales in vicem, *egmasnak gazdalkodok legyetek*.

322. levelen: Manifesta sunt autem opera carnis, quae sunt fornicatio, immunditia, *rutsag*, impudicitia, *zemeremtelenseg*, luxuria, ydolorum servitus, venefitia, *meregalcothas*, inimicitiae, *ellensegeth*, contentiones, *fedeseg*, aemulationes et invidiae, irae, rixae, *haborusagog*, dissensiones, *vizzavanasog*, sectae haereses, *heretneksegh*, stb. [1])

Egy másik kéz, de írásából és a nyelvből itélve még XV. századi, a latin szöveg egyes szavai fölé vagy a lapszélekre írta azok magyar jelentését. Sőt még ezenfelül itt-ott egyes szavakat, kifejezéseket is, melyeknek latin megfelelő kitételt a szövegben nem találunk, de a melyekre a prédikálónak beszédje fonalán egyes átmeneteknél szüksége volt. Innen van, hogy az alább közlendő teljes sorozatban némely szónak nincs megfelelő latin kifejezése, s néhol a magyar szó jelentésben nem egyezik meg a hozzá legközelebb álló latin szóval, a mely fölé iratott.

A codex proveuientiájára nézve felemlítem még a szöveget megelőző tiszta hártyalevelen olvasható följegyzést (XV. sz. végéről vagy a XVI. sz. elejéről való kézzel): *Liber de Remetyncz*, mely az előbb említett remetineczi pálos kolostorra utal. Később a könyv Batthyány Boldizsár tulajdonába jutott.

* * *

Az alábbiakban közlöm a codexben lévő magyar szókincset teljességében, megjelölve a levelet, melyen található s hozzátéve a latin megfelelő kifejezést:

---

[1]) Az ily módon följegyzett magyar szavak és kifejezések az alábbi sorozatban *ritkított* betűkkel közöltetnek. A szavak előtt álló szám a codex illető levelét jelenti. Megjegyzem, hogy a pontozott ÿ helyett mindig egyszerű y iratik; mert az előbbinek ez esetben palaeographiai fontossága nincs.

Levél.

1. b o z o a l a s — ultio
f e l h i t h e — Samaritanus
p e k e t h t i k — conspuerunt
caromlottak — illuserunt
panazolvan — conquerendo
3. r o m l a s — ruina
seregvel — turmis
4. e s t w e r — maciei
istentwl vagyon — est ex Deo
5. erdenged vagyon — demonium habes
keresse — querat
tartanga — servaverit
nem esmer — non gustabit
Abraham athanktwl — patre nostro A.
kye tyzed magadath — te ipsum facis
6. erulne vala — exultaverit
megewrele. — gavisus est
byzonnawal-byzonnawal — amen-amen
ragadanak, venek — rapuerunt
eteth megkeweznek — iacerent in eum (lapides)
7. z o l o s m a — officia divina
8. en binemnek zawa — verba delictorum meorum
9. kedwes — gratus
10. terwenkedes — iuris actio
12. h y t h t w l z a c a d o t h — schismatici
13. zabottatas eren valo — ?
16. terven serent valo — legalis
jol megvadolasa — legitima accusatio
17. k e g e l m e z n y — dispensare
19. g o r s o b — ardentior
t u l a y d a n s a g a k a t — conditiones
21. nem lezen vanalatya — non dirigetur

Levél.

23. p e r w i s e l e — causic
z a y g o d a s — rumor
a l k o l m a s t h — cong tem
procuratorsagrol — de catione
nilvan valo — explicit
25. zoros temlecek — ad monasterium
28. el vizik — abducunt
30. tereytek — straverunt
31. parkanyal — vallo
h a b o r g a c h a—imp
32. tunasagoth — ignaviar
t h w n y a s a g h — ign
33. navalya — adversitas
34. tetemeuel — cum effe
buchuletesseget — so tatem
37. kementh — densum
kernel meteltetet zol servus circumcisus
42. anazentheghaz zerzese - cretum
47. kisebeytene — refacill
Symonnak keth hugau S. consobrini
49. halomra — collem (asc
f o h a s k o d a s o k a singultibus
51. t u d y a t o k h o g y e z n a p v t a n m i k h u s v e t i b a r a n e z n e k e m b e r f y a r u l t a t y k h o g j f t e s s e k — scitis qui biduum pasca fiet et hominis tradetur ut figatur
e l y a m u l a s — stup
55. m a r t h o t k y n e r t h tinctum panem
56. w e z t e g y e t w e n — sec
w e t e k e d e s e k e t — tentionem

Levél.
halaluckal — citra mortem
57. meg gyeryedeth — estuans
62. tegy tauosagot hozyam — testimonium perhibe
63. tekereg woth — girabat
koltboganak - pulsaverunt
64. nagyayth kezde — elevat planctum magnum
hvlatya — lacrimis rigat
chudalathus kepen — miro modo
zakala ky nywen — depilatus
lam nem tethzik embernek — tamen non videtur homo
keges ana Maria, az nepek kezemegen vala minth meheth wala (*oldaljegyzet*)
65. werew zarazto — fanale?
66. elhalatathnek — differentur
67. helhalastas — dilatio
69. az barzon palastoth — purpura
kethelen eytek — angariaverunt
70. hanyatha — sumpmum?
tompa — obtusus
71. zazlo — banderia
veragos — florida
72. nagy titkos bezed — misterium
menden zeplwth — omne dedecus
bozusagoth — contumeliam
73. vtalatos — despectus
74. ez chereth — cambium
75. ronchyca — vas
78. megalwt — coangulatus (pl. vér)

Levél.
fedeze — involvit
79. reninchenek? — moveant
80. garlosagus — misera
zernyw — indecorus
zepsegh — decus
herwadothossagh — linor
81. wgyanmegyoluadok wala — ex tota liquefiebam
83. felemelywoltheyaba — frustra tensae
heruadatussag — pavor
84. bwasag nekwl — sine libidine
parancholatoth — imperium
85. zolgaltatast — exequias
86. zoros kernekwzes — arta septi
mel alnok chereth — quam nequam vicem
vidamsagnak — serenitatis
87. thyzes — flammeus
88. moly — tinea
el vezy — pascit
gethry — afficit
hozyayok leythenk — suscepimus condescendere
arolya — venalem habet
somanyo ezethad — fermentum
89. mostohanyaual — novercam suam
90. kwzwlesevtel (*igy*) — conversationem
91. bemenuen — introeuntes
94. genge — delicatum
haloth — funus
95. eleseb — prima

Levél.
megyodatlan — insoluto
halalatus gyarlobol — ex mortali vellere
ele iozagbol — ex vitali virtute
96. vidam — blandus
97. ne halagassuk — non differamus
enyemhez ragath — adhesit faucibus meis
kiaznak — exsiccantur
megvtalatok — despexisti
megkaromlak — subsanabo vos
98. epehenk — restauremus
yegbeli zizthul — matris desponsatis
100. erdeg chaladsaganak — operatione Satanae
megremeytheney — provocaret
101. megrezetwen — abiurgando
sebeknek heleth — cicatrices'
viragos — floridus
valani — confiteri
yo kedwem len — bene placui
102. valyok vala — sperabamus
fedik vele — cum eo contendendo
zidalmazni — conviciando
kemen bezedekkel — asperitate verborum
103. aldozot — voluit
thamazt — suscitabit
tetete — ostendit
behinayak — invitarent
ocossagra valo tethetes — cautio
ah lesbel — de insidiis
104 belalkononsak — ad vespertatis

Levél.
lemekkekre (*így*) — frustra
105. bekesegnek latasa — visio pacis
meneswk — eorum progressus
egben mennek vot — congressus
bezelnek vot — conferebant
107. zanabana — dissensio
108. egenes — concors
velekedes — coniectura
thetethws — fantasticum
109. bizadalmat — experimentum
testesseg — corpulentia
110. megragas — masticatio
karamlatik — illudetur
aldozek — oblatus est
111. tuladunsagogban — conditionibus
fereferenchenek (*így*) prophetaya — propheta suae calamitatis
hivessegeth — refrigerium
banat nekwl — sine dolore
112. fohaskodas — gemitus
megzenenek — requiescant
zerelmel meg abraztatoth — caritate informata
ayaitathos — devotione fervida
generwsegeketh — delitias
113. valuam — profitendo
114. byzonsag zerent — secundum rei veritatem
115. galazastul — a confusione
pelda bezedet — parabolam
116. meg gyezed — subiugabis
felebred — evigilans
lefordula — devertens
ti elensegtek — adversarii vester
118. megiratanak — scripta sunt

Levél.

vronk Ihus isten fia Xpus — Jesus est Christus filius dei
erek eletek legen w nevebe — vitam aeternam habeatis in nomine eius
keseigetek — plorabitis
nem velik voth — non sperabant
119. poharnok — pincerna
vtalatus — odibilis
t h e m e r d w k b — grossior
derekanal — dorso
w a s o s t o r o k a l — scorpionibus
120. zeng — insonat
alkolmas helekbe — locis oportunis
y e l e n n e n — specialiter
megfoztvan haga — depraedatam reliquit
nem hatalmazyk — non praevalebit
21. m e g y h e r u a d — palescit
22. v a l a s t h a s — oppcio
zertelen valo bekeseg — pax inordinata
tetetes — simulata pax
23. fertehetes — mala pax
t u n y a — tepidus
zenvednem — ad patiendum
v i s e l n i (zenvedni) — ad supportationem
kilemb kilembkepen — differenter
z e r n y w z e p l w — deformis macula
124. rewletes testeth — corpus fantasticum
chodalatus kepen — miro modo
meney kegesseg — superna clementia

Levél.

megengeztelye — reconciliet
megvetethe — repulsa
heressegy — insignia
125. gezedelmet — triumphum
zewl — hispida
vadok — silvestria
egelchek — misceamus
126. kissebeytinoth (*így*) — mittigabat.
w nemes voren (*így*) voltayerth — propter eius complexionis nobilitatem
meg nem zakaztottak vona — non rupissent
wnek talpa es gengeb volt hog nem ennekem zemem fenie (*a lap alsó szélén*)
kinebety (*így*) vot — alleviabat
eretelenyteteh — debilitavit
kytelenythe — compellentem
127. valcagra — ?
tisztasagra — in lavacrum
gyazal — lugubritate
e l m e t e l e n — insensate
kiielente — expressit
128. kepten valok — defectus sunt
a t k o z o k — maledici
nem feneget vala — non comminabatur
129. nem atkoz vala — non maledicebat
sebel — stigmate
herwadattossagal — palore
130. azaz elezi egmastol — dispergit
ez acalbol — ox hoc ovili
131. p i r u l a s — verecundia
vanalatus legen — proficias ?

Levél.
kenerwletesseget — viscera (clauserit)
h a z a m n e p e t h — familiam meam
132. eh yele - signaculum
belegin — per signa sua
eghazi feyedelm — praelatus
degessegeth — morbidas
serkegetni — excitare
hegessege vagon — habet acumen
berestul — de mercenario
nem tereyti meg — non revocat
133. dagalos — contumax
regi ember — vetus homo
nomodya — concultat
g e g w — arrogantia
l a n k a t h — tabescit
zegenseget — ignominiam
134. f e g e l m e t h — disciplinas
alnoksagokat — dolos
vetkeztetny — ponit scandalum
e l h a l l o g a t o d — dissimulas
calatcozas zaborusag — illusio
r u t h s a g — immundicia
f e r t e z e t e s s e g — inpudicitia
e t h e t e s — venificia
tevelgessek — sectae haereses
atyamhoz — ad patrem
egymasnak — ad invicem
135. zomorvssagtok leszen eesmeg — tristiciam habebitis iterum
136. ydvesseges zomorvsaga — tristicia salubris
nyegy fohascodik — gemiscit
vize — succus

Levél.
gym vel wz — cerva
vegyeknek liliuma — lilium convallium
zeld — virescit
me fonyad (*így*) — arescit
zeld — viret
igen zorgalmatos io dologban — ?
137. olalkodik vtanna — insidiis
talpaual — cum plancta
fohascodic vala — suspirabat.
iutandok — veniam
meg tepik — pili caligant
kizya a mergeth — hausto veneno
hezakwl — evacuabitur
fenes — clarum
costolnya — gustare
138. alkolmas — congruum
ydenek zucsege — opportunitas temporis
zoros zam — ratio districta
megzabottat — examinabit
ielen — nota
idenek nag ziksege — caristia temporis
d r a g a b — carius
139. p e r e l n y — iudicio contendere
leselkedik — ?
kemenwl — obstinatione
legelesre — ad pascum
termesettenth — ?
140. idegeneknek — alienorum
leselcedik — insidians
f o z t a s r a — ad depredandum
megfoztya — depredatur
megdegeseytlek — te [illegible]terficio
megelegeytlek — reficio
fias tikhoz — gallinae (assimilat)

Levél.

kikety — fovet ova
141. meg ne degeselyenek — ne inficiantur
keges per — pia lis
142. vitez tarsinak — commilitones
ydegen herre mennek — ad loca aliena vadiunt
iw nevenek — ?
hatalmas — potens
ingen nem cyhcahhath — ?
nayascuddiek — ?
oh ennekem merth en ydegen feld miue essem meg hozula. (*Marg. jegyzet*)
143. zeled — mitis
nem igekezik — non intendit
souanossagat — acedinem
144. bozvsagoth — iniuriam
ele vezel — iactura ?
nilwan latod — vides ad experientiam
zerteleneth — inordinat
pustetya — vastat
elmetelen — insanus
b e y t h a (?) — stolidus
m a s w e s t e l (?) — iactura
145. termescet serent valo yo — bona naturalia
lehelesre — ad respirandum
146. elzeleswle — dilatatus
meghizok — incrassatus
kevago — latomus
nem illenek neki — non expediret
kedveben lezen — gratiam assecutus
v i c e c h a z a r — praepositus
nomorgatho — oppressor
bozut mondnak — conquerentes
azon kezbe — interim

Levél.

147. zoth zapareth — verba multiplicat
c h a c h a g o — procax
neluesnek — verboso
a jelensegre — inminendum ?
ehnetetnek (*igy*) — compescuntur
zenvedhete — tollerabilis
bozvalasnak — vindictae
148. elkiztet — disuadet
adoman — datum
149. minden byzonsagra — omnem veritatem
myndenth mith — quaecumque
vezen — accipiet
150. teremtet alatoknak esmeretire — ad notitiam creaturarum
veluetek — putatis
vanalatia — ?
151. elnugosik — occidit (sol)
esmeg helere ter — ad locum suum revertitur
ros poztoban — pannis involutum
meg hezagita magath — examinavit
felwl niulla voth — extendebat
152. lehaycha — reclinet
belse vigasagot — interiorem consolationem
153. vakmerek — temerarii
hitetlenek — infideles
megigezed — redarguis
154. kyvayak — effodiunt
megcuphulla atyat — subsanat patrem
honap-honap — procrastinare
bewen vetessek — large accipiatur
negbel iw — ex quatuor causantur

Levél.

allatnak neged reze — quadrans
155. zerne — sordet
batoreytatnak — animantur
hirdethni — promulgare
ketelensegem vagon reaya — mihi incumbit
neg rendben — in quadruplici
156. figeztwen — suspensum
ah nag yeue zoth — verbum terribilissimum
kwteles — religatus
157. teredelmes — mendax (*így*)
158. becwletlenseg — irreverentia
161. mohsag (*így*) — voluptas
162. zenethlen — cum instantia
163. eneben ragadoth — in viscata
telekeketh - praedia
megyteri — inflatur
164. halastattatnak — differentur
nyacon wer — calaphizat
165. mith eleyben tennem — quod ponam ante illum
en aytom beteve vagon — iam hostium clausum est
en gernekym en hazamba vannak — pueri mei mecum sunt in cubili
vegig maradand — perseveraverit
coltaguan — pulsans
w vntatasaherth — propter improbitatem
coltogyatok — pulsate
meg lely — inveniet
coltogonak megnittatik — pulsanti aperitur
166. nemdee — numquid
meney haborotul — ab aëris perturbatione

Levél.

bynre valo remelsekerth — ?
167. bunbe keveredwen — peccatis involuti
tekeletes malastoth — ?
171. elkyztet — dehortatur
172. mertek zerent — cum mensuratione
menney zengesegh — harmonia
174. hyzlaltatnak — saginantur
valoba — seriose
175. elmetelensegek - deliramenta
177. zantzandokkal — deliberate
178. zantzandokal — deliberate
180. mymywltonk zerenth — secundum modolum nostrum
vayozyk — degit (homo)
181. alkalmassak zerent — quantum commode
kiztessem — movear
buyasagra valo kez — pro lascivia
zabalo — vorax
182 eleth zerenth — secundum suam voluntatem usinae
testi kenyer — panis materialis
183. chodalkozny — vadit ad spectacula
184. zanom — penitet me
bozuallo — vindex
bozuallas — ultio
186. menden felserdwl — omnis adultus
187. nem binre valo — non est vitiosa
188. igen meghizek — incrassatus
elteryedeth — dilatatus

Levél.

meggyezte — increpative

vtanna maradoknak — posteriis

epyti azaz octotya — aedificat

189. dereca — corpus

190. fegh — corripe

atallum vala — verebar

lanth zod (*igy*) orgona zoban vigadnak ez vilagban kedvekre vannak — tenent tympanum et cytharam, gaudent ad sonitum organi

az ellen — contrarium

191. nakon veryen — colaphizeret

192. heyaba — frustra

193. yelenek — apparuit

megfeye (*igy*) — expro bavit

w nekik hitetlensegeth — incredulitatem illorum

siueknek kemensegeth — duritiam cordis

azoknak — hiis

feltamadnay — resurexisse

menyetek zeles velagban — euntes in mundum universum

hirdessetek — praedicate

minden allotnak azaz embereknek — omni creaturae

hyendi — crediderit

codak — signa

azokat — eos

n nevembe erdegeth kivetnek — in nomine meo demonia eiicient

alamit mergest az merges venereket (*igy*) — et si mortificum quid biberit

h — nocebit

Levél.

vetik — imponent (manu

meg yogulnak — bene ha bebunt

mivtan — post quam

vetetek — assumptus est

atya istennek iogia felel — ad dextras dei

menven — profecti

mendenvt — ubique

194. vr segeytven bezedeket ereseytven kevetkezven codakal — domino cooperante et sermone confirmante sequentibus signis

emlekezik — recolit

wgan illo innep volth — feria prius ita celebris fuit

heth ydvesseges gondolatok — septem contemplationes

ele foga a garadisnak — primus gradus est

195. harumrol vagyon — tria tanguntur

yelenthethe vala — patesceretur

tetetes test — corpus fantasticum

ziksegenketh — figmentum

196. belendessegnek nema bineben — in peccatum ignominosum luxuriae

197. tebnec hog nem wthzaznak — plus quam quingentis fratribus

erethlen germeknek — abortino

inkab akadna elmeykben — in corda magis remaneret

minden ercz engednek — cuncta metalla domat et mollit

meglagul — domatur

Levél.

zepletelen — inmaculatus
198. forgacokath — aliquam partem
ragada — invasit
mig megfogonik — quousque convaluisse videamus
199. eg az intensegel — est in aequalitate Dei
ha meg volt peldazva — utrum fuit praefigurata
thahath reaya kenykleth — innixum
200. hadnagnak — capitaneo
hangos enekel — cum iubilo
201. yelenth — notat
bizonsagath—veritatem
ne thvnyalkodyal — noli pigrescere
rumtast — desolationem
epeytesth — reparationem
lassan — morse
ol temerdek — tantae est spissitudinis
lepes — passus
ermen kw — lapis molendinarius
202. zenethlen imadsagba voltanak — continui fuerunt in orationibus
zenlelek advent het — ieiunium spiritus sancti
ygekezetes — attenta
egmasshoz valo zerelmetek legyen — mutuam caritatem habentes
egmasnak gazdalkodok legyetek — hospitales in vicem
beuelkedes — liberalitas
maga mutogathvan — propriose ostendendo

Levél.

zarmasasol — in salitate
kezenseges — ceteris ribus
istenseges — divinus
203. gezhetetlen istent me invincibilem deum
isten lato nep — Isra
haylon — contra va (luna)
megelede — suscitave
204. nyer — procurat
206. ne velye — non aest
az ellen — a cont
207. nem bizodalmast fiducialiter non dicit
eliwend vigastalo zent — venerit Paraclitu
bocatok — mittam
atyatul bizonsagnak lel — a patre spiritum ritatis
en rolam — de me
tanosagoth — testimo
ezeketh meg mondan haec locutus sum
ne vetkezytek — non dalizemini
gwlekezesek kiwl — que sinagogis
eliwt — venit
vely — arbitretur
zolgalatoth — obsequi
megbezelem — locutus
emlekezytek — remin mini
208. okosban tartanayak n kat hozaya — in periculis cautius ipsis providerent
maragyonk — manear
bator— tutum (consili
ha oka vagyon nem me valo — si vera est, tamen est sufficiens

Levél.

209. ragado korsag — morbus contagiosus
merth ne valasthatyak wketh egmastul — *oldaljegyzet*

210. hag — leget
ieg ruha — res parafernales

211. zanzandoccal — ex certa scientia
kedvet ne zegye — ne offendat eum

212. lewsagert? — abproprium
vtalatusb — testabilior
ragado korsagoth — morbum contagiosum

213. peldaztatoth meg — fuit praefigurata

16. eg eg emberth — unum hominem
fe angelok — archangeli

17. coda tewe angelok — quorum officium est miracula facere (virtutes)
hatal tewe angelok — quorum officium est facere potestatem (potestates)
feyedelm erze angelok — quorum off. est custodire principes (principatus)
vralkodo angelok — quor. off. est instruere homines quomodo dominentur (dominationes)
zekes angyalok — quor. off. est docere homines quomodo iudicent (troni)
nem zugodnak volth — non resonabantur
tovabba — amplius

218. hallottatok nem enim — audistis non est meus
kilde — misit
vigaztalo zentlelek — paraclitus

Levél.

kild — mittet
megsugia azaz elmetekbe hozza — suggeret vobis omnia
mindenekre — omnia
ne rezzennen — non turbetur (cor)
felyen — formidet
hallatok — audistis
twlem nagob — maior me est
ymmar — tunc
mieleth — priusquam
leend — factum fuerit
nem sokat — non multa

219. megesmeryen — recognoscat

221. nomorgatnak — primuntur
zomorvsagoth — pressuram
zepletelentwl — intemerata
vnoca vnokanak vnokaya — nepotes et pronepotes ab avis
cepw — stupa

222. wg zel — auster

225. navala — incommoda

226. chelekedes — exercitio
legelesti (*így*) — pascua

227. hewsagusan — curiose

228. mulatas kedveyerth — causa recreationis

231. mester ember — artifex
harum rendbe vannak — in triplici
belegezzy — canterium
merteketh — appensum

232. erethnech — Arianus
eg napa leznek — in unum solem redacti sunt

233. ydvesseg neresre — ad salutis obtentionem
sidok sokasaganak — turbis Judeorum

234. ocoson — rationabiliter
vegezthe — decrevit

Levél.

236. wrn zerenth (*igy*) — occasionaliter
kezerettethik — atractus
felelmet theth — timore incussit
ezetlen — insipidus
daganagog — flacturae
240. nezew — fitonissa
246. belegezthe — cantherium
w mi uoltara (*igy*) — ad subictum suum
teryedeth — protensum
beuen — lauta
247. nehezeytete auag vndekoytotha — aggravavit
alkolmasson — convenienter
248. agarkodyk — fremet
249. istennek hyedelm theue yrgalmassaga — misericordia dei
350. vigan — gratulabundus
megzedwat (*igy*) — vindemiabat
251. kezdek — coeperunt
ketelen — necesse
menc meg engemeth — habe me excusatum
253. hegedw — cythera
cintorna — lyra
255. alachonrol — infimo (cecidit)
256. gepwkben — in sepibus
bozzonkodvan — conquerendo —
257. kezeleytek — appropinquantes
258. eg penitencia tarto bineserel — super uno peccatore penitentiam agente
259. fertezetesek — foedi
megyapontyak — inflammantur
260. kevelsegnenk (*igy*) abrazaual — thypo superbiae

Levél.

meg ne foha — ne s
tocetur
syrath — ?
kyes — amoenus
261. ekeseyte — ornans
262. heruadnak — palesci
nyomatonne — modic
263. yo merteketh — mensur
bonam
thelyesth — confectam
numtath (*igy*) — coagitat
ky chorgothath ky pup
tath auag ky hamazt
— effluentem
264. tekeletes — perfectus
zalcath — festucam
ozlopoth — trabem
fathw — inlegitimus (fili
265. chapoth mertek — mensu
confecta
vidam — iocunda
268. terem — nascitur
nagyob erdemw
praeferendus
269. zant zandokual —
dustria
tuna zolganak — neglige
servo
270. zordulua mennek auag m
nenek — irruerent
a to mellet — secus s
gnum
belyeb auag meleb he
— in altum (a tóba)
parancholo — praecepto
te bezededet — in ver
tuo
megvetem — laxabo
271. kegme (*igy*) — pene (al
elamulas — stupor
azonkepen — similiter
ezerth auag inentua (E
— ex hoc
haiok vonuan — subdu
navibus

Levél.
keuethek — secuti sunt
272. gondolatcknak maradeky— reliquiae cogitationum
cormantarto — nauclerus
zem fedeleth — saccum vilissimum
273. kemen — densum
nomoth — lutum
275. kereskedc — negotiator
276. nem meltonak velte — indigne duxit
veg peldat — verbigratia
binre valo gyorsosag — ?
277. mondatoth — dictum est
regieknek — antiquis
iteletre — iudicio
atyafiara —fratri (irascitur)
vaya — zacha (bibliai szó)
bolond — fatue (» »)
pokol tizere — gehennae ignis
adod — offers
megkenethnedh — reconciliari
79. sobraksagoth — egestatem
megfogyatkosot—diminuta
magan leth bozusagoth — iniuriam personalem
280. morhayaban lwth bozvsagoth — iniuriam realem
haborgato — persequens
patuarkodokerth — pro calumniatoribus
kwuessuk — reconciliemus
iellennen — specialiter
281. ne hallogassad — ne protrahas
naualgonak — angustianti
282. ygezet — fastinavit
igezek — fastino

Levél.
ertetlenek — insensati
neuesegeth — formidinem
283. genethsegre — ad foeda
degeseytek — interficiunt
ewywaryv — noctua
tuna kez — manus remissa
284. sebessen folyo vizben — in aquis vehementibus
hertelen — subito
286. w maga byzonsagoth weth feletenk — experientia singularis
kezereiteth — compellitur
nagyob — magna nimior
287. kevesre vezi — parvi pendit
belceseges tudomanya miath — experientia singularis
corsagnak naualaiath — molestiam morbi
banasanak myatta — per practicam
jobulth auag tudomanw — multum sapiens
vrdegnek kiztetese — suggestio diaboli
288. restek auag tunak — pigri
kedveznek — favent
elkiztehven — suadendo
290. ogiatok — attendite
yoh ruhaba — in vestimentis ovium
belwl — intrinsecus
boytorianokrol — de tribulis
nemde....mondananaya (*így*)
291. nag kemensege wagyon — habet fortissimam soliditatem
erchbelel lettetek(*így*) — quasi aere fusi sunt
meghasogathya — fregit
meghasadoth — direpta

Levél.
sapaskodassal — anxietate
nag mvnkanak keresi — pungunt nimia sollicitudine
292. yreneseg — formido
vez — tempestas
kormanoztato ewezw — gubernaculum
sunadas — sopitus
kormanoztato ewezwth — clavus
maragyatok megymaragyatok — state-state
eltekoztathek w morhaia — dissipata est eius substantia
293. elancadot zyw — cor thabescens
olyyene (*igy*) — stupidum
fwrenthessel — ?
accapu felel vya inkab — ?
megzabalasta wteth — ducit equum quo vult
wth keserteteth zamlal — quinque temptationes enumerat
elkyzteth — ?
megfonyadot imar lelkenk — anima nostra arrida est
madar hust kiuanak volth — desiderabant carnes avium
zugodnak volth Moyses elen — ?
zorgalmazatusok legenk — nos sollicitos reddere
bwyasagrol — lascivia
294. balvan imadok—idololatres
abraz — forma
wtewth boryuth — vitulum conflaccidum
yay — proh dolor
nyzw — phitonissa

Levél.
295. vnduklya (*igy*) — naustat
ne zaygodyatok — ne murmuraveritis
eltekozlota volna a kazdag embernek — quasi dissipasset bona
w neki — illi
wlgo ygezd meg magadat —
my ez ah mith hallok t
feleledh aggy zamoth —
quid hoc audio de t
redde rationem
egyikkel sem leheth azth n
zabad —
w benne — intra se
296. zaz gerla buzaval — centum choros tritici
az vr — dominus
twt vona — fecisset
fenesseg fyaytul — filii lucis
magatoknak — vobis
megfogatcozandothok — defeceritis
vegenek erek (*igy*) — recipiant in aeternum
297. malatha — per siliqua
keueset — parte-parte
298. az ellen — e converso
prophetak kwzeth ieless — prophetarum eximius
299. poganok valathok — cum gentes essetis
ragado ferteze borsagy (*igy*) — in contagione et macula
300. taytecozny kezd — dispumat
bwiasagra — in libidine
fonalokath — rixas
gywlad — exardescit
hertelenkede— impetuosum

Levél.

herthelen walo dyhesseg — rumpens furor
hertelenseg — impletum
kywannya — appetit
tiztessegra valo yzes — ardor ambitionis
sythekemenche—clibanus
301. zabas — foedera
nem hord egbe — distrepat
morchanasagaert — propter pusillanimitatem
ee te napodba — in hac die tua
te elened — in te
megzalnak — circumdabunt
palank zerenth — vallo
meg zorwtnak — augustiabunt
mono felwl — undique
302. te meg latogatasodnak ideyth — tempus visitationis tuae
kivetni — eiicere
ymadsagnak haza — domus orationis
tolvay likaa — spelunca latronum
ken hordozonk — librarii
303. heye — milvus
kanya avag heya — milvus
meraz avag morchona — pusillanimus
kylemb keppen — differenter
304. zoros — artus
nem batorsag — non est tutum et securum
hamuwa lezen — incineratur
twretel — allideris
isten malastyaual — gratia dei
305. eretlen ziletesnec nem alkalmaz ydeyen — abortinus
eretelen — debilitatus
panazol — conqueri

Levél.

vanalatotleson — haedificaberis ?
306. nyaiascoduan — familiariter
307. hetbe — in sabbato
attul — ab illo
vetenei (*igy*) solosmaba — in omelia
chak ennalam vagyon ninchen egebnel senkynel — habere quod habet
spacialwt (*igy*) — deambulans
308. lab alaa — suspeditationem
geryeztey — intentinum
veget — extremum
fohazkogyal — ingemisce
rezkes — contremisce
yeles ygeth — verbum sententiosum
emberi kedverth — propter favorem humanam
309. mertekletest — temperamentum
feselienek — solvantur
310. ketelenyth — cogit
kizteteth — corruptum
izgatas — instigatio
311. Tirus new varasnak tartomanaba — de finibus Thiri
az varas tartomanya kezeth — inter medios fines
312. maganak — seorsum
tanezok ? —
313. megy twnywl — mollescat
tunyasagoth — ignavia
harom yzy — habet tres effectus
tudnayak meg — utinam saperent
megtylthottacat hel tauozthatya — in vitando prohibita

Levél.

masod kezbe walo — secundum medians
nyal — salvia
valogato — discretiva
314. kyralok yarasarol walokwnbe — paralipomenon
kethelen — invite
315. kwthelezet paranchqlat — obligatio
bwlcen — notanter
igeretek — promissiones
velekedeseketh — opiniones
317. nagythya — magnificat
w neki — ad eum
318. mind te ziwedel — ex toto corde tuo
mind te ereydel — ex omnibus viribus tuis
mind te elmedel — ex omni mente tua
akaruan igaytania — volens iustificare
319. elmulek — praeterivit
vth teven — iter faciens
a hel melleth — secus locum
oda kezeleytven — approprians
vethven — imponens
zallasra — in stabulum
vele banyek — ?
320. elmulando — caduca
tertenettel valok — accidentales
322. ruthsag — immundicia
zemeremtelenseg — impudicitia
meregalcothas — veneficia
ellensegeth (*így*) — inimicitia
fedeseg — contentio
haborusagog — rixae
vizzavanasog — dissensiones

Level.

heretneksegh — sectae haereses
gezhetetlen lezen — inexpugnabilis efficitur
naualya — angustia
323. geryedeteb — ferventior
eleybe kelenek — occurrerunt
o paranchelo Iesus — Jesu praeceptor
324. azok kezzvl eg — unus ex illis
diceruen — magnificans
homlok — facies
megtiztulanak — mundati sunt
nem leletek — non est inventus
hanem chak ez idegen — nisi hic alienigena
vtalatus — abhominabilis
kwzenseges — universalis
325. merazbak — viliores ?
naualyasbak — miserabiliores
benyomoth — deiecit
ragado korsag — contagio
326. yazok — philistei
327. magatocath — vos
candalon (*így*) — to[...] tuose
naualyaknak — adv[...] sitatum
328. syethuen — festine
kez — differens ?
ekesen — honeste
rezkezy — contrem[...]
329. sem eg ember keth v[...] nem zolgalhath — [...] potest duobus domi[...] vire
iobak s nagiobak v[...] — vos magis plur[...]

Levél.

w mene votahoz eg — ad staturam suam cubitum unum

330 nem munkalkodnak — non laborant

fonnak — nent

nagal ynkab —quanto magis

nem velnek — ?

331. vsurat ne ag atyat fianak — non dabis usuram fratri tuo

332. megfodozad — corrigis

elchereled — mutas

my nemw allath — quid esset

chak zoual viselz — verbis me deludis

valamit ez mind meg feketheyti — maculas nigras effondit et facit

meg ne alvaganak — ne liquae fiant.

333. nemes kw — adamas

romol — consumitur

ege wzegh — faces

harom fele zarmazovt — sit aliquod trinium

wraluan — speculando (super altum montem)

panazlani — inputare

zanto ember — agricola

meddw lezen — steriles habebit

334. dychertheith — commendatur

izgattatnak — exorcentur

rezele — lima

teremtetik — nascitur

335. mindenenk w lezen —

atal fa ky voth — lignum transversum

megen vala — ibat

a nozolath — loculum

336. mi keztenk — in nobis

ertetik — signatur

megyfaagy — gelida

Levél.

ha az erdeg hideg kesertetinek engedh megfagh myndenestuel a lelek —

az erdeg merge — venenum serpentis

berekeztih — constringit

megfarraztia — fatigit

azert emlekezzel rolam az halath — reduc me in memoria, tum quia

elneleti pokolal — ad infernum demergit

heuernek — voluntantur

artattlan — innocentia

337. coborlok — raptores

nincen isten malastya nala — intus est vacuus

megindetya embernek elmeyth — movens mentem

feyereteth — albatus

rohal genetseggel — omnis sporticia

elnec meg — ordirer

lemeten — succidit

warasus — sortilega vetuta

cacuk — cuculum

eltauoztathya — devitabit

338. megnemul — conticescit

meghervad — palet

egbe ragad — (labia) haerent

abraztassyg ty bennetek — formetur in vobis

339. tapsolasch — plausus

Jeremiasnak sirasarol valo kenben —

mendegbe — unanimes

abrazo — ?

ne tunyakodyal —

Levél.
io elkulczwth — modestiam
340. teruen tudokhoz — ad legisperitos
fogvan tapaztvan auag illetven — apprehensum
341. legottan — continuo
kyhuzya — extrahet
innepen — die
mutatvan — intendens
valastananak — eligerent
vtoso helen — novissimo loco
wl auag men — ascende
mind az egben wlek eleth — coram simul ascumbentibus
342. egben bezelesben — in collocutione
343. ky gondolna vele hog fel emelney zegenth — et non est qui recogitet (animam)
zauarus — turbida
344. harum tetemen — triplex effectus
bitangoth — praedam
horogal — armilla
myndkvenyul (*így*) bekutum — obducam undique
345 naualathya — calumniatur
nagyobaha — augeat
346. menenek — accesserunt
tervenbe doctor kesertven — legis doctor temptans
mel nagob parancalath tervenbe — quid est mandatum magnum in lege
e nagob — hoc est maximum
kepes auag hasonlatus — simile
e keth parancolatban — in his duobus mandatis

Levél.
minden terven fig
universa lex pen
lacik, tecik — vide
347. mikepen azerth — do ergo
zenlelek miath — ritu
labaid ala — sc pedum tuorum
valaky — quispian
kezdeti — princ
baluanokath — si
348. megmenetes (*így*) —
chufolas — viti
meg chip — pongi
kelchen ado —
349. io erw — saperide
351. zorws — angustum
menven — ascende
conakban — in na
352. Galna (*így*) tenger mene — per ma
leae ultra transiv
azoknak hitet — fi lorum
remenkedyel — co
megbocattatnak — tuntur
ime nemelek — ec dam
wbennek — intra s
karomkodik — bla
azoknak gondolatit gitationes illorum
mire — quid (cogi
hat auag tart hatal habet potestatem
a nepek — turbae
diceretek azaz dic glorificabant
hatalmat — potesta
354. kalamar — insti
haionak orra - culae prora
kezepi — carina

Levél

kormana — gubernacula
kormantartoya — nauclerus
vasmachka — anchora
euezey — remi
euezek — remiges
testi ertelm zerenth — ad litteram
355. mozdolhattatlansag — immobilitas
eg lepesth — unum passum
erezhetetlenseg — insensibilitas
tekeletes nem lenne — si non infirmaretur ?'
egeneswl — obtemperat
yenesege — horror
tistessegre walo wrasag — ambitio
dagad — inflat
56. rutab — turpius
zabalontod — ingurgitas
pelda bezedekben — in parabolis
57. en hazi madaraym — thauri mei
kezen vannak — omnia parata
w compolantsagara (*igy*) — ad negotiationem suam
egebek — reliqui
w seregi auag hadi kildven elvezte — missis exercitibus suis perdidit
hivatalosuk — invitati
nem lvnek — non fuerunt
vtaknak iarasara — ad exitus viarum
mindeneketh — quoscunque
mindeneketh — quos
58. ah vendegeknek menekezeyt — nuptiae discumbentium

Levél.

menekezes ruhaual — veste nuptiali
megnemula — obmutuit
w kezei labai megketezven — ligatis manibus eius et pedibus
hiuattattak — vocati
valastottak — electi
testhiertelmzerenth — secundum sensum litteralem
lelky ertelm zerenth — secundum sensum allegoricum
mennyei ertelm zerenth — sec. sen. anagoricum
359. megelegeythlech — reficiam vos
nyluaban wagyon — plenius exprimuntur
poganoknak — sectas
altalsagh — pudor
360. innen vezyek — inde apparet
megrothadh — putridum
ewfelkybelele — emittens ?
tunyolyonk — torpeamus
361. wethkeztethnek — scandalizant
tistasagnak weth — balteum castitatis
homalyossagnak — caliginis
kwdnek — nebulae
nagy zurdokok wadnak — super angulos excelsos
362. kinek fia beteg vala — cuius filius infirmabatur
ez il new varasba a kerol micoron — Capharnaum hic cum

Levél.
merth — quia
Jhrlm tartomanabol Galileaba — a Judea in Galileam
le leytene — descenderet
merth meg kezdeth vala halnya — incipiebat enim mori
en germekem — filius meus
hin a kiskeral ah bezednek — credidit homo sermoni
hideg corsag — febris
363. w atya azaz a keral — pater
kikben — in qua
vrunk idvezytenk e regel — dixit ei Jesus
te fiad — filius tuus
eel — vivit
w — ipse
mind w hoza mind w haza nepe — domus eius tota
zynrel zynre nem lathyak most — per speciem
egert azerth — tum quia
serrel wagyon — ordinata est
altaliabaualo hatalma zerent — de potentia absoluta
bwchesegnek elenne walnya — praeiudicaret sine sapientia
byzonsaginth tenne — veritati praeiudicaret
kedue ellen — ab invito
kethelen — invitus
egenes vele — coequalis
eretelentel — infirmo (fortior)
ereke — principium (est pater)

Levél.
oraual — ?
birodalmal (*így*) — confidenter
365. nem forgathia nem zaboththya — non discutiuntur
zallas kerese — hospes
allatban eg — consubstantialis
366. megmula (*így*) — donavit
367. igazgatnni — dirigere
rosda — erugo
mol — tinea
minth eg keral ember — homini regi (similis est)
zamoth — rationem
az zamoth — rationem
hozattatek — oblatus est
368. tiz ezer geraual — decem milia talenta
mindeneketh — omnia
kiketh bir vala — quae habebat
en bennem auag hozam — in me
megtartvan — tenens
kivel auag melyel tartozo — quod debes
bekeseges legen — patientiam habe
369. figeztelneye — infigeret
370. buyasag serenth — voluptuose
bew — liberalis
halogatia voth — d[illegible]stulit
vestekseekbe leze (*így*) — facit ferias
mind az ygeket — omn[illegible] causas
371. allat zerent valo bodog[illegible] — beatitudo substanti[illegible]
serzethe hagas — apstasia

Levél.

elthekostatya — discipat
bedugya — abstinit (viam gratiae)
hot lend (*így*) — defuerit
372. megnerneye — obtineret
katroncaban — in sudario
rosdath — rubiginem
tunasagnak — dant se corpori
kisseb vethkezesek — minores offensa
felrestut (*így*) — semiplene
373. nag bewsegel — libenter (dimittit)
lelekebe — secundum animam
az igeknek kirel kezdenk bezedenkety ertelmere — notate pro intellectu verborum
egben elese — convictus
nag hamarsaggal hertelenseggel — cito
magarazo irasa — glossa
egzeg (*így*) — in simplicitate
374. megepeyteny — ad reparandum
elmenuen — abeuntes
zerzenek — inierunt (consilium)
ereztnek auag kildnek — mittunt
Herades zolgayval — cum Herodianis
tecyk — videtur
illic — licet
w alnoksagok megesmerven — cognita nequitias
az adonak penzeth — numisma census
ez felel valo iras — suprascriptio

Levél.

modnak (*így*) — dicunt
375. meghodolt — tributarie facta est
madarazok — aucupes
zemesek — oculati
bargasokath — nautas
376. nem ember — homo esse desinit
tulaydonsagara — in conditionem
ala horgata semeldeket - supercilia depressa
376—377. gettrethni — affligi
közti szeleten. bozzusagat — inpropinus
378. nem alkalmas — non convenit
galazhatatlan — inconfunsibiles
tunian — negligenter
hala aduan — gratias agentes
zenthelt ereksegnek rezessegebe — in partem suorum sanctorum
zabadoytha — eripuit
setetsegnek hatalmabol — de potestate tenebrarum
hathonk — habemus (redemptionem)
kezedezes — colluctatio
379. sam ky vetesnek sethsegebel (*így*) — a tenebris exilii
hereksegebe — ad haereditatem
somorusag nekil — sine moerore
nezes — coniectura
derek penz auag morha — capitale
meghozandia — reduxerit
yme — ecce
iwe — accessit

Levél.
wteth — eum
vram Ihc — Domine
ieuel — veni
el azaz megeled — vivet
vernek folyasath zenved vala — sanguinis fluctum patiebatur
380. vtol hat megel — retro
meg yogulok — salva ero
bizal remenkedyel — confide
megyogula — salva facta est
ment volna — venisset
az feyedelmnek hazaba — in domum principis
kwrteseketh — tibicines
egbe takarodo gywle zurdulo — tumultuans
alluzik — dormit
megnevettek vala — deridebant eum
ah nep kikwldetet vala — cum eiecta esset turba
mind ah videk zerent kyterwle azaz ky hirhevek — exivit haec fama
ez hir — haec fama
magaraztatnak — declarabuntur
nayassagus bezed — familiaritate dicens
381. harum kepen — triplici iure

Levél.
nemzeserth — propter generationem
testha — pascha
eghazi zentsegnek nemzesnel — generationem scilicet sacramentali
modhatatlan (*így*) — ineffabilis
ereksegnek rea zallasaerth — propter haereditatis successionem
maradyara (*így*) szal—trans it ad haeredes
382. mindenhato votara — per[illegible] se omnipotentem (iuravit[illegible]
elthere eskwt meg hog wde[illegible] zyth — iuravit per se[illegible] viventem
bizonsagara — per suam ve[illegible] ritatem
zalag — pignus
383. halalatossa thesi —— habet gratificare
tenere — palma
az haz adig inka[illegible] eres — tanto magis aed[illegible] ficium stabilitur
kirteseket — tibicines
egbe thakarodo n[illegible] pet — turbam tum[illegible] tuantem.

Ennyi az, a mit a németújvári zárda becses kézirata[illegible] elmondhatok. A mint fáradságomat az elért eredménynyel te[illegible] sen jutalmazva látom: úgy remélem nem fog csalatkozni az s[illegible] a ki fő figyelmét a könyvtár nyomtatott könyveire s különö[illegible]sen incunabulumaira fordítaná, melyeket időm kimért volta miatt alaposan nem vizsgálhattam át.

* * *

Fogadja tisztelt barátunk kutatásainak ezen szerencsés eredményéhez, melylyel a hazai bibliographiát oly jelentékenyen

gazdagitotta, őszinte szerencse kivánatunkat. A németujvári ferenczrendi könyvtár azon kevés hazai zárda-könyvtárakhoz tartozik, melyeket a mult századbeli saecularisatio érintetlenül hagyott. Tudományos kincsei, ha nem is sértetlenül, de oly jelentékeny számban jutottak ránk, hogy a könyvtárt, belértékét tekintve, méltán a pozsonyi és gyöngyösi ferenczrendi könyvtárak mellé sorolhatjuk.

Azon kéziratok, melyeknek czimeivel és tartalmával tisztelt barátunk e helyütt megismertet, nemcsak ismeretlen adalékokat nyujtanak a hazai középkori könyvészet, irók, könyvmásolók és könyvbirtokosok történetéhez, hanem egyuttal oly hazai könyvtárra hivják fel figyelmünket, melyről ekkorig vajmi keveset tudtunk. E könyvtár tudományos kincseit ezentúl gyakrabban fogják felkeresni szakférfiaink s a különböző ritkaságokat tanulmányaik különbözősége szerint különböző szempontból fogják méltatni. E tanulmányokból mi is ki fogjuk venni részünket. Addig is constatálni kivánjuk, hogy a t. barátunk által leirt kéziratok jelentékeny része magyarországi származású, melyekhez fontos culturtörténeti emlékek fűződnek.

Igy három közülök föntartotta három XV. századbeli ismeretlen hazai könyvmásolónak s a váradi iskola 1444-ik évi virágzásának emlékét, egy pedig, mely névtelen magyarországi szerzetesnek (talán Temesváry Pelbárt vagy Szombathelyi Tamás) 1470-ben irt latin prédikáczióit tartalmazza, ezekben irodalmunknak oly egykorú latin-magyar glossariumot őrizett meg, melynek felderítése által régi nyelvemlékeink száma igen jelentékeny szókincscsel, illetőleg a legrégibb latin-magyar glossariummal gyarapodik. S ma 413 év mulva hálával emlékezünk meg ezen nagybecsű glossarium ismeretlen szerzőjéről, mert ő volt tudtunkkal az első, ki munkájában a **librarius** szónak akkori magyar jelentőségét megörökitette, azt a kézirat 302. levelén »**ken hordozó**«-nak (könyv-hordozó) forditotta s ezáltal szótárát minden magyar könyvtárnok és bibliographus előtt emlékezetessé tette.

Ismeretes, hogy a középkorban librarius elnevezés alatt: könyvmásolót, könyvtárnokot és könyvárust, libraria alatt pedig könyvtárt értettek. Ezen értelmezéstől eltérőleg a glossarium ismeretlen szerzője a librarius szót könyv-hor-

dozónak forditja, miáltal annak fontos bibliographiai értelmet kölcsönöz. És ha meggondoljuk, hogy ezen szónak magyar eredete oly korszakból származik, (1470) mikor hazánkban Mátyás király világhirü könyvtárán kivül más előkelő főpapi, főuri és szerzetesi könyvtárak virágoztak, a véletlen találkozást culturtörténeti szempontból szerencsésnek és jellemzőnek kell tartanunk.

A mit azonban t. barátunk közleményéből különösen kiemelni kivánunk, ugy ez azon XIII. századbeli magyarországi missale, mely a német-újvári könyvtárban nehány levél hiján teljes példányban maradt ránk s melyről találóan mondja t. barátunk, hogy »bibliographiai fontossága igen nagy.« Ez a második magyarországi missale, melyet az Árpádkorból ismerünk. A Pray-codexnek pendentja, mely bibliographiai, műtörténeti, chronologiai, liturgiai és történeti szempontból egyaránt nevezetes.

Felkutatásához t. barátunknak gratulálunk s azt hiszszük, hogy ezen két egykorú missale összehasonlításából az árpádkori egyháztörténetre több tekintetben fontos eredményeket várhatunk. S ha a Pray-codex szerkezetéből a német-újvári missáléra per analogiam következtetést vonhatunk, ugy nem jogosulatlan azon feltevésünk, hogy a Pray-codexben előforduló s irodalmunkban »halotti beszéd s könyörgés« néven ismert legrégibb nyelvemlékünk valószinűleg a német-újvári missaléban is megvolt, bá ennek a codexben ma nyoma nincsen. Mind a két missale XIII. században iratott, föltehetjük tehát, hogy szerkezetökné ugyanazon liturgiai elvek voltak mérvadók s beosztásuk a lényeges részekben ugyanaz volt.

S mivel nézetünk szerint a Pray-codexben a »halott beszéd« a missale kiegészítő részét képezi, s temetési sze tartásoknál mint »sermo super sepulcrum« ford elő, következtetjük, hogy ezen beszéd szövege itten ugy szerep mint a »Rituálék«-ban a magyar convencionalis beszéd s imádságok, s épen azért nagyon valószinű, hogy az nemcs a Pray-codexben, hanem más magyarországi XIII. századbe missalékban is meg volt, s temetési szertartásoknál mint magyar convencionalis beszéd a pap által a sirnál olvastatott.

Ezen indokból keressük a halotti beszédet a német-újvári XIII. századbeli missáléban is, s mivel annak itt nyoma nincsen,

hiszszük, hogy a kézirat tüzetes áttanulmányozásából a hiány okáról bővebb felvilágosítást nyerhetünk.

Conbinációnk támogatására, mint analog esetet felhozhatjuk az 1514-ki hazai pálosrendi missálét, mely Velenczében Lichtenstein műhelyében nyomatott s a benedictiók latin szövegében három jellemző magyar szót tüntet fel. Ott ugyanis a 306. levélen a »benedictio infirmancium occulorum« nál vörösben ezen rubrica olvasható: »L e g e super infirmum et da ei de semine **Bodog asszon theye** novem grana comedere.« Ezen három magyar szó itten a »carduus lacteus« latin elnevezésnek felel meg, s az említett missale minden példányában mint lényeges liturgicus rész következetesen meg van.

Ily lényeges résznek tartjuk mi a magyar halotti beszédet is, mely hogy természeténél fogva a magyarországi XIII. századbeli missáléknak kiegészítő alkatrésze volt azt több oknál fogva igen valószinűnek tartjuk.

Megjegyzem még, hogy a t. barátunk által első csoportban felsorolt kéziratok közt igen sok a pálos és ferenczrendi származású kézirat, melyekhez többféle conbinációk fűzhetők. Nagy számmal vannak a német kéziratok is, melyeknek provenientiájából fontos következtetéseket vonhatunk. Kiemeljük ezekből a 3-dik számú német versezetet és a »Landrechtbuch«-ot, mely sem Homeyer, sem Rockinger monographiájában felsorolva nincsen, továbbá a 8-dik számú kéziratot, mely sz. Oszvald verses legendáját tartalmazza. Ezekre felhivjuk germanistáink és jogtértörténészeink figyelmét.

És ha hozzáteszszük, hogy az incunabulumok és nyomtatványok átkutatásából a hazai bibliographiára még jelentékeny eredményeket várhatunk, azon reményben fejezzük be szerkesztői észrevételünket, hogy a német-újvári ferenczrendi könyvtár ritkaságaira, melyekkel t. barátunk nagybecsű közlemenye megismertetett, lesz alkalmunk még visszatérni. *Szerk.*

NAGYBRITÁNNIA KÖNYVÁRUSAINAK CZÍMTÁROZÁSI SZABÁLYAI.

Németből[1]) közli: **Major Lajos.**

A »Magyar Könyv-Szemle« olvasói ismerik a Magy. Nemzeti Múzeum, a budapesti tudomány egyetem és az egri érsékség könyvtárainak czímtározási szabályait s azon könyvtártani és bibliographiai elveket, melyek szerint e három nagy könyvtár rendezve van.

Ezen elvek megfelelő módosításokkal kisebb könyvtárakra is alkalmazhatók, de ilyenekről e folyóirat még nem közölt concret szabályzatot.

Azt hiszem tehát, hogy a hazai könyvtártannak teszek szolgálatot, midőn ezuttal oly szabályzatra hivom fel a »Magyar Könyv-Szemle« olvasóinak figyelmét, mely kisebb könyvtárak használatára ugyan, de a könyvtártani és bibliographiai elvek alapos figyelembe vételével készült.

E szabályzat Nagybritánnia egyesült könyvárúsáinak czímtározási szabályzata, melyet ezuttal magyar fordításban itt bemutatni kivánok. Ez összesen 49 tételből áll, melyek a könyvosztályozáson kivül a könyvlajstromozás minden ágára vonatkoznak s az angolországi könyvárúsoknál zsinormértékül vannak elfogadva.

Mint szerkezetök mutatja eredetileg nem tudományos könyvtárak, hanem könyvárúsok használatára készültek és pedig különös tekintettel az angolországi irodalmi viszonyokra, azt hiszszük azonban, hogy a bennök keresztül vitt elveket kevés változtatás-

[1]) Neuer Anzeiger für Bibliographie und Bibliothek-Wissenschaft. Jahrgang 1882. Heft 2. Herausg. von Dr. Julius Petzholdt. Dresden.

kisebb könyvtárak lajstromozásánál mások is haszonnal alмazhatják.

Átalában el kell ismernünk, hogy az angol könyvárúsok alogusai a bibliographiai tudomány mai szinvonalán állanak, émelyek közülök, mint például a Quaritch-félék, a szigorúbb ományos igényeket is kielégítik; érdekesnek tartjuk azért n szabályzatot, mely szerint e catalogusok készülnek, teljes veg szerint itt bemutatni.

Ez így szól:

brit egyes. királyság könyvárúsainak czím tározási szabályai.

1. A czím. A czímnek a czímlap pontos másolatának kell ni, kiegészítés nélkül, nem lefordítva sem megváltoztatva; a gék, ismétlések és egészen jelentéktelen szavak azonban kiyhatók; a kihagyások azután három ponttal (. . .) jelölen-. A nyomást és irásjeleket (interpunctio) nem szükséges ponan visszaadni.

2. Régi vagy ritkább könyvek czímeit egészen az irásjelek gtartásával kell leirni.

3. Angol czímeknél a személyek és személyesítések, helyek és társulatok, továbbá fontos események és időszakok ne-; valamint melléknevek és más szavak, melyek tulajdonnetől származnak és azon személyre, helyre, melyektől szárma-, egyenesen vonatkoznak; a mű minden idézett czímének 5 szava; tiszteletczímek, ha azok tulajdonneveket pótolnak . Earl of Derby, — de John Stanley, earl of Derby), nagy zdőbetűvel irandók.

4. Idegen nyelvű czímeknél, a nagy kezdőbetűk használaa nézve, a helyi szokás követendő.

5. Kétes esetekben nem kell nagy kezdőbetűket használni.

6. Kötet, ívrét, nyomatás helye és éve stb. — A m leirása után egyéb részletek következnek alábbi rendben; dűlt betűkkel nyomottak az egyének itéletére bizandók:)

a) A kiadás, a mint az a czímlapon meg van jelölve.

b) A kötetek száma, ha a mű egynél több kötetből áll.

c) Ha a mű csak egy kötetből áll, a lapszá-

mokat úgy kell megjelölni, hogy mindenik lapszámozás (római, arab számokkal vagy betűkkel) különösen kitüntetve legyen, és számaik összeadási jellel (+) kötendők össze; ugyanezen jelet használjuk a végén is, ha egyéb mellékletet mint pusztán hirdetést akarunk megjelölni.

d) A szöveghez mellékelt rajzok, térképek, vagy arczképek száma.

e) Az ívrét.

f) A mű megjelenésének helye, a nyomtatás helye, ha emez más mint amaz, és a kiadó neve.

g) A nyomtatás éve, a mint a czímlapon áll, de arab számjegyekkel.

7. A czím és nyomtatási hely nyelve. — A czímet és a nyomtatás helyét, ha csak lehet a czím eredeti nyelvén kell visszaadni; — változásokat és függelékeket szögletes zárjelbe kell foglalni.

8. Tartalomjegyzék és jegyzetek. — Ha czélszerű a kötetekről tartalomjegyzék készítendő.

9. Felvilágosító jegyzeteket vagy könyvészeti és egyéb sajátságok leirását, valamint a hiány megjelölését csak szükség esetén kell tenni. A tartalomjegyzék és megjegyzések kisebb betűvel irandók.

10. Rendszavak illetőleg kezdőbetűk . . . A könyvek beigtatandók: a szerzők nevei alatt, ha azok a czímlapon meg vannak jelölve vagy különben eléggé ismeretesek, a keresztnevek zárjelben, ha a szerző neve a könyvben vagy ennek későbbi kiadásában nincsen kitéve, szögletes zárjelben, és minden anonym mű ezen hozzáadással »Anon.«

11. A szerzők neveinek kezdőbetűik alatt, ha csak épen azok ismeretesek; az utolsó név előre irandó.

12. A szerzők álnevei alatt, a valódi névre való utalással, ha emez ismeretes.

13. Gyűjtemények kiadóinak nevei alatt, és olyan gyűjtemények átalános czímei alatt, a hol minden külön czím elegendő arra, hogy saját rendszava alatt czímtárba vétessék.

14. Tartományok és városok, társulatok nevei alatt stb., a melyek közleményeiket maguk adják vagy adatják ki.

15. Folyóiratok czímének első szava, de nem névelő alatt.

16. Névtelenül megjelent könyvek czímének első főneve alatt, és, ha czélszerű, utalással a czím valamely más különösen fontos szavára.

17. A szöveggel és fordítással ellátott commentárok, az eredetinek rendszava alatt igtatandók be; szövegnélküli értelmezések pedig a magyarázó neve alatt.

18. A biblia vagy ennek egyes részei (beleértve az apokryph könyveket is) bármily nyelven, Biblia név alatt, az egyes részek a hiteles fordítás szerint rendezve, először a soknyelvűek és eredeti szövegek, ezután az angolok, végül más fordítások és pedig a nyelvek nevei szerint betűrendben.

19. A Talmud és Korán (valamint egyes részeik) ezen két szó alatt igtatandók be.

20. Egyéb hitfelekezetek szent könyvei azon nevek alatt igtatandók be, melyek alatt leginkább ismertesek; utalni kell egyszersmind a kiadók, fordítók stb. nevei alatt a rendszóra.

21. A különböző hitközségek istentiszteleti és imakönyvei »Liturgia« alatt igtatandók be, az egyes hitközségek pedig alosztályokra osztatnak.

22. Azon könyvek, melyeknek több szerzőjük és kiadójuk van a legelső név alatt iktatandók be, a többiekre pedig utalni kell.

23. Fordítók, magyarázók, kiadók és előszóírók nevei, ha a czímlapon nincsenek kitéve, szögletes zárjelbe teendők és neveikről utaló czímet kell venni.

24. Akadémiai (egyetemi) dissertatiok vagy a respondens, vagy pedig a defendens neve alatt veendők fel, ha csak világosan ki nem tűnik, hogy a mű szerzője a praeses.

25. Polgári törvényszéki panaszos ügyekről szóló értesítések, azon peres fél neve alatt iktatandók be, a mely a czímlapon első helyen van megnevezve; koronai- és bűnügyekről szóló értesítések a védő neve alatt, hajóparancsnoksági iratok, melyek valamely hajóra vonatkoznak, a hajó neve alatt igtatandók be.

26. Catalogusok az intézet vagy a gyűjtemény birtokosá-

nak neve alatt lajstromozandók, utalással azonban a Catalogus-készítő nevére.

27. Nemesek saját czímök alatt igtatandók be, kivéve, ha a családi név ismeretesebb, itt azonban minden esetben utalások szükségesek.

28. Egyházi méltóságok, ha nem pápák vagy uralkodó herczegek, saját nevük alatt irandók be; a legfőbb czím hozzáteendő, utalással azon czímre, a mely a könyvben felemlíttetik.

29. Mindazon egyének, a kik keresztnevükön leginkább ismeretesek, ez alatt iktatandók be; fejedelmeknél, pápáknál, uralkodó főherczegeknél, keleti iróknál, szerzeteseknél és szenteknél a nevek angol alakja tartandó meg.

30. Férjes nők és más egyének, a kik nevüket megváltoztatták, azon név alatt igtatandók be, a melyik ismertebb, utalással azonban az utolsó hiteles névre.

31. A szerzők neveit mint rendszókat egészen és honi alakjukban kell leirni; azon szerzők, a kiknek neve latin vagy latinos alakban ismeretes, ez alatt igtatandók be, azonban a hon[i] nevet mellé kell írni és reá utalni.

32. Angol és franczia családnevek, melyek előraggal (praefixummal) kezdődnek (a franczia de és d' kivételével) azon előrag alatt, egyéb nyelvekben pedig a következő szó alatt vezetendők be.

33. Angol összetett nevek a név utolsó része alatt, idegenek az első alatt igtatandók be; utalásra minden esetben szükség van.

34. Ha egy szerző több név alatt ismeretes, akkor utalni kell a rendszóul szolgáló vagy nem szolgáló névről a leginkább használtra.

35. Társulat egyleti nevének első szava, de nem névelő alatt igtatandó be, utalással valamely más névre, mely alatt még ismeretes, és a hely nevére, a hol székhelye van.

36. Különféle. — A rendszót nem kell ismételni; egy egyszerű gondolatjel megmutatja az előrebocsátott rendszónak vagy czímnek kihagyását. Olyan gondolatjel, mely a szám után következik, folytatást jelent.

37. A pusztán családi név alatti beiktatások, az ugyan-

azon nevű teljesebb beiktatást megelőzik; a hol a keresztneveknek csupán kezdőbetűi vannak kitéve, ezt az ugyanazon nevű teljesebb beiktatások megelőzik.

38. Ezen előragok: M' és Mac., S., St., Ste, **Messrs.**, **Mr.** és Mrs. úgy tekintendők, mint ha egészen ki volnának írva, Mac, Sanctus, Saint, Sainte, Messieurs, Mister és Mistress.

39. Egy szerző művei következő sorrendben igtatandók be:

a) Összes művek,

b) Válogatott művek,

c) Egyes művek a czímek betűrendjében; ezek pedig a bennök előforduló első szó, de nem névelő szerint rendezve. — Fordítások az illető nyelvek betűrendjében az eredeti után jőnek.

40. Az életrajzok tárgyairól az életrajzirókra kell utalni.

41. A betűrendet illetőleg az angol abc-t kell megtartani.

42. Összetett rendszavaknál mindig az első szót kell tekintetbe venni.

43. Személynevek hasonló helynevek előtt állanak.

44. Idegen nyelvű czímek lefordítandók.

45. A német ä, ö, ü úgy tekintendő, mint ae, oe, ue.

46. Arab számjegyeket a rómaiaknak elébe kell tenni, azonban ez utóbbiak alkalmazandók a herczegek, főherczegek és pápák nevei után, valamint a kötet számának megjelölésénél is, ha utána lapszám következik.

47. Jelzőket csak akkor kell használni, hogy ha több egynevű irót akarunk egymástól megkülönböztetni.

48. Az előragokat, melyek az iró rangját és foglalkozását jelelik, a rendszóhoz kell csatolni, hogyha azok az iró szokásos megjelölésének részei.

49. A nyelveket, melyeken egy könyv írva van, ki kell jelölni, hogyha több van és a czímlapon nincsenek kitéve.

BARÁTOSI MIRCSE JÁNOS EMLÉKE.

Barátosi Mircse János történetbuvár, a magyar történelmi társulat tiszteleti s több tudományos társulat levelező tagja, Ferencz József- és a vaskorona-rend lovagja s lapunk munkatársa f. é. január 21-ikén élte 49-dik évében, Velenczében, hol 17 év óta mint a Magy. Tudom. Akadémia levéltári kutatója állandóan lakott szivszélhüdésben hirtelen elhunyt. Sokan gyászolják őt. — E gyászból mi is kivesszük részünket. Megemlékezünk a férfiről, ki munkatársunk és barátunk vala, s ki azáltal, hogy nagybecsű könyv- és kézirat-gyűjteményt hagyott hátra, melyet évek hosszú során át áldozatok és nélkülözések árán szerzett, elsőrendű bibliophiljeink közé emelkedett, s nekünk kétszeres jogczímet adott arra, hogy róla e helyütt megemlékezzünk.

Midőn halálának hire hozzánk érkezett, többen barátai közül úgy vélekedtünk, hogy a boldogult 17 évi velenczei tartózkodása alatt mint szakférfiú és tanácsadó annyi szolgálatot tett a hazai történetirásnak és tudósoknak, hogy megérdemli hazánkfiaitól azt, hogy siremlékéről közadakozás útján gondoskodjanak. Elhatároztuk tehát, hogy szűkebb baráti körben gyűjtést rendezünk siremlékére s felhivjuk barátait, ismerőseit és tisztelőit az adakozásra. A felhivás, melylyel a gyűjtés megindítottuk s melyet itt mint necrologot egész terjedelmében lenyomatunk, igy szólt: »Aláirási felhivás Mircse János siremlékére:

»Mircse János történetbuvár hazánkfia a napokban Velenczében váratlanul elhunyt. A kik ismerték tudják, mit veszített benne hazánk s érzik az ürt, melyet halála főleg a hazai kutatókra nézve Velenczében hagyni fog. Majdnem 20 évi itt tartózkodása alatt kivívta magának a legelőkelőbb olasz és osztrák-magyar körök becsülését és tiszteletét s kiérdemelte mindazon

honfitársaink szeretetét, kiknek alkalmok volt vele személyesen érintkezni. Becsületet szerzett a magyar névnek idegen földön. Kiváló személyes tulajdonai széles összeköttetéseket biztosítottak számára, melyeket ő a hazai történetirás érdekében honfitársai javára haszonnal értékesített. A kik hazánkfiai közül felkeresték, mind tapasztalták lekötelező szivességét. Készséggel szolgált tanácscsal, útbaigazítással s ajánló levéllel mindenkinek a ki hozzá fordult.

Főleg pedig a kutatóknak és a hazai történetirásnak tett fontos szolgálatokat. Mint lelkes történetbuvár évek hosszú során át fáradhatatlanul kutatott a velenczei gazdag levéltárakban, melyeket nálánál jobban senki sem ismert. Kutatásai a hazai történetirást sok ismeretlen adalékkal gazdagították. Nagy terjedelmü oklevél-másolatai (az Akadémia birtokában) a hazai történet több korszakára vetnek világot. A kik vele a velenczei levéltárakban találkoztak, azok tudják, mit birt és veszített benne a hazai történetirás. Ezek nem felejtik azon szolgálatokat, melyeket nekik kutatásaikban tett. Halála széles körökben kelt részvétet, temetésén részt vett a velenczei olasz intelligentiának s az osztrák coloniának szine java.

Most ott fekszik a velenczei temetőben. Sirját nem jelöli emlék. Ennek előállításán a velenczei osztrák-magyar colonia áldozatkészsége most fáradozik. Csatlakozzunk mi is hozzá s tegyük adakozásainkkal lehetővé, hogy a felállítandó emlék az elhunytnak érdemeihez méltó legyen. A tudós emlékét az utókor számára megfogják őrizni hátrahagyott tudományos dolgozatai s nagybecsü oklevélmásolatai, de a férfiu, ki mint történetbuvár, hazafi és emberbarát évek hosszú során át idegen földön a hazai culturát egész lelkesedéssel szolgálta, megérdemli, hogy fejfájáról azok gondoskodjanak, kik működését leginkább ismerték s kikhez ő legközelebb állott. Az a jelteten sírdomb a velenczei temetőben hazánkfiait emlékezteti első sorban Virgil azon szavaira: »Et tumulum facite et tumulo superaddite carmen.«

Ezen indokokból alulirottak, mint az elhunytnak barátjai, hazafiui kötelességet vélnek teljesiteni, midőn a jelen felhivással, (mely első sorban a fővárosi irói és tudományos köröknek van szánva,) felkérik Mircse János jóakaróit, barátait, ismerőseit s tisztelőit, hogy felállitandó síremlékére adakozni sziveskedjenek.

A begyülendő pénz báró Pilat osztrák-magyar főkonsulnak fog Velenczébe küldetni s a fővárosi napilapokban nyilvánosan nyugtáztatni. Budapest, 1883. január 3-án. Fraknói Vilmos, Szilágyi Sándor, Beöthy Zsolt, György Endre, Óváry Lipót, Csontosi János.«

Ezen felhivásra összesen 263 forint gyült össze, melyet a Magy. Tudom. Akadémia, a magy. történelmi és régészeti társulatok tagjai, a Nemzeti Múzeum, az egyetemi és akadémiai könyvtárak, valamint az országos levéltár tisztviselői és az elhunytnak fővárosi barátjai irtak alá. Ez összeget báró Pilát Frigyes velenczei osztrák-magyar főkonsul ő Meltóságának az aláirási iv kikiséretében oly kéréssel küldöttük el, hogy az ivet Mircse János bánatos özvegyének emlékül átnyujtani, a pénzen pedig elhunyt barátunknak siremléket csináltatni sziveskedjék, melyre közös megállapodás szerint a következő felirást magyar és olasz nyelven vésetni kértük:

Barátosi Mircse Jánosnak
A fáradhatatlan történetbuvárnak
Ferencz József és a vaskorona-rend lovagjának
Emelték magyarországi barátjai!

Megbizásunkat br. Pilát úr legnagyobb előzékenységgel teljesitette, az ő lekötelező közvetitésének köszönjük, hogy a tervezett siremlék ma már a velenczei campo santonak egyik disze. Fogadják ezen mű létrehozásáért a nemeslelkü adakozók Mircse János özvegye, valamint a gyüjtést rendező-bizottság hálás köszönetét; az emléket pedig ajánljuk a hazafiúi kegyelet oltalmába.

S most még valamit Mircse János könyv- és kéziratgyüjteményéről. Ezekről a Magyar Tudom. Akadémia 1883. évi Értesitőjében (2. sz. 33. l.) a következőket olvassuk: »Olvastatik Mircse János Velenczében elhunyt magyar történetbuvár végrendeletének következő pontja:

»Óhajtom, hogy nőm kéziratgyüjteményemet és könyvtáramat, ha csak lehetséges a Magyar Tudom. Akadémiánál vagy ennek közvetitése által értékesitse. Szeretném, hogy tetemes fáradsággal és pénzáldozattal szerzett gyüjteményeim, könyveimet és kézirataimat illetőleg ne jusson idegenek kezébe, hanem kerüljenek hazánkba. Persze mindez az Akadémia bölcs belátásától függ, melynek ingyen is illetőleg ajándékul óhajtottam volna

felajánlani fenti gyűjteményeimet, de tekintve nőm szegénységét és elhagyottságát, azt fájdalom nem tehetem.

Magától értetődik, hogy a kézirataimból és könyvtáramból kikerülő érték és összeg a nőmé; míg másrészt az árak megszabását mindezekre nézve az Akadémia nemes indulatára bizom, melynek mindig áldozatkész hű szolgája, igaz napszámosa voltam életemben.«

Az Akadémia méltányolva az elhunyt történetbuvár buzgó tevékenységét és végrendeletében nyilatkozó hazafias szándékát, fölhivja a történelmi bizottságot, hogy Mircse János tudományos hagyatéka tárgyában megfelelően intézkedjék és az Akadémiának jelentést tegyen «

Ezen határozat következtében Mircse özvegye férje hátrahagyott kéziratgyűjteményét, (mely nagyobbára olaszországi könyv- és levéltárakban eszközölt magyarországi vonatkozású másolatokból áll,) a velenczei főkonsul közvetítésével egy nagy ládába csomagolva a Magy. Tud. Akadémiának megküldötte s örömmel constatáljuk, hogy az Akadémia történelmi bizottsága azt 1500 forint méltányos árért megvásárolta.

Hasonlóképen a velenczei főkonsul közvetítésével küldte el Mircse özvegye az Akadémiának férje könyvtárát is, mely 4—5000 kötetből áll s kiváló ritkaságokban gazdag. A könyvgyűjtemény az egyetemi könyvtár helyiségében van letéteményezve s valószinűleg a fővárosi három nagy könyvtár fogja azt egymás közt méltányosan felosztva megvásárolni. A könyvek kiválogatása az illető könyvtárak részéről már megkezdődött, de az ügy lebonyolítása ősz előtt alig várható.

E nagybecsű könyvgyűjtemény fogja legméltóbban megőrizni Mircse János barátunk emlékét. Mi pedig, kik annak e sorokat szenteltük, nem fejezhetjük be közleményünket a nélkül, hogy báró Pilát velenczei osztrák-magyar főkonsulnak azon nemes baráti jóindulatáért, melylyel elhunyt barátunk iránt életében és halálában viseltetett s azon meleg részvétért, melylyel ügyét halála után felkarolta — őszinte köszönetünket és elismerésünket ne tolmácsoljuk. Mi tudjuk mit tett ő Mircséért és családjáért. Midőn tehát e helyütt Mircséről megemlékezünk, meg kell emlékeznünk báró Pilátról is, ki elhunyt barátunk iránt tanusított szivessége által hazánkfiait hálára kötelezte maga iránt.

A MAGYAR NYELVÉSZETI IRODALOM BIBLIOGRAPHIÁJA RÉVAI ELŐTT,

A NEMZETI MÚZEUM KÖNYVTÁRÁBAN.

Közli: **Dr. Szinnyei József.**

Némi csekély szolgálatot véltem tenni a hazai bibliographiának és egyszersmind a nyelvészeknek is azzal, hogy összeállítottam a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárában található magyar nyelvészeti munkáknak lajstromát. Ennek a lajstromnak itt egyelőre csak első részét közlöm, a mely magában foglalja a Révai Grammaticája előtt megjelent munkákat; a második rész, az azóta megjelent munkáknak bibliographiai lajstroma, később fog következni.

Az 1711-dik év előtt megjelenteknek czímeit kitűnő bibliographusunknak, Szabó Károlynak munkája nyomán közlöm, belevévén azon pótlékokat is, a melyek a »Magyar Könyv-Szemle« lapjain megjelentek. A többieket magam állítottam össze.

Ez a lajstrom korántsem adja teljes képét a magyar nyelvtudományi irodalom fejlődésének, mert — mint említettem — csak a múzeumi könyvtár birtokában levő munkákat (nevezetesen a nyelvtanokat és szótárakat) foglalja magában; azért ezt az összeállítást csak mint szerény adalékot kérem tekinteni a magyar nyelvtudományi irodalom bibliographiájához.

A munkák bibliographiai leirása mellé odatettem a könyvtári jelzetet is, hogy ha esetleg valaki jegyzékem alapján akarna valamit keresni, könnyen megtalálhassa. Az 1711 előtti munkák czímei mellett nincsen jelzet, mert azok könyvtárunkban nem a megfelelő szakban (L. hung. = lingua hungarica et affines), hanem külön vannak fölállítva.

Nem volt czélom a munkák tartalmának ismertetése vagy kritikai méltatása, — mert az nem tartozik ezen speciálisan bibliographiai folyóirat keretébe.

Ime a lajstrom.

1. Sárvár. 1539. Sylvester János. Grãmatica Hvngaro Latina in usum pueroru recẽs scripta **Joanne Syluestro** Pannonio autore.

Neanesi, Anno 1539 die 14 Junÿ. 8r. A – M_7 (4 levelenként) = 46 sztlan levél. — *Elül*: czíml., ajánlás 2 lev. = Öszszesen megvan 48 levél (a többi hiányzik.) Egyetlen csonka példány.

2. Krakkó. 1549. Dévay Mátyás. Orthographia Vngarica. Azaz. Igaz iraz Modiarol valo tudomañ Maǵar ńelvenn irattatott. Mostan pedig vionnan meg igazytatott, ę́s ki niomtatott. Marci 12. Nem azért tével'getec é, hoǵ sem az irásokat nem tuggátoc sem az Isten hatalmat? 1549: kis 4r. A—D_3 = '15 sztlan levél.

Colophon: C. D. M. Craccouiae, apud Viduam Hierony. Viet. 1549. Egyetlen példány.

3. Bécs. 1550. Pesti Gábor. Nomenclatura sex lingvarum, Latinae, Italicae, Gallicae, Bohemicae, Hungaricae, et Germanicae. Lingua autem Hungarica nouiter accessit, cum Latinarum dictionum quamplurimarum, quae prius deprauatae fuerant restitutione. Per GABRIELEM PANNONIUM PESTHINUM. Vocabular Sechsserlay sprachẽ Latein, Welsch, Französisch, Behemisch, Hungerisch vnnd Teütsch. Fleissig corrigiert vnd gepessert. Wien. Hans Singrenier. 1550. cum Priuilegio. Kis 4r. A—f_4 = $28^3/_4$ iv = 115 sztlan lev. Egyetlen példány.

4. Bécs. 1561. Pesti Gábor. Nomenclatvra Sex Lingvarum Latinae, Italicae, Gallicae, Bohemicae, Hvngaricae, et Germanicae. Lingua autem Hungarica nouiter accessit, cum latinarum dictionum quamplurimarum, quae prius deprauatae fuerant restitutione. Per GABRIELEM PANNONIUM PESTINUM. Vocabular Sechsserlay sprachen, Latein, Welsch, Frantzósisch, Behemisch, Hungerisch vnd Teütsch. Fleissig Corriegiert und gepesseret. Wien Hans Singrenier. Kis 4-r. A—f_3 = $28^3/_4$ iv = 115 sztlan lev.

Colophon: Impressum Viennae Austriae, per Ioannem Syngrenium. Anno 1561. Egyetlen példány.

5. Bécs. 1568. Pesti Gábor. Nomenclatvra Sex Lingvarum, Latinae, Italicae, Gallicae, Bohemicae, et Germanicae. Lingua autem Hungarica nouiter accessit, cum Latinarum dictionum quamplurimarum, quae prius deprauatae fuerant restitutione. Per GABRIELEM PANNONIUM PESTHINUM. Vocabular Sechsserlay Sprachen, Latein, Welsch, Frantzősisch, Behemisch, Hungerisch, und Teűltsch. Fleissig corrigi'rt, vnd gebessert. Cum gratia et priuilegio Caes. Maiest. Viennae Austriae ex officina Caspari Stainhoferi. M.D.LXVIII. 8r. A—P_3 = $14^3/_8$ iv = 11 sztlan levél.

Colophon (az utolsó levél P_3 hátlapján): »Viennae Austria Excudebat Caspar Stainhofer. M.D.LXVIII.

6. Basel. 1590. Calepinus (Ambrosius). Dictionarivm Vndecim Lingvarvm. Iam postremo accurata emendatione, atque infinitorum locorum augmentatione . . . ita exornatum, ut hactenus studiosorum usibus accomodatius non prodierit. Respondent autem Latinis vocabulis, Hebraica, Graeca, Gallica, Germanica, Belgica, Hispanica, Polonica, VNGARICA, Anglica. Onomasticon vero . . . seorsim adjunximus. Cum gratia et privilegio Imperatorio. Basileae, per Sebastianvm Henricpetri. -r. 1655 lap. — Onomasticon 316 lap. — *Elül*: cziml., typograph us lectori, Calepinus dedicatioja Senatui populoque Bergomensi s Calepinus élete 4, *végül*: Colophon 1 sztlan levél.

Colophon: Basileae, per Sebastianvm Henricpetri: Anno Salvtis Hvmanae cIɔ Iɔ XC. Mense Septembri.

7. Debreczen. 1593. Szikszai Fabricius Basilius. Nomenclatura seu Dictionarium Latino Hungaricum. — Debrecini excudebat Johannes Czaktornyai Anno Domini 1593. 8r. 178 lap. — *Elül*: cziml. 1, *végül*: Index 2 számozatlan lev. — Az egész A—M_4 = $11^1/_2$ iv.

8. Velencze. 1595. Verantius Faustus. Dictionarivm Quinqve Nobilissimarvm Evropae Lingvarvm, Latinae, Italicae, Germanicae, Dalmatiae, (*igy*) et Vngaricae. Cvm Privilegiis. Venetiis, Apud Nicolaum Morettum. 1595. 4r. 128. l. — *Elül*: Cziml. ajánlás stb. 4 sztlan levél.

9. Frankfurt. 1603. Megiserus (Hierony-

m u s). Thesaurus Polyglottus: vel Dictionarium Multilingue: Ex Quadringentis Circiter Tam Veteris, Quam Novi (vel potius antiquis incogniti) Orbis nationum Linguis, Dialectis, Idiomatibus et Idiotismis constans. Incredibili labore, summaque diligentia: .... collectum et concinnatum, ab Hieronymo Megisero P. C. Caes. Et Sereniss. Austr. Archidd. Historiographo. Cum S. Caes. Majestatis Privilegio ad Octennium. Francofurti ad Moenum. Sumptibus Authoris. M.DC.III. 8r. A—Fff_8 = 832 lap és az előbeszéd 16 sztlan levélen.

Ajánlva a munka II. Rudolf, római császár, III. Fülöp spanyol király és a Habsburgház több tagjának.

Vége hiányzik.

A szótár a következő nyelveket öleli fel: Hebraice, Chaldaice, Aramice antique. Arabice, Punice, Syriace, Assyrice, Aethiopice, Graece, Latine, Italice, Hispanice, Gallice, Lusitanice, Rhaetice, Sardorum, Germanice, Belgice, Germanice antique, Anglice, Danice, Svetice, Gothice, Islandice, Slavonice, Dalmatice, Croatice, Bohemice, Lithvanice, Illyrice, Lusatice, Livonice, Polonice, Turcice, Armenice, H u n g a r i c e, Zingarice, Indice, Vallice, Lapponice, Mexicanice etc. Egyetlen példány.

10. N ü r n b e r g. 1604. M o l n á r A l b e r t (S z e n c z i). Dictionarium Latinovngaricvm. Opus novvm et hactenus nvsqvam editvm, in qvo Omnes Omnivm Probatorvm Lingvae Latinae Avctorum dictiones & rerum vocabula, quoad fieri potuit, propriissime & exactissime sunt Vngaricè reddita. Nomina item propria Deorum Gentilium, Regionum, Insularum, Marium, Fluviorum, Sylvarum, Lacuum, Montium, Populorum, Virorum, Mulierum, Vrbium, Vicorum & similium, cum brevi & perspicua descriptione Vngarica sunt interspersa: quae singula ita sunt digesta, ut sub initiali sua litera facile reperiantur. — Item vice versa Dictionarivm Vngaricolationvm, in qvo praeter dictionvm vngaricarum interpretationem Latinam, adjecta sunt iis vocibus, quarum usus in oratione & styli exercitio frequentior est, Synonyma quam plurima, quae studiosae juventuti Vngaricae, hactenus ista commoditate destitutae, quasi Sylvam quandam vocabulorum suppeditabunt. Per ALBERTVM MOLNAR Szenciensem Vngarum. Accedunt ad calcem libri, Difficiles aliquot voces in Jure Vngarico, cum notatione Ioannis Sambuci. Ciceroniana

item Epitheta, Antitheta & adjuncta. Procurante Elia Huttero Germano: Noribergae, Cum Sacrae Caesareae Majestatis: &c. nec non Regis Galliarum & Navarrae &c. Privilegiis. Anno, cIↄ Iↄ CIV. 8-r.

Cziml., ajánlat II. Rudolf császárhoz, előszó az olvasóhoz, versi buzdítmányok (mind latinul) ()(és ()(()(= két iv = 16 szztlan lev. — Szöveg: A—Qq, mely tenne 39 ivet = 312 levelet; de az Y iv, egyoldali félszeg nyomtatás következtében, váltva minden két-két lapját egészen üresen hagyván, és igy egy iv helyett két ivet vévén igénybe: igy lőn az öszves szöveg 40 iv = 320 szztlan (kéthasábos) levél, melyből a kettős Y ivben 16 lap, és a Qq ivben a 3 utolsó lap teljesen üres.

Az ajánló levél kelt Altorfban 1604 Aug. 1., megiratott a munka szintén Altorfban 1603 (v. ö. a szöveg »Altorfium« tételét: »Holot ez Dictionariomot irta Albertus Molnár, 1603. esztendőben«.) — Első kiadása ez Molnár Albert szótárának, vagyis ezen Szótár *Dictionarium* név alatti egyetlen kiadása; a következő kiadások már *Lexicon* czímet viselnek. — Az Y ivben levő félszegség minden példányban egyaránt megvan; — valamint mindegyiknek utána van kötve a magyar-latin rész is, melynek mint egészen önálló nyomtatványnak czímét külön adom.

10a. Nürnberg. 1604. Molnár Albert (Szenczi.) Dictionarivm Vngarico-Latinvm. In vsvm et gratiam Vngaricae pvbis methodo eadem, qua Latino-Vngaricum, summa diligentia concinnatum: in qvo praeter dictionvm singvlarvm interpretationem propriam, adiecta sunt iis vocibus, quarum usus in oratione & styli exercitio frequentior est; Synonyma quam plurima. quae iuventuti Vngaricae hactenus ista commoditate destitutae, quasi sylvam quandam vocabulorum suppeditabunt: Auctore ALBERTO MOLNAR Szenciensi. Norinbergae, Cum Sacra Caesarea Maiestatis: &c. nec non Regis Galliarum & Navarrae, &c. Privilegii. Anno, cIↄ Iↄ cıv. 8r.

Cziml., ajánl., előszó és versi buzdítmány mind latinul)(1—8 = egy iv = 8 sztlan lev.; szöveg a—q6 = 126 sztl. kéthasábos lev.; — végre a lat.-magy. rész czímében jelzett Ciceronis Epitheta Anthitheta & Adjuncta (tisztán latin, kéthasábos) és az Errata q7—u4=30 számozatlan lev. — Az u4 hátsó lapja üres.

11. B a s e l. 1605. C a l e p i n u s (A m b r o s i u s). Dictionarivm Vndecim Lingvarvm, iam postremo accurata emendatione, atque infinitorum locorum avgmentatione . . . . . exornatum . . . . . Respondent autem Latinis vocabulis, Hebraica, Graeca, Gallica, Italica, Germanica, Belgica, Hispanica, Polonica, *Vngarica*, Anglica. Onomasticon vero . . . . . seorsim adjunximus. Cvm gratia et privilegio Imperatorio. Basileae. (1605). 2r. 1582 lap. — Onomasticon 302. lap. — *Elül*: czíml., typogr. lectori, Calepinus Senatui populoque Bergomensi, Vita Calepini 4 sztlan lev. *végül*: Colophon 1 levél.

Colophona: »Basileae per Sebastianvm Henricpetri: Anno Salvtis nostrae recuperatae cIↄ Iↄ cv.«

12. P r á g a. 1605. L o d e r e c k e r P é t e r. Dictionarivm septem diversarum lingvarum, videlicet Latine, Italice, Dalmaticè, Bohemicè, Polonicè, Germanicè, et Vngaricè, vnà cum cuiuslibet Linguae Registro siue Repertorio vernaculo, in quo candidus Lector, sui idiomatis Vocabulum, facilè inuenire poterit. Singulari studio et industria collectum a PETRO LODERECKERO Prageno, Bohemo etc. Cum gratia et Priuilegio Imperiali. ker. 4r. A—yyy = 68 iv = 272 sztlan levél. — *Elül*: czíml. előszó 7 nyelven, 8 sztlan lev.

Colophon: Pragae, E Typographaeo Ottmariano. Impensis Authoris cIↄ Iↄ cv.

13. H a n a u. 1610. S z e n c z i M o l n á r A l b e r t. Novae Grammaticae Ungaricae succincta methodo comprehensae, et perspicuis exemplaribus illustratae Libri Duo. Ad Illustrissimum Principem ac Dn. Dn. Mauritium juniorem, Hassiae Landgravium etc. Autore ALBERTO MOLNÁR SZENCIENSI. Hanoviae, Typis Thomae Villeriani: impensis vero Conradi Biermanni et consort. cIↄIↄcx. 8r. 202 (hibásan 120) lap.

14. H a n a u. 1611. M o l n á r A l b e r t (S z e n c z i). Lexicon Latino-graeco-hungaricum: Summâ deligentiâ collectum, adauctum & nunc recens excusum, In quo & propria nomina pro Studiosis orthographiae Graecè sunt expressa, & appellativis synonyma Graeca passim inspersa sunt non pauca: Vocibus verò positione et diphthongis carentibus, subjecti sunt versus veterum Poëtarum, quantitates syllabarum indicantes. Item Dictiones Ungaricae Singulari studio collectae, Latinè co-

nuersae, in alphabeti ordinem digestae, & tertia sui parte adauctae, synonymisq'; Latinis locupletatae: Quibus interspersa sunt usitatiora Proverbia Ungarica, cum adjectis aequipollentibus adagiis Latinis: quae omnia sub initiali vel praecipua Prouerbii Ungarici voce facile reperientur, Auctore ALBERTO MOLNAR SZENCIENSI. Accessit ad calcem libri, IOH. HONTERI Transylv. Poema de rerum vocabulis. Item ADAMI SIBERI De officiis Scholasticorum Παραίνεσις Iambica. (A hanaui nyomda czímere fametszetben.) Hanovicae Typis Thomae Villeriani, Impensis Conradi Biermanni et consort. MDCXI. 8r. 915 lap. — *Elül*: czímlevél, ajánlás (Magyarország és Erdély főurainak, espereseinek és papjainak . . . . . Marpurgi 7. Martÿ. Anno . . . . MDCXI.), üdvözletek Molnárhoz (Scultetus Abraham, Lavater Joan. Rud., Biermann Conr.), Catalogus auctorum etc. 8 számozatlan levél.

15. Heidelberg. 1621. Molnár Albert (Szenczi). Lexicon Latino-Graeco Ungaricum. Jam recens tertia cura recognitum, innumeris pene dictionibus, ac versibus, Syllabarum quantitates indicantibus adauctum, et ita elaboratum, ut ex eo Latinarum dictionum genera, modus declinandi & conjugandi, tanquam ex Thesauro depromi possint. Item Dictionarium Ungarico-Latinum. Infinitis vocibus loquendique formulis ac proverbiis Vngarico-Latinis locupletatum. Authore ALBERTO MOLNAR SZENCIENSI. Adjecti sunt ad finem libri Indices Chronographici et Chronologici studiosis utiles ac necessarii. Item Syllecta Scholastica Clarorvum Virorum Quorum catalogum exhibet frontispicium Syllectorum. Quae et separatim vendi possunt. Anno M.DCXXI. Heidelbergae. Typis Viduae Joh. Georgii Geyderi Acad. Typogr. Impensis Heredum Wechelianorum, Danielis & Davidis Aubriorum, et Clementis Schleichii. 8r. 1030 l. — Dictionarium Ungarico-Latinum 368 l. — Syllecta Scholastica 44 lap. — *Elül*: czíml., ajánlás, üdv. versek 8 sztlan lev.

16. Bécs. 1628. Dictionarivm qvatvor lingvarum: Latinae, Hvngaricae, Bohemicae et Germanicae. Diligenter et accuratè primùm editum. Viennae Austriae, Apud Gregorium Gelbhaar Typographum Caesareum, Anno M. DC. XXIX. 12r. 422 lap. — *Elül*: czímlap 1, *végül*: Index rerum 7 sztlan lap. — Egyetlen példány.

17. Szeben. 1629. Nomenclatvra seu Dictionarivm Latino-Germanicum, ex varÿs probatisque Autoribus collecta. Nunc denvo adiectum idioma Hungaricum, in usum discentium. Excusum Cibinÿ, Per Marcvm Pistorium; reperatae salutis: 1629. 8r. Egyetlen példány.

18. Frankfurt. 1644. Szenczi Molnár Albert. Dictionarivm. Vngarico-Latinum. Innumeris vocibus Ungaricis formvlisque loquendi Latine redditis, *Nunc tertium* locupletatum; Cui inspersa sunt vsitatiora Proverbia Ungarica, cum aequipollentibus Adagiis Latinis: Qvae omnia sub initiali, vel praecipua Adagionis Vngaricae voce facile reperiuntur. Authore ALBERTO MOLNAR SZENCIENSI. Francofvrti, Typis Antonii Hvmmii, Sumptibus Wolffgangi Endteri: Anno M.DC.XLIV. 8r. 368 lap. — Hozzájárul: Syllecta Scolastica. Noribergae, 1644. 8r. 44 lap. — Institutio Juventutis in paedagogiis Illustribus Inferioris Palatinatus. U. o. u. a. 63 lap.

19. Gyula-Fejérvár. 1645. Geleji Katona István. Magyar Grammatikatska A'vagy, Az igaz magyar irasban, és szollásban kévántato néhány szükséges Observatiok. Mellyeket irogatási, és elmélkedési között, egyszer másszor eszében szedegetett, meg-jegyzegetett, és Magyar munkájiban, föbb-képpen a Titkok-Titkaban, követett is, és egyként a' maga irásának, és szollásának mentségére, s más-ként pedig a' Magyarságon kapdoso elmés iffjuságnak oktattatására, ki-botsátott, GELEJI KATONA ISTVAN, Erdélyi Orthodoxus Püspök, és egygyik Fejirvári Lelki Pasztor. Ki-nyomtattatott Gyula-Fejir-Váratt A. D. M,CD. (igy DC. helyett) XLV. 4r. A—C = 3 iv = 12 számozatlan levél.

20. Frankfurt. 1645. Molnár Albert (Szenczi). Lexicon Latino-Graeco-Ungaricum, Jam recens quartâ curâ recognitum, innumeris pene dictionibus ac versibus, Syllabarum quantitates indicantibus adauctum, et ita elaboratum, ut ex eo Latinarum dictionum genera, modus declinandi et conjugandi, tanquam ex Thesauro depromi possint. Item Dictionarium Ungarico Latinum. Infinitis vocibus loquendique formulis ac proverbiis Ungarico-Latinis locupletatum. Authore ALBERTO MOLNAR SZENCIENSI. Adjecti sunt ad finem libri Indices Chronographici et Chronologici studiosis utiles ac necessarii. Item Syl-

lecta scholastica clarorum Virorum, Quorum catalogum exhib frontispicium Syllectorum. Quae et separatim vendi possun Cum Privilegio Sacrae Caesareae Majestatis. Francofurti ad Mo num. Typis Antonii Hummii. Impensis Wolfgangi Endteri, Civ et Bibliopolae Noribergensis. Anno M.DC.XLV. 8r. 1030 lap. - *Elül*: czíml. s a használt auctorok névsora 2 sztlan lev.

21. Gyula-Fejérvár. 1647. Index Vocab lorvm. Index Januae Lingvarum J. A. COMENII ... Alba Juliae, Typis Celsissimi Transylvaniae Principis; An. M.DC.XLVI Per Martinum Major Coronensem. 8r. 507 (helyesen 508) lap. - *Végül*: Ad Candidum Lectorem 1 sztlan lap.

22. Nagy-Szombat. 1682. Pereszlényi Pá Grammatica Linguae Ungaricae. A P. Paulo Pereszlényi è Sc cietate Jesu. Juxta hanc methodum concepta et elaborata. I permissu Superiorum typis data. Tyrnaviae, Typis Academici Excudebat Matthias Srnenszky, 1682. 8-r. A — L_1 = 167 la és 12 sztlan levél. Egyetlen példány.

23. Nagy-Szombat. 1702. Pereszlényi Pá Grammatica Linguae Vngaricae. A P. Paulo Pereszlenyi è S cietate Jesu. Juxta hanc methodum concepta ac elaborata. I permissu Superiorum typis data. Tyrnaviae, Typis Academici Per Joannem Andream Hörmann, 1702. 8r. A — L = 166 la Egyetlen példány. [1])

24. Lőcse. 1708. Páriz Ferencz (Pápai). Di tionarium Latino-Hungaricum, Succum & medullam purioris La tinitatis, ejusque genuinam in Lingvam Hungaricam conversi nem, ad mentem & sensum proprium Scriptorum Classicorum exhibens: Indefesso XV. Annorum labore, subcisivis, ab ord nariis negotiis, temporibus collectum, & in hoc Corpus coactu à FRANCISCO PARIZ PÁPAI, Medicinae Doctore, Ejusdemqu Facultatis, in Celeberrima Academia Basileensi, Assessore, & Illustri Collegio Nagy-Enyediensi Professore Publico. Leutsch viae Apud Haeredes Samuelis Brewer, Anno MDCCVIII. 8 622 lap. — *Elül*: czíml., Praefatio (Enyedini, quae olim Ann Via, seu Colonia Annia, pridiè Epiphaniae, Anno Epochae Chr stianae 1705.) örvendező versek latinúl és magyarúl 8, *végü* De Asse 1 sztlan lev.

[1]) Megvan a mölki benczés könyvtárban is. Szerk.

Következik külön czímlappal:

Dictionarium Hungarico-Latinum olim magnâ curâ à Clarissimo viro ALBERTO MOLNÁR SZENTZIENSI collectum; Nunc verò revisiûm, & aliquot vocabulorum, in Molnariano desideratorum, millibus Latinè redditis locupletatum, Studiô & vigiliis FRANCISCI PARIZ PAPAI, Medicinae Doctoris, & in Alma Enyedina Publici Professoris. Leutschoviae, Apud Haeredes Samuelis Brewer, Annô MDCC. VIII. 8r. 278 lap; *Elül*: czíml. 1, *végül*: Mantissa 2 sztlan lev.

Következik:

Johannes Tsétsi Illustris Scholae Sáros-Patak Rect: in eaque SS. Theologiae & Philosophiae Professoris Observationes Orthographico-Grammaticae, De Recta Hungaricè Scribendi & Loquendi ratione, Post Obitum Auctoris Editae à JOHANNE TSÉTSI FIL. 10 lap és czímlevél.

Az egész könyv végén: Menda in Dictionario Latino Hungarico 1 sztlan lev.

25. Nürnberg. 1708. Molnár Albert (Szenczi). Dictionarium Quadrilingve Latino-Ungarico-Graeco Germanicum. Innumeris Vocibus, Phrasibus, Formulis loquendi, et Proverbiis, cum quantitate Syllabarum, Indiceque Graeco et Germanico hac in quartâ Editione locupletatum, Duabus Partibus distinctum, Inque Usum Scholasticae Juventutis accomodatum ab Autoribus ALBERTO MOLNAR SZENCZIENSI et JOHANNE CHRISTOPHORO BEER, Norib. Noribergae, Sumptibus Martini Endteri, Anno MDCCVIII. 8r. 1391 lap.

— — Dictionarium Ungarico-Latino Germanicum. Innumeris vocibus Ungaricis Formulisque loquendi Latinè redditis, Nunc quartâ vice locupletatum. Cui inspersa sunt usitatiora Proverbia Ungarica, cum aequipollentibus Adagiis Latinis: Quae omnia sub initiali, vel praecipua Adagionis Ungaricae voce facilè reperiuntur. Autore ALBERTO MOLNAR SZENCIENSI. Pars II. U. o. u. a. 8r. 958 lap. — *Elül*: czíml. és Judicium de Lexicis 2 sztlan levél.

26. Pozsony. 1729. Meliboeus. Der ungarische Sprachmeister. Preszburg. 1729. 8r. 10 szmztl. + 83 + 1 sztl. (L. hung. 207.)

27. Kolozsvár. 1731. Meliboeus. Der ungarische Sprachmeister. Clausenburg, 1731. 8r. 1—99 és (sajtóhibából) 69—73 (recte: 104 l.) Egy képpel. (L. hung. 210.)

28. Buda. 1734. Meliboeus. Der ungarische Sprachmeister. Ofen. 1734. 8r. 1—96 l. (végén csonka.) L. hung. 213.)

29. Nagyszombat. 1738. Pereszlényi Paulus. Grammatica linguae Ungaricae. Tyrnaviae, 1738. 8r. 2 + 166 l. (L. hung. 684.)

30. H. n. 1746. A magyar nyelvnek tornátza. — Vorhof der ungarischen Sprach. 1746. 8r. 16 l. (képekkel.) (L. hung. 608.)

31. Pozsony. 1747. Meliboeus. Der ungarische Sprach-Meister. Preszburg. 1747. 8r. 12 sztl. + 92 l. Egy kép—pel. (L. hung. 214.)

32. Pozsony. 1754. Meliboeus. Der ungarische Sprachmeister. Preszburg, 1754. 8r. 12 + 92 l. Egy képpel. (L. hung. 216.)

33. Nagyszombat. 1756. A magyar szóllásnak kezdetéről, és módgyáról való keresztyéni tudomány. Nagy-Szombatban. 1756. 12r. 24 l. (L. hung. 867.)

34. Bécs. 1760. Adámi Michael. Ausführliche und neu erläuterte ungarische Sprachkunst. Wien. 1760. 8r. 16 sztl. — 224 + 1 errata. (L. hung. 180.)

35. Bécs. 1763. Adámi, Michael. Ausführliche und neu erläuterte ungarische Sprachkunst. Wien. 1763. 8r. 12 sztl. — 304 + Wörterbuch 93 l. (L. hung. 183.)

36. Pozsony. 1763. Meliboeus. Der ungarische Sprachmeister. Preszburg. 1763. 8r. 12 sztl, + 92 l. Egy képpel. (L. hung. 219.)

37. Kassa. 1766. Kővesdi Paulus. Elementa linguae Hungaricae sive grammatica Hungarica. Cassoviae. 1766. 8r. 61 + 3 l.

38. Sopron. 1767. A magyar szóllásnak kezdetérűl és módgyárúl való keresztyéni tudomány. Sopronban, 1767. 12r. 24 l. (L. hung. 867. c.)

39. Koppenhága, é. n. (1770.) Sajnovics, Joannes. Demonstratio. Idioma Ungarorum et Lapponum idem esse. Hafniae, s. a (1770). 4r. 10 sztl. + 83 + 1 errata. (L. hung. 90.)

40. Bécs. 1771. Farkas, Johann, von Újfalu. Ungarische

Grammatick. Wien. 1771. 8r. 16 sztl. + 566 + 12 l. (L. hung. 303.)

41. Nagyszombat, év n. (1771.) Sajnovics, Joannes. Demonstratio. Idioma Ungarorum et Lapponum idem esse. Tyrnaviae, s. a. 4r. 30 sztlan lap + 132 l. (L. hung. 92.)

42. Pozsony. 1774. Melibői ungrischer Sprachmeister. Preszburg. 1774. 8r. 12 sztl. + 255 + 1 l. Egy képpel. (L. hung. 222.)

43. Pozsony. 1774. A magyar szólásnak kezdetéről, és módjáról való keresztyéni tudomány. Posonyban, 1774. 12r. 24 l. (L. hung. 867 g.)

44. Bécs. 1779. Farkas, H. Joh. de Farkasdfalva et de Újfalú. Gründliche und neuverbesserte ungarische Grammatik. Wien, 1779. 8r. 14 + 609 + 12 l. Egy képpel. (L. hung. 306.)

45. Buda, 1779. A magyar nyelv tanításának két részei. Az igaz kimondás, és az igaz irás a nemzeti oskolákra alkalmaztatva. Budán. 1779. 8r. 31 l. (L. hung. 631 g.)

46. Pozsony. 1779. Melibői ungarischer Sprachmeister. Preszburg. 1779. 8r. 6 sztl. + 320 l. Egy képpel. (L. hung. 225.)

47. Buda. 1780. A magyar nyelvnek helyes irása és kimondása felől kettős tanúság a' vagy ortográfia. Budán. 1780. 8r. 31 l. (L. hung. 610.)

48. Budán. 1781. Magyar Grammatika vagy is haza nyelvnek gyükeres meg-tanulására való intézet ugyan a' magyar nemzeti oskolák számára. Budán. 1781. 8r. 8 + 240 l. (L. hung. 363.)

49. Buda. 1781. A magyar nyelvnek helyes irása és kimondása-felől kettős tanúság, a' vagy ortográfia. Budán. 1781. 8r. (L. hung. 612.)

50. Buda. 1782. A magyar nyelvnek helyes irása és kimondása-felől kettős tanuság a' vagy ortográfia. Budán. 1782. 8r. 31 l. (L. hung. 613.)

51. Kassa. 1784. Szabó Dávid, baróti. Kisded Szótár, melly a' ritkább magyar szókat az A. B. C. rendi szerént emlékeztető versokbenn elő-adja. Kassán. 1784. 8r. 104 l. (L. hung. 780.)

52. Pozsony. 1787. Melibői ungarischer Sprachmeister. Preszburg. 1787. 8r. 6 sztl. + 335 l. Egy képpel. (L. hung. 228.)

53. Buda. 1788. Magyar Grammatica vagy is haza nyelvnek gyükeres megtanulására való intézet ugyan a magyar nemzeti oskolák számára. Budán, 1788. 8r. 263 l. (L. hung. 241.)

54. Pozsony. 1788. Máriafi István. Kis magyar frázeólogyia. Posonyban, 1788. 8r. 16 + 159 l. (L. hung. 531.)

55. Bécs. 1790. Farkas, Joh. Ungarische Grammatik. Vormals herausgegeben von — —, jetzt aber von einem beyder Sprachen kündigen, ganz umgearbeitet und viel verbessert. Wien. 1790. 8r. 8 + 448 l. (L. hung. 309.)

56. Buda. 1790. A magyar nyelvnek helyes irása, és kimondása-felől kettős tanuság, a vagy ortográfia. Budán. 1790. 8r. 31 l. (L. hung. 615.)

57. Selmeczbánya. 1790. A magyar szóllásnak kezdetéről és modgyaról való való. Keresztényi tudomány. Selmeczbánya, 1790. 12r. 24 l. (L. hung. 867 k.)

58. Bécs, 1791. Farkas, Joh. Ungarische Grammatik. Vormals herausgegeben von — —, jetzt aber von einem beyder Sprachen kündigen, vierte ganz umgearbeitet, und viel verbesserte Auflage. Wien, 1791. 8r. 6 + 448 l. Egy képpel. (L. hung. 312.)

59. Pest. 1791. Noszkó Aloisziusz. Virág szótár. Pesten, 1791. 8r. 340 + 12 l. (L. hung. 607.)

60. Pest. 1792. Fundamenta linguam Ungaricam practice docendi, et discendi, cum tabella in hunc finem praeparata. Pestini. 1792. 8r. 30 l. (L. hung. 342.)

61. Pest. 1792. Grundlinien die ungarische Sprache praktisch zu lehren, und zu lernen: nebst einer hiezu eingerichteten Hilfstabelle S. l. (Pest), 1792. 8r. 31 l. (L. hung. 342.)

62. Pest. 1792. Szenthe Pál. Magyar oskola az az I. Magyar Grammatika . . . II. Magyar oratoria . . . III. Magyar poézis. Pesten. 1792. 8r. 179 l. (L. hung. 856.)

63. Pozsony. 1792. Bartzafalvi Szabó Dávid. A tudomány magyarúl. Pozsonyban. 1792. 8r. 6 + 57 l. (L. hung. 784.)

64. H. n. 1792. Grundlinien die ungarische Sprache praktisch zu lehren und zu lernen: nebst einer hiezu eingerichteten Hilfstabelle. H. n. 1792. 8r. 31 l. (L. hung. 393.)

65. Bécs. 1793. Hager, I. Neue Beweise der Verwandt-

schaft der Hungarn mit den Lappländern. Wien. 1793. 8r. 16 + 129 l. (L. hung. 407.)

66. Bécs. 1793. Nagy, Georg. Einleitung in die ungarisch-philosophische Sprachlehre. Wien. 1793. 8r. XIV. + 2 + 351 + 1 l. (L. hung. 589.)

67. Buda, 1793. A magyar nyelvnek helyes irása, és kimondása felől kettős tanuság, avagy ortografia. Budán, 1793. 8r. 31 l. (L. hung. 617)

68. Buda 1793. Magyar Grammatika vagy is a haza nyelvnek gyükeres meg-tanulására való intézet ugyan a magyar nemzeti oskolák számára. Budán, 1703. 8r. 263 l. (L. hung. 363).

69. Pest. 1799. A magyar nyelvnek könnyen, és hasznosan lehető meg tanúlására vezető ösvény. Pesten. 1793. 8r. 8 + 158 l. (L. hung. 616.)

70. Pest. 1793. Introductio in linguam Ungaricam. Sive colloquia CLIX. Pestini 1793 8r. 144 l. (L. hung. 624.)

71. Pozsony 1793. Fundamenta linguae Hungaricae. — Grundlinien der ungarischen Sprache. Preszburg. 1793. 8r. 34 l. (L. hung. 339 l.)

72. Pozsony. 1793. Meliböi ungarischer Sprachmeister. Preszburg. 1793. 8r. 6 sztl. + 335 l. Egy képpel. (L. hung. 229)

73. Pozsony. 1793. Szaller, Georgius. Hungarica grammatica latine et germanice. — Ungarische Sprachlehre, lateinisch und deutsch erklärt. Posonii (Preszburg) 1793. 8r. 16 + 208 l. (L. hung. 835.)

74. Győr. 1794. Kovács Pálnak magyar példa, és közmondásai. Győrben. 1794. 12-r. 235 l. (L. hung. 4؟6.)

75. Pozsony. 1794. Szaller, Georgius. Hungarica grammatica latine et germanice. — Ungarische Sprachlehre lateinisch und deutsch. Posonii. 1794. XVI + 271 l. (L. hung. 836.)

76. Pozsony. 1794. Szaller, Gjriho. Uherská grammatica gazykem slowenským od — W. Presspurku, 1794. 8r. VIII + 224 l. (L. hung. 841.)

77. Budá. 1795. A magyar nyelvnek helyes irása, és kimondása felől kettős tanúság. Budán. 1795. 8r. 31 l. (L. hung. 617, b.)

78. H. n. 1795. Saller, Georgi. Vengerskaja grammatika. H. n. (Bécs?) 1795. 8r. 296 + 6 l. (L. hung. 838.)

79. Lipcse 1796. Beregszászi Paulus. Ueber die Achnlichkeit der hungarischen Sprache mit den morgenlaendischen. Leipzig. 1796. 4r· 8 sztlan + VIII. + 214 + 2 errata. (L. hung. 72.)

80. Erlangen. 1797. Beregszászi Paulus. Versuch einer magyarischen Sprachlehre. Erlangen. 1797. 8r. XXXII + 288 l. (L. hung. 252 a.)

81. Pozsony. 1797. Kisded magyar grammatika. Pozsonyban. 1797. 8r. 56 l. (L. hung. 372.)

82. Bécs. 1798. Farkas, Johann. Ungarische Grammatik. Nach den Grundsätzen von — — ganz umgearbeitet von Franz Pethe. Wien. 1798. 8r. X + 498 l. Egy képpel. (L. hung. 315.)

83. Buda. 1798. A magyar nyelvnek helyes irása és ki mondása felöl kettös tanúság, avagy ortografia a nemzeti oskolák számára. Budán. 1798. 8r. 31 l. (L. hung. 618.)

84. Buda. 1798. A' magyar szóllásnak kezdetéröl, és mód gyárúl való keresztényi tudomány. Budán, 1798. 12r. 24 l. (L. hung. 807 m.)

85. Göttinga. 1799. Gyarmathi Sámuel, Affinitas linguae Hungaricae cum linguis Fennicae originis grammatice demonstrata. Gottingae. 1799. 8r. XVI + 380 l. (L. hung. 39

86. Szombathely. 1799. Magyar-szó-játék. Az az o mondások, mellyek hangjokra nézve meg egyeznek ugyan; értelmikre egy mástól különböznek. Szombathelyen. 1799. 64 l. (L. hung. 1089.)

87. Komárom. 1800. Baróti Szabó Dávid. Ortographia-, és grammatica-béli észre-vételek a' magyar proso dával egygyütt. Komárombann, 1800. 8r. 131 + 5 l. (L. hung. 7 .)

88. Pozsony és Pest. 1800. Melibői ungarisc er Sprachmeister. Achte Auflage. Preszburg und Pest. 18008 8r. 6 sztlan + 336 l. (Hung. 231)

89. Pozsony. 1801. Kisded magyar grammatika. Pozsonyban. 1801. 8r. 55 l. (L. hung. 360.)

90. Buda. 1802. Magyar Grammatica vagy-is a' haza' nyelvnek gyükeres megtanúlására való intézet ugyan a' magyar nemzeti oskolák számára. Budán. 1802. 8r. 287 l. (L. hung. 363 a).

— — Más kiadás Budán. 1802. 8r. 301 l. (L. hung. 363 b.)

91. Buda. 1802. Magyar Grammatika vagy-is a' haza' nyelvnek gyükeres megtanúlására való intézet ugyan a' magyar nemzeti oskolák' számára. Budán 1802. 8r. 301 l.

92. Pozsony. 1802. Gubernáth Antonius. Institutionum linguae et litteraturae Hungaricae tomus I. Complectens grammaticam cum syntaxi Posonii. 1802. 8r. 4 + 171 + 1 l. (L. hung. 396.)

93. Pozsony. 1803. Gubernáth Antonius. Institutiones linguae et litteraturae Hungaricae. Tomus II. complectens ornatam synthaxim cum phraseologia et cortesia. Posonii. 18 03 8r. 8 + VI + 2 + 240 + 22 l. (L. hung. 396.)

Hazánkat Érdeklő Külföldi Szemle.

A VELENCZEI KÖNYVTÁR HAZAI VONATKOZÁSU LATIN KÉZIRATAI.

Közli: **Csontosi János.**

A velenczei sz. Márkról nevezett könyvtár, mely a »palazzo ducale«-ban őriztetik, a renaissancenak egyik kimagasló alkotása. Alapját Bessarion bibornok és nicaeai érsek vetette meg, midőn 1468-ban 900 görög és latin kéziratból álló könyvgyüjteményét a velenczei köztársaságnak oly czélból adományozta, hogy az mint nyilvános könyvtár a köztársaság felügyelete alatt kezeltessék s a városi közönség és az ide özönlő idegenek művelődési érdekeit szolgálja. Ez volt a XV. században a harmadik nyilvános könyvtár Olaszországban. [1])

Van ugyan adat arra, hogy Petrarca 1362-ben a velenczei tanácsnak azon igéretet tevé, hogy könyveinek örökösévé a sz. Márkról nevezett egyházat teendi s ezért némelyek a könyvtár alapításának első nyomait említett esztendőben keresik, mivel azonban Petrarca igérete ennek halála után teljesedésbe nem ment, s könyveiből, melyek mindenfelé elszóródtak, alig egynehány (köztük a Petrarca néven ismert kun-latin codex) jutott a Márk egyház tulajdonába, a könyvtár alapitójának őt el nem fogadhatjuk.

A könyvtár a tudományos irodalomban ‚Marciana' néven ismeretes, történetéről és kincseiről egész irodalom keletkezett, melyet Valentinelli a könyvtár latin kéziratairól kiadott 6 kötetes

[1]) Az első nyilvánns könyvtár 1444-ben Florenczben, a második 1448-ban ugyanitt keletkezett. L. XV. századi könyvtári viszonyok s egy ismeretlen Corvin-incunabulum czímű értekezésünket a »Magyar Könyv-Szemle« 1789. 63 l.

munkájában, [1]) a gyűjtemény történetéről irt bevezetésében 1—292 lapon részletesen ismertet.

E munkát vettük jelen közleményünkben alapul, abból kivonatoltuk a magyarországi vonatkozásu kéziratok regestáit, melyeket alább részletesen ismertetünk. E munkára utaljuk olvasóinkat.

Kiemeljük azonban, hogy a könyvtárnak Bessariontól kezdve mai napig igen tanulságos története van. Nagylelkü és előkelő maecenások négy századon át folytatták és fejlesztették a nemeskeblü alapitó művét s hazafias adományaikkal, a könyvtárt első rendü európai cultur intézetté emelték.

Adományaik, ha hozzájok a vásárlásokat és a szerzetesrendektől acquirált könyveket számítjuk, a Marciana könyvállományát annyira gyarapították, hogy az ma körülbelül 200,000 kötet nyomtatvány és 7517 kéziratból áll.

Ez utóbbiak nyelvek szerint igy oszlanak meg:

Keleti kézirat van.	223
Görög	558
Latin	2504
Olasz	4131
Franczia, spanyol, német, holland, angol, ószláv és glagol . , ...	48
Külön osztályozott latin és olasz kézirat .	153
Összesen .	7517 kézirat.

Ezek közt van igen sok unicum és ritkaság, továbbá nagyszerű zománcz és drágakövekkel diszített kötések, melyek a tudományos irodalomban mint elsőrendű cimeliák ismeretesek s tudományos és műtörténeti becsökkel önálló monographiák foglalkoznak.

Kiemeljük ezekből a nagyszerű Grimani-breviariumot, melyet Grimani Domonkos bibornok 1523-ban könyvgyűjteményével együtt a Marcianak ajándékozott, s mely a benne levő miniaturök, lapszéli diszítések és initialek fényes és mesteri kivitele miatt, a középkori könyvfestészet elsőrendű remekeihez tartozik.

[1]) Bibliotheca manuscripta ad s. Marci Venetiarum, digessit et commentarium addidit Joseph Valentinelli praefectus. Codices manuscripti latini Tom. I—VI. Venetiis ex Typographia commercii M.DCCCLXVIII—LXXIII.

Bennünket azonban ezuttal a latin kéziratok s ezekből különösen a magyarországi vonatkozásuak érdekelnek, melyekben a velenczei könyvtár rendkivül gazdag. Ezek történetünk minden korszakára vonatkoznak s különösen a hazai középkorra több tekintetben egészen uj világot vetnek. Jelentékeny számukat, Velencze szerepe a középkorban s azon viszony, melyben századokon át hazánkkal állott indokolja.

E kéziratok közt van három Corvin-codex melyekből kettő, úgymint: Marcianus Capella de nuptiis Mercurii cum Philologia, (az Attavantes által festett legfényesebb codexek egyike) és Averulinus de Architectura, (ismeretlen miniátornak remeke) 1789-ben a sz. János és Pálról nevezett velenczei domonkosrendi zárdából, Benvenutus de Rambaldis pedig ismeretlen időben és ismeretlen helyről kerültek a Marcianaba. Mind a három kézirat az 1882 ik évi budapesti könyvkiállításon be volt mutatva.

Kerültek a Marcianaba magyarországi vonatkozásu kéziratok az Aldusok könyveivel is, és pedig Aldus Manutiustól 1597 ben és Niccolo Manutiustól 1722-ben. Az Aldusokról pedig tudjuk, hogy magyarországi maecenasokkal és tudós okkal élénk érintkezést foglaltak, s hogy több magyarországi vonatkozásu kézirat volt birtokukban.

Egy nagyfontosságu culturtörténeti kéziratot azonban nélkülözünk a gyűjteményben t. i.: az árpádházi sz. Margit canonisatiójának jegyzőkönyvét, illetőleg a pápai követ által ez ügyben Budán meginditott inquisitionak jegyzőkönyvét, mely a mult században a sz. Pál és Jánosról nevezett velenczei domonkosrendi monostorban még megvolt s Dániel Imre által használtatott, de a szerzet többi kézirataival, úgy látszik, nem került a Marcianaba, mert a Catalogusban nyoma nincsen.

Ezen kézirat igen terjedelmes volt, s egykoru tanu vallomásaiban nagybecsű culturtörténeti adatokat tartott fönn. Eltünését sajnáljuk s azt hiszszük, hogy a hazai culturtörténetnek jó szolgálatot lenne az, ki tudósainkat nyomára vezetné.

Tudósainkból a mult század óta a Marcianaban többen kutattak. Kiemelem közülök Dániel Imrét, Berzeviczi Albertet, Litterati Nemes Samuelt, Wenzel Gusztávot, Simonyi Ernőt, Nagy Ivánt, Rómer Flórist, Fraknói Vilmost, Ballagi Aladárt,

e sorok iróját, gróf Kun Gézát, Thallóczy Lajost, Szalay Józsefet és Mircse Jánost, kik tanulmányaik szempontjából itten huzamasabb ideig dolgoztak.

Megjegyzem még, hogy a regesták készitésében mindenben Valentinellit követtem. Ő catalogusában a könyvtár latin kéziratait 22 csoportra osztályozta, s leirásukat az osztályok sorrendje szerint közli. A levélszámot azonban nem a rubrumban, hanem a leirásban emliti.

Ezen sorrendet követem én is. Regestáimban megtartom mindenhol a kéziratok eredeti signaturáját és rubrumát, hogy a kutatóknak azok használatát a könyvtárban megkönnyitsem, ezenkivül a leirást latin, a jegyzeteket magyar nyelven adom. Az idézésnél tehát a kéziratok osztálya és folyó száma veendő figyelembe Végül megjegyzem, hogy közleményemben összesen 97 hazai vonatkozásu kéziratot ismertetek, melyekből a bennünket érdeklő regesták osztályszerinti sorrendben igy következnek:

A VELENCZEI SZT.-MÁRK KÖNYVTÁR HAZAI VONATKOZÁSU LATIN KÉZIRATAI.

Classis I.

HAGIOGRAPHA.

Cod. 27 chart. saec. XV. altitud millim. 6?0, latitud millim 216 [Lat. I XLIV.] ME

»Candiani Bollani, libellus super principium Genesis, et quidem libri octodecim in tria prima capita eius libri.« A 115 levélre terjedő kézirathoz lapszéli jegyzetekkel egy levél van csatolva: »Patri suo ac domino fratri Andree Pannonio Cartusiensi Candianus Bolanus sal pl. — — — Librum super Genesim ad litteram prompter te ac tuo nomini dedicatum manuque mea exscriptum per latorem presentium tui ordinis virum ad te mitto. — — — Ex urbe, die XIIII. martii, 1466.«

Classis II.

LITURGICA.

Cod. 31 membr. saec. XIV. a. 170, l. 110. [Zanetti, Lat. CLIX.]

Diurnum in usum, crediderim, monialium ordinis ss. Benedicti et Bernardi. Psalmusok, énekek az

ó- és új szövetségből, továbbá hymnusok, antiphonákkal és közbeszött egyházi beszédekkel.

Említésre méltó a naptárban, hogy jul. 4-ére esett Translatio s. Martini; s a közönséges szenteken kívül piros betüvel van megjelölve többek közt szent Margit napja is.

Classis III.

PATRES ET SCRIPTORES ECCLESIASTICI.

Cod. 6 chart. saec. XV., a. 290 1 210 [L. II. XXIV.] ME.

6. Epistola ad quendam regem qui hortatur sequi monita Senece: et libellus qui intitulatur.: formular honeste vite, f. 90—93. Opella et de quatuor virtutibus cardinalibus nuncupata, Senecae perperam iamdiu tributa, quam **Martinus Pannonius** ex dumensi in Gallicia abbate, archiepiscopus in Lusitania braccarensis [inde Martinus dictus Pannonius, Dumiensis, Braccarensis] Mironi regi dicavit, edita est in »Maxima bibliotheca patrum lugdun.« vol. X. p. 382—385, sine littera dedicationis.

Cod. 73 membr., saec. XIV, a. 137, l. 102. [L. II. LXIV] O.

14. Errores quos communiter Patareni de Bosna credunt et tenent. A 146 l.: In primis credunt et tenent quod duo sunt dii . . .«

Classis IV.

THEOLOGI.

Cod. 52 membr., saec XV. a. 320, l. 215. [L. III CLXXVIII.]

Monachi anonymi libellus de exemplis naturalibus contra curiosos.

Az üresen maradt lapokra, a codex elején és végén, Strada Filep (milanói), különféle dolgokat irt be. Itt van egyebek közt egy vigasztaló levele Guido de Rubeis fiához, »commendataria abbatiae s. Chrisogoni intra iadrensem urbem Dalmatiae [Muriano, in sancto Cypriano, 24. octobris 1490], a kinek kinálja e codexeket »precio tantum modo levissimo quatuor ducatorum« s igéri, hogy ő Zárába fog áthajózni, »dummodo per menses singulos congrua merces unius saltem ducati deputetur.«

Cod. 60 chart, 1497–1501, a. 315, l. 211. [L. III. VII.] Ye.

Antonii Gazii opuscula quatuordecim. Az utólsóhoz végül Gazius a következő jegyzést csatolta: »Divino favente numine, in festo vol solemnitate candidissimae ac glorissae virginis ac martyris Catharinae, currente anno Christi Domini 1511, dum Budae infirmus essem ego Antonius Gazius, artium et medicinae professorum omnium minimus, sacraeque theologiae discipulus utinam non inutilis, de inferno et impiorum snppliciis praesensopus absolvi . . .«

Classis VI.

HOMILETICI.

Cod. 9. membr., saec. XV. a. 375, l. 247 [L. III. LXXIX.]

f. 77—80. Clementis papae sexti sermo, quando fecit processus contra interfectores Domini Andreae regis Siciliae, pontificatus sui anno quarto. Kezdete: »Vox sanguinis fratris tui Abel clamat ad me de terra gentium.«

f. 110–138. Eiusdem licentiae doctoratus,különböző egyházi személyek — s köztük »Gregorius, custos varadiensis« számára.

f. 167—169. Sermo domini Joannis Andreae pro domino Andrea de Hungaria. Kezdete: »Sapiens in populo haereditabit honorem . . . quia Tullio testante . . .«

Cod. 10 membr., saec XIV. a. 341, l. 233 [L. III. LXXVI.] ME.

f. 320—331. Collatio pro responsione ad propositionem syndicorum universitatis neapolitanae, offerentium fidelitatis iuramentum et homagium dominae Joannae, ducissae Calabriae, natae condam felicis recordationis domini Caroli primogeniti ipsius regis Roberti, quarto die novembris, anno Domini 1330 in palacio regis, Castri novi.

f. 321–322. Collatio facte certis universitatibus regni, pro consimili homagio, vicesimo eiusdem mensis.

f. 372 - 373. Collatio quando insignivit principatu Salerni Andream regis Hungariae primogenitum (!) et Joannam ducissam Calabriae.

Cod. 36 membr saec. XV. a 242. l 130 [Z. L. LXCII] D.

b. Sermones quadraginta sex de tempore de sanctis auctoribus .... Ioanne de Pech ....

Classis VIII.

JUS CANONICUM.

Cod. 121. chart. saec. XVIII. a. 340, l. 222 [L. IV. XCI] Ma.

Acta de conciliis ecclesiasticis saeculi decimiquinti:

e. Compendium sermonis a Joanne Gersone coram Sigismundo et Joanne XXIII. habiti sub initio concilii constantientis. (Ugyan ez a beszéd meg van a 123. sz. XV. sz. kéziratban is.)

f. 189—265. Aeneae de Picolominibus episcopi senensis, ac postmodum Pii II. pont. max. oratio ad Barones Hungariae. Kezdete: »Sentio rever. patres ... non leve pondus hodie meis humeris imminere ...«

Megvan egy másik [L.XIV.I.] codexben is (42—95 l.) A szónok 1452. nov. havában Cusani Miklóssal, a pápától küldetve a bécsi convent előtt állott s a pápa megbizásából mondá e beszédet. Kiadta Mansius: Pii II. p. m. orationes. Lucae. 1755. p. I. p. 184—261.

Cod. 122 chart., saec. XVIII a. 340, l. 220 [L.IV.XCII.] Ma.

Acta quaedam concil. constantiensis, basileensis et tridentini.

f. 415—416. Articoli [20] di domanda di riforma, prodotti dagli ambasciatori cesarei alli legati del concilio di Trento, a nome dell' imperatore Ferdinando, il di 17 giugno 1562: »Che il concilio comincii dalla riforma delli costumi, e primieramente da quella della corte di Roma ... 7 giugno 1562.«

Latinul olvasható: Concilium tridentinum. Patavii. 1563. ilyen kezdettel: »Constitutum nobis oratoribus ...«

f. 423—424. Articoli posti in consultatione da Ferdinando imperatore, nell' anno 1563, nel tempo medesimo che celebravasi il concilio di Trento. Kezdete: »Presiedevano alla consultatione, ordinata dall' imperatore Federico, Stafileo ...«

Ezt küldik válaszul a császári tanácsban Stafileus Frigyes kir. gyóntató és Draskovics (Drascovitius) György pécsi püspök elnöklete alatt folytatott tárgyalásokra. E 11 czikkelyt, melyek Ferdinánd parancsára megbirálás végett hittudósa-

elé terjesztettek, kiadta: le Prat: Monumentorum ad historiam concilii tridentini. Lovanii. 1785. V. p. 689.

Cod. 126 chart., saec. XVIII, a 340, l. 222. [L.IV.XC.] Ma.

Acta quaedam conciliorum constantiensis et basileensis:

f. 105—110. Oratio Ambrosii Traversarii, generalis ordinis Camaldulensium, ad Sigismundum imperatorem habita Basileae anno 1435. Kezdete: »Si quem forte movet ex celeberrimo summorum et sublimium principum . . .«

Szónok röviden elmondván a zsinat történetét elejétől fogva, annak Bolognába leendő áthelyezéséről stb. értekezik. Ki van adva a szerző művei közt. Florentiae. 1790. I. col. 1151—1158.

Cod. 132—132 membr., saec. XV, a. 343, l. 238. [Z. L.CLXIV. CLXVII.] B.

Concilium basileense, cum eius historia, Dominico cardinale Capranica auctore. A második kötetben pedig:

f. 129—188. Joannis de Ragusio, ordinis fratrum Praedicatorum positio et responsio facta in concilio basileensi, ad dicta magistri Joannis de Rachazano bohemi, in articulo communionis sub utraque specie, anno 1433.

Cod. 165 membr.. saec. XV, a. 237, l. 170. [Z. L.CXCVII.] B.

f. 1—37. Regulae b. patris Benedicti.

f. 37—55, 61—67. Parvae homiliae.

Az első levélen festett kép van, melynek kezdőbetűje egy fehér ruhába öltözött szerzetes tüntet fel. Colophonja (67 lev.) a következő: Secundo nonas decembris frater Bartholomaeus de Koloswar partis transilvanae, tempore Clari abbatis sancti Juliani Martyris de Ariminio scripsit hoc memoriale et erat hungarus. Dum surgunt miseri nolunt misereri miseris.«

Cod. 176 chart. saec. XV, a. 290, l 193. [Z. L. CXLII.] B.

Opellae variae seu sententiae diversorum, in quaestione de usu bonorum temporalium Christi ac discipulorum ejus. Partes quinque.

Quarta pars:

f. 178—183. Responsio fratris Augustini episcopi zagabrensis: »In subjectis quaestionibus intentionis meae est . . .«

f. 197—199. archiepiscopi colocensis: »Quaeritur utrum . . .«

Classis IX.

JUS CIVILE.

Cod. 6 membr., saec. XIV, a. 463, l. 299 [L. V. IX.] Ma

Justiniani Infortiati pars utraque, scilicet Digestorum libri.

f. 252—253. Olasz-, Dalmát-, Magyar- és Lengyelország püspöki székhelyeinek jegyzéke.

Cod. 59 chart., saec. XV, a. 212, l. 146 [L. XLIV, CXIX.] Mr.

f. 78—79. Epigrammata (inscriptiones) inventa apud Polam.

Cod. 71 chart., saec. XVI, a. 405, l. 263 [L. XIV, LXXV.]

Thomae Diplovatatii tractatus de urbe Venetiarum, et de civitatibus, insulis et locis illustrissimo dominio aliquandiu subiectis.

f. 1—18. A fölsorolt városok és szigetek közt vannak: Dalmatia, Pola, Jadera, Arbes, Veglia, Spalatum, Sybinicum, Nona, Pagum, Cafisole (in insula Veglia) Scardona, Belgradum, Sclavonia et comitatus Possega.

Cod. 75 membr., saec. XV, a. 195, l. 133· [L. X. LXXVI.] F.

f. 1—24. Pauli Mauroceni, defensio Venetorum, ad Europae principes, contra obtrectatores. Dedicatio cardinali Marco Bembo utpote qui, Romae cum esset, partibus Venetorum apud viros principes favere poterat.

Quis ambitionis nota dignos Venetos, quis scelus in ecclesiam patrasse arbitrabitur, quod Foriiulii patriarchis sexcies Hungaros in Venetos provocantibus, commeatusque et cetera opportuna ministrantibus, omni tandem devicta patientia, tot iniuriis provocati, defensionis arma susceperint, hosteque pulso, patria bellorum ostio in potestate retenta, tantoque emolumentorum servato, quantum custodiae sufficere posse arbitrati sunt, cetera eligendis pontificibus praeservarint?

Dux Stephanus Bossinae Ragusium terra obsidione premebat, mari vero cohibere non poterat: Venetos igitur exorare constituit, ut mari triremibus civitate compressa in suam potestatem vindicarent: renuit dux venetus, ambitioni praeferens patrum institutum.

f. 25—46. Pauli Mauroceni de rebus ac form

reipublicae venetae Gregoria Heymburg, Germanorum doctori praeclarissimo

Saepenumero Hungarorum praesidia a Dalmatis in Venetos evocata fugarunt, et in patriam redire coegerunt. Universum semel exercitum, quem octuaginta millium nummorum excedere fama pertulerat, Maurocenus Andreas classis, exercitusque dux designatus, LXX.[ta] millibus armatorum ipso cum rege fugavit et pene delevit.

Dalmatas saepenumero lacessentes, pacis gratia, precio, ac demum armis in potestatem redegerunt, praesidiis munientes, ne quid adversi ultra molirentur, plurima eorum rebellione praemoniti.

Sigismundum imperatorem ac Hungariae regem, quem ante e Teucrorum manibus liberaverant ultro, arma inferentem Italia discedere coegerunt.

Ragusium quod his temporibus Stephanus dux Bossinae terra machinis viribusque adortus est, cum illum in potestatem redigere non valeret. quod mari incumbens aquam, ceteraque opportuna ministrari cernebat, bina ternaque legatione principi nostro, ut illud suae subderet ditioni, suadere conatus est.

Cod. 93–94 membr., saec. XI–XVII a. 474, l. 312 [L. V.LVIII–LIX.] X.

Diplomata, instrumenta, acta de rebus venetis et exteris.

E gyűjteményben vannak: Zsigmond kir. kiváltságlevele »Joanni Francisco de Capitibus listae« 1434—1435; továbbá Rudolf (1595) és I. Leopold (1699) diplomái.

Cod. 96 membr, saec. XII—XV, a. 625, l. 430 [XIV, LXXI.] Ya.

Acta quaedam veneta, numero quadraginta septem, ex parte autographa, ab anno 1123 ad annum 1439. Egyebek közt:

Petitiones Venetorum bano Dalmatiae et Croatiae (1359.)

Litterae Barthol. Ursi, notarii ven., et Nicolai de Zech, bani Dalmatiae et Croatiae ad dominum Venet. (1351.)

Cod. 103 chart., saec. XIV–XV., a 270, l 210 [L. X.CCXCIX]. D.

f. 1—10. Registrum litterarum dominorum Zachariae Con-

tareni et Jacobi de Priolis, ambasiatorum dominii Venetiarum ad Ludovicum regem Hungariae, missarum pro factis ambasiatae eis commissae ann. MCCCLXXIX.

Összesen 25 levél, melyek május 25. julius 2-ig keltek Trevisóból, Spielenbergből, Villachból, Budáról, »Oresvár (Veresvár?)-ból és Bécsből; közülök 8 »dominio Venetiarum«, a többi »Benedicto olim bano, capitaneo Hungarorum in partibus Italiae; Jacobo Hispano comiti; magistro Ludovico Donato generali ordinis Minorum; magistro Urbano« van czimezve.

f. 10—64. Registrum litterarum dominorum Nicolai Mauroceni, decretorum doctoris, Zachariae Contareni, Jacobi Priolis, Joann. Gradonici et Michaelis Mauroceni, ambasiatorum dominii Venetiarum ad dominum Carolum de Durachio, ad pacem tractandam missorum, pro factis ambasiatae eis commissae a. MCCCLXXIX.

56 levelet foglal magában; csaknem mindenik a velenczei tanácshoz küldetett Sacilóból, Trevisóból és Mestreből, aug. 7., nov. 10; s azon békének történetét beszélik el, melyet a magyar kir. felhatalmazása mellett Durazzo Károlylyal kötöttek a velenczeiek.

Cod. 104 membr., saec. XV–XVI, a. 330. [L. X CCCIV.] D.

Litterae sexdecim authenticae Aug. Barbadici et Leonardi Lauredani ducum ad Zachariam Contarenum oratorem, a die 27 aug. ad 11 decembris, 1501.

A szónoknak, ki a nürnbergi gyülésre küldetik Miksa császárhoz, egyebek közt utasításul adatik, hogy a császártól kérjen menedéklevelet »Georgio et Sebastiano Justo a rege Hungariae oratoribus recedentibus, nec non Jo. Baduario accedenti.«

Codd. 105–106 membr. — chart., saec. XIV–XVI, a. 458, 1–300 [L. XIV, CI–CII.] Ye.

Codex diplomaticus aquileiensis. 1393.

E gyüjteményben vannak egyebek közt: »epistolae imperatoris Sigismundi; Francisci de Florentia; Christophori de Frangepanibus.«

Codd. 124—128 chart., saec. XV–XVI, a. 800, l. 210 [L. X.CLXXIV—CLXXVIII] Ye.

Epistolae, pleraque latine, pontificum; principum; virorum religione, litteris, artibus illustrium. Nomina scribentium sic sequunt.

Vol. I. Continet epistolas: 189. – Et quidem: inter ceteras ....Abstemii Laurentii (manu propria); Argiropuli Joannis (m. p.), Averoldi Barthol., archiepisc. spalatensis; Baudini Francisci; Brandolini Philippi, Diphnici Georgii, episc. nonensis; Estensis Hippolyti, cardinalis; Estensis Nicolai, episc. adriensis; Perotti Nicolai episc. sipontini (m. p.); Picolominei Francisci, cardin. (m. p.), Sfortia Ludovici, ducis Mediolani.«

Vol. II. habet epistolas .... A .... episc. nitriensis; — — Beatricis, reginae Hungariae; — — Stephani, vaivodae Moldaviae.«

Vol. III. Estensis Herculis, ducis Ferrariae: Ferdinandi II. Siciliae regis.

Vol. IV. Litterae episcopi arcensis, ... Joannis Gatti, Ludovici Podacathari.

Végül van 116 okmány, többnyire eredeti kéziratban, nagyrészt latin és franczia nyelven; vannak köztük pápai utasítások német- és magyarországi követeik számára; — továbbá: epistola Frieder. III. et Maximil. I. imper. Casimiri regis Poloniae; Beatricis, reginae Hungariae et Bohemiae; Ladislai de Egervara; Rascie despoti, archiepiscoporum .... coronensis, ragusini, strigoniensis; episcoporum agriensis, arbensis, bosnensis; quinqueecclesiensis, sirmiensis, transylvani, vesprimiensis, waradiniensis, zagabriensis; oratorum apostolicorum Antonii de Grassis, L. de Agnellis, Raymundi Pereudi; Joannis de Giglis, collectoris in Anglia; Balthassaris de Piscia; Ludovici Podocathari, Persei Malvitii; Willelmi de Bibra, militis.

E levélgyűjteményt, a velenczei nyilv. levéltár még gazdagabb gyűjteményével együtt a cyprusi származású Ludovicus Podacatharus, capació-i (Nápoly.) püspök s a IV. Sixtus, VIII. Incze, VI. Sándor, III. Pius és II Gyula pápák alatt történt dolgok legalaposabb ismerője állította össze Rómában, hol 1506-

ban meghalt, unokaöcsét, Liviust hagyván egyetemes örököséül. Ez Velenczében 1555-ben elhunyván, a tizek tanácsa az ő összes kéziratgyűjteményét politikai oknál fogva az államügyésznek itélte, a kitől aztán a mult században a velenczei könyv- és levéltár birtokába ment át.

Codd. 132—133 chart., saec. XV, a. 330, l. 220. [L. XIV, XCIX—C.] Yc.

I. Leonelli Clericati, episcopi concordiensis, epistolae sexdecim, datae annis 1488—1480.

Köztük: epistolae quatuor oratoris pontificii ad regem Hungariae Innocentio pp. VIII. datae Buda a. 1489.

II. Epistolae fere 140, pleraque latine, authenticae, cum partibus per notas arcanas exscriptis Clericati, qua oratoris apostolici ad Maximilianum I. Romanorum regem, annis 1497—1499.

E jelentések szólanak egyebek közt a török elleni háborúról is, mit az összes követek, de különösen a pápai, velenczei, magyar és lengyel küldöttek hevesen sürgettek Miksa császárnál.

Cod. 141 chart., saec. XVI, a. 372, l. 260. [J. VII MDCXLIII.] O.

1. f. 4—6. Exemplum diplomatis, quo Sigismundus imper. comitem palatinum Andream Donatum renunciat. Basileae. 5 febr. 1434.

Cum A. Donati oratoris ven. opera [sic in diplomate], impedimenta coronationis Sigismundi sublata essent, caesar eundem Romae militem et consiliarium et familiarem suum fecit, aureis sexcentis annuis assignatis. Dissidiis inter concilium basileense et pontificem declinandis, eodem anno [1433] Sigismundus Basileam petit, Donato comite, cumque citato cursu paulo post Romam mittit, pontifici decreta concilii delaturum. Eapropter anno insequenti, Donatum ac eius familiam, filiosque legitimos comites palatinos elegit, privileggis datis [ut supra], praesertim vero creandi quatuor milites et octo scutiferos, quibus extremis divisam nostram, serpentem videlicet cum cruce et litteris insculptis: O quam misericors ec. dare possis. Insuper universae eius familiae libertatibus, immunitatibus ec. omnibus assertis, indulget ut armis propriis leonem aureum rampantem cum corona, et aquilam bicipitem in campo aureo addat, nec non Andreas et successores praesentet azzam vel speltam seu clavam varnitam, pretii ducatorum triginta, quoties caesar Venetias accedet.

et gerat tanquam comes imperialis usquequo Venetiis morabitur: Scutum reformatum cum leone et aquila a fronte diplomatis depictum est: idem in insignibus familiae Donati conspicuum.

2. Bulla S i x t i pp. IV. q u a Z a c h a r i a m B a r b a r u m, venetum sibi oratorem, comitem palatinum renunciat. Romae, 25 maii, 1480.

Pontifex, praeter privilegia ab imperatoribus F. Cornelio et A. Donato collata, concedit ut orator eiusque descendentes arma et insignia nostrae, ex qua secundum carnem originem traximus, familiae de Ruvere, videlicet arborem viridem in campo caelesti cum foliis viridibus et glandibus aureis, seu croceis . . . gestare possint ac valeant. Desunt nova insignia quibus spatium paratum, ut et in clypeis familiae posterioribus desiderantur.

Cod. 146 membr., saec. XVII, a. 302, l. 250. [K. XIV, CCVIII.] X.

Diploma quo comes Joannes Henricus a Tournon ac heredes, n o b i l e s r e g n i H u n g a r i a e creantur.

L e o p o l d u s I. Romanorum imperator, ratione habita celeberrimae ac vetustissimae familiae a Tournon, a binis iam et ultra saeculis cardinalitiae et comitum dignitatis viris conspicuae, Joannem Henricum a Tournon, ipsiusque haeredes ac posteritates utriusque sexus, in numerum verorum antiquorum et indubitatorum regni Hungariae et partium eidem annexarum indigenarum ducit recipiendum, die 3 aug. 1696, iuramento seu homagio assumpto.

Documentum authenticum membranaceum, fol. 5, litteris polichromis, magna ex parte aureatis, insigne.

Cod. 187 chart., saec. XVI, a. 310, l. 215 [L. V. XLIII.] X.

Statuta, provisiones, litterae, mandata, pacta et conventiones communitatis Rochae de Pectoris, cum magnifica communitate et magnifico Consilio civitatis Belluni [1]) per Antonium Lippum notarium, exemplatum ad requisitionem Bartholomaei de Sopera et Jacobi Gaspardi de Subaguda, nuntiorum Rochae de Pectoris, ex suis originalibus, sub die Veneris ultimo augusti, 1571.

Ea, numero 67, composita et compilata sunt sub regimine eius, consilio Belluni, vicarii et rectoris Cosmae de Grotis de

[1]) Velenczei város.

Aretio, anno 1470, quo Bellunum regi Hungariae Sigismundo suberat.

Cod. 191 chart., saec. XVII, a. 310, l. 216 [L. V. XCVIII.]

Statuta communitatis Glemonae, ab anno 1381.

Leonardus de Pers, vicecapitaneus pro Albertino de Spilimbergo capitaneo Glemonae, Fabianus massarius, provisores, consilium et commune advertentes statuta Glemonae varia esse, discordantia, pluribus voluminibus et membranis inclusa, dictant nova, per Glemonae cancellarium Philippum Formentini notarium, anno 1381, causa guerrae inter regem Hungariae, ecclesiam aquileiensem, Genuenses, dominium Paduae e Venetos.

Cod. 212 chart., saec. XVIII, a. 301, l. 218 [L. V. XCIV.] T.

Statuta et ordinamenta communitatis et hominum civitat Spalati, facta, edita et condita per nob. et sup. virum, do Percevalum Joannis de nobili et honorabili civitate firmana . potestatem civitatis Spalati, a. 1312.

Paginis 467—480 occurrunt statuta peculiaria comit n Spalati, Pantaleonis Justiniani, a 1305; Jacobi Gradonici, a. 1333; Maphaei Emo, ann. 1350—1352, 1367; ut et passim r e-gum Ungariae Caroli a. 1319, Ludovici ann. 1350, 13 5.

Cod. 215 chart., saec. XV, a. 210, l. 154 [L. V. XXXII.] Mk.

Statuta et privilegia civitatis Cathari.

f. 10—107. Statutis datis annis 1301—1417, nempe a te-quam Catharenses ultro se in fidem ditionemque Venetorum de-dissent, accedunt partes seu decreta Venetorum quatuor pro an-nis 1423—1425; nec non diploma itale Stephani impe a-toris Romaniae pro Catharensibus a. 1351., titulo : Privil gia et confinia civitatis Catharii; quod extremum ediderunt i ale Plaminius Cornelius, [1]) latine tantum Farlatus. [2])

Cod. 218—222 chart., saec. XVIII, a. 363, l. 216, a 295, l. 160. [L V. LXXV—LXXIX.] F.

Codex diplomaticus ordinis equestris s. Joannis Hierosolymitani, a saec. XII. ad XVIII.

Tom. IV., folior. 261, habet bullas pontificum et litteras principum, ann. 1561—1630: redundant acta imperatorum

[1]) Catharus Dalmatiae civitas etc. Patavii. 1759 p. 54—59.

[2]) Illyr. sacrum. VI, p. 449—450.

Ferdinandi I. et II., ac Rudolphi II., plerumque alemannice.

Tom. V., folior. 306, comprehendit fol. 95—118, 181—224, 231—268, 270. litteras itale exaratas imperatorum Leopoldi I., Josephi I., Caroli VI., Mariae Theresiae.

Cod. 226 chart., saec. XVI. a. 257, l. 188 [L. V. L.] Ma.

Constitutionum sacri patavini collegii philosophorum ac medicorum libri quinque.

fol. LXI—LXIV. Matricula dominorum doctorum artistarum et medicorum sacri collegii patavini. Syllabus doctorum numero 122, quorum 62 anno 1550 inscripti; ceteri postea alia manu additi.

Cod. 293 membr., saec. XVI, a. 220, l. 150 [L. X. CCCXLIII.] Q.

Commissio Bernardo Balbi, comiti et capitaneo Sibenici, data ab Andrea Gritti duce, die 3 novembris 1430.

Pericopae sexaginta, pleraque latine, ad annum 1529. Inter alia praecepta: »Stipendiarii habentes uxores vel concubinas sclavas Dalmatiae vel Hungariae, non stent ad stipendia nostra. Subditi tranquilitate degant cum Turcis.«

Classis X.

PHILOSOPHIA.

Cod. 228 chart., saec. XV, a. 208, l. 142 [L. VI. CCXI.] Z.

Joannis Michaelis Carrariensis, de choreis musarum, sive de origine omnium scientiarum. Dedicatio incipit: »Alpharabii librum cum illum legissem, rever. Gabriel Rangone, in quo de scientiarum origine . . . .« finit vero: ». . . . teque patronum illustrem meum Gabrielem ad sibillinos annos summa cum gloria et sanitate perducat.«

Tractatus in capita septem digesti, Gabrieli Rangono, episcopo agriensi et beatorum Sergii et Bacchi presbytero cardinali nuncupati.

Rangonus apud Clararum oppidum Brixiani agrinatus, s. Francisci regulam amplexus, Hungariam in Turcas et Hussitas peregrinatus est, quousque Matthias rex episcopum agriensem renunciavit, auctorque fuit ut Sixtus papa IV. in cardinalium caetum cooptasset.

Cod. 236 membr., saec. XIV, a. 354, l. 250 [Z. L. CCCCXXVI] P.

Francisci Petrarchae, opera varia.

f. 104—107. Quoddam propositum factum coram r e g e H u n g a r i a e [per Andream Contarenum et Michaelem Faledrum, venetos ad eum legatos.] »Quanta de virtutibus et proprietatibus vestris divulgata sint et divulgentur per orbem . . .«

Opus commentitium iudicant et qui inter Petrarcae opera ediderunt.

Classis XI.

MATHESIS, ASTRONOMIA, ASTROLOGIA.

Cod. 63 membr. saec. XV. a. 340, l. 232. [Z. L. CCCXXVIII.] B.

f. 1—117. Epitome almagesti Ptolemaei, libris tredecim.

Magister Georgius de Feuerbach (sic), Bessarionis optimi et gratissimi principis desiderio satisfacturus, Ptolemaei almagestum seu magnae constructionis in compendium redegit. Moriens, an. 1461, perficiendum reliquit magistro Joanni de Kunigsperg, qui epitomen a praeceptore incaeptam, animum Bessarione confirmante, absolvit huicque dicavit.

Cod. 88. chart., saec. XVI. a. 200, l. 148 [L. VI. CCII.] O.

Marcelli Squarcialupi, responsio ad epistolam Thomae Erasti ad A n d r e a m D u d i t i u m. »Annus iam est cum vir illustris D u d i t i u s e x M o r a v i a, clarissimus autem orator Brutus ex Polonia mihi scripserunt . . .«

Thomas Erastus Plumbini, nobili Etruriae ciuitate, ortus, philosophiae et medicinae studiis apud nostrates, iuxta ac exteros inclaruit. Rhaetiam, Bohemiam, H u n g a r i a m, Poloniam peragravit, exul a patria, religionis causa.

Cod. 89 membr., saec. XV. a. 290, l. 215. [Z. L. CCCXLII.] B.

G e o r g i i d e P e u e r b a c h, tabulae eclypsis solis et lunae. »Tempus coniunctionis vel opposicionis mediae luminarium . . .«

Textum, anno 1460 exaratum, foliis 1—8 ab auctore exscriptum, excipiunt tabulae, fol. 10—59 belle coloribus nigro et rubro delineatae. Eas w a r a d i e n s e s appellarunt, quod J o a n n e s d e M o n t e r e g i o e p i s c o p o w a r a d i e n s i eas dedicasset.

Cod. 101 chart., saec. XVI, a. 335 l. 232. [L. VIII. XXI.] F.

f. 35—41. De praelaturis provinciarum mundi. »In civitate Romae sunt infrascriptae ecclesiae, quae patriarchales dicuntur . . . .«

Habentur tantum nomina praelaturarum, non praelatorum, Italiae; Dalmatiae; Albaniae; Hungariae . . . Bulgariae etc.

Classis XIV.

MEDICINA.

Cod. 26 chart., saec. XV, a. 292, l. 218. [L. VII. III.] F.

f. 1—48. Guillelmi a Varignana, practica medicinae. Dedicatio: »Cunctis militaribus accincto virtutibus nec minus intellectualium dyademate coronato, magnifico domino suo semper Meladino Croachorum (Croatorum) et Bosne bano, generalique domino totius territorii Chelin eius subiecti animo Guilglelmus [sic] de Varignana qualis professor in artibus et medicina . . .«

In fine: »in veneranda curia Jadrae sub anno Domini 1319. die Sabbati secundo exeunte decembris (31 dec.)«

Classis XVIII.

ARCHITECTURA.

Cod. 16 membr., saec. XV, a. 490. l. 306. [L. VIII. II.] Mk.

Antonii Averulini florentini, de architectura libri viginti quinque, ab Antonio Bonfinio asculano latine redditi, ad Matthiam Corvinum, Hungariae regem. Dedicationis epistola: »Credebam, dive Matthia princeps invictissime, ad aequanda tuorum Romanorum gesta et ad comparandam immortalitatem . . .«; liber vero primus: »Cum in frequenti convivio essem ubi princeps quidam multis cum sodalibus laetum diem agebat . . . .«

Opus ab Averulino, qui et Philaretes apellari consuevit, idiomate italico primum conscriptum, Francisco Sfortiae Mediolani duci epistola [1]) ad initium posita dicatum, in codice senensi

---

[1]) Ex eodem, postmodum palatino Florentiae, n. 322, recens bibliothecae nationalis florentinae, publici iuris fecit cum nota, a. 1839 Joannes Gaye in Carteggio inedito d'artisti, t. I, p. 200—206.

se videsse, Iacobus Carrarius comes prodidit [1]. Id autem anno 1460 factum suadet non tantum codex olim Peirescii, in quo latine opus erat, a Montfauconio cum anni illius annotatione relatus [2] quantum auctor ipse de observatione horoscopi in urbe fundanda, scribens libro quarto: »Dominus [princeps nimirum, »a quo urbem extrui putat], ne qua sideris iniquitate gravetur, »mathematicos consulit et astrologos. Ex his unus astrorum pe»ritissimus benignum horoscopon idibus aprilis futurum signifi»cat; nam eius diei hora decima, quando ab inita salute christi»ana annus tunc quadringentesimus et sexagesimus supra mille»simum agebatur, nil faustius astronomica ratione fundari posse »docebat.« Quadriennio post, opus, uti videtur, reformatum ipse auctor Petro Mediceo Cosmi filio, epistola nuncupatoria immutata, obtulit, Vasario teste, qui codicem Mediceo tunc datum a se visum refert. [3] Codicem itidem alium italicum, in bibliotheca caenobii s. Hieronymi prope Valentiam Hispaniarum alias asservatum, ego in biblioth. gymnasii Valentiae Edetanorum, anno 1858 vidi; in eo titulos Antonii Averulini Philareti florentini, de architectura, ad Petrum Medicem, in italiano, saec XV. Cum autem in Hungariam ad Matthiam Corvinum regem Franciscus Bandinius florentinus vir ingenio magnificentiaque excellens, [4] anno circiter 1482 accessisset, Averulini architecturam italice scriptam ad eum detulit; rexque pro insigni suo in bonas artes studio, Antonio Bonfinio apud se degenti, ut eam latine redderet, mandavit: quam equidem interpretationem trium mensium spatio se fecisse Bonfinius affirmat, scribens: »Addebat »animum architectura, quam tribus sane mensibus Antonius Bon»finius in latinam e materna lingua traduxerat.« [5]

Prooemio hoc idem nuncupationis volumen ab auctore innuitur: »Quid dixeris, iam viso hoc libro quem in latinum mihi »traducendum demandasti? Nonne statim, visa pontium ichno-

---

[1] Lettere pittoriche, t. IV, p. 316; t. V. p. 234.

[2] Biblioth. ms. p. 1182.

[3] Codicem hunc bibliotheca Florentina nationalis habet hodiedum [cl. XVII, cod 30]. V. Vasari, Vite de' pittori. Florentiae, 1848. Vol. III. p. 290.

[4] Ficinus, epist. ad Iacobum Bracciol. Oper t. II, p. 657.

[5] Rerum Hungariae decad. IV, lib. 7, p. 633 — ed. Francofurti, 1581

»graphia, de traiicendo marmoreo ponte Danubio, Traiani exem-»plo, ac de aedificandis plerisque urbibus in Pannonia cogitasti?«

Opus, libris quinque ac viginti, de urbe condenda, eiusque singulis aedificiis, tum sacris, tum profanis, tum publicis, tum privatis exstruendis exornandisque, praecepta tradens, Vasarius valde improbat, cui redarguendo, haec rite editores florentini. »Il giudizio che il Vasario dà dell' opera del Filarete non è »scevro d' invidia, nè zenza un poco d'ingratitudine; imperciocchè, sebbene vi sia poco ordino nelle materie, una noiosa pro-»lissità di parole, e una affettazione di stile e di latinismi..., tuttavia »vi sono alcune notizie buone e importanti di artefici e di opere »d'arte, delle quali il Vasari fece suo pro nelle Vite; e molte »cognizioni scientifiche e pratiche delle tre arti, che egli non »dubitò di trasfondere nella sua Introduzione generale, senza »render giustizia nè dar minimo segno di gratitudine al Filarete, »del cui libro s'era in buona parte »giovato« [1]) Sumpsit auctor perpauca ex Vitruvio ac Leone Baptista Alberto. Cum typis editum opus nunquam fuerit, haud inopportunum censeo, singularia quaedam ex eo proferre.

Libro tertio, ubi de marmoribus praecipuis: »Marmorum »feracissima quondam Graecia perhibetur, quod ea quae Romam »et Venetias advecta sunt plane testantur ... Plerisque variae »animalium formae insunt, ab ipsa natura sponte productae; »quod in d. Marci basilica videre licet, ubi ad dexteram duae »insunt marmoreae tabulae, quibus dissectis cremita inest, qui »elatis manibus aliquod numen adorare videtur. Idipsum Byzantii »in celeberrimo Sophiae templo saepe visum est.«

Et libro XIX: »Non solum homines, verum et ipsam na-»turam pictura mirifice delectari novimus; quandoquidem in »marmoreis tabulis, quae in Marci basilica spectantur apud Ve-»netos, humanas suapte natura figuras incesse vidimus.«

Libro VI: »Neque ex Dalmatia Traurensisque [sic] Hispa-»nia defecere statuarii, neque ex Istria Dominicus.« Locus corruptus Iacobi Traguriensis, architecti et statuarii praestantis. nomen habuisse videtur; a quo Istwanfius Novigradi arcem instauratam fuisse scribit; [2]) ac Matthiae regi statuas

[1]) Loco citato, p. 291.

[2]) Historia Hung., lib. 28.

tres, Herculis, Dianae, Apollinis, ex aurichalco fusas com
rat Xistus Schier. [1])

Muriani, prope Venetias, historiam intersunt quae li
de porticu exornanda. »Sedilia in primis marmore obdu
»a tergo ad tertium usque brachium altitudinis, ex vari
»rum genere, tessellato marmore exornabimus: item alter
»rietem depincto intus vitro incrustabimus, quod varias
»lium formas referet; spectatu quidem nimis admiral
»quis haec efficiet? Angelus, iniquam, Muranus mei am
»mus, vitrariae artis peritissimus, qui etiam ex vitro c
»num et pretiosorum lapidum colores adulterat, intus vari
»gines recondit, quas nemo est qui non admodum admire

Libro XI, ubi de ecclesia, non tamen constructa, ut
praeseferunt: »Ecclesiam e vario marmore construximus
»tessellato opere pinximus: picturae auctor Marinus M
»Angeli Murani filius. Fenestrae omnes pictis speculari
»ornatae: vitream mixturam testudo et culmina retineba

Angelo huic operum vitrariorum artificii praesta
epitaphium Muriani in ecclesia divi Stephani positum
exscripsit Ioannes Georgius Palferus, retulitque, inter n
bilia Venetorum monumenta [ex nostra biblioth. L. X, (
f. 227.]

»Angele, pontificum qui secretarius eras,
»Terrarum fueras miraculum dominis,
»Cui patuit vitrea quidquid in arte latebat,
»Nunc pars terra iaces, parsque retenta polo«.
»Angelo Beruerio suisque posteris sacrum.«

Eius in laudem Ludovicus Carbo, ferrariensis ha
gramma [L. XII, CXXXVII, f. 46].

»Epigramma in Angelum venetum, optimum artific
»stallinorum vasorum.«

»Hic situs est vitream qui totam noverat artem,
»Angelus angelico praeditus ingenio.
»Lector apostolicus et secretarius olim,
»Additus ad cives, florida terra, tuos.

---

[1]) De biblioth Budensi, §. XII.

»Hunc rex Alphonsus, byzantius induperator,
»Gallia dilexit, Insubrium dominus.«

Libro XXI de palatio ex Venetorum usu construendo praecepta traduntur, aedificii etiam fronte exhibita.

Libro XXIV, ubi de opere musivo: »Pictura vero quae ex »tessellati operis incrustatione fit iam exoleverat; sed apud Ve»netos aliquantulum instaurata est. Ex vitreis tessellis constat, »quae variorum sunt colorum: ex quoque calore quinque ge»nere, luminum umbrarumque gratia fiunt. Vitra namque scal»pello, prout res ipsa postulat, in tesserulas mutilantur, quas ubi »miro ordine praepararis in laevigato arido designatoque pariete, »indito glutine, affiges: glutinum autem tale ex calce fit, quod »sale careat et marmore. In Petri basilica Romae tessellata pic»tura a Giotto elaborata spectatur: item Venetiis in aede Marci »tabula spectatur ex tessalla tam tenui, ut ex ovorum putamini»bus constare putetur.«

Textum libri XXV, de palatio quo Cosmus Mediceus Mediolani a Franciscus Sfortia duce donatus est, totum dedit Morellius in libro: Notizie e' operi di digegno nella prima meta del secolo XVI ec. Bassano, 1800, p. 161—164 »Sed de palatio »quod in urbe mediolanensi — planetae et duodecim signa »picta sunt.«

Operis Averulini a Bonfinio latine redditi exemplaria alia Romae exstare in biblioth. Vaticana et in tabulario sancti Petri in Vaticano, Mediolani in biblioth. Ambrosiana, et alibi, ex Montfauconio ex Mazzuchellio constat: omnium tamen luculentissimum procul dubio hoc est, quod pro Matthiae regis biblioth. Budensi scriptum et exornatum fuisse quisque videt intelligit. Pagina siquidem prima, quae Bonfinii epistolae initium affert, ad oram summam regis insignia, ad imam regem ipsum in throno sedentem exhibet; marginem vero praelia, corvi, aves, pueruli, flores, fructus implent, cum regis tropaeis, addita inscriptione: MA. C. TRO [Matthiae Corvini Tropaea]; omnia mirifico artificio depicta. Quinta itidem pagina, qua Averulini ad Mediceum epistola incipit, in parte summa regis insignia, in ima eadem multo ornatiora habet, inter varii generis aedificationes; in margina autem toto, aeque ac pagina prima, picturis varii generis, eiusdem tamen elegantiae, ornata est. Per totum quoque

opus schemata multa ad rem, de qua agitur, spectantia, diligentissime facta occurrunt; et in iis aedificiorum formae nonnullae ex nova praesertim architectura compositae. Codicem anno 1488 exaratum fuisse, anni illius nota, in lapide ad instar termini, qui libro undecimo depictus apparet, posita, indicio est. Biennio post, Matthiae rege vita functo, Ioachimus Turrianus venetus, ordinis Praedicatorum magister summus, eum sibi acquisivit, ac in bibliotheca coenobii sanctorum Ioannis et Pauli Venetiarum, quam instruebat, reposuit; in qua ad annum usque 1789 asservatus, bona tunc de causa, in Marcianam cum aliis plerisque translatus est.

Classis XXI.

HISTORIA ECCLESIASTICA.

Cod. 11 membr., saec. XIII, a. 358, l. 240, [L. IX. XXI.] X.

f. 202—217. Summa magistri Joannis Beleth, de reddenda ratione ecclesiasticorum officiorum, et quare et a quibus sint instituta, ac de quibus festis sanctorum.

Codex serius ab initio inscriptus: Anno Domini MCCCC. XXXI, circa festum beatae Catherinae virginis, Hungari sunt interempti, et quidam ex ipsis devastati in partibus Ciliae per Almanos, quosdam inhabitatores status ipsius Ciliae, regnante strenuissimo principe, rege Sigismundo.«

Cod. 24 chart., saec. XVI, a 268, l. 202. [L. IX. XLII.] O.

f. 1—4. Instructiones ordinatae per r. r. d. d. cardinales deputatos rhotomagensem, theanensem, papiensem, et senensem, die sabbati XX. maii, MCCCC.LXXII, pro r. d. cardinali sancti Marci, s. s. d. n. Sixti pp. IV. in Germaniam, Hungariam et Poloniam legato destinato.

Legato praeceptum: imperatorem ad bellum contra Turcas Hungariae et Poloniae reges ad mutuam pacem hortetur quibus etiam confirmationem pacis inter Polonos et equites theutonicos initae proponant.

f. 5—7. II. Sixti pp. IV, instructiones datae Urso de Ursinis, episcopo theanensis, eius nuncio, ad ea quae agenda sunt cum imperatoria maiestate et rege Hungariae.

Orator, mense februario anni 1481, cardinali melphitano, die 19 ianuarii legato designato subrogatus, habet in commissis: pacem componat inter imperatorem, ac regem Hungariae; utrumque ad bellum in Turcas moveat. De cetero, instructionibus Aleriensis (20 sept. 1477) utatur.

f. 17—18. Eiusdem instructio de agendis per r. d. (Joannem Andream) episcopum aleriensem, iturum ad partes Germaniae. »Primo ibit ad r. d. imperatorem et eius maiestatem visitabit ....« Romae, die 20 septembris, 1477.

Missus est Aleriensis ad imperatorem ac regem Hungariae pro pace inter eos facienda, vel saltem induciis paciscendis.

f. 30—31. — — — — instructiones episcopo ratisbonensi (Henrico IV. de Absberg) legato ad Caesarem. »In primis ... Cum eritis apud christianissimum filium nostrum ....«

Imperatorem, ut pacem habeat cum Hungariae rege in Turcas iam proficiscente, rogari mandat.

f. 39—40. — — — — instructiones ad regem Hungariae pro pace tractanda inter hunc et caesarem. Romae, 15 dec. 1475.

f. 45—54. Innocentii pp. VIII, instructiones nuncio et oratori suo, de gerendis apud sereniss. regem Hungariae. »In primis cum ad ... salutabit d. regem Hungariae, nomine ...«

Tractet orator pacem regem inter et Caesarem; archiepiscopi colocensis a rege in vincula coniecti causam cognoscat; clericorum corruptos mores reformet; ecclesiae decimas pendi curet; pro ecclesiae Strigonensis ac Quinque ecclesiarum praepositis apud regem, qui eos beneficiorum suorum redditibus ac posteriorem etiam libertate privaverat, intercedat; Joannem episcopum varadiensem ab olomucensi sede, in quam se intruserat, deiiciat eiusque in locum Joannem episcopum sirmiensem instituat, ac regem ipsum ad bellum in Turcas proferendum hortetur. Haec pontificis mandata.

f. 59—65. — — — responsiones ad litteras et informationes rerum hungaricarum Viennae, 30 ianuarii, 1489 datas per episcopum hortanum [Angelum Pecchinolium] nuncium et

oratorem apostol. ad Hungariae regem destinatum.« »Laudet primo et ante omnia, ac summopere probat . . .«

Legato mandat pontifex ut regem certiorem reddat de admissis a se Bohemiae ac Romanorum regis legatis, gratulationis de pontificiatu accipiendae causae; pro Zizimo ad se deducendo serio laborasse, et Anconitanos, pro quibus rex intercedebat, ecclesiae communione ea una de causa se privasse, quod nonnulla adversus ecclesiasticam libertatem statuissent.

f. 116—126. Alexandri pp. VI instructiones cardinali rhegino [Petro Isuelleo], legato ad reges Hungariae, Bohemiae et Poloniae. »Cum res impiissimorum Turcorum, sicut palam est omnibus . . . Romae, 18 novembris, 1550.«

Bellum turcicum, quod legato promovendum erat, harum instructionum, argumentum est.

Acta fol. 39—40, 50—65 et 116—126. exscribenda curavi in usum academiae litterariae pestinensis mense iunio, 1852. (Valentinelli.)

Cod. 27 chart., saec. XVI, a. 326, l. 222. [L. IX. LXVI.] Y.

Epistolae, maxima ex parte autographae, virorum vel genere, vel dignitate, vel litteris illustrium, ad Petrum Paulum Vergerium, nuncium apostolicum ad Ferdinandum regem aliosque Germaniae principes, pro concilio cogendo, pleraeque annis 1533—1535.

Inter alias litterae Stanislai I. Thurzo episcopi olomucensis et Georgii Logi silesiensis.

Cod. 28 chart., saec. XVI, a. 330, l. 220. [L IX. LXVII.] Yc.

Petri Pauli Vergerii, nuncii apostolici ad Ferdinandum I. Romanorum regem, epistolae autographae ad principes et viros illustres, de concilio cogendo.

Earum potissimae datae sunt annis 1534—1545, Ferdinando regi, Alberto et Georgio marchionibus Brandenburgi, Ludovico palatino Rheni ac Bavariae duci, Joanni Faber episcopo vindobonensi.

Codd. 79—84. chart., saec. XVIII, a. 310, l. 210 [L. IX. CXXV—CXXX.] R.

Bern. Mariae de Rubeis, schedae et monumenta ad eius opus: Monumenta ecclesiae aquil. Venetiis impressum a. 1740.

Sex voluminibus in folio, vel ab auctore, vel ab amicis

diligenti cura inscripta, exstant documenta plura, quorum minima pars in opus antea dictum illata.

Volumine secundo comprehenduntur: epistolae Sigismundi.

In quarto: Comites Cilleiae et Joannes de Moravia.

Cod. 98 chart., saec. XV, a. 210, l. 155 [L. IX. LXXV.] N.

f. 1—108. Historia salonitanorum pontificum atque spalatinorum, ab origine ad annum 1266. »Dalmatia secundum Isidorum, est prima pars Graeciae, et dicitur a Delmi . . .«

Opus Thomae archidiaconi spalatensis, et a Schwandtnero in Rerum dalmaticarum scriptores editum.

Auctor anno 1120 natus [cap. 30], spalatensis capituli archidiaconus [cap. 32], potestati Anconae legatus [cap. 33—34], spalati archiepiscopatu sibi oblato refutato [cap. 45], regi Hungariae legatus missus [cap. 47, 51], obit a. 1268, sepellitur in ecclesia s. Francisci Spalati. De eius historia ita Bail in editione altera praefatur: »Quomodocumque existimaverimus de Thomae Historia, de rebus tamen croaticis atque dal»maticis egregie meritum fateamur oportet, in primis si eruditae »illi aequanimitati ius permiserimus, quae in toto archidiaconi »genere, mirum in modum, pro eius ingenio elucet.« Quidam serius addidit notas marginales, quas inter sic f. 53 auctoris nomen, saeculo XV minime notum, divinatur: »Hic Thomas ar»chidiaconus forsitan compilator huius operis.«

f. 109—125. Historia edita per Micham Madii de Barbacanis de Spalato, de gestis romanorum imperatorum et summ. pontif. pars secundae partis de anno Domini MCC nonagesimo [usque ad a. 1330.] »Nicolaus IIII. papa, dictus frater Hieronymus episcopus praenestinus, natus . . .«

Publici iuris facta est a Joanne Lucio in opere: De regno Dalmatiae et Croatiae. Amstelod. 1666. p. 371—380, et a Schwandtnero in Rerum dalmaticarum scriptores. Pars autem secundae partis dicitur relate ad historiam antecedentem.

f. 125—132. Summa historiarum tabula : Cutheis, de gestis civium spalatinorum sul brevitate compilata ex diversis chirogra phis de temporibus retroactis; et primo d peste et clade epidemica, quae cepit viger Spalati, anno Domini millesimo CCC XL. VIII luce XXV mensis decembris [ad a. 1366.] »Hei proh dolor! Qui animi vel quae linguae hominum posset expri mere et explicare . . .«

Edita ibi a Joanne Lucio, p. 381—385; ac Schwandt nero, quibusdam tamen in titulo immutatis.

f. 133. Privilegium Alexandri Magni Slavis concessum e linguae eorum, extractum ex quodam libro graeco antiquissimo apud Constantinopolim reperto et translatum in latino de verbo ad verbum.«

f. 136—137. Litterae finium villae Cariae, in favorem Thomae de Lucaris, communis et civitatis Ragusii rectore Marino, q. Michaelis de Bona, die 28 febr., a 1403.

Cod. 99 chart., saec. XVI, a. 210, l. 150. [L. X. CCXXVII.] N.

Chronica Dalmatiae et Salonae per Andream Spalatinum. Folia 146. Idem est ac opus Thomae archidiaconi spalatensis, in codice praecedenti.

Codd. 100—107 chart., saec XVIII. a. 383. l. 253. [L. IX. CLXIX—CLXXVI.]

Danielis Farlati: Illyricum sacrum cu continuatione Jacobi Coleti.

Emendationes et additamenta, manu continuatoris, addi sunt, raro admodum volumine primo usque tertium, frequenti quarto usque sextum. Idem Coletus quaedam quoque annota continuationis voluminibus septimo et octavo, ab eo annis 18 —1819 editis.

Cod. 120 membr., saec. XIV, a. 180, l. 180 [L. CCCLII.] B.

Jacobi de Voragine legenda aurea. Desunt nomina, qu in editionibus parent; inter alia: nomen s. Elisabeth.

Cod. 140 chart., saec. XV, a. 200, l. 155 [L. IX. LXI.] Z.

f. 49—45. Petri Ranzano Vita b. Vincentii de Vale libri tres.

f. 119—123. Vita s. Martini. Prologus: »Plerique mo

lium studio et gloriae saeculari inaniter dediti . . .«; vita: »Igitur Martinus Sabariae Pannoniorum oppido oriundus fuit . . .«

Cod. 184 chart., saec. XVIII, a. 310, l. 217. [L. IX. CXXXIV.] Ml.

Jacobi Antonii Tagliapietra: origo et series monasteriorum tum fratrum, tam monialium ordinis Praedicatorum s. Dominici. Opus partibus octo distributum.

f. 402—504. De monasteriis provinciarum Hungariae, Teutoniae, Bohemiae.

f. 584—641. — — — Daciae, Graeciae, Terrae Sanctae, Dalmatiae, etc.

Classis XXII.

HISTORIA PROFANA.

Cod. 5 chart., saec. XVI, a. 300, l. 210 [L. XIII. CXVIII.] N,

Dionysii Halicarnassaei, de Thucydidis historia iudicium, Andrea Duditio pannonio interprete. »In iis libris, Q. Aeli Tubero, quos iam antea de imitatione conscriptos emisimus . . .«

Auctor, praepositus thermarum superiorum budensium et canonicus strigoniensis, versionem inscribit Q. Aelio Tuberoni. Codicem autographum cum literis et emendationibus eundem, collatione diligentiori instituta, censeo ex quo Aldus Manutius Venetiis. a. 1560 publici fecit iuris, quemadmodum et exemplar impressum Marcianum idem est quod Duditius passim annotavit. Idem nuncupat editionem Patavio, III. nonas martii, 1560: »ill. ac. rev. D. D. Nicolao Olaho, archiepiscopo ecclesiae metropolitanae strigoniensis, legato nato, primati Hungariae, ac sacratiss. caesareae regiaeque maiestatis summo secretario, cancellario ac consiliario etc. principi optimo atque amplissimo«, his, ad normam typographi, in margine annotatis: Questo titolo tutto come sta, senza levare pur un punto, è tanto necessario al paese nostro che non si può lasciarlo senza offendere grandemente l'animo dell' arcivescovo, sicchè devoranda est haec barbaries.« Loca graeca promissiora sub fine voluminis leguntur.

Cod. 62 chart., saec. XV, a 293, l. 202. [Z. L. CCCCIX.] E.

Joannis de Crivellis, scriptoris apostolici, compendium h toriae de romana republica, imperatoribus; bellorum civilium ter Caesarem et Pompeium, Augustum Caesarem et Antoniu Januae civitatis. Libri tres.

f. 1—29. Liber primus a regibus Albanis et generatic Romuli historiam reipublicae et gesta imperatorum usque Sigismundum Caroli filium excurrit.

Cod. 79 membr., saec. XV, a 170, l. 130 [L. X CCXXXV.] N.

Benvenuti de Rambaldis de Imola, libellus augustalis, ε imperatorum omnium a Julio Caesare ad Venceslaum abbrevi descriptio. »Primus igitur qui Romanorum arripuit imperiu fuit Jul ius Caesar, Lucii C. filius . . .«

Praeeunt dedicationis epistola de qua infra; index alpha ticus centumtredecim vitarum, prooemium ad Nicolaum March nem Estensem: »Optas . . . . heroicarum virtutum cultor po faciliter.« Venceslai vita, prae aliis codicibus ac editionibus vitam Venceslai absolutam: »sed coronam imperii, animi segni minime obtinuit· omnem suam pueriiciam libidine et luxu foe vit: obiit cum tricesimum ageret annum. τέλος.

Quod notatu singulare accidit, id est Ant. Th. [Antoni Thebaldaeum] codicem hunc nuncupasse Divo Matthi regi invicto Pannoniae Boemiaeque, epistola, qu anecdotam puto: »Mandavit mihi majestas tua et libellum de tis imperatorum emendarem, quem, etsi propter barbarorum c luvionem, pertinacis mendae omni ex parte depravatum repe conatus sum reddere emendatiorem ac proprio scribere χειρογρά Sed cum sciam splendorem tuum plurima lectione oblectari, velle ad unguem optima quaeque noscere, non videor prop summam auctoris brevitatem illi aut mihi satisfecisse; quod gratum erit, expectabis a me novam editionem quae singulor imperatorum vitas non ita ieiunas, sed floridiores et uberio enarrabit summo cum studio, nam nihil esset tam arduum atq laboriosum quod illius nutu avidissime non exsequerer. Val Novum augustalem libellum serius Thebaldaeum exarasse mini constat. Quod volumen hoc, non aliud, regi obtulerit, vel o rendum sibi proposuerit, ex eo liquet quod titulum paulo imm taverit, erasis enim verbis: Clarissime Marchio« (Nicolaus Est

sis) intulit »Serenissime rex« ac margines picturis ornavit, inferiori duobus puerulis appositis insignia eius regis tenentibus.

Cod 81 membr., saec. XVI, a. 210, l. 142. [Z. L. CCCCVII.] P.

Joannis Michaelis Nagonii vitae Caesarum, ab auctore cive Romano et poeta laureato dictae magnifico ac generoso d. Andrea Gritti p. veneto.

Idem Nagonius auctor est septem librorum poematum ad Wladislaum II. Boemiae et Hungariae regem, quos edidit Leopoldus Joannes Scherschnick. Pragae. 1777. 8°, et operis in codice classis hujus sub nro. 80. contenti.

Cod 114 chart. saec. XVI, a. 335, l. 234. [L. X. XLV.] Mk.

Index geographicus. »Aborsus et Crepsa, vulgo Ossero et Cherso in Illyrici ora iuxta Istrorum agrum . . .«

Volumen, foliorum 41, tabulis corioque aurato antiquitus compactum, caret folio primo [certe ob diagrammatum elegantiam abscisso] et quatuor fibulis.

Cod. 115 chart., saec. XVI, a. 310, l. 212 [L. X. CXLVI.] Z.

Petri Coppi, summarium totius orbis.

Praeest index fol. I—VII, quo operis distributio occurrit: Succincta huius operis descriptio in quatuor libellis colligitur. Primus in se continet descriptionem mobilis cum sphaeris et elementis et totam terrae geographiam cum mensuris partium . . . Secundus continet Europam, in qua sunt Hispania etc., praeterea . . . Illyricum, Hungariam etc.

Cod. 166 chart., saec. XV, a. 208, l. 157. [L. X. CVI.] M.

Marci Antonii Sabellici, de vetustate patriae aquileiensis libri sex. Folia 85.

Auctor, operis ceteroquin pluries editi, libros de universa Foroiulii historia pertractantes ita distribuit ut primo patriae situm, altero patriae vetustatem, tertio hunnicum bellum quarto longobardicum etc. excutiat.

Cod. 167 chart., saec. XVIII, a. 199, l. 133. [L VIV, LXXXI.] Yc.

p. 143—231. Nicolai Canusii, iuliensis, de patriae restitutione libri duo.

Opus apologeticum adversus Sabellicum, qui Hunnium Utinum appellavit, quod ab Hunnis originem duxisse crederet.

p. 657—730. Discorso del sig. Cornelio Frangipane di Castello d'intorno i passi e le fortezze che dovrebbero farsi nella patria del Friuli, e delle distanze de'luoghi.

Nomini Cornelio Frangipane Jacobum Valvasone ,e Fontaninius suffecit.

Cod. 170 chart., saecc. XVI—XVIII, a. 302, l. 210 [L. XIV, LI.] Yc.

Opuscula variae eruditionis de rebus foroiuliensibus a Justo Fontaninio collecta, quaedam sua manu.

p. 195—237. Acta Sanctorum: .... Elisabeth lantgraviae Thuringiae ....

Cod. 171 chart., saec. XVI—XVIII, a. 324, l. 210. [L. XIV, XLIV.] Yc.

Opuscula a Justo Fontanino [qui plura sua manu exscripsit] collecta, foroiuliensia maxime.

f. 170—175. Epistolae variae ... Sigismundi imperatoris dominis de Tarcento.

Cod. 178 chart., saec. XVIII, a. 269, l. 195. [L. XIV, CLIII.] R.

f. 41—48. Girolamo di Porzia, Descrizione del sito, confini, costumi, governi della patria del Friuli, coll' utile che da quella ne cava il serenissimo dominio, e spese che ivi fa.

Syllabis institutis urbium, fluviorum, torrentium, nundinarum, ecclesiarum cathedralium abbatiarum, praepositurarum, capitulorum, praelatorum, castellanorum, communium, parlamentorum, vectigalium, arcium, feudorum, iurisdictionum, iis reliquum operis (f. 53—98) tribuit, plura interserens scitu digna de conditione loci, historia, populatione, familiis. Hic iurisdictionum ordo: Concordia .... Castelnovo, Belgrado... Udine, ... Gradisca, Gorizia....

f. 108—113. Catalogo degli opuscoli che si contengono in tre codisi della libreria de pp. di s. Domenico di Capodistria.

Codici primo insunt epistolae Nicolai Sagundini cardinalis, ... Petri Pauli Vergerii diversis etc.

Cod. 180 chart., saec. XV, a. 332, l. 239. [L. X. XI.] Yc.

Annales veneti serenissimi Andreae Danduli Venetiarum ducis.

Cod. 186 chart., saec. XVI, a. 345, l. 233 [L. X. X.] Mk.

Andreae Danduli chronicon, cum continvatione Raphaini Caresini.

f. 1—159. Libri quartus usque decimum chronici plioris.

f. 160—64. Chronicon venetum incerti auctoris.

f. 165–197. Chronica edita per me Raphainum de Caresinis, cancellarium Venetiarum.

Opella, emendatior ac in editione, dat bellum hungaricum trifariam divisum, ut in vetustissimo authentico Caresini [It. VII.DCCLXX.]

Cod. 192. chart., saec. XV, a. 282, l. 193 [L. X, CCLIX.] N.

f. 1—53. »Incipit chronica Venetorum, edita per serenissimum dominum d. Andream Dandulo, inclitum Venetiarum ducem, et primum de pronosticatione urbis.«

f. 53—72. »Incipit chronica Raphaini de Carisinis, cancellarii Venetorum, continuando ystoriam post chronicam illustrissimi dom. Andreae Dandulo, inclyti Venetiarum ducis.

Cod. 193 chart., saec. XVII, a. 335, l. 299. [L. X. CCCLI.]

p. 1—224. Andreae Danduli Chronicon extensum.

p. 224–248. Continuatio prima.

p. 248—331. Chronica Raphaini de Carisinis cancellarii veneti, continuando ystoriam post chronicam ill. dom. Andreae Danduli etc.

p. 332—362. Continuatio tertia, annis 1497—1545.

Cod. 194 chart., saec. XVII, a. 335, l. 230. [L. X. CXXXVII.] Z.

»Incipit chronica (abbreviata) Venetorum, edita per sereniss. dominum d. Andream Dandulo, inclitum Venetiarum ducem, et primo de pronosticatione urbis.«

Apographum codicis praecedentis concludit prima continuatio, missis Caresino ac ceteris additamentis.

Sub fine, codex foliorum 100 inscribitur: »Chronica Danduli in bibliotheca s. Georgii Ven. incipit: Patronus ecclesiae« etc., desinit: »sepulture traditur.«

Cod. 195 chart. saec., XVII, a. 290, l. 280. [L. X. CCLXII.] N.

Idem ac praecedens, cujus est apographum, foliis 158.

Cod. 196 chart., saec, XVII, a. 380 l. 268. [L. X. VI.] X.

Idem, nullo exscriptionis discrimine, foliis 77.

Cod. 197 chart., saec. XVIII, a. 203. [L. X. CCLXXVII.]

Idem ex codice Regio parisiensi VIMCLXII. (6162) sic descriptus: »Codex chartaceus, olim Colbertinus, Ibi continentur: 1º Excerpta ex chronicis domini Andreae Dan-

dulo, inclyti Venetiarum ducis: ad calcem subiicitur catalogus ducum Venetiarum, ab urbis origine et Paulutio Romano, primo duce, ad annum 1480 et Joannem Mocenicum.«

Cod. 198 chart., saec XVIII, a. 290, l. 200. [L. X. CLIV.] Z.

Idem chronicon abbreviatum. Foliis extremis 164—165 occurrit index ducum a Paulutio Anafesto ad Bartholomaeum Gradonico.

Cod. 199 chart., saec. XVIII, a 330, l. 220 [L. X. V] X

Idem chronicon abbreviatum. Compendium in exemplo hoc finit ut in chronico extensum ad annum 1289. Codex paginarum 254.

Cod. 200 chart, saec. XVI, a. 410. l. 283. [CXXXVI.] Z.

Nomina ducum cum suis actibus chronicae Andreae Danduli.

Volumen foliis linteis constat 47.

Cod. 201 chart., saec. XVII, a 300, l. 206. [L. X. CXXXVIII.] Z.

f. 1--6. Appendix chronici Andreae Danduli.

Principio statim continet fragmentum chronici brevioris ab anno 1280, quo finit extensum, ad annum nempe 1342, additis tantum nominibus electorum ducum. In calce lego: »Finis aliorum annalium usque ad haec tempora 1342.«

f. 7—57. Raphayni Caresini, continuatio chronici veneti Andreae Danduli, ab anno 1342 ad 1383.

Chron. primigenium, additamento nullo, legendum in Scriptt. rer. ital. XII. col. 417--483.

Cod. 202 membr., saec. XIV. a. 312, l. 240. [L. X. XXXVIa.] Ma.

Hec est chronica Venetiarum per annos Dom. nostri Jesu Christi divisa . . . . . ultimo insertum est omnes rectores qui fuerunt per ducalem magnificentiam destinati tam ad partes Dalmatiae et Chroatiae quam Ystrie.

f. 3 - 10. Actum primum de hedificatione Venetiarum (1421) et . . . . . . devastatione multarum civitatum facta per Atilam — mala fine Atile translatione sedis Aquil. in Gradum.

f. 194—200. Nomina rectorum Sclavoniae.

Cod. 205 membr., saec. XV, a. 262, l. 193. [L. X. CXLIII.] Z.

f. 1—179. Laurentii de Monacis, chronicon civitatis Venetiarum. Libri XVI.«

Cod. 206 chart., saec. XV, a. 210, l. 140 [L. X. CCXCV.] D.

Ex chronico veneto Laurentii Monacis liber XV.

Codici foliorum 26 deest quartum supra vigesimum.

Cod. 214 chart., saec. XV, a. 233, l. 171. [L. X. CCC.] D.

I. f. 3—17. Chronica iadratina seu historia obsidionis Jaderae, anno MCCCXLVI. »Decet acta strenua in chronicis historiographo sermone recondere non solum ut praeteritorum . . .«

Historia obsidionis Jaderae, iam septena vice rebellis, anno 1346 a Venetis habitae, a scriptore coaevo, scite et diligenter narrata. Auctor, etsi anonymus, Venetum se pandit quod frequentius ducem Andream Dandulum »dominum nostrum« apellet et reipublicae se plane addictum testetur. Habes in opere quod egregie opponas narrationi aeque anonimae eius obsidionis, a Joanne Lucio inter »Scriptores rerum dalmaticarum« relatae. Edidit itale codicibus Svaieri collatis, Jacobus Morellius Venetiis anno 1796, qua occasione eques Aloysius Pisani procuratoriam s. Marci dignitatem adeptus est.

f. 18. De obsidione in chronico narrata, hexametri XXXV.

f. 18—20. Submissio civitatis Iadrae et districtus domino duci et communi Venetiarum. »Ad laudem et gloriam... Constituti coram serenissimo d. d. Andreae Dandolo . . . . . . MCCCXLVI indictione XIIII, die XV mensis decembris, Venetiis, in cancellaria Venetiarum . . . .«

f. 20. Epitaphium domini Petri Civrani, tumulo positum et sculptum super portam claustri sancti Georgii maioris.

f. 21—23. Commissio ducalis Domini Andreae Dandulo nobili Petro Civrano, capit. generali constituto Jaderae expugnandae. Venetiis, die XI aprilis, XIIII indictione MCCCXLVI.«

Dux mandat ut sit capitaneus generalis omnium galearum nostrarum armatarum et disarmatarum, tam communis quam specialium personarum . . . . ; civitas Jadrae debeat viriliter expugnari per mare et per terram, et accipi per vim belli.

Cod. 215 chart., saec. XVII, a. 209, l. 148. [L. X. CCXIV.] N.

Joannis Dominici Spazzarini, cancellarii patavini rerum venetarum quaedam.

Auctor sibi propositum in prooemio testatur »quam breviter perstringere universam historiam eorum, quae Veneti in continentem a primordio cum Patavinis, almae urbis venetae fundatoribus, cum Scaligeris etc. . . . . hostibus etiam interea detectis regibus Pannoniae, Bohemiae, Poloniae quae ad haec usque tempora memoratu digna gessere . . . .«

Codex, foliorum 44.

Cod. 216 chart, saec. XV, a. 215, l. 152. [L. X. CXXV.] Mh.

f. 1—71. Philippi Callimachi Experientis, in libellum de hiis, quae a Venetis tentata sunt, Persis et Tartaris contra Turcos movendis. »Postquam Vladislaus Poloniae atque Hungariae rex, qui viribus et aspiciis simul suis, simul ceterorum . . . .«

Opus pluries vulgatum unacum oratione proxime insequenti.

f. 73—135. Eiusdem, ad Innocentium VIII. pont. max. Janua ortum, de bello inferendo Turcis oratio.

Oratio eo habita ut foedus cum rege Poloniae contra Turcas iniret.

f. 142—288. Ph. Callimachi Experientis, ad serenissimum principem Casimirum Poloniaé, de rebus gestis in Hungaria et contra Turcos per fratrem ipsius divum Vladislaum Poloniae atque Hungariae regem inclitum. Libri tres.

Cod. 232 chart., saec. XV—XVI, a. 324, l. 223 [L. X. CCCV.] D.

f. 44—49. Marci Danduli, oratoris veneti apud Wladislaum Bohemiae atque Pannoniarum regem illustriss. habita oratio. »Cum Venetiis nunciatum esset, seren. rex, te Pannoniarum regem declaratum . . . . . Acta Budae, X. cal. ianuarii, anno salutis 1493.

Oratio latuit diligentissimum Joannem degli Agostini, qui ceteroquin de ea legatione sic scribit: »Volendo . . . la republica congratularsi seco lui (cum Vladislao) della novella esaltazione a codesto secondo trono (Hungariae) spedi con carattere di suo ambasciadore il nostro Dandolo, il quale, passati ch' ebbe i convenevoli uffizj con Ladislao, si meritò da lui, a cagione di sua

eloquenza, unitamente colle divise, lo specioso titolo di cavaliere. (Scrittori veneti. t. II., p. 284.)

f. 61—64. Fr. Augustini Musaei tarvisini, eremitae augustiniani, theologi, constitutio sive interrogatio a marescalcho caesar. maiestatis sibi et socio Joanni Petro cremensi facta post suum de Buda in Viennam reditum. »1535, a di 14 Febraro. Giunti in la città di Vienna a di 3 di febraro la sera tardi Zampiero da Crema et mi insieme . . .«

Si litterarum regesta Francisci Contareni, veneti apud Carolum V. oratoris annis 1534—1536, quae apud nos asservantur (I. VII, DCCCII) scrutor, in epistola (Vienna, X febr. 1534) lego: »havendo inteso esser venuto in questa terra uno frate et uno secular, quali dicono esser sta servitori delli fioli q. Sor Alvise Griti et venir da Buda, et esser sequestrati nel suo allozamento con ordine che non parlino ad alcuno, parlai a sua maestà pregandola ec.

f. 65—70. Eiusdem, de expugnatione Megghes cui interfuit, ad Franciscum Contarenum oratorem. »Anno Dom. M.D.XXXIIII. Die prima martii cum domino Antonio Gritti, filio illustrissimi domini gubernatoris, discessimus Buda . . . . die 19 febr. 1535 (m. v. 1534.)«

Tum constitutionem, tum narrationem de expugnatione Megghes codice altero (I.VII, DCCC II, f. 42—50) exscriptum edidit Joannes Nagy volumine tertio »Magyar Történelmi Tár.« Pest. 1857. p. 61—81.

Cod. 258 chart., saec. XVI, a. 292, l. 205. [Z. L. CCCVIII.] E.

Libri decem vitae, morum, rerumque gestarum (1387—1418) Caroli Zeni veneti, ad Pium secundum pontificem maximum, Jacobi (Zeni) feltrensis et bellunensis antistitis. Folia 100.

Continet inter alia epistolam reipublicae Venetiarum ad Ludovicum regem Hungariae datam in campis Clugiae, primo martii 1380: »Quid agas ut videas de nullo confisa . . . .«

Cod. 293 chart., saec. XVI, a. 319, l. 228. [L. X. CXLVIII.] Z.

Michaelis Cavichii, adversaria historica, praesertim veronensia, autographa.

f. 24—186. Ex pervetustis pugilaribus a me Michaele C.

decerpta vernaculis et in latinum incultum usque ad annum 1500 paululum traducta etc.

Annales universi ad annum usque 1550, ratione continuo habita ad historiam Veronae; inter alia fol. 28: Ungari Veronam incedunt a. 951.

Cod. 317 chart., saec. XVI, a. 210, l. 140. [L. X CLXVIII.] Z.

Codicem, quem primum possederant Franciscus del Fiorentino et Jacobus Sebastiani Schotti de Pisis, dono dedit Apostolo Zeno die 21 aprilis 1741 eques Hector comes Morelli, tenente colonello del reggimento Berlinghen al servizio della regina di Ungheria.

Cod. 325 chart., saec. XVII, a. 300, l. 205. [L. X. XL.] Ye.

f. 1—135. Dominici Zavorei, de rebus dalmaticis libri octo, admodum illustri ac reverendo d. d. Fausto Verantio episcopo chanadiensi, sacrae caesareae regiaeque maiestatis consiliario, cognato et domino meo observandissimo.«

Auctor sebenicensis, cum in familiaritatem Rodulphi II imperatoris receptus, Venetiis fieret suspectus, exulare cogitur, cui »intestino dolori ut medelam aliquam afferet, historiarum lectioni operam navare coepit, atque de rebus dalmaticis historiam contexere decrevit. Narratio ad annum usque 1437 perducta, minime est editum.

Cod. 329 chart., saec. XVIII. a. 210, l. 150. [L. X. CCLXXIII.]

Ex Melchioris Inchofer annalium Hungariae tomo secundo excerpta.

Operis Inchofer a soc. Jesu tomus primus ad a. 1559 excurrens, editus est Romae a. 1644. Reliqua in codice nostro anecdota, quae a. 1100 pertingunt, saeculo proxime elapso, ex autographo Marci Gerlizi canonici zagabriensis, postmodum vero eius capituli bibliothecae dono dato, excerpta sunt in usum, credo, P. Philippi Riceputi pro Illyrico sacro, qui principio qui quaedam sua manu notavit.

Codicem foliorum 250, abb. Jacobus Coletti, domo Venetiis anno 1825 bibliothecae nostrae dono obtulit.

Cod. 330 chart., saec. XV, a. 307, l. 210. [L. X. XCIV.] Z.

»Ludovici Tuberonis, dalmatae. abbatis, commentariorum de temporibus suis.

Libri undecim.« »Felicioribus ingeniis ad exequendam historicam materiam subiecturus, scribendique facultatem praebiturus, statui amicorum hortatui . . .«

Opus non una vice editum. In impressionibus desideratur epistola qua auctor Gregorio Frangepani Colocensium pontifici commentaria nuncupat.

Cod. 339 chart., saec. XV, a. 338 l. 236 [L. X. CXXIV.] Mg.

f. 2—256. Dominici Bandini, sive Bandini filii, grammatici aretini, liber de populis, de aedificiis, de provinciis, de civitatibus, de insulis.

Ad Hiberniam insulam nominat strenuum militem Malatestum de Arimino, dictum Ungarum.

ADDENDA:

Ad. Classem VIII.

JUSCANONICUM.

Cod. 125 chart., saec. XVI. a. 280, l. 260 [L. IV. LXXIV.] Yc.

Acta conciliorum constantiensis [1414—1418] et basiliensis [1431—1449].

f. 1—276. Ordinationes, statuta, constitutiones, decreta aliaque acta et gesta concilii constantiensis.

Praecedunt acta pro loco concilii designando, breve Joannis papae XXIII. ad Franciscum Zabarellam archiepisc. florent. et Antonium de Chalant cardinales, missos ad Sigismundum Romnnorum regem, ut ea de re conferant; illius ad hunc orationes; instrumenta notariorum; litterae Sigismundi et pontificis; magnatum, civium Constantiae; omnia anno 1413 data; item descriptio itineris papae a Bononia Constantiam usque.

Cod. 213 membr. saec. XIV. a. 240, l. 162 [L. V.LXXV.]

Statuta Scardonae, a principio mutila incipiunt verbis extremis capituli secundi: »modo omnes praecipuas festivitates quas ecclesia solempni veneratione celebrandas denunciat, volumus similiter operum vacatione veneri et coli et qui contra fecerit solvat bannum ad arbitrium curiae.

Rubricae numero 143. Occurunt officiales communis: buccarii, bruchinarii, tribuni vel pristaldi. Arma per

burgam et civitatem vetita sunt: ensis, gladius. cultellus, clava macia, lancea, burdo, manarium, panceria mulata, bracera. Plura insunt de barcis vel collis natantibus de piscatione, scilicet de piscibus captis tam cum igne, quam sine igne, tam diu quam noctu donandis comiti et iudicibus variis: anguilla, grongusbilizna, sive chembla, dentoso, scamalis, pulpibus, salpa, psovina, plasnacha.

Poena irrogatae sunt infamia, verbera, frustatio per civitatem; scocatio super nasum ab una auricula adaliam; obtruncatio manus dexterae, quae libris quinquaginta redimi possit, carcer, destructio domus, bannus perpetuus omnibus diebus vitae, punitiones ad arbitrium curiae, suppensio per gulam pecuniariae in libris denariorum parvulorum, solidis romanabis iperperis. In mulierem acrius inquiri; nulla mulier nec malvendosa sive revenditrix debeat manere ad filandum in foro; nuncii teneantur rumpere connunculas, (colos) foeminae non faciant artes magicales, vel herbarias secus igne comburantur.

Cod. 214 chart. saec. XIV. a. 293, l. 219. [Z. L.CCXVIII.] E.

Statuta Sibenici libri sex. Conveniunt fere ex integro cum editione veneta anni 1608, cui emendandae castigata confert eorum lectio. Foliis octo praeit capitulorum index. Plura occurrunt in textu compendia litterarum: tituli ut et pericoparum obeli rubro colore; rubro in coeruleo litterae capitulorum unciales notantur.

Codex habet folia 70 praeter desideratum sub fine libri primi. Etsi de aetate non liqueat, tamen certo certius ante annum 1412, quo libens reipublicae venetae potestatem subiit, volumen exaratum constat, quod passim loco verborum ducis e[illegible] e communis Venetiarum quae in editis habentur legatur domini regis.

Ad Classem X.

PHILOSOPHIA.

Cod. 250 memb. saec. XV. a. 212, l. 149 [LXIV.CXXVI.] Mg.

f. 30—33. Ambrosii Michete, dalmate oratio gratulatoria pro civitate sibinicensi ad Pasqalem Maripetrum, ducem Venetiarum, acta in ducali palatio, die Mercurii primo februarii MCCCCLVIII, indictione VI. Non admiretur celsitudo tua ill. pr. nosqui longis et maritimis navigationibus ab huiusmodi officio et munere legationis excusamur.

In ipsa oratione versus finem nominatur generosus equestris ordinis Marcus Zeno praetor noster (sibinicensis) et Urbanus Vignate non minoris dignitatis quam auctoritatis vir pontifex sibinicensis.

Ad Classem XXI.

HISTORIA ECCLESIASTICA.

Cod. 90 chart. saec. XVIV, a. 310, l. 215 [L. XIV.CXXXVII.] R.

f. 233—240. Lezioni di mons. (Filippo) del Torre in propaganda. »Quandonam patriarchatus Aquileiensis habuerit originem et an a Schismate.« Una e l'altra parte diquesto »quesito e stata trattata dal Card. Baronio . . .«

Auctor adversatur opinioni nomen patriarchae a metropolitanis aquileiensibus tempore schismatis usurpatum, quod de tribus capitulis appellatum saeculis sexto et septimo Dei ecclesiam infecerat, sibique suadet illud nomen sensim sensimque enatum ex *a*) istius ecclesiae a Marco conditae praestantia, *b*) amplitudine quod Austriae partem Sclavoniae, Hungariam cis Danubium et provincias: Istriensem, venetam rheticam sibi subdidisset, *c*) praesulum dignitate, qui in conciliis romanis primo loco post pontificem sedebant.

Ad Classem XXII.

HISTORIA PROFANA.

Cod. 172 chart. saec. XVI—XVIII. a. 311. l. 218 .[L. XIV,XLVIII.] H.

f. 94—101. Testamento di Mario Frangipani.

Cod. 233. chart. saec. XV XVI, a. 295, l. 210. [L. X.CCCIX.] D.

Exempla tractatuum quorundam foederis et induciarum inter diversos diversorum temporum principes ab a. 1327 ad an. 1578 fol. 203.

16) 1493. 4. junii. Sententiae super differentiis vertentibus inter Venetos et subditos imper. de confiniis Lupoglava, Semichiis, Rotti et Cernigradi.

E közlemény befejezése előtt kötelességemnek tartom Veludo János főkönyvtárnok és gróf Soranzo alkönyvtárnok uraknak, azon lekötelező előzékenységért, melylyel a »Marcianában« tett tanulmányaimat előmozdítani sziveskedtek, őszinte köszönetemet kifejezni.

Vegyes közlemények.

— **Jelentés a Magy. Nemzeti Múzeum könyvtáráról.** A M. Nemzeti Múzeum könyvtára az 1883 év első felében összesen 1542 kötet vagy füzet nyomtatványnyal, 20 kézirattal, 3 szines kézirajzzal és 554 darab oklevéllel és levéllel szaporodott; és pedig ajándékul kapott 121 kötet vagy füzet nyomtatványt, 4 kéziratot, 36 darab oklevelet és levelet, vásárolt 437 kötet nyomtatványt, 16 kéziratot és 518 darab oklevelet és levelet. A beérkezett köteles példányok száma: 954. Könyvek, kéziratok és oklevelek vásárlására és könyvkötésre fordíttatott 1403 frt 11 kr. Az olvasók száma 11,511-ra rugott, kik 21,208 kötet nyomtatványt, 907 kéziratot és 1891 oklevelet használtak.

— **A múzeumi könyvtár kéziratgyűjteményének félévi gyarapodásából** kiemeljük a következő ajándékokat és vásárlásokat: Majláth Béla múzeumi könyvtárőr ajándékozta a könyvtárnak: Szepesbéla városának XV. századbeli jegyzőkönyvtöredékét, melyet felvidéki tanulmány útjában egy félreeső helyen talált. Madarász Zsigmond fővárosi nagybirtokos »Mausperger Frigyes: Index alphabeticus Corpus Juris hungarici« czímű három kötetes nagy ívrétű kézirattal gyarapította gyűjteményünket. A vásárlásokból különös figyelmet érdemelnek: S. Augustini nonullae Epistolae czímű XI. századbeli latin kézirat, továbbá négy kötet magyaországi történeti és irodalomtörténeti Collectanea és »a Successioról való tractatusok« czímű 1603-ban Kolozsvárt készült magyar kézirat; két magyarországi XVII—

XVIII. századbeli emlékkönyv eredeti névbejegyzésekkel és kézirajzokkal; Sammlung jener Briefe, welche der Graf Fidel Pálffy bei Gelegenheit der mit dem Erzherzog Josef Palatin im Jahre 1819 in Italien gemachten Reisen an seine Frau geschriecen hat, egy kötet egykoru másolat; három szines kézirajz a pármai Corvin-codex három díszlapjáról. Mindezen kéziratok a hazai történetiráshoz és művelődéstörténethez nagybecsű adalékokat szolgáltatnak, s a múzeumi könyvtár gyűjteményében a kutatóknak könnyen hozzáférhetőkké lesznek

— **A Magyar Nemzeti Múzeum levéltára** 1883 év első felében gazdag oklevélgyűjteménynyel gyarapodott. Mai napság már valóban ritka eset az, hogy vétel útján közel száz mohácsi vész előtti oklevél kerüljön a Múzeum birtokába, mely számnak csaknem fele az Árpádok és Anjouk korára esik. Az oklevelek egy teljes családi levéltárt képeznek s főleg Hont, Nógrád és a szomszédos megyékre vonatkoznak. A gyűjtemény darabjainak száma 484; mely szám a következőkép oszlik meg: Árpádkori 5, XIV. századi 25. 1400 1526. dátumu okl vél 55, XVI. századi 88, XVII. századi 136, XVIII. századi 175 darab. A gyűjtemény a Nemzeti Múzeum levéltárában őrzött nógrádi és honti oklevelek hézagáit nagy részt kitölti, s megszerzése nagy nyereség. Egyéb szerzemények közt kiemeljük különösen azon nagybecsű, harmincz darabból álló levélgyűjteményt, mely néhai Halm Károly müncheni könyvtárnok hagyatékából árverésen 386 márka 20 fillérért a List és Francke-féle lipcsei czégtől megvétetett. Az orsz. fontosságu levelek kelte s irójuk a következők:

1. 1620. Bethlen Gábor. Az tekéntetes és nagyságos vezer kaimakamnak Hadsi Juszuff agától küldött levelére való választétel. (Bethlen sajátkezű jegyzeteivel.)

2. 1629. apr. 3. Vág-Sélye. Pázmány Péter sajátkezű levele Bethlen Gáborhoz.

3. 1632. febr. 5. Kismarton. Eszterházy Miklós nádor levele Rákóczy Györgyhöz.

4. 1632. márc. 11. Kismarton u. a. ugyanahhoz.

5. 1632. okt. 4. Konstantinápoly. Zalánczy István jelentése Rákóczy Györgyhöz.

6. 1635. dec. 5. Konstantinápoly. Sebessi Boldizsár jelentése Rákóczy Györgyhöz, ez utóbbi sajátkezű megjegyzéseivel.

7. 1636. febr. 12. Konstantinápoly. Sebessi jelentése Rákóczyhoz.

8. 1636. febr. 13. Konstantinápoly. Sebessi Rákóczyhoz.

9. 1636. febr. 15. ugyanaz.

10. 1636. febr. 15. Kolozsvár. Rákóczy György sajátkezű levele Sebessihez.

11. 1636. febr. 21. Konstantinápoly. Sebessi Rákóczyhoz.

12. 1636. febr. 29. Kolosvár. Rákóczy sajátkezű levele Sebessihez.

13. 1636. jul. 16. Gy. Fehérvár. u. a. ugyanannak.

14. 1636. sept. 18. Gy. Fehérvár. Rákóczy levele a portára küldött követekhez.

15. 1637. febr. 1. Fogaras. Rákóczy levele Sebessihez (sajátkezű utóirattal.)

16. 1637. febr. 14. Konstantinápoly. Sebessi Rákóczyhoz.

17. 1637. febr. 15. Konstantinápoly. A portai követek jelentése Rákóczyhoz.

18. 1637. febr. 28. Meggyes. Rákóczy a portai követeknek.

19. 1637. márc. 5. Konstantinápoly. Követek jelentése Rákóczyhoz.

20. 1637. márc. 16. Meggyes. Rákóczy a portai követeknek.

21. 1637. márc. 24. Meggyes. Ugyanazokhoz sajátkezű utó irattal.

22. 1639. nov. 2—7. Meggyes. Rákóczy sajátkezűleg, részben chiffrekkel irt instructiója Tholdalagi Mihály portai követ számára.

23. 1639. dec. 26. Kolosvár. Rákóczy levele Serédy István portai követhez.

24. 1640. jan. 18. Kolosvár. Ugyanahhoz.

25. 1640. febr. 28. Fogaras. Ugyanahhoz.

26. 1640. márc. 19. Fogaras. Ugyanahhoz.

27. 1642. máj. 29. Gy. Fehérvár. Rákóczy sajátkezű levele. Serédy Istvánhoz.

28. 1642. máj. 29. Gy. Fehérvár. Rákóczy sajátkezű chiffrekkel irt levele Rácz István portai következ.

29. 1642. jun. 12. Gy. Fehérvár. Rákóczy Serédyhez.

30. 1647. marc. 12. Déva. Rákóczy levele Szalánczy István portai követhez.

— **Nádasdy Ferencz gróf ladányi könyvtára.** Alkalmunk volt e napokban Nádasdy Ferencz grófnak nádasd-ladányi könyvtárát megtekinteni. A természetes érdeken felül, mely minket a könyvtár megtekintésére birt, járultak még Nádasdy Tamásnak személyéhez kötött azon történeti emlékek, melyek a hazai nyomdák keletkezésében elévülhetlen becsüek, s a kiváncsiság az egykori gróf Nádasdy püspöknek könyvtárát is láthatni, mely állítólag a nádasd-ladányi mostani könyvtárba bekebeleztetett.

Az egyszerű csínnal és nagyúri nemes izléssel berendezett kastély egyik terme képezi a könyvtár helyiségét, melyben a 20—25 ezer darabból álló könyvtár felállíttatik. A könyvtárterem fél magasságán vasrácsozattal szegélyzett karzat futja körül a terem három oldalát, s az egészet két nagy, öntött vasból készült lustre világítja meg. Sajnos, hogy a könyvszekrények egyszerűen érdekes elegáns külsejével nem párosúl a czélszerűség is, mert a szekrények nem elég mélyek arra, hogy a remekművű nagy foliánsok, atlaszok ezekben elhelyezhetők lennének, s igy a könyvek egyrésze ott czélszerűen föl nem állítható s ezek a kastély egy más helyiségében, távolabb a könyvtár-teremtől fognak elhelyeztetni.

A könyvtár felállítása az ottani róm. kath. segédlelkész Horváth úr munkássága alatt gyorsan halad előre, a könyvek nagyrészt az állványokon már el vannak helyezve; a művelet nehezebb része azonban, i. az anyag beosztása, a számozás és lajstrom elkészítése még hátra van.

Háládatos és hasznos munkát végezend a rendező, ha az elvül kitüzött szakrendszert következetesen keresztül viszi, s azon bibliographiai álláspontra helyezkedik, mely a formátumnak külső elhelyezése mellett, a tudományos kezelés nyomait is magán viseli, s a tartalomnak szakszerű beosztásában culminál. Addig is azonban, mig a rendezés catalogizálásának menetelét megkezdené, nem lehet eléggé figyelmébe ajánlanunk, a »Magy.

Könyv-Szemle« megjelent évfolyamait, hogy elsajátithassa az(tanulmányokat, melyek egy oly könyvtár felállításánál és rend zésénél, mint a nádasd-ladányi, a rendezőnek föltétlenül szü ségesek.

A könyvtár általános jellegű s angol, franczia, olasz, ném és latin munkákat tartalmaz, a földrajz, történelem, heraldik vallás, a természet tudományok, szepirodalom, gazdaság s a ré classika literaturák köréből, a hungáricák aránylag csekély rész teszik a könyvtárnak, régi magyar nyomtatványok közül ped alig van egy, kettő; érdekes incunabulumainak száma azonba kisebb nyomtatványok alakjában megközelíti a harminczat. Sa nos az, hogy már közel huszonöt év óta a könyvtár nem gyar píttatik, s abban kivált a hazai tudományos és szépirodaln újabb termékek hiányzanak. Azon körülmény, hogy a dúsgazd Nádasdy Ferencz gróf, hazafiui nemeslelkülettel bir, reményle engedi, hogy a jelen végleges rendezés alkalmával e hiány(is segítve leend. *M. N.*

— **Janus Pannonius: Sylva panegyrica és epigrammains** 1518-ik évi báseli Frobenius-féle kiadását vásárolta meg legk zelebb a Nemzeti Múzeum könyvtára a Morbio-féle auctiób Münchenben. Ezen auctio sok nagybecsű kéziratot és ritk nyomtatványokat hozott könyvpiaczra s európaszerte az amate rök közt nagy érdeklődést keltett. Az árverés hetekig tartott nagy pénzösszeget eredményezett. A mi példányunk egyike legszebbeknek. Levelei tiszták, margói nagyok, a czímlap kere és zárvignettje sértetlenek. Mint kiadás a ritkábbak kö: tartozik, az ajánlást Beatus Rhenanus irta. Czíme a köve kező: »Jani Pannonii Quinqueecclesiensis Episcopi Sylva P: negyrica ad Guarinum Veronensem praeceptorem suum. I eiusdem epigrammata nunquam antehac excusa. Basileae a u Jo. Frobenium mense Jvlio Anno M.D.XVIII. 4-edrét. 100 sz mozott + 2 számozatlan lap.

— **Néhai Vetter Antal** altábornagy örökösei azon díszol levelet, melyet a boldogult mint Pozsony szabad királyi város nak megválasztott díszpolgára e város törvényhatóságától nyer a Nemzeti Múzeum könyvtárának ajándékozták.

— **Hazai és külföldi könyvtári buvárlatok.** A Nemzeti Múzeum megbizásából a nyári szünidőben a múzeumi könyvtár következő tisztviselői tettek könyvtári buvárlatokat. Majláth Béla könyvtárőr a bécsi történeti kiállítást tette tanulmány tárgyává, melyen a Nemzeti Múzeum könyvtára 13 ritka nyomtatványnyal, metszettel és egyleveles nyomtatványnyal, Simor János esztergomi bibornok-érsek 3, herczeg Eszterházy Miklós 50, gróf Pálffy Daun Lipót 10, Keglevich Angelica grófnő 1, Ráth György 1, és Sopron városa levéltára 1 darabbal, vagyis 7 hazai kiállító 79 darabbal vett részt. A kiállítás történeti bibliographiai, mű- és culturtörténeti szempontból igen tanulságos volt s a kutatóknak a tanulmányozásra rendkivül gazdag anyagot szolgáltatott. Majláth tagja levén azon bizottságnak, melyet a m. történelmi társulat Budavár visszafoglalásának kétszázados évfordulója alkalmából, az 1886-ban rendezendő budapesti történeti kiállítás előmunkálatainak megtételére kiküldött, a kiállítást összes arányaiban behatóan tanulmányozta, különös tekintettel azonban a magyarországi vonatkozású nyomtatványokra s műtárgyakra, melyekből a kiállítás jelentékeny contingenst szolgáltatott. Kutatásainak eredményét önálló tanulmányban szándékozik feldolgozni, melyből a »Pesti Napló« f. é. 264. 265. száma igen érdekes mutatványokat hozott. Csontosi János múzeumi könyvtári segédőr, a heiligenkreuzi, santflóriani, kremsmünsteri, seitenstetti és linczi zárdakönyvtárakban, továbbá az augsburgi, nürnbergi, bambergi és erlangeni nyilvános könyvtárakban folytatta kutatásait a »magyarországi vonatkozású középkori kéziratok és Corvin-codexek felderítésére«, az ezekről irandó bibliographiai monographiához. A heiligenkreuzi cistercita könyvtárról tudomásunk volt, hogy az ötvenes években Jankovich Miklós hagyatékából jelentékeny számu kézirattal gyarapodott, melyeket Komáromy heiligenkreuzi apát Jankovich örököseitől vásárolt a könyvtár számára. Ezen kéziratok átvizsgálása képezte Csontosi kutatásainak tárgyát. A mostani könyvtárnok: P. Swoboda János úr azonban, ki a könyvtári hivatalt csak rövid idő óta ideiglenesen viseli, ezen vásárlásról nem tudott adni felvilágosítást. S mivel Komáromy apát évekkel ezelőtt meghalt, s a régi könyvtárnok dr. Neumann ismert orientalista s bécsi egyet. tanár ez idő szerint Heiligenkreuzban nem volt, a vásárlásra

pedig az idősebb rendbéliek sem emlékeztek, az ügy miben állásáról a helyszinén tájékozást szerezni nem sikerült, miért is a Jankovich-féle kéziratoknak tervezett megvizsgálását más alkalomra kellett halasztania. Megvizsgálta azonban a könyvtár hazai vonatkozásu kéziratait, melyekből az 1200 után készült magyar szentek legendája a budapesti könyvkiállításon be volt mutatva. Kiemelendők: Joannis de Utino Chronikája a XV. századból német nyelven, mely a wolfenbütteli hasonló latin krónikának pendantja, s utolsó két levelén a magyar királyok krónikáját tartalmazza. Az illető fejezet czíme: Hy hebt sich an dy Chronik der vngarisch Kunig. Anno domini 969. Geysa ein Fürst etc.« végződik V. Lászlóval. A krónika szövegében vannak a felsorolt királyok miniature arczképei kezdetleges kivitelben. E kézirat irodalmunkban egészen ismeretlen. Signaturája: Cod. S. Crucis. Nr. 166. Egy másik latin kézirat a XIII. századból, (Cod. S. Crucis nr. 226) azért érdemel figyelmet, mert a mohácsi csatáról érdekes egykoru feljegyzést tartott fön, melyet itt egész terjedelmében közlünk. Ugyanis a kézirat utolsó levelén kissé elmosódott irással ez olvasható: »Anno domini 1526 in vigilia nativitatis marie venerunt saevissimi Turci Civitatem in regalem (Budensem) post stragem factam, ac succubuerunt Ungari rege ipso clementissimo Ludouico nomine, wayvoda Joanne causam dante, qui quidem rex inventus in palude .... met, miserrimeque sepultus .... monasterium fratrum nostrum (sic) pelisiense cum compluris (sic) alys combusserunt, vnus fratrum nostro in monasterio combustus est. Hec ego conscripti frater Georgius Pelisiensis professus. Videns intelliges suamque .... cum fratribus saecularibus .... In cuius rei testimonium exportavi ij calices argenteos deauratosque, unamquae casulam albam cruce aurea decorata sine alys utensilibus pro necessitate expensum percepi mutuo a R. in X. patre domino Gwillelmo 9 talleros monete usualis viennensis, pro quuibus sua reverenda paternitas habet quietantiam seu cartulam meo sub nomine proprio que scripto ....:. roborato Wienne. hec facta sunt in curi Sancte crucis .... in testimonium Wolffanus civis viennensis, haud non Vdlricus dispensatores eiusdem domus aliorum que extraneorum que dicta sunt. Michael de pelisio posoniens

(concivis), frater Jacobus de paradiso, frater Petrus monachus professus de Pastho.«

Seitenstettenben a benczések könyvtárában a következő kéziratok voltak átvizsgálandók: 1. Antonii Constantii poetae itali elegia ad Mathiam Hungariae Regem, melyre Mátyás király nevében Janus Pannonius felelt. Ezen elegia Janus Pannonius költeményeiből hiányzik s irodalmunkban a Csontosi által a mölki könyvtárban talált XV. századbeli kéziratból ismeretes. Ugyan ő talált ezen elegiából egy másik XV. századbeli kéziratot, az olmüczi csász. nyilv. könyvtárban, mely ekkorig felhasználva nincsen. A seitenstetteni könyvtárban van a harmadik ilynemű kézirat, mely az előbbi kettőnél régibb, 8-adrétben 6 levélből áll s önálló egészet képez. 2. Oracio Polycarpi, In Cancellaria Mathie Hungariae Regis protonotarii acta Nürnberge coram amplissimo conventu electorum sacri imperii anno domini millesimo quadringentesimo sexagesimo primo, XVI. kalendas marcias; XV. sz. kézirat egy colligatumban, 3 levél. (Megvan egy múzeumi és több külföldi kéziratban is.) 3. Joannis Regiomantani Tabulae Mathiae Regi dicatae. XV. sz. kézirat. 4. Joannis Pannonii Eppi Quinqueecclesiarum in Laurentium Vallam epigramma, a »Laurentii Vallae libri VI. de elegantia linguae latinae« czímű XV. századbeli kéziratban. Sant Flóriánban az ágostonrendiek nagyszerű könyvtárában, melyet P. Czerny Albin könyvtárnok mintaszerűen rendezett, s hol a kutatóknak külön dolgozóterem áll rendelkezésére, Mária királyné psalteriuma, a »Psalterium trilingue latinum germanicum et polonicum« érdekelte buvárunkat. E kézirat a XIV. sz. származik, a magyar Anjou czímerrel és egymást keresztező, 2 góth m.-ből álló monogrammal van diszítve, s a tudományos irodalomban mint legrégibb lengyel nyelvemlék ismeretes, melyről ekkorig egész irodalom keletkezett. E kéziratot sokan Mária királyné egykori tulajdonának tartják. Csontosi paleographiai és provenientialis szempontból vizsgálta meg a kéziratot s az eddigiektől eltérő eredményre jutott. Ezenkívül még a következő hazai vonatkozásu kéziratok érdemelnek figyelmet: a) Historia de S. Elisabetha, czímű két leveles töredék, a XIII. század második feléből neumákkal és hymnusokkal.

A töredék régi breviariumból származik s tartalmazza a sz. Erzsébet officiumának, hymnusának és sequentiájának legrégibb dallamát. *b*) Legenda longa et sermo de S. Elisabetha, és Tropus de s. Elisabeth cum notis musicis, mind a kettő a XIV. századból. *c*) Liber sextus decretalium cum glossis Joannis monachi. XIV. sz. hártya kézirat, boritéktábláján közjegyzői okmánynyal 1388-ból, melyben »Theodoricus cundam succentor scolarium de Corona nunc vero de rivulo dominarum« az ellene támasztott rágalmaktól tisztáztatik. (Ez oklevelet kiadta Teutsch.) *d*) Instructio principis terrae ad regendos bene populos. Compilatus a Ferdinando III. Imperatore, nunc vero ab Ludovico Batthyány comite et campo mareschallo Josepho archiduci in xenium oblata. XVIII. századi kézirat. A könyvtár története és kéziratai különben Czerny Albin alapos monographiáiból ismeretesek. Kremsmünsterben a benczések gazdag könyvtárának kéziratairól P. Hugo Schmid könyvtárnok nagyszabásu raisonné catalogust inditott meg, melyből ekkorig 3 füzet látott napvilágot. Itt a Mátyás király korára vonatkozó kéziratok érdemelnek figyelmet. Kiemeljük: *α*) Oratio funebris Joannis Rôt de Casu Illustris Comitis Vlrici de Cillia. (Cod. lat. 10.) XV. sz. colligátumban. Tudtunkkal kiadatlan. *β*) Ladislai Regis Hung. legatio ad Regem Galliae ad petendam sponsam, germanice. XV. sz. kézirat. *γ*) Collatio habita Viennae coram gubernatore Regni Hungariae et Domino Cardinale Archi Eppo Strigoniensi et Domino de Cilia et ceteris episcopis et prelatis de regno Hungariae et Comitibus pluribus et ambasciatore Bohemie Moravie etc. pronunciata per magistrum Jodocum de Hailbrunna. XV. század papirkézirat (Cod. lat. 85.) *δ*) Isota Nogarolla levelezései az olasz humanistákkal és másokkal. Ezenkivül több XIII—XIV. sz. kéziratban megvan sz. Erzsébet legendája, officiuma és többféle hymnusai neumákkal; továbbá: »Genealogia Sancte Elisabethe et beate Hedvigis, quae fuit soror matris S. Elisabeth. XIV. századi hártya kézirat; és más bennünket érdeklő, de már felhasznált kéziratok. A linczi zárdakönyvtárakból a Capucinusok könyvtára érde-

mel figyelmet, mely a szerzetnek hazánkkal való összeköttetésénél fogva több ritka magyarországi vonatkozású ősnyomtatványt s egyéb könyveket tartalmaz. Bennünket érdeklő kéziratai azonban nincsenek. Az erlangeni egyetemi könyvtár, az itt levő Corvin codex miatt bir reánk fontossággal. A kézirat kis gót betűkkel, finom hártyára van irva s latin bibliát tartalmaz. Sem a czímlapon, sem a szövegben nincs sehol Mátyás király czímere, de a finom kivitelű préselt bőrkötés mind a két tábláján rajta van reliefben Mátyás király tallérnagyságu arczképe a gyűrűs hollókkal, s ezek alapján vindikáljuk a Corvinának. A kézirat a brandenburgi őrgrófok ansbachi könyvtárával került Erlangenbe s a Corvina ekkorig ismert maradványai közt az egyedüli, mely boritéktábláján Mátyás király arczképével van diszítve. Ez leginkább a bécsi ambrasi gyűjteményben levő arczképhez hasonlít, de a király halántéka körül nem cserfalevele, hanem babérkoszorut tüntet fel. A kötés a wolfenbütteli Psalterium kötésével egy műhelyből való. A bambergi királyi könyvtárban a bennünket érdeklő kéziratok a következők: »1. Elisabetens Leben, egy a XIV. s egy a XV. századból. 2. Petri Beneventani Compilatio V librorum Decretalium, tertia vocata quam Paulus Vngarus interpretatus est. XIV. sz. hártyakézirat. 3. De Attilla Rege Hunnorum Rubrica. XIV. sz. kézirat. 4. Joannis Mandevilla: Reise in den Orient. XV. sz. kézirat. 5. A bambergi királyi archivumban érdekes acták Magyarország XVI—XVII. száz. történetére. Az augsburgi királyi könyvtárban ismeretes »Claudius Ptolomaeus Cosmographiája«, melyet 1465-ben egy névtelen hazánkfia másolt, és Joannis de Manlevilla iter Sanctum in lingua vulgari. XV. sz. kézirat. Jacobus de Marchia (szegedi quardián) collatioja a budai rabbi ellen, melyet Georgius Rauttenstrauch in Pelisio (Pilis) a XV. században másolt, a müncheni udvari könyvtárba került és kiadatlan; a többi hungaricák fel vannak használva. Ismeretlenek azonban irodalmunkban a Thuróczy krónikájának augsburgi kiadására vonatkozó levelezések, melyet a krónika hazai kiadói, különösen Theobaldus Feger budai könyvárús Rat-

Erhard augsburgi nyomdászszal folytattak. Ezek a XV. szá-
›eli hazai művelődési viszonyokra érdekes világot vetnek s
erítésökre megtette Csontosi Augsburgban a kellő intézkedé-
et. A »nürnbergi Germanisches Museum« könyv-
ában levő hungaricák ismeretesek. Egészen ismeretlen azon-
›n a nürnbergi városi könyvtárban levő, II. Ulászló könyvtárá-
ól származó azon fényes kiállítású kézirat, melyet Csontosi
zuttal itt felkutatott.

Ez ívrétű kézirat latin nyelven van írva s a kiválóbb szul-
tánok életrajzát tartalmazza. Szerzője ismeretlen, de az ajánlás
után ítélve, melyben az ismeretlen szerző II. Ulászlónak írja,
hogy a munkát az ő megbízásából irta, következtetjük, hogy a mun-
kát oly ember írta, ki II. Ulászló szolgálatában állott. Bonfin
legyen-e, vagy Nagonius? Nem akarjuk ezuttal eldönteni. A kéz-
iratot 7 ív-rét nagyságú fényes miniature díszíti, melyek ugyan-
attól a miniatortól valók, ki a velenczei Averulinust, a müncheni
Beda Venerabilist és a Pulszky Ferencz által Gherardonak tulaj-
donított Corvin-codexeket festette. A kézirat czímlapján a czí-
mernek való hely üresen maradt, de két oldalon ott van II.
Ulászló monogrammja W. R. (Wladislaus Rex), mint a mün-
cheni, párisi, prágai és más codexeken. E kézirat tehát
arról tanuskodik, hogy azon miniator, ki az említett Corvin-
codexeket festette, II. Ulászló szolgálatában is állott. Ki legyen
ezen érdekes ismeretlen? a madocsai apát-e, kinek neve II.
Ulászló 1494-iki udvartartásában előfordul, vagy pedig más?
nem tudjuk meghatározni. Ezenkivül van még a városi könyvtárban
Dürernek következő eredeti kézirata: »Vier Bücher von
menschlichen Proportio« ívrétben igen jól conserválva.

Mindezen kéziratokat Csontosi bibliographiai szempontból
behatóan megvizsgálta, a történeti becsűeket lemásolta s azok
jellemző lapjait a múzeumi könyvtár számára lefényképeztette.
Ezenkivül a nürnbergi királyi levéltárban nyomozásokat indí-
tott meg Koberger Antal nürnbergi XV. századbeli nyomdász-
magyarországi vonatkozásainak felderitésére, melytől a XV. szá-
zadbeli hazai könyvkereskedés történetére, sőt az 1484-ik
esztergomi missaléban foglalt s állítólag Kobergernél Nürnberg-
ben megjelent szent István királyról szóló magyar éneknek miben-
létéről is érdekes felvilágosításokat várhatunk. Megjegyezzük

hogy Csontosi ez alkalommal átalános bibliographiai szempontból a nürnbergi »Germanisches Museum« nyomdászat előtti metszeteit, nyomtatványait és ritka kéziratait is áttanulmányozta, valamint átkutatta a müncheni kir. udvari könyvtár és az ottani nemzeti muzeum ősnyomdászati ritkaságait, melyekből e két intézet rendkivül gazdag gyüjteményt bír. — Dr. Fejérpataky László a muzeumi könyvtár oklevélgyüjteményének levéltárnoka a németujvári ferenczrendiek könyvtárát vizsgálta át, melyben nagybecsű hazai vonatkozású középkori kéziratokat, három hazai XV. századi magyarországi könyvmásolót, egy XIII. sz. magyarországi missálet, egy XV. sz. magyar nyelvemléket, számos pálos- és ferenczrendi kéziratot és egy ismeretlen XVI. századbeli németujvári magyar nyomtatványt talált. Kutatásainak eredményéről folyóiratunk más rovata hoz jelentést. Utaljuk erre olvasóinkat.

Zárjuk vázlatos jelentésünket annak constatálásával, hogy a múzeumi könyvtár tisztviselőinek ez évi tudományos kutatásai a hazai bibliographiának jelentékenyen gyümölcsöztek.

— **Tarczy Lajos könyvtára.** Néhai Tarczy Lajos, a néhány év előtt elhunyt hirneves pápai tanár s akadémiai rendes tag körülbelül 5000 kötetből álló szakkönyvtárt hagyott hátra, melyre ezennel felhivjuk a szakférfiak figyelmét. A boldogult 40 évet meghaladó időn át a természettudományoknak szenvedélyes művelője volt, mely idő alatt ezen irodalomból jelentékeny szakkönyvtárt gyűjtött össze. Gyüjteményében megvannak a Magy. Tudom. Akadémia kiadványai s a hazai szakirodalom termékei teljesen, a külföldi szakirodalomból pedig a kiválóbb munkák. Kivánatos volna, hogy ezen könyvtár, melyben a felsoroltakon kivül, a Tudományos Gyűjtemény egy teljes példánya, továbbá jogi, történeti és politikai munkák is találtatnak, el ne kallódjék, hanem együtt maradjon s valamely hazai intézet számára biztosíttassék. Megszerzése méltányos feltételek mellett lehetséges,

— **A Thökölyi Sabbas**-féle fővárosi intézet könyvtára, mely körülbelül 6000 kötet nyomtatványból áll, rendeztetik. A rendezést Popovics Mladen intézeti felügyelő vezeti, kinek képzettsége és ügyszeretete biztosítékot nyujt aziránt, hogy a műveletet a könyvtártudomány mai igényeinek megfelelőleg fogja végrehajtani.

— **A budapesti ferenczrendiek könyvtára**, mely újabban a pozsonyi ferenczrendiek duplumaiból incunabumokban és kéziratokban jelentékeny gyarapodást nyert, a rendezésben már annyira előhaladt, hogy most már a rendszeres czédula catalogus készítésére kerül a sor. A rendezés Dosztál Gaudentius házfőnök felügyelete alatt történik, kinek buzgóságától e téren is sok jót várhatunk. (L. a »Magyar Könyv-Szemle« 1880. évfolyam 50—51. l.)

— **Luther Mártonnak a törökök ellen irt munkái**. Az evangelikusok hazánkban is Luther M. születésének négyszázados évfordulóját ünneplik. Talán nem lesz érdektelen ezen alkalomból felsorolni azon munkákat, melyeket a nagy reformator az épen azon időben folyt török háborúk alkalmából irt, s melyek épen ezért hazánkat is közelről érdeklik. Tudva van, hogy Luther eleinte hazánk irányában meglehetős ellenséges álláspontot foglalt el, s hogy még 1524-ben is »Zwei kaiserliche uneinige und widerwärtige Gebote« czímű munkájában (Plochmann és Tornischer által kiadott összes munkái 24-ik kötetében) a mellett izgatott, hogy a német hadakat ne vigyék a török ellen. Luthert ekkor az vezette, hogy Magyarországnak a pápa fogta pártját s ez ország a lutheránusok megégetésére törvényt hozott, melyet nehány izben végre is hajtattak. De jobban megismerkedvén az itteni viszonyokkal gondolkodásában fordulat állott be, s már 1525-ben kezdett egy röpiratot irni, melyet csak 1528-ban végzett be s 1529-ben adott ki: a mohácsi vész után, akkor midőn Bécset is fenyegette a török. E röpirat volt: Vom Kriege wider die Türken. Mart. Luther M.D.XXIX. (Nemz. Múzeum) 1528 oct. 9-én irt ajánlattal Fülöp hesseni landgrófnak (F_4 47. sz. l.) Bécs ostroma a törökök által egy másik röpirat irására is birta, mely tulajdonkép tábori beszéd volt: »Eine Heerpredigt widder dem Türken. Mart. Luther. Wittemberg; M.D.XXIX.« (H_1 54 sztl l. 2 l. üres. Nemz. Múz.) mindkét munka csinos kerettel ellátva. Ez utóbbi 1530 elején új kiadásban is megjelent. (Grässe és Weigel Thesaurus). Buda elesése után ismét nagy tevékenységet fejtett ki. 1542-ben ujra kiadta a »Heerpredigt« (Egyet. kvtár). »Vom Kriege wider den Türken« (Weigel 1870-iki Thesaurusa.) Ezeket megelőzőleg irt egy új munkát is: »Vermannunge zum

Gebet wider den Türken« mely rövid idő alatt három kiadást ért: 1541-ben Wittemberg és Nürnbergben (Weigel Thesaurusa 163 ik l.) s 1541-ben Wittembergaben (Egyet. könyvtár). Aztán lefordította Pater Richardus: Refutatio Alcorani czímű munkáját. »Verlegung des Alcoran Bruder Richardi Prediger Ordens Anno 1300. Verdeutscht durch D. Mart. Luther MDXXXXII« (Múz.) mely rövid idő alatt (Wittemberg, Augsburg) két kiadást ért. De a mennyiben hosszú időn át egyetlen forrás volt, s ma is elsőrangú forrás, nevezetesebb a Machometis . . . . Alcoran . . . . melynek teljes czímét és tartalmát a Meusel-féle Bibliotheca historica (II. Vol. I. Pars. 227.) Bibliander alatt teljesen adja. E munkának három fol. kötete van, I. Az Alcoran s arra vonatkozó munkák. II. Az Alcoran czáfolatai. III. Historiae Saracenorum. E munkát Bibliander szerkesztette s a két első kötetet egyszerre két kiadásban adta ki. Az első kötet élén van egy praemonitio szószerint megegyező szöveggel, egyik kiadásban »Philippi Melanchtonis« a másikban »D. Martini Lutheris« nevét hordva élén. A III-ik kötet a Historiae Saracenorumnak 3. kiadását ismerem. Kettőt Luthertől, egyet Melanchtontól, Luther az olvasóhoz irt előszót a magáé élén, Melanchton ajánló levelet a szászherczeghez a magáé élén. Az egyik Luther-féle kiadás teljesebb, ahhoz 9 a másik kiadásban nem levő munka van csatolva. E munkákat tulajdonkép Bibliander szerkesztette s adta ki, s Luther és Melanchton valószinűleg azért irták az előszót, hogy kelendőségét biztosítsák. Ez elsőrangú forrás a magyar történethez is. (Egyet. s Múz. könyvtárak.) *Sz. S.*

— **Zágrábi Breviarum 1505-ből.** Knauz Nándor a régi magyarországi missalékról és breviariumokról irt nagybecsű munkájában a zágrábi breviarum 1505-ik évi kiadását, Horvát Istvánnak a római »Bibliotheca Barberini« catalogusából vett jegyzete alapján sorolja fel s hozzáteszi, hogy ezen kiadás irodalmunkban egészen ismeretlen és hogy semmi nyoma, hogy hazánkban valahol léteznék. Azon helyzetben vagyunk, hogy ezen breviarium czímét és rövid leirását a budapesti ferenczrendiek könyvtárában levő csonka példányról közölhetjük. A breviarium 8-adrétű és naptárral kezdődik, melyben a magyar szentek szokott napokon vannak rubrumban felsorolva, ezután rubricák kö-

vetkeznek és a tabula vagyis index, melyek 11 számozatlan levelet tesznek ki. Ezekből az első levél, mely a naptár után következett, hiányzik, s az említett levélszámba felvéve nincsen. Ezután jönnek a psalmusok nagyobb typussal és 111 számoz. lev. Ezt kisebb typusu szöveg váltja fel, mely a 98. számozott levéllel kezdődik és az 512 számozott levéllel vegződik. Ezután még 3 számozatlan levél következik, s ezzel a breviariumnak vége. A colophon az 512-ik levélen van s igy hangzik: »Explicit Breviarium secundum vsum ecclesiae Zagrabiensis magna cum diligentia revisum et fideli studio emendatum. Impressum Venetiis per Lucantonium de Giunta florentinum. Impensis Joannis Pap (sic) librarii budensis Anno domini M.CCCCCV. pridie idus Junii.« Ezután a nyomdász bélyege következik L. A. monogrammal. A breviariumból a már említett leveleken kivül a következő számozott levelek hiányzanak: 295—297 és 422—423. A szöveget initiálékba foglalt fametszetű képek diszítik. Ezek közt van sz. László és sz. Erzsébet képe; sz. István képe a 423. levéllel ki van tépve; sz. Imre képe a szövegben nem fordul elő. Megjegyezzük, hogy a budapesti ferenczrendiek ezen breviariumot a pozsonyi ferenczrendiek könyvtárából kimustrált kettős példányokkal kapták s igy valószinű, hogy ezeknél egy másik teljesebb példány még létezik.

— **Kaprinay István** 1755-ben »Urnapi bizonyítás« czím alatt adott ki egy 98 s 4 sztlan lapból álló kis munkát, melybe saját maga a kötés tiszta lapjára következő jegyzetet irt: »Hoc opus P. Stephanus Kaprinai composuit quinque mensium labore postquam pluribus vicibus diversis in locis de hoc argumento non sine fructu dixisset. Legitur ab omnibus Haereticis; imo etiam Catholicis, maxime concionatoribus, que in solo comitatu Zempliniensi Anno 1759 festo Theophoriae sex sciuntur ex eo fuisse concionati. Unus Calvinista Capitaneus Regiminis Esterhazi post tertiam lectionem est conversus Trenchinii. Laudetur Christus! In saecula. Amen. Item Togatus unus Debreczinensis Varadini, ut mihi a fide dignis relatum est.« *Sz.*

— **Régi könyvbejegyzések a győri püspöki papnöveldé könyvtárában.** A bibliographiában a régi könyvbejegyzések törté

neti és művelődéstörténeti fontosságát bizonyítani nem kell. Becsök ismeretes a szakférfiak előtt, s folyóiratunk többször közölt már ily adalékokat. Ezeknek számát most a győri püspöki papnövelde könyvtár néhány bejegyzésével kivánjuk gyarapítani, melyek culturtörténeti szempontból több tekintetben érdekesek. Igy egy latin Biblia ősnyomtatványon, mely Nürnbergben 1482-ben látott napvilágot ezen XV. század végére, vagy a XVI. elejére való bejegyzés olvasható: »Ad Sanctum Wolfgangum ista Biblia pertinet in proximo adjacentis Civitatis Seproniensis.« [1]) Eneas Silvius ad Alfonsum Arag. Regem de Historia Bohemiae. Romae 1478 die X. mensis januarii czímű incunabulumon pedig a colophon után ezen egykoru jegyzet áll: »Jo Gozthon Strigoniensis perlegit Pragae feliciter sub famulatu et clientela Reverendissimi D. Georgii Eppi Varadiensis Secretarii primarii. Invictissimi Wladislai Reg. Hung. Bohem etc. 8 die martii 1502.« Ez a Gosztonyi később nyitrai püspök lett s 1522-ben II. Lajos megbizásából a nürnbergi birodalmi gyülésen vett részt. A harmadik bejegyzés magyar nyelvű, Thuróczy Krónikájának 1488-iki brünni kiadásán olvasható s a XVI. századból származik. Ott ugyanis, hol a szerző Péter király szájába ezen szavakat adja: »omnesque principes et potestates in regno hungarie theutonicos constituam, et terram eius hospitibus implebo, et eam universaliter in potestatem theutonicorum.« A lapszélen erős vonásokkal ezen megjegyzés olvasható: »ah ha német Bestye.« Kitől származik e megjegyzés, meghatározni nem tudjuk, de a vonások nagyon hasonlítanak Veranchich irásához, kinek erős magyar érzülete és magyar munkái ismeretesek.

— **Az első erdélyi magyar hirapról.** Sándor István jegyezte fel, hogy az első erdélyi magyar hirlapnak az »Erdélyi Magyar Hirvivő«-nek szerkesztői Fábián Dániel és Cserei Elek voltak, de magáról a lapról csak annyit mondott, hogy rövid életü volt. Mikor szünt meg, nem jegyezte fel. Toldy

---

[1]) Ott volt a pálosoknak zárdájok.

a lap megjelenését 1791-re tette s azt irta, hogy Kololozsvárott jelent meg. A tény megfelel ugyan a valóságnak, a mennyiben 1790 végén kiadója Hochmeister Márton Nagy-Szebenből átköltözött Kolozsvárra, midőn az erdélyi főkormányszék Szebenből ide helyeztetett át. Jakab Elek: Az erdélyi Hirlapirodalom Története czímű akadémiai értekezésében azt irja, hogy »e rendkívül ritka erdélyi magyar folyóiratot tudós megmentője, Szabó Károly, Kraszmán a Cserey könyvtárnak a földön hevert és rothadó papirszemetei közül szedegette össze.« Az Erdélyi Múzeumban megvan a folyóirat 1—12. száma a 7-dik kivételével. Minden szám 4 levélre terjedő egy-egy kis ívből áll két levélnyi Toldalékkal. Az egyes számok fametszetű rajzzal voltak diszítve, Magyarország és Erdély egyesitett czímere fölött egy szalagon a lap czíme Erdélyi Magyar Hir-vivő, mely alul a kiadás napjával ismétlődött; a czímer fölött kiterjesztett szárnyu koronás sas volt karmai közé szorított pallossal és uralkodói pálczával. — A hirlap említett 11 száma unicum gyanánt tekintetett, mert említés sem igen tétetett felőle. A budapesti ref. collegium Ráday könyvtárában is megvan 12 száma, 48-tól 61-ig az 57. és 58-dik kivételével, melyek a lap történetére érdekes világot vetnek. Az 1790. november hó 25-én kiadott 56-dik számban egy Jelentés van, mely következőleg hangzik: »Mivel a Felséges Fő Kormány Széknek Kolozsvárra lett által költözésével a Nyomtató Sajtóknak is nagy részben által kell vitetődni, méltóztassanak Érdemes Olvasóink ez úttal meg-engedni, hogy a jövő Héten ezen költöződés mián tsak egy Ujságnak ki-botsátásával szolgálhatunk; a következendő Hetekben Kolosvárról a honnan fogjuk ezen egy Ujságnak el maradását ki-pótolni kötelességünknek tartjuk.« A lap kolozsvári számai részletes tudósításokat hoztak az erdélyi országgyülésről, mely közlemények eredetiségük és érdekességüknél fogva jóval felülmulták a korábbi, többnyire más lapokból összeállított számait. Toldalék ez utóbbi számok egyikével sincs, hihetőleg elvesztek, mert lenniök kellett, s így a szépirodalom nincs képviselve benne. Az első számokban tudományos értekezést is találunk, e későbbiekben minden tért az országos események és politikai hirek foglaltak le, csaknem kizárólag ilynemű tudósításokból álltak a későbbi számok mind.

1790. deczember hó 30-án jelent meg az I. évfolyam utolsó (61-dik) száma, mely a lap folytatását igérte s új előfizetést is hirdetett, ez úgymond: »a Kolosvárt lakókra nézve tészen 2 Rft. 15 krokat, másokra nézve 3 Rft. 15 ugyanannyi krokat.« Tehát bizonyos, hogy a lap 1791-ben is élt, érdekes volna tudnunk meddig? Vajha elökerülne II. évfolyama is.»

Ferenczy József.

— **Egy 1499-ik évi boroszlói missale ára 1515-ben.** Ismeretes, hogy a régi missaléknak külföldi könyvpiaczokon ma nagy áruk van. Különösen a magyarorsz. missálék kelnek igen drágán, áruk antiquariusi catalogusokban 400—800 márka közt váltakozik. Érdekesnek tartjuk azért a régi könyvárak összehasonlítása szempontjából felemlíteni, hogy a boroszlói káptalan könyvtárában van egy 1499-ik évi boroszlói missale, melyről egykoru feljegyzés tanusitja, hogy 1515-ben három magyar forintért vásárolták. A missalet Thurzó János boroszlói püspök egyházmegyéje használatára 1499-ben nyomatta, a czímlapon ott díszlik a Thurzó család és a nyomdász fametszetű czímere s egykoru kéztől a könyv 1515. évi becsára ezen feljegyzésben van megörökítve: »Gekauft um 3 Gulden hungarische 1515.« Ezen ár más ez időbeli missálék akkori áraihoz viszonyítva alacsonynak mondható.

— **Magyarországi pálosok régi inventariuma.** A gróf Festetich család keszthelyi könyvtárában fönmaradt a magyarorsz. pálosok régi inventariuma, melyre, mint kevésbé ismeretesre ezennel felhivjuk a szakférfiak figyelmét. Ezen inventarium a XVI. század első felében latin nyelven iratott, 4-edrétben 129 beirt levélből áll s az első részben (1—44 levél) a magyarországi pálosrendi zárdák privilegiumainak és adománwritten leveleinek registrumát, a másodikban pedig (új számozással 1—85) a szerzet történetére vonatkozó pápai bullákat, továbbá a magyar királyok, főpapok és pápai követek kiváltság leveleit tartalmazza. E kéziratot Eggerer a pálosokról irt Annaleseiben részben felhasználta, mint XVI. századbeli hazai registrum és másolókönyv (Copial-Buch) azonban a hazai irodalomban ekkorig még méltatva nem volt. — Középkori történetirásunk általában régi chartulariumokban, re-

gistrumokban és másolókönyvekben fölötte szegény. Ismeretes a pannonhalmi főapátság »Liber ruber« czímű chartulariuma és Registruma, továbbá a zágrábi káptalan és a topuszkói apátság chartulariuma, valamint a váradi káptalan XVI. századbeli másolókönyve, ezeken kívül azonban káptalaink, hiteles helyeink és monostarainktól régi chartulariumok, registrumok és másolókönyvek nem maradtak fön. Annál érdekesebb tehát a pálosok inventariuma, mely bizonyos tekintetben a chartularium becsével bir, s történeti, diplomaticai és culturtörténeti szempontból egyaránt figyelmet érdemel. Az inventarium 7 levél kivételével, melyek a XVII. századból származnak, a XVI. század első felében iratott és pedig az irás után itélve a registrum valószinűleg 1530 körül, a pápai bullák és kiváltság levelek nehány évvel későbben. Ki regestrálta az első csoportban felsorolt okleveleket s ki másolta a másodikban foglaltakat? ennek a kéziratban nyoma nincsen. Annyi azonban a szövegből kivehető, hogy az ismeretlen szerző a régi oklevelek olvasásában nagy jártassággal nem birt s a személy és helyneveket több helyen hibásan olvasta. Megjegyzem még, hogy az ismeretlen szerző az oklevelelek regestáit minden zárdánál a legrégibb adománylevéllel kezdi s többnyire a legújabb keletűvel végzi, s így a regesták az egyes zárdák vagyoni viszonyairól s az eredeti adománylevelek hollétéről a kutatónak elegendő tájékozást nyujtanak. Az egész registrumban 1521-nél újabb keletű oklevél felsorolvanincsen. A szövegben, a czímek, fejezetek és rubrumok nagyobb, a regesták és másolatok kis cursiv betűkkel vannak irva. A kézirat különben kiadatlan. Teljes czíme a következő: »I n v e n t a r i u m p r i v i l e g i o r u m o m n i u m e t s i n g u l a r u m d o m o r u m O r d i n i s H e r e m i t a r u m S a n c t i P a u l i p r i m i h e r e m i t e e t p r i m o d e N o z t h r e.« Következnek e zárda kiváltság- és adománylevelcinek regestái 1366—1499-ig. Ezek után jönnek a többi zárdák privilegiumai, melyeknek azonban itten csak a czímeit közöljük. Ugy mind: Privilegia de Chalad, Elephanth, de Posonio, Rana, Nova Civitas, Monyorokerék, Chaktornya, Lepaglava, Streza, Garyg, Zagrabia, Dobrakwthya, Zenthbenedek, Baych, Sanctus Ladislaus in Baronya, Saluator, Bodrogzygethe, Sanctus Jacobus in Pathack, Serdahel, Sanctus Paulus in Tolna, Thoold, Mindzenth, Wethahyda, Sanctus Do-

minicus, Sanctus Petrus in Simigio, Ewrmenyes, Enyere, Jenew, Sanctus Jacobus in Zala, Waason, Porwa, Caatka, Weresmarth, Agria, Calodwa, Erdeel, Zekelhaza, Sanctus Jeronimus, Kapolna, Zentyogh, Zylagh, Tyscha Beregh, Maromorus, Beregh, Wyllye, Ezen, Onghwar, Therebes, Wyhel, Ghewncz, Sancta Catherina, Tokay, Sanctus Philippus et Jacobus, Lad, Gewr, Sentlilek in dedes, Wyhaz, Gombazegh, haromheghy, Sanctus spiritus in Pilisio, Sancta Crux, Alba Ecclesia, Cheht, Zambok, Sanctus Andreas, Sanctus Ladislaus in Kekes, (sic) Sancta Anna prope Hangon.« Összesen tehát hetven pálosrendi zárda, melyeknek adományleveleit a regestrum többnyire időrendben rövid kivonatban sorolja fel. Megjegyezzük azonban, hogy e sorozatból több hazai pálosrendi zárda neve hiányzik. A kézirat második része a legközelebbi számozatlan levélen kezdődik ezen czím alatt: »Copie Bullarum et Priuilegiorum Ordinis Heremitarum Sancti Pauli Primi Heremite sub Regula Beati Augustini Episcopi Deo Famulantium. Summos per Pontifices Romanos Legatosque eorundem de Sedis Apostolice plenitudine necnon Serenissimos Reges et principes ac Antistites hungarie aliasque personas auctenticas et idoneas in ipsius ordinis fratrumque eiusdem fulcimentum ac robur perpetuum, indultarum et concessorum.« Következik négy számozatlan levélen a bullák indexe XVII. századbeli kéztől készítve. Ezután jönnek a bullák, nem szoros chronologiai sorrendben, XVI—XVII. századbeli másolatban. A legrégibb irás, mely itt az első 73 levélen észlelhető, a XVI. század első feléből és pedig egy kéztól származik. Ez jelölte meg a leveleket római számmal. A 73b és 74—76 leveleken levő bullákat két későbbi XVI. századbeli kéz másolta, míg a 76—79. leveleken levőket XVII. századbeli kéz irta. Ezzel a kézirat tartalma ki van merítve. A kézirat egykoru kötése zöld hártya, szines vágással. — Kivánatos volna, hogy ezen kézirat, mely a hazai pálosok történetéhez oly becses adatokat szolgáltat, s mely mint Registrum és másoló könyv, a ritkább hazai forrásokhoz tartozik kiadassék s a kutatóknak jobban hozzáférhetővé legyen.

Ez alkalomból érdekesnek tartjuk a múzeumi könyvtár gyűjteményéből egy 1629 ik évi latin egyleveles nyomtatványt itt bemutatni, mely a magyarországi pálosrendi monostorok statisztikai kimutatását tartalmazza, a mint azt Pázmány Péter 1529-iki nagyszombati zsinaton összeállította. Ezen nyomtatvány széles ívrétben, plakát alakjában, év, hely, nyomda és nyomdász megnevezése nélkül van kiállítva, s felsorolja a Magyarországon létező és az elpusztult vagy megszünt pálosrendi zárdák neveit. Szövege, mely csak a papir egyik oldalára van nyomva, a keszthelyi inventariumot jelentékenyen kiegészíti. Azt hisszük tehát hogy a hazai történetbuvároknak teszünk szolgálatot, midőn ezen bibliographiai szempontból is ritkü egyleveles nyomtatványt, melynek Pázmány Péter a szerzője folyóiratunkból újból lenyomatjuk s felhivjuk reá az érdeklődők figyelmét. A nyomtatvány czíme és szöveget a következő:

»**Tabula Monasteriorum Ordinis Sancti Pauli** Primi Eremitae sub corona Regni in Hungariae, quorum Cathalogum retexit. Eminentissimus ac Reverendissimus S. R. E. Cardinalis et Archiantistes Strigoniensis Petrus Pazmanny in Appen. 2. Syn. Dioecesanae habitae. Anno 1629. — S. Laurentij supra Budam. S. Crucis in Pilisio, ubi quiescit Beatus Eusebius Strigoniensis. cum duobus primis discipulis: Beato Benedicto & Stephano Ungaris. S. Spiritus in Pilisio S. Ladislai de Kekes. S. Joannis bapt: de Veres-Mart. S. Sixti de Veres-Mart. B. M. V. de Nóstre. De Rena. De Posonio in Thal B. Mariae Virg. De Tornallya B. V. Mariae. S. Joannis Baptistae de Elefant. S. Spiritus de Dios-Györ S. Spiritus de Dedes. S. Mariae Magdalena de Agria. B. M. V. De Gombaszeg. De Nyarad. De Harombegy. De Laád B. V. M. S. Annae de Tokay. S. Aegidy de Vyhel S. Catharinae de Göncz. S. Philippi & Jacobi. Corporis Christi de Unguar. De Essen. De Beregh De Maramaros B. V. M., De Kapolna. De Szilagy. S. Hieronymi de Nagy falu. B. M. V. de Kalodua. De Erdeli B. M. V. De Székelyhaza. De Póka falua De Tótfalud. De Szent Mihály kőve. De Baranya. De Salvator ad portum Dravae. Omnium Sanctorum de Baich. S. Jacobi de Patach. De Thóld. De Szerda hely. S. Pauli in Tolna. De Veteshida. De Mind-szent. S. Petri in Simigio. S Dominici de Szakachi De Garyg B. M. V. S. Benedicti in Sclavonia. S. Annae

de Dobra-Kuttya. B. M. V. de Zagrabia. Rhemetense. De Strecza in Sclavonia. De Kamoncza B. V. M. De Chak-tornya S. Helenae. Lepoglaua. B. M. V. De Gyűzd. S. M. Magdalenae de Eörményes. B. M. de Enyere. De Jenő. S. Jacobi de Szala. De Salvatore in littore maris in Dalmatia. De Catha B. V. M. De Porua B. V. M. De Gúnesd B. V. M. In Istria ad lacum B. V. M. S. Helenae de Zpaás. De Czirquemeza B. V. M. S. Joannis de Lyka. B. M. V. de Alba Ecclesia. S Andrae de Vissegrad. Annuntationis B. M. V. penes. castrum Bolondocz. De Boldog kő ultra Temes. De Busan in Dalmatia. De Barand. S. Crucis de Bodrog-szigete. B. M. V. de Chalad. S. Eustachij de Chút. De Dubicza in Dalmatia B. M. V. S. Elizabeth in idegsiit. S. Emerici in latere montis Rodochun. De Eczék. De Gathal ultra fluvium Temes. Dd Szent Györgу. S. Helenae in littore Maris Adriatici in Dalmatia. In Insula Pilis. In Insula Hernadi. In Jenő Majori. S. M. Magdalenae de kő kut. S. Ladislai Regis in kis Bathe. S. Sigismundi Regis. in Gerchen. S. Michaelis de Tarczy. S. Nicolai de sub Burgo. S. Nicolai de Simigio. De Paumgart. S. Wolffgangi Supra Sopronium. De Pathalan. S. Petri de szladkagora. S. Spiritus de monte usa. De Szalonok B. M. V. S. Joannis Bapt: de Sámbok. De Thalad in Saladiensi Comitat. De Torpa in Agriensi Dioecesi. De Terebes. B. M. V. De Villye in Comitatu Unguariensi. De Vason S. Michaelis Archan. B. M. V. Assumtae de Urög. B. M. V. in Transyluania. Varadiense. S. Nicolai Agriense. Corporis Christi Dyos Gijöriense. S. Mariae Magdalenae Agriens. B. M. V. Budense. S. Pauli Budense, in quo S. Antonius Archiepiscopus florentinus asseruit sepultum B. Joannem Dominici Cardinalem. In eodem Capitula generalia constat interdum fuisse celebrata. S Petri in Istria de sylvis nuncupato. B. M. V. de novo Castro in Dalmatia. B. M. V. Turunnie in Croatia. S. Elisabeth de monte. B. V. M. de Brinnis in Dalmatia. S. Ladislai de Gyula. S. Stephani Romae in Monte Celio. Non desunt qui affirment multo plura fuisse hujus Candidae Religionis Domicilia, quorum ego tamen notitiam non habeo. Unicum non praetereundum memoratu dignum censeo, quod Joannes Zualardus Eques Sanctissimi Sepulchri, in libro suae Hierosolimytanae peregrinationis Anno 1587. fol 246. annotavit describens montem Thabor. & tria tabernacula

Salvatoris Moysis & Eliae haec subjungit imediate idiomate, italico in haec verba: Fuit etiam magna Ecclesia fabricata per S. Helenam cum uno Monasterio bene dotato a Rege Hungariae, qüod in habitabat magna multitudo Monachorum Hungarorum Ordin. S. Pauli primi Eremitae &c. Porro Divos Reges Regni Apostolici, Montem Thabor devotionis causa, inuitasse, innuere videtur Privilegium quoddam Andreae Regis 2. emanatum super possessione in Comitatu Hontensi, cujus meminit Stephanus Verbetius Part. 2. Tripartii tit: 14. Széles ívrét 1 lap szöveggel. A helynevek azonban több helyütt hibásan vannak közölve.

— **Ismeretlen Grolier-kötés a kismartoni ferenczrendiek könyvtárában.** A magyar történelmi társulat f. é. augusztus havában Sopronban tartott vidéki nagygyülése alkalmával egy könyvtári bizottság is működött, mely Sopronban az ag. evang. lyceum, a benczések és domonkosrendiek, Kis-Martonban pedig a ferenczrendi és a herczeg Eszterházy-féle könyvtárakat vizsgálta at. Ez alkalommal utóbbi helyen a ferenczrendieknél egy XVI. századbeli Grolier-kötés jött napfényre, melyre ritkaságánál fogva ezennel felhivjuk olvasóink figyelmét. E kötés az egyedüli ismert Grolier-kötés az országban. Ismeretes, hogy Grolier a XVI. században a franczia könyvkötészotben új irányt inaugurált, mely egész Európában terjedt el s a rajta nyilvánuló finom műizlésnél fogva sokáig külön iskolát képezett. A Grolier-gyűjteményéből származó eredeti kötések, melyeken rajta van az ismeretes felirás: »Grolier et amicorum« a legnagyobb ritkaságok közé tartoznak, melyeknek egy-egy valódi példányáért mesés összegeket fizetnek az amateurök. Az általunk talált Grolier-kötés nem ezen categoriából való, mert nem volt Grolier példánya s nincs rajta a most említett felirás, de Grolier izlésében készült, mely izlés a XVI. században Francziaországból elterjedt Angol-, Német és Olaszországba s mindenhol mint Grolier-kötés (Relieure genre Grolier) ismeretes. A »Le Bibliophile Francais« cz. munkában találunk vagy tizennégy ily kötést, melyek mind Grolier izlésében készültek. A kismartoni kötés hasonló ahhoz, mely az említett munka II. kötetében (Páris 1869) 236. lapon hasonmásban látható.

Szükségesnek tartjuk még megemlíteni, hogy Bruschius

Gáspárnak: Magni operis de omnib s episcopatibus epitomes. Nürnberg 1549 8°. czímű munkája az, mely Grolier izlésében van kötve, a mit megmagyaráz azon körülmény, hogy ez azon dedicationalis példány, melyet a szerző Ferdinánd császárnak ajándékba küldött. A czímlapon ugyanis ezen feljegyzés olvasható: »Serenissimo potentissimoque Regi DIVO Ferdinando Rom. Hung. ac Bohem. Regi et Austrie Archiduci Domino suo clementissimo ddd. auctor. Föltehető tehát, hogy a szerző a Ferdinánd királynak küldött példányt oly boritékba köttette, mely akkor a legizlésesebb volt. A kötés fac-similéjét alkalmilag közölni fogjuk.

— **Hornyánszky Viktor nyomdája.** Culturális viszonyainkat semmi sem illustrálja jobban, mint a nyomdáknak szemmel látható szaporodása s azon haladás, melyet a nyomdászati technikában évről-évre tesznek. Fővárosunkban több nagyszabásu nyomda létezik, melyek a tudomány mai igényeinek megfelelően vannak berendezve s működésöket azon törekvés vezeti, hogy a külföldi nyomdászat vívmányait hazánkban meghonosítsák s nyomdászatunkat magasabb színvonalra emeljék. E nyomdákat olvasóink sokkal jobban ismerik, hogy sem róluk ezuttal külön megemlékeznünk kellene Érdekesnek tartjuk azonban felemlíteni, hogy Hornyánszky Viktor nyomdája, mely évtizedek óta a jónevű fővárosi nyomdákhoz tartozik, újabb időben a nagy nyomdák sorába lépett s f. évi augusztus 1-étől fogva nagy átalakulason ment át. A nyomda a Hornyánszky örökösök tulajdona, az Akademia bérházának földszinti helyiségeiben a nagy nyomdák izlésében van berendezve s Knoll Károly ismert akadémiai könyvárus szakértő vezetése alatt áll. Felszereléséből kiemeljük a következőket: a nyomdában 6 legújabb szerkezetű, gőzerőre berendezett sajtógép működik a legelőkelőbb johannisbergi és augsburgi gyárakból, továbbá nagy készletben vannak újdonat új betűi, sokféle ábéczéje, initialéi és vignettei. Ezenkívül legújabb szerkezetű stereotyp nyomdával is bir. Szedőinek száma 60—80 közt váltakozik. A nyomdának törekvése: a fővárosi nagy nyomdák mellett megállni helyét a hazai irodalom szolgálatában s pontos, izléses, egyenletes és correct munka

által szélesebb körben kiérdemelni a közönség pártfogását. Részünkről a nyomdának szerencsét kivánunk az új aerához, s ha Knoll Károly tervét keresztülviheti, hogy a könyvkiállításon bemutatott magyarorsz. nyomtatványok initialéit, vignetteit és czímlapdíszeit, melyekben határozott magyar motivumok vannak, a nyomdában lassankint alkalmazni fogja s behozza a nyomtatványokba az igazi magyar stylt, úgy a vállalat nemcsak a hazai bibliographiának, hanem az ipartörténetnek is jelentékeny szolgálatot fog tenni. A nyomdában az új aerában igen izléses kiállításban megjelent »Báró Eötvös Józsefnek Gondolatok« czímű munkája, melyet Ráth Mór adott ki s itt fog megjelenni Budenz József tanár díszalbuma, melyet tanítványai 25 éves jubilaeumára készítenek. Ajánljuk a vállalatot a szakférfiak és a közönség figyelmébe.

— **A »Magyar Könyv-Szemle«** 1883. évfolyamának első négy füzetét a »magyar irodalom 1883-ban« czímű bibliopraphiai rovat nélkül veszik olvasóink. Ezt a jelen kötetből azért hagytuk ki, hogy a következő kettős füzetben minden megszakítás nélkül egyszerre közölhessük s a magyar irodalom 1883. évi termékeiről általános képet nyujtsunk. Szándékunk a hátralevő kettős füzetet, mely a bibliographiai rovattal 16 ívre fog terjedni. 5—6 hét alatt s az 1884. évfolyam első három füzetét ezen év június havában közrebocsátani s helyrehozni a késedelmet, mely a »Magyar Könyv-Szemle« pontos megjelenésében a szerkesztő hibáján kívül keletkezett. Addig is kérjük olvasóink és elvbarátaink szives támogatását, előfizetőinket pedig arra kérjük, hogy a hátralékos előfizetési pénzeket Knoll Károly akadémiai könyvkereskedésébe beküldeni sziveskedjenek. Megjegyezzük, hogy a »Magyar Könyv-Szemle« jelen 4 füzete a múzeumi könyvtár házi füzete, melynek minden főközleményét múzeumi könyvtári tisztviselők írták. A jövő kettős-füzet Thaly Kálmán, Szabó Károly, Majláth Béla, Nagy Gyula, Ráth György és Csontosi Jánostól fog hozni közléseket és két fac-simélét a Mercurius Veridicus és Hungaricus czímű kurucz hirlapokról.

— — — -

MAGYAR KÖNYV-SZEMLE.

A Magyar Nemzeti Múzeum könyvtára ezen czím alatt 1876-ban folyóiratot indított meg, mely a magyarországi könyvészet és a hazai könyvtárak közlönye óhajtott lenni.

E folyóirat a jelen évben VIII. évfolyamába lép.

Közölni fog a régibb magyarországi bibliographia körébe tartozó értekezéseket és az újabb felfedezésekről szóló értesítéseket, ismertetni fogja a hazai könyvtáraknak történetét, szervezetét, nevezetesebb tudományos kincseit és szerzeményeit. Figyelemmel fogja kisérni a külföldi könyvtárakban létező hungaricákat, s tudomást vesz a külföldi bibliographia hazánkat érdeklő nevezetesebb mozzanatairól. Továbbá összeállítja a magyarországi sajtó irodalmi érdekű termékeinek és a hazánkat érdeklő külföldi munkáknak lehetőleg teljes jegyzékét.

Készséggel megnyitja hasábjait a könyvtárnokok és könyvgyüjtők felszólalásainak, javaslatainak és kérdéseinek; számit mindazoknak szives közreműködésére, kiket hivatalos állásuk és irodalmi foglalkozásuk ezen térre vezet.

A »Könyv-Szemle« megjelenik évenkint 30 ívnyi terjedelemben, időhöz nem kötött füzetekben, több műmelléklettel, díszes kiállításban.

Előfizetési ára egész évre bérmentes szétküldéssel együtt 3 forint.

Az első évfolyam elfogyott; a II., III., IV., V., VI. és VII-ik folyam külön a rendes évi áron, együtt véve pedig 12 frton kapható.

Az előfizetési pénzek **Knoll Károly urhoz, a M. Tud. Akadémia könyvkiadó hivatalába**, egyéb küldemények és irodalmi közlemények a **Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárába** küldendők.

Csontosi János.

könyvtári segédőr, mint a „M. Könyvszemle" szerkesztője.

Nyolczadik évfolyam. V—VI. füzet. 1883. Szeptember—December.

MAGYAR KÖNYV-SZEMLE.

KÖZREBOCSÁTJA

A M. NEMZETI MÚZEUM KÖNYVTÁRA.

A „M. Könyvszemle" ezen kettős füzetéhez két műmelléklet van csatolva.

BUDAPEST.
A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVKIADÓ HIVATALA.
1884.

AZ ÖTÖDIK—HATODIK FÜZET TARTALMA:

KURUCZ HIRLAPOK 1705-BŐL BERLINBEN.[1])

Közli: **Thaly Kálmán.**

1879. évi akadémiai értekezésemben (Az első hazai hírlap, 1705—1710.« Értekezések a történelmi tudományok köréből, VIII. köt. 4. sz. 1879.) előadtam volt mindazt, a mit a »Mercurius Hungaricus« czímen kezdett s »Mercurius Veridicus ex Hungaria« czímen folytatott Rákóczy-féle hírlap keletkezéséről, hivatásáról s hat évi pályafutásáról stb. kinyomoznom sikerült. Közlém az ide vonatkozó adatokat, melyek kétségtelenül kiderítik, hogy e kurucz hírlap (az első hazai heti, később havi közlöny) alapításának eszméje gróf Eszterházy Antal tábornoktól ered, ki az első számot megszerkesztvén, mindjárt ki is nyomatta Kassán, s 1705. évi április 14-iki leveléhez csatolva küldé meg a fejedelemnek; és hogy Rákóczy az eszmét elfogadta, ezentúl hetenként egy-egy számot összeállíttatni és kinyomatni rendelt udvari cancelláriája révén.

Tudjuk, hogy az indító okot e kurucz hírlap kiadására a Wienerisches Diarium czélzatosan elferdített magyarellenes közlései adták meg, a magyar ügyek iránt érdeklődő külföld felvilágosítása végett, és hogy épen e czél miatt szerkesztetett a »Mercurius« latin s nem magyar nyelven.

Értekezésem keretében lenyomattam a felkutathatott egyes számok tartalmát, a mennyiben hozzájuthattam, teljes szöveg szerint, s a mennyiben nem, legalább kivonatosan. Ilyen két kivonat olvasható értekezésem legvégén is (47—48. l.) a berlini porosz kir. államlevéltárban fenmaradt két számról. Ez utóbbiak mindegyike még 1705-ből, tehát az első évfolyamból való, és pedig az első még »Mercurius Hungaricus« czím alatt május 24—30-iki, s a második már a bővített és mindvégig meg-

[1]) Két fénynyomatu hasonmással.

tartott »Mercurius Veridicus ex Hungaria« czím alatt augusztus 16–23-iki tudósításokat tartalmaz.

Mind a két szám nagy könyvészeti ritkaság; az utóbbi épen unicum, s a májusi is — tudtunk szerint — még csak egyetlen más példányban létezik: a gróf Károlyi család levéltárában, honnét belőle néhai Szalay László az általunk közölt kivonatot vette, de a hol ismét úgy elkeveredett, hogy mai napság föl nem található.

Ekként a Magyar Nemzeti Muzeum könyvtárának t. igazgatósága eléggé nem méltányolható hasznos dolgot mívelt, midőn e két kurucz hírlapszámot a berlini levéltártól kikölcsönözvén, Budapestre hozatta, itt lemásoltatta és a czímlapos oldalaikat le is fényképeztette. Mind a kettőnek formátuma negyedrét, a májusi szám terjedelme fél-, az augusztusié egész ív, vagyis 4, illetőleg 8 oldal.

Mivel pedig könyvészeti ritkaságuk mellett mind a két számnak tartalma történelmileg is igen becses: alább közöljük mindkettőt teljes szövegben.

Mig így a történelembúvár érdekes kortörténeti adalékokat nyer: addig viszont a könyv- és hírlaptörténet nyomozó, az irodalomtörténész színről-színre megismerkedhetik legelső hazai hírlapunk beosztásával, szerkesztése módjával, előadása módszerével. Hogy pedig a külodalról is kellő képet alkothasson magának: ide csatoljuk az első lapok fénynyomatait.

Idézett értekezésünkben jeleztük: mennyire szétszóródtak, elpusztúltak e régi hírlapunk példányai. Uj számok feltalálhatására még a krakkói, varsói, — egy szóval a lengyel levéltárak, továbbá a pétervári orosz államlevéltár vagy könyvtár gondos átkutatása látszanék legtöbb reményt nyujtani, Rákóczy külföldi összeköttetéseit s egyéb viszonyokat tekintve. A miért is melegen fölkérünk minden hazai történet- vagy könyvbúvárt, kiket búvárkodási szenvedélyök e nevezett helyekre vezetend: ne mellőzzék ezen szempontot.

Ezek után, mielőtt magukat a berlini hírlappéldányokat szöveg szerint közölnők: ide iktatjuk még azon újabb adatainkat, melyeket a Mercuriusra Veridicusra nézve 1879-iki

értekezésünk megjelenése óta találtunk. Ez adatok 1705. és 1710. évről szólanak, mely utóbbi évben a kurucz közlöny — a háborús viszonyok hanyatlásra hajlása miatt — havonként már csak egyszer adatott vala ki. Igy 1705. évi április 28-án gr. Forgách Simon irja Medgyes alatt álló táborából Rákóczinak: »Az Novellák iránt magamnak is intentiómban vala, hogy az mostani parancsolatja szerint Ngodnak az itt (Erdélyben) történhetők is expediáltassanak; csakhogy — szégyen megírnom! — az itt való jó vitézekkel ritkán vitethetek olly actust véghez, hogy méltó volna írásban feltenni; az mik történnek mindazáltal, igenis, tétettem dispositiót, hogy mind azok rendivel consignáltatván, scriptotenus postai alkalmatosságokkal expediáltassanak.« (Eredeti levél gyűjteményemben.) 1710 ben a hadi ügyek, sőt táborok élére maga Rákóczi állott, mig a diplomatiai levelezéseket maga a folyton betegeskedő főhadvezér, gr. Bercsényi Miklós intézé, mint fejedelmi helytartó. E nemű ügyei 1709 végéről és 1710-ből szép számmal maradtak ránk, s általunk összegyűjtve, az Archivium Rákóczianum VIII-ik kötetében (1882) közzététettek.

Ezek között Bercsényi a kurucz hírlapokról többször emlékezik. Először 1710. évi február 15 én Unghvárról Brenner Domokos szepesi préposthoz, a fejedelem egyik legtevékenyebb külföldi ügyvivőjéhez irott levelében:

»Az magyar gazetákat megküldöttem, s hogy continuálni fogjuk, megírtam.» (186. l.)

Brenner tehát, ki ekkor Varsóban volt, úgy látszik, sürgette a Mercurius folytatólagos megküldését a külföld kellő tájékoztatása céljából. Volt is oka reá, mert a »Wienerisches Diarium« a magyarországi dolgokról mindegyre hazugnál hazugabb híreket közölt, s a háborúnak immár végvonaglását kürtölte, a Rákóczival barátságos külhatalmakat ekként tőle elriasztandó és a külföldi közvéleményt tévútra vezetendő. Különben pedig a Veridicusnak az a száma, melyről Bercsényi válaszolja, hogy — szétosztás végett megküldötte, a megelőző január havi volt: a Heister megkereséséről, Ocskay elfogatásáról, a romhányi ütközetről, a lőcsei ostromról s Modor, Bazin, Szent György városok bevételéről szóló, — ugyanaz, melyet értekezésünk 34—40. lapján közöltünk.

Az 1710-iki február hónap eseményeiről szerkesztett hirlapszám kissé elkésve: márczius közepén adatott sajtó alá Bártfán, honnét márczius 19-én küldettek szét a kinyomott lapok. (l. értekezesem 41. lapját.) Minthogy pedig Bercsényi Brenner prépostnak márczius 10-én irt Kassáról hosszabb utasitást a Mercurius Veridicus sajtó alul kikerülését be nem várva, — egyelőre irásban mellékelé számára annak szövegét, miről ekként emlékezik:

»Inhorruit nuper R. D. Vra ad casum Leucsoviensem, — inhorrescet jam ad perfidiam ejusdem Generalis Andrási, qui nuper tam gloriosam laudem aeterno foedavit dedecore: dum miseram, extrema virtute certantem Civitatem et tam generosam, Regno ac sibi fidam prodidit militiam, uti annexus loquitur Mercurius, qui typo actu mandatur, interim hic scriptum praemitto, misterium mox typo sequitur, ut adjuncta praeteriti mensis.« (Arch. Rákócz. VIII. 207.)

Ebből kettőt tudtunk meg, először, hogy az 1710. február havi számnak — melyet nem ismerünk — főtartalmát a lőcsei catastropha leirása képezi; és másodszor a végmondatból újabb bizonyitékát nyerjük annak, hogy a Mercurius ekkor már havi, — de havonként rendesen megjelenő — közlöny volt, és hogy ez idött Bercsényi, — nem Rákóczi cancelláriáján szerkesztették, ép úgy, mint a diplomatiai ügyiratokat.

Nagyérdekű az, a mit Bercsényi Kassáról 1710. márczius 18-áról ugyancsak Brennernek ír. Hivatkozik ugyanis a fejedelem egyik varsói ügynökének Gortholdnak levelére, mely szerint — úgy látszik, — a lengyel urak s orosz miniszterek, tábornokok, a hetenként többször megjelenő »bécsi hazugságok« hireivel szemben a csak havonként érkező Mercurius tudósitásainak nem hisznek. Holott — okoskodik Bercsényi — a naponként hazudozókat elégséges havonként egyszer megczáfoltatni a Mercuriussal s röviden emliti a februári és márcziusi számok tartalmát:

»Quod autem domesticarum rerum causam attinet: video Dominum Gortholt ex affectu et zelo suo quo erga nos ducitur, impatienter ferre, quod fides nostris non datur Novellis et Viennensia praevalent mendacia, non mirum:

quia crebriora; certum, quid-quid »Mercurius« continet: pro veris habenda sunt; sufficitque inter dietim mentientis, menstruum cum veritate circumire »Mercurium«. Binas Viennenses gloriantur victorias in typo, deflent in quarterys; ridemus ea quotidie, dum Moraviam visitant, Posonium et Viennam circumvolant copiae nostrae, quae Martius feret »Mercurius«; Leucsoviensem proditionem declarat februarius.« (212. l.)

Pár nap mulva, márc ius 20-iki levelében, — melyhez a Mercurius februári számának példányait csatolja, – ugyanezeket a húrokat pengeti Bercsényi, a magyar hírlap igazmondását védvén s figyelmeztetvén Brennert: tudassa a lengyelekkel, muszkákkal, hogy a ki a rom bányi harczról közölt tudósitás valóságán kétkedik, ám jöjjön a csatahelyre, s ott a 2000-nél nagyobb számban elhullott ellenség holttesteit megszámlálhatja: ». . . . . secutus est Mercurius in typo, hic denuo acclusus, qui in rei veritate explicat actum illum. Quis jam ex solis sibi contrarys relationibus veritatem Varsaviae eruat, nisi huc ad locum conflictus veniat et sepulta 2000 et ultra inimicorum corpora revidere velit.« (U. o. 217. l.)

Ezen, ama nevezetes ütközetre vonatkozó nagybecsü adattal záródnak be a Mercurius Veridicus 1710-iki számait illető újabban napfényre hozott adalékaink. Bercsényi további levélfogalmazataiban hirlapunkról emlékezet nincs; ám mi a fönnebbieket e helyütt összegyüjtve közölni, már csak a teljesség okáért is czélszerünek tartottuk.

S most lássuk a berlini kir. levéltár két számát.

I.

MERCURIUS HUNGARICUS.

Agriâ 30. Maji.

Serenissimus Princeps Transylvaniae, ob liberiorem salubrioremque auram, Civitate hâc tota cum sua Aula exeundo, in apricis ejusdem campis tentoria fixit, ac in dies, quà venationibus, quà exercendae regulari Militiae vacando pro continuanda Campania, de apparatibus belli sedulò disponit omnia. Illustrissimus Dominus Comes Daniel Eszterházi Junior de Galantha, ob praeclara sua in Patriam merita et pro-

ximè ostensos ad Civitates Sancti Georgii, Bazinium et Modor, generosos Actus, quibus peditatum hostilem duobus millibus numerosiorem, cuncta tormenta et munitiones, omnem bagacsiam et arma nostris cedere ignominiosèque exire coegit, in Generalem Campi Marschallum [1]) sublimatus est, et cum Sua Serenitas bellum ad partes Trans-Danubianas transferendum resolverit, ad commendandam ibidem Armadae partem eundem certò praefecisse dicitur, prout jam pro expeditione illa Decem Regimina Equestria, praeter peditatum, Danubium partim transivisse, partim ad transitum in procinctu esse, ex fideli relatione innotuit, quin et Artilleria eò destinata ex Montanis Civitatibus, una cum tormentis ac sufficientibus requisitis adducta, Hatvaninum appulit, ac rectà ad pontem super Danubio stratum devehitur. Archiepiscopus Koloczensis, nec-non Baro Stephanus Szirmai Legati Caesarei hic adhuc morantur, succenturiatos suos Episcopum Visa et Paulum Okolocsány Viennâ praestolantes, quos quandoquidem Serenissimus Princeps, cum confoederatis Hungaris eâ cum resolutione ad Legatos Angliae', et Confoederati Belgii (qui hactenùs mediationem suam offerebant) remisit, ut experimentum, simulque affidationem à Sua Majestate, de admissione guarantiae, pro futuri tractatûs pacis securitate necessaria, sumentes, quantocyus informationem suam dare velint, intereâ verò temporis Suâ Majestate Caesarea fatis cedente, tantò jàm avidiùs eosdem cum responsoria resolutione expectamus, quantò magis novum successoris Regimen, quae circa res Hungaras sit intentio, scire cupimus. Serenissimo Principi, de Regimine Principatûs Transylvaniae, quod adhuc vivô Caesare, per liberum Statuum et Ordinum votum obtinuit, multi eò magis congratulantur, quòd Josephus Rex (qui etiam aegre valere dicitur) ad eundem Principatum, qua ipso etiam Dipplomate Caesareo liberum, nihil praetensionis habere possit. Communi rumore spargitur Suam Serenitatem determinasse, quod brevi Universi Proceres, ad tractanda negotia Regni incertum locum conventuri sint, et id ipsum etiam ex circumstantiis rerum et dispositionibus facile creditur.

---

[1]) Ez hiba »Campi-Marschalli Locumtenentem« helyett; mert altábornagygyá, nem tábornagygyá lőn.

Ex Castris ad Vagum. die 24. Maji.

Excellentissimus Dominus Supremus-Generalis Comes Nicolaus Bercsény de Székes, fortificationi praesidii Ujvár, omnem curam sedulo impendit, jamque tota eadem ruina, quae a tempore occupati a Turcis ejusdem fortalitii mansit, de pleno redintegrata est. Caesareus Generalis Comes Joannes Pálffi, cum parte exercitus hostilis, in insula Csallóköz moratur, positoque ad locum Békavár [1]) dictum vallo, ibidem pedestrem militiam munire satagit, quin ex posito super Danubium ad Komaromium ponte, quasi cum omni exercitu transiturus, stratagematice Nos eludere, ut interea fortalitium Trencienii commeatu juvare possit, cogitavit successu haud inani, cum enim Sua Serenitas Ducibus Exercituum, offensivum bellum interdixisset, facturus experimentum novi Josephi Regiminis, praeter expectationem omnem hostis, ex Moravia conflatis hinc inde militibus et populo numerum sex millium excedentibus erupit, Caesareoque praesidio, in dicta aree Trencsénii bloquadato, commeatum administravit, nostratibus, qui vix mille ducenti aderant, paulatim cis fluvium Vagum recedentibus numerosoque, hosti resistere nequeuntibus, nihilominus tamen haud intermittente intrepido Colonello Ocskai, quin velitationibus assiduis et fortibus hostem lacessiverit, ac per sponte confluentem rusticam Plebem, quamplurimis caesis infestaverit; et cum Commendans bloquadae Emericus Bezeg, occasione actus hujus, sine licentia superiorum abfuerit, deque concursu militiae in Moravia non investigaverit, certo certius arestum subiturus creditur.

Praetermitti nequit mirabilis, qui super exercitum nostrum, contra hostem ad ripas Danubii excubantem in coelis contigit aspectus, a multis centenis, sub mediam noctem, eo modo visus, quasi ob orta primum serenitate diescere coepisset et expost scintillantibus de coelo stellis, specialis stella quaedam nitida in repente subortam nubeaclam parvam irruisset, subito subsecuto, tanto in aëre strepitu et fragore, tonitum tormentorum imitante, versusque exercitum hostilem descendente, ut fere omnes hostem adesse rati, arma caperent, equos conscenderent, ac hincinde

[1]) Gútánál, a Vágnak az érsek-ujvári Duna-ágba ömlésénél.

cursitarent, denique re aspectus coelestis comperta stupescerent, quem boni ominis esse, infelicitatem Patriae jubeant Superi. [1])

Ex Vallo ad Imsóth, 26. Maji.

Dominus Generalis Bottyán, exstructo validissimo ad Pagum in Imsoth vallo, idem nomine suo Bottyánvára nuncupari, ac consensu Serenissimi Principis insigniri jussit, stratoque ibidem super Danubium ponte, continuis excursionibus hostem, in plaga Transdanubiana usque dum formale bellum translatum fuerit impetit, quin et his diebus assumpta secum equestri militia, post quam hostem, commeatu Budam et Pestinum, utrumque locum, jam ad maximas angustias ac annonae caritates redactum, juvare niti intellexisset, tam opportune eum aggressus est, ut omni commeatu, curribus et equis, ac ferme 5000 ovium interceptis et ademptis plures trecentis ex hoste neci dederit, ac octoginta personas in captivitatem deduxerit Szolnokinum ad opus ejusdem fortalitii transmissos.

Ex Castris ad fluvium Körös 28. Maji.

Excellentissimus Dominus Generalis Alexander Károlyi, subintelligens Rascianos ad fluvium Marussium congregari, cum jam praeire ordines a Sua Serenitate contra eos agendi habuerit, contracta militiae suae directioni concredita, tam ad obsidendum Praesidium Caesareum Gyula, quam et reprimendas hostium excursiones, sedulo animum converterat, dum subito rumor denuo adfertur, Rascianos congregatos, non modo amnem Crisiam transivisse, sed et Oppidum Kunhegyes, abactis omnibus pecoribus, rebusque supellectilibus in praedam actis, in cineres dedisse; celeritate ergo quanto poterat, antequam ipse cum Peditatu sequeretur, Dominos Colonellos Bóné et Nyíri nec non companiam unam Germanicam cum duobus campestribus Tormentis praemisit, qui illico hostem curribus praeda onustis, ad instar valli circumdatum, adoriri ac tormentis magno cum damno

[1]) Lásd ezen égi tüneményről Rétei György ezredesnek gr. Bercsényi Miklós fővezérhez, »a kamocsai rétekről« 1705. május 13-ikán (mindjárt az égi jelenség után) írt levelét, általunk a Századok 1875 évi folyamában 420. l. kiadva: Tüstént reá írá valami idegen kéz a levélre a prófécziát: »N. B. Memorabilis az pestis.« T. K.

impetere coeperunt; cum vero amplius hostis ictus tormentorum ferre nequiret, pro praeda opima dimicandum ratus, magno impetu in militiam nostram irruit, diuque dubio Marte, parique fervore dimicatum, donec ad extranum, Domino Colonello Nyíri globo trajecto, caesisque nostratium quadraginta quinque, acquisitis tormentis nostris, victoria Rascianis cesserit; verum occurrentibus Domino Generali fugitivis infelicemque pugnam declarantibus, tanta cum properatione, cum peditatu curribus in patulis campis Trans-Tibiscanis vecto hostem insecutus est, ut militia Equestri fugiente, denuo animata ad ipsum fluvium Crisium eum, praeda transeuntem offenderit, ac illico in fugam et confusionem actum, recuperatis tormentis ac hostilibus quoque tribus ademptis, omni praeda recepta profligaverit ac paucis effugientibus, per tria milliaria fere ad ipsum fortalitium Gyula persecutum, internecione deleverit, tanto majori cum Patriae bono, quanto plures, ab ingrata Regno perfida gente Rasciana (quae in loco nimis securo locata, omnem praedam, magno cum lucro Turcis divendere erat solita) Pagorum et Oppidorum furtivas depraedationes timebantur at ex hoc etiam Capite, pro continuanda hostis hujus persecutione, praefatus Dominus Generalis iteratos super obsidenda Gyula accepit ordines.

Ex Transylvania die 23. Maji.

Excellentissimus Dominus Comes Simon Forgáts de Ghymes, supremus Suae Serenitatis in Regno Transylvaniae Commendans, adhuc dum in obsidione Civitatis Medgyes, per hostem summa cum diligentia munitae, moratur, eandem dies nostesque tormentis eo fine impetens, ut insultui occasionem quantocyus aperiat, brevique eandem occupandam speratur, tanto magis quod et inclytum Regimen Rothianum Pedestre, ex mille quadringentis personis constans, beneque exercitatum, ad nos appulerit, — Caesareus Generalis Rabutin, Cybinii haeret, nihil hostile tentans, unde proxime elapsis his diebus, magnus pecorum numerus abactus est, et cum ad mandatum Suae Serenitatis dictus Dominus Generalis noster, Pagos in vicinitate ejusdem fortalitii, ad tria milliaria circumjacentes, incolis aliorsum collocatis, desolatos reddiderit, ingens ibidem coepit esse annonae caritas, exindeque deditioni approximat. Illustrissimus Dominus

Comes Pekri Generalis, transmisit Literas Rabbutinianas Serenissimo suo Principi, quibus fidelem hactenus exercitam secum correspondentiam laudando, in suspicionem apud nostrates eum trahere conabatur, de cujus fidelitate tamen, cum satis constet, Suaque Serenitas persvasa sit, dictus quoque Generalis inter caetera eidem rescripsit hanc litaniam: A Correspondentia, confidentia et Dominio Rabbutiniano, libera Nos Domine!

II.

MERCURIUS VERIDICUS EX HUNGARIA.

Nittriae 16. Mensis Augusti.

Terror panicus invaserat primum has oras ex moderno praelio, ad Arcem Veres-kő inito, qui tamen post melius cognitum rei statum, certasque relationes, subito resedit, rebus hocmodo se habentibus: Postquam Hostis ad extrema redacto fortalitio Leopoldino succurrere conatus est, strato super Danubium ponte eoque trajecto, in campis Arcis Szente castra metatus est, ac sub mediam noctem Vallum nostrum, ad fluminis Vagi ripam pro conservatione pontis positum, furioso impetu agressus, postquam insultum ter repetiit, toties itidem virtute Baronis Nicolai Prinyi. Cohortium Pedestrium Brigaderi, repulsus est, tam exquisita sui cum clade, ut caesis quam plurimis, ac pluribus sauciatis, aliquot currus cadaveribus repleret, ac ad tegendum occisorum numerum, eadem nocte humaret. Quamvis vero datis Serenissimi Principis ordinibus, magna pars Exercitus, per superiorem pontem eo fine transire jussus est, ut hostem (qui Armadam Nostram abesse ratus securius quievit) ante auroram summa vi adoriretur: nihilominus ob nimiam cunctationem res effectu caruit, cum alias communi opinione credatür, hostem ea nocte internecione deleri potuisse. Altero itaque die, recta Leopoldinum iter suum direxit, ac insidiarum nescius, denuo in alterum Vallum incidit, ac per certos ictus adeo feliciter repressus est, ut viam longiorem quaerere cogeretur, ac tantopere confunderetur, ut si hic denuo a Nostratibus invasus fuisset, certo certius profligatum lugeret nunc Austria; verum Deo aliter disponente, intentionem suam assecu-

tus est, ac dum Miles Rákóczianus praelium distulit, hostís dictum Fortalitium commeatu juvit, militeque praesidiario auxit, tanto furore in proximam Civitatem Galgócz irruens, ut eam totam cum Arce pulcherrima igni daret, ac pluribus Incolis contra Cartellam caesis, ne mendicis quidem Xenodochio repertis parceret. Interea Exercitus Noster exitum Hostis a valle Leopoldina avide praestolabatur, quem ut Generales Caesarei conspexerunt bene ordinatum, haesit diutius totus exercitus hostilis viam effugii quaerendo; ideoque hinc inde cavillando, ac nunc Moraviam versus, nunc retrorsum iter suum dirigendo, magno fatigio Nostrates vexavit, eo potissimum certo fine, ut constrictum locum commode pro tutamine sui eligeret, ac tempori moras necteret, prouti etiam ad latus collis intra lutosum fluvium se recipiendo, postquam sat diu tormentorum ictibus certatum est, ac ob serenitatem temporis (namque jam imminebat hora quinta postmeridiana), neutri parti praelium ea die inire mens esset, accidit, ut Hostis certum passum ad quandam molam occupare intenderet, ac ideo aliquas Companias Militiae suae illuc mitteret, quod cum nostrates conspicarentur, ad expellendum Hostem pares vires opposuerunt, idipsumque Hostis suis succurendo industriose egit, ut ex hac levi occasione fere ad generale praelium res devenerit, prout etiam multi ex nostris, sine ordinibus in hostem ruere coeperunt. Et siquidem militia pedestris longe aberat, neque equestris, Militiae hostili pedestri commode, ob angustiam loci, oppositasque picatas trabes, se opponere poterat: pauca Infanteria nostra disturbata est, salutemque sibi fuga quaesivit, et hinc maxima pars Exercitus, rerum alias quid ageretur ignara, praesertim ex vesperascente caelo, tantam confusionem adiit, ut lineas suas relinquendo, hincinde dilaberetur. Tormenta omnia eadem nocte reducta sunt, praeter aliquot currus Artilleriae relictos, quorum pecora abacta sunt. Caedes ab utrimque (prout ex cadaveribus cognitum est) pauca fuit in praelio, ac ne ducentorum quidem numerum excessit, si tamen clades a tempore exitus hostis, ab Insula Danubii, consideranda est, dupplo major hostem mansit, nostratesque fugae ignominia secuta est; quamvis eadem nocte, postquam hostis campum obtinuit, pariter pars etiam Exercitus nostri campum Hostis occupavit, ac eadem nocte ibidem in vicinitate quievit.

Ex Castris Serenissimi Principis ad Ivánka positis 23. Augusti.

Serenissimus Transylvaniae Princeps, tum ad peragendas, de futuris Regni Comitiis dispositiones, tum vero ut operationes hostis observare, ac iisdem commodius resistere possit, hic castra metatur, ac Excellentissimum Dominum Supremum-Generalem Comitem Bertsényi, tertio post praelium die, ad subjugandam amicis modis Moraviam, cum justa Exercitus parte exmisit, a quo receptae hodie Litterae referunt: Quod postquam fines Hungariae transiit, praevia tria millia militum Equestrium, partim in fines Austriae, partim in viscera Moraviae ire jussit, iis cum ordinibus, ut populo significarent, ut si qui incolarum se dederent, amice tractarentur, signanterque se a hostilitate averterent, ac in Confoederationem propulsandi jugi assumerentur; signanterque Silesitae hactenus nihil offensive agentes, quousque se a hostilitate averterint, ab inimititiis immunes reddantur, alii vero rigidioris cervicis, et qui hostilia arma in se verterent, rapinae et praedae subjicerentur, se vero cum corpore exercitus ad fluvium Moraviae sic dictum substitisse, ac postquam Vallum hostile Rohatecz obsedisset, continuisque tormentorum ictibus quassasset, insultu fervido expugnasse ac occupasse, caesisque plurimis, centum quadraginta, ex iis sese dedentibus, in captivitatem traxisse ac ad Castra Principis exmissos esse, tam longe lateque divagantibus Hungarorum Armis, ut ipsos Olomuczenses campos peterent, ac abinde quicquid hostile occurreret, redeuntibus in praedam iret. Et siquidem praetitulatus Generalis ordines habet ulterius quoque ibidem se retinendi, antequam hae Novellae ad manus Exterorum veniant,[1]) audientur plenius residuis eorum actus, eo duntaxat tendentes, ut pristinus libero Regno Status, ac per hoc etiam publica Europae Pax redeat.

Quantum ad Pacem. — Etsi hactenus omnium votis operata sit, Literae tamen D. mediatorum, mentem Aulae Viennensis

---

[1]) E passus nyilván mutatja, hogy a jelen hirlapok főként a külföld felvilágosítására készültek, és ezért volt nyelvök latin, nem magyar. Mert II. Rákóczi Ferencz fejedelem különben hadi szabályzatokat, törvényczikkelyeket stb. általában mind magyarul szerkesztetett. T. K.

exprimentes, Caesareis Deputatis, huc transmissae, animos Hungarorum ad continuandum bellum magis indurant, de verbo ad verbum hoc sensu sonantes: »Reverendissime ac Perillustres Domini Domini! Ex Literis Dominationum Vestrarum Reverendissimae et Perillustris, de decimo nono et vigesimo ab Uyvárino, per Dominum Baronem Szirmai huc transmissis, nec non ab aliis de vigesimo quarto et quinto, mensis currentis a Mocsonok datis, quas per ejusdem Secretarium hodie accepimus, libenter intelleximus, Confoederatos Hungaros constanti animo, in bonam et securam pacem et a tractatu ineundo, non alienos esse. Quoniam vero Dominationes Vestrae metuunt, ne bene coepta legatio, ex appropinquatione tantorum utrinque Exercituum, ingens immineret impendimentum et discrimen, ex hac parte officia nostra interposuimus, ut Sacra Caesarea Majestas, suum militem pro aliquibus diebus continere dignaretur. De quo Caesarea Majestas Clementissimam Suam mentem, sequenti modo aperuit: sibi vel maxime de sincera Confoederatorum Hungarorum intentione, super Pacis instituendum tractatum constare posse, si antecedenter rite declaraverint. (1) Se nihil de Iure successionis moturos, nec illud in dubium vocaturos; (2) Se a restitutione clausulae Decreti Andreae Regis destituros, et (3) Se questionem de puncto Guarantiae, ad tractatum ipsum remissuros, uti per ultimas Literas nostras fusius explicavimus. Qua praevia facta declaratione, Sua Sacra Caesarea Majestas, omnia ad tractatum necessaria disponet. — Et ne alius aliquis Armorum conflictus salutari huic operi obstet: Sacra Caesarea Majestas, suis Belli ducibus mandabit, ut cessatio omnium hostilitatum, ad Octiduum ex utraque parte hac conditione stabiliatur. Ut Confoederatorum trans Vagum receptae copiae, intra hunc fluvium et Danubium se continere obstrictae sint. Vicissimque Sacrae Caesareae Majestatis Exercitus, ex hac Danubii parte tranquille manebit. Intra hocce octidui spatium vero sua Majestas Sacratissima, de modo et forma tractandi ulterius proponenda, clementissimae paterno amore et per benigno tranquilitatis restabiliendae studio exaudiet. Si Confoederati Hungari in conditiones has (uti speramus) statim consentient, oportunum credimus lucrandi temporis gratia, et ne quid infausti interim contingat, ut exoptata declaratio, per eundem, qui ad Nos redibit cursorem, Sacratissimae Caesareae Majestatis Belli Ducibus,

in transitu exhibeatur pro notitia: quibus previe jam injunctum est, ut eo casu ipso facto, secundum modum supradictum, ab omni hostilitate abstineant. Haec omnia ipsi Celsissimo Archi-Episcopo scripsissemus, si nobis de ejusdem bona valetudine et adventu omnino liqueret; cui interim omnia prospera aprecamur et Nos obsequissime commendamus, permanentes Reverendissimae ac Perillustris Dominationibus Vestris, ad serviendum paratissimi: Georgius Stepney, Jacobus Joh: Hammel Brujninx. Viennae Austriae die 29. Julii 1705.« Cum vero praescriptum harum tenorem Serenissimus princeps in sincerum examen traxisset, ac ex eo evidenter intellexisset, quod Aula Viennensis, neque violento Haereditario Juri cedere, neque aboliti Andreae Regis Decreti restitutionem admittere vellet, ac Gvarantiam (quae primariae Hungariae conservandi basis est, ac ante omnem Tractatum, per Aulam Viennensem primum resolvenda adurgetur,) ad ipsum saltem Tractatum disputandum relegaret; ideoque ad dandam super his resolutionem, octiduum ambitiose praescriberet, tale medio Caesarei Deputati Archi-Episcopi Colocensis dedit Aulae rescriptum, Toti Orbi pro dignoscenda Negotiationis sinceritate communicandum, uti sequitur: »Celsissime Princeps, Parens mihi observandissime! Indefessus meus, isque continuus labor, qui in operanda Patriae meae feliciate, dies noctesque conjungit, ob continuas propemodum bellicas operationes, unice retardavit responsum ad Celsitudinis Vestrae Literas, quibus extractus Literarum Dominorum Mediatorum inclusus fuerat. Speraveram indubius, ad eum jam me deduxisse terminum desideratissimae Pacis tractatum, quod superatis magna ex parte diffidentiarum scaturiginibus, per sinceri animi mei documenta, felix salutaris operis dabitur initium; nec pro exiguo fundamento, serviverat mihi aequanimis Dominorum Mediatorum oblatio, qua mediante, inpartialem suam eamque sedulam appromiserant operam, ut vel dubitare nefas duxerim, quin tam diuturnus negotiationis tractus, tandem felicem non obtineat coronidem; accedebat his pronus nuncce Regnantis Majestatis adhuc vivente Patre animus, quo se Gentem Hungaram non tantum complecti, sed et infelicitati ejus propemodum condolere visus fuerat; reddidit spem meam infallibilem, clausulae Juramenti, per postremas Dominorum Mediatorum Li-

teras data explicatio, tanta cum fiducia, ut digne arbitrarer, ad inclioationem negatiorum superfuturum nihil: ast vix non novissima prioribus pejora esse censuerim, transmissum legens extractum: Quod si enim prioribus, vel maxime duobus punctis, praevio tractatu consensum fuerit, quid de usu legum convenire oportet contracta basi earum? Quid praeter haec, propemodum de trivialibus agentibus, mediatione Guarantiaque opus erit? ubi exula Libertate, Regni vulnera incurabilia remanerent. Duram profecto conditionem negare non possum, ubi primo impositis tenis demum agi deberet, nunquis liber, aut captivus dici debeat? Pro quibus Celsitudo Vestra fidem sum impignorare, iteratis vicibus jussus, repetitis assecurationibus executus est, tanta cum energia assecurans, Majestatem Suam cuncta ea servaturam, qui Legibus consona fore reperta fuerint, Quid mirandum est, Guarantiam me tam constanter adurgere, siquidem et ipsa negotiationis praeliminaria, tantis iisque continuis variationibus subjecta sunt, quibus scriptae assecurationes, fideique Celsitudinis Vestrae (ut dictum) impignorationes, continua mutatione labefactantur, nec de reliquis cunctis tractatu concludendis, aliud credendum super esset, nisi toties petita Guarantia firmata transmitterentur in posteros. Sed justo dolore correptum retraho calamum, ignarus plus ne effusum, an effundendum lugeam Civium sangvinem, eo directas esse videns intentiones, ut a justo dolore excitatae Patriae meae flammae, non ablata, sed sopita diffidentia non in antum extinguantur, quantum cineribus coopertae in subsecuturum conserventur incendium. Octiduum pro resolutione datur, quam propemodum triennio sparsus cruor, furensque Bellona obtinere nequivit. Sed si cuncta haec silentio involuta relinquerem, a quo resolutio expectanda est non convocatis Statibus? Cui haec communicanda sunt? si quidem notum esse potuit, nec me, nec alium ullum, Regni negotia sine consensu Statuum tractanda assumpsisse. Scrutator Cordium, Princeps Pacis, sic sit Judex sinceritatis meae, prout eam, sublatis a parte mea cunctis difficultatibus, patefacere studueram; sit et ultor Justae Causae, in cujus oppressionem, novis his, quaesitisque coloratis sub praetextibus tenditur et effundendum innocentium sangvinem, justi furoris sui gladio ab iis expetat, qui justae legalisque Pacis tranquilitatem reducere non desiderant. Quod porro me attinet, cum

de his resolvere, nec posse, nec authoritatis meae est, ea denu ad futurum Regni Conventum relegans, quosvis adversantis for tunae fluctus, immobili animo sustinens, fata secura virtute se quar, tanto puriori conscientia, quanto ab ea minus arguor, m nihil in omnibus omisisse, quae ad reducendam dulcissimae Pat riae meae Libertatem sive Pace, sive bello procurandam, de r esse judicavi. Quod si vero a parte adversa idem est animus quid ad publicatum Statuum Conventum armis opus est? ubi d cunctis his deliberandum eveniet, nisi ne fors (quod credere nc lim) apparenter blandientis fortunae potius illicebris, quam Le gum Justitiae det Sua Majestas locum et Justitiam desideran tium indurato corde sitiat sangvinem. Haec igitur dum sincer corde Celsitudini Vestrae, responsi loco notificata esse volu eidem prospera cuncta desiderans permaneo, etc. Datum ex Cast ris ad Vagum positis, die 17. Augusti 1705.«

Ex Bloquada ad Trencinium 20. Augusti.

Postquam hostis ex falsis rumoribus, arma Hungara pe modernum praelium discussa fore persvasus est, tumide ex Mo ravia quoque, ante biduum erupit, Praesidio huic commeatur adducens; et cum Generalis noster Stephanus Petróczi, perac status scius esset, animos Bloquadae confirmando, in occursu hosti ire jussit, ademptoque cummeatu, resistentem partim in gam dedit, partim victoriose profligavit.

Ujvárino, 19. Augusti,

Hic omnia parantur ad defensionem fortalitii eo quod tis, postquam se in Insulam Csalóköz, alias Schutt, recepit, tem super Danubio, ad vicum Gúta sternere refertur, ac f tium hoc obsidere velle spargitur. Et quamvis irritum fore hostis conatum speremus; ut tamen eo felicius Comitia peragi possint, pars Exercitus nostri, in omnem casum hic bias actura creditur. Dicitur porro, Hostem vallum suum vár nuncupatum deseruisse, ac actu in demolitione ejus borare, eo, ut creditur, fine, ut ad succurrendum Morav primendosque milites Rákóczianos in Trans-Danubiana riliter agentes, ire possit. Colonellus Szekeres, Comitem que Georgium Szétsény incaptivasse dicitur.

Ex Transylvania 16. Augusti.

Hic per Dei gratiam omnia pro voto succedunt. Occupato Medgyes fortalitium Szamosújvár, post Bloquadae diuturnitatem ad gratiam et disgratiam Serenissimi Principis, se dedere coactum est, Praesidiariique omnes, exceptis officialibus, armis Confoederatorum associati sunt. Cum vero ad propulsandam Caesaream vim nihil potius visum est, quam ut Passus Veres-Torony nuncupatus, (beneficio cujus ex Moldavia[1] commeatu se Cibinium juvit) occuparetur, Excellentissimus Generalis Simon Forgáts summo studio ac aperto Marte adoriri eum jussit, caesisque ad unum Praesidiariis omnibus, cruento iusultu Juris Rákócziani effecit, ideoque Cibinio jam circum quoque occluso, ac ad annonae caritatem redacto, Consilium Rabuthinianum, ad decipiendum populum hactenus fallax, minus sufficit, cum idem Generalis exemplo Ducis Caesarei Básta (qui vertente nunc saeculo Transylvania expulsus est,) vindicem hanc sententiam quotidie audire cogitur: Successere novi, veteres migrate Coloni.

---

[1]) Hibásan, Valachia helyett.

RÉGI MAGYAR KÖNYVÉSZETI ADALÉKOK.

Közli: **Szabó Károly.**

— Hatodik közlemény. —

1. (264. sz.) (Nagy Sándor historiája.)...... kis 8-r. Eredeti kiadás Heltai Gáspár kolozsvári nyomdájából. Ujabb kiadása némi lényegtelen eltérésekkel megjelent Lőcsén 1627. 4-r. Lásd: »Régi magyar könyvtár« 564. sz.

Egyetlen, eddig ismeretlen, igen csonka példánya a kolozsvári ref. collegium könyvtárában. — A czimlaptalan, elül, közben és végül csonka példány 20 ívre terjed s a V_3 levéllel szakad meg. A 20 iv közül csak 4 teljes (F, I, Q és R), az O egészen hiányzik, a többi 15 ivből pedig csak 2, 4 vagy 6 levél maradt fönn, s ezek egy része is rongált állapotban. — Kétségtelenül Heltai Gáspár nyomtatványa, s csaknem bizonyosnak tartom, hogy szerzője is Heltai Gáspár.

2. Az Haromsagnak oltalmazasara gondolt leg-főveb okoskodásnak meg-visgalasa. 1. Joh.: 1. v. 3. Az mi társaságunk az Atyával, és az ő Fiával az Iesus Christussal. Nyomtattatot, az mi Vdvezitőnk születése után 1634 esztendőben. 12-r. A — C = 3 iv = 36 sztlan lev.

Előbeszéde nincs; a szerző nem nevezi meg magát. Unitarius munka és igy bizonyosan kolozsvári nyomtatvány. Betűi és diszítményei a régi Heltai-féle nyomdából valók, melyet 1634-ben Abrugyi György birt. (Lásd: »R. m. könyvtár« 637. sz.)

Egyetlen eddig ismeretlen példánya Széplakon, Küküllő vármegyében, a Petrichevich-Horváth család könyvtárában.

3. Az Szent Ianos Evangelivma kezdetinek rővid magyarázattya. Mely Kérdésekből és Feleletekből áll. Az Magyar Nemzetnek éppületire, Német nyelvből, egy igasság szerető Atyafi által, Magyarra fordittatott. 1.

Joh.: 2. v. 22. Kitsoda hazug, ha nem az à ki tagadgya à Jesust Christusnak lenni? Ez az Antichristus, à ki tagadgya az Atyát, és à fiút. Valaki tagadgya à Fiút, az Atya sincsen annál. Nyomtattatot 1636 esztendöben. 12-r. 42 lap (itt megszakad). — Elűl: cziml., előljáró beszéd, 3 sztlan lev.

Kétségtelenűl kolozsvári nyomtatvány. — Említve Kénosi Tözsér János Hist. Typogr. Unitar. Trans. czimű kézirata után, »Régi magyar könyvtár« 660. sz. a.

Egyetlen példánya, mely a 42. lap után 15 ritkán irt lapra terjedő kézirattal van kiegészítve, Széplakon, a Petrichevich-Horváth család könyvtárában.

4. (265. sz.) Catechismus. Az az: A' keresztyeni Vallasnak es Hűtnek rővid Kérdésekben és Feleletekben foglaltatott, s — szent irásbéli bizonyságokkal meg erősseitetett summája avagy veleje. A' még szolni nem tudó és czéts szopó gyermektskének szájokból rendelted véghez vinni à te ditséretedet. Psalm. 8. 3. Matth. 21. 16. Fejervaratt. M. DC. XXXVI. 12-r. 95 lap.

Egyik lapon latin, másik lapon magyar szöveggel s külön latin czimlappal. — Reformatus iskolai kézikönyv. — Ujabb kiadásai: Gyula-Fejérvár 1639, 1643, 1647. Később Lőcsén, Váradon, S. Patakon, Kolozsvártt számos kiadást ért.

Egyetlen példány a szebeni evang. gymnasium könyvtárában.

5. (266. sz.) (Pázmány Péter. Bizonyos okok, melyek erejétől viseltetvén, egy fő ember az uj vallások tőréből kifeslett.) ...... 12-r. 85 lap. — Elűl: cziml., 1 sztlan lev.; végül Függelék, 9 sztlan lap.

Régibb kiadásai: Pozsony, 1631. és Bécs, 1633. Ujabb kiadásai: Pozsony, 1671. Győr, 1753. Kolozsvár, 1764.

Eddig ismeretlen kiadás, mely nyomdai kiállításából itélve Pozsonyban 1640 körül jelent meg. — A 85. lap után következő lapon említve van, hogy a függelék »a néhai Pázmány Péter« Kalauzának harmadik (1637-diki) kiadásából van véve.

Egyetlen példánya, melyből csak a czimlevél hiányzik, az erd. Muzeumban. (1882-ben Demjén László ó-könyvkereskedéséből szereztetett.)

6. Szokolyai István. Sérelmes lelkeket gyógyétó Balsamom, avagy lelki próbákban nyavalygó embert vigasztaló

kőnyvetske. Mellyet Belgiomi nyelvből Magyar nyelvre forditott Szokolyai István. Nyomtattatott Lejdában, Dorp Iánosnál, 1648. esztendőben. 24-r. 143 lap.

Eredeti kiadás. — Ujabb kiadásai: S.-Patak, 1669. és Kolozsvár, 1671.

Ajánlja a forditó Németi Jánosnak mint kegyes patronusának, »Hollándiának Lejda nevő várasában, szent Iacab havának tizen-negyedik napján. 1648. esztendőben.« — Az ajánlásban emliti, hogy ezt a könyvecskét »Belgiomi nyelven irta edgy Dionysius Spranckhujsen nevő Delphis-várasbeli Praedicator 1640. esztendőben.«

Említve: »Régi magyar könyvtár« 806. sz. a.

Szilágyi Istvánnál M.-Szigeten. (Legutolsó levele, melyen a 143-dik lapon a nyomtatási hibák egy része állott, hiányzik.)

7. Szokolyai István. A' szent Bibliának ó Testamentomi kőnyveiből egybe-szedegettetett áhitatos Kőnyőrgesek. Mellyeket Belgiomi nyelvbeol Magyar nyelvre forditott Szokolyai István. Nyomtattatott Lejdában Hyeronimus Vogel által, 1648. esztendőben. 24 r. 214 lap. — Végül: mutató tábla, 1 sztlan lev.

Eredeti kiadás. — Ujabb kiadásai: S.-Patak 1669. és Kolozsvár 1671.

Ajánlja a fordító, ki megemlíti, hogy ezt a könyvecskét »a Belgák- Németből fordították a' magok nyelvekre«, Németi Jánosnak, a ki a maga költségén küldte őt külföldi egyetemekre, »Hollándiának Lejda nevő várasában Pűnkősd havának huszonhatodik napján, 1648. esztendőben.«

Említve: »Régi magyar könyvtár« 807. sz. a.

Szilágyi Istvánnál M.-Szigeten (utolsó levele, melyen a mutató tábla nagyobb része állott, hijányzik).

8. (267. sz.) Nagy-Ari József. Kegyes ösztön...... Keresd: 1684. 8-r. 7 iv.

9. (268. sz.) Nagy-Ari József. Elégséges kegyelem...... Keresd: 1684. 8-r. $7^1/_2$ iv.

Nagy-Ari Józsefnek, Apafi Mihály fejedelem hires udvari papjának, ezen két egyházi beszédét emliti Benkő József, Wolfgangi de Bethlen Historia. Tom. V. Praefatio 27. l.

ADATOK AZ 1640—1642-IKI IRODALMI PER TÖRTÉNETÉHEZ.

Közli: **Szilágyi Sándor.**

A »M. Könyv-Szemle« 1881. évfolyamának 222—226 lapjain Reizner János közli Ferdinandnak 1642 aug. 5-én kelt rendeletét, melylyel a »Nova Transylvanica« czimü nyomtatvány elkobzását megparancsolja. Ugyanott a közlés végéhez ragasztott szerkesztői jegyzet bemutatja Várady Pálnak 1643. majus 17-én írt levelét, mely igazolja, hogy a fennebbi könyvre feleletül szolgáló »Tálio«-t viszont Rákóczy szedette be.

Reizner megemlíti, hogy magát a polemiát a »Csecsemő keresztyén« kiadása idézte elő, melyre Hajnal Mátyás »Kitett czégér« czim alatt de névtelenül kiadott munkával felelt. Ugy van: ennek a tollharcznak felidézésében nagy része volt a »Kitett Czégérnek,« de az annak csak egy episodját képezte. Első felidézői e hittani polemiának azon vitatkozások voltak, melyeket 1638-ban s 1639-ben ünnepélyes alkalmakra adott udvari ebédeken protestans és cath. papok s professorok folytattak. Ezen vitákon a fejedelemasszony is részt vett, s utóbb »Mózes és a próféták« czim alatt egy bibliai anthologiának kiadásával a Nova Transilvanica megjelenésére alkalmat adott. E gunyirat tartalmából csak annyit ismerünk, mennyit Kazy II. k. 54 l. közöl, de az a kevés is igazolja Rákóczy elkeseredését.

Az alább következő levelek a két összefüggő polemia történetéhez becses adatokat szolgáltatnak.

I.

1640. jul. 19.

Generose Domine amice stb.

Áldja meg isten kegyelmedet minden jókkal. Én is bánom, hogy utamban szembe nem lehettem kegyelmeddel, nem tud-

ván az kegyelmed közel létét. Az könyv dolgát az mi illeti, ő felsége az mint ajánlotta az fejedelemnek magát, consulalni akar ő nagysága böcsületinek, és im most expediáljuk az leveleket az vármegyékre. Az autorának is alkalmasént végére mentünk, annak is érkezik galibája, im szintén in opera vagyunk mind az két dologban.[1]) Kereszturi az minemű könyvet kibocsátott,[2]) nemcsak mocskos, rut, de classicum cavit, rebelliot hirdet az lévita felesége példáival, mit érdemel azért az ilyen ember? Nem jól esett az könyvnek irása errül az részrül, de roszabb az felelet, az ki sem urunknak, sem egyházi rendeknek, sem egyebeknek böcsületit nem kéméli, hanem rutul mocskolja, kinek nem kellett volna lenni, még pedig olyan libere et apposito nomine. Itt mi Bécsben mégis készülünk visszaverni az svecusokat, immár az herczeg megszállotta Olomucot, husz ezer embere vagyon, több is annál, oly szép had, az kinél nem lehet szebb; még husz ezer ember megyen mellé két hét alatt, leszen két annyi mint az ellenség és több is, kiknek adjon isten jó szerencsét. Én remélleni mindezek alatt is az tumultusok alatt, hogy hamarébb meg leszen az békesség, hogysem az emberek remélленék, az keresztyénségben. Ázsiák felöl sok külömböző hireket hoznak, kérem kegyelmedet, irjon valami bizonyosat, ha értett. Az mely száz tallérral adósa maradott az fejedelem azelőtt az ökrök hajtásáért, én rajtam veszik meg; kegyelmed megigérte, de még el nem érkezett, kérem kegyelmedet, ne feledkezzék el róla. Tartsa isten stb. Viennae die 19. julii 1640.

G. D. V. servus addictissimus

Georgius Lippay,
episcopus agriensis mp.

(Eredetije a m. k. kamarai levéltárban.)

II.

1642. apr. 11.

Georgius Rákóczy Dei Gratia Princeps Tranniae sat.

Generose fidelis nobis dilecte, Salutem et gratiam nostram.

---

[1]) Az itt emlitett munka a »Kitett czégér« s annak szerzője Hajnal Mátyás jezsuita.

[2]) Ez a Felserdült Keresztyén, melyre megjelenési évül 1641. van ugyan nyomtatva, de mint látszik jóval korábban látott világot.

3. Apr. praesentis nekünk irt Kglmed levelét elvöttük; a Debreczeni uram által tött insinuatiókra való kglmed censuráját látjuk, s az mint kglmed is irja tetszését, elhittük mi is azt, nem leszen haszna, de csak elvégeztük magunkban, hogy in omnem eventum megtaláltassuk császár ő flgét felőle, vagy tesznek satisfactiot kivánságunkra, vagy nem. Kicsoda legyen authora, talám idővel kinyilatkozik, mi is inkább elhittük, ugy leszen az mint az kglmed elméje járja. A Janczyovith uram fizetését megparancsoltuk praefectus uramnak, megadja. Cui in reliquo etc. Datum in arce nra Fogaras die 11 Mens. Aprili Ao 1642.

Kivül: Ad D. Georgium Csernel 11 Apr. Fogarasino datarum correctarum par.

(Minuta Rákóczy saját kezű igazításaival, a m. k. kamarai levéltárban.)

III.

1642. apr. 12.

a.

Illustrisssime atque Celsissime Princeps, domine domine Clementissime.

In gratiam stb. Segesvárott 25 martii költ nagyságod kegyelmes parancsolatját ma estve felé adák meg kegyelmes uram, nem értettem, hogy eladja vagy záko(lo)gosétsa (*így*.) Forgáchné asszonyom ő nagysága füzéri portioját, holnapi napon irok egy jóakarómnak felőle, kegyelmes uram s nagyságodot informálni sietséggel el nem mulatom róla, annak is végére megyek, mi formán kötötte Nádasdi uram ő nagysága Devini uramnak maga portióját, ugy tetszik, van valami terminusa, de ha Forgáchné asszonyom kibocsátja maga részét, végezhetni Nádasdi urammal is, tudom Deveni uram alkalmaztatni fogja magát. Aliáné asszonyom ő nagysága procuratoriumát tegnapelőtt hozák ide kegyelmes uram, csak arról resolválja ő nagysága magát, ha vett-e el szegény Alia uram valami obligatoriákot in sortem exolutionis (*így*) illius debiti Hédervári uramtul, ha azt fogja irni ő nagysága bár csak énnékem, arra felelt csak minapi extraordinarián is Eszterházy Pál uram ő nagysága, hogy mindjárt megadatja azt a pénzt Hédervári urammal, mert hogy fizessen is Hédervári

óslevelei is oda maradjanak, injuriája volna, azt mondj…
reménlem, hogy adott volna valamit affélét Hédervári
.zért csak conscientiose recognoscalja egy missilis levelé-
; ő nagysága, szinte elég lészen, nem kell procator levél
mit Eszterházi uram assecuralt, egyébaránt is az regalisok
.inn levén Posonba, haszontalan az procuratorium, minap inti-
ı vala kegyelmesen azt nagyságod, hogy kijött ő nagysága Ma-
országban s informalni fog, csak azt vártam eddig is, Eszterházi
n is csak azt várja. Ezöst s arany választó eszköz felől irok
gyelmes uram Jáncsovit uramnak, az signaturát is oda köldem.
alanna uram megmondta vala énnekem, hogy köldett
lyan könyvet nagyságodnak, elég forog az emberek közt,
ihol szaggatják is, de sok helyen megtartják. Nádasdi uram-
nál is van megént egy, nálam is egy, igen szökséges azt
megtartanom, egyébaránt periculumban eshetném. Pá-
pista ur adta, kiről minap emlékeztem vala nagyságodnak,
nehezen bontatja (igy) meg az autorokot, sokan
vannak hozzá az mint beszélik, ki fog tetszeni mindjárt
az ő fölsége resolutiójából, ha csak alacsony ember
dolga-e? Hánon sem tett közel is oly gyalázatot
Dávid legatusán, minemő ez nagyságtokon, reménleném
ő fölsége el nem szenvedi, ugy is vagyok informatus,
idének elötte nem akar semmit cselekedni, az okért mert per-
postera excusatio solet esse nonnunquam manifesta sui accusa-
tio. Tartsa isten stb. Datum in Hanzlikfalva, 12 aprilis Ao
42 (igy).

Illustrissimae Celsitudinis Vestrae humillimus fidelis ac
servitor

Andreas Bogadi.

Külczim: Illustrissimo atque Celsissimo Principi ac d…
mino domino Georgio Rakoczi stb.

Kivül: (I Rákóczi György kezével) 28 apr…
1842, Keresztfalva, 9 órakor reggel.

(Az aláhuzottak titkos irással.)

(Eredetije a m. k. kamarai levéltárban.)

b.

Illustrissime atque Celsissime Princeps stb.

In gratiam stb. Ma bocsátám el házamtul kegyelmes uram Dalmadi uramat, azonba hozák az nagyságod kegyelmes parancsolatját, mely Berethalomban költ 23 martii, nagyságodnak alázatosan könyörgek, mint kegyelmes uramnak, ne neheztеljen nagyságod reá hogy ennyi ideig kellett itt késni neki, kintelen volt véle, mert hirtelen nem végezhetett mostoha anyjával. Piccolomini állapatja nem úgy történt vala kegyelmes uram, az mint akkor hirdették, csak elöjáróját, ugymint Speraiter fegyveresit verték vala föl három most (igy) Saxoniában Mantzfeld alatt (mivel Leopold herczeg ő felsége azt megszállotta vala) Kőnigsmark véletlenűl reájok menvén elverte alóla s kárt tett az ő felsége hadában, sőt azután is volt valami victoriájok az svecusoknak, de még circumstantiáit nem tudom, az ő felsége hada már Csehországban nyomakodott, Leopold herczeg ő felsége Bécsbe jött. Az török tracta noha végben ment, de szerencse ha állandó lesz az végezés, nem régen is csauz jött vala Palatinus uram ő nagyságához tracta után panaszolkodni; viszont törökre is panaszolkodnak hogy végezés után rablott volna Battyáni uram ő nagysága jószágában. Három ezer lovast fogadnak most palatinus uram ő nagy sága számára, mi végre, még nem tudom.

Palatinus uram ő nagysága bucsuzik kegyelmes uram az vármegyéktől is, el is köldezte az leveleket, praetendalvan beteges és törődött állapatját; ő felsége bizony dolog másra fogja magyarázni, nem hittem volna, ily extremumra menjen ő nagysága ipso facto, noha sokszor mondta ő nagysága, hogy megcselekeszi. Ha az aránt is valami változás lészen, szerencse ha csak palatinalis locum tenens (propalatinus) felől nem fognak az emberek tractalni; ugyanazt irja ő nagysága többi között, hogy más Palatinusrol gondolkodjanak, instructiot is a végre adornáljanak jövő országgyülésére. Az uj keresztyén kertészeket ledniczei szegény emberek vitték el kegyelmes uram, tiz forintig adott költséget az tiszttartó kertészek számára Szobodistyátul fogva Sárosig, szekeresnek semmit sem adott, arra az jószág contribuált, kettő volt az szekér, egyen el nem vihették őket mind az két szekérre bár csak husz forintot méltóztatnék nagyságod rendelni, contentusok lesznek vele, noha Rownáról Szobo-

a jártak érettek, s még más két szekeren Sárosra vitték
Az szerencsés electionak kegyelmes uram bizony itt sok
r eről, pápista renden valók is merem irni nagyságodnak
obb részént, az kik eleitől fogva nem jóakarói voltak nagy-
dnak, azok felől nem felelhetek, tudom is hogy voltak olya-
, noha nem esmérem őket. Igen elterjedett itt is kegyelmes
m az rosz mocskos irás, csaknem minden szegletben emlege-
tik és discuralnak felőle, prophetalnak is sokan, s az olyanok
zony igen busulnak is rajta s szidják az autort, kennyő azt
ikeresni csak akarjuk, igen igen méltán requiralja ő fel-
ségét nagyságod érette, bőn is volna elhallgatni, bizony
számtalan gonosz is jönne ki belőle. Tartsa isten stb. Datum in
Hanzlikfalva 12 aprilis Ao 1642.

Illustrissimae Celsitudinis Vestrae humillimus fidelis ac
servitor

Andreas Bogadi.

Az ország győlését pro 29 maji publicálja ő fölsége ke-
gyelmes uram, már pozsonyi kamarán vannak az regalisok.

Külczim: Illustrissimo atque Celsissimo Principi ac D
mino Domino Georgio Rakoczi stb.

(Az aláhuzottak titkos irással)

(Eredetije a m. k. kamarai levéltárban.)

IV.

1642. máj. 13.

Illustrissime atque Celsissime Princeps, domine c
Clementissime.

In gratiam stb. Bécsbe kegyelmes uram azután, hog
irtam vala nagyságodnak, két rend-e-beli kegyelmes paran
vettem nagyságodnak, meg ma kettőt, itt Rownán levé
csiczki urammal edgyött, praefectus uram ő kegyelme
instructiója szerént való némely dolgoknak eligazitása
Tegnapelőtt érkezénk csak házamhoz ő felségétől s
jöttünk, lesz még itt holnap késésönk kegyelmes ur
képen liszai határ kedvéért, arra ki kell mennönk,
róla az brunói udvarbirót is. Interim az ő felségek
elküldettem nagyságodnak. Klobucsiczki uram föln

takra érkezvén, onnét jobb alkalmatossággal s bővebben is fogja nagyságodot informálhatni. Doctorhoz itt kegyelmes uram nem levén bizodalmam, kértem megholt jubilér öcsesét, hogy irna Norimbergába s Ulmába valami jó tudós és expertus felöl, örömest föl is vállalta s rövid nap informált is felőle, igen esméreretes oda be, interim az mint azelőtt is alázatosan intimaltam nagyságodnak, be megyen az doctor Heffer, ha nagyságod kegyelmes akaratja az fog lenni; reá izentem Millerre, hogy nyakon kötem, ha be nem megyen, cancellarius uram is ő felségének megjelentette az aránt az nagyságod sérelmét, az mely jegyzéseket köldett vala nagyságod, maga keze irása levén doctor Milleré egyike, megmutattam cancellarius uramnak ő nagyságának, megént hozzám vettem az nagyságod kegyelmes parancsolatja szerént. Cancellarius uram fölmegyen Jászóra, tegnap indolt Bécsből meg. Ő fölsége is fölkészől imperiumban, szent Márton napjára halasztván az ország gyülését itt Magyarországban. Főzér eladása felől reménlem Klobucsiczki uram informálhatni fogja derekasan nagyságodot, ha Patakra megyen, csak holnap is leszen derekas informátiónk ugyan itt felőle. Aliáné asszonyom ő nagysága miként informal, ottan vég leszen azt reménlem abban is az dologban. Arany választásra való öszkezek felől Bécsből is irtam vala nagyságodnak. Morvai juhok megvételére is gondot viselek kegyelmes uram, mennél hamarébb lehet; már most csaknem késő az olyant vásárlani, mindazáltal talám szerezhetek vagy százig, nem is kell sok egy elsőben, mert megfogyatkoznának pascuatioból is, azután meg is halhatna feles bennek, ott benn is kár lehetne bennek, mert nem minden földen szeretnek járni, hanem megpróbálván az helyt elsőben, ha kevesesnek meg nem árt, kennyő kegyelmes uram azután többet is szerezni hozzá. Rossko 22 puskát csinál szent Bertalan napig, arra felelt, többet nem vállalhatott magára. Rezet nehéz szerezni kegyelmes uram, mivel idegen embernek is adták az bányát, mindazáltal szorgalmatosan viselek arra is gondot. Az ellenség hada Slesiában van kegyelmes uram, nem kicsin erővel, Nagy-Glogot megvették, azt hallom Glaczkot akarnák megszállani Csehországban való passus kedvéért. Magyar lovas fogadásra van szöksége kegyelmes uram ő fölségének, azt tartom oda be fordétják őket, az idő megmutatja; volt oly szó is, hogy Forgács Ádám uram ő nagy-

sága megyen be vélek, de még az bizonytalan; pap locumtenens nem volna jó kegyelmes uram, isten oltalmazza attul az evangelicusokat, de bizony az mostani állapat is elég nem jó. Uj keresztyén kertészt még kérek, de bizony nehezen adhatnak, erővel is adni kellett ezelőtt egy felé is, más felé is, eléggé panaszkodnak róla. Az órácskák mégsem készek kegyelmes uram, noha eléggé sollicitalja őket Jancsovit uram, azzal menti óracsináló magát, hogy ő felsége számára való munka miatt (melyet el nem mert halasztani) ennyire haladott megcsinálások. Boldvai uramat Nagyszombatnál találtuk Klobucsiczki urammal, már informáltuk vala Jancsovics uramat, miként procedaljon és elmenjen Bécsbe ő kegyelmével, magunk vissza nem térhettönk, itt is sok igazétás levén, némely vármegyék okai, hogy oly későn indolhatott meg, örömest tovább is várakoztam volna ő kegyelmére házamnál, de mivel az tanács urak Bécsbe voltak, nem akartam azt az alkalmatosságot elmulatni, kiváltképen az mocskos könyvre nézve, mely dolgot mikent proponáltam legyen szóval ő fölségének, irna is cancellarius uramnak miként adtam be, ez inclusakbol kegyelmesen megfogja érthetni nagyságod; nem veszik tréfára egyáltaljában az emberek azon dolgot. Aszalai urammal megalkodott kegyelmes uram Balling János uram ő kegyelme, harmadfélszáz tallért ad ő kegyelme, és főembernek való paripát, de csak munkácsi házért, az praedium nagyságod számára birattatik, s ha nagyságod megcontentaltatja arról, capitalis summához irattatik az is idő jártában, ha kiváltásra menne donatio szerént az dolog. Wladika felől bőven informáltam cancellarius uramat ő nagyságát, azon könyörög, nagyságod vetetné be megént, noha pápistává lett, én azt mondtam ő nagyságának, hogy csak batkók is agyon vernek, mivel elhagyta hitit. Herczegnek szóló nagyságod levelét ő nagyságának adtam, utána küldi Velenczébe s inteni fogja, hogy mód nekül való praetensióknak békét hagyjon, arestumtul ő felsége ditioiban nem kell tartani kegyelmes uram. Én azt mondtam cancellarius uram ő nagyságának, hogy nagyságodnak könyörgeni fogok, engedné oda az gyémántot nagyságod Catarina fejedelem asszonynak, csak az quietantiát (kivel tartozik is de jure) adja vissza; reá felelt arra is, hogy persvadealni fogja, s ha az nem succedalna, ily

mód is lehet az dolog eligazétásában, hogy nagyságod két embert küldjen Erdélyből bár valamely helyre akar Cassa tájára, Herczeg is kettőt fogjon s ugy is igazodjék el az dolog. Tartsa isten stb, Datum in Rowna, 13 maji Ao 1642.

Illustrissimae Celsitudinis Vestrae humillimus fidelis ac servitor

Andreas Bogadi mp.

(Az aláhuzottak titkos irással.)
(Eredeti a m. k. kamarai levéltárban.)

V.

1642. máj. 19.

Serma Caesarea Regiaque Mtas
Dne Dne Clmtme

Fidelium humillimorum meorum servitiorum etc.

Nudius tertius Mti Vrae quaedam puncta, de Transylvanicis rumoribus, debita cum reverentia in scriptis obtuleram: quorundam eorum, qui de rndis patrib. societatis Jesu sparguntur, verificationem in ipsa Transylvania typo mandatam, heri accepi. Quam Mti Vrae Caesaae praesentandam humillime duxi, ut quemadmodum principis Transylvaniae erga religionem catholicam ex ea animadversi potest affectus, ita etiam in reliquis rumoribus de ejusdem principis intentione Mts Vra Cra sapienti suo judicio judicare valeat. His eandem Scrmam Cram Rgque Vram Mtem divina protectioni etc. Datum Viennae 19. may 1642.

Scrmae Crae Rgque Mtis Vrae

humillimus ac perpetuus subditus
Ioannes Druget de Homonna
Comes mp.

Külczim: Scmae Romanorum Imperatori ac Regiae Mti Dno Dno mihi Clmtmo.

(Eredeti, a m. k. országos levéltárban.)

ADALÉK BASIRIUS IZSÁK XVII. SZÁZADBELI GYULAFEJÉRVÁRI TANÁR KÖNYVTÁRÁHOZ.

Közli: **Nagy Gyula.**

A XVII-ik század folytán Magyarországon és Erdélyben megfordúlt s itt hosszabb vagy rövidebb ideig tartózkodott külföldi tudósok közt, egyike a legkiválóbbaknak a franczia eredetű angol reformatus pap, Basirius Izsák. — Mint I. Károly király híve és bizalmas embere, a forradalom elől menekülni volt kénytelen s miután Európa több országait beutazta, 1653-ban Konstantinápolyba érkezett, hol őt a galatai reformatusok papjokká választották.

Itt ismerkedett meg Barcsai Ákossal, II. Rákóczi György fejedelem portai követével, kinek közbenjárására a fejedelem által Gyulafejérvárra hivatván, 1655-ben az időközben elhalt Bisterfeld tanári székét foglalta el.

Viselt dolgait megírta Szilágyi Sándor »Erdély Irodalomtörténete« czimű jeles munkájában.[1]) Fölösleges volna a jól ismert események és Basirius gyulafejérvári szereplésének viszonyai felől értekeznünk, a melyek különben is inkább egyháztörténeti, mintsem bibliographiai fontossággal birnak; csupán az alább közlendő adatok megvilágosítása végett kell egyet-mást a szives olvasó emlékezetében megújítanunk, azon körülményekre nézve, melyek közt Basirius rövid nehány esztendei gyulafejérvári tanárkodása után kathedrájától s nemsokára Erdélytől és Magyarországtól is megvált.

Mint tizenkét évvel előbb Angliából, épen úgy innen is politikai zavarok s a háborúság nyomorai üldözték el a tudós férfiút.

Midőn Rákóczy György szerencsétlen lengyelországi had

———

[1]) Budapesti Szemle 1858. IV. köt. 191—200 ll.

járatával felkeltve a szultán haragját, országára idézte a dúló tatár hadak ezreit, a virágzó fejedelmi székváros, Gyulafejérvár, collegiumával, könyvtárával, levéltárával s egyéb kincseivel együtt szintén áldozatúl esett a háború pusztitó tüzének. Basirius Izsák nehány derék tanítványával egyike volt az utolsóknak, kik a fenyegetett várost elhagyni kényszerültek.

Az 1658-ik évi ősz elején a nagyvezér a padisah kegyét vesztett Rákóczy helyébe Barcsai Ákost ültette Erdély uralkodói székébe; de Basirius Izsák nem hagyta el pártfogó fejedelme ügyét s talán jórészt az ő szigorú de egyszersmind buzdító intéseinek következése lett, hogy Rákóczi György erélyesebb föllépésre sarkalva Barcsai ellen, a teljes bukás vagy teljes diadal koczkáját elvetette, s miután az 1659-ik évi marosvásárhelyi országgyülésen fejedelmi székébe visszaültették, a következő év május havában a Gyalu és Fenes közt vívott csatában életét veszté.

Basirius, ki időközben a fejérvári collegiumban ujonnan elfoglalva helyét s ott a lengyel jesuita Krsykowsky ellen még egy tudós vitában emberkedett, ura halála után egy időre ennek fia, az ifjú Rákóczy Ferencz mellé vonúlt, azután pedig nemsokára a mindinkább növekedő zavaroktól hajtva, s részint II. Károly angol király hivásának engedve, részint övéi viszontlátásának vágyától ösztönöztetve, végleg elhagyta Magyarországot, s visszatért Angliába, hol a már restaurált királyi trón oltalma alatt régi tekintélyes állását és régi méltóságait is mind viszszanyerte.

Talán sietvébb hagyta volna el hazánkat, ha a zavargós időkben szerte züllött könyvei, irományai, s egyéb ingóságai öszszeszedése nem tartóztatja elutazásában. Sikerült-e féltett kincseiből valamit kezéhez kapnia s magával vinnie? részletesen nem tudjuk; de annyi bizonyos, hogy még sokat itt hagyott, a minek visszaszerzése végett éveken át levelezett erdélyi jó embereivel és barátaival; s midőn Bethlen Miklós a történetiró s későbbi kanczellár, Basiriusnak egykor buzgó hallgatója és szeretett tanítványa, külföldi utazásai közben 1664. elején Angliában megfordúlt, vele is érintkezésbe lépett, s könyvei és iratai visszaszerzését erősen lelkére kötötte.

Erre vonatkoznak az itt következő adalékok: levelek s Basirius elmaradt ingóságainak lajstroma, melyeket a gyulafejér-

vári káptalan levéltárában valamely egykorú gondos kéz által készült, jóllehet ma már meglehetősen rongált állapotban lévő másolat-füzet őrzött meg számunkra.[1])

Közlésünk irodalomtörténeti érdekkel bírhat, de azt hiszszük, így sem lesz e szemle lapjain egészen helyén kivül való, sőt egynémely adatát talán a szűkebb értelemben vett bibliographia is értékesítnetni fogja.

Kiemeljük, hogy a jegyzékben Basirius Izsák könyveinek számáról, tartalmáról és becsértékéről említés nincsen. Csak általánosan említi a jegyzék 3-ik tétele: »Una altera cista lignea plena manuscriptis et aliis instrumentis scholacistis« és a negyedik; »Corbis magnus turcicus coriaceus vulgo sapet refertus libris.« S így azt, hogy a ládákban miféle könyvek és kéziratok voltak meg nem határozhatjuk.

Felhivjuk azonban szakférfiaink figyelmét a 14-ik számu tételre, mely iskolai kézi könyveket sorol fel, valószinüleg olyanokat, melyeket Basirius idejében a gyulafejérvári collegiumban használtak. E kézikönyvek a hazai XVII. századi iskolázás történetére érdekes világot vetnek. Figyelmet érdemelnek még a »Disputationes albenses impresse« továbbá »schema albense impressum« és »Codex manuscriptus in 8°, continens collectionem variarum synodorum Hungaricarum« czimű tételek, melyeknek megfejtését bibliographusainkra bizzuk.

Ezek után közöljük azon levelezéseket és okmányokat, a melyek Basirius Izsák könyvtárának viszontagságaira vonatkoznak, a következő sorrendben:

I.

1661. május 28.

Stephanus Csengeri de Várad, illustrissimi ac celsissimi principis Transilvaniae etc. D. D. Johannis Kemény a secretis, viro admodum reverendo clarissimo Isaaco Basirio SS. Th. D. ac professori, compatri suo venerando, salutem, plurimam dicit.

Celsissimus princeps variis gravibus distractus negotiis, vest-

---

[1]) Orsz. Llt. Gyulafejérvári kápt. Vegyesek, XXXVIII.

dem cum responsoria resolutione expectamus, quantò magis novum successoris Regimen, quæ circa res Hungaras sit intentio, scire cupimus. Serenissimo Principi, de Regimine Principatûs Transylvaniæ, quod adhuc vivô Cæsare, per liberum Statuum & Ordinum Votum obtinuit, multi eò magis congratulantur, quòd Josephus ...

(1.)

R. XI. 279.

Hasonmás a »Mercurius Hungaricus« 1705. máj. 30. számának első lapjáról.

(A berlini porosz kir. állami levéltárban levő eredeti példányról.)

rae claritati per literas respondere ipsemet non potuit. Ego cum suae celsitudini candide et sincere exposuissem vestrae claritatis bonorum cum M. D. Barcsay bonis confusionem Cibinii factam, respondit sua celsitudo, nomine regni propter debitum ipsius bona et Görgényini et Cibinii in aresto esse usque ad certum tempus; quare necessarium esse V. C. indicem suorum bonorum mittere, ut juxta eum, quecumque a me ac aliis in revisione rerum M. D. Achatii Barcsay ex v. c. bonis dignosci poterunt, eadem vestrae claritati sancte reddantur.

Ego jam ex V. C. bonis sub mea potestate habeo V. C. chlamydem pellibus vulpinis subductam, culcitram, mensale linteum, strophiola duo, pallium aestivum ex holoserico et aliquot libros, que in proximis comitiis Mediesiensibus bona fide sana conscientia et charitate integra ad manus domini Szikszai promovere serio contendam cum effectu. Vestra quoque claritas maturet regestum, ne reliquorum quoque restitutio retardetur. Clementia celsissimi principis, deo duce, dabit effectum, ut V. C. voto suo potiatur.

His finio, a vobisque ut christianis, ut ejusdem functionis sacrae consulibus, ut denique amicitia et officio singulari devinctis, reciprocum affectum, uti par est, exspecto. Post omnia etc. Raptim ex Radnót, anno Christi 1661. die 28a Maji. Vester in Christo Jesu frater, benevolus compater et amicus ingenuus.

Stephanus Csengeri.

II.

1661. aug. 21.

Ego infrascriptus obnixe rogo virum clarissimum dominum Jacobum Schizlerum, Cibinio Transsilvanum, liberarum artium magistrum, atque in alma Wittembergensi academia philosophiae adjunctum, uti ne gravetur, oblata occasione, ubi deus acerbissimorum casuum Transsilvaniae misertus, eandem restituere dignabitur, quod faxit! tum inquisitionem adjuvare, tum curam procuratoriam impendere circa bona mea in Transsilvania deposita; quo de christiano officio orando exorare spero virum clarissimum praefatum, jure humanitatis, juxtim amicitiae, par pari relaturus pro re nata in genere, cujus speciem avertat deus;

interea ratum habiturus quicquid in hoc negotio justo meo ab eodem viro clarissimo gestum fuerit. In cujus rei testimonium chyrographum sigillo munitum apposui. Wittebergae, 21a Augusti, anno domini 1661. [1]) Isaacus Basirius ss. Th. D.

(l. s.)

III.

1664. febr. 20.

Magnifico juveni viro D. Nicolao de Bethlen, Isaacus Basirius S. S. Th. D. S. D.

Ex tuarum 13a Febr. datarum lectione avida, mixtus animum meum (quia tibi amantissimum) invasit affectum. Hinc enim perfusus gaudio, dum te incolumem utinam literarum atque lingvarum praeclaro augmento, ceu verae nobilitatis ornamento praecipuo inclitum, ad toto divisos orbe britannos appulisse intellexi. (Hoc enim de te protulit elogium R. ac Cl . . . . [2]) amicus cummunis) Inde vero sum perculsus moerore, quod quos conciliavit olim in Dacia vestra interventu disciplinae nostrae communis virtutis cultus, eos, jam divellit intercapedo locorum hic in Britannia. Auget distantia dolorem (nam ut nosti dolor est solutio continui) quod tuum in divisam (eheu!) utinam ne desolatam patria imminentem adeo discessum obnunciare videris. Quoties ego istum Daciae inclytae statum ancipitem (tantum non jam praecipitem) in signis et causis . . . . [3]) fidelis principi tum clero tum etiam populo nimirum securo. Constabiliat deus cum regno ipso religionem praeprimis orthodoxam (regni quippe columen ad unicum solidum). Videndum, quomodo circa statum vestrum afficior animo, perinde ac si adhuc Albae Juliae versarer in cathedra; vota (deum testor!) pro salute Daciae vestratis quotidie nuncupans animitus evoluta. Ac quicquid immittet tibi reduci supre-

---

[1]) Ezen datum ellenkezik Szilágyi Sándornak Basirius elutazására vonatkozó azon állításával (id. h. 200 l.), hogy 1661. julius 10-én már Durchamban papolt, holott e szerint még augustus vége felé is csak Wittembergában időzött volna.

[2]) A név nem volt kiolvasható.

[3]) Egy sor kiszakadt.

mus rerum arbiter, tu macte bonae causae et sequax et vindex. Fatum geras fortiter, virtutis pulcherrimae interrest. Ita eminenti quam de te praeconcepimus, praedicavimus etiam, respondebis opinioni. Audi magnanimus, priscum apud stoae principem Demetrium philosophantem: is, vitam securam et sine ullis fortunae incursionibus »mare mortuum« vocat, a cujus immani gurgite procul o procul abesse velim, probe memor sanctioris oraculi; quod nimorum oportet nos per multas tribulationes ingredi in regnum coelorum.

Universos et singulos omnium ordinum viros illustres, magnificos, generosos, reverendos, clarissimos, mihi vel necessitudini vel beneficio, aut officio, vel christianae charitatis nexu adjunctos verbis meis quo par est . . . . salutes obtestor. Et sicubi *τα Λείψανα* nostra sive scripta, sive . . . . [1]) (praecipue orientalia) temporum iniquitate interversa occurrunt adhuc integra, eorumdem te vindicem praestes, atque etiam de eorum recuperatione judicem, jure gentium adjuro; idque insuper praes tibi charum est istud amicitiae sanctum et venerabile numen; metaphisicam meam, praelectiones item theologicas, hebraicas quoque, orationes academicas, disputationem publicam cum jesuita, tractatum singularem de pulchro, quorum omnium auditor fuisti; adhuc dum desidero: itinerarium potissimum meum Hierosolimitanum, corio viridi tectum; prae hisce floccipendo vasa mea argentea et supellectilia sat lauta etc. Si quid tua opera heroica recuperatum restituetur vero domino, istius benefacti habebis me ubivis terrarum praeconem amplum atque constantem.

Vale *φίλτατον κάρα*, et vive amicus nostri memor. D. T. O. M. in via utraque ad patriam utramque se manuducat illibatum, illaesum, sospitator.

Dunelmi, x^mo kal. Martii, anno MDCLXIV.

Pro Mercurio esse poterit tessera haec epistolaris: Doctori Basirio. — Tegatur epistola in volucro cum hac epigraphe: To master Daniel Skinner, mercaunt in crocoched, Fryars London.

---

[1]) Itt egy görög szó olvashatatlan

IV.

1665. sept. 28.

Isten minden jókkal áldja kegyelmedet, édes Taraczközi uram!

Minap Radnóton létemben emlétette kgmed, hogy Basirius uramnak holmi könyvei és manuscriptumi volnának kgmed kezénél. Im azért kgmednek küldöttem ez levelet in specie, melyben azoknak megszerzését rám bizta. Az regestrum páriáját oda küldlem; kérem azért kgmedet, ez levelét látván, tudósitson, mi vagyon ott s mi nincs, és adja kezemhez, melyért mingyárt elküldök, és elhozatván, tudósitom Basirius uramat róla. Az Basirius uram tevelét penig kgmed ugyanezen szolgámtul küldje vissza. Ajánlom Isten kedvében kgmedet. Keresden, 28ª sept. 1655.

Kgmednek szolgáló
jó akarója
Betlen Miklós m. pr.

Külczim: Nemes tudós és tiszteletes Taraczközi Ferencz uramnak, fejérvári egyik érdemes káptalannak és nekem jóakaró uramnak adassék Szebenben.

V.

Regestum bonorum Isaaci Basirii in Transsilvania.

Regestrum generale bonorum pertinentium ad Isaacum Basirium S. S. Th. D.

1. Una cista picta plena rei vestiariae.

2. Una cistula minor itidem picta continens pocula argentea, partim inaurata quatuor, cum coclearibus argenteis numero sex.

3. Una altera cista lignea plena manuscriptis et aliis instrumentis scholasticis.

4. Corbis magnus turcicus coriaceus vulgo sapet refertus libris.

5. Vas unum continens supellectilem ad lectum pertinentem, a) lectus plumeus amplus; b) cervical plumeum longum; c) siparia circumcirca lectum ex serico viridi; tectum item lecti,

et stragula perinde sericea: 4. Stragula acupicta suffulta gossipio. Lecti valor plus 150 imperialibus constitit. Linteorum lecti aliquot paria.

6. Item, mappae novae, mantilia etc.
7. Item, tapetum turcicum plane novum.
8. Tapetum viride, et alterum variegati coloris.
9. Strophiola acupicta pretiosa sex.
10. Variae pixides ex orichalco.
11. Tibialia sericea nigra.
12. Capucium nocturnum rubrum.
13. Apotheca lignea parva.
14. Manuscripta praecipua:
    a) Praelectiones theologicae in Vallebium.
    b) Praelectiones hebraicae in psalmum 34., et proverbiorum cap. 1.
    c) Tota metaphysica.
    d) Tractatus singulares duo de pulchro et ordine.
    e) Problema, utrum liceat marito verberare uxorem? Negatio.
    f) Orationes academicae variae.
    g) Orationes funebres in parentatione Keresszturii et Bisterfeldii.
    h) Disputationes Albenses impressae.
    i) Schema Albense impressum.
    k) Itineriria manuscripta varia, in primis unum orientale variis lingvis, codice viridi.

Manuscriptus codex arabicus in 4°. NB. Particularia, quae memoriae praesentaneae non obversantur, ex tempore facile dignosci possunt, vel ex forma vestitus, vel ex inscriptione, vel ex aliis signis.

Cautio: Libri alieni meis conjuncti ex inscriptionibus comperti, ut reddantur suis possessoribus, religio mihi est. In primis clarissimo domino Joanni Molnaro codex unus in folio, continens

variasepistolas propria manu Calvini et aliorum proto-reformatorum exaratas.

Vestis nova pastoralis et doctoralis more anglicano pretiose ornata holoserico, quae vestis sive toga cum tunica et femoralibus constitit mihi censum et viginti imperialibus: et multa alia quae jam in rutuba mihi non succurrunt, veluti Codex manuscriptus in 8°, continens collectionem variarum synodorum Hungaricarum.

Disputatio manuscripta inter Isaacum Basirium D. et N. Krsykowsky Polonum D. jesuitam Albae Juliae.

ADALÉK KÖNYVKERESKEDÉSÜNK XVIII. SZÁZADBELI TÖRTÉNETÉHEZ.

Közli: **Békesi Emil.**

A m. k. helytartótanács útján 1772. évi augusztus havában egy »Ordo pro bibliopolis in Hungaria stabiliter manentibus« tétetett közzé, mint a mely az örökös tartományokban már életbe volt léptetve, s mely mig egyrészt most már nem igen kerül kézbe, — bár nyomtatva küldetett szét — másrészt a magyarországi könyvkereskedés történetéhez fontos és nem érdektelen adat. Latinul és németül adatott ugyan ki, de mi lehetőleg szóhű magyar fordításban közöljük.

1-ször. Mindenki, a ki magát a könyvkereskedésre szánja, azt előbb kellőképen tanulja meg; azért köteleztetik valamely szabadalmazott könyvkereskedőnél hat évet mint tanuló tölteni.

Azon esetben pedig, ha a tanuló a járandó szabad koszt és szálláson kivül felső- és fehér ruhát is kapna, a tanuló-idő hét évre terjesztetik ki.

2-szor. A tanuló idő alatt avattassék be a tanuló a könyvkereskedés szükséges ismeretébe és a német és a latin nyelven kivül még egy idegen nyelvet tanuljon meg.

3-szor. Ha valamely tanuló főnökétől megszökik, azt felfogadni és kitanitani az örökös tartományok egy másik könyvkereskedőjének nem szabad, hanem a tanuló első főnökéhez vi-

tessék vissza; ha pedig rosz bánás következtében szöknék el a tanuló főnökétől, vagy ez őt rosz viselete miatt távolitaná el: az ügy a helyi könyvkereskedői hatóság által vizsgáltassék meg és intéztessék el; de a tanulót előbb más főnök fel ne fogadja.

4-szer. A könyvkereskedő-segédek üzletbe lépésükkor rendes szerződést kössenek, melynek lejárta előtt sem a segéd főnökét el nem hagyhatja, sem a főnök segédjét el nem küldheti.

De ha akár az egyik, akár a másik résznek elegendő oka volna a szerződést megmásitani, vagy a kikötött határidőt megröviditeni, a felmondás egy fél évvel előbb történjék. A segédeket pedig főnökeiktől elcsalni szigorúan és az esethez képest kiszabandó büntetés alatt tilos.

5-ször. Senki sem nyerhet könyvkereskedésre jogot, a ki azt előbb annak rendje szerint kellőleg meg nem tanulta s legalább négy évet ily kereskedésben nem szolgált, s egyszersmind a különböző tudományszakokban a szerzők és iratok körül elegendő ismerettel nem bir. Azért a ki ilyen kereskedést akar nyitni, valamely cs. kir. egyetemen megvizsgálandó és képességéről bizonyitványt kell felmutatnia. Azonkivül ki könyvkereskedést akar kezdeni, elegendő pénzalapot mutasson ki, és pedig: Pozsony szab. kir. városában legalább 500 forintot, mig más helyeken, a hol valamely könyvkereskedő megtelepedni és kereskedni akar, a legfelsőbb cs. kir. határozat kinyerése után, e helytartótanács szabja meg az alap összegét, melynek felét maga a tulajdonos, másik felét pedig elegendő jótállás kell, hogy biztositsa.

6-szor. A könyvkereskedés sehol se szorittassék a könyvkereskedők bizonyos számára, de szükség nélkül ne is sokasittassék, ha azonban valaki újat akar kezdeni, arra a helytartó tanács engedélye lesz kikérendő. Valamint a jogositott könyvkereskedőknek és özvegyeiknek is szabadságukban áll a már megkezdett üzletet akár személyesen folytatni, akár fiukra, — ha ez a felsorolt kellékekkel bir — vagy, a felsőbbség engedélyével, segédjükre átruházni, kivéve azon esetet, ha a kereskedés különös szabadalom gyanánt csak egy személy részére engedélyeztetett volna.

7-szer. A könyvkereskedőknek szabadságában áll bárminő könyvekkel (kivéve a tiltottakat) kereskedni: következőleg akár kötött, akár kötetlen, új vagy régi könyvekkel, érczbe metszett

képekkel, földabrosszokkal, nemkülönben nyomathatnak és vehetnek könyveket másoktól. A közönség nagyobb kényelme végett azonban nemcsak a könyvkereskedőknek, hanem másoknak is megengedtetik némi kereskedés régi, bekötött könyvekkel, miért is ilyenek elárusitására a nyilvános kereskedéseknek bizonyos száma határoztatik meg, nemcsak Pozsony sz. kir. városában, hanem más városokban is, azonkivül az ilyen kereskedőknek új könyveket árulni, vagy ilyeneket kiadni, elkobzás terhe alatt tiltatik.

8-szor. Hasonlóképen tiltatik az erre nem jogositottnak a városokban, mezővárosokban és falukon könyvkereskedést üzni, a nyomdászok és könyvkötők is tartózkodjanak minden ilynemü kereskedéstől, kivéve a mire eddig is jogositottak voltak, úgy mások is, és pedig annyival is inkább, miután ellenkező esetben az illetéktelen eladásra szánt készlet, ha megtaláltatik, el fog koboztatni, a jogositott könyvkereskedőknek, kérésükre, karhatalom adatni, a feladónak egy harmad kiszolgáltatni fog, az ismételten rajtakapott törvényszegők pedig ezenfelül még érzékenyen meg is fognak büntettetni.

9-szer. Az idegen könyvkereskedők, miután az örökos tartományok évenként előforduló vásárait meglátogatták, annak elmultával, az elkobzás büntetése alatt többé ne áruljanak, hanem a megmaradt könyveket vagy más városokba, vagy a kültartományokba szállitsák, vagy a nyilvános vásári raktárakba, akár pedig egyes boltokba is, a helybeli könyvkereskedők által lezáratva, tegyék le a legközelebbi vásárig.

Joguk van a könyvárusoknak a kereskedésükbe veendő könyvek részére nyomtatási engedélyt kérni, s ha az engedély megadatott, az örökös tartományok egy könyvkereskedőjének sem engedtetik meg a szabadalom tartama alatt az ilyen könyvet, akár toldásokkal, akár a nélkül, kinyomatni, vagy annak itthon vagy kint nyomatott példányait árulni, és pedig elkobzás vagy más a szabadalomban megjelölt büntetés alatt.

11-szer. A könyvárusok személyes és vagyoni ügyei szokott biróságuknak, — könyvkereskedési ügyei pedig a helytartó tanácsnak rendelkezése alá tartoznak.

12-szer. Az árveréseknél jogában áll az illetékes joghatóságnak esküdt becslőket választani a könyvárusok közül s ezek

által hajtatni végre a becslést és nyilvános elárusitást, ugy azonban, hogy hivataluk elvesztése mellett tilalmas az általuk végrehajtott elárusitásnál maguk vagy mások számára vásárolni.

13-szor. Szabadságában áll tehát a könyvkereskedőknek saját könyveikre árverést tartani, de ugyanazok az ily elárusitásnál semmi elsőbbségi joggal sem birnak, még akkor sem, ha az özvegy, vagy a ki a kereskedést átveszi, a készletnek csak egy részét akarná ily módon eladni.

14-szer. A nagyobb helyeken, hol több könyvárus van, ezek közül két, évenkint változó, elöljáró rendeltessék ki, a kisebb helyeken pedig, a hol háromnál többen nem volnának, közülük az egyik tétessék ugyanolyan időtartamra, felváltva, elöljáróvá. S ez nemcsak a kisebb bajokat és hiányokat intézze el, de ezen rendelet megtartására is ügyeljen, s bármely felmerülő áthágást azonnal jelentsen fel a felsőbbségnek.

Pozsonyban, augusztus 13-án 1772. évben.

Ezen rendelet azután megküldetett a megyéknek, városoknak és kerületeknek, nemkülönben az egyházi hatóságoknak is. [1])

[1]) Tisztelt czikkiró ur közlésének kiegészitésére érdekesnek tartjuk Kovachich Márton: Repertorium Manuscriptorum in expeditione historico-litteraria annorum 1810—12 confectum (a M. Nemz. Muzeum könyvtárában. fol. lat. 139.) czimű kéziratából (152 l.) itt azon kormányrendeletek czimeit felsorolni, melyek a XVIII. századbeli hazai könyvkereskedés történetére vonatkoznak: 1. A. 1730°. Librorum revisionis et censurae intuitu emanatum normale Intimatum. 2. 1770°. Librorum Christianorum Quaestus Iudaeis interdictus. 3. 1771°. Ad typographiam assumendis pro tyronibus hisque successive elibertandis ac sodalibus deserviens ordo pro observatione communicatur. 4. 1771. Iudaei ab omni questu librorum christianorum tam novorum atritorum eorumdemq. ex alienis provinciis inventione sub poena confiscationis inhibiti. 5. Bibliopolis et typographis gremialibus ad qualia nam et sub quibus titulis imprimi solita Calendaria privilegia regia concessa sint, informatio praestanda. 6. Calendaria extera quae utiles et memoria dignas materias in se continent, per censuram praevie approbata, non aliter quam ex missis mensibus et diebus venui exponenda. 7. 1776. Calendariorum impressionis et venditionis in merito emanata b. resolutio. 8. 1777 Calendariorum in Regno hoc imprimendorum intuitu norma per suam Majestatem statuta.« Mindezen rendeletek a hazai hatóságok levéltáraiban s az országos levéltárban is őriztetnek s bizonyságot tesznek arról, hogy a hazai könyvkereskedés és könyvnyomdászat történetének alapos megirásához a levéltári anyag felhasználása mulhatlanul szükséges.

Szerk.

ADALÉKOK
SZABÓ KÁROLY „RÉGI MAGYAR KÖNYVTÁRÁHOZ.“

Közli: **Ráth György**.

(269 sz.) Kolozsvár 1561. **Heltai Gáspár**. Soltar ...... 8-r. 300 számozott levél. Elől czim, az egész soltar sommaja, s a psalmusok titulusai 7. sztlan levél (ha teljes).

A R. M. Kvtár 41. száma alatt leírt munkának ismeretlen valószinűleg első kiadása, melynek elől csonka példánya közelebb birtokomba került. Példányom első levele »Az egesz soltarnak sommaja« czimű bevezetés 3 pontjának végével kezdődik, s X_3 signaturával van ellátva; abból tehát a czimen felül nyilván csak egy levél hiányzik. A meglevő előzmények itt eltérőleg a R. M. Kvtárban ismertetett kiadástól a főmunka szövegében használt typusokkal, s más beosztás mellett vannak nyomtatva. Ennélfogva valószinű, hogy Heltai Soltárkönyvét előbb a II. János királyhoz szóló ajánlólevél nélkül, s csak azután ezen ajánlással pótolva, az előzmények ujranyomtatása, de a munka szövegének egyébkint érintetlen hagyása mellett tette ujból közzé.

Példányomon különböző, de egyaránt a XVI. századból eredő érdekes feljegyzések olvashatók.

(270 sz.) Debreczen 1593. körül. Judicium magy. nyelven.

Ezen ismeretlen naptárnak birtokomban levő egyetlen csonka példánya csak a 8 levélből álló második ivet tartalmazza, s julius 17-én kezdődve, a Prognosticon második levelével ér véget. A Prognosticonnak czimlapja is csupán töredékben van meg, annyi azonban kivehető, hogy Tenacius Jánosnak, a krakkói főiskola astrologusának munkája után készült. E naptár tehát hasonló azon debreczeni 1593-iki ó és uj kalendáriumhoz, mely a R. M. Kvtár 268. száma alatt Weszprémi után van leírva, s melynek egy példánya sem maradt fenn.

(271 sz.) Nagyszombat 1596. Agendarius. Liber continens ritus et caeremonias, quibus in administrandis Sacramentis, benedictionibus et aliis quibusdam Ecclesiasticis functionibus, parochi, et alii curati, in Dioecesi et provincia Strigoniensi utuntur, a novo impressus. Quibus additae sunt, lingua vernacula, piae et catholicae aliquot exhortationes, ad eos, qui utuntur Sacramentis, et qui eorum administrationi intersunt. Quorum omnium Cathalogum versa pagella invenies. Tirnaviae Anno Domini MDXCVI. 4-rét. 227. lap. Elül: czimlap, lajstrom és előszó latinúl 4. sztlan levél.

Jelen kiadás a R. M. Kvtár 284. száma alatt ismertetett, s különben szedés tekintetében is ugyanazonos második kiadástól csak czimlapjára nézve tér el. Ez utóbbi czímlapján a fennebb kiemelt sorok hiányoznak, ellenben hivatkozás történik arra, hogy a munka Kutassi János győri püspök jóváhagyásával és költségén az esztergomi egyházmegye ügyvéde Pechi Lukács által megvizsgálva jelent meg másodszor.

Ily czímkiadások a »Magyar Könyvszemle« eddigi gyakorlata szerint ezen adalékok közlésénél külön kiadásoknak vétettek; a mely eljárásnak, az elvi szemponttól el is nézve, azon gyakorlati haszna van, hogy a R. M. Kvtár kiegészítésére szolgáló, s esetleges második kiadásánál felhasználandó összes anyag itt fel lesz található.

Az általam most ismertetett czímkiadásnak tudtommal egyetlen példánya birtokomban van.

(272 sz.) Basel 1616. Calepinus (Ambrosius) Dictionarium Vndecim Lingvarum, jam postremo accurata emendatione, atque infinitorum locorum augmentatione ...... exornatum ..... Respondent autem Latinis vocabulis, Hebraica, Graeca, Gallica. Italica, Germanica, Belgica, Hispanica, Polonica, Vngarica, Anglica. Onomasticon vero .... seorsim adjunximus. Cum gratia et privilegio Imperatoris. Basileae 2-r. 1582. lap. — Onomasticon 302. lap. Elül: czímlap, typogr. lectori, Calepinus Senatui populoque Bergomensi, Vita Calepini 5 sztlan levél; végül Colophon 1 levél.

Colophona: »Basiliae per Sebastianum Henricpetri: Anno Salutis nostrae recuperatae MDXVI.

Ismeretlen kiadás s azon kiadások ötödike, melyek a magyar nyelvre is kiterjeszkednek.

I. Basel 1590. II. H. n. 1594. III. Basel 1598. IV. Basel 1604. VI. Basel 1627. — Az utóbbi kiadást ismertettem a M. K. Szemle 1880. évi folyamában.

Jelen kiadás teljes példánya birtokomban van.

(273 sz.) Bécs 1626. Káldi György Szent Biblia...

Az 1882-iki bécsi nyomdászati kiállitás catalogusa szerint ezen közkézen forgó biblia-fordításból kétféle kiadás létezik; szedésük ugyanaz, s csak a II. kiadás czímlapján hiányzik a Szt. Ignáczot sat. ábrázoló vignetta. E czimkiadás példányait nem láttam.

.........Bécs 1687. A Szentséges JESUS Neve Társaságárul valo ujonnan kiadatott indulgentiák. 12-r. 10 számozott lap.

Külön czimlap nélkül, az első lapon foglalt ezen felírással, önállóan számozva, mint a R. M. Kvtár 1360. száma alatt leírt Rosarium függeléke jelent meg, melylyel egy nyomdászati testet képez. Egyetlen példánya birtokomban.

(274 sz.) (Kolozsvár?) XVII. századból. **Szathmár-Némethi Mihály.** Mennyei tárház kulcsa. 12-rét.

Ismeretlen kiadás, melynek birtokomban levő egyetlen csonka példánya a 35. lapon kezdődik s a munka befejezését tartalmazó 334. lapon végződik.

H. n. (XVII század) Rövid tudósitás. A consequentiakrul. A' Pataki Jesuita Paterek Rővid Manifestumara valo felelettel edgyűtt. 8-r., A—B_6. = 14 sztlan levél, az utólsó lap üres.

Szabó Károly a R. M. Ktár. 1616. sz. a. ezen előtte ismeretlen nyomtatványnak czimmását a Waltherr László könyvtárának List és Francke által 1868-ban kiadott antiquariusi catalogusa után nem egészen pontosan közli. Miután Waltherr egyetlen példánya időközben birtokomba került, az ismertetés hiányait ezuttal pótoltam.

Lőcse 1701. Arithmetica Practica....... 16-r. A—K_6. = 9½ iv = 114 sztlan levél.

A munkának, melynek czimmása a R. M. Ktár 1632. sz. a. Gyarmathi Sámuel jegyzetei után hiven van közölve, teljes példánya időközben az egri főegyházmegyei könyvtárban feltaláltatott.

(275 sz.) Kolozsvár. 1702. **Szathmár-Némethi Mihály.** Menynyei Tárház Kultsa, Avagy Olly idvességes, együgyü elmékhez alkalmaztatott Imádságok. Mellyekkel Minden szükségben lévő együgyü emberek, az Isten kegyelmes Tárházába bémehetnek. Mellyet szedett a' szent Irás szavaiból, azután maga meg-bővitett Imádságokkal, Énekekkel, és Elmélkedésekkel, a néhai b. e. Némethi Mihály, a' Kolosvári Réf. Ekl. Tanitója. Mostan pedig másunnan válogatott és szedett áhitatos Lelki Elmélkedésekkel 's Imádságokkal ismét megbővitvén, mint nagy kintset, a' Keresztyénséggel közlött M. Tótfalusi Kis Miklós Kolosvaratt, 1702. Eszt. 12-rét, 303 lap. — Elől: czim1., rövid oktatás, a kegyes sz. léleknek elmélkedései 8 sztlan levél; végül 5 sztlan lap.

Ismeretlen kiadás, melynek egyetlen teljes példányát birom. E szerint jelen munka 1710-ig tizszer jelent meg.

Kiadásai: 1. Kolozsvár. 1673. — 2. Kolozsvár. 1676. — 3. Lőcse. 1679. — 4. Kolozsvár. 1681. — 5. Debreczen. 1685. — 6. Az itt 274 szám alatt leirt. — 7. Kolozsvár. 1702 (a most leirt) — 8. Debreczen. 1703. — 9. Lőcse. 1706. — 10. Bártfa. 1708.

Nagy-Szombat. XVIII. század. **Szentiványi Márton.** Négy rövid első könyvetskek, Mellyeket A' Hitben támadott versengésekről irt, és külön kibocsátott Jésus Társaságában levő .... 13-r. 557 lap, — Elül: czimlap, latin ajánlása a nagyszombati Jézus-társaságbeli akademiai nyomdának. 4 sztlan levél, végül: errata 4 sztlan lap.

Egyike azon könyveknek, melyek szembeszökően tanusitják, hogy mely mérvben divott az időben a kiadási költséget fedező pártfogóknak, a könyvek csekély kelete által igazolható, hajhászata. Első kiadása ugyanis 1702-ben jelent meg Dobay István csanádi püspöknek ajánlva, s még ugyanazon évben a 4. rész külön lenyomatban is közzé tétetett Benkovics Ágoston váradi püspökhöz szóló ajánlattal. A következő évben az ajánló levelet ismét változás érte s az Barkóczi Krisztina, Károlyi Sándornéhoz szólóval cseréltetett fel, mig az általam most először felemlitett kiadásban a fenmaradt példányok elé ismét uj, a nagyszombati akademiai nyomda által egy főpaphoz intézett előszó nyomatott, ki az abban foglalt életirás szerint nagyváradi

kanonok, kisprépost s püspöki vicarius volt, nemkülönben ő Felsége által Bihar- és Szt-Tóti apáttá s utóbb »Temnensis« (?) püspökké kineveztetett. Ezen utóbbi, eddig ismeretlen kiadásnak, birtokomban levő egyetlen példányából a czimlap hiányozván, azt nem közölhetem.

Ez alkalomból kiegészitendőnek véltem a R. M.Kvi tárnak a következő munkákra vonatkozó adatait:

Lőcse. 1647. Arithmetica (Practica).

E munka a R. M. Kvtár 793. sz. a. Gyarmati Sámuel feljegyzése alapján pontosan van leirva. A mennyiben azonban Szabó Károly egy példányát sem látta, megemlitem, hogy ezen munka teljes példányai a pesti egyetem s a nyitrai kegyes tanitók könyvtáraiban találhatók.

Csik. 1676. Kájoni János. Cantionale Catholicum ... 785 lap. Elül: czimlap, ajánló levél stb. 5., végül index alphabeticus 12 sztlan levél.

A czime a R. M. Kvtár 1188. sz a. gr. Kemény József jegyzetei után hiven lévén közölve, csak a munka terjedelmére vonatkozó hiányos adat kiegészitésére azon megjegyzéssel szoritkozom, hogy teljes példányai az esztergomi székesegyház s a csiksomlyói ferenczrendiek könyvtárában találhatók.

Nagy-Szombat. XVII. század. Szent Ignácz a Jésus kisded Társasága fondalóinak élete. 4-r. 79 levél. Elül: czimlap, ajánlás, a római 1609-iki deák kiadás czimlapja s Loyola Ignácz arczképe 5 sztalan levél.

Alkalmam lévén e munkát az eredeti római kiadással összehasonlithatni, meggyőződtem arról, hogy ez nem, mint a R. M. Kvtár 1604. sz. a. tévesen jelentetik, 80, hanem 79 ábrából áll. Ezenfelül hibásan lett a deák czim, mint a főczimlapon levő feltüntetve, s az előzmények is nem 4, hanem 5 levelet tesznek ki. Ekként a pesti egyetemi könyvtár példánya, melynek magyar czimlapja utóbb feltaláltatott, teljes, Reiszner Ferenczéből pedig csak az előszó hiányzik. Ezekhez, mint harmadikat, saját teljes példányomat sorozhatom.

A KALOCSAI FŐEGYHÁZI KÖNYVTÁR KÉZIRATAI.

Közli: **Csontosi János.**

A kalocsai főegyházi könyvtár kéziratait Kovachich Márton György 1811-ben azon tudományos körutjában lajstromozta, melyet a hazai történeti emlékek felkutatására az ország különböző könyv- és levéltáraiban 1810—1812-ig tett.

Kutatásainak eredményét: »Repertorium manuscriptorum et monumentorum diplomaticorum, in expeditione diplomatico-literaria conscriptum anno 1810. 1811. 1812.« czímű munkájában foglalta össze, mely kiadatlan maradt s a szerző egyéb kézirataival együtt a Nemzeti Múzeum könyvtárában őríztetik. [1])

E munkából közöltük eddig a bars-szent-kereszti, sárospataki és esztergomi könyvtárak kéziratainak jegyzékét, abból ismertetjük ez alkalommal a kalocsai főegyházi könyvtár kéziratait.

Ezeknek száma 280-ra rúg, melyekből a zöm latin, a kisebb rész pedig magyar, német, horvát, olasz és franczia nyelvű.

Tartalmukra nézve nagyrészben hungaricák, részben pedig egyháztörténeti, jogtudományi, theologiai, canonjogi és természettudományi munkák.

A hazai történeti kutfőkből kiemeljük: Bethlen Farkas és Cserey Mihály históriáját, Szamosközy töredékeit, Forgách Ferencz: »De rebus suo tempore gestis« és Rosnyay Dávid: »Collectio documentorum in Hungaria versorum anno 1697 scriptum« czimű munkáit, továbbá: »Collectio 60 documentorum ad motos Bochkayanos« czímű okmánygyűjteményt és Katona István Analectáit, melyek bár történészeink előtt nagyobbára ismeretesek, de bibliographiai szempontból itt külön említést érdemelnek.

Igen gazdag a gyűjtemény középkori kéziratokban, melyekből a jegyzék mintegy 45-öt sorol fel.

---

[1]) Fol. lat. 139.

Ezek leginkább theologiai munkák, vannak azonbanköztük természet- s orvostudományi, bölcseleti és classikai munkák is. Feltünő a jegyzékben a középkori német kéziratok nagy száma, melyekből összesen nyolczat, köztük kiváló irodalomtörténeti ritkaságokat találunk.

Hogy a gyűjteményben melyik a legrégibb kézirat, ezt Kovachich jegyzékéből meg nem határozhatjuk; a XIII. századból azonb n már találunk egy keltezett latin kéziratot: Aristoteles: Libri metaphysicorum, mely 1290-ben másoltatott, s a gyűjteményben a legrégibb keltezett kézirat.

A középkori latin kéziratokból kiemeljük még: »Petrus de Crescentia Liber Ruralium commodorum« czímű munkát, mely mint gazdasági munka a XIV—XV. századbeli európai mezőgazdasági viszonyok fejlődésére nagy hatással volt s a kalocsai főegyházi könyvtárban egy 1431-ik évi másolatban maradt fönn.

A régi német kéziratokból a következőkre hívjuk fel germanistáink figyelmét: 1. Das Buech heiszet Gesammthabentever. Kovachich szerint XIII. századbeli hártyakézírat, 334 levél. Tartalmaz verses regényt. Szerzője ismeretlen. Kovachich máshelyen e munkát Würzburgi Konrádnak, a XIII. század hírneves német dalnokának tulajdonítja s a kéziratot preciosa raritas-nak nevezi. Felhozza, hogy bár csonka mégis 54,440 versből áll. Valószínű tehát, hogy Conrádnak »Der Trojanische Krieg« czímű munkája lappang alatta. — 2. Fr. Felix Fabri: Walfartbuch von der Pilgerschaft des heilen Landes und der heiligen Stadt Jerusalem. 1483-ból. 3. Conradi Beck Reise nach Jerusalem. 1483-ból. E három kéziratból az első mint középkori német verses regény elsőrendű irodalomtörténeti ritkaság, a másik kettő pedig a középkori szentföldi utazások német irodalmához nyujt becses adalékot.

A kéziratgyüjtemény provenienciajáról nincsenek adataink s így azt, hogy a kéziratokból melyik származik a kalocsai főegyházi könyvtár középkori állományából s melyik újabb szerzemény, meg nem határozhatjuk.

Azon kiváló szerepből, melyet a kalocsai érsekek hazánk

történetében az érsekség alapításától fogva napjainkig játszottak, s a hatásból, melyet az érsekség két káptalanával együtt a hazai művelődési viszonyokra gyakorolt, következtethetjük, hogy a kalocsai főegyház már az Árpádkorban birt jelentékeny könyvtárral, s nagyon valószínű, hogy az a vegyes korszakban még inkább gyarapodott, de bizonyos az is, hogy ezen könyvekből alig maradt reánk valami. Mindössze két kéziratról van tudomásunk, melyek a kalocsai érsekség középkori könyvtárából a bécsi udvari könyvtárba kerültek. A többi elpusztult vagy még valahol ismeretlenül lappang. A pusztulást az érsekség viszontagságos multja indokolja.

A XV. században találunk ugyan három nagy bibliophilt az érseki széken, u. m. G y ö r g y ö t, kinek életrajzát Vespasiano Bisticci írta meg, V á r a d y P é t e r t, kinek könyvtárában meg volt Janus Pannonius költeményeinek egy teljes példánya és G e r é b L á s z l ó t, ki Mátyás király megbizásából Hess András nyomdászt Budára hívta s műhelyében 1473-ban a Chronicon Budense-t nyomatta; de hogy ezeknek könyvtárából fönmaradt-e valami emlék, erről nincsenek adataink.

Lehet, hogy a közleményünkben felsorolt kéziratok valamelyike ősrégi kalocsai eredetű, mivel azonban azokat személyesen nem láttuk provientiájokról e helyütt véleményt nem mondhatunk.

Azt se tudjuk, hogy az 1811-ben lajstromozott s közleményünkben felsorolt kéziratok megvannak-e a kalocsai könyvtárban csonkítatlanúl most is. Minden, bármely oldalról jövő, ez irányú felvilágosításnak, vagy az esetleges gyarapodásról szóló értesítésnek szívesen nyitunk tért lapunkban. De ezúttal csak a könyvtár kéziratgyüjteménynek 1811-ik évi állományát óhajtottuk bemutatni, úgy amint annak jegyzékét Kovachich elkészítette.

De álljon itt maga a jegyzék:

»MANUSCRIPTA IN BIBLIOTHECA METR. ECCL. COLOCENSIS.«

1. Joannis Bethlen Rerum Transylv. Libri IV. MS. fol. jam typis editum.

2. Syllogimaea Transylvanae Ecclesiae per Historiophilum anagnosten R. P. R u d o l p h u m B z e n s z k y in Castrensibus Stativis collecta, et pro Strena novi anni Sacris Comilitonibus

in Transylvaniam advenis praesentata. Libri VII. Dividuntur in Capita. Praemittitur omnium Conspectus in Summariis. Fol. Volumen unum M.S. tersum.

3. 1526—1741. Erdélynek és Magyar Ország némely Részeinek masodik Layos király körüllöttelévők vakmerő egyenetlenségek miatt esett Mohach mezei siralmas veszedelmétől az MDXXVI Esztendőtől fogva az Erdélyi Felséges Fejedelmeknek igazgatások alatt lévő boldog és boldogtalanul, virágzó és siralmas állapottyának rövid de világos és valóságos Históriája, mellyet ama nagy emlékezetü néhai Gróf Bethlen Farkas ur (Felséges Apafi Mihály Erdélyi Fejedelem bölts Tanátsossa, Fejérvármegye nagy érdemü Fő-Ispánnya és Ország Cancellariusa) igen ritka és mindenek előtt betses kedvességben levő Deák nyelven irott nagy Historiajából magyar nyelven kiszedegette és rövid summába szoritott és az mostan is ditsőségessen uralkodó Felséges királly és Erdélyi Felséges örökös nagy Fejedelemig Maria Theresiáig igen rövideden lehozta Barabás Sámuel a N. Enyedi Rfr. Nemes Bethleni Collegiumnak egygyik Adsessora az MDCCLXX. Esztendőben, ez uj formaban pedig ujjabban a maga számára megirt Nagy Jósef Nagy Enyeden MDCCLXXII. Esztend. MS. in fol. pagg. 4687 Sequitur Index Alphabeticus. In A. 1526—1741.

4. 1606. Kemény János Élete és Életének idő Historiaja Praemittitur Testamentum Stephani Bethlen de A. 1606. MS. in fol. pagg. 480

5. Cruces et Sudores C. Nic. de Bethlen. MS. in fol. pagg. 406.

6. Historia G. Bojthini de Rebus gestis Magni Gabr. Betthlen. Libri III. MS. fol. pagg. 179.

7. 1594—1613. Nemes Erdély Országi Fejedelem Báthori Sigmond idejétül fogva Báthori Gábor haláláig történt dolgok Históriája, mellyet irt Tekéntetes Hidvégi Mikó Ferencz Csik Gyergó Kászon Székek Fő Kapitánnya 1594—1613. MS. fol. pagg. 110.

8. 1526—1501 Bethlen Farkas Históriának rendgye szerént történt dolgokrul le Irása Gróff Székely Ádám és Domokos Ferencz által. MS. in fol. pagg. 308 et Index. NB. distinctum a superiori sub N. 3.

9. 1629—1663. Rerum Transylvanicarum Libri IV. Continentes Res gestas Principum ejusdem ab A. 1629—1663. Autore Joanne Bethlenio Comite Comitatus Albensis Regni Transylvaniae Consiliario Cancellario ac Sedis Siculicalis Udvarhely Capitaneo Supremo. MS. fol. pagg. 303. Jam typis edit. Vide N. 1.

10. Prooemium vitae ac temporis sui historia Nic. Bethlen. Grof B e t h l e n M i k l ó s Élete le Irása magától. Gr. Bethlen Életének és az alatt történt dolgoknak leirása önnön magától. MS. fol. pagg. 137. cum brevi indice.

11, 1668—1711. Michaelis Cserey vitae ac temporis sui Diarium. Hungarice. MS. in fol. pagg. 519. ab A. 1668—1711.

12. 1649—1710. Bethlen Miklós Élete magától igazán iratott, kit az Isten tud. Ab A. 1642—1710. MS. in fol. pagg. 543.

13. 1601—1607. Continuatio Historiae Bethlenianae. Ab A. 1601—1607. MS. in fol. Incipit a verbis: »imo et gelimas in agris omnia deripiebant, multos incolas ad Sylvas et alpes se subducentes investigabant« etc. quae per 56 folia in Libro XI. continuantur et in Libro XIV desinit MS. in vocibus: »certis rumoribus accepisset Sigismundum Bathoreum Principem movisse Praga et Transylvani.

14. 1721. Diarium Actorum sub Excelsa Commissione de negotio Religionis in Liberam et Regiam Civitatem Pestiensem pro 3. Mensis Martii A. 1721. per SS. Caes. ac R. Maj. ad normam Art. 30. A. 1715. clementissime indicta et celebrata. MS. vastum in fol. a d. 24. Mart.

15. Compendium Medicinae in VII. Libris. Codex MS. membranaceus grandis in folio. Seculi XV.

16. Commentarii ad Jus Canonicum a L. I. §. 24. Cap. I. Tomus I. deest. Tomi II—VI. adsunt. MSS. volumina 5. in folio vasta. Videtur esse ex Praelectionibus Scholasticis recentioribus cum multa Germanice sint. Scriptum est Opus in columna fracta manu germanica. Totum Opus desinit in Lib. III. Tit. 28. et 29. De sepulturis et Parochiis Tomi VI. medium posterius album et vacuum est.

17. 1766. F r a n c. G a l g ó c z y Canonici Sermo funebris in exequiis Lud. Batthyanyi Palatini ex Hung. in Germanicum versus per Ioan. Gottl. Maisinger. MS. fol.

18. 1775. Catalogus Librorum, qui in Arce Cseklész in Bib-

liotheca Exc. D. Franc. Comitis Eszterházy Cancellarii Regni Hung. asservantur, descriptus manu Serenissimi Ducis Saxoniae Alberti A. 1775. MS. in fol.

19. 1751. Commentarius seu Annotationes ad Jac. Car. Speneri Historiam Germaniae Universalem Vol. I. Lib. I. MS. in fol. pagg. 408. Vol. II. Lib. II. pagg. 411—948. Vol. III. Lib. III—IV. pagg. 949—1440. Vol IV. L. V. pagg. 1441—1784. Vol. V. Lib. VI. pagg. 1791—2247. MS. Vindobonae MDCCLI.

20. 1360. Hippocratis Aphorismi cum Praefatione et commento Constantini Africani Montis Cassinensis Monachi. — Galeni Libri Tegni cum Commento Hali. — Libri Prognosticorum Hippocratis cum Commento, et alia. — Galeni Liber qui nominatur Ars prima, et continet Regulas Artis Medicinae omnes. In fine Ms. hujus leguntur verba: Explicit Commentum Hali super tegni Galeni. MCCCLX. MS. membr. in folio.

21. 1594—1613. 1748. Nemes Erdély Országi Fejedelem Báthori Zsigmond idejétől fogva Báthori Gábor halálaig történt dolgok Historiája, mellyet irt Tekéntetes Hidvégi Mikó Ferencz Csik Gyergyő Kászon Székek Főkapitánya. MS. in fol. ab A. 1594—1613. In fine subjicitur descriptio fatorum Jacobi seu Petri Gondkonski de A. 1748.

22. De Imitatione Christi Libri IV. MS. in folio maj. typo elegantius exaratum et Josepho de Batthyan Archiepiscopo Colocensi dicatum a Stephano Mack Aulae Caes. Reg. Medico. Cum elegantibus picturis pagg. 517.

23. Szamosközy Manuscriptum. Historiae Szamosközii fragmentum Pemptadis V. Libri IV. Fragmentum a vocibus: »quo progrederetur, serio secum expenderet; ad haec Sigismundus nihil ab ingenio discedens, responsum a consveta dissimulatione mutuatus, Legatis rescribit: se pridem Cardinalem fratrem patruelem etc.« usque: »Stephanus Michaelis Valachi bellum perfidiosum intercessit, quo pendentem concordiae jucundae spem magna cum Transylvaniae atque ipsius Principis Cardinalis ruina postmodum evertit«. Pentadis V. Liber V. Finis Pentadis Quintae. Rerum Ungaricarum Pentadis VI. Liber I. Continuatur fere per 100 Phyleras, occurrentibus hinc inde hiatibus, quominus videri possit, an unicum iste Liber I. vel alii quoque Pentadis Sextae, vel potius eorum fragmenta adsint. MS. desinit in vocibus: Eo

temperamento actiones omnes moderatus est, ut quantum in se fuit, turbulentissimaque patriae tempestas patiebatur, neutri Partium odiosus esset, consilia sua ad incolumitatem publicam dirigeret.

24. 1764. Acta Comitiorum I. Regni Hung. et Partium eidem annexarum pro Dominica Sanctiss. et Individuae Trinitatis in diem 17 Mensis Junii A. 1764. incidente in Lib. Rque Civitatem Posoniensem indictorum benigna quippe Directoria Propositionesque suae Maj. SS. ac alia clementissima Mandata et decreta cum suis Accessoriis. MS. in folio pagg. 454. eleganter et concinne exaratum cum Tabellis et indice Actorum sine diario.

25. 1746. Benigna Instructio Caesareo-Regia Cancellariae Regiae Hung. Aulicae die 14. Mensis Aug. A. 1746. extradata, cui adjunguntur: Status praelibatae cancellariae et Formulae juramentorum dignitates, officia et varias functiones tenentium. MS. tersissimum in folio.

26. 1657. Andreae Franck Diaria sen Acta Comitiorum Partialium Regni Transylvaniae ad diem 25. Oct. 1657. in Cittem Albam Juliam indictorum. A die 28. Octobris.

27. 1658. Acta Comitiorum A. D. 1658' ad diem 9. Jan. in Civitate Medgyes indictorum ac dietim per DD. Regnicolas Continuatorum a d. 9. Jan.

28. 1659. Acta Comitiorum ad d. 26. Mensis Feb. A. 1659. in Civitatem Bristricium per Ill. Principem Achatium Barcsai indictorum.

29. 1660. Acta Comitiorum ad diem 25. Dec. 1560. ad Oppidum Régen indictorum, usque diem 1. Nov. 1661. MS. in folio pagg. 407. Partim Latine, partim Hung. ac etiam Germanice Opera Andreae Franck conscripta.

30. 1765. Publicum Diaetae Posoniensis anni 1765. Diarium a die 23. Junii A. 1764. usque diem ..... Sessionem 90. A. 1765. deductum sine Actis. MS. in fol. pagg. 214 praeter sequentem Indicem.

31. 1779. Elementa Architecturae ad structuras oeconomicas applicatae in usum Academiarum per Regnum Hung et eidem adnexas Provincias conscripta per Franc. Rausch de Traubenberg Metropol. Ecclesiae Colocensis Canonicum AA. LL. et Phi-

los. Doctorem. et in Regia Scientiarum Universitate Bud. Matheseos sublimioris applicatae Professorem Publ. Ord. Constat in Cruda 36 X. Budae typis Regiae Univ. MDCCLXXIX. cum Priv. etc. MS. autogıaphum cum Figuris, in fol.

32. 1770. Ignotus Gripancza De praeeligibilitate Nobilium. — Tractatus de Nobilium genere ad Praelaturas Ecclesiasticas, praesertim I. Regni Hungariae sive Seculares, sive regulares praeeligibilitate cum Prolegomenis ad eundem. Authore Ignoto Gripancza de Mira Klot von Zotepe (s) nobili Clerico Regulari Hungaro. Opus omnino Singulare. MS. in folio spisse conscriptum. pagg. 679. et folio 48.

33. Tyrocinium oeconomiae Juri patrio accomodatum in quatuor classes, seu Officia divisum, utpote in Officium Perceptoratus, Materiale, Frumentarii, Clavigerale. Ostendens modum cujuslibet officii Rubricas oeconomicas in plerisque Dominiis usitatas utiliter instruendi, Officiales ad rite gerenda officia et exacte reddendas Rationes manuducendi, annexis variis Officii Regestorum Formularibus: Necnon Ephemeridibus Oeconomiae ad singulum anni mensem applicatis, carmine elegiaco deductis, prouti et Extractu Alphabetico ex juribus Patriae et civili illarum Materiarum, quarum praecipue notitiam habere Officialem Oeconomicum oportet. Ad usum et institutionem juventutis. MS. terse exaratum et accurate conscriptum, ideo typo dignum in folio.

34. Analecta Poetica Exc. Ill. ac. RR. D. Adami e Liberis Baronibus Patachich de Zajezda Metrop. Colocensis et Bacsiensis Ecclesiarum Canonice unitarum Archiepiscopi, Insignis Ord. S. Stephani Regis Apost. Magnae Crucis Equitis, utriusque S. C. et R. Apost. Majestatis Actualis Intimi Status Consiliarii. Exc. Tabulae VII viralis Cojudicis et Assessoris, nec non in Regia Universitate Budensi Senatus Regii Praesidis. MS. in folio.

35. Planum Excelsae Curiae Regiae. MS. in fol. pag. 485.

36. 1763. Varia Rescripta Regia et Acta occasione erectionis militiae Siculicae limitaneae, et caedis Madefalva in Csik peracta, ex Actis publicis desumta. MS. fol.

37. 1437. Tractatus Juridicus de Juramentis — De Praescriptionibüs.

Explicit parva doctrina praescriptionum per D. Cathonem

Sachum Papiensem de Anno MCCCCXXXVII. per modum summe dum legebat secundam partem Codicis. Defunctus est et sepultus D. Cato A. D. 1464. in die palmarum, sequenti vero anno mortuus est. D. Jac. de Putheo. MS. vetustum in fol.

38. 1722. Regula Legis voluntati divinae accomodata continens Jura Canonica et Imperatoria pro causis Status Ecclesiastici et Secularis, ad mandatum Imp. Joannis Comneni a Venerabili Magnae Dei Ecclesiae Diacono et legum conservatore D. Alexio Aristino conscripta, ex Graeco idiomate in Valachicum industria sumtuque Sanctissimi D. Stephani Dei Gratia Metropolitae Tergovistiensis et Exarchi Confiniorum Ungro-Valachiae translata, nunc vero per quendam ex Officialibus Cameralibus Caesareae Valachiae Latino sermone donata. Anno MDCCXXII. fol. Phylcrae 93 Valachico Stylo donata opera Danielis Andreae Monachi Pannonis Transylvanus Dobra officialis annonarius jussu D. Szendrey ex Valachico Latine vertit Bened. Szendrey possedit Autographum. NB. Vide N. 59.

39. 1474. Tractatus Medicus de morbis et remediis eorum secundum membra Corporis humani: »Deo gratias Amen. Completus est Liber iste die XVII. Mensi Augusti Anno MCCCCLXXIV. In asula. MS. Autographum in fol. duplici columna diligenter et nitide exaratum. Volumen vastum.

40. Observatio in Editionem de Initiis et Majoribus Hungarorum in qua Toppeltini sententiae excutiuntur. De Fundo item Regio in sedibus Saxonicis. MS. fol. tenue.

41. 1770. B. C. D. Francisci Forgach quondam Episcopi Varadiensis de Rebus suo tempore in Hungaria et Transylvania gestis Commentarii. MS. in fol. sunt Libri XXII. Exemplar apographum pro quopiam Episcopo curatum per Ladislaum Dobra sacerdotalis ordinis Virum cujus Epistola praefigitur. Dat. Claudiopoli 14. Jan. 1770. qui et epistolam Forgachii ad Paulum Bornemisza d. 2. Dec. 1566. scriptam adjungit.

42. Petri Borelli Medici Regii Castrensis Historiarum et Observationum rariorum Medico-Physicarum Centuriae IV. MS. fol. pag. 143. Cum Indice.

43. Systematica collectio idealium et praecipuarum bb. Resolutionum Caes. Regiarum in Negotis Religionis ab anno 1691. in praesentia usque tempora emanatarum et in 31 Classes seu Capita

servato ceteroquin ordine ea lege divisarum et redactarum, ut marginaliter parte ex una datum emanationis, parte vero ex altera datum Intimationis earumdem per Exc. Consilium Locumtenentiale Regium Hung. suis locis factae indicetur. Ex Actis praelibati Consilii R. Lottlis elucubrata. MS. fol. pagg. 343 praeter Indices $^1/_3$ Voluminis augentes.

44. 1779. Regulamentum novissimum pro Graeci Ritus non unitis anno 1779. emanatum MS. fol. pagg. 134.

45. Clavis ad legaliter Aug. et Helv. Conf. Addictorum in Hungaria Tolerantiam Partes III, seu I. de tolerantia haereticorum in genere, II. Articuli Diaetales in negotio A. et H. Conf. ab A. 1523—1715 conditi cum Reflexionibus Historico-juridico-politico-criticis. III. Observationes tam circa veterem, quam etiam circa noviter ex b. Resolutione Regia in conformitate Intimati Exc. Consilii Regii Lottlis d. 29. Oct. 1781. inducendam in Hung. et Partibus eidem adnexis. A. et H. Conf. Tolerantiam. Accedit Appendix: An et quomodo possibilis sit Protestantium cum Catholicis reunio? MS. fol. pagg. 612. quarum 476 fracta columna, reliquae per extensum conscripta sunt. Opus Ign. Bärenkopf.

46. 1366. Lectura Johannis de Lignano super primum et secundum Decretalium. In fine expliciunt reportationes super secundo Libro Decretalium Compilationis Gregorianae collectae sub D. Jo. de Lignano utriusque Juris doctore profundissimo MCCCLXVI die XVI mensis sept. Initio et fine notatur: Iste Liber est Monasterii beate Dorothee Virginis in Vienna. Charactere monastico. MS. fol. grand.

47. Magistri cujuspiam Epistolae beati Pauli Apostoli cum Commentariis. MS. in membrana subtili. Fol. Volumen spissum.

48. Lectura Johannis de Lignano. Super III. IV. et V. Decretalium in fol. Initio et fine notatur charactere Monastico: Iste Liber est Monasterii S. Dorothee Virginis in Vienna. Vide supra N. 46.

49. 1416. Super Magnificat. Opus incerti Autoris Ruprechto de Walse Capitaneo supra Onasum dedicatum. Germanicc conscriptum in membrana fol. Volumen vastum. Videtur esse Tomus II. quia incipit a Parte IV. et Capitulo XLIII., cum totum opus Capitulis LXX. constet. In fine habetur: Explicit Liber super Magnificat. Anno Domini Millesimo quadringentesimo decimo sexto. Confer infra N. 81.

50. T. Ignacii Pongracz Ord. S. Pauli I. Eremitae aliquot Conciones festivales. Autographum Lat. fol.

51. I. N. D. N. J. C. Amen. M. Theresiae Königin zu Hungarn und Böheim Erbrechtsvertheidigung fol. MS.

52. 1753 & 1759. Arcus triumphales in triumpho Pauli ultra V. secula, per tot omnino, quot hucusque seculis ab A. 1215. ad usque praesentem 1753 floruit Religio Paulino-Proto-Eremitico-Coenobitica constabilati. Virorumque hujus sacerrimi Ordinis Illustrium, sed praecipue ejusdem LXIX. PP. Generalium ceu totidem verissimis praestantissimarum Virtutum Ectypis exornati, singulis autem dictis ex scriptura S., SS. PP., classicis, item SS Conceptibus etiam praedicabilibus illustrati. Autore R. P. Ign. Pongracz V. S. P. P. Eremitae Presbytero A. 1753. Vita R. P. Emerici Eszterházy in ord. S. Pauli I. Erem. Secundi Scripta a R. P. Ign. Pongracz A. 1859. Autographum in folio spissum pagg. 354. praeter Vitam.

53. Breviarium MS. in Membrana fol. maj. volumen grande. Recens manus notat, videri circa initium Seculi XIV. exaratum esse. Praefigitur Calendarium, in quo complura Germanice, et sequentia notabilia: Ad 16. Febr. Sol in Piscibus Pisces. Ad 22 Febr: Hie ist Lantz. Ad. 18. Mart. Sol in arietem. Ad 25. Maji: Hie ist Sumer. Ad 14. Julii: Hie die ungesunten Tag habent sich an. Ad 18. Julii: Sol in Leonem. Ad 24. Aug. festo Bartholomaei: Hie ist Herbst. Ad. 27. Aug. Chunich Otacher wart erslagen. Ad. 21. Oct. Der Einlef tausent Magt tach. Ad. 23. Nov. Der Winder hebt sich an. Ipsae Rubricae quaedam breviter Germanice exprimuntur.

54. Gabrielis Kolinovics Senquitiensis Commentariorum de Rebus Hungaricis Libri XIII. cum fulcris MS. in fol. pagg. 315. praeter fulcrum.

55. Processus Feudalis de Varesio et Historia primorum ducum Mediolanensium. MS. fol. justum volumen.

56. Chronologia Inclytae et a primis Hunnorum in Hungariam ingressibus adeoque per secula florentis familiae Chaky ex probatissimis Authoribus Historicis potissimum Originalibus Documentis noviter deducta per A. P. Fr. Andream Mossoczky O. S.P.P.E.P.P. Sequitur Chronologia Rerum Hung. jejuna et quaedam Notationes Hist. Hung. MS. fol. Autographum.

57. Historia Rom. Impp. a Julio Caesare usque Rudolphum II. Imp. et annum 1597. Germanica lingua deducta MS. fol.

58. Remarques Generales sur l'Histoire ancienne de divers peuples de l'Orient. MS. fol.

59. 1722. Regula Legis voluntati divinae accomodata etc. Nunc vero per Petrum Dobra Caesareum Tricesimatorem Ribniciensem Sermone Latino donata MDCCXXII. MS. fol. pagg. 627. Cum indice constat Capitibus 371. Vide supra N. 38.

60. Rosnyai David Collectio Documentorum in Hung. versorum sub longissimo titulo alibi per extensum a me descripto. MS. fol. pagg. 218. videtur esse Autographum A. 1697. scriptum.

61. 1761—1773 Diarium seu ordo Scholasticus Gymnasii S. J. Magno-Varadini ab anno MDCCLXI. Est tantum usque 8. sept. 1773. deductus, reliquum album et vacuum est. MS. fol.

62. 1741. Acta Diaetalia DD. Baronum, Magnatum et Nobilium IIque SS. et OO. Regni Hung. Partiumque eidem adnexarum sub Generali Regni Congregatione pro die 14. Mensis Maji et subsequentibus anni 1741 in Lib. et Reg. Civitatem Poson. indicta et celebrata, tractata ac pro RR. D. Stephano Luby Abbate B. V. M. de Valle et Cath. Ecclesiae M-Varad. canonico conscripta MS. fol.

63. 1512. Hie heptt sich an ain Vored in das hie nach geschriben pyllgerbuch das man nent bruder Fellix wallfartbuch von der bylgerschaft des hailigen Lands und der heiligen Statt Jerusalem Autor est Fr. Felix Fabri. »Hi Endet sich das Erstbuch Bruder Fellix Pilgerfart es ist sy nur der halb tail do den andern tayl fint man in ainem andern buch. Das buch hat Lienhart Echinger geschryben mit seiner aygne hand und geendet an unserst Heren fronlich namst abent in funfzehen hunderst und im zwelften Jaur und bytent got fur mich. Deo gratias. Peregrinatio suscepta est A. 1483. et describitur fere instar Diarii. MS. fol. constat foliis 135. In tabula initiali seqq. Nota: pretiosum hoc MS. in Bibliotheca Raymundi de Krafft venale pretio 4 fl. mihi comparatum fuerat. Dabam e Museo Brunae. A. 1752. Wilhelmus Alex. Balaus. Cf. infra N. 124.

64. 1730. La storia del Conclave in cui è stato eletto il Cardinale Lorenzo Corsini Florentino ora Papa Clemente XII. il di 12. Luglio 1730. composta dell'Abbate Ruele di Roveredo

nel Tivolo stato Conclavista del Sign. Cardinale di Kollonicz Arcivescovo di Vienna per servitio di Sua Maesta Caes. e Cattoica suo Clementissimo Sovrano e Signori gratiosissimo. MS. ut videtur Autographum in fol. pagg. 117.

65. Dizionario Cavalleresco. Tomo I. et II. pagg. 627. Tomo III. e IV. pagg. 629—1218. MS. fol. Volumina duo. Opus terse scriptum Italice, proprie juridicum.

66. 1688. Refutation du playdoyer de Mr. Talon svivant la Copie imprimée a Rome a la Hacye chez Abraham Troyel. 1688. MS. fol.

67. 1716—1717. Compendium Actorum Sinensium anni 1716 et 1717. MS. fol.

68. 1751. Compendium universorum Actorum Diaetalium Anni 1751. MS. fol. pagg. 348.

69. Tractatus de Processibus Causarum Fori Comitatensis. MS. fol. pagg. 159. Spisse conscriptum. Videtur alicujus publici Professoris esse.

70. Vita Beati Wilhelmi. Conf. Comitis Pictavorum et Eremitae a Theobaldo Episcopo scripta. MS. fol. pagg. 51. Rubris et nigris literis.

71. 1763. Descriptio Thermarum Magno-Varadinensium. Anno MDCCLXIII. MS. tenue in folio.

72. Extraits des Nouvelles de divers Endroits. Miscellanea continentia scripta quatuor linguarum Gallicae, Germanicae, Latinae et Hungaricae, item et primae classis Grammaticae, Syntaxeos, Poesis, Rhetoricae et Dialecticae composita diverso tempore, compacta vero A. 1745. sub. D. Leop. Stenchen Viennae in Austria.

73. Problemata Feketeana seu C. Georgii Fekete Discussiones Casuum dubiorum in Causis juridicis lege minus definitorum. MS. fol.

74. Documenta et Attestata una cum Insigni et Salva Gvardia familiae Knesovics. Quaedam etiam de familia Csernovich. MS. tenue fol.

75. 1676. Homilia, quam Exc. Ill. ac RR. D. Adamus e Lib. Bar. Patachich etc. habuit Colocae d. 17. Nov. A. 1776. dum Ecclesiam eandem Metropolitanam primo accessit et auctum Archicapitulum suum ac Seminarium traditis super dote perpetua literis stabilivit. MS. fol pagg. 10.

76. Praelectiones Theologiae Moralis ad Casus Conscientiae MS. fol. pagg. 570. et longe ultra non paginata.

77. Daz buech heiset gesampt habentewr. MS. Codex membranaceus in fol. maj. Folio primo paginae anteriori superius recentiori manu inscriptum est: Liber Domini Voss, quin pateat, Autoris, an professoris. Deinde: Das haist de gesamt aventhewr. Ceterum totum folium vacuum est. Sequens folium praefert titulum hic initio positum rubro coloro scriptum et statim sequuntur summaria Poematum toto opere comprehensorum singulorum singulis Distichis expresse et numeris Romanis Rubririca praefixis signata per duo folia seu octo columnas, in quas totius Operis textus divisus est. Referuntur autem hoc loco Summaria CLXXVI. Interim tamen in ipso Codice ac textu procurrunt Poemata usque numerum CLXXXI. quantum nimirum ejus superest. Singulis Poematiis sive Fabulis praefiguntur iidem numeri, eademque summaria sive Rubricae nimio exscriptae. Usque numerum 148 sunt singulorum Poematum et subinde Stropharum initiales literae picturatae, non item religiosorum. Totus Codex constat foliis 334. Post quaelibet octo folia in pagina aversa signantur Quaterniones numeris Romanis, quorum sunt XXXXII. Sed primus est Quinternio. Folio 167 continuantur summaria seu Rubricae Fabularum in fine folii secundi initialis abruptae a Numero CLXXVII usque CCXXXIII. ut adeo totum Opus totidem Fabulas seu Poemata complectatur, quorum tamen duae postremae seu 182 et 183 ac fors etiam finis 181 desunt, adeoque minimum duo vel tria ultima folia ex Codice desiderantur. Secundum numerum foliorum 334, quae adsunt, cum in columnas paginae illorum dividantur, computando essent conscripti columnae 1336, una columna continet fere semper 40 versus; essent itaque in toto Opere 54440 Versus praeter ea, quae in fine desunt. De Autore Operis nihil determinare possum, indubie in finali folio more consueto et nomen et aetas ejus adscripta fuerint, et vel ideo dolendum, in Codice folia finalia deesse. Interim praeter ea totum Opus ab initio adest, aetatem Codicis, si crassities membranae consideratur, facile intra seculum XII. et XIII. collocare possumus, stylus tamen cultior est multis recentioribus Poetis, praesertim si Orthographia illius recentior substituatur. Operae pretium esset inquirere, an Opus

hoc editum jam sit, quod si nondum esset, dignissimum typo, ad numerum veterum Poetarum Germanicorum et usum linguae plurimum faceret.

78. 1741. Acta diaetalia anni 1741. sine Diario. MS. in folio.

79. 1660. Dell 'Arte bellica, che si fà in Compagna, ed in Fortesse, Manuscritto del Principe Raimondo Montecuccoli Caval liere del Toson d'Oro Tenente Generalissimo dell' Armi del Imperatore Leopoldo Primo et suo Presidente supremo del Consiglio di Guerra. Della Guerre col Turco in Ungheria 1660. MS. fol. Videtur esse Autographum. Volumen spissum sed laxum.

80. 1462. Ioannis Friburgensis Ordinis Praedicatorum Summa Confessariorum, versa in Germanicum per Fratrem Perichtold seu Bertholdum Ord. S. Dominici Presbyterum. Codex MS. in charta foliorum 148. in folio duplici columna. In fine ponitur: Explicit Summa Johannis finita in die Sancti Brictii Anno Domini MCCCC Sexagesimo Secundo. Deo dicamus gratias. Sequuntur Summaria seu Rubricae per 9. folia.

81. Commentarius praedicabilis in Symbolum Apostolorum »Credo,« sive XII. Articulos Fidei Catholicae. Germanicus Cod. MS. Chart. fol. foliorum 311 praeter initium et finem. Pag. 1.: Hie hebt sich an das dritte tail der pucher und saget von den zwelif Stuckchen christenleichen Glaubens. Das XXI. Capitel. Autor se dicit Viennae praedicasse. Hoc Volumine itaque Opus integrum non est, cum in Praefatione quatuor Partes et 70 Capitula promittat. Pars I. in Orationem Dominicam, Pars II. in Salutationem Angelicam, Pars III. in Symbolum Apostolorum Pars IV. in Magnificat et Decalogum. Confer supra N. 49.

82. 1581. Chronica und Beschreibung, was für Bischofe, auch Erzbischofe das Hochlöblich Erzstift, und uralte Hauptstadt Salzburg etwo Pedena Hadriana und Juvavia genannt, von Sand Rudberto den Ersten Bischoflichen Regenten an bis auf den Hochwürdigsten Fürsten und Herrn Herrn Johan Jacoben hetz regerunden Erzbischoven nach einander, wie lang ain jeder regirt habe, auch was Namens, Stammen und Wappens die gewest und zuletzt begraben worden. Was sich auch bey Jedes Regierung von Kaysern, Kunigen, Fursten und Herren fur Khriege und Banndere gedechnuswürdige Sachen

Wunderthaten, seltsame Veränderungen und Geschichten Zuetragen und begeben. Item von Cometen und andern himlischen Constellationen und Zaichen. Was auch darauf für göttliche Straff ervolgt seyen. Mit volkhomener gründlicher Auffüerung aller und jeder Circumstantz und Gelegenhaitten beschrieben und vollent 23. Martii Anno &c 1581. fol. MS. Chronica Salisburgi usque A. 1581.

83. 1472. Landtfrancus Doctor Parisiensis. Die volkumende kunst der Erzeney Cod. Chartaceus MS. in fol. pagg. 313. Dividitur in duas Partes. Capitula habent Rubricas miniatas. Fol. 251. b. Das ist gemacht zu Paris anno &c 1339. Jahr Kr. Grado Calbaco Mr. in der Erzeney, Zusamenpalier. Fol. 271. Hier fecht an das Buch der Quinta Essentia von den Diens de Philosophey. Fol. Dies buch ist geheissen ein Buch nach der Schikung des Menschen natur und Glieder. Dignum lectu ob arcana naturae. In fine: »Nach Christi gepurt 1472. Jahre wart dies buch vollendt am Freytag vor allerheiligen tag durch mich Conradum Schrecken von Aschaffenburg.« Sequitur Index manu recentiori.

84. 1626. Nurnbergische Chronica, das ist Beschreibung aller denkwürdiger Geschichten so sich in die heiligen Reichsstadt Nürnberg von Anfang und Erbaung derselben bis auf gegenwärtige Zeit von Jahrn zu Jahrn verloffen und zugetragen In 1626 Jahr. Cod. MS. fol. foliis 385 constans, in marginibus depicta Insignia et figurae visuntur. Annales Diurni.

85. L'Arte grande della Chiromantia di marino dall' Angelo Dottor di Legge composta negl' otii della Villa. MS. fol. pagg. 366. Praemittitur Conspectus operis, Figurae manuum in omni pagina plures delineatae. In fine: seltsame Arcana 1. Gläser fur zu vergolden. 2. Englische sympathetische Tinte zu geheimen Correspondenz zu gebrauchen. 3. Arcanum wodurch ein ordinari Flinten mit der Kugel auf 300 und mit Schrott auf 120 bis 130 Schritt schiesset. — 4. Aus einer jeden Pistolen 12—13 Schoss zu machen und nur einmal den Hahn spannen.

86. Dieses ist jenes jüngst an Tag gebrachte Schriften-Züffer- Reiss- und Kunstbuch, in welchem stehen allerhand Alphabeth so in denen IV. Hauptsprachen floriren als Hebraisch, Griechisch, Lateinisch und deutsch, welche alle mit unermuedeter Feder und Fleiss, theil erfunden, theils nachgcartet, und allen Kunstliebendem Meistern zu ewigen Angedenken in gross- mitter-

und kleinen Form von Canzley, Fractur, und allen Gattungen vorgestellet Lorenz Justinian Pachmayr d. Z. Schulhalter hie zu Salzburg. Folia 211. MS. fol. Calligraphia elegantissima.

87. 1770. Histoire universelle depuis les premiers tems jusqu'a present d'une Societé de gens de Létres. MS. fol. pagg. 304.

88. Traité de la Sphere celeste. MS. ejusdem manus ut praecedens. Fol.

89. 1770. Les Elemens de Calcul e de la Geometrie enrichis des figures par G. P. (Potoczky) Noa a Chambery. MS. fol. pagg. 109. Cum multis Figuris. Eadem manu cum praecedentibus.

90. Eusebii Caesariensis Opus et Historia Tripartita. Codex MS. vetus fol.

91. H. Venema. Corpus Historiae Ecclesiasticae fol. MS. Tom. I. pagg. 537. Tom. II. pagg. 460. Tom. III. pagg. 422. Tom. IV. pagg. 435. Tom. V. pagg. 435. Tom. V. pagg. 659. Tom. VI. pagg. 531.

92. Rituale Ecclesiae Herbipoliensis. Cod. membranaceus MS. fol. In medio recentior manus adscripsit in calce paginae sequentia:

Herbipolis sola judicat ense et stola.

93. 1723. Initia Diarii Residentiae S. J. Varadino Ollasziensis. MS. fol. ab A. 1723. usque 1769. Confer N.

94. 1431. Petri de Crescentiis liber Ruralium commodorum Codex MS. Chartaceus in folio 192 foliorum. Praemittitur Dedicatio Aymerico de Placentia — Incipit Liber ruralium commododorum a Petro de Crescentiis Cive Bononiensi ad honorem Dei Omnipotentis et Seren. Regis Karoli compilatus et utilitatem omnium Gentium. Dedicatio Carolo Siciliae Regi, sed post Conspectum Operis. In fine Codicis: Finis adest Operis, mercedem posco laboris. Explicit Liber ruralium commodorum compilatus a Magistro Petro de Crescentiis Cive Bononiensi. Scriptus Anno Domini MCCCCXXX. primo.

95. De Sphaera. Codex MS. chartaceus vetus in fol. Initio et in fine mancus. Cum Figuris et tabulis.

96. 1470. Incipit Prologus super Historia Throyana per judicem Guidonem de Columpna Messana. In fine: Factum

autem est praesens Opus anno Dominicae Incarnationis millesimo ducentesimo Octuagesimo Septimo — Hunc librum fecit Anno Domini 1470. Amen.

97. 1407. Codex MS. Chartaceus vetus in folio complectens Tractatus de variis materiis Theologicis ordine alphabeti pertractatis, quarum series sub nominibus praefigitur. Fol. 220.

98. 1290. Aristotelis Libri Metaphysicorum — De Causis — Ethicorum — Politicorum. Explicit Liber causis Arist. MCCLXXXX. Codex MS. membranaceus fol.

99. Incipiunt Conclusiones de septem Sacramentis extractae ex Scriptis Fratris Thomae et quorumdam aliorum Doctorum. »Scriptum est opusculum in forma Colloquii inter Petrum quaerentam et Gilonem respondendo docentem. In fine est Conspectus Capitulorum et Conclusionum, ultima est, quod Exorcismi ad maleficum amovendum non valeant. In eodem Codice: Explicit luctamen editum a Magistro Mathaeo Theologiae de Craccovia de ratione et Conscientia utrum quotidie sit sumendum Corpus Dominicum an etiam quotidie celebrandum etc. In eodem Codice: Sequitur Tractatus super decem praecepta Domini.

»Unum crede deum, nec jura vana per ipsum,
Sabbatha sanctifices, habeas in honore parentes,
Non sis occisor, fur, moechus, testis iniquus
Alterius nuptam nec rem cupias alienam.«
(Etiam Germanice.)
Quartum sic exprimitur Germanica
»Du Scholt eren Vater und Mueter und dein Obristen.«

Est brevissimus Tractatus. — Tractatus in Orationem Dominicam, seu Expositio per questiones et Responsa. — Sequuntur sermones sacri. — Passio D. N. I. C. in unum fasciculum colligata secundum horas Canonicas. — Tabula expositionis Symboli Apostolorum. Sequuntur ipsae Expositiones. Incipiunt sermones de Beata Virgine. De vilitate et conditione hominis. D. Petro Portuensi Episcopo Locharius indignus Diaconus. Explicit Tractatus Innocentii Papae de vilitate, de humanae conditionis miseria etc.

De S. Johanne — De Nativitate Domini Sermo — Secundus de Nativitate D. Tertius de Nativitate Domini. Codex MS

Vetustus in fol. In Tabula prima compacturae interna ordo Libri seu haec contenta exponuntur.

100. M. T. Ciceronis Rhetorica. Codex MS. chartaceus fol. initio mancus. Ex libro I. supersunt 11 folia. Liber IV. integer est, cui subjicitur: Laus Deo, pax vivis, requies aeterna defunctis. Dividitur Opus in breviores sectiones, quibus Rubricae miniatae praefiguntur. — Exordia Magistri Gasparini Pergamensis super Rhetoricam novam. Distincta manu a praecedente. De Discrimine inter Orationem Poeticam et Rhetoricam, et quaedam Epistolarum Exempla. Quaedam Praecepta Conceptus et Styli. Iterum diversa manu.

101. Biblia. S. Scripturae Machabaeorum Lib. I. II. et Novum Testamentum. Codex MS. fol. Chartaceus vetus.

102. 1363. I. N. D. A. Incipit Inventarium Chyrurgicale compilatum Anno Domini MCCCLX. 3^{io} per Guidonem de Cauliaco Cyrurgicum et Magistrum in Medicina in preclaro studio Montis Pessulani Cyrurgicum felicis Memoriae D. Urbani Quinti cujus anima requiescit in pace. Codex MS. Chart. fol. In anteriori Tabula habetur: Iste Liber est Magistri Martini Guldein 1444. Post exordium 4 foliorum est conspectus librorum VII et capitum continens Rubricas, deinde opus ipsum. Folia signata sunt numeris Arabicis universim 191. Fol. 185^{b}. incipit Index Alphabeticus rerum cum provocatione ad Libros et capitula.

103. Codex MS. Chart. Turcicus in folio. Inscriptum est illi: Questo Libro di Elia Linsky L. O. L. Interprete Imp.

104. Traite de Sphere celeste — Traite de Geographie. Cod. MS. cum fig. fol.

105. Tractatus Theologicus de Deo. Per Disputationes. Indubie in Scholis praelectus. In fol.

106. 1640—1657. Ferdinand des III. Instruction vor unsern Landshauptmann, Canzler und Räthe, wie weit sich derselben Jurisdiction bey unserm in dem Marggraftumb Mähren fundirten Tribunali erstrecket in was für Sachen wir die Erkanntnuss vor dieses unsere Tribunal gewisen haben wollen. Et alia Rescripta ejusdem eo pertinentia ab A. 1640—1657. MS. fol. 182. folia.

107. Des Allerdurchleuchtig- Grossmächtig- und unüberwündlichsten Fürsten und H. H. Leopoldi erwählter Röm: Kaysers

etc. etc. etc. Hofstatt und was bey derselben sowohl Ministri als Officier von den höchsten bis auf den niederern Bedienten ein jeder Besoldung und Einkommen hat, auch wie die Ungarische Gränitzvölker, und andere Kayserliche Sachen mit Einkommen und Ausgaben versehen und Schalten werden. MS. fol.

108. 1755. Knisicza duchovnoga Razgovara, illi pobosnoga Premisljavania seu Piae Considerationes. Illyrice. MS. 4[to.] Videtur esse Opus impressum. Initio habetur: Praesentem Librum, cui titulus P i a e c o n s i d e r a t i o n e s A. R. P. P. Lectores SS. Theologiae Ord. Min. S. Franc. observ. revideant et revisum ad me mittant. Colocae, d. 22. Maj. 1755. C a r. S a l b e k Metr. Coloc. Ecclesiae et suae AEppalis Exc. a Lat. Canonicus et Ord. Librorum revisor. Dein: Cum ex Commissione A. R. P. Ant. Bachich Ministri Provincialis demandatum mihi fuerit, ut reviderem Librum cui titulus »K n i s i c z a d u c h o v n o g a R o z g o v a r a« etc. Illyrico idiomate compositum a RR. D. D. Ant. K n e s e v i c s Eccl. Metrop. Coloc. Canonico Custode et Protonot. Apost. diligenter revidi; cumque bonis moribus et rectae fidei regulis nulla ex parte adversetur, imo profectui spirituali valde utilem reperi; hinc luce publica dignum censeo. Dabam Nabhicis d. 23. Aug. 1757. L. S. Fr. Philip. Rudich Lector jubilatus diffinitor habitualis Ord. Minor. Regularis Observ. Provinciae S. Joan. a Capistrano.

Ex commissione A. R. P. Bachich Ministri Provincialis perlegi Librum cui titulus etc. (ut supra) cumque nihil in eo fidei catholicae aut bonis moribus adversum imo profectui spirituali valde utilem repererim, hinc ut publicae luci mandari possit dignum censeo. Datum Napicis d. 23. Aug. 1757. L. S. Fr. Hieron. Lipovchich a Posega Exdiffinitor, Lector jubilatus Ord. Min. de Observ. Prov. S. Joan. a Capistr.

Imprimatur. Fr. Ach. Episcopus Coloc. Bachien. e Comitibus Klobusiczky m. p. Autogr.

109. 1774. Instructio privata pro Humaniarum literarum professoribus publicis in Regnis et Provinciis Austriacis. A. 1774. Concinnata a F r a n c. A d. K o l l á r de Keresztény. Augg. M. Th. a Consiliis Aulicis nec non Palatinae Bibliothecae Vindob. Praefecto et Aug. M. Theresiae oblata. MS. Autoris prop. In 4°.

110. Sermo Archiepiscopi Colocensis B. Patachich, ut videtur, in auguratione Regiae Universitatis Scientiarum Budae. MS. 4. pagg. 59.

111. Geometriae mit Figuren MS. 4.

112. De dispositione reddituum Summi Pontificatus ad Eminent. ac RR. D. NN. Tit. S. N. P. R. E. Presb. Card. MS. 4.

113. Zelus Pastorum Bethlemiticorum in cognoscendo et amando verbo divino in terris hospite recens nato. Adamo Patachich Episcopo MVaradiensi die onomastico a Venci Pichl et musicorum choro productus. 4. MS.

114. Catalogus Librorum seu Scriptores Disciplinarum. MS. 4. folia 155.

115. Catalogus Librorum rariorum, tamquam Pars I. praecedentis MS. 4. folia 120.

116. Tractatus in Logicam Aristotelis. MS. 4.

117. Tractatus in Physicam Generalem Aristotelis MS. in 4.

118. 1735. Tractatus in Aristotelis Physicam Particularem cum brevi aliqua ad ejusdem Metaphysicam Appendice. Finita d. 23. Apr. in Alma Antiqu. et Celeb. Universitate Vien. descripta per R. D. Georg Markovchich Al. CC. V. F. A. D. 1735.

119. Lexicon compendiarium Latino-Valachicum complectesn Dictiones ac Phrases Latinas cum Valachica earum interpretatione. Honoribus RR. D. Franc. Xav. Rier Canonici MVarad. MS. 4. videtur esse Opus D. Major et Sinkay.

120. In IV. Justiniani Imp. Libros Brevis Introductio. MS. 4. Ex Libris Nic. Patachich. Scriptura Italica.

121. Institutiones Lingvae Valachicae sive Grammatica compendio exhibita F. X. Rhier dicata MS. 4. Autoribus indubie ut supra N. 119.

122. 1735. L'Istoria de la Turchia. A. 1735. MS. 4.

123. 1736. Ó és Uj Dacia az az Erdélynek régi és mostani allapotyarol való Historia, melyben előadatik ennek az Orszagnak régi és mostani Lakossainak eredete, nevekedése, és némellyeknek elenyészése, a Magyar királyok, Vajdák és Fejedelmek alatt való allapotyaval egybe Huszty András által 1736. Eszt. Kolosvárt. MS. 4.

124. 1488. Tractatus de Civitate Ulmensi, de ejus Origine, ordine, regimine, de Civibus ejus et statu ipsius usque in presens. Ex tertia parte Evagatoris Felicis Fabri Ordinis Praedicatorum. Anno D. 1488. MS. in 4. pagg. 146. Conf. supra N. 63.

125. 1570. Marci Oddi, Oddi filii de putredine germanae

et nondum explicatae Aristotelis et Galeni sententiae adversus Argenterium Apologia. Venitiis apud Paulum et Ant. Mejatos fratres. 1570. MS. 4.

126. 1483. Cunratt Beck Reise nach Jerusalem MS. Autographum 4.

127. Lambspring. Opus Alchimicum MS. 4. cum figuris.

128. 1733. Logica dictata a R. P. Wolfg. Huibmar ex S. J. in Budensi Academia A. d. 1733. A. R. Ant. Jos. Csernovics MS. 4.

129. 1588. Jordani Bruni Nolani Cameracensis Acrotismus seu Rationes Articulorum Physicorum adversus Peripateticos Parisiis propositorum etc. Vittebergae apud Zachariam Cratonem A. D. 1588. MS. 8.

130. Summulae, seu brevis ad Logicam Introductio. — Tractatus in VIII. Libros Physicorum Aristotelis. MS. 4. Ejusdem ut supra N. 124.

131. 1667· Sacerdos Magnus Regni Hung. sive RR. et Ill. Principis ac D. D. Georgii Lippai Archiepiscopi Strigon. etc. Patris Patriae Sacer inter homines Incolatus in duos Libros prolongatus. Tyrnaviae Pannoniorum 1667. MS 4. Phylerae 14.

132. 1688. Catalogus personarum et officiorum Provinciae Austriae Anni 1688. (S. J.) MS. 4. pagg. 70.

133. 1663. Des Ferrante Pallavicini Historia von der Susanna in IV. Bücher abgetheilt. Aus der Italiänischen in unsere Muterschprach mit möglichsten Fleisse übersetzet von von S. L. v. Nurnberg. 1663. MS. 4. Libri IV.

134. Romanorum Pontificum Insignia a Petro Apostolo ad SS. et Beatiss. D. N. Gregorium XIII. de Boncompagno Bononiensem. 4. Sunt Insignia coloribus picta sine textu.

135. 1746. Literae annuae Vice Provinciae Sinensis S. J. ad A. 1746. MS. 4.

136. 1206. Prologus de fundatione Gandersemensis Ecclesiae de Latino in Teutonicum translatus. A. D. MCCVI incarnationis Dominicae. MS. 4. absolvitur. Absolvitur capitibus 41. Est versu Germanico, tamquam Hollandico minus intelligibili scriptum exemplar manu recentiori.

137. Epitome Justini Historici. Est tantum particula Codicis, cui praefigitur titulus: Adversaria Excerpta ex Hist. Baronii

Bello Wassenbergii Oratore extemporaneo Georg. Bekeri, Creso et Codro P. Stengelii ejusdem Judiciis divinis Lib. II. Ejusdem Talione. Ejusdem Labyrintho P. I. II. Ejusdem Cibo esurientum. Ejusdem irae divinae Exemplis P. Drexelii Coelo, Ejusdem Auri fodinae, P. Bidermanni Petroanatibus P. Gab. Bucelleni Calendario Hist. Justini Historia. P. Petrasanctae Symbolis, Tiposii Symbolis. Ferdinando III. Graecii dicatis Symbolis. Via Regia Crucis. Abele Metamorphosi telae judiciariae Bifelii Vere. MS. 4. In fine Index Rerum. Plura Hung. Transylv.

138. Collegium Juris publici, quod auspice Deo ac praelegente illustri D. Coccejo ad Prudentiam Juris publici e discursibus calamo exceptum. MS. 4.

139. 1677. Institutiones Juris Canonici. Stephanus Illyés scripsit Romae A. 1677. MS. 8. foliorum 80.

140. Incipit Tractatus Magistri Joan. Gerson Intitulatus: Testamentum Peregrini. MS. Vetus in 4. a fol. 95—104. Deinde fol. 181. Poema elegans de passione Domini.

Lactantii Liber de Resurrectione Dominii incipit. Versu Elego. Hymnus Eneae Sylvii Poetae ad emendationem humanae vitae de passione Domini conditus. Haec Poetica foliis 17.

141. Incipit Prologus in Librum de Confessione peccatorum. MS. Cod. in 4. a fol. 105—154. Vetus Codex ante Tipogr.

142. 1578. In exodum Explicationes R. P. Benedicti Pararii S. Theologiae Romae in Collegio Romano Professeris coeptae A. 1578. 20 Oct. MS. 4. folior. 143.

143. 1674. Tractatus de Virtutibus Theologicis praelegente A. R. P. Nic. Martinez S. J. S. Theol. in Coll. Rom. Prof. actuali per Steph. Jos. Illyés A. D. 1674. in Nov. inchoatus MS. in 4.

144. Dialectica — Organum Aristotelis in Universam Logicam — Physica etc. MS. 4. Tractatus Scholasticus.

145. 1743. Scripta Poetica Comitis Jos. de Batthyan composita sub D. Leop. Henschen A. 1743. Viennae in Austria MS. 4.

146. 1724. Universa Aristotelis Philosophia in VI. distributa Partes, nempe Dialecticam, Logicam, Mathesim, Physicam, Ethicam et Metaphysicam tradita in Antiquiss. ac Celeb. Unitte Vien. per A. R. et Cl. e S. J. P. Augustin Hingerle . . . descripta vero per me Franc. Xav. Jos. Joann. Nep. et Joan. Bapt. Klobusiczky L. B. de Zetény. A. 1724. MS. 4.

147. Dictionarium Latino-Illyricum et Germanicum pulcherrimo rerum et materiarum ordine ad diversas Classes digestum, vocabulorum ad quamvis materiam, scientiam, Artem et vitae humanae usum pertinentium ubertate insigne Proloquiis, notis et eruditis Animadversionibus refertum. Concinnavit Exc. &c D. Adamus L. B. Patachich. MS. 4. pagg. 1038. Sine Mantissa. Typo dignum.

148. 1744. Manuscripta Rhetorica C. Jos. de Batthyany composita sub D. Leop. Henschen A. 1744. Viennae in Austria in 4. MS.

149. Tractatus de Virtutibus Theologicis MS. 4.

150. Beszédek a Titkokrol. Első Része, mellyeket Franczia nyelven irt és tartott P. Bourdaloue Lajos a J. T. magyar nyelvre forditott P. Balogh Jósef ugyanazon J. T. MS. 4. pagg. 421.

151. Lelki Magánosság, vagy Elmélkedés az Szerzetes Társaságoknak gyakorlásokra. Franczia nyelven irattatott P. Bourdaloue Lajostól, magyar nyelvre fordittatott P. Balogh Józseftől ugyanazon J. S. MS. 4. pagg. 313.

152. Beszédek a nagy Böjtre, mellyeket Franczia nyelven tött P. Bourdaloue a J. T. Magyar nyelvre forditott P. Balogh Joseph ugyanazon J. T. Első könyv pagg. 481. II. könyv pagg. 455. III. könyv pagg. 414. Omnia Autographa Translatoris in 4.

153. 1714. Scripta Rhetorica C. Jos. de Batthyany ex Soario et aliis Autoribus collecta sub D. Leop. Henschen. A. 1744. Viennae Austriae Autogr. in 4.

154. Adversaria de Jure Naturae. Autogr. Jos. C. de Batthyany. 4.

155. Grammatia Illyrica. Pars I. Doctrinae Christianae Lat. et Illyricae. MS. 4.

156. Horae diurnae Divini Officii. Codex MS. membranaceus Iconibus et Literis picturatis elegantissimis ornatus in fol. min.

157. Tractatus de poenitentia ut virtute et ut Sacramento in III. divi Thomae Partem. MS. in fol. min. P. Vargaz.

158. 1719. De Virtutibus Theologicis Disputationes IV. Scholasticae. Dictabat Romae P. Dominicus Ant. Briccialdi Urbe vetanus circa 1719.

159. P. Joan. Bapt. Molnár Az Egyházi történetekről XXVII. könyvek. Autographum 4.

160. 1722. Ragionamento legale, in cui si pruova che lo statuto proibitivo a Laici di maggiormente alienare i lore beni stabili a beneficio degli Ecclesiastici e di tutti quei, che mani morte vengono chiamati egli sia nel Regno di Napoli estremamente necessario utile e giusto aver un modo pregiudiciale alla Ecclesiastica liberta e che questa sia a legge, colla quale per l'innanzi s'e vissuta, ed al presente in tutta la Europa si vive. Nel qual Trattato si convalidà, conferissime raggioni la legge emanata nel Arciducato d'Austria a 4. di Agosto 1716. et a 3. di settembre dell passato anno della Maj. Ces. dell' Augg. regnante Carlo VI. il grande Imp. dei Romani, Pio, Felice, Vincitore e trionfante che vieta sarsi simiglianti alienationi a mani morte, et ordina loro che li poderi di gia aquistati debbiano fra lo spazio de de tre mesi vendergli a Laici. Scrito da Antonio Tardioli, Giurista Napolitano etc. 1722. Autogr. 4. Maj. folior. 81.

161. Petri Klobusiczky Alumni Seminarii M. Varad. Exc. etc. Adamo L. B. Patachich Ode. MS. elegantissimum in 4.

162. J. B. Molnár Parergon ad Epistolas Critico-Theologicas absolutum Dissertatione de Fundatoribus et Mecenatibus Ecclesiasticis. Autogr. 4. pagg. 43.

163. 1604. Collectio 60 Documentorum ad Motus Bocskajanos pertinentium MS. 4.

164. Epistolae Theologico— Criticae conscriptae a Joan. Bapt. Molnár e S. J. MS. 4. pagg. 178.

165. Joan. Bapt. Molnár S. Theol. Doct. Mnemorgnon Theologiam Ethicam complexum. Versibus. Autographum 4. pagg. 113.

166. Biblia Sacra. Codex MS. membranaceus optime conservatus Seculi XII [1]) uti patet e sequentibus versibus in fine totius post interpretationem Nominum eadem manu minio adscriptis: Biblam Theodricho regnante Paris Ludovico
Si non Subsannes scripsit bene Friso Johannes.

[1]) Itt Kovachich téved. A biblia a XIV században iratott, de a másoló az előtte feküdt példány eredeti colophonját hűségesen lemásolta. L. az 1882-i »Könyvkiállítási Kalauz.« Szerk.

Scriptura minutiss. elegant

167. 1735–1772. Instituta Rhetorica, Poesique, Diarium coetus Parthenii inseritur. Chronostichon seu Diarum Sodalitatis B. M. V. Varadiensis ab A. 1735—1772. MS. 4.

168. Nic. Macchiavelli Princeps cum Animadversionibus politicis Hermanni Conringii Ex Editione nova Helmenstadii 1686. descriptus. 4. pagg. 476.

169. Tractatus Theologico-moralis per Quaestiones et Responsa. 8.

170. Tractatus I. moralis in Praecepta primae Tabulae Decalogi. MS. 4. Quantum videtur scriptus manu Ant. Jos. Csernovich.

171. 1733. Tractatus Theologico-moralis de Sacramentis MS. 4. ejusdem Budae 1733.

172. Tractatus de Religione, et vitiis oppositis. MS. 4. Ejusdem.

173. Tractatus de Praeceptis Ecclesiasticis. MS. 4. Ejusdem.

174. 1733. Tractatus Theologico-moralis de X. Praeceptis Decalogi Colocae scriptus in Seminario S. Caroli Borromaei. 1733. MS. 4. Ejusdem.

175. 1674. Tractatus II. de sacramento Eucharistiae, de actuali gratia, de immunitate Ecclesiae. Quaestiones duae, continuatio, quam absoluto cursu Philosophico prosecutus ad imminentes usque Vacationes est Steph. Jos. Illyés Collegii Pazmaniani Alumnus Viennae Austriae A. D. 1674. MS.

176. Miscellanea, scripta per me Comitem Josephum Chaki. Tractatus de Contractibus, et alia Theologica MS. 4.

177. 1719. De nativitate Mediatoris ultima nunc futura, et toti orbi terrarum in singulis ratione praeditis manifestanda. Opus, in quo totius naturae obscuritas, origo et creatio ita cum sua Causa illustratur, exponiturque, ut vel pueris sint manifesta que in Theosophiae et Philosophiae arcanis hactenus fuere· Authore Spiritu Christi. Ex Scriptore Guillelmo Postello Apostolica professione sacerdote. Sum Joannis Wilh. Peterson D. 1719. mense Junio describi in Academia Imensi curantis MS. 4. pagg. 243.

178. 1531. De trinitatis Erroribus Libri VII. per Mich. Serveto alias Reves ab Aragonia Hispanum A. 1531. Juxta

exemplar e Bibliotheca Ittigiana Lipsiensi Originale manuscriptum, ut paginae paginae respondent. M. Roth mp. 4. folia 120.

179. Collectio Epigrammatum, Satyrarum, Acroamatum etc. Latine, Germanice, Gallice, Italice. MS. 4. Volumen vastum.

180. 1675. Relazione della Corte di Roma tanto in spirituale, che in temporale 1675. MS. 4.

181. Institutiones Imp. in IV. Libros. Pars I. II III. MS. 4.

182. Tractatus Theologicus de peccatis, gratia et merito. MS. 4.

183. Tractatus de virtute et Sacramento Poenitentiae. MS. 4. Videtur esse Steph. Illyés.

184. 1685. Tractatus in IV. Libros Institutionum Juris Imp. 4. MS. A. 1685. d. 2. Maji Tyrnaviae inchoatus per Steph. Jos. Illyes ibidem ejusdem Juris Imp. Professorem.

185. Tractatus de Angelis et Actibus humanis, — De Incarnatione. MS. 4.

186. Tractatus de Deo — De Jure et Justitia. MS. 4.

187. Trattato Compendioso della Curia Romana. MS. 4.

188. Dissertatio I. De occasione proxima peccati et obligatione illam vitandi. Diss. II. De explicandis in Confessionali circa occasionem proximam. MS. 4.

189. Tractatus Theologicus de Beatitudine et Actibus humanis. MS. 4.

190. Ejusdem Pars II. MS. 4.

191. Tractatus de divina Gratia. MS. 4.

192. Tractatus de Poenitentia, virtute et Sacramento MS. 4.

193. Tractatus de SS. Incarnationis Mysterio. MS. 4.

194. Tractatus de Virtutibus Theologicis. MS. 4.

195. Tractatus de Sacramentis. MS. 4.

196. Privilegia, sive Exemtiones a diversis Superioribus concessae in Collegio Germanico-Hungarico. MS. 4. pagg. 267.

197. 1719. De Deo Uno et Trino Tractatus Theologicus a P. Vargaz traditus et per Gabr. Patachich calamo exceptus A. 1719. MS. 8.

198. De Beatitudine et Actibus humanis eodem Autore et Auditore. MS. 8. Tomi II.

199. 1722. De Gratia divina Tractatus Theologicus. In fine additur:

A. 1722. Haec dies 23. nimirum Junii est, qua D. T. O. M. favente finem feliciter imposuit Disputationibus et Disceptationibus Theologicis de divina Gratia, et ultimo quadriennalis Cursus Theologici Tractatus, dictante in Collegio Romano, seu Universitate Gregoriana S. J. A. R. P. in Christo P. Bernardo de Vargaz Hispano Malacitano Boetico jam olim S. Theologiae in Universitate Granatensi Professore. MS. 8.

200. Disputatio Tertia de Praedestinatione. MS. 8. Haec praecedentia P. Vargaz.

201. De SS. Incarnationis Mysterio Tractatus MS. 8.

202. Tractatus de Sacramentis in genere et in specie de SS. Eucharistiae sacramento MS. 8.

203. 1719. Tractatus de Justitia et Jure. A. 1719. Nov. MS. 8. Haec Tria P. Priccialdi. Omnia vero a N. 197. Gabrielis Patachich.

204. Controversia de Romano Pontifice Pars II. De Successore S. Petri. A. 1718. Nov. MS. 8.

205. Missa de Confessor. Joachimi Petri Aloysii Praenestini Sunt Notae Musicae. M.S. fol. transverso.

206. 1674. Lectio Controversistica A. R. P. Adami Burghaber per Steph. Illyés A. 1674. in Nov. inchoata Romae. MS. 8.

207. 1738—1739. Giulii Aegidii Mariae S. J. Tractatus Canonisticus de Testamentis et Successione ab intestato, cui acessit Dissertatio de Matrimoniis tam ab Haereticis inter se, quam a Catholicis cum haereticis in Hollandia celebratis quam dictante celeberrimo hoc 24 annorum in Collegio Romano S. Apollinaris Professore Calamo excepit B. Adamus Patachich annis 1738. et 1739. 8. MS.

208. 1619. Orationes ante et post communionem in usum Ill. D. D. Comitis Pauli Sixti Trautson etc. conscriptae. Viennae Austriae MDCXIX. Codex membranaceus in 4. Charactere typum superante exaratus grossiore. In fine sunt tempora nativitatis prolium germanice consignata.

209. 1584. Spaccio de la bestia trionfante proposto da Giove, effectuato dal conseglo revelato da Mercurio, recitato da Sophia, udito da Saulino, registrato dal Notario, diviso in tre dialoghi, subdivisi in tre parti, Consecrato al molto illustre et Excellente Cavalliero Sig. Philippo Sidneo. Primum publicatum

MDLXXXIV. MS. in 4. Bruni Jordani Nolani est Liber iste atheisticus.

210. Patachich Adami Carmina quibus Sancti Singulis anni diebus celebrantur. MS. 4.

211. La Geomantia di Pietre d'Abano tradotta dal Latino in volgare da Tricatto Mantuano. MS. 8. Jam olim 1556. Patavii edit.

212. 1675. Tracti de Justitia et Jure, praelegente A. R. P. Barthol. Caregnias S. J. SS. Theol. in Coll. Romano Professore per Steph. Jos. Illyés Coll. Germ. Hung. Alumnum. Anno 1675. 5. Nov. MS. 8.

213. 1705. Tractatus Theologici de Actibus humanis — Peccatis — Legibus — Virtutibus Theologicis et moralibus — jure et justitia — censuris — sacramentis etc. MS. 4. A. 1705.

214. Italiae descriptio ex 100 Auctoribus collecta. MS. 4. transverso pagg. 179.

215. Liber precatorius germanicus, cui praefigitur: In dem Piechel stet hernach vil guter fryrn und andrer gepet Maria Drautsonn wittib. MS. 4.

216. 1762. Apologeticus Decretorum Visitationis Metropolitani Capituli Strigoniensis Anni MDCCLXII. Franc. Barkóczy. MS. 8.

217. 1705. Ne bánts! Symbolum Ill. D. C. Nic. Zrini: Nemo me impune lacessit. Excusum A. 1705. MS. tersissimum 8.

218. Horae Canonicae. Duo Codices membranacei charactere typum aequante exarati 8.

219. Horae Diurnae. Codex membranaceus vetus cum Calendario et Rubricis Germanicis. 8. Maj.

220. Breviarium. Codex membranaceus cum Calendario et paucis notis musicis vetus 8.

221. Agenda seu Rituale. Quaedam etiam Hung. et Croat. — Constitutiones Synodi Provincialis. Subjicitur: Tyrnaviensis Scholae tempore istius synodi fui descripsi 1649. Mense Junii 6. In fine: De exorcisandi obsessis a Daemonio. MS. 8.

222. Miscellanea Joan. Quintini Comitia Jörger Equitis Aurei velleris S. C. Rque Maj. Consiliarii Act. Int. nec non in Excelso Regimine Inferioris Austriae Praesidis et Locumtenentis circa 1688. sunt pleraque Acta politica Germanice vel Latine. MS. 8.

223. 1688. Historia Ecclesiastica Carmine Elegiaco concinnata Authore Thoma Hobbio Malmesburiensi. Opus posthumum. Aug. Trinobantum A. S. 1688. MS. 8. ex typo. Est Satyra Hobbesii pag. 104.

224. 1651. Adriai Tengernek Syrenaja Gróf Zrini Miklós. Nyomt. Bécsben 1651. MS. 8. ex typo.

225. Notata ad Ontologiam MS. 8.

226. Examen Ontologiae. MS. 8.

227. Notae ad Pneumatologiam. MS. 8. omnia tria circa A. 1648.

228. Logicae Partis IV. Annotata. MS. 8.

229. Logicae Pars II. 8. MS.

230. Logicae Pars III. 8. MS. NB. Haec a 225—220 sunt unius manus.

231. 1748—1752. Constantini de Hoffmann Varia Collectanea propria manu scripta, uti:

Poesies Francoises recueilles de divers Auteurs. 1748.
Geschichte der Französischen Politik. 1749.
Extraits de divers Auteurs. Description de Paris. Gallice et Germanice. 1749.
Extrait du Traite politique par Ferd. Galardi 1750.
Satyrae ingeniosae Gallice, Pauca Germ. et Lat. 1751.
Epitaphia erudita notabilia, satyrica, ridicula, curiosa, iisdem linguis. 1751.
Extraits de l'Histoire de Henri III. Roi de France, écrite par Varillas, 1752. duo Tomuli.
Omnia MSS. 8. Volumina 8.

232. 1792. P. Joan Schotter e S. J. Jaurini Professoris mortui Posonii 1777. Philosophia quam audivit et Bibliothecae donavit P. Caelestinus Capucinus a Confessionibus Exc. D. Lad. Comitis Kollonich, Archi-Episcopi Colocensis 1792. MS. 8.

233. 1720. Joan. Tolandi Pantheisticon, sive Formula celebrandae Sodalitatis Socraticae in III Particulos divisa, quae Pantheistarum sive Sodalium continent I. Mores et Axiomata. II. Nomen et Philosophiam. III. Libertatem et non fallentem legem neque fallendam. Praemittitur de antiquis et novis Eruditorum Sodalitatibus, ut et de Universo Infinito et Aeterno Diatriba. Subjicitur de duplici Pantheistarum Philosophia sequenda, ac

de Viri optimi et ornatissimi idea Dissertatiuncula. Cosmopoli MDCCXX. MS. 8.

234. Li Pontefici e Cardinali loro Creaturae Con suoi Insegni. MS. 8. Ex Libris Joan. Leop. Trautson C. de Falkenstein.

235. 1429. Ein Gebetbuch. — Hie hat dietz buch ein Ende, Gott uns seinen Segen sende. Scriptum per Johannem Dursinis de Egra. A. D. 1429. V. Kal. May. Cod. Chartaceus 8.

236. 1616. Compendium Primae Partis Summae Theologicae Divi Thomae Aquinatis. Daniel Continus G'lemonensis rescripsit Romae d. 5. Mensis Febr. MDCXVI. MS. 12.

237. Alhi habet sich ander Cursus von unsern Frauentageczaiten. Est Liber Precatorius vetus germanicus post 1/3 tamen 4. lineae bohemice scriptae sunt.

238. Gepetbuch aus den Psalmen. Cod. MS. 8. Praecedit Computus Temporum Ecclesiasticus 4. foliis membranaceis, reliquum chartaceum in dies hebdomadae divisum.

239. Dix ains moraux sur anciens maleditions — Disains de la convenience de la loy avec la foy — les dicts des sept Sages de Grec. Escript par Dan. Sildermann. Versus Gallici MS. 12.

240. 1692. Exercitium brevissimum, compendiosumque S. Theologiae. Claudiopoli A. 1692. Mense Nov. MS. 12.

241. Liber precatorius ad instar horarum diurnarum. Codex MS. membr. in 16.

242. 1771. Historia Universalis. Pars I. et Partis II. sectio I. et II. Auctore Stephano Katona 1771. In Regia Universi, tate Hungarica praelecta. MS. 4. Tomi III.

243. 1792. Sinceri Romano-Catholici Declaratio Repraesentationis Evangelicorum J. Comitatus Gömöriensis in negotio Religionis sub nomine Catholicorum Suae Maj. SS. Leopoldo II. submissae ex congregatione in oppido Pelsőcz celebrata d. 10. Jan. A. 1791. Dedicatur haec Declaratio DD. Catholicis ejusdem I. Comitatus. Typis liberis 1792. conscripsit P. Val. Kacskovics e S. J. MS. 4. pagg. 188,

244. 1704. Salutares Regno Ungariae quatuor Quaestiones quas proposuit Patriophilus 1794. Conscripsit P. Val. Kacskovics e S. J. MS. 4. pagg. 215.

245. 1800. Enthusiasmus Poetico- historico- philosophico-theologico- moralis, quem fallendi temporis gratia conscripsit Patriophilus A. 1800. Jász-Berini R. V. K. Carmine. MS. 4. pagg. 110.

246. 1796—1797. Sigismundi Báthori olim Principis Transsylvanae inconstans vitae ratio et Stephani Bocskay pariter Principis Transylvaniae facti turbulenta acta. Ex Historia Nic. Istvánffi in synopsim reducta, sed cum Reflexionibus in Libellum: Sylloge Actorum Publicorum Pacificationis Viennensis A. 1606. initae, quem libellum A. 1790. vulgavit Victorinus de Chorelo Philohistor. Synopsim et Reflexiones in utilitatem publici conscripsit Patriophilus annis 1796-7. MS. 4. pagg. 316. Volumen II. pagg. 436. et cum Appendice 36=472.

247. 1790. Threni de Regno Ungariae, conscripti per Patriophilum occasione Diaetae Budae A. 1790. Carmine cum notis historicis. MS. 4. pagg. 169.

248. 1793. Manus mortuae in Hungariae vivae, Autore Patriophilo. 1793. MS. 4. pagg. 162. Conscripsit P. Val. Kacskovic e S. J. uti praecedentia a N. 243.

249. De Corona Hung. Disceptatio Hung. in 4. MS. pagg. 257. In fine habetur: Imprimatur. Matthias Rietaller stante eo, quod Editioni Latinae nihil a Versore seu additum, seu demtum sit.

250. Tudósitás a Magyarországi Sz. Koronának eredeteirül mellyet Nagyságos Gróf Révai Péter ugyanazon Sz. Koronának néhai Őrzője szerzett, mostanában pedig Détsi Samunak uj költeményi ellen védelmezett Vajkovics Imre a Felső Iskoláknak Doctora, Választott Almisi Püspök, Kalocsai Főkáptalonban Nagy-Prépost és Kanonok, haidan a könyveknek királyi Visgálója. MS. 8. Phylerae 26.

251. Abbildung und Lebens beschreibungen gelehrter Leuthe. fol. Voll. III. Collectio amplissima Iconum, circa quas vitae et scripta eorum, quos repraesentant, calamo exarata est. Sunt omnium nationum.

252. 1777—1785. Causae Curiales ab A. 1777—1785. fol. Voll. XIV. grandia MSS.

Analecta Stephani Katona.

253. Duae Apologiae pro Societate Jesu, et in fine etiam de eadem materia alia IV. MS. nempe: Quaestio: utrum bona

conscientia, sine injustitia, sine scandalo, sine gravi religionis damno Jesuitae in aliquibus Regnis extingui potuerint.

254. Steph. Katona Historia literaria. Terniones III. Autographum.

255. Domicilia Musarum in Hung., seu Descriptio locorum, in quibus Juventus Hungarica bonis artibus et moribus instituitur. Opera Steph. Katona e S. J. in Universitate Tyrnaviensi Eloquentiae S. Professoris. Autographum.

256. 1787. Ladislaus IV. LXXXIII. Archiepiscopus Colocensis ab A. 1787. Fragmentum Historiae Colocensis Ecclesiae. Autographum Steph. Katona.

257. Stephani Katona: Eloquentia profana. Terniones IV. Autographum.

258. Manus mortuae etc. ut supra N. 248.

259. Forma et ratio gubernandi Academias et Studia Generalia S. J. in Provincia Austriae. fol.

260. 1790–1791. Diarium Diaetae a d. 6. Junii 1790. usque d. 10. Mart. 1791. fol.

261. Analecta varia historica, diplomatica, sacra, profana. Est Collectio constituens fascem justi Voluminis. fol.

262. Steph. Katona Analecta Historica fol. Fascis unius Voluminis mixta.

263. Diplomata primorum Hungariae Regum. 4. Autographum Steph. Katona.

264. Historia Revolutionum Hung. ex Gallico versa, vel potius in Compendium redacta; item Historia vitae M. Theresiae per Richter et quaedam alia.

265. Assertiones Historico-Criticae ex obscuro, fabuloso et Historico tempore.

266. Causa Rákócziana et Tököliana cum Societate. Contitinet multa Instrumenta publica.

267. Catalogus Defunctorum nostrorum in Christo, a tempore abolitionis, quos ego Valentinus Kacskovics connotavi ita, prout successive a meis Correspondentibus mihi nomina perscripta sunt. 8.

268. Diversae Epistolae in 4.

269. Ungariae Cleri merita in patriam deducta a Mich. Szvorényi, dicata vero Patriae Patribus iterum congregandis.

NB. Pro hoc Opusculo typis dando ego Val. Kacskovics dedi D. Szvorényi Fl. Rh. 50, sed nondum lucem vidit.

270. Amica defensio S. J. Ex MSS. P. Nic. Moder e S. J. dein Parochi Eperiess. Descripsi J. Berini P. Val. Kacskovics e. S. J.

271. 1649. Responsa R. P. nostri Franc. Piccolominei, Ad postulata Congregationis Provincialis Provinciae Austriae A. 1649. celebratae ad Congr. generalem.

272. Censura libelli Kollariani de Potestate per Deputationem Regni.

273. 1762. Apologeticus Decretorum Visitationis Metropolitani Capituli Strigoniensis A. 1762. Terniones 3.

274. Exhortationes Academicae diversorum PP. S. J. fol. fragmentum. Terniones 4.

275. Synopsis Historiae Rom. Impp. Autographum Steph. Katona. Cum Responsis Autoris ad reflexiones Censoris.

276. Repertorium diplomatum a variis Autoribus editorum a St. Katona in seorsivis chartis chronologice notatorum.

277. Scripta Fribertiana. Sunt Miscellanea seu Quodlibet ex omnibus disciplinis fere singula Positio aliis, sed multa notabilia.

278. Jesuitica, imprimis in Transylvania. Haec inter: Acta circa S. J. in Transylvania ante adventum in eam R. D. Franc. Somogyi Ablegati Caesarei.

279. Reflexiones Aularum Borbonicarum super Jesuitismo. 4.

280. 1710—1772. Catalogus quatuor Vota Professorum in S. J. ab A. 1710—1772. Repraesentatio Cleri Dioecesis Rosnaviensis ad Primatem Cardinalem occasione culpati sui Praesulis Ant. L. B. Andrássy.

Hucusque Collectanea Katonaiana.

HAZAI TANODAI DRÁMÁK
A NEMZETI MÚZEUM KÖNYVTÁRÁBAN.

Közli: **Dr. Nagy Sándor.**

I.

Midőn a Nemzeti Múzeum könyvtárában található hazai tanodai drámák bibliographiai jegyzékét ezennel közzé tenni szándékozom, fölöslegesnek vélem e műfaj történetének s több oldalu jelentőségének tüzetes fejtegetésébe bocsátkozni. A kik irodalmunk történetének idevágó korszakait valamennyire tanulmányozták, bizonyára tisztában vannak e tárgygyal annyira, hogy elég lesz csupán a főbb mozzanatokat emelnem ki élénkebb emlékezet okáért.

Mellőzve ezuttal annak bizonyítgatását, hogy a szini előadásoknak egy bizonyos neme divatozott volt középiskoláinkban már a középkor végső szakaszában is, — kezdhetjük futólagos szemlénket mindjárt ott, a hol tulajdonképeni irodalmunk kezdődik, t. i. a reformatio korában. Köztudomású dolog, hogy a tanodai dráma a németektől származott át hozzánk. A kik hazai talajunkba átplántálták, az ujonnan alapított protestans iskolák tanárai — mindnyájan egyszersmind a hitujítás bajnokai — voltak, kik a német egyetemeken, különösen Sturm és Melanchthon intézeteiben az iskolai játékok e nemét megkedvelvén s benne úgy a tanuló ifjúság szellemi és erkölcsi képzésére, mint a hitújítás eszméinek terjesztésére hatalmas eszközt találván, kisérletet tettek vele itthon, a gondjaikra bizott tanintézetekben is. A kisérlet nagyon jól ütött ki: a tanodai dráma iskoláinkban egyszerre megfogamzott s gyökeret vert oly mélyen, hogy fenn tudta magát tartani harmadfélszázadon keresztül. Legelől jártak

e téren a hazai német városok iskolái, melyekben épúgy, mint Németország legtöbb tanintézetében, különösen a latin classicusok darabjai, Plautus és Terentius vigjátékai voltak nagy divatban ; de készültek ezek modorában uj darabok is, melyekhez a tárgyakat legtöbb esetben az ó-szövetség szolgáltatta. Mai tudomásunk szerint az első iskolai szini előadás, melynek tárgyát is tudjuk, a bártfai iskolában, 1553-ban tartatott: Terentius Eunuchus-a került szinre eredetiben s még ez év folyamán előadatott Kain és Ábel historiája is német nyelven.[1]) Az első névszerint ismert drámairó nálunk a brassói Wagner Bálint, kinek Amnon incestuosus cz. drámája nyomtatásban is megjelent ugyan (Coronae 1540.), de mai nap egyetlenegy példánya sem található. Ő utána következik a német iskolák részéről a derék Stöckel Lénárd, kinek »Susanne«-ja, mely állitólag nem egyéb, mint a német Xystus Betuleius (Sixt Birk 1500—1554) ugyanily czimü darabjának utánzata[2]), a bártfai iskolában 1559-ben adatott elő német nyelven s még ez évben megjelent nyomtatásban is. Egyetlen példánya külföldre került.

A magyar protestans iskolákban a tanodai drámának azon másik faja honosodott inkább meg, mely kiválóan protestans drámának szokott neveztetni, minthogy fő czélja a hitújitás eszméinek terjesztése s az ó egyház bástyáinak ostromlása volt. Ez iránynak az eddig napfényre jött adatok szerint első ismeretes munkása Sztárai Mihály volt, kinek irodalomtörténeti jelentősége épen abban tetőz, hogy nemzeti drámánk alapját ő vetette meg. Két szinmüve: »A papok házassága« (1550.) és »Az igaz papság tiköre« (1559.) minden tekintetben méltó alapjául szolgál drámairodalmunknak. Második terméke ez iránynak »Balassa Menyhárt árultatásá«-t nem számitva ide — a névtelen szerzőtől származó »Válaszuti Comoedia« (Disputatio Debreczinensis) 1567 körül, mely után még Sze-

[1]) Lásd Ábel Jenő nagyérdekü czikkét: »Szinügy Bártfán a XV. és XVI. században. Századok XVIII. évf. (1880) 22—51. l.

[2]) Pilger Robert: Die Dramatisierungen der Susanna im XVI. Jahrhundert (Zeitschrift für deutsche Philologie, herausgegeben von Höpfner und Zacher. XI. Halle, 1880. 129—217. SS.

gedi Lőrincz békési prédikátornak németből fordított Theophania-ja (1575.) következik. A mely darabok ezek után szinpadra kerültek protestans iskoláinkban, nyomtatásban — úgy látszik — soha nem jelentek meg, sőt emlékezetök is végkép veszendőbe ment; ezentul adataink csak kivételesen szólanak egy-egy előadásról. E szórványos adatok épen csak arra valók, hogy a szini előadások folytonos gyakorlatát constatálhassuk; kitetszik azonban belőlök az is, hogy e szokás a protestans tanintézetekben lassanként háttérbe kezd szorulni. A mint a hitújítás eszméi nálunk megszilárdultak s erőt vettek az ó egyház tanain, nem levén szükség többé támadó fegyverekre, protestans tanáraink szemében csökkent az iskolai szinjátékok fontossága is; ezért buzgalmok napról-napra lanyhábbá vált e téren. A XVII. században már tetemesen alábbszállott a prot. tanodai drámák divatja, legtöbb helyen már csak kivételes esetekben, rendkivüli ünnepélyes alkalmakra rendeztek szini előadást.

Midőn a protestánsoknál így hanyatlani látjuk az iskolai szinjáték ügyét, az ellenkező oldalon, a catholikus tanintézetekben épen ekkor kezd magasabb fejlődésnek indulni. E fejlődés előidézői a jezsuiták voltak, kiknek föllépése fordúló pontot képez nemcsak közoktatásunk, hanem ezzel kapcsolatban iskolai szinjátékaink történetében is. A mint a tanodai dráma, a hitujítás egyik hatalmas fegyvere, kihull a protestáns tanférfiak kezéből, uj ellenfeleik, a jezsuiták tüstént magukhoz ragadják s ellenök fordítják a többi fegyverekkel együtt ezt is. Mihelyt a rend megtelepedik s tanszékekhez jut nálunk, ujra megnépesednek az iskolai szinpadok. E szerzet tanárai azonban egészen más oldalról fogják föl a tanodai drámát. Ők sem mellőzik ugyan a valláserkölcsi szempontot, de a fősulyt még sem erre, hanem a dolog paedagogiai oldalára fektetik. Tanodai drámáikkal ők is erősiteni iparkodnak a vallásos és erkölcsi érzést úgy a tanuló ifjakban, mint a néző közönségben, de sokkal inkább törekszenek arra, hogy növendékeik ez uton magokat a szép előadásban, finom modorban gyakorolják és — ez volt a legfőbb — latin nyelvbeli ismereteiket szaporitsák. Ilyen oldaláról fogja föl a tanodai drámát a rend összes tanintézetei számára kidolgozott Ratio Studiorum is, mely nem követeli, csak megtűri ugyan az iskolai szinjátékot; de a gyakorlatban egészen más-

ként állott a dolog; mert alig nyitott e szerzet valamely városban iskolát s alig szaporodott föl a növendékek száma 30-ra vagy 40-re, a színi előadások tüstént megkezdődtek s azontul évről-évre lelkiismeretes pontossággal megtartattak. Kezdetben beérték évenkint egy játékkal, mely az őszi vizsga alkalmával ment végbe; legfölebb rendkivüli ünnepélyek, pl. templomszentelés, valamely egyházi vagy világi főur látogatása s több efféle kivételes esetek idején rendeztek még egy másik előadást. Később azonban, kivált a nagyobb iskolákban, annyira belemerültek a színjátékokba, hogy évenként 4—5 előadást is tartottak. Rendesen két-két osztály fogott össze, u. m. az elemiek a kezdőkkel, a nyelvtanulók a syntaxistákkal és a poeták a rhetorokkal. Az ilyen évközben tartott előadások szűkebb körben, nem nagy zajjal folytak le; rendesen az iskola dísztermében, vagy — a hol két szinterem volt, — a kisebben játszották el a darabot; voltak jelen idegen nézők is, de nem nagy számmal. Ellenben az alkalmi vagy évzáró színi előadások mindig nagy pompával és ünnepélyességgel mentek végbe. Ez alkalomra Nagy-Szombatban, a hol a természetesen legszebben virágzott az iskolai szinészet, a nagyobbik szintermet nyitották meg, a mely egész ünnepies szint öltött ilyenkor magára. Hozattak uj ruhákat és diszleteket is, rendesen Bécsből, néha épen Velenczéből. A szinterem természetesen zsúfolásig megtelt nézőkkel: szülők és rokonok, érdeklődők és pártfogók, egyházi és világi méltóságok nagy számmal gyültek össze a zsenge ifjúság játékának szemlélésére. Mindenik néző az előadás megkezdése előtt egy kis nyomtatott füzetet kapott, mely a mai szinlapnak felelt meg s az előadás programmját foglalta magában. E kis füzetben el volt mondva röviden a színmű tárgya s külön minden felvonás és jelenet rövid tartalma. A közönség illusióját legkevésbé sem rontotta, ha a szinmű kimenetelét, a bonyodalom megoldását eleve tudta is; hiszen többnyire közönségesen ismert tárgyak adattak elő. Végül fel van jegyezve a szereplők és a szinjátszó ifjak névsora is. Magától értetik, hogy a szereplők közt nők nem voltak; a női szerepeket is, melyek egyébiránt vajmi csekély számmal fordulnak elő, fiú-növendékek töltötték be. A személyek száma nagyon különböző, néha 8—10 személy játszott, másszor pedig, kivált az év végén előadott darabokban, 100-ra is fölrúg a közre-

működők száma. Az előadás mindig délután tartatott: rendesen 2—3 órakor kezdődött s a körülményekhez képest eltartott esti 5—6 óráig.

A játékot többnyire rövid prolog előzte meg s rövid epilog zárta be; a felvonások közeit néha karének, zene és táncz töltötte be; sőt van néhány példa arra is, hogy valamely öt felvonásból álló tragoedia közeiben három szakaszra osztott vígjátékot vagy bohózatot adtak elő. A színjátékkal azonban még nem volt vége az ünnepélynek. Az évzáró előadások rendesen jutalomosztással voltak egybekötve s épen ezért actio proemialis nevet is viseltek. Szokásban volt, hogy egyes nagylelkű pártfogók az érdemesebb tanulók jutalmazására évenkint kisebb-nagyobb pénzösszeget ajánlottak fel. Nagy Szombatban hg. Eszterházy Pál alapitványt tett erre a czélra; sok helyt a városi hatóság osztott ki jutalmakat; néha pedig, ha más Moecenas nem akadt, maga az intézet igazgatója vállalkozot e szerepre. A jutalom legtöbbször kész pénzben osztatott ki, de adtak néha könyveket is. Az így kitüntetett ifjak, neveik a játék után nyilvánosan felolvastatván, dob és trombita riadozása mellett léptek elő, a jutalmat felveendők.

A szinmüveket magok a tanárok készitették; minden tanár köteles volt a saját osztályát szindarabokkal ellátni, azt növendékeivel begyakoroltatni, belőle próbákat tartani s a szini előadást rendezni. Többnyire eredeti szerzeményekkel állottak elő, csak a XVIII. század második felében kezdik idegen szerzők, a classicusok közül különösen Plautus és Terentius vigjátékait s a külföldi jezsuita írók közül kivált Friz és Granelli darabjait átdolgozni. Tette ezt többek közt Dugonics is. Tárgyaikat néha a szent irásból, gyakrabban a legendákból, a szentek életéből, vagy a történelemből meritették. Hazai történelmünk számos actio proemialishoz szolgáltatott tárgyat. Sajnos azonban, hogy a hazai nyelv — kivált kezdetben — egészen háttérbe szorult. A kor felfogása szerint a latin nyelv ismerete, annak biztos és szabatos használása s a classicusok teljes megértése képezvén a tudományos müveltség legmagasabb fokát, természetes, hogy tanáraink e nagy czél felé vezérelték növendékeiket az iskolai szinjátékokkal is. A hazai nyelvet legfölebb a felvonások közé szőtt interludiumokban s a programmokban türték meg. Később azonban örvendetes fordulat állott be e részben is. A XVIII. század közepén túl kezdenek a tanárok

magyar nyelvü darabokat is játszatni s a közönség az ilyen előadásokat rendkivül kedveli; igy aztán az iskolai szinpad lassan, fokozatosan megmagyarosodik s a tanodai dráma hatalmas terjesztője lesz a nemzeti nyelvnek.

E virágzó szinészet a jezsuita rend eltörlésével (1773.) érzékeny csapást szenvedett ugyan, de nem sokáig sinlett utána. A többi tanitó szerzetek, a derék pálosok és piaristák, kik a jezsuiták tanszékeit elfoglalták, követték példájokat az iskolai szinjátékok ápolásában is. A tanodai dráma az ő kezükben jutott el a kifejlés legfelső fokára; ők vitték az iskolai szinészetet azon pontig, a mikor a tanodák szinjátszó növendékei egyszerre kilépve az életbe, megalakitották az első magyar szintársulatot s lerakták a magyar nemzeti szinészet legelső alapját.

Ezek után már most könnyen felfoghatjuk a tanodai drámák irodalomtörténeti fontosságát. Látjuk, hogy e müfaj nálunk harmadfél századon át folyvást él, müvelőkre és közönségre talál s hatása egyre emelkedik. Kezdetben saját hazai viszonyaink szolgáltatják tárgyait s nemzeti nyelven szól a néphez; később latinná válik ugyan, de hazai történelmünk nagy alakjait és nagy eseményeit mindenkor kiváló előszeretettel eleveníti fel s a nemzeti érzésnek folyton tolmácsa marad. Ama sivár korszakban, melyet irodalmunk történetében a hanyatlás korának szokták nevezni, sehol nem mutatkozik oly élénk tevékenység mint épen a tanodai dráma terén; s ama szomorú emlékű években midőn legelőkelőbb köreinkből a nemzeti szellem és nyelv napról-napra kezdett kiveszni, a tanodai dráma, mintha a reactio képviselője akart volna lenni, lassan-lassan visszamagyarosodik. S végre, mikor az évtizedeken át elfojtott nemzeti szellem kitör s győzelmét ünnepli a hazában szerteszét, midőn valahára eljött az idő teljessége, — a tanodai szinészet az iskola szük falai közül egyszerre kilép a társadalomba s alapjává lesz világi szinészetünknek. Mindezek olyan tények, a melyek a tanodai drámának oly rendkivüli fontosságot kölcsönöznek nálunk, a minővel nem bir a czivilizált világ egyik nemzeténél sem.

II.

Tanodai drámáink emlékét leginkább azon nyomtatott programmok tartották fenn, a melyeket — miként említém — előadás alkalmával a nézők közt szétosztottak. Magok a színjátékok nem az,

irodalom, hanem csak a színpad számára lévén szánva, nyomtatásban csak kivételes esetekben jelentek meg. Az egész tanodai szinészet irodalmát a programmok alapján állíthatjuk össze s ezekből ismerkedhetünk meg az előadott darabok tartalmával is. Sajnos azonban, hogy e programmok tetemes részét az idők viszontagságai megsemmisítették; magok az egykorúak, úgy látszik, sokkal jelentéktelenebbeknek tartották őket, hogysem érdemesítették volna a megőrzésre. Más becsesebb irodalmi kincseinkkel együtt veszendőbe ment ezek tetemes része is, úgy hogy a sok ezerből manap már alig lehet egy pár százat találni közkönyvtárainkban.

A Nemzeti Múzeum könyvtára, nemzeti irodalmunk kincseinek ezen leggazdagabb tárháza, felülmúlja többi közkönyvtárainkat tanodai drámáinak nagy számával is. Apró nyomtatványai közt, gondosan kiválogatva s időrendben fölállítva, 99 ilyen programmot találunk, tehát oly nagy mennyiséget, melyhez csak a budapesti egyetemi könyvtár e nemü gyüjteménye jár közel. Könyvtárunk e becses gyüjteménye nem egészen ismeretlen szakembereink előtt, mert a könyvtár egykori buzgó őre, Mátray Gábor e programmok jegyzékét egyízben már közölte volt; de ez a közlés nagyon hiányos.[1])

E programmokkal azonban még koránt sincs kimerítve a könyvtár tanodai drámáinak gyüjteménye; találunk e nemü dolgokat a kézirattári osztályban is, és pedig egytől-egyig teljes szöveggel. Természetesen ezek is latin nyelven vannak írva, de akad közöttük 10 magyar is. Különösen említést érdemel itt Bartakovich József, kassai jezsuita tanár két kötetes gyüjteménye, mely 36 drámát foglal magában. Bartakovich neve ismeretes drámairodalmunkban, két latin drámája »Moyses« és »Simon Machabaeus« megjelent nyomtatásban is, de hogy mily tevékenységet fejtett ki e téren, csak e gyüjteményből ismerjük meg. Vajjon a gyüjteményben vannak-e tőle származó drámák? s ha igen, melyek azok? — kérdés, melyre nem találunk megbizható feleletet. Találkozunk e sorozatban egyebek

---

[1]) Mátray Gábor: A magyar nyelv divatozásáról hazánk tanodáiban a XVII. század folytán. M. Akad. Értesítő. XI. év. 1851. V. sz. 253—259. l.

között Faludival és Dugonicscsal is, amaz egy ismeretlen olasz drámairó művét, emez pedig Terentius és Plautus egy pár darabját dolgozta át növendékei számára. Sartori András, illavai tanár darabjairól meg kell jegyezni, hogy azok megfelelnek a középkori mysterium-játékoknak: Krisztus életéből vett eseményeket adnak elő drámai formában; játszottak a jezsuiták iskoláiban ünnepek alkalmával ilyeneket is.

Ez összeállítás magában foglalja tehát a Nemzeti Múzeum könyvtárából: 1. a kinyomatott tanodai drámákat, 2. a programmokat, és végre 3. a kéziratban fenmaradt játékokat. Nagyobb pontosság kedvéért külön választottam a magyar, külön az idegen nyelvüeket s közlöm az iskola és az illető osztály nevét is, az előadás napjának lehetőleg pontos megjelölésével.

Midőn e jegyzéket ezennel közzé teszem, czélom egyfelől a Nemzeti Múzeum könyvtárának eme becses gyüjteményét a közönségnek röviden bemutatni, másfelől pedig hazai közkönyvtáraink őreit s a magán gyüjtemények tulajdonosait pár szóval figyelmeztetni arra, mily rendkivül nagy irodalomtörténeti fontossággal birnak s mily gondos őrizetet érdemelnek e csekélységeknek látszó apróságok.

Ezen hazai tanodai drámák bibliographiai jegyzéke itt következik.

TANODAI DRÁMÁK.

I. Teljes szöveggel.

1. Magyar nyelven.

1. 1575. Theophania, Az az: Isteni megielenes. Wy es igen szêp Comoedia a mi elsö Atyainknac allapattyárol, es az emberi tiszteknec rendeleserôl auagy gradiczarol. Szegedi Lörincz által: Debrecembe Nyomtatattot Komlos Andras altal 1575. 4-r. A—F = 6 iv = 24 sztlan lev. (vége hiányzik.) Egyetlen példány.

2. É. n. (1740.) Jekoniás. Szomoru szabásu vig ki-menetelü játék, mellyet egy némelly Jesus Társaságabeli Tanitó-Mester (Kozma Ferencz) szerzett és elő-állatott. Győr. 8-r. II, 181 és 6 l. 5 felvonás. Kéziratban lásd 124 sz. a.

3. 1749. Ama Hires Bátor szivü és Vitézi Nagy erejü Nevezetes Szent Judith Asszonynak Holofernessel, Nabugodonozor erős Táborának kevély Fő Hadi Vezérével lett jeles dolgairól iratott Rövid Historia, Melly Tragyediás Magyar Versekben ujonnan foglaltatván, kibocsáttatott. Nyomtattatott Budán, 1749. Esztendőben. A_1—B_5 = 16 sztlan lev. XIII. Actus, versekben.

4. 1750. Constantinus Porphyrogenitus. Szomoru-játék öt végezésben. Irta Faludi Ferencz. (Acta in albano castro collegii Tyrnaviensis. XIII. Septembris MDCCL.) Lásd: Faludi Ferencz költeményes maradványai. Egybeszedte ... Révai Miklós Győrött 1786. II-ik kötet. 1—114. l.

5. 1753. Sedeczias. Keserves játék, mellyet magyar nyelven szerzett Kunits Ferencz Jesus Társaságának szerzetes papja. Kassa. 1753. 8-r. 88 l. 5 felvonás.

6. 1767. Salamon (1 felvonás),

7. 1767. Ptolomaeus (szomoru játék 5 felvonásban) és

8. 1767. Titus (3 felvonás.) Három szomorujáték, kettejét ennen maga szerzette, harmadikát pedig Metasztaziusból fordittotta Illei János Jesus Társaságának papja. Kassán 1767. 8-r. II. 168 l.

9. 1767. Cyrus. Szomoru játék, melyet magyar nyelvre fordétott Kereskényi Ádám Jesus Társaságának szerzetes papja. Kassán 1767. 8-r. 88 l. 3 felvonás.

10. 1767. Mauritius tsászár. Szomoru játék, mellyet magyar nyelvre fordétott Kereskényi Ádám, Jesus Társaságának szerzetes papja. Kassán 1767. 8-r. 82. l. 3 felvonás.

11. 1789. Tornyos Péter. Farsangi játék. Szerzette Illei János. Komáromban és Pozsonyban. 1789. 8-r. 66 l. 3 végzés.

2. Latin és franczia nyelven.

12. 1723. Emericus Bebekus et Joannes Zápolya, Roxiae Gubernatores a Ludovico I. Hungariae rege constituti. Per Paulum Kolozsvári. Claudiopoli. 1723. 12° A — D = 32 sztlan lev. Actus III.

13. 1728. Tenerorum Lusus Amorum cum Infante Deo, Quorum auspex Gratiosissimus Excellentissimus

Dnus Stephanus Kohari. Iudex Curiae Regiae. Budae. 1728. 8° p. 34. Carmina VII.

14. 1730. aug. 22. Arsinoe. Tragoedia. Nuper visa, Nunc Honoribus Reverendorum, Praenobilium, Excellentium, ac Doctissimorum Dominorum AA. LL. et Philosophiae Magistrorum ... A Rhetorica Tyrnaviensi inscripta, Anno salutis M.DCC.XXX. Mense Aug. Die 22. (Auctore Stephano Világhi, e Soc. Jesu.) Tyrnaviae. S. a. (1730.) 8° 4. 66 p. Actus III. V. 5. 53. sz.

15. 1733. Ludi poetici. Honoribus ... DD. Neo-Baccalaureorum pro eodem actu solemni a Poetis Cassoviensibus dicati. Anno aerae Christianae MDCCXXXIII. Mense ... Die ... Cassoviae. S. a. (1733.) 8° p. 31. Ludi III. Musae novellae ad Parnassum admittuntur. — Annus novus e veteris busto surgens. — Peccator Poenitens.

16. 1741. Spectacula Heroicae in Oriente Juventutis. Honoribus ... D. D. A. A. L. L. et Philosophiae Magistrorum oblata ab Ill ... Rhetorica Tyrnaviensi etc. Anno MDCCXLI. Mense ... Die ... Tyrnaviae 1741. 8° p. 71. Spectacula XII.

17. 1749. Innocentia laesa divinitus vindicata in Sancto Martyre, Confessore et Virgine Joanne Nepomuceno Musicali prosâ et Scenis Theatralibus exhibita, Honori ac Venerationi Sancti hujus Thaumaturgi Famâ periclitantium Patroni, a quodam fideli et indigno Magni ejusdem Sancti Veneratore et Cliente composita. (Opera 3 felvonásban.) Jaurini 1749. 4° A—J_3 = 35 sztlan lev.

18. 1749. aug ... Moyses. Nuper acta ab Academicis, Nunc oblata Illustrissimis Spectabilibus etc. DD. AA. LL. et Philosophiae Magistris a Perillustri, Praenobili, Nobili Rhetorica Tyrnaviensi ... Anno M.DCC.XLIX. Mense Aug. die ... (Auctore Josepho Bartakovich e Soc. Jesu) Tyrnaviae. S. a. (1749.) 8° p. 64. Actus V.

19. 1765. febr. 5. Le plaisir. Comédie en un acte en vers. (Par M. Geiger.) Ehhez járul:

20. É. n. (1765. febr. 5.) Le Mariage du Rois des Romains Joseph II. avec Josephe Duchesse de Baviére. Pastorale. En deux actes en vers. Lásd mindkettőt: Fétes celebrées à Tyrnau par la jeune Noblesse de l'Aca-

démie Royale et Archiepiscopale a l'occasion du Mariage de la Majesté le Roi des Romains Joseph II. avec Son Altesse Sérenissime Marie Josephe Duchesse de Baviere le 5 Fevrier de l'an 1765. A Tyrnau s. a. (1765.) 8° 64 p.

21. 1769. Isaac, Figura Redemtoris. Actio sacra per musicam producta. Magno Varadini. 1769. 8°. 20 sztlan lev. Partes II. Opera-szöveg. Kéziratban lásd 139 sz. a.

22. 1776. Drama Illustrissimo Reverendissimo ac Amplissimo Domino Domino Andreae Sauberer .... Ecclesiae de Jaszow etc. Abbati, sacerdoti jubilo sacratum. Cassoviae. 1776. A — D = 13 sztlan lev. Actüs III.

23. 1791. David poenitens.

24. 1791. Absolon in patrem perduellis (Scenae X) és

25. 1791. Lessus siue David lugens filium Absolon. Scenae X. Ludi Tragici in Academia Budensi nuper exhibiti, nunc restituto postliminio latiae linguae cultu patriae juventuti per Joannem Illei oblati. Comaromii. 1791. 8°. pag. 70.

II. PROGRAMMOK.

1.) Magyar nyelven.

26. 1758. jul. 16. Cyrus. Tragaedia Játék. A Nagyságos és egész Országbul egybe szedetett Nemes Nagy-Szombatban lévő Királyi, és Érseki Convictusnak Ifiaitul Játék néző helyre ki-adatott Az 1758 ik esztendőben szent Jakab havának 16. napján. Nagy Szombatban. 1758. Német nyelven lásd 79 sz. a.

27. 1765. máj. 30. Imre és Konrád Esztoráz. Szomoru szabásu, vig ki-menetelü játék, mellyet... gr. Eszterházy Károly egri püspök stb. tiszteletére jádzott a Jesus Társasága gondviselése alatt nevelkedő s tanuló Nagyságos Nemes, Nemzetes Académiai Iffiuság. Kassán 1765 pünkösd havának 30-ik napján (Nagy Szombat. 1765.). 2-r. 2 sztlan lev. VII kimenetel

28. 1766. Boldizár. A Jesus Tarsassága Nemes Iffjuságától Székes Fehér-várot Magyar Nyelven tartatott Szomoru játék

Gyurkovits Ferencz Urnak ... tiszteletére. Pest. 1766. 4° 1 lev. Német nyelven lásd 117 sz. a.

29. 1766. jun. 1. M. A. Plautus magyarra forditott s mocskaiból kitisztitott Menechmus nevü vig szabású játéka, melyet előada a III. és IV. Váczi kegyes Oskola. Dugonics Andrástól. Budán É. n. (1766.) 1 lev. Szövegét lásd 131 sz. a.

30. 1776. Adelphi avagy Publius Terentius irásiból magyarra fordított játék, mellyet az ország hét fő birás és királyi táblája előtt élő nyelven játszott a Pesti Áhitatos oskolabéli nemes ifjuság 1776-dik esztendőben. Pest. É. n. (1776.) 4 r. 1 lev.

31. 1776. jul. Tamerlanes stzitiai nagyhertzeg: kit második és első oskolában nevekedő nemes ifiuság szokott mulató játékában elő-adott Gyöngyösön. M.D.CC.LXXVI. Esztendőben. Sz. Jakab havában. Eger. É. n. (1776.) 4-r. 4 sztlan lev. 3 végezésben.

32. 1783. jun. 4. Kozroes király. Szomoru játék, melly a püspöki iskolában elő-adatott Egerben MDCCLXXXIII. Esztendőben, Pünköst Havának 4dik napján. Eger. 1783. 4° 2 sztlan lev. 3 végezésben.

2. Latin, német és franczia nyelven.

33. É. n. Statua Minervalis qua Prividiensem Populum ad Exercitia I. Memoriae et Eloquentiae II. Disputationis Publicae. III. Lusus Apollonis quem ludent Nitriades Musae in Lyceo Prividiensi. Publice audienda Honorofice, officiose, peramanter invitat M. Zacharias Kalinkius. S. l. et a. (Trenchinii circa 1652.) 4° 4 sztlan lev. Actus I. Programm, szöveggel.

34. 1657. Gymnasium Sapientiae Ac Virtutum, Inter initia gymnastica novi Gymnasii Posoniensis exemplo dramatico in theatro extructum. Auctore Rehlino (Johanne.) Trenchinii. 1657. 4-r. 4 sztlan lev. Actus V. Latin és német nyelven.

35. 1668. Eleazar Constans, quem honori Incl. Status Evangelici in Collegio Eperiensi Inspectorum, Velut Examinis Publici habiti Coronidem juventus in scenam produxit. (Szerzője: Ladivér Illés.) Bartphae S. a. (1688.) 4-r. 4 sztlan lev. Actus V.

36. 1669. oct. 4. Papinianus Tetragonos. Hocest

Vir Magnanimus, Justus, Constans rectique pertinax, in Theatrum productus et Gen.... Hung. Statuum Evang. Ablegatis, Inspectoribus necnon reliquis omnium Ordinum Civibus, ab Ill. etc. Juventute Incluti Gymnasii Evangelici, quod Eperjessini est, pro felici Examinis Publici Colophone scenice monstratus. Leutschoviae. 1669. 4-r. Actus V. 8 sztlan lev.[1])

37. 1669. Melos Paschale Rhythmicum. Jesu Christo Primo et Ultimo, sine Principio sine Termino, Angelurum et Hominum Imperatori semper Augusto etc. etc. Sacrum et Juventuti Scholasticae Olassiensi dicatum ab ejusdem Ludi Ephoro M. Daniele Kleschio, N. H. P. L. Caes. Eccl. Olass. Pastore etc. Anno CIƆIƆCLXIX. Leutschoviae. 2°. 2 sztlan lev. Husvéti passio-játék V. Actusban. Előadatott: »von der Schul-Jugend zu Wallendorff am Heil Oster-Montag Abends, Dem Edlen und Vesten Hr. Steffan Halligantz, als durchreisenden glückseligen Bråutigam zu Ehren, und dessen (tit.) Epperiesserischen Herren Reisegefårten und Beystenden zu sonderlichen gefallen ...«

38. 1682. oct. B. C. D. Decennale Expirium et Primum Respirium Status Evangelici, Summo Rerum Moderatori D. T. O. M. in Gloriam nec-non Publicae Pacis Curatoribus, Nutricijs et Fautoribus in honorem scenice praesentatum a tenera hactenus dispersa Juventute Eperiensi. S. l. (Leutschoviae.) 1682. 4° 4. sztlan lev. Partes II. Latin és német nyelven.

39. 1695. Hungariae Triumphus in Quirinali. Musicis modis celebratus, dum Ill. et Rev. D. Comes Emericus

[1]) Ezt a programmot ismertette Thaly Kálmán: Tököly Imre és iskolatársai mint szinjátszók cz. czikkében. (Lásd Századok XVI. évfolyam. [1880.] 411–417 ll.) Ez érdekes szinmű szerzőjének Vandrák András (Az eperjesi egyházkerületi ág. h. evang. collegium multjának és jelen állapotjának vázlatos rajza. Eperjes. 1867. 11. l.) és utána Molnár Aladár (A közoktatás története Magyarországon. I. kötet. Budapest. 1881. 345 l.) Ladivér Illés eperjesi tanárt, az »Eleazar Constans« szerzőjét tartja. Nem tudom, mi alapja van ennek; de figyelmet érdemel mindenesetre az is, hogy ugyanezen szinműnek a Nemz. Múzeum könyvtárában található kéziratos példányán (lásd 138 sz. a.) a körmöczbányai Brumer Dávid van följegyezve, mint szerző.

Csaky de Keresztszegh Perpetuus Terrae Scepusiensis Dominus Abbas B. M. V. de Curru, Cathedr. Eccl. Agriensis Canonicus, Hungarus, Collegii Germ. et Hungarici Alumnus, In Romano Soc. Jesu Collegio Theologicâ Laureâ donaretur eamque Innocentio XII. Pont. Max. dicaret, A Josepho Octavio Pitonio. Romae 1695. 4° pagg. 14. Opera 3 részben. Elől Csáky Imre ajánlása XII. Incze pápához. Programm, szöveggel.

40. 1695. Hungaria in Libertatem ab Austria vindicata. Melodrama Musicis concentibus decantandum, dum sub auspiciis Josephi I. Rom. Hungariae etc. Regis Ill. et Rev. D. Comes Paulus Zichy de Zichs Perpetuus in Vasonkü, Palota etc. Necnon Praepositus B. M. V. ante Castrum Budense, Collegii Germ. et Hungarici Alumnus Hungarus, In Templo S. Ignatii Collegii Romani Soc. Jesu pro Doctoratus Laurea publice Universam Theologiam propugnat. Armonicis modulis donavit Joseph Octavius Pitonius. Roma. 1695. 4° pagg. 14. Opera 3 részben. Programm, szöveggel.

41. 1705. Fata Hungariae sub Ladislao et Mathia Corvino. Auctore Michaele Missovicz. Leutschoviae. 1705. 4°. Előadatott Rozsnyón az evang. seminariumban.

42. 1706. Europa Comico-Tragica. Quam Duobus a Geniis Meo Tuoque exagitatam: tot a lustris vicinis intestinisque insanientem cladibus: tot feralibus fumantis Martis funesta tam scenis: Geographice et Politice in Theatrum dedit Ludi Aug. Evang. Praenobilis Ingenua et Christiana Juventus Rosnaviae (Praemia Palaestritis exhibente Per Illustri et Generoso Domino Lani) S. l. (Leutschoviae.) 1706. 4°, 4 sztlan levél. Actus V.

43. 1707. Pigritius, scholarum hostis ad Causasum deportatus......, 1707. 4.-r Előadatott Eperjesen az ev. lyceumban.

44. 1708. Cyrus, vivum providentiae divinae in personis arduis a Deo destinatis fatis speculum, pro Coronide Publici Examinis in scenam productus a Spect. Perill. Gen. et Ingenua Evangel. Seminarii Rosnaviensis Studiosa Juventute. (Auctore Michaele Missovicz.) Leutschoviae. 1708. 4-r. 4 sztlan lev. Actus VI.

45. 1713. Homagium Religionis, Palladis et Ho-

noris, Eminentissimo ac Serenissimo Principi Christiano Augusto S. R. Ecclesiae Presbytero Cardinali .... Archi Episcopo Strigoniensi etc. a devotissima honori ejusdem Archi-Episcopali Universitate Societatis Jesu Tyrnaviensis, salutatoria scena exhibitum. Anno M.DCC.XIII. Tyrnaviae. 1713. 4° 4 sztlan lev. Inductiones VIII.

46. 1714. Fraternae in fratrem impietatis ultio, in Alexio, Isaacii Imperatoris Constantinopolitani Filio adumbrata, ac honori posthumo Celsiss. Princ. R. I. Pauli Eszterhazi de Galantha ... in Alma Archi-Episcopali Societatis Jesu Universitate Tyrnaviensi in scenam data. (Szerzője: Mindszenti Imre, jezsuita tanár Nagy-Szombatban.) Tyrnaviae. 1714. 4° Latin és magyar nyelven, 10 sztlan lev. Actus III.

47. 1719. Vidus. Intestina accendens odia inter Principes Ungariae, Ducem et Regem Consanguinitatis foedere junctos, honori ac venerationi Eminentissimi et Serenissimi Principis ac Domini Domini Christiani Augusti ... Archi Episcopi Strigoniensis a praenobili nobili et ingenua Rhetorices et Poeseos Gymnasii Palfiani Prividiensis Juventute Lineamentis Theatralibus depictus Claroque Cabalistico Carmine concinnatus, Typis vero editus Anno quo Regna vigent passim bona queis Concordia regnat, A tanto Eugenios cupit optima foedera bello (1714.) Tyrnaviae. 4° A—O_3 = 55 sztlan lev. Actus III. Programm és teljes szöveg.

48. 1726. Nexus indissolubilis Damonem inter et Pythiam amicissimus. Honori Dom. Dom. Comiti Ladislai Adami Erdődi, Episcopi Nitriensis. Tyrnaviae. 1726. 4° Actus III. Előadatott Nyitrán a piaristák gymnasiumában.

49. 1728. aug. 25. Onomasticus Mercurii Stephanitus seu Natalis Coronatus Excellentissimi ac Illustrissimi Domini Comitis, Domini Stephani Koháry .... A Clientibus Scholis Piis Pesthiensibus infra Octavam S. Stephani Protomartyris scenice adumbratus. Budae. 1728. 4° 6 sztlan lev. Actus III.

50. 1728. Felix Bellator ubique sive Thomas Erdődius patriae propugnator, portaeque Otto-

manicae oppugnator utrinque accerimus. Gr. Erdődy László Ádám nyitrai püspök tiszteletére. Tyrnaviae. 1728. 4°. Actus III. Előadatott Nyitrán a piaristák gymnasiumában.

51. 1729. jun. 12. Artaxerxes, de Artabano triumphans. Drama Ab Illustrissima, Perillustri Praenobili, Nobili et Ingenua supremae, ac Mediae Grammatices Classis Juventute exhibitum in Episcopali Societ. Jesu Gymnasio Eperiesini Anno M.DCC.XXIX. mense junio die (12.) Cum ex Munificentia cujusdam Anonymi Comitatus Sárosiensis membri Nobilissimi bene meritis in Arena Literaria Victoribus Praemia decernerentur. Cassoviae. S. a. (1729.) 4° 2 sztlan lev. Actus I. (A VII. és VIII. jelenet közt Interludium.)

52. 1729. Gygas pusio seu Sanctus Puer Celsus Jesu Christi, martyr inclytus. Honori ac Venerationi Illustrissimi Domini Domini Lazari L. B. Aponyi de Nagy-Apony. Ab Ill. Praenob. Nob. ac Ing. Collegii Nitriensis Mattyasovszkiani Schol. Piarum Adolescentia Elementari in scenam datus. Tyrnaviae. 1726. 4°. 4 sztlan lev. Actus III.

53. 1730. aug. 8. Arsinoe. Tragoedia. Honori posthumo Celsissimi Sacri Romani Imperii Principis Pauli Eszterhazy de Galantha consecrata, cum Anniversaria ejusdem munificentia bene merita de re literaria Juventus in Alma Archi-Episcopali Universitate Societatis Jesu Tyrnaviensi Proemiis donaretur, Anno M.DCC.XXX. Mense Augusto die 8. Tyrnaviae. 1730. 4°. 18 sztlan lev. Actus III. (Programm latin, magyar és német nyelven.) Teljes szövegét lásd 14. sz. a.

54. 1730. Neo-Phoebus Novo Scholarum Piarum Gymnasio illucescens, siue Excellentissimus ac Illustrissimus Dominus Dominus S. R. I. Comes Joannes Jacobus a Löwenburg Dominus D. Fundator gratiosissimus, a Piis neo-fundati Gymnasii Rosenbergensis: Scholis Scenice adumbratus Annoquo Liptoviae festus patefecit Apollo Theatra. S. l. (1730.). 4° 4 sztlan levél. Actus III.

55. 1734. M. Lucullus et Volumnius. Drama Ab Illustrissima, Perill. Praenob. Nob. ac Ing. Infimae Classis Grammatices Juventute in scenam datum. In Alma Archi-Episcopali

Societatis Jesu Universitate Tyrnaviensi Anno M. DCC. XXXIV. Mense Junio, Die .... S. l. (Tyrnaviae.) 1734. 4°. 4 sztlan lev. Scenae XII

56. 1735. jun. 12. Praemium fidei et amoris in Insigni Heroe Michaele Eszterházy Theatralibus ludis exhibitum. Belohnung der Trey und Liebe in der Person des grossen Heldens Michaelis Eszterházy in offentlichen Schau-Spill vorgestellet. Ab Illustrissima Perill. Praenob. Nob. ac Ingen. Sopronienses S. J. Gymnasii Juventute .... Anno 1735. Mense Junii die 12. Sopronii. 1735. 4°. 12 sztlan lev. Partes III.

57. 1735. Dux conspicuus fide Idantyrsus, a quo Philomusus in Helicona adiutus est. Honori ac Venerationi Perillustris ac Generosi Domini Domini Stephani Sehy etc. Ab Ill. Spect. Praenob. Nob. ac Ing. Bistriciensis P. Scholarum Piarum Gymnasii Rhetorices et Poeseos Juventute in scenam datus. Claudiopoli. 1735. 4°. 2 sztlan lev. Inductiones XIII.

58. 1738. május .... Jagello, ex magno Lithuaniae duce Rex Poloniae electus. Das ist: Jagello ausz einen Gross-Fürsten von Lithauen Erwöhlter König in Pohlen. Ab Ill. Perill. Praenob. Nob. Ac. Ing. Soproniensis Societatis Jesu Gymnasio in scenam datus . . . Anno 1738. Mensis Maij . . . die . . . Sopronii. 1738. 4°. A—D_3 = 16 sztlan lev. Actus V.

59. 1738. jun. 22. Zrinius ad Sigethum. Acta in Aula Celsissimi Principis Primatis Hungariae et Archi-Episcopi Strigoniensis. XI. Cal. Feb. Anni MDCCXXXVIII. a Rhetoribus Posoniensibus. Deinde Ejusdem jussu et impensis typis data. Posonii. S. a. (1738.) 4°. A—B_2 = 7 sztlan lev. Actus III. (Programm teljes szöveggel.) V. ö. 170 sz.

60. 1738. Mithridates. Tragoedia S. l. . . . . . . 1738. 4°. 2 sztlan lev. Scenae XIV. Előadatott a pozsonyi érseki gymnasium felső nyelvtudományi osztályában.

61. 1744. jun. Sanctus Ladislaus Episcopatus Varadinensis author. Cassoviae. 1744. 4°. 4 sztlan lev. Actus III. (Magyar és latin nyelven.) Előadták a nagy-váradi jezsuita collegiumban.

62. 1746. jul. 3. Matthaeus et Simon. S. l. (Tyrnaviae.)

1746. 4°. 2 sztlan lev. Actus III. Előadták u. o. a jezsuita gymnasium elemi osztályának növendékei

63. 1755. sept. 7. Meribbal. Acta Budae a Scholis humanioribus. Budae. S. a. (1735.) 4°. 2 sztlan lev. Actus III.

64. 1756. febr. 26. Saltus proemium caput Joannis in disco. Acta ab Antiquissimo Seminario S. Stephani Primi Regis Hungariae Anno MDCCLVI. Die XXVI. Februarii S. l. et a. (1756.) 4°. 2 sztlan lev. Actus III. Előadták az esztergomi seminariumban.

65. 1756. máj. Cyrus minor. S. l. et a. (Tyrnaviae. 1756.) 4°. 3 sztlan lev. Actus III. Előadták u. o. a jezsuita gymnasium középső nyelvtudományi osztályának növendékei.

66. 1756. máj. David. Tyrnaviae. 1756. 4°. 2. sztlan lev. Actus III. Előadták a trencséni jezsuita gymnasium alsó és elemi osztályának növendékei.

67. 1756. máj. Titus. Tyrnaviae. 1756. 4°. 2. sztlan lev. Actus III. Előadták a trencséni jezsuita gymnasium felső és közép nyelvtudományi osztályának növendékei.

68. 1756. jun. Filius prodiguus a patre discedens. Tyrnaviae. 1756. 4°. 2 sztlan lev. Actus III. Előadták a beszterczebányai jezsuita gymnasiumban.

69. 1756. jun. Pancratius. Tyrnaviae. 1756. 4°. 2 sztlan lev. Actus III. Előadták a komáromi jezsuita gymnasium növendékei.

70. 1756. jul. 29. Alexis. Tyrnaviae. 1756. 4°. 2 sztlan lev. Actus III. Előadták Pozsonyban a jezsuita gymnasium középső nyelvtudományi osztályának növendékei.

71. 1756. jul. Ibranus. Tyrnaviae. 1756. 4°. 2 sztlan lev. Actus III. Előadták ugyanott a jezsuita gymnasium elemi osztályának növendékei.

72. 1756. sept. Procopius. Tyrnaviae. 1756. 4°. 2 sztlan lev. Actus III. Előadták a trencséni jezsuita gymnasium növendékei.

73. 1756. Amicitia fraudulenta. Agriae. 1756. 4°. 2 sztlan lev. Actus I. Előadták a miskolczi minoriták gymnasiumában.

74. 1756. Darius. Tyrnaviae. 1756. 4°. 2 sztlan lev. Actus III. Előadták a piaristák nyitrai gymnasiumában.

75. 1756. Jehanguirus. Tyrnaviae. 1756. 4°. 2 sztlan lev. Actus III. Előadták a komáromi jezsuita gymnasium két felső nyelvtudományi osztályának növendékei.

76. 1757. jun. Ajax et Teucer. Tyrnaviae. 1757. 4°. 2 sztlan lev. Actus III. Előadták u. o. a jezsuita gymnasium felső nyelvtudományi osztályának növendékei.

77. 1757. sept. Judas Machabeus. S. l. et a. (Tyrnaviae. 1757.) 4°. 2 sztlan lev. Actus V. Előadták a selmeczi jezsuita gymnasium alsó és elemi osztályának növendékei.

78. 1758. sept. 8. Aspar. S. l. et a. (Tyrnaviae. 1758.) 4°. 2 sztlan lev. Actus III. Előadták u. o. a jezsuita gymnasium felső nyelvtudományi osztályának növendékei.

79. 1758. sept. 16. Cyrus. Ein Trauer-Spiel. (5 Abhandlungen) Tyrnau. 1758. 4°. 2 sztlan lev. Előadták u. o. a jezsuita gymnasium convictusának tagjai. Magyar nyelven lásd 26 sz. a.

80. 1758. sept. Artaxerxes. Tyrnaviae. 1758. 4°. 2 sztlan lev. Actus III. Előadták a trencséni jezsuita collegium felső és középső nyelvtudományi osztályának növendékei.

81. 1758. sept.... Regulus. S. l. et a. (1758.) 4°. 2 sztlan lev. Actus III. Előadták a selmeczi jezsuita gymnasium növendékei.

82. 1758. Sanchus. Tyrnaviae. 1758. 4°. 2 sztlan lev. Actus III. Előadták a szakolczai jezsuita gymnasium alsó és elemi osztályának növendékei.

83. 1758. Aurelius. S. l. et a. (1758.) 4° 2 sztlan lev. Actus V. Actus I Ante meridiem. A. III. Sub meridiem. A. IV. Post meridiem. A. V. Sub vesperam. Előadták a szakolczai jezsuita gymnasium növendékei.

84. 1759. máj.... Theophilus. Tyrnaviae. 1759. 4°. 2 sztlan lev. Actus III. Előadták a selmeczi jezsuita gymnasium alsó és elemi osztályának növendékei.

85. 1759.... Theophilus. In einem Spiele vorgestellt. (III Abhandlungen.) Tyrnau. 1750. 4°. 2 sztlan lev. Előadták ugyanott. Az előbbinek német fordítása.

86. 1759. sept. 9. Quintus Fabius. Tyrnaviae. 1759. 4°. 2 sztlan lev. Actus III. Előadták a szakolczai jezsuita gymnasium felső és középső nyelvtudományi osztályának növendékei.

87. 1759. sept... Octavianus Caesar. S. l et a. (Tyrnaviae. 1759) 4°. 2 sztlan lev. Actus III. Előadták ugyanott a jezsuita gymnasium felső nyelvtudományi osztályának növendékei.

88. 1759. sept.... Pacuvius Calavius. S. l. et a. (1759.) 4°. 2 sztlan lev. Actus III. Előadták a selmeczi jezsuita gymnasium növendékei.

89. 1759. sept.... Pacuvius Calavius. S. l. et a. (1759.) 4°. 2 sztlan lev. III Abhandlungen. Az előbbinek német kiadása.

90. 1759. sept... Romulus és Remus. Tyrnaviae. 1759. 4°. 2 sztlan lev. Actus III. Előadták a trencséni jezsuita gymnasium felső és középső nyelvtudományi osztályának növendékei.

91. 1759. sept... Sedecias. S. l. et a. (1759.) 4°. 4 sztlan lev. (Mellette német és tót programm.) Előadták a beszterczebányai jezsuita gymnasium felső és középső nyelvtudományi osztályának növendékei.

92. 1759. Joannes Corvinus et Simon Kemenius. S. l. et a. (Sopronii 1759.) 4°. 2 sztlan lev. Actus III. Előadták ugyanott a jezsuita gymnasium felső nyelvtudományi osztályának növendékei.

93. 1759. Theoxena. S. l. et a. (Tyrnaviae. 1759.) 4°. 2 sztlan lev. Actus III. Előadták ugyanott a jezsuita gymnasium középső nyelvtudományi osztályának növendékei.

94. 1760. máj... Tres pueri Babylonici. Tyrnaviae. 1760. 4°. 2 sztlan lev. Actus III. Előadták a selmeczi jezsuita gymnasium alsó és elemi osztályának növendékei.

95. 1760. jun.... Aelius Sejanus. S. l. et a. (1760.) 4°. 2 sztlan lev. Actus III. Előadták a pécsi jezsuita gymnasiumban.

96. 1760. sept... Salomon et Geysa. Tyrnaviae. 1760. 4°. 2 sztlan lev. Actus III. Előadták a pécsi jezsuita gymnasiumban.

97. 1761. máj. 8. Saul. Tyrnaviae. 1761. 4°. 2 sztlan lev. Actus III. Előadták ugyanott a jezsuita gymnasiumban.

98. 1761. jun. 7. Pythias et Damon. Tyrnaviae. 1761. 4°. 2 sztlan lev. Actus III. Előadták ugyanott a jezsuita gymnasium első nyelvtudományi osztályának növendékei.

99. 1761. jun. 21. Thebae vindicatae. Tyrnaviae.

1761. 4o. 2 sztlan lev. Actus III. Előadták ugyanott a jezsuita gymnasium elemi osztályának növendékei.

100. 1761. jun... Alexius Japon. Claudiopoli. 1741. 4°. 2 sztlan lev. Actus III. Előadták ugyanott a jezsuita collegium alsó nyelvtudományi osztályának növendékei.

101. 1761. jun. Babilas. Tyrnaviae. 1761. 4°. 2 sztlan lev. Actus III. Előadták a beszterczebányai jezsuita gymnasium növendékei.

102. 1761. sept. 8. Emericus et Andreas. Tyrnaviae. 1761. 4°. 2 sztlan lev. Actus III. Előadták a trencséni jezsuita gymnasium növendékei.

103. 1761. sept... Lisbius. S. l. et a. (1761.) 4°. 1 lev. Előadták a bazini jezsuita gymnasium növendékei.

104. 1761. sept. Nehemias. Honoribus Celsissimi ac Reverendissimi S. R. I. Principis Domini Domini Francisci e Comitibus Barkóczi de Szala. Tyrnaviae. 1761. 4°. 4 sztlan lev. Actus III. Előadták ugyanott a jezsuita gymnasium növendékei.

105. 1761. Leangus. Tyrnaviae. 1761. 4°. 2 sztlan lev. Actus V. Előadták a szakolczai jezsuita gymnasium közép és felső nyelvtudományi osztályának növendékei.

106. 1761. Meleager. Tyrnaviae. 1761. 4o. 2 sztlan lev. Actus III. Előadták a trencséni jezsuita gymnasium alsó és elemi osztályának növendékei.

107. 1761... Syrao et Heracleo. Tyrnaviae. 1761. 4o. 2 sztlan lev. Actus III. Előadták a trencséni jezsuita gymnasium növendékei.

108. 1762. jun. 6. Thiamus et Pentheseus. Tyrnaviae. 1762. 4°. 2 sztlan lev. Actus III. Előadták ugyanott a jezsuita gymnasium középső nyelvtudományi osztályának növendékei.

109. 1762. jun. Cumte e latebris in thronum sublimatio. S. l. (Claudiopoli.) 1762. 4°. 2 sztlan lev. Actus III. Előadták ugyanott a jezsuita gymnasium középső nyelvtudományi osztályának növendékei.

110. 1762. jun. Tobias junior ad Patrem Redux. Tyrnaviae. 1762. 4°. 2 sztlan lev. Actus III. Előadták a trencséni jezsuita gymnasium alsó és elemi osztályának növendékei.

111. 1763. máj... Julius Martyr. S. l. et a. (Cassoviae 1763.) 4°. 2 sztlan lev. Actus III. Előadták ugyanott a jezsuita gymnasium középső nyelvtudományi osztályának növendékei.

112. 1764. Cyrus. Piéce beroique de Mr. L. Abbe Metastasio. Représentée devant Leurs Majestez Imp. Royal. Apostol. par Les Demoiselles Pensionaires de la Congregation de Notre-Dame à Presbourg. S. a. (1764.) 4°. 3 pages. (Francia nyelven.) 3 Actes. Ehhez járul:

113. 1764. Les Amazones Modernes de Mr. Le Grand, Ajustées au Théatre des Demoiselles Pensionaires de Notre-Dame, avec une Danse d' Esclaves, A la fin du 2. Acte. La piéce finit par une Marche des Amazones armées de Lances.

114. 1764. Titus. Piece Heroique en trois Actes de Mr. L'Abbé Metastasio. Représentée devant Leurs Majestez Imperiales Roiales Apostoliques, par les Demoiselles Pensionaires de la Congregation de Notre-Dame, à Presbourg l'an 1764. Ehhez járul:

115. 1764. Ninette à la cour. Petite burlesque intitulée, qui suit la premiere piece. Représentée devant Leurs Majestez Imperiales Roiales Apostoliques, par les Demoiselles Pensionaires de la Congrégation de Notre-Dame, à Presbourg. Presbourg, s. a. (1764.) 4°. 3 pages et 1.

116. 1765. jul. Palilia Sacra. Strigonii. 1765. 4°. 2 sztlan lev. Actus III. Előadták az esztergomi jezsuita gymnasium növendékei.

117. 1766. Balthasar. Ein Trauer-Spiel. 4°. 1 lev. (Magyar nyelven lásd 28. sz. a)

118. 1767. Telephus. S. l. et a. (Sopronii. 1767.) 4°. 2 sztlan lev. Actus III. Előadták ugyanott a jezsuita gymnasium elemi osztályának növendékei.

119. 1770. Midas. Posonii. 1770. 4°. 2 sztlan lev. Actus III. Előadták ugyanott a jezsuita gymnasium növendékei.

120. 1775. jun. 4. Schäferspiel, welches bey Gelegenheit der feyerlichen Handlung, da der Hochwürdige Herr Georg Primes, Abt von Sanct Georgen zu Segnien, und Stadtpharrer in Oedenburg: nach zurückgelegten fünfzig Jahren Seines Priesterthums, Das hochheilige Messopfer neuerdings den 4 Junii als einfallenden Pfingst Sonntag entrichtet. Oedenburg. 1775. 4°.

2 sztlan lev. Előadták a soproni evang. iskola második osztályának növendékei.

121. 1775. jun. 13. Drama officioso — bucolicum Gymnasii Sabariensis sacratum Idibus Junii Anno M.DCC.LXXV. Excellentissimo Illustrissimo ac Reverendissimo D. D. Francisco Episcopo Jaurinensi e Comitibus Zichy de Vasonkő etc. etc. dum Sabariam advendaret. Sopronii. 1775. 4°. 80 l. Partes III. Programm, teljes szöveggel.

122. 1775. jun. Excidium Hierosolimitanum a Tito et Romano exercitu factum. Sopronii. 1775. 4°. 2 sztlan lev. Actus III. Előadták a soproni iskola rhetorai.

123. 1776. sept. 5. Caracalla, Getam fratrem perimens. Tragoedia. Magno-Varadini. 1776. 4°. 2 sztlan lev. Előadták ugyanott a jezsuita gymnasium közép és felső nyelvtudományi osztályának növendékei.

124. É. n. Olympia Jovi Sacra, siue Incrementum Musas inter et Pastores Amoris Certamen. Excellentissimo Domino Domino Adamo Patachich, Ecclesiae Varadiensis Episcopo, annum diei onomasticae recursum celebranti....ab Carolo Ditters Musices, Wenceslao Pichl Dramatis Authoribus. Magno-Varadini. (É. n.) 4°. 14 sztlan lev. (Programm, teljes szöveggel.)

III. Kéziratban levő tanodai drámák, teljes szöveggel.

1. Magyar nyelven.

125. É. n. (1749.) Jekonias. Szomorú szabású Vig kimenetelű Játék. Bartakovich József gyűjteményében. (Nyomtatásban lásd 2. sz. a.)

126. É. n. (1750.) Constantinus Porphyrogenitus Faludi Ferencztől. Bartakovich József. (Nyomtatásban lásd 4. szám alatt.)

127. 1750. Constantinus Porfyrogenitus. Szomorú Játék öt végezésben. Az első levél alján egykorú kézjegyzése: »P. Faludi Ferencz fordította olaszból.« 4°. 20 lev.

128. E. n. Caesár. 5 végezés. Bartakovich József gyűjteményében.

129. 1749. Caesar Aegyptus Földén Alexandriában. Szomorújáték 5 végezésben. P. Faludi Ferencz ford. Olaszból. »Ment Játékban Fejér-Egyházi kastélyban az őszi mulató napok alkalmatosságával, T. P. Kunics Ferencz Rectorsága alatt 1749-dik Esztendőben. MS. Sec. XVIII. 4°. Fol. 19 (Horvát István könyvtárából.) Faludinak ismeretlen drámája.

130. 1753. Egyptomi József, azaz Menynyországnak uttya, mellyet nyitt az ártatlanság. Ex Latino Patris Leyai S. J. in Hung. Linguam convertit a. 1753. Tyrnaviae P. Moyses Lestyán, S. J. Scholasticus tertii anni Theologicus. Natione Siculus Transylv. Leíratott Bécsben 1754. 15. Aug. in Collegio Theresiano.« (Prologusában említtetik egy »Salamon« cz. tanodai dráma.) MS. Sec. XVIII. 4°. Fol. 12 (Horvát István könyvtárából.)

131. 1766. jun. M. A. Plautus magyarra fordított s mocskaiból kitisztitott Menechmus nevű vigszabású játéka, melyet előada a III. és IV. Váczi kegyes Oskola. Fordította Dugonics András. MS. Sec. XVIII. 2°. Fol. 17. (Nyomtatott programmját lásd 29. sz. a.) 5 Rész.

132. 1770 Gyöngyösi. Vigszabású Játék, melyet elő-adott Dugonics András, kegyes oskolabéli szerzetes pap, 1770, midőn Váczon V. és VI. oskolát tanítaná. MS. Sec. XVIII. 2°. Fol. 22. Actus V.

133. É. n. Solimanus. Actus IV. MS. Sec. XVIII. 2°. Fol. 9.

2. Latin nyelven.

134. 1653. Actus continens ascensionem Christi et missionem Sancti Spiritus. Auctore Andrea Sartori. Előadatott az illavai gymnasiumban pünkösdkor.

135. 1653. Actus oratorius continens solennem Natalitorum Domini Festivitatem, aliquot thematibus comprehensam. Auctore Andrea Sartori. Előadatott az illavai gymnasiumban karácsony ünnepén.

136. 1653. Actus oratorius de Passione Domini. Auctore Andrea Sartori. Előadatott az illavai gymnasiumban husvétkor.

137. 1653. jan. 8. Lusus scholasticus seu actus

oratorius exhibens hominis creationem, lapsum et per Nativitatem Christi Salvatoris reparationem. Auctore Andrea Sartori. Előadatott az illavai gymnasiumban.

138. 1670. Elaboratio Actus Comici de Papiniano, Consiliario Bassiani. A Davide Brumer, Cremniciensi. MS. Sec. XVII. 4°. Fol. 55. (Nyomtatott programmját lásd 36. sz. a.)

139. 1769. Isaac, Figura Redemptoris. Actio Sacra per Musicam producta Magno Varadini. Metastasii versio. MS. Sec. XVIII. 2°. Fol. 11. (V. ö. 21. sz.)

140. 1770. máj. 28. Opimius. Comoedia. »Egerunt hanc die maji eodem A. 1770. praesente Eminentissimo Cardinale Christophoro Migazzi cum universo Clero et Dominis Vaciensibus, a meridie, incepit 5-a, duravit paullo post 7-am. Composuit autem Comoediam hanc Andreas Dugonics a S. Angelo Custos professor Rhetoricae et Poeseos Vacii. MS. Sec. XVIII. 2°. Fol. 22.

141. 1770. sept. 19. Asinaria Plauti. Expurgata ab Andrea Dugonics. 1770. Vacii die Corporis Christi. MS. Sec. XVIII. 2°. Fol. 11.

142. Laodice, Regina Cappadociae. Tragoedia declamatoria. MS. Sec. XXIII. 4°. Fol. 10.

Bartakovich József gyüjteményében:

143. Abdias. Actus I.

144. Aëtius. Actus III.

145. Alexis. Actus I. A P. Friz.

146. Artaxerxes. Actus III.

147. (Attila, Buda, Taxus.) Actus I. (Czímje nincs.)

148. Balthasar. Actus III. »NB. haec actio in originali habet V. Actus edita est Parme ab aliquo e S. Jes. 1753.«

149. Belisar. Actus I. (Czímje nincs.)

150. Codrus. Tragoedia a P. Friz. Actus III.

151. Cyrus. Actus III.

152. Demophon. Actus III.

153. Dido derelicta. Actus III.

154. Dion. Actus V. Auctore Granelli S. J.

155. Eustachius S. Martyr. Tragoedia. Actus III.

156. Galanthophilus, Miles Gloriosus. Actus I.

157. Issipile. Actus III.

158. Jephte. Actus III. Acta primum 1750. Reproducta subinde in variis locis.

159. Joseph, a fratribus suis adoratus et agnitus. Authore Metastasio. Partes II.

160. Macaria. Actus III.

161. Manasses. Tragoedia. Auctore P. Granelli Italice edita. Latinitate a P. Pamer. S. J. donata.

162. Mithridates. Actus III.

163. Mors Caesaris. Actus III.

164. Olympias. Actus III.

165. Psychis seu Declamatio in materia sacra sub schemate amorem D E I Filij erga nos exhibens, Acta Graecij a P. Andrea Friz.

166. Salamon. Declamatio a Prof. Andrea Friz. (Drámai költemény.)

167. Sedecias. Auctore P. Granelli Italice edita. Latinitate a P. Pamer S. J. donata.

168. Sesostris. Actus III.

169. Simon Machabaeus. Acta Tyrnaviae a media Grammaticae classe. A. 1747. Authore Mag. Josepho Bartakovich. Actus III.

170. Syroes. Actus III.

171. Telemachus. Actus III.

172. Themistocles. Actus III.

173. Titi Clementia. Actus III.

174. Zenobia. Actus III. NB. In hoc praecedente actione nec illa ordo scenarum est, qui in originali Italica; nec omnes illi sensus. Multumque inferior videtur esse ipsa originali Italica actione.

175. Zrinius ad Sigethum. Actus I. V. ö. 59. sz.

Koppi Károly gyűjteményében:

176. Theuropides. Actus V. Fol. 7. (Czímje hiányzik.)

177. Az erszény. Actus V. Fol. 14. Czímje szintén hiányzik. Prologusa így kezdődik: »E játéknak, mellyet im itt előadunk, erszény a neve stb.«

178. Philocles. Actus III. Fol. 5.

179. Phormio Terentii expurgata Vacii. 1771. (Auctore: Andrea Dugonics?) Actus V. Fol. 5.

180. 1789. Briliantina Praetensio. Tragoedia in quinque actibus. Ex Originali Hungarico D. Dugonics Professoris Matheseos in Regia Universitate Pestiensi Germanice (rectius: latine reddita. 1789. Mátray jegyzése: Pro primis lineis Arany Pereczek. MS. Sec. XVIII. 4°. Fol. 88. [37. Quart. Lat.]

Midőn a jelen közleményt ezennel bezárom, ki kell jelentenem, hogy ezen összeállítást magam sem tekintem a szó legszigorúbb értelmében kimerítőnek, mert ilyen tárgyban absolut teljességet elérni szinte lehetetlen. Valószinű, hogy még számos ilyen munka lappang a Nemzeti Múzeum Könyvtárában; különösen az összekötött apró nyomtatványokból s a kéziratok colligatumaiból jöhetnek napfényre merőben ismeretlen művek. Épen ezért a vizsgálódást korántsem tekintem befejezettnek s magát ez összeállítást sem véglegesnek. Ha további kutatásaimban némi eredményre juthatok, kötelességemnek fogom tartani újabb adalékaimat a »Magyar Könyvszemlé«-ben időről-időre közzétenni.[1])

[1]) Czikkíró úr adalékainak készséggel nyitunk tért lapunkban. S mivel úgy tudjuk, hogy a jelen közlemény csak egy részlete szerző azon tanulmányának, melyet a hazai iskolai drámákról ír, kivánjuk, hogy kutatásait e téren mielőbb befejezze s a hazai iskolai drámák teljes bibliographiáját nyujtsa irodalmunknak. Szerk.

A SOMOGYI-KÖNYVTÁR MEGNYITÁSA SZEGEDEN.

A »Magyar Könyv-Szemle« 1880. évi folyamában örömmel tettünk jelentést azon nagylelkü adományról, melyet Somogyi Károly esztergomi prépost-kanonok tett, midőn közel 60,000 kötetből álló könyvtárát Szeged városának ajándékozta; s kiemelve a nagy fontosságu esemény művelődéstörténelmi jelentőségét, közöltük úgy magát az alapító levelet, mint azon tájékoztató jelentést, melyet a fővárosi szakértők kiküldött bizottsága a felajánlott könyvtár állapotáról készített. Az időtől fogva hivatásunkhoz képest folyvást meleg érdeklődéssel kisértük ez országos érdekü ügyet, s hiven feljegyeztünk minden mozzanatot, mely az új közkönyvtár sorsában fölmerült. Jelentettük annak idején, hogy a könyvtár feletti fölügyeletet gyakorló városi tanács a nemeslelkü alapítóval egyetértőleg, a könyvtárnoki állomásra Reizner Jánost, Szeged város főjegyzőjét nevezte ki s megbizta őt a könyvtár átszállításával, felállításával és rendezésével.

Azóta e munkálatok szerencsésen véget értek s most azon örvendetes eseményről tudósíthatjuk olvasóinkat, hogy e nevezetes könyvtár a szegedi városi reáliskola földszinti helyiségében, 14 teremben (melyeknek bebutorozására a városi közgyülés 20,000 forintot szavazott meg) immár felállíttatott, egy része rendeztetett s f. é. október 16-án az új intézet Ő Felsége Urunk Királyunk által ünnepélyesen megnyittatott s átadatott a közhasználatnak.

E megnyitás a romjaiból kiemelkedett város szellemi életében új korszakot nyit meg s újabbkori művelődéstörténetünknek egy fontos fejezetét képezi.

Örömmel constatáljuk, hogy a Somogyi-könyvtár fölavatása oly szokatlan pompával ment végbe, a mely méltó

volt nemcsak az alföld metropolisához, hanem azon messze kiható tényhez is, melyet egy közkönyvtár megnyitása képez. A három napig tartó ünnepélyességek sorában ez volt a legcsendesebb, a legkevésbé csillogó mozzanat, de bizvást állíthatjuk, hogy a jövőben ennek lesznek legáldásosabb következményei. E lélekemelő ünnepély lefolyását a következőkben ismertetjük.

A Somogyi-könyvtár megnyitása az ünnepélyességek harmadik napjára, október hó 16-ára volt kitüzve. A rendezőség ez alkalomra meghivta egyebek közt a Nemzeti Múzeumot, a M. Tud. Akadémiát és a budapesti egyetemi könyvtárt is; a Nemz. Múzeum részéről Pulszky Ferencz, az Akadémiától Fraknói Vilmos főtitkár és Hunfalvy Pál könyvtárnok személyesen meg is jelentek. A vallás- és közoktatásügyi miniszterium képviselője Szász Károly miniszteri tanácsos volt. Ezeken kívül jelen voltak a többi miniszteriumok, megyei és törvényhatóságok, egyházi és világi testületek, hazai tudományos társulatok és irodalmi intézetek képviselői rendkívül nagy számmal.

A megállapított programm szerint Ő Felsége a király délután egy órakor érkezett meg a főreáliskolához; kiséretében voltak: Tisza Kálmán miniszterelnök, Tisza Lajos királyi biztos, a hadsegédek és Pálfy szegedi polgármester. A csarnokban, mely délszaki növényekkel, gyönyörü narancsfák és más ritkaságokkal izlésesen volt diszítve, a könyvtári bizottság fogadta; innen a szőnyegekkel bevont folyosón át e bizottság Ő Felségét a gyönyörűen díszített Somogyi-terembe vezette, mely a nagylelkü alapító emlékére van berendezve. A megnyitás a könyvtár tágas olvasótermében ment végbe, hol Ő Felségét az egybegyült diszes közönség harsány éljenzéssel üdvözölte. Elfoglalván a király a számára készített trónszerű emelvényt, R e i z n e r J á n o s könyvtárnok előlépett s következő üdvözlő beszédet intézte hozzá:

»Felséges császár és apostoli király!

Legkegyelmesebb urunk!

Felséged a vész napjaiban e város iránt tanusított legmélyebb részvéte, apostoli szavai és lelkesítő példája által a nemzet, sőt az egész világ jóindulatát keltette fel irántunk s mindenki áldozatot hozott, hogy e város új élete Felséged akarata szerint szebb legyen, mint volt. Somogyi Károly esztergomi kanonok nagybecsü könyvtárát adományozta nekünk oly czélból, hogy

az itt az alföld nagy magyar közönségének tudományos képződése, szellemi tevékenysége, szóval közművelődésének emelésére egyik tényezőül szolgáljon.

A legmélyebb hódolattal üdvözöljük itt Felségedet azon legalázatosabb esedezéssel, hogy a szellemi kincsek e gazdag tárházát legkegyelmesebben megnyitni s azt a Felséged szolgálatára mindenkor kész ezen város és nagy vidéke lakosságának javára legkegyelmesebben átadni méltóztassék.

Mély hálával dicsők és boldogok vagyunk azon tudattal, hogy Felséged neve ezen intézetnek rövid idő mulva mutatkozó áldása gyümölcsével egybekötve lett; boldogok vagyunk azon reménytől eltelvén, hogy Felséged által most megnyitandó ezen közintézet önként előidézi, hogy ez ős emporialis város egy messze kiterjedő magyar vidéknek egyuttal culturalis tekintetben is valódi központja leend.

Hódolatunk s hálaérzelmeink ismételt kifejezése mellett Istentől Felségedre és Felséged családjára áldást kivánunk. Éljen.«

A lelkes éljenzés lecsillapultával ő Felsége következőleg válaszolt:

»Örömmel jöttem egy nemesszivű hazafi által Szeged városának nagylelküen adományozott e könyvtár megnyitására. Bizton hiszem, hogy a tudományok ezen gazdag tárháza nemcsak Szeged város, hanem az egész vidék szellemi emelkedésének egyik tényezőjéül fog szolgálni; és e reményben az intézetet ezennel megnyitottnak nyilvánitom.«

E szavak elhangzása után a közönség ismét lelkes éljenzésben tört ki.

Ő Felsége most leszállva az emelvényről, Reizner János könyvtárnokhoz lépett s a könyvtár nagysága és berendezése iránt néhány kérdést intézett hozzá; majd az alapítónak képviselőivel, Sujánszky és Pellet kanonokokkal ereszkedett szóba, szivélyesen kérdezősködve Somogyi kanonok felől, kit gyengélkedő egészségi állapota megakadályozott abban, hogy a nagy ünnepélyen, melynek ő volt szerzője, személyesen jelen lehessen.

Ő Felsége ezután Reizner kalauzolása mellett megszemlélte a könyvtár összes helyiségeit s ismételten kérdéseket intézett vezetőjéhez a könyvtár felállítása s rendszere iránt. Előkérte és megtekintette a könyvtár catalogusait is. Mindaz, a mit

látott és hallott, megnyerte magas tetszését; s ezért megelégedését fejezte ki a könyvtárnoknak. Visszatérve a könyvtárnok hivatalszobájába, nevét a vendégkönyv külön díszlapjára följegyezte s újra teljes megelégedését nyilvánítva, a közönség lelkes éljen kiáltásai közt szivélyesen bucsút vett és távozott.

Ezzel a könyvtár megnyitási ünnepélye véget ért.

Kivánjuk, hogy ezen új nyilvános könyvtár megtegye kötelességét a hazai cultura szolgálatában s betöltse a hivatást, melyet nagylelkü alapítója és a nemzet jobbjai alapításához és jövőjéhez fűznek.

MÉG EGY ADALÉK SZABÓ KÁROLY „RÉGI MAGYAR KÖNYVTÁRÁHOZ.“

Közli: **R. F. Görög Gyula.**

Köztudomású dolog, hogy a kassai dóm nehány éve gyökeres restauralás alatt van. A munkálatok czélszerű berendezésel igényelte körültekintés arról győzte meg az intéző dómépítő bizottságot, hogy mélyreható munkára van szükség, ha a remek góthstylü templomot megakarjuk az enyészettől menteni.

Ezért bontották le a főoltártól balra levő első főoszloprót a szószéket s az alatta, ezen főoszlophoz erősített, Illenfeld Andrásféle († 1587) veresmárvány síremléket [1]) is, mely helyéből elmozdíttatván, f. é. jan. 17-én megette leesve találták a Lőcsén Brewer (Breuer) Lőrincznél 1626. nyomtatott Kalendariumot.

Bibliographiai ismertetése a következő:

(276. sz.) Kalendarium * | Az Christos Wrvnk | Születése után, 1626 *—Nagy szorgalmatossagal össze irattatott | Az | Herlicii David D. Stargart* | városáa (!) (Pomerani Orszag) | Astrononus (!) | és Medicus által. — Közepén Magyarország kettős czimerét (alul balra a négy pólya, jobbra a kettős kereszt felü

---

[1]) »Andreas Illenfeldt Röm. Kay. Mayt. Obristen Zayg. Maister Ambts Leutenant in Oberungarn. Starbe den 22. 7-ber Anno 1587.«

A * jelzett sorok veres nyomásuak.

megfordítva) két oroszlán tartja, a czímer felett egy herczegi v. királyi korona, de nem hazánké. — Colophonja: Löczen, Brewer Lorintz által 16-r. A — E$_5$. = 5 ív (8 levelenként) = 40 sztlan levél = 80 lap (az utolsó üres). Czímlap s chronologia egy levél, jegyek magyarázatja s január hó fele 1 levél naptári rész együtt 13 levél, a »sokadalmak« 3 levél, a prognosticon czíme s ajánlása 1. l., tartalma 15. l., végül a »Chronika« 8 levél, az utolsó előttinek a közepén csinos rajzzal. A prognosticon teljes czíme s ajánlása ime ez: »Prognosticon | Astrologikum | az az: Az Eghi Fő Czilla | goknak forgásabol valo jővend | őles, ez mostani 1625 (hihetőleg nyomdahiba 1626 helyett; mert az 1626. esztendőre szól a szöveg) Eszten | dőre, neminemű tőrtenendő dolgokról, | és az wdőknek valtoza | sirol, Etc. Nagy szorgalmatosagal meg el | sőben iratott az | D Herlitius David altal, | Németből pedig Magyar nyelve | megh forditatot | Lőczőn, | Nyomtatta Brewer Lorintz altal (nyomda hibával).«

A másik oldalon pedig egy igen csinos rajz alatt ezen ajánlás olvasható: »Az Bőlcz, és Tisztelendő | Ficker Mihalnak | Lőczői Varosban La | koszo Kereskedőnek, Enne | kem Jo Akoro (akaró) Biszod (bizodalmas) Apam Uramnak | Eszt az en Vy Magyar nyelvre forditatot első IVDJCIUMAT | (sic) alaszatossagal és fiui szeretettel—meg ayanlom és Vy Esztendőre | meg aiandekoszom Brewer Lorintz.

Tartalma 10 részből áll és pedig; I. Rész. Ez Jelen valo 1626 Esztendőnek Vralkodo Planetárol. II. R. Az Telről. III. R. Az Tavaszrol. IV. R. Az Nyarrol. V. R. Az Oeszről. VI. R. Az Ecclypsisekről, avagy az Napban es a Holdban valo Fogyatkozasokrol. VII. R. Hadakrol és egyeb kővetkezendő veszedelmekről. VIII. R. Az Betegsegekről és egyéb Nyavalyakról. IX. Az Földi Gyűmőlczekről. X. R. Az Teli és nyari (!) nyári helyett) veteményekről. 1. Az veteményről. 2. Az Oeszszeli veteményekről. — Teljesen ép példány.

Sz. kir. Kassa város tulajdona. (Frögc Vilmos úr, a dóm épitésvezetője a T. Polgármester úr kezéhez szolgáltatta).

JELENTÉS A NEMZETI MÚZEUM KÖNYVTÁRÁNAK ÁLLAPOTÁRÓL 1882/3-BAN.

Majláth Bélától.

Méltóságos igazgató úr!

Hivatkozással Méltóságodnak f. évi október 19-én kelt meghagyására, van szerencsém a vallás és közoktatásügyi m. kir. miniszteriumnak f. é. október 15-én 34683-ik szám alatt kelt rendeletéhez képest, a könyvtár állapotáról általjában, s az oda beosztott kézirat és levéltárról különösen, a mult évi julius 1-től a folyó évi junius 31-ig terjedő egy évi időszakról szóló jelentésemet a következőkben beterjeszteni.

Az általános érdeklődés, melylyel a nagy közönség, valamint a tudományos buvárlók és kutatók a könyvtár iránt viseltetnek, azon örvendetes észleletre utalnak, hogy könyvtárunk úgy anyagban, mint jelentőségben mindinkább emelkedik, s ezáltal kulturális feladatának hova jobban meg is felel, nemcsak a tudományos források mind sürűbb felhasználása által hazai iróink részéről, de azáltal is, hogy azt a külföld tudósai is gyakrabban veszik igénybe, mint a megelőzött években. A könyvtár anyagának szaporodása pedig a hazai nyomdák szaporodásával oly örvendetesen halad, hogy nehány év mulva a könyvtár helyiségének bővitése, komoly intézkedés gondja leend. Ámde ha egyrészt a közönség érdeklődése, a kormány támogatása a könyvtár emelkedését hathatósan előmozdítja; másrészt hozzájárúl ehhez a könyvtár szakközlönyének a »Magyar Könyv-Szemlé«-nek eddigi megjelenése is, mely a bibliographiai, könyvtártudományi és codicologiai ismeretek terjesztése körül könyvtárunk kiváló érdekében nem csekély érdemeket szerzett Csontosi János könyvtári segédőr szerkesztése alatt áll. Nem lehet említetlenül hagynom

azt sem, hogy a könyvtár tiszti személyzetének szakavatott buzgó munkálkodása, szorgalma által iparkodik a könyvtárt kivívott kulturális jelentőségének első fokán föntartani.

Felemlítendőnek tartom ezenfölül azon működést is, mit a könyvtár tisztviselői a könyvtáron kívül tudományos utazásaik alkalmával végeztek. Igy a jelentést tevő könyvtárőr tanulmányozta a bécsi nyomdászat négyszázados jubilaeuma alkalmával a bécsi nyomdászati termékek kiállítását, tüzetes birálat tárgyává tette felső Magyarországon az okolicsnai és rózsahegyi zárda, továbbá a Csaplovics-féle alsó-kubini könyvtár anyagát is. Csontosi János segédőr a wolfenbütteli könyvtár nyolcz Corvin-codexét vizsgálta meg és tette tanulmány tárgyává; ki, eddigi bibliographiai és paleographiai tudományos működése elismeréseül, a magyar tudományos Akadémia részéről levelező tagnak választatott, mely kitüntetésben a múzeumi könyvtár is osztozik.

Mindezen kedvező fejlődéssel szemben, kötelességemnek tartom méltóságod figyelmét — a mint azt mult évi jelentésemben is tevém — a hiányokra is felhivni, melyeknek eltávolítására való közbenjárását a magas közoktatási magyar kir. miniszteriumnál kiválóan kérnem kell.

Ezen hiányok pedig a következők: két könyvtári teremnek czélszerű bebutoroztatása, melyekben még a régi festetlen puhafa könyvszekrények disztelenkednek, s hova már a szú és a könyvmoly is befészkelődött; s hogy ebből a könyvtár anyagában támadható nagyobb veszély elháríttathassék, szükségessé vált a két teremben levő rozzant és disztelen butorokat újakkal fölcserélni, mi azért is szükséges, mert a helyiség újabb fölszerelése által, a könyvek elhelyezésénél tetemes tér nyeretnék a folyvást szaporodó szerzemények elhelyezésére. Nem kevésbbé szükséges a hirlapi csarnok berendezése is, melyben a hirlapok ugyan fölállítva vannak, de az a hiányzó bebutorozás miatt, czéljának megfelelőleg a közönség által nem használható, mert az jelen állapotában csak depositoriumnak nevezhető.

Harmadik hiánya a könyvtár administratiójának, kivált a könyvkölcsönző közönséggel szemben, az, hogy egy, a jelen körülményeknek megfelelő könyvtári szabályzattal intézetünk nem birván, a kikölcsönzött könyvtári anyag visszaadása körül fölmerülő visszaélések meg nem szüntethetők; minthogy erre tör-

vényerejű jog alappal nem rendelkezünk s a könyvtár végrehajtó hatalommal nem bír; gyakori esetben megtörténik, hogy a kikölcsönzött könyvek csak évek mulva kerülnek vissza a könyvtárba.

A könyvtár felügyeleti szempontjából megemlítendőnek tartom, hogy a mult év második felében eszközölt intézkedés az olvasó-teremben: egy őrszolgának folytonos jelenléte czélszerűnek és helyesnek bizonyult, a mennyiben t. i. a lefolyt évben sem könyvlopás, elidegenítés, sem könyvcsonkítás vagy elpiszkolás elő nem fordúlt; a miért is ezen intézkedés további fentartása jövőre is indokolva van.

A könyvtárra vonatkozó részletes jelentésemet a következőkben foglalhatom össze: a tisztviselők rendes napi foglalkozása mellett, mint a czédula-catalogusok folytonos készítése, a szerzeményi törzskönyvek vezetése, az anyag beosztása, felállítása — a lefolyt évben mint külön munkálat foganatosíttatott, azon nyomtatványok és metszetek kiemelése, leirása és osztályozása, melyek a Bécs városa által a jelen évben eszközölt történelmi kiállítás indokából, ugyan csak oda a kiállításra a könyvtárból felküldettek, s a melyben könyvtárunk is tetemes számmal vett részt oly művek által, melyek sem Bécsben, sem más könyvtárakban találhatók nem valának, s mint egyetlen példányok kiállíttattak.

A könyvtár általános revisiójára — a mi a könyvtárnak a müncheni rendszer szerint való felállítása óta még nem történt — szükséges előmunkálatok foganatba vétettek, s ennek szakonkénti végrehajtása, immár legközelebb megkezdetik, mely czélból, hogy az a napi szolgálat és folyó ügyek elintézésének hátránya nélkül megtörténhessék, múlhatlanúl szükséges a mostanig is itt működő négy napi-díjas gyakornok további fentartása. Folytonos rendezés és felállítás alatt levén a hirlapi csarnok, az e körül véghez vitt munkálat számokkal világítható meg, minthogy a lefolyt munkaévben beköttetett, beosztatott és betűrendben felállíttatott 1322 darab, s jelenleg a hirlapcsarnokban elhelyezve van 926 féle hirlap 5351 darabban.

A kézirattárnak közel 16,000 kötet állománya nagy fontosságú levén hazai irodalmunkra nézve a kutatás és forrás tanulmányok szempontjából, kiváló figyelmet kell vala arra fordí-

tanom, hogy az a tudós közönség részére kiaknázható, felhasználható legyen, a miért is oly művelet megindítását határoztam el a lefolyt évben, mely a kitűzött czélnak kellőleg megfelelni hivatva leend. Tudvalevőleg ugyan is a kézirat-gyűjteményben is vezettetik czédula catalogus, ehhez járul még három kötet nyomtatott catalogus, mely a néhai Széchenyi Ferencz gróf által adományozott kéziratok jegyzékét tartalmazza. Ámde ezen catalogus kézirat-gyűjteményünknek alig egy negyedrészét öleli fel, három negyedrésze az irodalomban ismeretlen, s a szakkutatók csak a czédula-catalogusok kevésbé kimerítő regestáiból ismerhetik azokat. Ezen körülménynél fogva szükségesnek tartottam a kéziratgyűjtemény ezen részének újbóli lajstromozását akként megindítani, hogy a lajstrom a Széchenyi-catalogusnak mint egy folytatását képezze, s az »Catalogus Codicum Manuscriptorum Bibliothecae Musei nationalis, qui in Catalogo Széchenyiano non continentur. Nova Series« czím alatt közrebocsátható legyen. Ezen munka keresztülvitelével Csontosi János könyvtári segédőrt biztam meg, kinek bibliographiai és paleographiai készültsége biztosít arról, hogy a kiadandó munka belbecsére nézve a tudomány mai szinvonalán fog állani. Az ez irányban megkezdett előmunkálatok haladása reményleni engedi, hogy nehány év alatt a jelzett catalogusból egy harmincz íves kötetet közrebocsáthatunk.

A kézirattár gyarapodására nézve mindenekelőtt ki kell emelnem azon gyűjtemény beosztását, mit a közoktatásügyi m. kir. miniszterium könyvtárunk számára, a Nemzeti Múzeum dologi kiadásainak rovatából 2008 frt értékben eszközölt. E gyűjtemény az 1882-ik évi budapesti országos könyvkiállításon bemutatott legnevezetesebb kéziratok, Corvin-codexek, régi magyarországi nyomtatványok és kötések jellemző czimkép másolatait tartalmazza. Ez a legnagyobb vásárlás, mit a könyvtár a Nagy István-féle kézirat és oklevélgyűjtemény megszerzése óta tett. Ezzel könyvtárunkban egy nagy fontosságú gyűjteménynek vettetett meg alapja, mely időről-időre gyarapítva és kiegészítve hivatva lesz a hazai és külföldi könyvtárakban levő magyarországi vonatkozású középkori kéziratok és régi magyar ritka nyomtatványok és kötések jellemző díszlapjait a kutató közönségnek hű hasonmásban feltüntetni s állandó gyűjteménye leend

a hazai művelődéstörténet régi emlékeinek. Ezen gyűjtemény 470 fölvételben, 960 fénykép-másolatot és 470 anyaképet tüntet föl.

A kézirattár részére tett ajándékok közül kiemelendőknek tartom:

1. Tizennégy kötet XVIII. századbeli latin és magyar kézirat a hazai történelemre vonatkozó collectaneákkal. Ajándékozta Széll Farkas. királyi táblai pótbiró Budapestről.

2. Bognár Ignácz dalszerzeményeinek partiturája I köt. Szerző ajándéka.

3. Dr. Karvassy Ágoston összehasonlító szótára. 4 kötet. Szerző ajándéka.

4. Tompa Mihály Horváth Lajoshoz 1865-ben novemberben írt költeményének eredeti kézírata — ajándékozta Farkas Kálmán országgyülési képviselő.

5. Corpus Juris hungarici, abc rendben. Irta Mansperger Frigyes. III folio kötet. Ajándékozta Madarász Zsigmond háztulajdonos Budapesten.

•Kötelességemnek ismerem e helyen is a hazafias adományozóknak a könyvtár részéről hálás köszönetemnek kifejezést adni.

A vétel útján szerzett kéziratok közül kiváló említést érdemelnek a következők: 11 kötet magyar és latin collectanea a XVIII. századból; 2 magyarhoni emlékkönyv eredeti név bejegyzésekkel és kézi rajzokkal a XVII., XVIII. századból; Sammlung jener Briefe welche der Graf Fidél Pálffy bei Gelegenheit der mit dem Erzherzog Josef Palatin im Jahre 1819 in Italien gemachten Reisen an seine Frau geschrieben hat. Egy kötet másolat, 4-rét 826 lap; Sancti Hieronymi et S. Augustini nonnullae Epistolae czímű XI. századbeli latín kézírat; három kötet collectanea Transylvanica, XVIII. századb. latín és magyar kézírat; A successióról való kolozsvári tractatusok 1603-ból, XVII. századb. kézírat; három színes kézi rajz a pármai Corvin-codex három díszlapjáról.

Mindezen kéziratok nagybecsű adatokkal gyarapítják a hazai történetírást; a Corvin-codexekről vett kézirajzok és fényképmásolatok pedig kézirattárunk ilynemű gyüjteményét felette gazdagítják.

A levéltári gyüjtemény a minő lendületet vett néhány év óta, ugyan oly mérvben szaporodott a lefolyt munkaév alatt is, s mert az a hazai történet írásnak egyik legkiválóbb forrása, tudósaink által nagymértékben használtatik, melynek bő adatairól tanúskodhatnak, a magyar tudományos akadémia, a történelmi társulat, a heraldikai és genealogiai társulat kiadványai; a becses és nagy tömeg felhasználása czéljából szervezett rendezése a levéltárnak következetesen folytattatván, az elmúlt évben teljesen befejeztetett az Eszterházy Dániel-féle levéltár rendezése és felállítása, úgy szintén a gróf Rhédei család levéltára is. A most említett levéltár a múlt évben tétetvén át a muzeumi könyvtárba, ezzel már a 11-ik levéltár jelezhető, mely az egyes családok részéről, örök letéteményképen e könyvtárban helyeztetett el. A kis-rhédei Rhédei grófok levéltára jelentékeny szaporulat gyüjteményünkben, mely körülbelől 6000 darabot tartalmaz, melynek átvételét Fejérpataky László levéltárnok eszközölte. Sajnos, hogy e levéltárnak legrégibb oklevelei az Árpád-házból és az Anjou-uralkodásból hiányoznak, s a mohácsi vészt megelőzőleg alig tartalmaz néhány darabot; annál gazdagabb azonban a XVI és XVII. század okleveleiben és missilisekben, s ezek Erdély mívelődési és beléletére igen fontosak, és élénk világítást vetnek. A többi szerzemények közül kiemelendő azon 600 darab oklevél, melyek a már előbb tulajdonunkba esett Fáy-levéltárt kiegészítik, továbbá 99 darab levél, melyek az 1848—49. évi szabadságharczban szerepelt kiváló férfiak élettörténetéhez igen becses adatokat tartalmaznak. Megemlítendő egy 484 darabból álló oklevél-gyüjtemény, mely 5 darab Árpádkori, 25 drb XIV. századi és 23 darab 1400—1526 dátumú oklevelet tartalmaz, s mely csekély kivétellel kiadatlan oklevelekkel gyarapította gyüjteményünket. Levéltárunk egyik legnagyobb fontosságú szerzeménye azonban azon harmincz darab oklevél, mely a levéltár részére Halm Károly müncheni könyvtárnok gyüjteményéből árverés útján szereztetett meg, s a XVII. század első felének mozgalmas éveiből való érdekes történeti adatokat tartalmaz.

A már majdnem nyolczvan ezeret tartalmazó levéltári anyag kihasználása, történetírásunk szempontjából kivánatossá teszi egy nyomtatott index elkészítését, mely rövid, de teljesen tájékoztató

regestákban egyelőre a mohácsi vészig terjedő anyagot foglalná magában, mely munka kiadásának szükségére és fedezésére a magas miniszterium érdeklődése felhívandó lenne, annál is inkább, minthogy Fejérpataky László levéltárnok, ki a mű elkészítésével megbizandó lenne, diplomatikai és paleographiai készültségével teljes garantiát nyujthat oly munka elkészítésére, mely az igényeknek minden irányban megfelelni képes leend.

A lefolyt munka évben a könyvtár összes anyagának gyarapodását a következő számok tüntetik föl.

A) Nyomtatványok.

Vétel	385	darab
Ajándék	113	»
Köteles példány	1908	»
Összesen:	2406	darab

B) Kéziratok.

Vétel	24	darab
Ajándék	23	»
Összesen:	47	darab

C) Kézirajzok és kézirat fénykép másolatok.

Vétel	27	darab
Összesen:	27	darab

D) Oklevelek.

Vétel	1323	darab
Ajándék	6046	»
Összesen:	7369	darab

Főösszeg:

Vétel	1759	darab
Ajándék	6182	»
Köteles példány	1908	»
Összesen:	9849	darab

Ehhez járúl még a magas miniszterium által vásárolt		
fénykép gyüjtemény	470	darab
fénykép matrizzák	470	»
Összesen:	940	darab
Az összes szaporodás főösszege tehát	10,789	darab
Az összes vásárlatokra és könyvek kötésére fordíttatott	5027	frt 91 kr.

A havonként összeállíttatni szokott statistikai kimutatások a könyvtár látogatóiról, és az azok által használt könyvtári anyagról, a következő számokat fejezik ki:

Könyvtár látogató volt . .		21,202	
Használtak:	kéziratot . .	1618	darabot.
»	nyomtatványt .	41,479	»
»	oklevelet . .	3187	»

Legtöbb látogató volt november hóban — 2698 egyén; legtöbb kéziratot használtak juliusban 371 drb., nyomtatványt novemberben 8246 drb., oklevelet májusban 495 drb., legkevesebb látogató volt augustus hóban, midőn az egyetemi szünet és könyvtári nagy tisztogatás van, 75 egyén, legkevesebb kéziratot használtak szeptemberben 48 drb; nyomtatványt juliusban 182 drb; oklevelet augustusban 65 darabot.

Hazai tudósaink közül tudományos kutatások és tanulmányozások czéljából majd állandóan, majd csak időlegesen a következők látogatták könyvtárunkat: Fraknói Vilmos, Wenzel Gusztáv, Jakab Elek, Goldziher Ignácz, Nagy Imre, Géresy Kálmán, Pesty Frigyes, Zsilinszky Mihály, Volf György, Beöthy Zsolt, b. Radvánszky Béla, id. Szinnyey József, Ballagi Aladár, Thaly Kálmán, Nagy Iván, Szabó Károly, Haan Lajos, Henszelmann Imre, b. Nyáry Albert, Rómer Flóris, Szilágyi Sándor, Károlyi Árpád, Szalay József, Thallóczy Lajos, Nagy Gyula, Ábel Jenő, Gelich Richárd, Hermann Ottó, Jókai Mór, Gyulai Pál, Salamon Ferencz stb., a külföldiek közül meglátogatták a könyvtárt: Gangelbauer Coelestin bécsi érsek, Grot szentpétervári tanár, Vaszilceff moszkvai tanár, Idmon orvos Finnországból, Snellmann mérnök Finnországból.

Az évek óta ápolt összeköttetéseinket a külföld legelőbbkelő 26 könyvtáraival, a lefolyt évben is föntartottuk, mi hazai tudományunk érdekéből a könyvkölcsönzések viszonos szolgálatában nyilatkozik.

Könyvtárunk szaporitását az egyes hazafias adományozókon kívül 14 hazai, és 4 külföldi culturális intézet támogatta küldeményeivel.

A könyvtár tiszti személyzete hivatalos teendőin kívül az irodalom terén is számbavehető munkásságot fejtett ki a különféle szaktudományok terén, mit a következőkben van szerencsém fölsorolni:

I. Majláth Béla könyvtárőr.

1. Hungaricák a bécsi könyvkiállításon: Magyar Könyv-Szemle 1882. foly. I. füzet.

2. A hajduk kibékítési kisérlete Ináncbon 1607. Akadémiai Értek. II. oszt. X. kötet VII. füzet. 1882.

3. Galló Caesar követsége Ali budai pasánál 1605-ben. Századok 1882. foly. VII. füz.

4. A lánczhíd története. Budapesti Szemle. 1883. évfoly. I. füzet.

5. A felső vármegyék rendeinek gyülése Kassán 1683-ban. A Századokban és Történelmi Tárban. 1883. évf. Önállóan is megjelent.

6. Arany János levelei Petőfi Sándorhoz. Az Egyetértés 1882 és 1883. évfolyamában.

7. Péter alnádor pecsétje 1298-ból. Turul. 1883. évf. I. szám.

8. Egy Szepesmegyei városi jegyzőkönyv a XV. századból. Egyházművészeti Lapok. 1882. évf.

Szerkesztette a magyarországi Kárpát egyletnek 1882. évi évkönyvét mint szerkesztő társ.

II. Barna Ferdinand tiszt. könyvtárőr.

1. Észrevételek Vámbéry Árminnak »A magyarok eredete« czímű művére általjában. Az akadémiai értekezések sorában.

III. Csontosi János segédőr.

1. A budapesti könyvkiállítás latín kéziratai. Buda-Pest. 1882. Ivrét XI. 82 l.

2. Az esztergomi főegyházi könyvtár kéziratai. A Magyar Könyv-Szemle 1882. évfoly.

3. A krakkói Jagello könyvtár hazai vonatkozású kéziratai. Ugyanott.

4. A budapesti országos könyvkiállításról. U. o.

5. Egy kéziratban maradt magyar munka 1605-ből Olmüczben. Ugyanott.

Szerkesztette a »Magyar Könyv-Szemle« 1882. évi folyamát.

IV. Ifj. Szinnyei József őrsegéd.

1. A magyar nyelv rokonai. Budapest, 1883.

2. Kuuluuko Unkarin kieli suomalais-ugrilaiseen kieliheimoon? Helsingfors 1883.

3. A magyar nyelv eredete. Budapest, 1883.

4. Hat »magyarországi levél« az »Uusi Suometar« czímű helsingforsi finn lapban.

5. A mi jó atyánkfiai. A »Nemzet« 1883-ik évi 110-ik számában.

6. Észrevételek Szilassy M. czikkére a m. van, ven-ről: Magyar Nyelvőr. 1883-ik évf. 3 füzet.

7. Budenz József, a »Nemzet« 1883. évi 133-ik számában.

V. Fejérpataky László levéltárnok.

1. Az országos levéltár oklevél kiállítása. Magyar Könyv-Szemle. 1882. évfolyamában.

2. Krones Grundriss der österr. Geschichte. Ismerteti a Századok 1882. évfolyamában.

3. A magyar honfoglalás kútfői. Vasárnapi Ujság 1883-ik évfolyam.

4. A gróf Károlyiak oklevelei. Turul 1883. évf. I. szám.

Szerkesztette a »Turul« heraldikai és geneologiai szaklap 1883. évi folyamát.

VI. Horváth Ignácz írnok.

1. Magyarországi könyvészet: A Magyar Könyv-Szemle 1882. évfolyamában.

Végül még fölemlitenem kell a Magyar Könyv-Szemlét, mint a nemzeti muzeum könyvtárának szakközlönyét, mely a bibliographia és könyvtártani tudományok terén terjeszti az ismereteket, az 1882. évben hetedik évfolyamában van, de a melyből csak az I—IV-ik füzet jelent meg.[1]) Hogy a múlt évre hiányzó füzetek ki nem nyomathattak, annak sajnos oka abban lelhető, hogy a magas kormány által nyújtott 400 frtnyi segélyösszeg vajmi kevés a folyóirat föntartására, mert a 200 előfizető után járó összeg a magas ministerium által adott 400 frttal együtt elégtelen arra, hogy a nyomtatási költségek födözve legyenek, s az írók, kiktől a tudományos czikkek a folyóirat számára várhatók lennének, munkájokért épen nem díjaztathatnak, s félő, hogy könyvtárunk eme közlönye a magyar bibliographia egyetlen szakfolyóirata, a legszükségesebb költségek fedezetének hiányában végképen megszűnik; a mi pedig tett és még teendő tudományos szolgálatai érdekében kiváltképen a múzeumi könyvtár morális kárára, bibliographiánknak pótolhatlan veszteséget okozna. Legyen szabad ennek megelőzése czéljából Méltóságod érdeklődését odairányozni: hogy a magas ministeriumnál a »Magyar Könyv-Sz.« támogatására legalább 1000 frt évi dotatiót kieszközölni méltóztassék: így a füzetek pontos megjelenése biztosítva leend. S hogy a szerkesztés körüli fáradozás jutalmazva legyen, méltányosnak tartom, hogy a Magyar Könyv-Szemle szerkesztője, mint az minden más szakfolyóiratnál történik, évi 300 frt honorariummal díjaztassék a magas ministerium által.

Mély tiszteletem kifejezése mellett maradtam

Budapest, 1883. október 21-én

a Méltóságos igazgató úrnak alázatos szolgája

Majláth Béla,
könyvtárőr.

[1]) Azóta megjelent az 1882. évfolyam. V—VI. füzete és az 1883-iki folyam egészen. Szerk.

Vegyes közlemények.

— **Jelentés a Magy. Nemzeti Múzeum könyvtáráról.** A M. Nemzeti Múzeum könyvtára az 1883. év második felében, 2043 kötet és füzet nyomtatványnyal, 94 kézírattal, 396 oklevéllel és és levéllel, 503 fényképmásolattal (magyarországi kéziratokról vett) és 12 színes kézi rajzzal szaporodott; és pedig a j á n d é k ú l k a p o t t, 198 kötet nyomtatványt, 5 kéziratot, 16 oklevelet és levelet; vásárolt 418 kötet nyomtatványt, 89 kéziratot, 380 oklevelet és levelet, 503 fényképmásolatot és 12 színes kézirajzot. A beérkezett köteles példányok száma: 1427 kötet és füzet. Könyvek, kéziratok, oklevelek, fényképmásolatok, kézirajzok vásárlására és kötésre fordíttatott 2940 frt 03 kr. Ezenkivül a Ministerium a Múzeum dologi kiadásaiból megvásárolta az országos könyvkiállitási fényképgyüjteményt 2000 forintért. Az olvasók száma 8754-re ment, kik 16,657 kötet nyomtatvány, 462 kéziratot és 5901 oklevelet használtak. A könyvtár állapotáról egyébkint a könyvtárőr évi jelentése más helyen nyujt tájékozást.

— **Jelentés a budapesti tud. egyet. könyvtárának rendezéséről, gyarapodásáról és forgalmáról 1883-ban.** Nagyméltóságu Vallás- és Közoktatásügyi Miniszter úr! Kegyelmes Uram! Van szerencsém az egyetemi könyvtár 1883-iki gyarapodásáról szóló czímjegyzéket a legmélyebb tisztelettel ide mellékelve bemutatni.

Összefoglalva a gyarapodás eredményét, az egyetemi könyvtár részint adományozás, részint vásárlás útján 2666 munkával, 4184 kötetben, és 698 apró nyomtatványnyal szaporodott.

A vásárlás nagy részben az évi általányból eszközöltetett. Az egyes karok közül a hittudományi kar 155 frt 72 kr.; a jog- és államtudományi kar 1451 frt 24 kr.; az orvosi kar 1858 frt 79 krral járultak hozzá.

A legnevezetesebb adományozók voltak: a magas külügyi kormány a delegácziók összes nyomtatványait, az osztrák kormány az egyes koronaországok Törvény- és Rendeleti lapjait, a bécsi statisztikai hivatal kiadványait, a tengerészeti hatóság Évkönyveit, — továbbá a porosz, az olasz, a belga statisztikai hi-

vatalok összeállításaikat, a svéd, román és angol kormány külön nemü nyomtatványaikat, az országgyűlés mindkét háza, a magyar kir. kormány: jelesül a vallás- és közoktatási, belügyi, honvédelmi, kereskedelmi, igazságügyi miniszteriumok kiadványaikat, a törvénykönyveket, rendeletek tárát stb. voltak szivesek megküldeni.

Az országos statisztikai és Budapest fővárosi statisztikai hivatalok, a magy. kir. földtani intézet nagybecsü adományokkal gyarapították intézetünket.

Az egyetemek közül az utrechti, zürichi, freiburgi, amsterdámi, kolozsvári egyetemek tudori értekezéseiket küldték be. Az Akadémia dei Lincei az »Atti«-k megküldését folytatta. A magy. Tud. Akadémia, a bécsi cs. Akadémia összes kiadványaikkal ajándékoztak meg. Ezenkívül nagybecsü adományokat nyertünk a Franklin-Társulattól, Gazdasági Egyesülettől, az aradi, budapesti, állami és egyetemi, debreczeni, komáromi, kecskeméti, pozsonyi nyomdáktól.

Egyesek közül Bükk László több becses munkát és apró nyomtatványt, továbbá dr. Medveczky Frigyes 30, Halmágyi Sándor 5, Marinescu 9, Cipariu 1 munkát ajándékoztak intézetünknek.

A mi a rendezés munkálatát illeti, ez évben még mindig a theologiai könyvtár felvételével foglalkoztunk. De nem fejezhettük be ez osztályt még most sem egészen, mert az számarányilag is legnagyobb s maga a felvétel munkája is legnehezebb. Azonban bár még most is óriási munka van hátra, annak, mondhatni legnehezebb része: a negyedrétek és foliók; de alapos a remény, hogy a személyzet kitartó szorgalma s megfeszített munkássága lehetővé teendik, hogy nehány hónap múlva a befejezést jelenthetem.

Valóban Kegyelmes uram, magam is értem, hogy e szak felvétele hosszúra nyult, hosszabbra, mint azt előre kiszámítottam. S ha a személyzetnek más teendői nem szaporodtak volna meg óriási arányban, ha más nemü halaszthatatlan dolgok nem tartóztatták volna fel a munkálatot, már jóval hamarább uraivá lettünk volna az anyagnak. De a mult évi könyvkiállítás az erő jelentékeny részét vette igénybe. Az egész föl nem vett anyagot át kellett kutatni s ezáltal a felveendő könyvek még jobban összezavarodtak mint azelőtt is voltak.

S ehhez járul a hivatalos teendők nagymérvű szaporodása: ez évben, Kegyelmes uram, az olvasók száma megkétszereződött, s a vidékre és külföldre küldött könyvek száma megnégyszereződött. De a közönség kiszolgálása s a vidéki postulátumok teljesítése halaszthatatlan volt.

Exczellencziád intenczióinak akkor véltem legjobban megfelelhetni, ha minden erőmet oda irányoztam, hogy az egyetemi könyvtár az legyen, a minek lennie kell, olyan közművelődési factor mely hivatását e részben is betölti. Hiszen csak ez igazolja azt az áldozatkészséget, melylyel Exczellencziád annak minden jogos igényét teljesíteni sietett. S ha e részben Exczellencziád igyekezetemet kegyes volt támogatni, nem habozok kimondani, hogy az, ki hivatva volt Exczellencziádnál közvetitni, az egyetem új nagyés rectora: Szabó József, legkészségesebben tette azt. — Belátta és méltányolta ő, hogy a könyvtár, új szervezetében már is jelentékeny közművelődési factorrá lett. Már az a körülmény, hogy nemcsak a téli, hanem még a nyári hónapokban is gyakran megtörtént, hogy a három olvasó helyiség nem volt képes befogadni az olvasni és dolgozni akarókat, mutatta, hogy a nagyteremre nézve az olvasási órák számát meg kellett szaporítani. Igy történt azután, hogy Exczellencziád rendeletére a nagy terem is a délelőtti órákon megnyittatott, s ez d. e. két, d. u. 5, összesen hét óra hosszant volt nyitva; míg összesen a kerekszobával együtt, a dolgozni kivánók 8 órán át használhatták a könyvtárt. Oly liberálitás ez Kegyelmes uram, mely Európában egyetlen egy könyvtárnál sincs ily mértékben alkalmazva.[1]) Ez természetesen a személyzet szaporítását vonta maga után s ennek következtében Exczellencziád kegyes volt a személyzet számát egy tiszttel és egy szolgával szaporítani.

[1]) Tudomásunk szerint számos európai könyvtár létezik, melyek naponkint nem nyolcz, de tiz, sőt 11 és 12 órán át nyitva vannak Kiemeljük a párizsi nemzeti, a S. Geneviève, Mazarin és Académie-féle könyvtárakat, melyek reggel 10 től este 10-ig és 11-ig vannak nyitva. Az oxfordi egyetemi és a pétervári császári könyvtárban az olvasási órák 9-től reggel egész este 10-ig tartanak A nápolyi borbonicában reggel 9-től délután 3-ig és délután 5-től este 10-ig lehet dolgozni. A legtöbb német és olaszországi nagy könyvtárban az olvasási órák száma: 7. Megjegyezzük különben, hogy a németországi könyvtárak nem a lectoriumra, hanem a könyvek házi használatára, a kikölcsönzésre fektetnek fősúlyt. Így van a berlini könyvtárnak átlag naponkint 200—300 olvasója, míg a kikölcsönzött könyvek kötetszáma a 300000-et meghaladja. Egyébiránt e tárgyra alkalmilag még visszatérünk. Szerk.

Hogy ez a rendezési munkálat gyorsítására is befolyással volt, az eredmény megmutatta.

De az ez által már eddig is elért eredmény igazolta a ráfordított fáradságot. A mennyire az anyagot már eddigelé is átpillanthatom, oly kincs rejlik a theologiai könyvtárban, mely ritkítja párját. Midőn az akadémia Szabó Károlyt a magyar könyvtár második részének kiadásával megbizta, ismét beható kutatás alá kelle venni épen ezt a rendezetlen anyagot. S csakugyan a hazai nyomtatványoknak egy újabb sorozata került ki, mely igen szépen egészíti ki a könyvkiállításon bemutatottat.

Nem kisebb eredmény ennél az is, melyet fennebb már röviden jeleztem, hogy az egyetemi könyvtár ma egy csomó hazai és külföldi intézettel összeköttetésben áll. A középiskolák újjászervezése következtében, folytonosan szaporodik azon tanároknak a száma, kik nemcsak a tanügynek, hanem az irodalomnak is szolgálnak. De a vidéki könyvtárak nem képesek igényeiknek megfelelni, s az ilyenek igazgatóságaik utján az egyetemi könyvtárt veszik igénybe. Alig van az országnak olyan intézete, melyből postulatumokkal ne fordulnának hozzánk. Ezenkívül pedig részben a vidéki, de leginkább a fővárosi írók, a külföldi könyvtárakból is hozatnak codexeket s olyan ritkább munkákat, melyek egy hazai könyvtárban sem találhatók fel. Egy kis kimutatás, Kegyelmes uram, igazolja, hogy az egyetemi könyvtár e részben is igyekszik betölteni feladatát, hogy a közművelődés factora legyen. Ugyanis a mult évben a ha ai tanintézetek közül 38-nak 98 izben kölcsönzött ki az egyetemi könyvtár tudományos használatra könyveket, a külföldi könyvtárak és helybeli tudósok és egyetemi tanárok közti közvetítést pedig a következő intézeteknél eszközölte; u. m.:

a bécsi cs. kir. udvari könyvtárnál, a bécsi kir. egyetemi könyvtárnál, a czernoviczi cs. kir. könyvtárnál, a berlini kir. könyvtárnál, a gráczi cs. kir. egyetemi könyvtárnál, a braunschweig-lüneburgi herczegi könyvtárnál, a baseli egyetemi könyvtárnál, a göttingai kir. egyetemi könyvtárnál, az innsbrucki cs. kir. egyetemi könyvtárnál, a kopenhágai kir. egyetemi könyvtárnál, a krakói cs. kir. egyetemi könyvtárnál, a lipcsei kir. egyetemi könyvtárnál, a müncheni kir. udvari állami könyvtárnál, a prágai cs. kir. egyetemi könyvtárnál, rakoviczi cs. kir. főreál-

tanodánál (Csehországban), a strassburgi cs. kir. egyetemi könyvtárnál.

A helybeli forgalmat a túllapon levő táblázat mutatja ki.

Végül, Kegyelmes uram, szükségesnek láttam a függelék s a dolgozó terem mellett fölállított segédkönyvtárról az annak kezelésével megbizott Kudora Károly másodtiszt által jegyzéket készíttetni, s azt mint függeléket e kötethez mellékelni, a dolgozó közönség tájékoztatása végett.

S ezzel Kegyelmes uram hálás köszönetem fejezve ki, azon támogatásért, melyben Exczellencziád a könyvtárt részesíteni kegyeskedett s azon igérettel, hogy azt jövőre is kiérdemelni igyekezünk, maradok

Nagyméltóságodnak

Budapest, 1883. deczember 31-én

alázatos szolgája

Szilágyi Sándor,
az egyetemi könyvtár igazgatója.

Az egyetemi könyvtár forgalma 1883-ban.*

Hó	Hány nap volt nyitva	Olvasók száma.	A használt művek sz.	Az olvasók átlagos sz.	Legtöbben voltak	Legkevesebben voltak
Január	30	3086	3617	103	jan. 31. 139.	jan. 6. 49.
Február	28	3252	3839	110	febr. 27. 149.	febr. 6. 41.
Márczius	22	2262	2639	103	márcz. 7. 141.	márcz. 18. 53.
Április	30	2592	3199	86	ápr. 11. 109.	ápr. 1. 69.
Május	26	1581	1848	61	máj. 4. 86.	máj. 16. 18.
Junius	14	398	478	28	jun. 2. 47.	jun. 14. 10.
Septemb.	21	2182	2510	104	szept. 25. 177.	szept. 10. 6.
Október	31	4590	5389	148	okt 6. 191.	okt. 4. 34.
Novemb.	30	4923	6050	162	nov. 24. 226.	nov. 29. 73
Deczemb.	27	4411	5016	163	decz. 4. 229.	decz. 30. 50
Összesen	259	29277	34585	113	decz. 4. 229.	szept. 19. 6.

A házon kívül 1470 kikölcsönző 3312 művet használt.

* Junius 15-től szeptember 10-ig a könyvtár olvasó-terme zárva volt.

— **A Magyar Tudományos Akadémia könyvtárának állapota, gyarapodása és használata 1883-ban.** A könyvtár rendezése ez évben is jelentékenyen előre haladt. A mult évig 45 szak volt rendezve, melyekről inventarium és betűrendes katalógus készült. Ez 1883-ban három szakkal szaporodott, melyek közül a régészeti szak lajstromozása befejeztetett, ebben a katalogizált munkák száma: 970.

Mint teljesen új szakok járultak ezekhez: a theologiai szak 800 munkával, és a gazdászati (magában foglalva a gazdaság, ipar, és kereskedelemre vonatkozó munkákat) 530 munkával. Ezen szakoknak kiegészítése a jövő évre maradt.

Azonban a lajstromozás nemcsak a föntemlített szakokra szorítkozott; hanem kiterjedt azon munkákra is, melyek beköt tetésök után a megfelelő rendezett szakokba állíttattak katalogizálatlanul.

Remélni lehet, hogy egy-két év mulva elkeszül a könyvtár szakszerinti rendezése és katalogizálása, s azután egy általános betűrendes czédula-catalogus elkészítése lesz a könyvtárnokság kiváló gondja.

A kézirattár rendezése befejezéséhez közeledik.

A könyvtár gyarapodása 1883-ban a járulék napló szerint következő:

	munka	kötet	füzet
136 külf. akadémiával, külföldi és hazai tudom. társulattal folytatott csere utján érkezett	275	318	170
Magánosok ajándékából	139	75	83
38 nyomda köteles-példányaiból	479	249	366
Az Akadémia saját kiadásaiból	54	50	98
Vásárlás utján	357	543	60
Az 1883. évi összes szaporodás tehát:	1304	1235	777

és 4 térkép, mely számba azonban a 110 külföldi és hazai folyóirat nincs fölvéve.

A kézirattár is szaporodott. Ajándékul kapott az Akadémia Nagel Adolf, Karvasy Ágost és Gaál Ernő uraktól becses kéziratokat, ez utóbbitól eredeti Csokonai kéziratokat, melyekből 12 kötet rendeztetett. — Ezeken kívül Kancz Zsigmond úrtól Linzből értékes Bacsányi emlékeket kapott.

A könyvtár olvasótermében 1883. évben 9852 egyén 14,805 munkát használt; házon kívül 163 egyén 1129 könyvet kölcsönzött ki. Összesen tehát 10,981 egyén 14,545 könyvet használt.

H. A.

— **A múzeumi könyvtár kéziratgyűjteményének** félévi gyarapodásából kiemeljük a következő ajándékokat és vásárlásokat: Grósz Sámuel fáji birtokos úr (Abauj-Tornamegye) 2 kötet XVIII. századbeli Ugocsa megyei törvénykezési magyar jegyzőkönyvet ajándékozott könyvtárunknak; özvegy Zsoldos Ignáczné urnő Zirczről pedig 1 kötet magyar vonatkozású latin, magyar és német nyelvű XVIII. századbeli kézirat felajánlásával gyarapította gyűjteményünket. A vásárlásokból különös említést érdemelnek: Néhai Kertbeny Károly bibliographiai jegyzetei és naplói összesen: 55 kötet. Ezekből kiemelendők: 1. Jókai M. levelei Kertbenyhez német nyelven, műveinek német kiadása tárgyában. 2. Kertbeny fordításai Jókai műveiből. Töredékek. 3. Kertbenynek következő munkái: Petőfi életére s műveire vonatkozó jegyzetek; Jókai életére s műveire vonatkozó jegyzetek. 4. K. levelei különböző hazai intézetekhez és magánosokhoz. 5. K. vegyes tárgyú magyar vonatkozású jegyzetei. 6. K. bibliographiai jegyzetei. 7. K. autobiographiai töredékei. 8. K. vegyes tárgyú nagyobb dolgozatai. 9. K. Die älteste Dramen-Literatur in Ungarn. (Megjelent nyomtatásban magyar nyelven.) 10. K. Ueber die Ereignisse von 1848—49. 11. Magyar művek fordításai. Töredékek. 12. K. levelezése külföldi tudósokkal, írókkal és könyvkiadókkal; u. m. Bowring, Otto Janke, Dr. Gustav Jäger, Otto Spamer, Carl's Röttger's Hofbuchhandlung, Ahn's Verlagsbuchhandlung, Alfred Meiszner, Reclam's Verlagsbuchhandlung, le prince Crouy-Chanel, Paul Lindau, Redaction des Bazar's, Gegenwart, Globus, Ausland stb. Britihs Muzeum; Acad. heraldic. Italienne; Germ. National Museum stb. Továbbá: egy magyarországi vonatkozású 33 kötetből álló kéziratgyűjtemény, mely a következő XVII XVIII. sz. történeti és közjogi kéziratokat tartalmazza:

1. Instantiae in negotio religionis Suae Maiestati Sacratissimae exhibitae. Ab a. 1726—1793. Tomi II. in fol. min. et majori. Lat. 2. Resolutiones regiae in iuridicis interventae. Ab a 1753 usque ad a. 1786. Fol. Lat. et Germ. 3. Resolutiones regiae in contributionis negotio interventae. Ab a. 1757—1787. Fol. Lat. et Germ. 4. Idea juris hungarici universi. Fol. Lat. 5. Illgonis Jus Patriae per Samuelem Artner Ginsii Anno 1793 terminatum. Fol. Lat. 6. Praejudicia Exc. Curiae per Sam. Artner. Ginsii A. 1794. descripta. Fol. Lat. 7. Acta et Diarium Diaetae Ann. 1764 et 1775. Fol. Lat. 8. Diverse Satyren (Vexa [tio] dat intellectum, Apologia eiusdem etc.) A. 1764. Fol. Lat. 9. Formularia Litterarum Testimonialium, Repraesentationum et Correspondentiarum, pro usu quotidiano. Fol. Lat. 10. Collectanea diversa religionaria. Sec. XVII—XVIII. Fol. Lat. et Germ. 11. Resolutiones regiae in publico-politicis. Tom. I. et II. Ab a. 1783—1787. Fol. Lat. et Germ. 12. Resolutiones reg. in neg. relig. emanatae. Tomus I et II. Ab a. 1692—1792. Fol. Lat. 13. Intimata, Ideales seu Generales Dispositiones in puncto Quant. Contributionalis. Fol. Lat. 14. Acta religionaria XIII. oppidanos Scepus. concernentia. Sec. XVI—XVIII. Fol. Lat. et Germ. 15. Sententiae tabulares, ex criminine laesae Majestatis convinctorum et Anno 1795 die 20 May et 3. Junii Budae infra Fortalitium in Prato Fortalitii Comendantis executorum. Comparavit Martinus Fekete de Galantha. Fol. Lat. et Hung. 16. Relatio Deputatorum Leutschoviensium in diaeta anni 179⁰/₁. Fol. Lat. 17. Observationes in Tripartitum Opus Juris Hungarici, per Commissionem Systemat... A. 1717 Posonii elaboratae. Fol. Lat. A pag. 491 usque ad finem folia sunt abrasa. 18. Decisiones curiales et iuridica miscellanea. De annis 1769—1770. Fol. Lat. 19. Juridica miscellanea. Sec. XVII—XVIII. Fol. Lat. 20. Tractatus de processibus Fori Comitatensis. Fol. Lat. MS. Sec. XVIII. 21. Relatio in neg. relig. Fol. Lat. MS. Sec. XVIII. 22. Opus juridicum decisionum seu Praejudiciorum Curialium. A. 1769—1770. Fol. Lat. 23. Praxis seu Forma Fori Septemviralis. Fol. Lat. MS. Sec. XVIII. 24. Jus ecclesiasticum. Quart. Lat. MS. Sec. XIX. (A. 1807). 25. Opusculum de Regno Hungariae et

Provinciis eidem iunctis. Quart. Lat. MS. Sec. XVIII. 26. Isagoge sive Nucleus Jurium Consvetudinariorum Regni Hungariae, alphabetico ordine pro itinerantibus conscripta. A. Dni 1648. Quart. Lat. 27. Diaria Incl. Tabulae Reg. Judic. Annorum 1752—1754 et 1762. Quart. Lat. 28. Manuscripta B. Urbarii et altissimarum Resolutionum eatenus editarum. Quart. Lat. 29. Cynosura Juris Hung. Patrii. Quart. Lat. 30. Historia Regni Hungariae. A. 1792. Quart. Lat. 31. Breviarium juris hungarici. Quart. Lat. MS. Sec. XVIII. 32. Status Regni Hungariae Geographicus etc. Quart. Lat. MS. Sec. XVIII. 33 Observationes in Tripartitum. Oct. Lat. MS. Sec. XVIII.

— **A magyar Nemzeti Muzeum levéltára** 1883. évi julius havától az év végéig

ajándék utján	16
vétel utján	380
Összesen:	396

darabbal szaporodott.

A vétel utján szerzett oklevelek közül kiemelendők különösen a következők: Halm Károly néhai müncheni könyvtárnok hagyatékából árverés utján ujabban tizenkét darab eredeti levél szereztetett meg Bethlen Gábor, Barcsay Ákos stb. erdélyi fejedelmektől; e gyüjtemény a Halm-féle collectioból előbb megszerzett nagy országos fontosságú eredeti leveleket a legszebben egészíti ki. Szintén Erdély történelmére vonatkozik egy másik 313 darabból álló gyűjtemény, mely az erdélyi belkormányzatnak 1711—1738. közti időszakára tartalmaz nagybecsű adatokat. E levélgyüjtemény gróf Kornis Zsigmond Erdély kormányzójához és gr. Kornis István főkormányszéki tanácsoshoz és tartományi főbiztoshoz írt leveleket foglalja magában, s épen azon korra, III. Károly korára, derít világot, mely az újabb kor időszakai közt a legkevésbbé ismeretes.

Az ajándék útján szerzett oklevelek közül kiemeljük a kismartoni sz.-ferenczrendű zárda ajándékát, egy könyvtáblából kifejtett 1478-iki oklevelet, mely átiratban Árpádkorit tartalmaz, és végre a m. kir. ipar- és kereskedelemügyi ministerium küldeményét, mely másolatban az összes munkácsi czéhek privilegium-leveleit tartalmazza, ezzel a levéltár egy hézagát töltvén be.

— **Fényképmásolatok régi hazai kéziratokról.** A »Magyar Könyv-Szemle« 1882-iki folyamában jelentettük, hogy a vallás- és közoktatási magyar királyi miniszterium a budapesti országos könyvkiállítási fényképgyűjteményt, mely a kiállított Corvin-codexek, hazai vonatkozású kéziratok, magyar nyelvemlékek s egyéb ritkaságok díszlapjairól 470 fényképmásolatot s ugyanannyi anyaképet foglal magában, a Nemzeti Múzeum könyvtára számára megvásárolta. Ugyanakkor azon nézetünknek adtunk kifejezést, hogy a miniszterium ezen fényképmásolatok megszerzésével oly gyűjteménynek vetette meg alapját könyvtárunkban, melynek hiányát régen éreztük s mely, ha évről-évre rendszeresen gyarapíttatik és kiegészíttetik, hivatva lesz idővel a magyarországi történeti és művelődéstörténeti forrásoknak legnevezetesebb lapjait sikerült hasonmásokban feltüntetni s hű tükre leend a hazai történetirás legnevezetesebb emlékeinek. Ezen közlésünk kiegészítéseül örömmel jelenthetjük, hogy ezen fényképgyűjteményt a Nemzeti Múzeum könyvtára 1883-ik év második felében jelentékenyen gyarapította, a mennyiben a wolfenbütteli Corvin-codex díszlapjairól 25, s az erlangeni Corvin-codex díszlapjairól 8 fényképmásolatot csináltatott, mi által a gyűjteményében levő magyarországi vonatkozású régi kéziratok másolatainak száma a már régebben birt hasonló másolatokkal együtt épen 603-ra emelkedett.

— **Könyvkiállitás Brassóban.** Luther születésének négy-százados évfordúlója alkalmából a brassói ev. gymnasium szűkebb körű könyvkiállítást rendezett, közszemlére tevén ki a gymnasiumi könyvtár azon műveit, melyek a reformatio irodalmának termékei. E sorozatban természetesen első helyet foglaltak el Luther és társainak munkái, melyek a nevezett könyvtárban meglehetős számmal találhatók. Hogy azonban e kiállítás annál érdekesebbé s tanúlságosabbá váljék, fűztek hozzá némi helyi érdeket is, a mennyiben a nagy nevű német reformátorok művei mellé kiállították Brassó város két reformátorának, Honternek és Wagner Bálintnak meglevő műveit is, úgy, hogy a szemlélő együtt láthatta mindazon irodalmi műveket, a melyek egyfelől ama nagy szellemi forradalom gyúpontjában, másfelől pedig az eszmék kisugárzása folytán távol Erdély határán keletkeztek.

A kiállított művekről a gymnasium derék könyvtárnoka, Grosz Gyula pontos jegyzéket adott ki, következő czímmel: Katalog der von der Kronstädter Gymnasialbibliothek bei der 400 jährigen Luther-Feier in Kronstadt ausgestellten Druckwerke aus dem Reformationszeitalter. Von Julius Grosz Bibliothekar. Kronstadt. 1883. Druck u. Lith. v. Joh. Gött & Sohn Heinrich X, 64 l.

E kis füzet valóban megérdemli, hogy róla néhány szóval megemlékezzünk. Izléses kiállítása becsületére válik a nyomdának, melyben készült. Figyelmünket e részben különösen a czímlap vonja magára, melynek ódon díszítése egy XVI. századi brassói nyomtatványból. Honternek Rudimenta Cosmographica (Brassó. 1541 és 1542.) cz. munkájából van véve. A mi a tartalmat illeti, készséggel elismerjük, hogy e kis füzet e részben is kielégiti a várakozást. Rövid bevezetés nyitja meg, a mely rámutat azon szoros kapcsolatra, mely a szász föld kiválóbb férfiait a nagy német reformátorokhoz fűzte; továbbá meg ismertet a gymnasiumi könyvtár alapításának s gyarapodásának főbb mozzanataival. Maga a tulajdonképeni jegyzék a kiállított műveket szerzőik szerint csoportosítva sorolja fel, s a ritkábbakat történeti és irodalomtörténeti jegyzetek kiséretében mutatja be. Az egész sorozat nyolcz fejezetre van osztva, melyek közül öt a németországi munkákat, a három utolsó pedig a hazaiakat foglalja magában. Tájékozásúl adjuk a következő statisztikai kimutatást. A katalogusban van:

I.	Dr. Martin Luther munkáiból .	58	kötet és füzet.
II.	Philipp Melanchton » .	31	» » »
III.	Desiderius Erasmus » .	10	» » »
IV.	Vermischte Schriften	53	» » »
V.	Psalterien, Missalien, Bibeln . .	20	» » »
VI.	Johannes Honterus munkáiból .	31	» » »
VII.	Valentinus Wagner	19	» » »
VIII.	Vermischte Vaterländische Schriften	37	» » »
	Összesen:	239	kötet és füzet.

Nem lehet czélunk e sorozatot közelebbről ismertetni; elég legyen csak annyit jegyezni meg, hogy a brassói könyvkiállitási

jegyzék a brassói ev. könyvtárnak és könyvtárnokának egyaránt becsületére válik. Mi pedig örömmel registráljuk azt, mint adalékot a hazai bibliographiai irodalom haladásához, mely nemcsak a bemutatott ritkaságokról, hanem a 25,000 kötetből álló brassói könyvtárról is nyújt a tudománybarátoknak tájékozást.

— **A „Magyar Kurir" történetéhez.** A XVIII-ik század magyar hirlapirodalmának egyik legtekintélyesebb vállalata volt Szacsvay Sándor Magyar Kurir czímű hirlapja, az első bécsi magyar újság, mely megindulása után nemsokára oly nagy népszerűségre vergődött, hogy Magyarország, sőt Erdély legtávolibb vidékein is el volt terjedve. A lapról szóló bibliographiai feljegyzések nyomán annyit tudtunk, hogy 1-ső száma 1787. január 3 án adatott ki Bécsben. Szacsvay előbb Pozsonyban működött mint hirlapíró a Magyar Hirmondó-nál, az első magyar lapnál, kezdetben mint munkatárs, később mint a lapnak szerkesztője, akkori néven »írója.« 1786 közepén meghasonlásba jutott Paczkó Ferencz nyomdászszal s visszavonult a laptól. Tállyay Dániellel egyesülve egy új lapot akart kiadni Pozsonyban Magyar Kurir czímen. Az előfizetési felhivást közös aláírásukkal ellátva ki is adták, benne a szerkesztő a többek között kijelenti önmagáról, hogy »Szatsvay Sándor a már két esztendőktől fogva volt Pozsonyi M. Hirmondó-nak Irója ezen székből kikelvén, minek utánna ennek porát még tsak sarujiról is le verte volna egy Magyar Kurir név alatt megjobbított Ujságok Iró pennáját vette kezébe; melynek ezután nem tsak Irója, hanem alább kinevezett Tiszti társával (Tállyay Dániel) együtt kiadója és mindene lészen.«

Társa, Tállyay folyamodott hirlapengedélyért, mely bár megtagadtatott, minthogy Pozsonyban akkor két hirlapszabadalommal biró nyomdász volt már, — kik nem is késtek az új vállalat gyanúsításával és megakadályozásával, — mindamellett Szacsvay időközben nemcsak összeállította az 1-ső számot, hanem Weber Simon nyomdájában 1786. július 1-én ki is adta neve kezdő betűinek (Sz. S.) aláírásával, mint ez akkor divatban volt.

A lap fametszetes rajzban egy kürtöt fúvó lovas hirnököt ábrázolt Magyarország és Erdély czímerével, ugyanúgy mint a

későbbi bécsi évfolyamok. A tulajdonképeni 1-ső szám, mely jóváhagyás végett a bécsi censurának küldetett fel, mely kiadását meg is engedte, hazai rövid tudósításokból s az idegen lapok nyomán közölt külföldi rövid hirekből állt egészen a H i r m o n d ó modorában szerkesztve. A szabadalom azonban nem adatván meg, a vállalat mindjárt az első számnál elakadt s csak a következő évben nyerte folytatását Bécsből·

Országos könyvtárainkból ez első, pozsonyi szám hiányzik, az orsz. levéltárban meg van ugyan az acták közé eltemetve, de megszerzése Nemzeti Muzeumunk számára kivánatos volna, vajha felajánlaná valaki ez országos intézetünknek, hol legillőbb helye volna. *Ferenczy József.*

— **Hazai könyvtáraink lajstromozása.** Már a mult év folyamában volt alkalmunk jelenteni, hogy hazai középiskolai könyvtáraink rendezése örvendetesen halad előre; s különösen kiemeltük a nagyszombati érseki főgymnasium és a segesvári evang. gymnasium könyvtárát, mint a melyekben a rendezés és lajstromozás már akkor véget ért. E könyvtárak rendszeres katalogusainak közlése az illető intézetek értesítőiben már évekkel előbb megkezdetett. Ez évben a közlés folytattatik, és pedig a nagyszombati főgymnasiumi könyvtár jegyzéke még újabb folytatásra vár, ellenben a segesvári gymnas. könyvtáré e negyedik közleménynyel véget ér. Még örvendetesebb mozzanatot képez az iglói ev. főgymnasium könyvtárának teljes rendezése, a mi szintén ez év folyamán ment végbe. Áll-e könyvtár 4364 műből 6012 kötetben. E könyvtári anyag 32 osztályba van beosztva, melyek közt leggazdagabb a theologiai; a hazai történelem 192 művel (346 kötet) szerepel. E könyvtár jegyzéke Pákh Károly gymn. könyvtárőr szerkesztésében megjelent nyomtatásban is ily czímmel: A z i g l ó i á g. h i t v. e v. f ő g y m n a s i u m k ö n y v t á r á n a k c z í m j e g y z é k e. Készítette P á k h K á r o l y gymn. könyvtárőr. Iglón. 1883. (8-r. II. + 225 l.) E jegyzék magában foglalja: 1. a könyvtár általános betürendes czímjegyzékét; 2. a tudományszakok szerinti betűrendes jegyzéket; 3. Scepusiana czím alatt a könyvtár azon műveit, melyek általában a Szepességről szólanak vagy Szepesmegyében jelentek meg nyomtatásban, végűl 4. a nyomtatványok időrendi statisztikai táblá-

zatát. Mindez dicséretet érdemel; csak azt sajnáljuk, hogy a könyvtár keletkezésének s történetének főbb mozzanatait vázlatosan előadni a könyvtárőr elmulasztotta. A jelen évre, illetve az 1882—3. tanévre szóló iskolai értesítők közül különösen a kecskeméti ref. lyceumét kell kiemelnünk, melyben Nagy Fer. lyceumi tanár és könyvtárőr folytatja mult évben megkezdett közleményét, pontos jegyzékét adván azon régi (1711 előtti) magyar nyomtatványoknak, melyek a nevezett tanintézet könyvtárában találhatók. Ezek száma 74-re rúg: s a jelen közleménynyel e sorozat be van fejezve. Ennek kiegészitésül közli továbbá az ugyanott létező nem-magyar nyelvű régi hazai nyomtatványokat is, melyeknek száma 38. E sorozat kiváló figyelmet érdemel bibliographusaink részéről, mert 8 olyan munkát is foglal magában, a melyek Szabó Károlynak »Az 1473 tól 1711-ig megjelent nem-magyar nyelvű hazai nyomtatványok jegyzéke« czím alatt tájékoztatóúl kiadott catalogusában nem foglaltatnak. Ezek a 6., 9., 11., 30., 34., 35., 36. és 38. szám alattiak. — Felhivjuk rájok nagyérdemű tudósunk figyelmét, ha ugyan e fölhivással eddig el nem késtünk. Iskolai könyvtárakról levén szó, még kell megemlékeznünk néhai Jóny Tivadarnak nagylelkű végrendeleti intézkedéséről is, ki a késmárki ág. hitv. ev. lyceum javára 200,000 frtot hagyományozott s több ezer kötetből álló könyvtárát szintén ez intézetre hagyta. E nagy mennyiségű hagyaték következtében a késmárki evang. lyceum könyvtára, mely eddig is kiválóbb iskolai könyvtáraink közt foglalt helyett, a legelsők közé emelkedett.

— **Szabó Károly könyvjegyzéke.** Az 1882. országos könyvkiállítás eredménye gyanánt ismét egy örvendetes tényről kell megemlékeznünk, mely ránk nézve annyival örvendetesebb, mert némi részben saját óhajtásunknak felel meg. A könyvkiállítás anyagának tudományos úton leendő feldolgozásáról szólván e folyóiratban, sürgettük egyebek közt azt is, hogy e kiállítás alkalmából az 1711 előtti magyarországi nyomtatványokról pontos bibliographiai jegyzék és leirás készíttessék, oly módon, hogy e mű a hazai nyomdászat történetéről készitendő munkának okmánytára lenne. Ez óhajtásunk részben teljesedésbe fog menni. Ugyanis az országos iparművészeti múzeum, mely a könyvkiál-

lítás rendezésében az első tényező volt, kitünő bibliographusunkat Szabó Károlyt azzal bizta meg, hogy a könyvkiállításon készített jegyzeteit rendszeren kidolgozva, az 1711-ig megjelent nem-magyar nyelvű hazai nyomtatványok bibliographiáját állítsa össze. Derék tudósunk készséggel elfogadta a megbizást s megkezdte, illetve folytatta a munkálatokat ez irányban, azon terv alapján, mely szerint »Régi Magyar könyvtár«-a készült. A most készülőben levő mű tehát a »Régi Magyar Könyvtár«-nak pendantja lesz s azt kiegészíti oly módon, hogy a kettő együtt magában foglalja mindazt, a mit a nemzeti szellem, a könyvnyomda elterjedésétől kezdve a szathmári békekötésig nyomtatásban felmutatni képes. Az előmunkálatok ez irányban immár végett is értek: közel másfél évi szakadatlan munkálkodás eredményeként több mint 3200 czím-más gyült össze. Ezeket most a tudós szerző egy ideiglenes jegyzékbe összefoglalva, kinyomatta ily czímmel: »Az 1474-től 1711-ig megjelent nem-magyar nyelvű hazai nyomtatványok jegyzéke. Összeállította Szabó Károly. Budapest 1883. (8-r. 2, 118 l.) E jegyzéket szerző megküldte az összes hazai könyvtárak őreinek és tulajdonosainak oly czélból, hogy könyvtáruk készletével összehasonlítva, a nálok is található műveket jelöljék meg s a mennyiben szükségesnek mutatkozik, a jegyzék adatait igazítsák, illetve bővítsék ki, hogy így a netalán előforduló tévedések, hibák kijavítására és hiányok pótlására alkalma nyilván, lehetőleg pontos és teljes művet adhasson a szakférfiak kezébe.

A visszaküldés határideje szeptember 1 én letelt s mint közvetlen forrásból értesültünk, az eredmény felülmulta a várakozást. Azóta a kézirat első része át is adatott az Akadémia irodalomtörténeti bizottságának és innen a nyomdának; s így remélhetjük, hogy nem sok idő mulva üdvözölhetjük a »Régi Magyar Könyvtár« méltó folytatását.

— **„Registert kérünk az akadémiai kiadványokhoz."** A »Magyar Könyv-Szemle« 1882-ik évi folyamában registert kértünk az akadémiai kiadványokhoz. Indítványunkat a »Századok« f. é. deczemberi füzete azon észrevétellel fogadta el, hogy tőlünk viszont a »Magyar Könyv-Szemlé«-hez kért registert. Teljesiteni

fogjuk kivánságát, de csak akkor, ha pályafutásunk tizedik évét betöltöttük. Ez 1886-ban lesz. Ily cyclusban adott registert a »Serapeum« czímű bibliographiai folyóirat, melynek példáját mi is követjük. Addig pedig mindenesetre elkészül a »Századok« registere, melyet készséggel elfogadunk mintának.

— **Hellebrant Árpád** derék fiatal bibliographusunk: »a M. Tud. Akadémia könyvtárában levő incunabulumok bibliographiai ismertetése« czímű munkáját, az Akadémia irodalomtörténeti bizottsága megbirálta s az első osztálynak 1884-re kiadásra ajánlotta. A munka legközelebb kerül sajtó alá. Ezzel kapcsolatban megemlítjük, hogy Hellebrant most a magyarországi tanulók külföldi dissertatioinak bibliographiájához gyűjt adatokat, s a fővárosi könyvtárakban főleg a XVI. és XVII. századból ekkorig már jelentékeny anyagot gyűjtött össze. Ismerve t. barátunk alaposságát és szorgalmát hisszük, hogy ha a hazai és külföldi könyvtárakban levő anyagot felhasználni módjában lesz, néhány év alatt oly munkát fog iétrehozni, mely hiányt fog pótolni irodalmunkban s Szabó Károly bibliographiáját egy egészen új irányban fogja kiegészíteni.

— **A kalocsai ó-német kéziratok**. Folyóiratunk más helyén ismertetjük a kalocsai érseki könyvtár kéziratait. A bevezetésben kiemeljük a középkori kéziratok nagy számát s felhivjuk germanistáink figyelmét a gyűjtemény ó-német kézirataira, melyekből különösen három kiváló irodalomtörténeti fontossággal bir. Ezekből a »das Buche heiszet gesamt habenhewr« czímű kézirathoz, melyről azt írja Kovachich, hogy körülbelül 54,000 versből áll, azon combinatiót fűzzük, hogy valószínűleg Würzburgi Konrádnak: »Der Tronjanische Krieg« czímű, mintegy 60,000 versből álló munkája rejlik alatta. Ezen combinatióinkat e helyütt annyiban helyreigazítjuk, hogy a kézirat, mint annak gróf Majláth János és Köffinger J. Pál által 1817-ben eszközölt kiadásából [1]) meggyőződtünk, csakugyan Würz-

[1]) Koloczaer Codex altdeutscher Gedichte. Herausgegeben von Joh. Nep Grafen Majláth und Johann Paul Köffinger. Pest 1817. Bei Conrad Adolfsh Hartleben. 8-r. XX. + 464 l

burgi Konrádnak egyik munkáját tartalmazza, de nem az általunk említtettet, hanem azt, melynek czíme: »Die goldene Schmiede.« E munkából aránylag kevés egykorú és közel egykorú kézirat létezik, s hogy mily becse van a könyvpiaczon egy ilyen kéziratnak, megitélhetjük onnan, hogy Rosenthal Lajos müncheni antiquarius egyik legújabb catalogusában, Würzburgi Konrád »Die goldene Schmiede« czímű munkájának egy XV. századbeli másolatát, mely kézirajzokkal volt diszítve, 12,000 márkáért árulta. Az általunk fönt említett kézirat a felsoroltoa kívül 14 különféle verses regényt, illetőleg kalandot tartalmaz, melyek részben ismert, részben ismeretlen szerzők munkái. Menynyiben alapos Majláth és Köffinger combinatiója az egyes mesék ismeretlen szerzőire s az ó-német kéziratok provenientiájára nézve. annak tárgyalásába ezúttal bocsátkozni nem akarunk. Megjegyezzük azonban, hogy a kalocsai könyvtár kéziratait az újabb bibliographiai nyomozások világánál a helyszinén tanulmányozni nem volna háladatlan feladat.

— **Egy ismeretlen brassói német naptár 1643-ból.** Az 1882-iki könyvkiállítás lehetővé tette, hogy a nem-magyar nyelvű hazai nyomtatványok bibliographiája összeállíttassék. Ennek elkészítésével Szabó Károly bizatott meg. Remélni lehet, hogy a nevezetes munka rövid idő alatt napvilágot lát. Szabó K. egyelőre tájékozásul kiadta ezen munkáknak jegyzékét.

Kutatásaimban egy olyan kalendariumot találtam az Akadémia könyvtárában, mely ezen jegyzékben nem foglaltatik, s azért jónak láttam azt itt ismertetni.

Czíme: New vnd Alter | CALENDER, | Auff dass Jahr nach der | heilbringenden Geburth | CHristi | 1643, | Auff Vngern, Sieben- | bürgen vnd andere vmblie- | gende örter, mit höchsten fleiss calculiret | Von Davide Frölichio, Astronomo zu Kaeysrmarckt. — Gedruckt in Cronstadt.

16-r. A,,, — E = 76 sztlan lap.

A 14b lapon van Brassó város czímere. A 15a levelen kezdődik a:

PROGNOSTI- | con Astrologicum. | Auff das Jahr nach der Gna- | denreichen Geburth vnsers

Herrn | vnd Seeligmachers Jesu | CHRisti. | M.DC. XLIII. | Darinnen dieses Jahrs Eigen- | schafft, Finsternüss vnd andere Him- | lische Zufaelle, aus Natürlichen | gründen ersucht vnd erklae- | ret werden. | Auff Vngern vnd Sieben- | bürgen mit allem Fleiss gestellet von Davide Frölichio, Astron: in Käysrmarck.

E nyomtatvány fontosságát emeli azon körülmény, hogy Szabó K. idézett munkájában csak 1681. és 1701-ből ismer brassói kalendariumot. *H. Á.*

— **A Jankovich-gyűjtemény történetéhez.** Szakférfiaink és a művelt közönség ismeri néhai Jankovich Miklós első gyűjteményét, mely annak idejében mint magángyűjtemény ritkította párját Európában s a nemzet áldozatkészségéből a Nemzeti Múzeum tulajdonába ment át. Az is tudva van, hogy Jankovich ezután még egy második gyűjteményt hozott össze, mely a tudományos világban mint Jankovich Miklós második gyűjteménye ismeretes, melynek sorsáról azonban csak a beavatottak birnak tudomással. Ezen gyűjtemény 1852-ben nyilvánosan elárvereztetett s egy részét a Nemzeti Múzeum vásárolta meg, egy része magánosokhoz került, míg egy része Jankovich Miklós örököseire szállt. Ezen nevezetes árverésről, mely újabbkori művelődéstörténetünkben egyedül áll, Jankovich Béla úr, a nagy gyűjtő egyik unokaöcscsének gyűjteményében egy német hirdetés maradt fönn, mely a Jankovich-gyűjtemény történetéhez érdekes adalékot szolgáltat, s melyet itt a lelkes gyűjtő szivességéből egész terjedelmében közlünk. E hirdetésből, melynek nyelvét az akkori politikai viszonyok indokolják, megismerkedünk az árverezett gyűjtemény anyagával s megtudjuk: hogy az árverés 1852 január 22-én kezdődött és huzamosabb ideig tartott. A hirdetés alakja ivrét, eredetileg falragasznak és értesítésnek volt szánva s szószerinti tartalma a következő:

„Beachtenswerth!"

Die zweite ausgezeichnete Antiquitäten-Sammlung des weiland Herrn Nicolaus Jankovics de Vadas, wird

durch dessen Erben aus freier Hand der Veräusserung angeboten. — Einzelne Klassen können zwar auch durch Uebereinkunft angekauft werden, der Versteigerungstermin wird jedoch auf den 22. Jänner und die darauf folgenden Tage des Jahres 1852 festgestellt, bei welcher Gelegenheit dieselben im Jankovics'schen Hause Franciskanerplatz Nr. 1, zu Pesth in Ungarn einer öffentlichen Meistbietung ausgestellt werden.

1. Klasse. Mehrere hundert Stück geschichtlich-werthe goldene und silberne Antik-Ringe, worunter Original-Prachtringe des, zur Zeit des ungarischen Königs Ladislaus, genannt der Kumanier, gelebten Grosswardeiner Bischofes Alexander, und des zur Zeit des ungarischen Königs Andreas II. gelebten Graner Erzbischofes Ladomerius, so wie auch der geheime goldene Siegelring des zu Mohács gefallenen jugendlichen ungarischen Königs Ludwig II. etc.

2. Klasse. Verschiedene Gold- und Silbergeschirre, Gefässe und Pokale.

3. Klasse. Grosse Sammlung von Privatsiegeln, besonders mehrerer Grosswürdenträger des Königreiches Ungarn und sonstiger hoher Familien.

4. Klasse. Gold- und Silbermünzen-Sammlung ungarischer Könige, vom heiligen Stephan, erstem Könige, bis auf unsere Zeit, so wie eine gleichfalls ausgezeichnete Gold- und Silbermünzen-Sammlung der Siebenbürger Grossfürsten, in gut erhaltenen Exemplaren.

5. Klasse. Mehrere tausend Stück römischer, griechischer und barbarischer Gold-, Silber- und Kupfermünzen.

6. Klasse. Seltene und werthvolle Sammlungen von Pergament- und Papiermanuskripten, darunter mit ausgezeichneten Malereien und Goldverzierungen prunkende Codices aus dem 14. und 15. Jahrhundert, namentlich ein Gebetbuch des ungarischen Königs Mathias Corvinus de Hunyad, dann das durch Joannes Sambukus dem Tinniner Bischof Mosóczy geschenkte unvergleichliche Exemplar einer Bibel, und einige hundert Bände Incunabula.

7. Klasse. Die Zahl 1700 überschreitende berühmte und seltene Sammlung originaler Documenta in lateinischer, un-

garischer, italienischer, deutscher und slavischer Sprache, vom Jahre 1047 angefangen beinahe aus jeder Hälfte der folgenden Jahrhunderte. – Besondere Erwähnung verdient der, die goldene Bulle des ungarischen Königs Andreas II. betreffende Konfirmations- und Transumationsbrief der ungarischen Königin Maria, Tochter Ludwigs des Grossen vom Jahre 1384; so wie das gegen die Ungläubigen den Sieg erflehende Gebet des ungarischen Königs Andreas I., vom Jahre 1047—1050; dann die, den Landtag nach Pressburg verlegende Verordnung des ungarischen Gubernators Joannes de Hunyad; ausser diesen viele päpstliche Bullen etc.

8. Klasse. Römische und griechische Statuen, antike Waffen, persepolische Cylinder, egyptische Amuletten etc.

9. Klasse. Mehrere tausend Stück starke ausgezeichnete Büchersammlung in Folio-, Quart- und Oktav Einband, namentlich Werke von Katona, Fejér, Kovacsich, Pray, Palina, Szirmay, Bonfin, Thuróczy, Engel, Ribini, Koller, Buday, Bethlen, Schedius, Schmidt, Wagner, Otrokocsy, Lehmann, Lampe.

Die Versteigerung fängt jeden Tag mit 9 Uhr Morgens an.

— **Dr. Kováts Gyula házasságjogi munkája és régi szerkönyveink.** Canonjogi irodalmunkban Roskoványi Ágoston monumentalis munkáinak megjelenése óta alig van könyv, melyet a szakférfiak nagyobb elismeréssel fogadtak volna, mint Kováts Gyula: »A házasságkötés Magyarországon egyházi és polgári jog szerint, tekintettel törvényhozásunk feladataira« czimű munkáját, mely 1883-ban egy vaskos kötetben jelent meg s tudományos és actuális érdekénél fogva, a tudományos és politika köröket még sokáig fogja foglalkoztatni. Szerző a házasságkötést Magyarországon nagy tudományos apparatussal, széles eruditioval, éles itélettel s önálló fölfogással, eredeti, részben ismeretlen források alapján, általános és magyarországi szempontból tárgyalja, s ezt sok tekintetben egészen új világitásba helyezi. Folyóiratunk keretén kivül esik e nevezetes munkával behatóan foglalkozni; kiemelni akarunk azonban egy körülményt, mely bibliographiai szempontból figyelmet érdemel, s mely indokolja azt, hogy a munkával itt egyáltalában foglalkozunk. Szerző ugyanis a kü-

lönböző Sacramentariumokon kívül felhasználja a magyarországi régi szerkönyveket is, (milyenek a Missalék, Agendák, Ordinariumok stb.) s az ezekben levő házasságkötési szertartásokból bizonyítékokat merit a magyarországi házasságkötés specialis jelleme mellett. Ezáltal régi szerkönyveinket oly szempontból mutatja be, mely bibliographusaink figyelmét ekkorig — az egy Knauz Nándor kivételével — kikerülte. Eddig ugyanis magyarországi középkori szerkönyvek nyomozásánál, hol a provenientia kérdéses volt, figyelembe vettük a naptárt, ebben kerestük a magyarországi szenteket s a szövegben ezeknek officiumait, lectióit, hymnusait és sequentiáit, de a házassági szertartásokat és a »super sponsum et sponsam« czímű misét figyelmen kívül hagytuk. Kováts Gyula érdeme, hogy ezentúl erre is leszünk tekintettel; ő nálunk talán az első világi jogász, ki régi szerkönyveinket az irodalomban e czélra felhasználta. S örömmel constatáljuk, hogy munkájának a legrégibb adatot a Pray-codex szolgáltatta, ugyanaz, mely irodalmunknak a legrégibb magyar nyelvkincset föntartotta. E missale a XIII. század első negyedéből származik s az egyedüli teljes missale, melyet az Árpádkorból ismerünk. Ebben maradt fönn a legrégibb hazai ritualis emlék: a »missa sanctae Trinitatis super sponsum et sponsam«, mely a házasságkötéssel áll kapcsolatban. Kováts e mise szövegét egész terjedelmében közli. Felhasználja ezután, Knauz Nándor idevágó munkái alapján a Nemzeti Múzeum, a budapesti egyetem, az Akadémia és a pozsonyi káptalan könyvtáraiban levő hazai szerkönyveket, és az ezekben levő házasságkötési formuláréknt érdemök szerint méltatja. Óhajtjuk, hogy a munka érje meg mielőbb a második kiadást, szerzője pedig használja fel ebben mindazokat a régi szerkönyveket, melyeket az újabb bibliographiai kutatások napfényre hoztak. Első sorban ajánljuk figyelmébe a német-újvári árpádkori missalét, melyet Fejérpataky a Könyv-Szemle f. é. aug. füzetében ismertetett, továbbá a gyulafejérvári, nagyszebeni, egri, esztergomi, pozsonyi, gyöngyösi, kassai, zágrábi, bécsi, göthweigi és salzburgi könyvtárakban levő magyarországi középkori szerkönyveket, melyekből álláspontjához még jelentékeny bizonyitékokat fog meriteni.

— **Sennyey István kéziratban maradt munkája Duxban.** Sennyey István veszprémi püspöktől 1669-ből egy magyar gyászbeszédet ismerünk, melyet Szabó Károly »Régi Magyar Könyvtárában« 1080. sz. a. sorol fel. Örömmel értesítjük olvasóinkat, hogy Sennyeynek ezen munkáján kívül még egy másik munkája is maradt fönn kéziratban, gróf Waldstein duxi (Csehország) könyvtárában, mely predikácziókat tartalmaz s az előbbi munkánál jóval régibb. E munka czime a következő: »A z E s z t e n d ő-b e l i V a s á r n a p o k r a R e n d e l t e t e t t P r e d i k a c z i ó k. M e l l y e k e t É r s e k-U j v á r i P l e b a n u s s á g o m b a n E l é g t e l e n s é g e m g y á m o l í t ó I s t e n m a l a s z t j á n a k s e g í t s é g é v e l É l l ő n y e l v e m m e l p r a e d i k á l l o t t a m é s a z u t á n e g y ü g y ü e n e z e n r e n d b e n h o z t a m S e n n y e y I s s t v á n v e s z p r é m i p ü s p ö k.« Áll pedig ívrétben 55 beírt levélből; az 55ª levélen a szöveg megszakad, a munka tehát befejezetlen maradt. Hogy a munka miként jött létre, ezt Sennyey maga az Olvasóhoz intézett előszóban így adja elő: »M e g h n e ü t k ö z z é l b e n n e i s B a r á t o m O l v a s o a k i l é s z e s z v a l a h a é s n e t u l a i d o n i t t s a d m a g a m h i t s é g e m n e k, v a g y f e n t h a i a z á s o m n a k, h o g y P r a e d i k a t i o i m a t r e n d b e n h o z v á n n é h u l t m e g h i s t o l d v á n é s i o b b i t v á n l e i r a t t a m, m e r t e l h i d g y e d n e m v e z é r e l t e t t e m e r r e m á s o k b u l, h a n e m d i r i b d a r a b p a p i r o s k á k o n, i m i t, a m o t t, k i c s i n f á r a d s á g o m n a k g y ü m ö l c s é t h e v e r t e t n i n e m a k a r t a m stb.«

— **I. Rákóczy György könyv-bejegyzése.** A Magyar Nemzeti Múzeum könyvtára néhai Péchy Jenő hagyatékából megvásárolta P r á g a i A n d r á s F e i e d e l m e k n e c S e r k e n t ő O r a i a (Bártfa, 1628.) czímű munkájának egy teljes példányát. Maga e mű nem tartozik a ritkaságok közé: egy példánya könyvtárunkban is létezik. De ezen ujabban vásárolt példányt különösen becsessé teszi az a körülmény, hogy első táblájának belső lapján I. Rákóczy Györgynek következő sajátkezü bejegyzése található: »e z k ö n i v e t a t t a m u g i m o s t a n i Z e r e n c i t i s t a r t o m T a l l i a i i s t v a n k e z e b e n H o g i g o n g i a t v i s e l l i e e s a z v a r H o z m e g t a r c a

jövendőben Ha ő rola le kelne is az tist, akar mi modon Inventariumban tartozék beiratni es az vartol el nem idegeniteni becsület mek oltalmazasa alat ő utánna az többijs ezen pena alat Dat Zerencs 28 die 8bris Anno 1629. Rakoczy Georg mpra. Non est currentis neque volentis sed miserentis Deo.«

— **Ismeretlen pannonhalmi Breviarium 1519-ből Mölkben.** A mölki benedekrendiek könyvtárában, az 1519-ik évi, irodalmunkban egészen ismeretlen pannonhalmi Breviariumnak 3 példánya maradt fönn, melyekre ezennel felhivjuk a szakférfiak figyelmét. A Breviarium czíme a következő: Breviarium Ordinis S. Benedicti in monte Pannonio S. Martini. Venetiis in aedibus Petri Lichtenstein, mandato Luce Alantse librarii Viennensis, Anno 1519. 8-r. Megjegyezzük, hogy a Breviariumnak mind a három példánya jól van conserválva.

— **Thurzó János boroszlói püspök könyv-bejegyzése 1506-ból Dresdában.** A hazai emlékek felkutatására és föntartására alakult szász királyi egyesület Muzeumában, Drezdában van egy fényes kiállitásu hártya-Missale, melyben Thurzó János boroszlói püspök kezétől a következő bejegyzés olvasható: »Anno Domini M. D. sexto Ego Joannes Quintus Episcopus Vratislaviensis indignus. dominica laetare quae fuit 22 marcii sum consecratus in episcopum in Ecclesia Cathedrali per Reverendos in Christo patres dominos Stanislaum Olomucensem germanum fratrem meum natu juniorem, Joannem olim Varadiensem fratrem Ordinis sancti Francisci et Henricum Folsten Nicopoliensem suffraganeum etc. episcopos et postridie eius diei in die Annunciacionis Gloriosissimae Virginis Mariae primitias celebravi frequentantibus pluribus dominis Principibus nostram eiusmodi solempnitatem feliciter. Ego Joannes Episcopus Wratislaviensis manu propria scripsi.« Ezen bejegyzés,

mely Thurzó János püspökké történt felszentelésének körülményeire nyujt adalékot, ki van adva a »Zeitschrift des Vereines für Geschichte und Alterthum Schlesiens« czímű boroszlói folyóirat 1856-iki folyamában, érdekesnek tartottuk azonban folyóiratunkban ujból lenyomatni.

— **Sajtó-hibák.** Thaly Kálmán Kurucz hirlapok Berlinben czímű czikkébe két sajnálatos, értelemzavaró hiba csúszott be, melyeket ezennel helyreigazítunk. Igy a 231. lapon a 17. sorban felülről ü g y e i helyett ü g y i r a t a i, s ugyanazon lap 4. sorjában alulról: m e g k e r e s é s é r ő l helyett m e g k e r g e t é s é r ő l olvasandó.

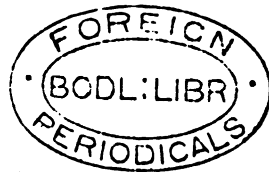
— **Olvasóinkhoz.** A »Magyar Könyv-Szemle« 1884-iki évi folyama sajtókészen áll s nehány hónap alatt e g y s z e r r e fog megjelenni.

MAGYARORSZÁGI KÖNYVÉSZET

1883.

ÖSSZEÁLLÍTOTTA

HORVÁTH IGNÁCZ.

(MELLÉKLET A „MAGYAR KÖNYVSZEMLÉ"-HEZ.)

BUDAPEST.
WEISZMANN TESTVÉREK KÖNYVNYOMDÁJÁBÓL.
1884.

KIMUTATÁS

a »Magyar Könyv-Szemle« 1883. évi folyamában felsorolt könyvekről.

A) Magyar nyelven megjelent művek szakok szerint: Hit- és erkölcstudomány 62. — Bölcsészet és szépészet 23. — Nyelvtudomány 21. — Nyelvészet, szótárak: *a)* Magyar 14. — *b)* Vegyes 16. — Ó-kori remekírók kiadásai, fordításai és ismertetései 31. — Történelem és segédtudományai: *a)* Magyarországi 68. — *b)* Vegyes 28. Életrajzok 32. — Irodalomtörténet: *a)* Magyarországi 78. — *b)* Vegyes 15. — Könyvjegyzék 4. — Földrajz 58 — Térkepek: *a)* Magyarországi 16. — *b)* Vegyes 18. — Jog- és államtudomány, nemzetgazdaságtan: *a)* Magyarországi 92. — *b)* Vegyes 30. *c)* Törvények, rendeletek, törvényjavaslatok és országgyülési iromanyok 67. — Természeti és technikai tudomány 42. — Orvostudomány 43. — Mennyiségtan 32. — Gazdaságtan, sport 38. — Hadászat 18. — Ipar, kereskedelem, forgalom 43. — Szépirodalom: *a)* Eredeti 149. — *b)* Fordítások 117. — Népoktatási és iskolakönyvek, egyházi és iskolai értesítők 385. — Ifjusági és népszerű iratok 64. — Különféle beszédek 19. — Egyleti, egyházi, társulati stb. dolgok, évkönyvek 44. — Naptárak 96. — Művészetek 28. — Társadalom és politika 16. — Encyclopaediák, vegyesek 19.

B) Hazai nem-magyar nyelven megjelent művek nyelvek szerint:

Német: *a)* Mű 120. — *b)* Iskolai értesíő 7. — *c)* Naptár 18.

Tót: *a)* Mű 24. — *b)* Naptár 10.

Szerb: *a)* Mű 37. — *b)* Iskolai értesítő 3.

Horvát: *a)* Mű 101. — *b)* Iskolai értesítő 2.

Roman: *a)* Mű 17. — *b)* Iskolai értesítő 2.

Olasz: *a)* Mű 1 — *b)* Iskolai értesítő 2.

Franczia mű 4.

Latin: *a)* Mű 15. — *b)* Directorium 3. — *c)* Ordo 6. — *d)* Schematismus 12.

C) Hazánkat érdeklő külföldi munkák nyelvek szerint: Német 71, franczia 4, olasz 2, angol 1, finn 1.

A) Magyar nyelvű munka	1826
B) Hazai nem-magyar nyelvű munka . .	384
C) Hazánkat érdeklő külföldi munka . .	79
Összesen .	2289.

BIBLIOGRAPHIAI RÉSZ.

Összeállítja: **Horváth Ignácz.**

Iskolai értesítők az 1882—83. tanévről.)*

Az **aradi** kir. főgymnasiumnak és az ezzel összekapcsolt állami főreáliskolának értesítvénye az 1882—83. tanévről. Közli Kuncz Elek, igazgató. (Arad. Gyulai István. 8-r. 109 l.) (Értekezés: Bevezetés az arithmeticába középiskoláinkban. Irta Ábrai Lajos.)

Az **aradi** m. kir. állami tanítóképezde nyolczadik értesítője az 1882—83. tanévről, visszapillantással az intézet tiz évi működésére. Közli Kerner Péter. (Arad. Ungerleider Albert. 8-r. 54 l.)

Az **Arad**-városi nyilvános polgári iskola jelentése (tizenegyedik tudósítványa) az 1882—83. iskolai évről. Közli Millig József. (Arad. Ungerleider Albert. 8-r. 23 l.)

A cisterci rend **bajai** kath. főgymnasiumának értesítője az 1882—83. iskolai évről. (Baja. Streinitz és Eschenlohr. 8-r. 122 l.) (Értekezés: Az ember eredése. Irta dr. Platz Bonifácz.)

A **bajai** m. kir. állami tanítóképző-intézet X. értesítője az 1882—83. (13-ik) tanévről. Közli dr. Bartsch Samu. (Baja. Nánay Lajos. 8-r. 42 l.)

A **bakabányai** magyar tannyelvű állami elemi fiu- és leányiskola értesítője az 1882—83. tanévről. Kiadta a gondnokság. (Budapest. Magy. kir. egyetemi nyomda. 8-r. 17 l.)

A **balassa-gyarmati** államilag segélyezett községi polgári fiuiskola nyolczadik évi értesítőjé az 1882—83. évről. Közli Tomeskó Nándor. (B.-Gyarmat. Kék László. 8-r. 23 l.)

A **balassa-gyarmati** államilag segélyezett községi polgári leányiskola első évi értesítője az 1882—83. évről. Közli Tomeskó Nándor (B.-Gyarmat. Kék László. 8-r. 15 l.)

---

*) E rovatban közöljük azon 1882—83. évi iskolai értesítőket, melyek a Nemz. Múzeum könyvtárába ekkorig beküldettek. — Hol a nyomtatás helye nincs kitéve, Budapest értendő. Szerk.

Értesítő a **b.-gyarmati** áll. elemi népiskola IX. évfolyamáról. 1882—83. Kiadja az igazgatóság. (B.-Gyarmat. Kék László. 8-r. 15 l.)

A **balassa-gyarmati** róm. kath. elemi iskola XLIX. értesítője az 1882—83. tanévről. Kiadja az igazgatóság. (B.-Gyarmat. Kék László. 8-r 11 l.)

Értesítvény a **balassa-gyarmati** róm. kath elemi leányiskoláról az 1882—83 év végén. (B.-Gyarmat. Kék László. 8-r. 5 l.)

A **b.-gyarmati** izr. elemi népiskola értesítője az 1882—83. tanévről. Közli Brett Mór. (Balassa-Gyarmat. Kek László. 8 r. 19 l.)

(**Balázsfalva.**) Program'a gimnasiului superiora, preparandiei, normei sî scolei populare de fetitic din Blasiu pre anulu scolastecu 1882—83. (Balázsfalva. Érseki papnöveldei nyomda. 8-r. 77 l.)

A **bánffy-hunyadi** m. k. állami elemi és felső népiskolák gondnokságának tanító és tanuló személyzetének kimutatása az 1882—83. tanévről. Kiadta Pál Károly. (Kolozsvár. Stein János. 8-r. 14 l)

A **bártfai** kath. kis-gymnasium 1882—83. tanévi értesítője. Közli Hunka Emmanuel. (Kassa. Scharf F. János. 8-r. 34 l.)

Értesítvény a **belenyesi** görög kath. főgymnasiumról 1882—83. tanévre. Közli Mihutiu Péter. (Szamosujvár. »Aurora« nyomda. 8-r. 59 l.)

Beregszász város államilag segélyezett iskolájának kilenczedik évi jelentése. Tanév 1882—83. Szerk. Katinszky János. (Beregszász. Nagy Lajos és Salla Gyula. 8-r. 55 l.)

A »**Beregszász és vidéki nőegylet**« által fentartott és államilag segélyezett polg. leányiskolának és nőipartanodának értesítője az 1882—83. tanévről. Szerk. Engelthaler Róza. (Beregszász Nagy Lajos és Sallay Gyula. 8-r. 41 l.)

A **beszterczebányai** kir. kath. főgymnasium értesítője az 1882—83. tanévről. Közzéteszi Szakmáry József. (Beszterczebánya. Machold Fülöp. 8-r. 73 l.) (Értekezések: Adatok Beszterczebánya és vidékének faunájához. Petricskó Jenőtől. Adatok a beszterczebányai kir. főgymnasium meteorologiai észlelő állomásából az 1882. évről. Szakmáry Józseftől.)

A **beszterczebányai** ág. h. ev. algymnasium értesítője az 1882—83. tanévről. Közzéteszi Hlavatsek András. (Beszterczebánya. Machold Fülöp. 8-r. 19 l.)

A **bethleni** állami elemi népiskola értesítője az 1882-83. iskolai évről. Kiadta Szabó Sándor. (Deés. Demeter és Kiss. 8-r. 4 l.)

A **békés-csabai** ág. hitv. evang. algymnasium értesítője 1882—83. (Békés-Csaba. Povázsay László. 8-r. 38 l.)

A **békési** helv. hitv. VI osztályú reálgymnasium értesítője az 1882—83. iskolai évről. Közli Török Gábor. (B.-Gyula. Dobay János. 8-r. 20 l)

A **brassai** róm. kath. főgymnasium értesítője az 1882—83. tanévről. (Brassó. Römer és Kamner. 8-r. 58 l. Értekezés: Herodotus földrajza. Az iró műve alapján összeállította Bournáz Ernő.)

(**Brassó.**) Programm des evang. Gymnasiums A. B. zu **Kronstadt** und der damit verbundenen Lehranstalten. Am Schlusse des Schuljahres 1882—83. veröffentlicht von Johann Vogt. (Brassó. Gött János és fia Henrich. 8-r. 56 l.)

A **brassói** magyar királyi áll. elemi, polgári és ipar iskolák VIII. értesítője az 1882—83. tanév végén. A gondnokság megbízásából kiadta Orbán Ferencz.

(Brassó. Gött János és fia. 8-r. 67 l.) (Értekezés: A szemléleti oktatásról. Mally Nándortól.)

A **Budapest** fővárosi I. kerületi nyilvános községi polgári leányiskola második tudósítványa az 1882—83. tanév végével. Szerk. Póra Ferencz. (Pesti könyvnyomda-részv.-társ. 8-r. 20 l.)

A **budapesti** II. kerületi királyi egyetemi katholikus főgymnasium évi értesítője az 1882—83. tanévről Szerk. Lutter Nándor. (Franklin-társulat. 8-r. 83 l.) (Értekezés: Magyar nyelvészeti adalékok. Irta Thewrewk Árpád.)

A **budapesti** II. ker. állami főreáltanodának huszonhetedik évi jelentése az intézet fönnállásának 28-ik évében. Az 1882—83. tanév végén. Szerk. dr. Say Mór. (Pesti könyvnyomda-részv.-társulat. 8-r. 99 l.) (Értekezés: Tiszteljük az ősök emlékeit. Miletz Jánostól.)

A **budapesti** II ker. (vízivárosi) magyar kir. állami elemi tanítóképző-intézet értesítője az 1882—83. iskolai évről. Az igazgatótanács megbízásából és a tanári kar nevében összeállította Dusóczky Károlyné. (Magyar kir. egyetemi nyomda. 8-r. 28 l.)

A **budapesti** II. ker. községi nyilvános hatosztályú polg. fiuiskola X. értesítője az 1882—83. tanév végén. Szerk. Lengyel Sándor. (Pesti könyvnyomda-részv.-társaság. 8-r. 33 l.)

A **Budapest** fővárosi II. ker. nyilvános községi polgári leányiskola nyolczadik tudósítványa az 1882—83. tanév végével. Szerk. Bohus Rezső. (Pesti könyvnyomda-részv.-társ. 8-r. 24 l.)

A **Budapest** fővárosi III. ker. nyilvános községi polgári fiuiskola tizenegyedik tudósítványa az 1882—83. tanév végével. Szerk. Weiczenfeld Lipót. (Pesti könyvnyomda-részv.-társ. 8-r. 23 l.)

A **Budapest** fővárosi IV. ker. nyilvános községi polg. leányiskola tizenharmadik értesítője az 1882—83. tanév végével. Szerk. Sztojanovits István. (Pesti könyvnyomda-részv.-társ. 8-r. 35 l.)

A **Budapest** fővárosi IV. ker. (belvárosi) közs. nyilv. főreáltanoda huszonkilenczedik tudósítványa az 1882—83. tanév végén. Szerk. Ney Fer. (Pesti könyvnv.-részv.-társ. 8-r. 125 l.) (Értekezés: A kamatok számítása. Ney Ferencztől.)

A **Budapest** fővárosi V. ker. nyilvános községi polg. leányiskola hetedik értesítője az 1882—83. tanév végével. Szerk. Gyulay Béla. (Pesti könyvnyomda-részv.-társ. 8-r. 37 l.)

A **Budapest** fővárosi VI. ker. nyilvános községi polgári fiuiskola tizenharmadik értesítője az 1882—83. tanév végével. Szerk. Roller Mátyás. (Pesti könyvnyomda-részv.-társ. 8-r. 41 l.)

A **budapesti** VI. ker. áll. főreáliskolának tizenegyedik évi értesítője az 1882—83. tanév végén. (Légrády testvérek. 8-r. 88 l.) (Értekezés: VIII. Henrik angol király. Irta Mangold Lajos.)

A **Budapest** fővárosi VII. ker. nyilvános községi polg. leányiskola tizedik tudósítványa az 1882—83. tanév végével. Szerk. Vajdafy Ernő. (Pesti könyvnyomda-részv.-társ. 8-r. 33 l.)

A **budapesti** VII. kerületi magy. kir. állami gymnasium második évi értesítője 1882—83-ról. Közli Köpesdy Sándor. (Franklin-társ. 8-r. 62 l.) (Értekezések: Latin alaktan az I. és II. osztályban. Szilasi Móricztól. Kint a szabadban.

[illegible] magyar [illegible] a [illegible]

A budapesti [illegible] Vilmos [illegible]

A budapesti [illegible] Szerk. [illegible] Értekezés [illegible]

A budapesti [illegible] Szerk. [illegible] Károly. Pest, könyvnyomda- [illegible]

A budapesti [illegible] magyar [illegible] egyetem [illegible] MDCCCLXXXII—MDCCCLXXXIII-ra. (M. kir. egyetemi nyomda. 8-r. [illegible])

(Budapest. [illegible] gymnasiumának értesítője [illegible] és 1882–83. [illegible]. Közzéteszi. Bartha Antal. (Rudnyánszky A. [illegible] 41 l.) (Értekezés. [illegible] a Herodotus [illegible] praeparatiokban. Geréb József[illegible].)

Tudósítvány a kegyes tanítórendiek budapesti főgymnasiumáról az 1882—83-ki tanévről. (Hunyadi Mátyás nyomda. 4-r [illegible] l.) (Értekezés: Piniarus győzelmi [illegible] Maywald József[illegible].)

A budapesti kir. kath. főgymnasium 1882—83. iskolai évre szóló értesítője az intézet fennállásának 25-éves megünneplése alkalmából. Közli dr. Corzan Avendano Gábor. (Id. Poldini E. és társa. 2-r. 46 l.)

Értesítő a budapesti reform. főgymnasiumról az 1882—83. tanévben. Szerk. Vámossy Mihály. (Kocsi Sándor. 8-r 69 l.) (Értekezés: Az ember fejlődése. Irta Baráth Ferencz.)

A budapesti ág. hitv. ev. főgymnasium értesítője 1882—83-ról. (Franklin-társ. 8-r. 61 l.) (Értekezés: Nagy Sándor dunai hadjárata. Irta Frönlich Robert.)

Budapest. Az orsz. köznevelési egyesület nyilv. minta-középtanodájának (főgymnasium és főreáliskola) nevelő-intézetének évi értesítője 1882—83-ról. Közli László Mihály. (Franklin-társ. 8-r. 40 l.)

Jahresbericht der Landes-Rabbinerschule in Budapest für d. Schuljahr 1882—83. (Magy. kir. egyetemi nyomda. 8-r. 59 l.)

A budapesti országos rabbiképző-intézet értesítője az 1882—83. tanévről. (Magy. kir egyetemi nyomda. 8-r. 59 l.)

A budapesti kereskedelmi akadémia huszonhatodik évi jelentése az 1882—83. végén. Közli Lewin Jakab. (Pesti könyvnyomda-részv.-társ. 8-r. 88 l)

Értesítő a budapesti áll. közép ipartanoda 1882—83. negyedik tanévről. Szerk. Hegedűs Károly. (Franklin tars. 8-r 111 l.) (Értekezés: Petrik Lajos vegyészeti tanár tanulmányi jelentésének kivonata.)

Értesítő a budapesti magy. kir. állami felsőbb leányiskola 1882—83. tanévéről. Közli Heracs Antal. (Fanda József. 8-r. 55 l.)

A budapesti ág. hitv. evang. magyar-német gyülekezet népiskolájának évi értesítője az 1882—83. tanévről. IV. évfolyam. (Müller K. 8-r. 45 l.) (Értekezés: A gyermek nevelése és a büntetés mint nevelési eszköz. Irta Faivay A.)

(**Budapest.**) Az országos szinészeti tanoda 1882—83-iki évkönyve. (Franklin-társ. 8-r. 31 l.) (Értekezés: A bizarr divatok kora a XV. században.)

(**Budapest.**) Az orsz. magyar királyi zeneakadémia évkönyve az 1882—83. tanévről. (Athenaeum r.-társ. 8-r. 38 l.)

(**Budapest.**) Az országos nőképző-egyesület tanintézetének értesítője az 1882—83. tanévről. Kiadja az igazgatóság. (Fanda József könyvnyomdája 8-r. 51 l.)

(**Budapest.**) Az országos kisdedóvó-egyesület évkönyve az 1882-dik évről. Az egyesület választmánya megbízásából összeállítja P. Szathmáry Károly. (Pesti könyvnyomda-részv.-társ. 8-r. 35 l.)

A **csabrendeki** m. kir. állami elemi népiskola hetedik értesítője az 1882—83. tanévről. Közli Gosztony József. (Nagy-Kanizsa. Wajdits József. 8-r. 14 l.)

A **Csáktornya**-városi államilag segélyezett polg. fiuiskola tizenegyedik évi értesítője az 1882—83. tanévről. Közli Valló Vilmos. (N.-Kanizsa. Fischel Fülöp. 8-r. 26 l.)

A **csáktornyai** m. kir. állami tanító-képezde értesítője az 1881—82. és 1882—83. tanévről. A tanári kar közreműködésével összeállítá Samu József. (N-Kanisza. Fischel Fülöp. 8-r. 38 l)

A **Csáktornya**-városi községi elemi népiskola értesítője az 1882—83. tanévről. XIV. évfolyam. Közli Jeney Gusztáv. (N.-Kanizsa. Vajdits József. 8-r. 22 l)

A **csik-somlyói** róm. kath. főgymnasium értesítője az 1882—83. tanévről. Közli Imets Fülöp Jákó. (Csik-Szereda. Szabó Albert. 8-r. 81 l.)

A **csurgói** ev. ref. vallásu VII osztályu gymnasium XIX. (I.) évi értesítője az 1882—83. tanévről. Összeállította Vida Károly. (Fanda József. 8-r. 64 l.)

1882—83-ki évkönyv a reformátusok **debreczeni** kollegiumának akadémiai tanszakaiból. Szerk. Balogh Ferencz. (Debreczen. A város nyomdája. 8-r. 84 l.)

Értesítő a kegyes-tanítórendiek **debreczeni** gymnasiumáról az 1882—83. tanévben. Közzéteszi Harmath Gergely. (Debreczen. A város könyvnyomdája. 8-r. 105 l.) (Értekezések: Gondolatok a nevelés köréből. Dr. Pechány A.-tól. A földrengésekről. Véber Antaltól.)

A **debreczeni** ref. főgymnasium értesítője az 1882—83. iskolai évről. Közzéteszi Békési Gyula. (Debreczen város könyvnyomdája. 8-r. 56 l.)

A **debreczeni** városi főreáltanoda értesítője az 1882—83. tanévről. Közli Gelenczei Pál. (Debreczen. A város könyvnyomdája. 8-r. 60 l.)

Értesítő a reformátusok **debreczeni** főiskolájában a tanítóképezdéről és az elemi iskoláról az 1882—83. iskolai évről. Szerk. Joó István. (Debreczen. A város könyvnyomdája. 8-r. 34 l.)

A **debreczeni** kereskedelmi tanitézet értesítője az 1882—83. tanévről. Szerk. Propper N. János. (Debreczen. A város nyomdája. 8-r 80. l.)

A **debreczeni** magyar kir. gazdasági tanintézet és azzal összekapcsolt földmíves iskola értesítője az 1882—83. tanév végén. Közli Domokos Kálmán. (Debreczen. A város könyvnyomdája. 8-r. 20 l.)

A **debreczeni** m. kir. gazdasági tanintézet és az azzal összekapcsolt földmíves iskola tanulóinak névjegyzéke az 1882—83. tanévben. (Debreczen. A város könyvnyomdája. 8-r. 6 l.)

A **debreczeni** róm. katholikus elemi népiskolák növendékeinek érdemsorozata az 1882—83. tanév végén. Debreczen. (A város könyvnyomdája. 8-r. 16 l.)

Jelentés a **Debreczen** szabad kir. város iparos iskolájáról az 1882—83. iskolai év bevégeztével. Közli Dóczy Gedeon. (Debreczen. A város könyvnyomdája. 8-r. 27 l.)

Értesítő a **deési** római kath. elemi fiu- és leányiskola közvizsgálatairól, tantárgyairól és létszámáról az 1882—83. tanév végével. (Deés. Demeter és Kiss. 8-r. 4 l.)

A **deési** államilag segélyezett községi polgári fiu- és leányiskola szigorló- és zárvizsgálatainak sorrendje és a növendékek névsora az 1882—83. iskolai évben. (Deés. Demeter és Kiss. 2-r. 3 l.)

Értesítés a **Deés**-városi elemi iskolák tantárgyairól és az 1883. év junius 29-én a polgári fiuiskola nagytermében tartandó közvizsgálatok rendjéről. Kiadta Szabó Ferencz. (Deés Demeter es Kiss. 8-r. 4 l.)

A **deési** ev. ref. elemi leányiskola értesítője 1882—83. évről. (Deés Demeter és Kiss. 8-r. 8 l.)

A **deési** államilag segélyezett polg. fiu- és leányiskola értesítője 1882—83. tanévről. Az iskolaszék megbízásából kiadta Szabó Ferencz. (Deés. Demeter és Kiss. 8-r. 51 l.)

A **deési** evang. reform. elemi fiu-iskola értesítője az 1882—83. iskolai évről. (Deés. Demeter és Kiss. 8-r. 7 l.)

A **deési** belvárosi gyermekkert és leánynevelde rövid ismertetése. (Deés. Demeter és Kiss. 8-r. 4 l.)

A **dévai** m. kir. állami főreáliskola értesítője az 1882—83. tanévről. Közzéteszi Matusik Nep. János. (Arad. Gyulai István. 8-r. 57 l.) (Értekezés: A dévai hideg sósforrás chemiai elemzése. Irta Hankó Vilmos.)

A **dicső-szent-mártoni** »Báró Eötvös intézet« állami elemi és gazdasági felső népiskola értesítője az 1873—1881/2. tanévekről. Visszatekintéssel az intézet tiz évi multjára. Szerk. Székely János (Maros-Vásárhely. Imreh Sándor. 8-r. 61 l.)

Rendezett tanácsú **Dobsina** bányaváros községi iskolájának értesítője az 1882—83. tanévről. Közli Klein Samu. (Rozsnyó. Kovács Mihály. 8-r. 16 l.)

Az **egri** érseki joglyceum évkönyve. Az 1882—83. tanévről III. évi folyam. (Eger. Érseki lyceumi könyvnyomda. 8-r. 23 l.)

A cisterci rend **egri** kath. főgymnasiumának értesítője 1882—83. iskolai évről. (Eger. Érsek-lyceumi könyvnyomda. 8-r. 88 l.) (Értekezés: Leibnitz és a keleti kérdés. Irta dr. Maczki Valér.)

Az **egri** érseki római kath. fitanító-képzőintézet értesítője az 1882—83. tanévről. (Eger. Érsek-lyceumi könyvnyomda 4-r. 8 l.)

Az **eperjesi** ker. evang. collegium értesítője az 1882—83. iskolai évről. (Eperjes. Bankegylet nyomdája. 8-r. 52 l.)

Az **eperjesi** kir. kath. főgymnasium 1882—83. tanévi értesítője. Szerk. Nuber Sándor. (Eperjes. Bankegylet nyomdája. 8-r. 111 l.)

(**Eszék.**) Izvješće o kr. velikoj realci u **Osieku** za školsku godinu 1882—83. (Eszék. Pfeiffer Gyula. 8-r. 117 l.) (Értekezés: Progled na školstvo u Bosnoj i Hercegovini. Zoch Ivántól.)

Sz. kir. **Esztergom**-városi nyilvános reáltanoda 1882—83. tanévi értesítője. Közli az igazgatóság. (Esztergom. Buzárovits Gusztáv. 8-r. 22 l.)

Értesítő a pannonhalmi szent Benedek-rend **esztergomi** főgymnasiumáról az 1882—83. tanév végén. Közzéteszi Villányi Szaniszló. (Esztergom. Buzárovits Gusztáv. 8-r. 94 l.) (Értekezés: Az emberi lélek. A physiologiai kutatások alapján irta Vojnits Döme.)

Főmagasságú bibornok, hrgprimás és eszt. érsek úr kegyes pártfogása alatt levő és az irgalmas nővérek vezetése alatt álló **esztergomi** leánynevelde és tanodák értesítvénye az 1882—83. tanévről. (Esztergom. Buzárovits Gusztáv. 8-r. 32 l.)

Az **érsekujvári** róm. kath. algymnasium értesítője az 1882—83. tanévről. Közli Tallay Nándor. (Érsekujvár. Winter Zsigmond. 8-r. 55 l.)

A **fehértemplomi** m. kir. állami főgymnasium VIII. értesítője az 1882—83. tanévről. Közzéteszi Tőreky Gábor. (Fehértemplom. Wunder Gyula. 8-r. 76 l.) (Értekezés: Lessing »Nathan«-ja Magyarországon. Hermann Antaltól.)

A **felső-lövői** ág. hitv. ev. nyilvános tanintézetek (tanítóképezde s reálgymnasium) értesítője az 1882—83. tanévről. (Felső-Eőr. Schodisch Lajos. 4 r. 55 l.) (Értekezés: A magyar nyelv névszavainak viszonyítása. Irta Ebenspanger János.)

Programa del regio ung. Gimnasi superiore di stato in **Fiume** dell' anno scolastico 1882—83. Publicato dal direttore Dr. Béla Erődi. (Fiume. Mohovich E. 8-r. 110 l.) (Értekezés: La vita di Demade, oratore ateniese, ed il frammento dell' orazioni ὑπὲρ τῆς δωδεκαετίας.)

(**Fiume.**) Izvješće kraljevske velike gimnazije na Rieci koncem školske godine 188—83. (Zágráb. »Narodnih Novinah« nyomdája. 8-r. 106 l.) (Értekezés: Osebine današnjega riečkoga narječja. Irta R. Strohal.)

Programma delli studi e notizie scolastiche della reg. ung. accadémia die commercio in **Fiume**. Publicato alla fine dell' anno scolastico 1882—83. (Fiume. Battara Péter. 8-r. 29 l.)

Rövid értesítés a **gyergyó-szent-miklósi** államilag segélyezett községi polgári fiu-iskola 1882—83. tanévi működéséről. Szerk. Kuncz Kornél. (Kolozsvár. Stein János. 8-r. 7 l.)

A **gyöngyösi** kath. nagygymnasium értesítője az 1882—83 tanévről. Közli Vágó Ferencz. (Gyöngyös. Kohn Mór. 8-r. 31 l.) (Értekezés: Hogyan mentheti meg az iskola az ifju nemzedéket a kor vészes áramlatától?)

A **gyönki** reform. gymnasium értesítője az 1882—83. iskolai évről. Közzéteszi Varga István. (Kecskemét. Tóth László. 8-r. 20 l.)

Értesítő a pannonhalmi szt-Benedek-rend **győri** főgymnasiumáról az 1882—83. tanév végén. (Győr. Gross Gusztáv és társa. 8-r. 311 l.) (Értekezés: Adatok az 1825-iki országgyülés történetéhez. Közli Vaszary Kolos.)

A **győri** m. kir. állami főreáliskola tizedik évi értesítője az 1882—83. tanévről. Közli Kerényi Nándor. (Győr. Özv. Sauervein Gézáné. 8-r. 66 l.)

A **gyula-fehérvári** róm. kath. nagy-gymnasium értesítője az 1882—83. tanévről. (Gyula-Fehérvár. Volz és Körner. 8-r. 42 l.)

A **h.-szoboszlói** polgári iskolával kapcsolt algymnasium hetedik évi értesítője az 1882—83. tanévről. Szerk. Kovács Gábor. (Debreczen. A város nyomdája. 8-r. 30 l.)

A hódmező-vásárhelyi református főgymnasium 1882—83. tanévi értesítője. (Hód-Mező-Vásárhely. Wodianer. 8-r. 52 l.)

Az iglói ág. hitv. evang. főgymnasium évi jelentése az 1882—83. tanévről. Közli Guhr Márton. (Igló. Schmidt József. 8-r. 50 l.)

Az iglói ág. hitv. ev. népiskola értesítője az 1882—83. tanévről. Közli Bömisch Ede. (Igló. Schmidt József. 8-r. 33 l.)

Az ipolysági államilag segélyezett közs. polg. leányiskola értesítője az 1882—83. tanévről. Közli Warga Berta. (Ipolyság. Neumann I. 8-r. 12 l.)

A jászberényi ker. kath. főgymnasium évi értesítője az 1882—83. évről. Közli Lippay Lajos. (Jászberény. Wertheimer Lajos. 8-r. 64 l.) (Értekezés: A budapesti Nemz. Muzeum könyvtárában levő Livius-féle kézirat — II. pún háború ismertetése. Irta Bornemisza Mátyás.)

A Jézustársasági kalocsai érseki főgymnasium értesítője az 1882—83. iskolai évről. (Kalocsa. Malatin Antal. 8-r. 84 l.) (Értekezés: Coleopterak Kalocsa vidékéről. Irta Speiser Ferencz S. I.)

A miasszonyunkról nev. szegény iskolanénék vezetése alatt álló kalocsai érseki leánytanodába járó leányoknak érdemsorozata az 1882—83. tanévben. (Kalocsa. Malatin Antal. 8-r. 8 l.)

A kalocsai városi fi- és pusztai vegyes osztályú róm. kath. elemi népiskolákba járó tanonczok érdemsorozata 1882—83. tanévben. (Kalocsa. Malatin Antal. 8-r. 8 l.)

A kaposvári államgymnasium értesítője az 1882—83. anévről. (Kaposvár. Ifj. Hagelman Károly. 8-r. 55 l.) (Értekezés: Gróf Széchenyi István mint iró és szónok. Irta Beksits Ignácz.)

A kaposvári izr. hitközs. népiskola értesítője az 1882—83. tanévről. (Kaposvár. Jeiteles Herman. 8-r. 10 l.)

A karczagi IV. osztályu ref. gymnasium értesítője az 1882—83. tanévről. VIII. évfolyam. Szerk. Fogarasi Gábor. (Karczag. Sződi S. 8-r. 26 l.)

A karánsebesi m. kir. polgári iskola értesítője az 1882-83. tanévről. Szerk. Orgonovsky Ferencz. (Karánsebes. Wenczely János és fia. 8-r. 17 l.)

A karánsebesi m. kir. elemi fiu-iskola értesítője az 1882—83. tanévről. Közli Orgonovsky Ferencz. (Karánsebes. Wenczely János és fia. 8-r. 10 l.)

Igazgatói jelentés a karánsebesi magy. kir. állami elemi leányiskoláról a lefolyt 1882—83. iskolaévben. (Karánsebes. Wenczely János és fia. 2-r. 4 l.)

(Karlovicz.) Program srpske velike gymnazije Karlovačke za školsku godinu 1882-83. Uredjuje direktor gymnazije. (Ujvidék. Pajevics A. 8-r. 83 l.) (Értekezés: Psihološka vaznost pitalja u opče i ljegova pedagoška vrednost po nastavu u matematici. Irta Stevan Lazić.)

A jászóvári prémontréi kanonokrend kassai főgymnasiumának évi jelentése az 1882—83. tanévről. Közli Benedek Ferencz. (Kassa. Pannonia-könyvnyomda. 8-r. 114 l.) (Értekezés: Az eczetsav és fontosabb vegyületei. Irta Szekeress Ödön.)

A kassai állami gépészeti közép ipariskola tudósítványa az 1882—83. tanévről. Közli a tanári kar. (Kassa. »Pannonia« könyvnyomda. 8-r. 69 l.) (Értekezés: A technologia az ipariskolákban. Irta Lukács János.)

A **kassai** állami főreáliskola értesítője az 1882—83. tanévről. Közli Mauritz Rezső. (Kassa. »Pannonia« könyvnyomda. 8-r. 63 l.)

Kassa sz. kir. város-községi polg. fiu- és leányiskolájának értesítője az 1882—83. tanévről. Közli Mártonfy Márton. (Kassa. »Pannonia« könyvnyomda és kiadó-részv.-társ. 8-r. 71 l.) (Értekezés: Az alsórendü gombákról. Götz Károlytól.)

Kassa sz. kir. város közs. elemi iskolájának értesítője az 1882—83. tanévről. Közli Sudi Kapisztrán János. (Kassa. Werfer Károly. 8-r. 54 l.)

A **kecskeméti** ref. főiskolai jog- és államtudományi kar évkönyve 1882—83-ról. Nyolczadik évfolyam. (Kecskemét. Tóth László. 8-r. 40 l.) (Értekezés: A gazdaság és a jog. Dr. Tassy Páltól.)

Értesítvény a **kecskeméti** reform. lyceumról 1882—83. Szerk. Csabai Imre. (Kecskemét. Sziládi Lajos. 8-r. 56 l.) (Értekezés: Régi magyar könyvek intézetünk könyvtárában. Irta Nagy Ferencz.)

A **kecskeméti** magy kir. állami főreáltanoda 1882—83. évi értesítője. Kiadta dr. Dékány Ráfael. (Kecskemét. Tóth László. 8-r. 43 l.)

A magyarországi kegyes tanítórend **kecskeméti** főgymnasiumának tudósítványa az 1882—83. tanévről. Közli dr. Polák Ede. (Kecskemét. Tóth László. 8-r. 68 l.) (Értekezés: A légkör fénytüneteiről. Polák Edétől.)

A **kecskeméti** államilag segélyezett polg. és elemi leányiskola VIII. értesítője az 1882—83. iskolai évről. Szerk. Pásthy Károly. (Kecskemét. Sziládi Lajos. 8-r. 40 l.) (Értekezés: Önérzet és becsületérzes. Irta Pásthy Károly.)

Igazgatói zárjelentés a **kecskeméti** községi népiskolákról 1882—83. tanév. Szerk. Pásthy Károly. (Kecskemét. Sziládi Lajos. 8-r. 16, X l.)

A **Kecskemét** városi gazdasági szakosztálylyal egybekapcsolt felsőbb népiskola értesítője az 1882—83. tanévről. Összeállította Máté Sándor. (Kecskemét. Sziládi Lajos. 8-r. 23 l.)

A **keszthelyi** magyar kir. gazdasági tanintézet értesítője az 1882—83. tanévről. Szerk. Balás Árpád. (Franklin-társ. 8-r. 36 l.)

A **keszthelyi** r. k. gymnasium értesítője 1882—83. Közzéteszi Lipp V. (Szombathely. Seiler Henrik. 8-r. 34 l.) (Értekezés: Az augurok. Németh Dezsőtől.)

A **keszthelyi** községi elemi népiskola értesítője az 1882—83. tanévről. Összeállítá Bányai Károly. (Keszthely. Gründbaum Márk. 8-r. 15 l.)

A **késmárki** evang. kerületi lyceum értesítvénye az 1882—83. évre. (Késmárk. Sauter és Schmidt. 8-r. 41 l.) (Értekezés: Késmárk elnyomatási korszakának vázlatos története és a késmárki ág. hitv. evang. gyülekezet három vértanuja. Irta Grósz Ernő.)

A minorita-rendiek vezetése alatt álló **kézdi-vásárhely kantai** r. kath. algymnasium értesítvénye az 1882—83. tanév végén. (Kézdi-Vásárhely Szabó Albert. 8-r. 33 l.) (Értekezés: A rómaiak családi és állami élete.)

A **Kézdi Vásárhely** városi államilag segélyezett közs. elemi népiskola értesítője az 1882—83. iskolai évről. Harmadik évfolyam. Szerk. M. Székely János. (Kézdi-Vásárhely. Szabó Albert. 8-r. 42 l.) (Értekezés: Néhány adat és jellemvonás a szülői szeretet köréből. Barabás Mórtól.)

A **kis-kun-félegyházi** városi kath. algymnasium értesítője az 1882—83. évről. Közzéteszi Ágócs János (Szolnok. Bakos István. 8-r. 37 l.) (Értekezés: A jászkunok nyelve. Szerelemhegyi Tivadartól.)

A **kis-kun-félegyházi** magy. kir. állami tanítóképezde értesitője ez évben nem jelent meg.

A **kis-kun-halasi** helv. hitvall. lyceum. értesítője az 1882—83. tanévről. Szerk. Csontó Lajos. (Halas. Práger Ferencz 8-r. 89 l.)

A **kis-szebeni** kegyes tanítórendi kis-gymnasium értesítője az 1882--83. tanévben. (Eperjes. A bankegylet nyomdája. 8-r. 19 l.)

A **kis-ujszállási** VI osztályú ref. gymnasium értesitője az 1882—83. tanévről. Összeállította Koncz Lajos. (Debreczen. A város könyvnyomdája. 8-r. 20 l.)

A **kisvárdai** áll. elemi népiskola értesitője az 1882—83. tanévről. Szerk. Beke Márton. (Kis-Várda Berger Ignácz. 8-r. 30 l.)

A **kolozs-monostori** magyar kir. gazdasági tanintézet értesítője az 1882—83. tanévről. XIV-ik tanév. 9-ik szám. Szerk. Vörös Sándor. (Kolozsvár. Gámán János. 8-r. 78 l.)

A **kolozsvári** evang. ref. collegium értesítője az 1882—83. évről. Az elöljáróság megbízásából kiadja az igazgatóság. (Kolozsvár. Stein János. 8-r. 83 l.)

A kegyes tanítórendiek vezetése alatt álló **kolozsvári** róm. kath. főgymnasium 1882--83. tanévi értesítője. Közli Vajda Gyula. (Kolozsvár, »Magyar Polgár« nyomd. 8-r. 136 l.) (Értekezés: Quintilianus pályaválasztása. Farkas Józseftől.)

XII. Értesítvény a **kolozsvári** m. kir. állami tanítóképezde tizenkettedik évéről. 1882. szept.—1883. aug. végéig. Összeállította Paal Ferencz. (Kolozsvár. Stein János. 8-r. 23 l.)

Értesítő a **Kolozsvár**-városi áll. segélyezett felsőbb leányiskola 1881—82. iskolai évéről. Kiadja a felügyelő bizottság. (Kolozsvár Stein János. 8-r. 46 l.)

A **kolozsvári** áll. segélyt élvező s nyilvánossági joggal felruházott felsőbb kereskedelmi iskola ötödik évi értesítője az 1882—83. tanévről. Szerk. Kiss Sándor. (Kolozsvár. Gámán János örökösei. 8-r. 86 l.) (Értekezés: Az életpályákról. Veress Vilmostól.)

Értesítő a **kolozsvári** áll. segélyezett s nyilvánossági joggal felruházott felsőbb kereskedelmi iskola felől. (Kolozsvár. Gámán J. örökösei. 2-r. 4 l.)

Jelentés a **Kolozsvár** sz. k. városában áll segélylyel fenntartott városi ipariskolák 1882—83. tanévi állásáról. Szerk. Kiss Sándor. (Kolozsvár. Gámán János. 8-r. 68 l.)

A **Kolozsvár** városi nyilv. közs. polg. fiu-iskola harmadik értesítője az 1882—83. tanév végén. Szerk. Ferenczi Zoltán. (Kolozsvár. Stein János. 8-r. 43 l.)

(**Kolozsvár**.) Értesítő az unitárius vallásközönség iskoláiról az 1882—83. tanévben. A nevelésügyi bizottság megbizásából szerk. Kovács János. IV. évfolyam. (Kolozsvár. K. Papp Miklós. 8-r. 83 l.)

(**Kőhalom**.) X. Jahresbericht der Gewerbeschule in Reps. Nach Schluss des Schuljahres 1882—83. Veröffentlicht von Michael Binder. (Nagy-Szeben. Filtsch S. 8-r. 11 l.)

A **Körmöcz** sz. kir. és főbányavárosi községi polg. leányiskola második értesítője az 1882—83. tanévről. (Turócz-Szent-Márton. Részvénytárs. könyvnyomda. 8-r. 16 l.)

A **körmöczbányai** magyar kir. állami főreáltanoda tizenharmadik évi értesítője 1882—83-ban. Szerk. Schröder Károly. (Rudnyánszky A. 8-r. 62 l.)

Körmöczbányai szab. kir. város közs. elemi fiu- és leánytanoda értesítvénye az 1882—83. tanévről. (Turócz-Szent-Márton. Részvény-társulati könyvnyomda. 8-r. 11 l.)

Értesítő a **kőszegi** kath. kisgymnasiumról 1882—83. Szerk. Stern Pál. (Kőszeg. Feigl Frigyes. 8-r. 74 l.) (Értekezés: Kőszeg és vidékének viránya. Irta Freh Alfonz.)

Kőszeg szab. kir. város államsegélylyel fentartott polg. fiu- és leányiskolájának értesítője 1882—83. tanévről. Közzéteszi az igazgatóság. (Kőszeg. Leitner Nándor. 8-r. 32 l.)

Kúnfélegyházi áll. tanítóképezde kivételesen nem adott ki értesítőt.

A **kun-szent-miklósi** ref. gymnasium értesítője 1882—83. iskolai évről. Kiadja az igazgatóság. (Kocsi Sándor. 8-r. 19 l.)

A **lévai** kegyes-tanitó-rendi nagy-gymnasium értesítője az 1882—83. tanévről. Közli Szabady Gyula. (Léva. Dukesz Lipót. 8-r. 62 l.) (Értekezés: A XIV. Lajos korabeli drámai irodalom, Corneille és Racine. Irta Travnik Zsigmond.)

A **losonczi** magy. kir. áll. főgymnasium értesítője 1882—83-ról. Közli Gresits Miksa. (Losoncz. Kármán-társulat. 8-r. 77 l.) (Értekezés: Görögös alakok és mondatszerkezetek Vergiliusnál, főtekintettel az Aeneisre. Irta Burián János.)

A **losonczi** állami elemi iskola értesítője az 1882—83. tanévről. Hetedik évfolyam. Közli Nagy József. (Losoncz. Roth Simon. 8-r. 20 l. (Értekezés: Nevelésünk hiányai.)

A **losonczi**, Kovárcz-Kaszper Alvin, városi felügyelet alatt álló női felső iskola értesítője 1882—83. Közli Kovárcz-Kaszper Alvina. (Losoncz. Róth Simon. 8-r. 18 l.)

A **lőcsei** kir. kath. főgymnasium 1882—83. tanévi értesítője. Szerk. Halász László. (Lőcse. Reiss József. 8-r. 91 l.) (Értekezés: Euripides ethikája. Irta Travnicsek Hubert.)

A **lőcsei** magy. kir. áll. főreáliskola értesítője az 1882—83. tanévről. XIV. szám. (Lőcse. Reiss József. 8-r. 72 l.) (Értekezések: 1. Anyagcsere. Borostyány Bélától. 2. Orthogonal axogonometria középtanodai igényeknek megfelelőleg. Deésy Károlytól.)

A **lőcsei** magy. kir. állami felsőbb leányiskola értesítője az 1882—83. tanévről. Dr. Szántó Károly igazgatótól. II. évf. (Lőcse. Reiss József T. 8-r. 34 l.)

A **lugosi** róm. kath. magy. főgymnasium értesítője az 1882—83. tanévről. Közli Billmann Márton. (Lugos. Wenczely János és fia. 8-r. 58 l.) (Értekezés: A testi büntetésről. Irta dr Dengi János.)

A **magyar-láposi** állami elemi népiskola tantárgyai, fiu- és leánynövendékei s tanítói személyzetének az 1882—83. tanévről kimutatása, valamint az év végén tartandó közvizsgák rendje. Kiadta Lebedi János. (Deés. Demeter és Kiss. 8-r. 8 l.)

A **magyar-óvári** m. kir. gazdasági akadémia az 1882—83. tanévben. (Pozsony. Wigand F. K. 8-r. 28 l.)

A kegyes tanítórendiek vezetése alatt álló **m.-óvári** algymnasium értesítője az 1882—83. tanévről. (Magyar-Óvár. Czéh Sándor. 8-r. 40 l.) (Értekezés: A régészet becse, fejlődése általában és alkalmazása Mosony vármegyében. Irta Ivánfi Ede.)

A **m.-óvári** községi népiskola értesítvénye az 1882—83. tanévről. Közli Merényi Kálmán. (Magyar-Óvár. Czéh Sándor. 8 r. 11 l.)

Értesítő a **máramaros-szigeti** kegyes tanítórendi algymnasiumról az 1882—83. tanév végén. (M-Sziget. Részvény-nyomda. 8-r. 39 l.) (Értekezés: Az emberi tökélettesedésről. Bauer Lenárdtól.)

A **máramaros-szigeti** áll. tanítóképezde IV. értesitője. Közli Mlcskásy Sándor. (Hornyánszky Viktor 8-r. 26 l.)

A **máramaros-szigeti** m. kir. áll. felsőbb leányiskola és vele kapcsolatos elemi iskola értesítője az 1882–83. tanévről. Hatodik évfolyam. Közli Marikovszky Menyhért. (M.-Sziget. Máramarosi részvénynyomda. 8-r. 46 l.)

A **marosvásárhelyi** evang. ref. collegium iskolai értesítője az 1882—83. iskolai évről. Kiadta az igazgatóság. (Marosvásárhely. Imreh Sándor. 8-r. 67, 42 l.) (Értekezés: A collegium keletkezése. Koncz Józseftől.)

A **marosvásárhelyi** róm. kath. nagy-gymnasium értesítője az 1882—83. iskolai évről. (Maros-Vásárhely. Szabó Gyula. 8-r. 29 l.)

(**Medgyes.**) Programm des evang. Gymnasiums A. B. zu **Mediasch** und der damit verbundenen Lehranstalten für das Schuljahr 1882—83. veröffentlicht von Rector Gustav Fr. Schuller. (Nagy-Szeben. Filtsch S. 4-r. 70 l.) (Értekezés: Kaiser Friedrichs III. (IV.) Beziehung zu Ungarn in den Jahren 1440—1453. Eine Vorstudie von Rudolf Brandisch.)

A **mezőtúri** református gymnasium értesítője. Az 1882—83. tanévről. Közzéteszi Bodolay László. (Mező-Túr. Gyikó K. 8-r. 38 l.)

A **miskolczi** ev. ref. főgymnasium értesítője az 1882—83. tanévről. Szerk. Kovács Gábor. (Miskolcz. Forster Rezső. 8-r. 52 l.)

A **miskolczi** minorita-rendi kis-gymnasium értesitője az 1882—83. tanévről. (Miskolcz. Özvegy Sártoryné és Mecse. 8-r. 28 l.) (Értekezés: Földrengések. Irta Bajay Amand József.)

A **miskolczi** ágostai hitv. evang. algymnasium és elemi iskolák értesítője az 1882—83. iskolai évről. Közlik Mészáros Ferencz és Gebe Endre. (Miskolcz. Özv. Sártoryné és Mercse. 8-r. 28 l.)

A **miskolczi** áll. segélyezett polgári fiu- és leányiskola értesítője az 1882—83. iskolai évről. Szerk. Gálffy Ignácz. (Miskolcz. Forster Rezső. 8-r. 34 l.)

A **Modor** városi államilag segélyezett nyilvános polgári fiú- és leányiskola VIII. értesítője az 1882—3. tanév végén. Közzé teszi Baltzár Ágoston. (Pozsony. Stampfel, Eder és társai. 8-r. 14. l.)

A **munkácsi** m. kir. állami gymnásium értesítője az 1882—3. tanévről. Közli Fankovich Sándor. (Munkács. Grosz Ignácz. 8-r. 37 l.) (Értekezés: Pályaválasztás, Schultz Antaltól.)

Munkács-város községi iskolájának jelentése az 1882—83. tanévről. Közli Sárkány Gábor. IX. évfolyam. (Munkács. Blayer Pinkász gyorssajtója. 8-r. 51 l.)

A **munkácsi** állami polgári leányiskolának és azzal kapcsolatban levő nőipartanodának 1-ső évi értesítője. Az 1882—83. tanévről Szerk. Kasics Etel. (Munkács. Grosz Ignácz. 8-r. 25 l.)

A minorita-rendiek vezetése alatt álló **nagybányai** róm. kath. főgymnasium értesítője az 1882—83. tanévről. Közzé teszi Zeruffa Fausztin. (Nagy-Bánya. Mol-

nár testvéreknél. 8-r. 92 l.) (Értekezés: Kik, milyen indokokból s mily sikerrel működtek a magyar nemzet megtérítésében. Irta Mihalcsik Mihály J.)

Értesítő a **nagy-becskereki** főgymnasiumról az 1882—83. tanév végén. Közli Arányi Béla. (Nagy-Becskerek. Pleitz Ferencz Pál. 8—r. 92 l.) (Értekezés: A latin nyelv hatása a magyar nyelvre. A nyelvek hatásának módjairól. Irta Kemény István)

Értesítő a **nagybecskereki** községi nép- és ipariskoláról az 1882—83. tanévben. Közli Baaden Károly. (Nagy-Becskerek. Pleitz Ferencz Pál. 8-r. 55 l.)

A **nagy-enyedi** ev. ref. Bethlen-főiskola 1882—83. tanévi értesítője. Kiadta az igazgatóság (Nagy-Enyed. Wokál János. 8-r. 121 l.)

A kegyes-tanítórendiek vezetése alatt álló **nagy-kanizsai** kath. főgymnasium értesítője. Az 1882—83. tanévről. Közzéteszi Pap János. (Nagy-Kanizsa. Wajdits József. 8-r. 69 l.) (Értekezés: Temetési szertartások a rómaiaknál. Irta Hám József.)

A **nagy-kanizsai** államilag segélyezett közs. nyilv. polg. fiú-iskola tizenegyedik értesítője az 1882—83. tanévről. Szerk. Morgenbesser János. (Nagy-Kanizsa. Fischel Fülöp. 8-r. 37 l.)

A **nagy-kanizsai** izraelita nyilvános hatosztályú fiú- és leány-iskola valamint az ezzel összekötött kereskedelmi iskola nörendékeinek név- és érdemsorozata az 1882—83. tanévben. (Nagy-Kanizsa. Fischel Fülöp. 8-r. 40 l.)

A **nagykállói** m. kir. állami főreáliskola értesítője 1882—83. tanévről. Közzéteszi Schwina István. (Nyiregyháza. Piringer és Fóba. 8-r. 65 l.) (Értekezés: Adalék Szabolcs vármegye mivelődésének történetéhez. Irta Kiss Rezső.)

A kegyes-tanítórendiek vezetése alatt álló **nagy-károlyi** róm. kath. nagygymnasium értesítője az 1882—83. iskolai évről. Közzéteszi Magyarász Incze. (Nagy-Károly. Gőnyey József. 8-r. 45 l.) (Értekezés: (A görög jog- és törvénykezés fejlődése, különös tekintettel az attikaiknak a főbenjáró bűnöknél alkalmazott perrendtartásra. Cseitő Antaltól.)

A **nagykikindai** nagy gymnasium értesítője az 1882—83. tanévről. Közli Domokos Jenő. (Nagy-Kikinda. Fokly Lipót. 8-r. 46 l.) (Értekezés: Háromszékmegye földrajzi leírása orographiai, hydrographiai és ethnographiai szempontból, természeti sajátságai fölemlítésével. Irta Jákó János.)

Tudósítás a helv. hitv. ref. **nagykőrösi** főgymnasiumról az 1882—83. tanévben. Szerkesztette Ádám Gerzson igazgató. (Nagy-Kőrös Ottinger E. 8-r. 85 l.)

Értesítő a **nagykőrösi** ref. tanítóképző intézet és népiskolák állásáról az 1882—83. tanévben. Összeállította Hegymegi Kiss Kálmán. (Nagy-Kőrös. Ottinger E. 8-r. 36 l.)

Nagyszombat sz. kir. város felekezetnélküli polgári fiú-iskolájának negyedik értesítője 1882—83. Közli Goldberger Soma. (Nagyszombat, Winter Zsigmond. 8-r. 22 l.)

A **nagy szalontai** polgári iskolával összekötött községileg segélyezett nagy gymnasium értesítője az 1882—83. isk. évről. Közli Katona Mihály. (Nagy-Szalonta. Rosenzweig R. 8-r. 34 l.)

(Nagy-**Szeben**.) Programm des ev. Gymnasiums A. B. und der mit demselben verbundenen Realschule, sowie der ew. Bürgerschule A. B. zu Hermannstadt für das Schuljahr 1882—83. womit zur öffentlichen Prüfung der Schüler Aller

Klassen von Dienstag den 3. bis Samstag den 7. Juli 1883 ergebenst einladet Moritz Guist. (Nagy-Szeben. Closius örökösei. 4-r. 59 l.) (Értekezés: Der bestimmte Artikel im rumänischen und im Albanesischen von Mich. Schuster.)

A **nagyszebeni** állami főgymnasium értesítvénye az 1882—83. tanévben. Szerk. Veress Ignácz. (Nagy Szeben. Steinhaussen Tivadar. 8-r. 35 l.)

A **nagyszombati** érseki főgymnasium értesítője az 1882—83. tanév végén. Közli Graeffel János. (Nagyszombat. Winter Zsigmond. 8-r. 187 l.) (Értekezés: Az érseki főgymnasium könyvtárának czímjegyzéke. V. Közlés.

A **nagyváradi** kir. jog- és államtudományi kar almanachja 1882—83-ról. Közli az igazgató. IX. évfolyam. (Nagyvárad. Hügel Ottó. 8-r. 49 l.)

A prémontrei kanonok-rend **nagyváradi** főgymnásiumának értesítője az 1882—83. tanévről. Közli Várszély Ármin. (Nagy-Várad. Hollósy Jenő. 8-r, 122 l.) (Értekezés: A rómaiak házi életéről, különös tekintettel a nőkre. Irta Kattasch L. Rudolf.)

A **nagyváradi** m. kir. állami főreáliskola értesítője az 1882—83. tanévről. Közrebocsátja: Vidovich Bonaventura. (Nagy-Várad. Laszky Ármin. 8-r. 71 l.) (Értekezés: Erdély önállása és annak következményei. Irta Talapkovics Antal.)

Nagyvárad-város községi polgári felső leány- és elemi iskoláinak értesítője az 1882—83. tanévről. (Nagyvárad. Hügel Ottó. 8-r. 127 l.) (Értekezés: A nők hivatásáról és műveltségéről.)

(**Naszód.**) Reportulu alu XIV-lea despre gimnasiulu superiore greco-catolicu romanescu din **Naseudu** ... pro anulu scolastecu 1882—83. (Beszterczce. Batschar T. 8-r. 129 l.)

A **nyiregyházi** ág. hitv. evang. hatosztályu gymnásium XIX. értesítője az 1882—83. iskolai évről. Közli Szlaboczky Imre. (Nyiregyháza Piringer és Jóba. 8-r. 32 l.)

A **nyiregyházai** ág. hitv. ev. elemi népiskolák értesítője az 1882—83 tanévről. Szerk. Pazár István. (Debreczen. A város könyvnyomdája. 8-r. 16 l.)

A **nyitrai** róm. kath. főgymnasium 1882—83. iskola évi tudósítványa. Közzéteszi dr. Csősz Imre. (Nyitra. Schempek és Huszár. 8-r. 89 l.) (Értekezés: Főgymnasiumi éremgyüjteményünk jegyzetes ismertetése. Irta Zongor József.)

Ó-Kanizsa nagyközség területén létező összes róm. kath., görög keleti és izraelita nyilv. elemi népiskolák, községi torna- és kisdednevelő intézetek értesítője az 1882—83. tanévről. Szerk. Katona Sándor. Tizenhetedik évfolyam. (Szabadka. Bittermann József. 8-r. 33 l.)

Az **oraviczabányai** állami segélylyel fentartott polgári fiú-iskola hetedik értesítője az 1882—83. iskolaévről. Szerk. Bánfi János. (Oraviczabánya. Wunder Gyula. 8-r. 68 l.) (Értekezés: Oraviczabánya és vidékének ismertetése. Irta Horváth Endre.)

A **pancsovai** magyar kir. áll. reál-gymnasium értesítője az 1882—83. tanévről. Közzéteszi Tordai György. (Pancsova. Wittigschlager Károly. 8-r 56 l.) (Értekezés: Arany János. Irta Wigand János.)

Értesítő a **pancsovai** magy. kir. áll. polg. fitanodáról 1882—83. tanév végén, a pancsovi magy. kir. áll. elemi fiuiskolára vonatkozó függelékkel. Közli Martin Imre. (Pancsova. Wittigschlager Károly. 8-r. 26 l.)

A **pancsovai** m. kir. áll. elemi leányiskola hatodik értiestője az 1882—83. tanév végén. Közli Martin Imre. (Pancsova. Wittigschlager Károly 8-r. 18 l.)

A dunántúli ref. egyházkerület **pápai** főiskolájának értesítője az 1882—83. tanévről. (Pápa. Debreczeny Károly. 8-r. 108 l.) (Értekezés: Az atom-elmélet történeti kifejlődése. Irta K. Kiss József.)

A pannonhalmi szent-Benedek-rendiek vezetése alatt álló **pápai** kath. kis-gymnasium értesítője az 1882—83. iskolai évről. Közzéteszi Ocsovszky Kázmér. (Pápa. Debreczeny Károly. 8-r. 41 l.) (Értekezés: Gauss-féle görbületi mérték. Irta D. B.)

A cziszterczi-rend **pécsi** kath. főgymnasiumának értesítője az 1882—83. iskolai évről. Közrebocsátotta Szalay Alfréd. (Pécs. Ifj. Madarász E. 8-r. 50 l.) (Értekezés: A szülő és a tanférfiu. Irta dr. Szalay Alfréd.)

A **pécsi** magyar kir. áll. főreáltanoda évi értesítője az 1882—83. tanév végén. Közli Dischra Győző. (Pécs. Ramazetter K. 8-r. 76 l.) (Értekezés: Az északkeleti átjáró. Irta Requinyi Géza.)

Pécs szabad kir. város összes községi népiskoláiba járó tanulók érdemsorozata az 1882—83. tanévre. (Pécs. Lyceumi nyomda. 8-r. 51 l.)

A **podolini** kegyes tanítórendiek vezetése alatt álló róm. kath. kis-gymnasium értesítvénye az 1882—83. tanévről. (Késmárk. Sauter és Schmidt. 8-r. 17 l.)

Pozsony szabad királyi városa vegyes vallású főreáliskolájának értesítője az 1882—83. iskolai évről. Közli Samarjay Mihály. (Pozsony. Stampfel, Eder és társai. 8-r. 59 l.) (Értekezés: Pozsonymegye helyneveinek magyarázata. Wagner Lajostól.)

A **pozsonyi** kir. kath. főgymnasium értesítője az 1882—83. tanévben. Közli Wiedermann Károly. (Pozsony. Stampfel, Eder és társai. 8-r. 49, 59 l.) (Értekezés: De M. Tullii Ciceronis oratione pro Murena habita. Scripsit Carolus Cserny.)

A **pozsonyi** ágost. hitv. evang. lyceum értesítője az 1882—83. tanévről. Közzéteszi Michaelis Vilmos. (Pozsony. Wigand F. K. 8-r. 40 l.)

A **pozsonyi** magyar kir. állami tanítónő-képzőintézet tizenkettedik értesítője az 1882—83. tanévről. Közli Uhrl Józsa. (Pozson, Angermayer Károly. 8-r. 32 l.) (Értekezés: Nehány szó a középkori magyar zenéről. (Történeti vázlat.) Menich Antaltól.)

A kegyes tanítórendiek vezetése alatt álló **pozsony-szent-györgyi** róm. kath. gymnasium értesítője az 1882—83. iskolai évről. Közzétette Géczy Benedek. (Pozsony. Stampfel, Eder és társai. 8-r. 20 l.)

A kegyes tanítórendiek vezetése alatt álló **privigyei** római kath. algymnasium értesítője az 1882—83. tanévről. Közzéteszi Furdek Nándor. (Nyitra. Schempek és Huszár. 8-r. 41 l.)

A **rákospalotai** róm. kath. tanoda értesítője az 1882—83. tanévről. Szerk. Rácz Ferencz. (Schlesinger Ignácz. 8-r. 15 l.)

Ismertető a nyilvánossági joggal felruházott fiunevelő- és tanintézetről **Rákos-Palotán**. Közli dr. Szabó Alajos. (Athenaeum. 8-r. 18 l.)

A **rettegi** állami népiskola 1882—83. tanévi értesítője. Kiadta Szentpétery János. (Deés. Demeter és Kiss. 8-r. 7 l.)

Szab. kir. **Rév-Komárom** város községi népiskolájának évkönyve az 1882—83. tanévről. Szerkeszté Sipos Elek. XIV. évfolyam. (Komárom. Ziegler Károly. 8-r. 128 l.)

Értesítő a pannonhalmi sz. Benedek-rend **rév-komáromi** kath. kis-gymnasiumáról az 1882—83. tanév végén. (Komárom. Ziegler Károly. 8-r. 96 l.) (Értekezés: A növények szárrészlete alak — s élettani tekintetben. Cs. V.)

Értesítvény a **rév-komáromi** róm. kath. elemi fiiskoláról az 1882—83. év végén. (Komárom. Ziegler Károly. 8-r. 11 l.)

Értesítő a **rév-komáromi** róm. kath. elemi leány-iskoláról az 1882—83. év végén. (Komárom. Ziegler Károly. 8-r. 9 l.)

A **Rév-komárom** városi zene-iskola 1882—83. évi értesítője. (Komárom. Ziegler Károly. 8-r. 4 l.)

A **rimaszombati** egyesült protestáns gymnasium XXX. értesítője az 1882—83. tanévről. Közzéteszi Baksay István. (Rimaszombat. Rábely M. 8-r. 20 l.)

A **rimaszombati** községi elemi fi- és ipar-iskola értesítője az 1882—83. tanévről. Egybeállította Törköly József. VII. évf (Rimaszombat. Rábely M. 8-r. 22 l.)

Fábry János, tanár **rimaszombati** nyilvános felsőbb leánynevelő tanintézetének (polgári iskola és tanítóképző) 1882—83 (tizenötödik) évi értesítője. (Rimaszombat. Rábely M. 8-r. 24 l.)

A kegyes tanító-rendiek vezetése alatt álló **rózsahegyi** kath. algymnasium értesítője az 1882—83. tanév végén. Közli az igazgatóság. (Kassa. Scharf F. János. 8-r. 38 l.) (Értekezés: Az üstökösök. Sz.)

A **rozsnyói** kath. főgymnasium értesítője az 1882—83. tanévről. Közzéteszi Nátafalussy Kornél. (Rozsnyó. Kovács Mihály. 8-r. 88 l.) (Értekezés: A görögök mennyiségtana. Irta dr. Szekeres Kálmán.)

Értesítő a **rozsnyói** ágost. hitv. ev. kerületi főgymnasiumról az 1882—83. tanévben. (Rozsnyó. Kovács Mihály. 8-r. 23 l.)

A **rozsnyói** róm. kath. elemi fiiskola értesítője az 1882—83. tanévről. (Rozsnyó. Kovács Mihály. 2-r. 4 l.)

A **sajó-gömöri** III osztályu ág. h. ev. esperességi algymnasium értesítője az 1882—83. tanévről. Közli Bencze Soma. (Rozsnyó. Kovács Mihály. 8-r. 8 l.)

Jelentés a **sárospataki** ref. főiskola (akadémia és gymnázium) állapotáról az 1882—83. iskolai évben. Összeállították Radácsi György, Kovácsi Sándor. XXVII. évfolyam. (Sárospatak. Steinfeld Béla 8-r. 112 l.)

A kegyesrendiek vezetése alatt álló **sátolja-ujhelyi** róm. kath. nagy-gymnasium értesítője az 1882—83. tanévről. (Sátoralja-Ujhely. »Zemplén« könyvnyomda. 8-r: 43 l.) (Értekezés: Cicero szónoki pályája. Irta Füredi János.)

A **sátoralja-ujhelyi** három osztályu róm. kath. elemi népiskolába járó ifjúságnak értesítője az 1882—83. tanévről. (Sátoralja-Ujhely. »Zemplén« könyvnyomdája. 8-r. 18 l.)

(**Segesvár.**) Programm des evang. Gymnasiums A. B. in **Schässburg** und der damit verbundenen Lehranstalten Zum Schlusse des Schuljahres 1882—83 veröffentlicht vom Director Daniel Höhr. (N.-Szeben. Filtsch S. 4-r. 201—258, XXVIII. l.) (Értekezés: Fachwissenschaftlicher Katalog der Bibliothek des Gymnasiums in Schässburg, zusammengestellt von Wilhelm Berwerth und Theodor Fabini.)

A **selmeczbányai** kir. kath. nagy-gymnasium értesítője az 1882—83. tanévről. Közli Müllner Pál. (Selmeczbánya. »Selmeczbányai Híradó« könyvnyomdája. 8-r. 37 l.)

A **selmeczbányai** ágost. hitv. kerül. lyceum értesítője az 1882—83. tanévről. Közzéteszi Breznyik János. (Selmeczbánya. Joerges Á. özvegye. 8-r. 52 l.)

A **sepsi-szentgyörgyi** ev. reform. Székely-Mikó-kollegium értesítője az 1882—83. iskolai évről. Szerk. Bende István. (Sepsi-Szentgyörgy. Jókai-nyomda-részvény-társulat. 8-r. 78 l.)

A **s.-szentgyörgyi** államilag segélyezett s műlakatos tanműhelylyel kapcsolatos polgári fiú-iskola értesítője az 1882—83. tanévről. Szerk. Simó Dénes. (Sepsi-Szentgyörgy. Jókai-nyomda-részvény-társulat. 8-r. 47 l.)

A **siklósi** községi polgári fiú-iskola második értesítője az 1882—83. tanévről. Közli Szabó Ferencz. (Pécs. Ifj. Madarász Endre. 8-r. 27 l.)

A **somorjai** államilag segélyezett polgári fiú- é felső leányiskola tizenegyedik értesítője az 1882—83. iskolai évről. Közzéteszi Váró Benjámin. (Pozsony. Angermayer Károly. 8-r. 32 l.)

Tudósítvány a dunántúli ágost. hitvall. evang. egyházkerületi **soproni** lyceumról az 1882—83. tanévben. Közzéteszi Müllner Mátyás. (Sopron. Littfass Károly. 8-r. 51 l.)

A **soprenyi** magy. kir. állami főreáliskola 8-ik évi értesítője az 1882—83. Közli Salamin Leo. Soprony. Littfass Károly. 8-r. 41 l.)

A pannonhalmi szent-Benedek-rend **soproni** kath. főgymnasiumának értesítője az 1882—83. iskolaévről. (Sopron. Littfass Károly. 8-r. 68 l.) (Értekezés: Sopron madarai.)

A Csöndes-féle nyilvános tan- és nevelő-intézet értesítője az 1882—83. tanévről. XX-ik tanév. Közli Matavovszky B. Antal. **Sopron.** (Sopron. Romwalter K. és fia. 8-r. 24 l.)

Lähne nyilvánossági joggal biró tan- és nevelő-intézetének értesítője. **Sopron.** 1882—83. (Sopron. Romwalter K. és fia. 8-r. 21 l.)

A **soproni** m. kir. áll. felsőbb leányiskola második értesítője az 1882—83. tanévről. Közli Jausz György. (Sopron. Littfass Károly. 8-r. 47 l.) (Értekezés: Arany János emlékezete. Irta Prohászka O.)

A **Sümegh** városi államilag segélyezett reáliskola XXVI. értesítője az 1882—83. tanévről. Közli Ádám Iván. (Szombathely. Bertalanffy József. 8-r. 76 l.) (Értekezés: A sümeghi reáliskola 25 éves (1857—1882.) történetének vázlata. Irta Ádám Iván.)

Sümegh-városi római katholikus elemi tanoda értesítője az 1882—83. tanévről. (Nagy-Kanizsa. Wajdits József. 8-r. 15 l.)

Szabadka szabad kir. város községi főgymnasiumának értesítője az 1882—83. tanévre. Közli Haverda Mátyás. (Szabadka. Bittermann Andor. 8-r. 82 l.) (Értekezés: Vidékünk őskora és a szabadkai régiségek. Irta Iványi István.)

A **szakolczai** királyi kath. algymnasium értesítője az 1882—83. tanévről. Közli Lukavszky Alajos. (Szakolcza. Skarnitzl József. 8-r. 37, 10 l.) (Értekezés: A szakolczai gymnasium történetének folytatása. Irta Lukavszky Alajos.)

A **szakolczai** községi felső leány népiskola negyedik értesítője az 1882—83. tanévről. Közli Kopcsay János. (Szakolcza. Skarnitzl József. 8-r. 22 l.)

A **szakolczai** községi elemi néptanoda mindkét nembeli ifjuságának érdemsorozata 1882—83. tanévben. Szakolcza. Skarnitzl József. 8-r. 18 l.)

A szabad kir. **Szamosujvár** városi örmény kath. nyilvános algymnásium VIII. tudósítványa az 1882—83. tanév végén. (Szamosujvár. »Aurora« könyvnyomdája. 8-r. 55 l.) (Értekezés: A természet könyvéből, vonatkozással a szamosujvári viszonyokra. Dr. Mártonfi Lajos.)

A békési ágost. hitv. ev. egyházmegye patronátusa alatt álló **szarvasi** főgymnasium évi jelentése 1882—83-ról. Közzéteszi Tatay István. (Gyula. Dobay János. 8-r. 103 l.) (Értekezés: Szarvas virányának második javított és bővített felszámlálása. Irta Koren István.)

A **szatmári** kir. kath. főgymnasium 1882—83. évi értesítője. (Szatmár. A »Szabadsajtó« könyvnyomdája 8-r. 52. l.) (Értekezés: Álbölcselet. Irta Gyurits Antal.)

A **szatmár-németi** h. h. gymnasium 1882—83. évi (XIII.) értesítője. Közzéteszi Becsek Sándor. (Szatmár. Nagy Lajos. 8-r. 49. l.)

Szász-Régen. Programm des evangelischen Unter-Realgymnasiums A. B. und der mit demselben verbundenen Lehranstalten in Sächsisch-Regen am Schlusse des Schuljahres 1882—83. Veröffentlicht vom Rector Wilhelm Hellwig. (Nagy-Szeben. Filtsch S. 4-r. 39. l.) (Értekezés: Die Witterungsverhältnisse von Sächsisch-Regen in den Jahren 1868—77, vom Wilhelm Hellwig.)

Szászsebes. Programm des evangelischen Untergymnasiums und des ev. Elementar- und Mädchenschule in **Mühlbach** für das Schuljahr 1882—83. Veröffentlicht vom Rektor I. Wolff. (N.-Szeben. Krafft W. 4-r. 31. l. Értekezés: Mühlbacher Hexenprocesse. Vom Julius Kootz.)

A kegyes tanitórendiek vezetése alatt álló **szegedi** városi főgymnasium értesítője az 1882—83. tanévről. Közzéteszi Magyar Gábor. (Szeged. Burger Gusztáv és társa. 8-r. 95. l.) (Értekezés: Tanulmány a széptan köréből. Irta Szvarskó Kálmán.)

A **szegedi** állami főreáliskola értesítvénye az 1882—83. tanévről. Közzéteszi Hoffer Endre. (Szeged. Endrényi Lajos és társa. 8-r. 40. l.) (Értekezés: Juniusi séta a mezőn. Irta Vánky József.

A **Szeged** városi polgári fiú-iskola tizedik évi értesítője az 1882—83. tanévről. Közzéteszi Nagy János. (Szeged. Endrényi Lajos és társa. 8-r. 35. l.)

A **Szeged** városi zenede 1882-83 tanévi értesítője. Közzéteszi Langer Viktor. (Szeged. Endrényi Lajos és társa 8-r. 22. l.)

Értesítő a **szeged-belvárosi** tanító-testület vezetése alatt álló közs. népiskolákról 1882—83. Összeállította Ferenczi János. Kiadja a tanító-testület. (Szeged. Traub B. és társa. 8-r. 18. l.)

Harmadik tanügyi értesítő a **szegedi** apácza iskolákról. Az iskolaszék megbizásából. Közzéteszi Oltványi Pál. (Szeged. Endrényi Lajos és társa. 8-r. 19 l.)

Értesítő a **szeged-szilléri** sugárúti tanító-testület vezetése alatt álló közs. népiskoláról az 1882—83. évben. Összeállította Gönczy Lajos. Kiadja a tanító-testület. I. évf. (Szeged. Várnai L. könyvnyomdája. 8-r. 8. l.)

A **szegszárdi** államilag segélyezett községi polgári fiu- és a felső leányiskola hetedik értesítője az 1882—83. tanévről. (Szegszárd. Ujfalusy Lajos. 8-r. 31. l.)

1882—83-ik tanévi értesítő a **Szentes** városi VI. osztályu gymn. tanfolyammal egybekapcsolt polgári fiuiskoláról és a két osztályu polgári leányiskoláról, megtoldva az ismétlő iskolákról szóló jelentéssel. Összeállította Zolnay Károly.)

(Szentes. Sima Ferencz 8-r. 90. l.) (Értekezés: Szentes müveltségi állapota. Zolnay Károlytól.)

A **székely-udvarhelyi** róm. kath. főgymnasium értesítője az 1882—83. tanévről. (Székely-Udvarhely. Becsek Dániel. 8-r. 78. l.) (Értekezés: Kant vallásbölcselete. Tájékozásul. Irta Bodó Ádám.)

A **székely-udvarhelyi** evang. reform collegium 1882—83. tanévi értesítője. Szerk. Gönczi Lajos (Székely-Udvarhely. Becsek Dániel. 8-r. 55. l.)

A **székely-udvarhelyi** királyi állami főreáliskola XII. évi értesítője az 1882—83. iskolai év végén. (Székely-Udvarhely. Becsek Dániel. 8-r. 72. l.) (Értekezés: Dr. Bergmann Fr. Vilmos új alliteratiói elméletének magyarázata, alkalmazása és jelentősége. a magyar és ó-germán nyelvek költészetében. Dr. Vajda Emiltől.)

Értesítő a zircz-cziszterczi rend **székesfehérvári** főgymnasiumáról az 1882—83. tanév végén. (Székesfehérvár. »Vörösmarty«-nyomda. 8-r. 95. l.) (Értekezés: A »Debreczeni M. Grammatika« (1795.) ismertetése és birálata. Irta Barbarics L. R.)

A minorita-rendiek vezetése alatt álló **szilágysomlyói** róm. kath. magángymnasium értesítője az 1882—83. tanévről. Közli Tapody Tamás. (Szilágy-Somlyó. Nyomda-részvény-társaság. 8-r. 47. l.) (Értekezés: A tanulók túlterhelésenek kérdéséhez. T. T.)

A **szilágy-somlyói** államilag segélyezett községi elemi népiskola értesítője az 1882—83. tanévről. Összeállította Bogdán István. Kiadta a községi iskolaszék. (Szilágy-Somlyó. Nyomda-részvény-társaság. 8-r. 32. l.)

A szent Ferenc-rendiek vezetése alatt álló **Szolnok**-városi kath. nagygymnasium értesítője 1882—83. iskolai évről. Közli Varga Emil. (Szolnok. A »Társas-könyvnyomda« gyorssajtója. 8-r. 70. l.) (Értekezés: Az írás és gyorsírás viszonyos fejlődése. Irta Lassu Pius.)

Jelentés a »**szolnoki** ipartársulat« által állami segélylyel fentartott ipar-, kereskedelmi és rajziskoláról az 1882—83. tanévben. IX-ik tanév. 2-ik szám. (Szolnok. Hay Fülöp. 8-r. 40, 15 l.)

A **szolnoki** összes községi elemi népiskolák 1882—83. értesítője. Összeállította Ujházy László. (Szolnok. »Társas-könyvnyomda.« 8-r. 56 l.)

Értesítvény a **szombathelyi** kir. kath. főgymnasiumról. 1882—83. Szerk. Kuncz Adolf. (Szombathely. Bertalanffy József. 8-r. 105 l.) (Értekezés: A pontifixek testülete. Irta Horváth G.)

A **Szombathely**-városi községi elemi fiu- és leányiskola értesítője az 1882—83. tanévről. X. évfolyam. Közli Zágróczky Tivadar. (Szombathely. Bertalanffy József. 8-r. 34 l.)

A magyarországi kegyes tanítórend **tatai** algymnasiumának értesítője az 1882—83. tanévről. (Tata. Özv. Kopasz Józsefné. 8-r. 64 l.) (Értekezés: A nyelv eredetéről. Irta Nyáry József.)

A **temesvári** róm. kath. főgymnasium értesítője az 1882—83. tanévre. (Temesvár. Csanád-egyházmegyei könyvnyomda. 8-r. 78 l.) (Értekezés: A római triumphusról. Irta Olejovics János.)

A **temesvári** magy. kir. áll. főreáliskola értesítője az 1882—83. tanévről. XIII. szám. Szerk. Dr. Laky Mátyás. (Temesvár. Uhrmann E. 8-r. 54 l.) (Értekezés: Az elemző mértan a középiskolában. Irta Dorogi Ignácz.)

A **temesvári** közép-kereskedelmi vasárnapi iskola értesitője az 1882—83. tanévről. Szerk. Wiessner Ferencz. Jahresbericht etc. (Temesvár. Steger Ernő. 8-r. 38 l.)

A **trencséni** kir. kath. főgymnasium értesitője az 1882—83. tanévről. Közzéteszi Pfeiffer Antal. (Trencsén. Skarnitzl Xav. Ferencz. 8-r. 50 l.) (Értekezés: Trencsén várának ostroma 1528-ban. Irta Vlahovics Emil)

A **trencséni** magy. kir. állami felsőbb leányiskola értesitője az 1882—83. tanévről. (Közli Manyák Alajos. Skarnitzl X. Ferencz. 8-r. 50 l.)

A **trsztenai** kir. kath. gymnasium ertesítője az 1882—83. tanévről. Közli Csáka Károly. Rudnyánszky A. 8-r. 49 l.) (Értekezés: Novotny József György emlékezete. Csáka Károlytól.)

Az **ujpesti** állami népiskola harmadik értesitője az 1882—83. iskolai évről. Szerk. Mády Lajos. (Wilckens és Waidl. 8-r. 48 l.)

Tizenkettedik tudósitás az **ujverbászi** fel. jelleg nélküli pártfogósági nyilvános alreálgymnasiumról 1882—83. tanévben. Kovalszki Lajostól. Kula. Berkovits Márk. 8-r. 30 l.)

Az **ujvidéki** kir. kath. főgymnasium tudósitványa az 1882—83. tanévről. Közzéteszi Frankl István. (Ujvidék. Dimitrijević Nikola. 8-r. 55 l.)

(**Ujvidék.**) Izveštaj o srpskoj velikoj gimnaziji u Novom Sadu za školsku godinu 1882—83. (Ujvidék. Dimitrijević N. 8-r. 66 l.) (Értekezés: Kinetičia teorija vazdušnih tela. Irta Milovanov Steva.)

Az **ungvári** kir. kath. főgymnasium értesitője az 1882—83. tanévről. Közli Szieber Ede. (Ungvár. Id. Fésüs József. 8-r. 151 l.)

Értesitő a kegyes tanitórendiek **váczi** főgymnasiumról az 1882—83. tanévben. (Vácz. Mayer Sándor. 8r. 53 l.) (Értekezés: Az emberi lélek s a materialismus. Kovács Páltól.)

A **vágujhelyi** izr. nyilvános alreáltanoda értesitője az 1882—83. tanévről. Közli Máhler Miksa. (Nagy-Szombat. Horovitz Adolf. 8-r. 22 l.)

A **verseczi** községi polgári fiuiskola értesitője a községi népiskolákról szóló függelékkel. Az 1882—83. tanév végén. Közli a tanári kar. Bericht etc. (Versecz. Kirchner I. E. 4-r. 23 l.)

A kegyes-tanítórendiek **veszprémi** katholikus nagygymnasiumának értesitője az 1882—83. tanévről. Kocsi Sándor. 8-r. 34 l.) (Értekezés: Feladata-e középiskolának a nevelés? Irta Lévay Imre.)

A **zala-egerszegi** polgári fiú- és felső leányiskola X. értesitője az 1882—3. tanévről. Szerk. Udvardy Ignácz. (Zala-Egerszeg. Özv. Tahy R. 8-r. 38 l.)

A **Zenta** városi községi gymnasium hetedik értesítője az 1882—83. tanév végén. Szerk. dr. Kuthy József. (Zenta. Schwarz Sándor. 8-r. 64 l.) (Értekezés: Arany János élete. Irta dr. Ferenczy Alajos.)

A **zilahi** evang. reform. collegium értesitője az 1882—83. iskolai évről. Az elöljáróság megbízásából szerkesztette Berényi János. (Kolozsvár. Stein János. 8-r. 114 l.)

A **zilahi** m. kir. áll. tanítóképezde tizenkettedik értesítvénye 1882—83. tanévről. A képezdei igazgató-tanács megbízásából szerk Faluvégi Albert. (Kolozsvár. Róm. kath. lyceumi nyomda. 8-r. 41 l.)

A **zilahi** államilag segélyezett községi polgári fiuiskola nyolczadik értesítvénye az 1882—83. tanév végén. Kiadta Kerekes Sándor. (Zilah. Gámán Ferencz. 8-r. 53 l.)

Zólyom szab. kir. városi községi elemi iskola értesítője minden két évben jelenik meg.

(**Zombor**.) Razrednica učenika i učenica srpske osnovne škole subotičke za školsku godinu 1882—83. Skolski upravitelj: Jakob Peaček. (Zombor. Bittermann F. 8-r. 8 l.)

A **zombori** állami főgymnasium XI. évi értesítője az 1882—83. tanévről. Közzéteszi Radics György. (Zombor. Bittermann Nándor. 8-r. 67 l.) (Értekezés: Hunyadi János Kačić András könyvében. Irta Radics György.)

A **zsolnai** kir. kath. gymnasium értesítője az 1882—83. tanévről. Szerk. Rozsnyai Károly. (Besztorczebánya. Machold Fülöp. 8-r. 33 l.)

A magyar irodalom 1883-ban.

Összeállítja: **Horváth Ignácz.**

Ezen jegyzékbe azon nyomtatványok vétettek fel, melyek az 1883-dik évszámmal vannak jelölve. Hol a nyomatás helye nincs kitéve, Budapest értendő. A nyomdász vagy nyomda-intézet csak oly nyomtatványoknál van megnevezve, melyeknek kiadója nem ismeretes. Hogy ezen jegyzéket lehetőleg teljesen s pontosan lehessen összeállítani, felkéretnek a szerzők és kiadók, hogy kiadványaikból egy példányt, az ár megjelölésével, a M. N. Múzeum könyvtárába beküldeni szíveskedjenek.

A-B-C, Kis képes. (Pozsony. Stampfel Károly. k. 8-r. 19. l. ára 25 kr.)

A-B-C-és könyv, Nagy képeskönyv gyermekek számára 24 szinezett, csinos képpel, olvasmányokkal és verses talányokkal. (Pozsony. Stampfel Károly. n. ivr. 18 l. ára kötve 2 frt.)

A-B-C, Magyar képes. (Pozsony, Stampfel Károly 4-r. 8. l. ára 50 kr.)

A-B-C, Nemzeti képes, és verses könyv. (Pozsony. Stampfel Károly. 8-r. 80 számozatlan l. ára 1 frt. 50 kr.)

Abonyi Lajos. Itt a szép alföldön. Népies elbeszélések. 1—3. füzet. (A Petőfi-társaság könyvtára. 29—31. füzet. Aigner Lajos. 8-r. 229 l. egy füzet ára 30 kr.)

Abonyi Lajos. A betyár kendője. Népszínmű. (A nemzeti szinház könyvtára 32. füzet. Pfeifer Ferdinánd. 8-r. ára 40 kr.)

Acta reg. scient. universitatis hung. budapestinensis anni 1882—83. Fasc. I. (L. Beszédek.)

Acta reg. scient. universitatis Claudiopolitanae Francisco-Josephinae anni 1882—83. Fasc. I—II. (L. Beszédek.)

Aczél László. Az ugocsamegyei tankerület népoktatásának 1882. évi állapota. (Szatmár. Nagy Lajos nyomdája. 8-r. 22 l. ára ?)

Adatok, Zemplénmegye természetrajzi ismeretéhez. II. Chyzer Kornél gyűjteményének bogarai. Irta Biró Lajos. III. Chyzer Kornél gyűjteményének legyei. Irta Kowarz Ferdinánd. (Különlenyomat a magyar orvosok és természetvizsgálók XXII-ik, Debreczenben 1882-ik évben tartott vándorgyülésének munkálataiból. Rudnyánszky A. nyomdája. 8-r. 54 l. ára ?)

Adóeredmények, Az 1882. évi fogyasztási statisztikai egybeállítása a magyar korona országaira vonatkozólag. (M. kir. pénzügyministerium. 47 l. ára ?)

Aigner Károly. A könyvnyomdászat történetének vázlata I. rész. Adatok jegyzéke. A nyomdászat általános és magyar nyomdászat története a 18. század végeig. Wilckens és Waidl nyomdája. 8-r. 91 l. ára?)

Almási Tihamér. A tót leány. Ered. népszinmű dalokkal 3 felv. Zenéjét szerzé Serly Lajos. (Népszinház műsora. 9. sz. Ifj. Nagel Ottó. 8-r. 80 l. ára 70 kr.)

Almási Tihamér. A milimári. Eredeti népszinmű. 4 felv. Zenéjét szerzé Erkel Elek. (Népszinház műsora. 10. Ifj. Nagel Ottó. 8-r. 118 l. ára 75 kr.)

A másé. Vigjáték 1 felvonásban. (Nemzeti szinház könyvtára. 147. füzet. Pfeifer Ferdinánd. 8-r. 28 l. ára 40 kr.)

Andrássy Géza. Az otthont mentesítő törvények. (Homestend-exemptions laws) (Grill Károly. n. 8-r. II, 67 l. ára 80 kr.)

Andrássy Jenő. Kazinczy Ferencz. (Magyar Helikon. 11. füzet. Pozsony Stampfel Károly. 8-r. 1—26 l. ára 20 kr.)

Andrássy Jenő. Kisfaludy Károly. Magyar Helikon. 18. füzet. (Pozsony. Stampfel Károly. 8-r. 181—204 l. ára 20 kr.)

Anyák könyve. Aranytanácsok anyák és háziasszonyok számára az élet minden viszonyai között. A tapasztalati élet nagy könyvéből tarlózta egy magyar anya. (Mehner Vilmos. 8-r. 252 l. ára 2 frt.)

Antal Géza. Az elvérzésről. (Népszerű természettudományi előadások gyűjteménye. 37. füzet. Kilián Frigyes. 8-r. 34 l. ára 25 kr.)

Antigone, Sophokles tragediája. Ford. és magy. Csiky Gergely (Jeles irók iskolai tára. XX. Franklin-társ. 8-r. 95 l. ára 50 kr.)

Apor Károly báró. A zöld takarmány elvermeléséről és eltartásáról. Felolvastatott a maros-tordamegyei gazdasági egylet földmivelési szakosztályának ülésén 1883. junius 21-én. (Marosvásárhely. Imreh Sándor nyomdája. 8-r. ára?)

Arany-biblia. A szentirás feltüntetve a legnagyobb művészek képeiben. Sajtó alá rendezte Talabér János. Katholikus kiadás. I. rész: Az ó-szövetség. 21—25, II. rész: Az új-szövetség. 4—12. füzet. Mindon füzet két képpel s magyarázó szöveggel. (Mehner Vilmos. 2-r. Egyes füzet ára 1 frt 20 kr.)

Arany-biblia. A szentirás feltüntetve a legnagyobb művészek képeiben. Sajtó alá rendezte Szász Károly. Protestáns kiadás. I. rész: Az ó-szövetség. 21—23., 25., II. rész: Az új-szövetség. 4—12 füzet Képpel s magyarázó szöveggel. (Mehner Vilmos. 2-r. Egyes füzet ára 1 frt 20 kr.)

Arany János. Buda halála. 1, 2. füzet. 4-ik kiadás. (Családi könyvtár. 38, 39. Ráth Mór. 8-r. 185 l. ára 80 kr.)

Arany János. Buda halála. (Családi könyvtár. XI. kötet Ráth Mór. 8-r. ára 80 kr.)

Arany János. Toldi szerelme. 4-ik kiadás. (Családi könyvtár. III. Ráth Mór. 8-r. 434 l. ára 2 frt.)

Arany János összes munkái. Végleges teljes kiadás. 1—16. füzet I—IV. kötetben. (Ráth Mór. 8-r. 448, 654, 464, 453 l. egyes füzet ára 60 kr.)

Arany János összes munkái. I. kötet. Kisebb költemények. (Ráth Mór. 8-r. VI, 448, XVI l. ára 2 frt. 80 kr.)

Archivum Rákóczianum. (L. II. Rákóczi Ferencz levéltára.)

Arnóthi. Az erki pap. Egy magyar »Abraham a Sancta Clara« élete. Okos emberek számára. (Eger. Szolcsányi Gyula. 8-r. 111 l. ára 50 kr.)

Asbóth János. A Zaharától az Arabáhig utazás Egyptomban és Palestinában. (Utazások könyvtára. II. Franklin-társulat. 8-r. XIV, 310 l. ára 2 frt. 40 kr.)

Ábránd-virágcsokor. Eredeti költemények és »A chinai árva«-czimű tragoedia 5 felvonásban Voltaire után. Történeti vázlattal szerzőtől. Irta Ilma. (Bartalits Imre nyomdája. 8-r. 128 l. ára ?)

Ábrányi Kornél ifj. A csalhatatlan. Vigjáték három felvonásban. (Grill Károly. 8-r. 119 l. ára 1 frt 60 kr.)

Ábrányi Kornél ifj. Egy férj filozófiája. (Az egyedüli mód.) Eredeti regény. (Wilckens és Waidl. k. 8-r. 172 l. ára 1 frt. 20 kr.)

Ábrányi Kornél ifj. Az első magyar biztositók. Benczúr Gyula képéhez. (Külön lenyomat az »Ország-Világ«-ból. Társaság. 8-r. 16 l. ára ?)

Álmoskönyv, Legrégibb egyptomi kis. (Nagy-Kanizsa. Wajdits József. 8-r. 48 l. ára 10 kr.)

Álmoskönyv, Legujabb és legbiztosabb kis. IV. kiadás. (Nagy-Kanizsa. Fischel Fülöp. 8-r. 31. l. ára 10 kr.)

Álmoskönyv, Közép. IV. kiadás. (Nagy-Kanizsa. Fischel Fülöp. 8-r. 80 l. ára 20 kr.)

Álmoskönyv, Nagy. IV. kiadás. (Nagy-Kanizsa. Fischel Fülöp. 8-r. 160 l. ára 40 kr.)

Álmoskönyv, A legrégibb és legnagyobb. Csizió, népszerű csillagászattal és több érdekes és hasznos olvasmánynyal bővitett új kiadás. (Nagy-Kanizsa. Wajdits József. 8-r. 224 l. ára 50 kr.)

Álmoskönyv, legrégibb egyptomi közép. (Nagy-Kanizsa. Wajdits József. 8-r. 144 l. ára 25 kr.)

Állatok, (Az) védelme A budapesti állatvédő egyesület kiadványa. Szerkeszti Hermann Ottó. (Franklin-társulat. 8-r. 177 l. ára 30 kr.)

Árvai József és **Rosenmeyer Izsák**. Bibliai történetek. Olvasókönyv izraelita népiskolák számára. Különös tekintettel a nőtanodákra. 4-ik jav. és bőv. kiad. (S.-A.-Ujhely. Lövy Adolf. k. 8-r. 168 l. ára 36 kr.)

Átnézete, A magyar nyelvtan. (Kassa. Werfer Károly nyomdája. 8-r. 30 l. ára ?)

B. P. Ó- és új szövetségi szent történetek Elemi iskolák számára. 18-ik kiadás. Debreczen. Telegdi K. Lajos. 8-r. 128 l. ára pkötb. 42 kr.)

Badics Ferencz. Kisfaludy Sándor. (Magyar Helikon. 12. füz. Pozsony. Stampfel Károly. 8-r. 27—52 l. ára 20 kr.)

Badics Ferencz. Csokonai Vitéz Mihály. (Magyar Helikon. 13. füzet. Pozsony. Stampfel Károly. n. 8-r. 53—80 l. ára 20 kr.)

Badics Ferencz. Kisfaludy Sándor. (Magyar Helikon. 16. füzet. (Pozsony. Stampfel Károly. n. 8-r. 133—156 l. ára 20 kr.)

Bak Izrael. (Dath Jiszrael.) Vezérkönyv a Mózes vallás tanítására, középtanodák, polgári iskolák, tanítóképezdék es magánhasználatra. Dr. Auerbach, Breuer, Deutsch Henrik, Herxheimer, Kley, Löw, Philippson és mások nyomán. II. kiadás. 1. füzet (Szerző. 8-r. 98 l. bolti ára 60 kr.)

Bakonyi Károly és **Pathó Géza.** Az osztrák-magyar monarchia haderejének szervezete. 1. füzet. (Wodianer F. nyomdája. 8-r. 153 l. ára ?)

Bakos Gábor. A magyar jogi műnyelv alapelvei és törvényei. Elméleti és gyakorlati útmutató jogi műnyelvünk tisztítására és javítására. Jogtudósok, jog-

tanárok, ügyvédek s általán az összes fogalmazó tisztviselők számára. Szerző. k. 8-r. 168 l. ára 1 frt. 20 kr.)

Balás Árpád. A bellyei uradalom. Az orsz. magyar gazd. egyesület által kiadott »Albrecht. főhg. bellyei uradalmának leirása« czímű munkának ismertetése. (Különlenyomat a »Mezőgazdasági Szemlé«-ből.) (Magyar-Óvár. Czéh Sándor nyomdája. 8-r. 27 l. ára ?)

Balázs Sándor. Vig elbeszélések. 1—3. füz. A Petőfi-társaság könyvtára. 23—25. füzet. Aigner Lajos. 8-r. 202 l. egy füzet ára 30 kr.)

Balfour Stewart. Természettan. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. 107 l. 58 fametszetű ábrával, ára 80 kr.)

Ballagi Károly. Földrajz népiskolák számára. I. évfolyam. A népiskola 3-ik osztályának tananyaga. IV. kiadás. (Franklin-társulat. 8-r. 46 l. ára 20 kr.)

Ballagi Károly. Német nyelvtan. XII. kiadás. (Franklin-társulat. 8-r. 336 l. ára 1 frt.)

Balogh Kálmán. Orvosi műszótár. Többek közreműködésével szerkesztette —. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. 320 l. ára 3 frt.)

Balogh Vilmos. A magyar házi-ipar állása 1882-ben. — Az 1883. évi február 17-én tartott szakosztályi ülésen felolvasta. (Az országos iparegyesület háziipari szakosztályának kiadványai. III. Egylet. 8-r. 40 l. ára ?)

Balogh Vilmos és Toldy Ferencz. Kiállítási útmutató az 1885. évi budapesti országos általános kiállítás bizottsági tagjainak, a kiállítóknak s a kiállítás iránt érdeklődőknek. (Pesti könyvnyomda-részv.-társ. 8-r. 311 l. ára 60 kr.)

Balogh Zoltán. Alpári. Verses regény hat énekben. Függelékül: Balogh Zoltán prózái. Sajtó alá rendezte barátja Zalár József. (Aigner Lajos. k. 8-r. IV, 315 l. ára 1 frt. 40 kr.)

Balogh Zoltán összes művei III. kötet: Alpári. Verses regény hat énekben. Függelékül Balogh Zoltán prózái. (Nemzeti könyvtár. XXXIII. Aigner Lajos. k. 8-r. IV, 315 l. ára 1 frt. 40 kr.)

Balogh Zoltán művei. 4. füzet. (Nemzeti könyvtár. 139. füzet. Aigner Lajos. 8-r. 225—313 l. ára 30 kr.)

Baloghy Dezső. Az ember őstörténete nyomozva a magyar nyelvben. (Aigner Lajos. 8-r. 98 l. ára 60 kr.)

Balzac Honoré. Grandet Eugénia. Ford. Toldy László. (Olcsó könyvtár. 165. sz. (Franklin-társ. 8-r. 288 l. ára 60 kr.)

Bank, Az osztrák-magyar, közgyűlésének V. évi ülése 1883. febr. hó 3-án. (Bank. 4-r. XVII, 78 l ára ?)

Barna I. Német nyelvgyakorló különös tekintettel a helyesirásra. A népiskola V. és VI., illetve a felső nép- és polgári iskolák I. és II. oszt. számára. Márkus Samu nyomdája. 8-r. 110 l.)

Barna (Braun) I. Magyarország története párhuzamosan alkotmányunk vázlatával és a főbb világesemények függelékével. Az újabb miniszteri tanterv alapján népiskolák használatára. 3-ik kiad. (Ifj. Nagel Ottó. k. 8-r. 69 l. ára 30 kr.)

Bartal Antal. Bevezetés az összehasonlító nyelvtanba. Különös tekintettel a classicus nyelvekre. Egger nyom. dolg. —. A philologiai társaság kiadványa. I.) (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. II, 144 l. ára 1 frt 20 kr.)

Bartal Antal és **Malmosi Károly**. Latin olvasókönyv Livius-, Ovidius- és Phaedrusból a középisk. III. és IV. oszt. számára. 3. kiad. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. n. 8-r. 92 l. ára 60 kr.)
Bartók Lajos. Ujabb költemények. (Franklin-társ. k. 8-r. 133 l. ára 1 frt. 20 kr., vászonköt. 2 frt.)
Bartók Lajos. Ujabb költemények. (Franklin-társ. k. 8-r. 159 l. ára 1 frt. 20 kr.)
Bartók Lajos. Kendi Margit. Történeti dráma. (Grill Károly. 8-r. 126 l. ára?)
Barts József. Orvos-gyógyszerészeti műszótár. A m. orvosok és természetvizsgálók Szombathelyen tartott XXI. vándorgyülése által a Batizfalvy Samu-féle díjjal jutalmazott munka. Kiadja a magy. orvosok vándorgyülésének választmánya. 1. füzet. Szerző. 8-r. 160 kéthasábos l. ára?)
Baumgarten Izidor. A sajtójogi felelősség rendszere. Büntetőjogi tanulmány. Pfeifer Ferdinánd. 8-r. 55 l. ára?)
Baur Ferdinánd Christian. A középkori keresztyén egyház. A második német kiadás után ford. Kovács Ödön. (Franklin-társ. 8-r. XIV, 377 l. ára 3 frt.)
Bayer Ferencz. Bacsányi János. Tanulmány. 2. kiad. (Aigner Lajos. 8-r. 248 l. ára 1 frt. 20 kr.)
Bánhegyi István, Emericzy Géza. Népiskolai tankönyv olvasmányokkal. A magyarhoni népiskolák mindennapi és ismétlő iskolái számára. VII. kiadás. Franklin-társ. 8-r. 236 l. ára kötetlen 50 kr., kötve 60 kr.)
Bánóczi József. Kisfaludy Károly és munkái. II. kötet. (Franklin-társulat. 8-r. 411 l. ára 2 frt. 40 kr.)
Bárány Ignácz. Első olvasókönyv katholikus népiskolák számára. X. kiad. Szent-István-társulat. 8-r. 45 l. ára kötve 10 kr.)
Bárány Ignácz. Harmadik olvasókönyv. A kath. népiskolák III. osztálya számára. XII. kiadás. Szent-István-társ. 8-r. 175 l. ára?)
Bárány Ignácz. Negyedik olvasókönyv. A kath. népiskolák negyedik oszt. számára. VI. kiadás. (Szent-István-társulat. 8-r. 236 l. ára?)
Bárány Ignácz. Ötödik olvasókönyv. A kath. népiskolák V. és VI. oszt. számára. III. kiadás. Szent-István-társ 8-r. 478 VI l.)
Bárány Ignácz. Magyar nyelvkönyv. I. füzet. Nyelvoktatás az egyszerü mondat köréb⸗n. A népiskolák III. osztálya növendékeinek fölfogásához alkalmazott iskolai és házi feladatokkal. Átdolgozta Bárány Gyula. XIII. kiadás. (Lauffer Vilmos. 8-r. 44 l. ára 24 kr.)
Bárány Ignácz. Abécés-könyv katholikus népiskolák számára. XXII. kiad. (Szent-István-társ. 8r. 67 l. ára kötve 10 kr.)
Bászel Aurél. Az ókori classikusok tanulmánya mint általános müveltségünk egyik főeszköze. (Kókai Lajos. n. 8-r. VII. 155 l. ára 1 frt 20 kr.)
Bátky Károly. Imák protestáns növendékek számára. 4-ik kiadás. (Kecskemét Gallia-féle könyvkereskedés. 8-r. 32 l. ára 12 kr.)
Beksics Gusztáv. Kemény Zsigmond, a forradalom s a kiegyezés. (Athenaeum. n. 8-r. 291 l. ára 2 frt.)
Beksics Gusztáv. Kemény Zsigmond, a forradalom s a kiegyezés. 2-ik jav. és böv. kiadás. (Athenaeum. n. 8-r. VII, 304 l. ára 2 frt.
Beksics Gusztáv. Magyarosodás és magyarosítás. Különös tekintettel városainkra. (Athenaeum. 8-r. 66 l. ára 60 kr.)

Bellows W. H. után. Isten, az atya. (Unitárius kis könyvtár. VIII. Bagó Márton és fia. 8-r. 15 l. ára 5 kr.)

Beniczky Irma. A leányérzelem világa. (Közhasznu családi könyvtár. 25. kötet. Franklin-társulat. 8-r. 128 l. ára 40 kr.)

Beniczkyné Bajza Lenke. Tévesztett utak. Regény. 2 kötet. (Révai testvérek. k. 8-r. 192 és 154 l. ára 2 frt.)

Bényei István. A választások előtt. Olyan programmféle. (Ajánlva a m. szinészegyesület tagjainak figyelmébe. Marosvásárhely. Ny. Imreh Sándor a ref. főtan. betűivel. 8-r. 11 l. ára ?

Berczik Árpád. Az igmándi kispap. Népszinmű 3 felvonásban. (Olcsó könyvtár. 154. szám. Franklin-társulat. 16-r. 160 l. ára 30 kr.)

Berecz Antal. Jelentés a német geographusoknak f. évi márcz. 29—31. Majna melletti Frankfurtban tartott III-dik nagygyüléséről s az azzal egybekött földrajzi kiállításról. Budapest, 1883. Rapport etc. (Fanda József nyomdája. 8-r. 23, 20 l. ára ?)

Berecz Ede. A zene alapelmélete és az összhangzattan elemei, rövid műszótárral. Isk. és magánhasználatra. Dobrowszky és Franke. n. 8-r. 64 l. ára 60 kr.)

Berecz Ede, Erney József. Dalfüzér, egy és több szóllamu dalok gyüjteménye. Felsőbb leányiskolák, polg. leányiskolák, tanítóképezdék s magán nőnöveldék használatára. I. rész. (107 egy és két szóllamu dal.) II. rész. (48 egy és két szóllamu dal.) III. rész. (17 háromszóllamu női kar.) Szerk Erney József. (Dobrowszky és Franke. n. 8-r. 64, 80, és 48 l. ára 60, 70 és 50 kr.)

Beregi Sándor. A vén lantos. Népies versezetek. Kiadta a »Népujság« szerkesztősége. (Eger. Szolcsányi Gyula. 8-r. 96 l. ára 40 kr.

Berkeszi István. A gróf Haller fiúk iskoláztatása a XVIII ik század első felében. (Különlenyomat a »Századok«-ból.) (Athenaeum. 8-r. 45. l. ára ?)

Bernardin de Saint-Pierre. Pál és Virginia. Francziából fordította Ács Zsigmond. (Olcsó könyvtár. 158. szám. Franklin-társulat 16-r. 144 l. ára 30 kr.)

Beszéd, Három, a felsőházról, Thiers-, Royer-Collard- és Guizottol. Keszler József fordításában kiadta Trefort Ágoston. (Kilián Frigyes bizománya. n. 8-r. 71 l. ára 80 kr.)

Beszédek, melyek a budapesti kir. magyar tudomány-egyetem 1883—84. tanévi rectora és tanácsának beiktatásakor szept. 1. tartattak. (Acta reg. scient. universitatis hung. budapestinensis anni 1883—84. Fasc. I. Egyetemi nyomda. 8-r. 139 l. ára ?)

Beszédek, melyek a kolozsvári m. k. Ferencz-József tudomány-egyetem 1882—83. tanévi megnyitása alkalmából 1882-ik évi szeptember 11-én tartattak. (Acta reg. scient. universitatis Claudiopolitanae anni 1882—83. Fasc. I. Kolozsvár. a »Magyar Polgár« nyomdája. 8-r. 107 l. ára ?

Beszédek, melyek a kolozsvári magyar kir. Ferencz-József-tudomány-egyetem 1883. május hó 29-iki pályadíj-kiosztási ünnepélyén tartattak, és az egyetem négy tudománykarának jelentései a pályázatok eredményéről és az új pályatételekről. (Kolozsvár. Acta reg. scient. universitatis Claudiopolitanae Francisco-Josephinae anni 1882—83. Fasc. II. »Magyar Polgár« nyomdája. 8-r. 99 l. ára ?

Beszédek, melyek a kolozsvári m. k. Ferencz-József-tudomány-egyetem 1883—84. tanévi rectora és tanácsának beiktatása és a tanév megnyitása alkalmából 1883,

évi szept. 9. tartattak. (Acta reg. scient. universitatis Claudiopolitanae anni 1883—84. Fasc. I. Kolozsvár. »Magyar Polgár« nyomdája. 8-r. 70 l. ára ?)

Biblia, Szent, azaz: Istennek ó és új testamentomában foglaltatott egész szentirás. Magyar nyelvre fordíttatott Károli Gáspár által. (Brit bibliai társulat. 8-r. 894, 294 két hasábos l. ára ?)

Bihari Mór. A czukoradó története Magyarországon. Jutalmazott pályamunka. Különnyomat a »Nemzetg. Szemle.« (1883. évi folyamából. Kilián. Frigyes n. 8-r. 60 l. ára 60 kr.)

Bishop T. B. Világosság útja vagy napi táplálék keresztyén ifjak számára. A II. kiadás után németből fordította Szalay József. (Hornyánszky Viktor nyomdája. 8-r. 84 l. ára ?)

Bittó Sarolta. Női szónoklatok. (Idősb Poldini Ede és társa nyomdája. 8-r. 28 l. ára 30 kr.)

Bloch I. S. Rohling tanár gonosz képességai. (Márkus Samu nyomdája. 8-r. 28 l. ára 20 kr.)

Block Mór. Népszerű nemzetgazdaságtan. A franczia akadémia által a legelső díjjal koronázott pályamű. A X. kiadás után fordította Dobóczky Lajos. (Közhasznu családi könyvtár. 26. kötet. Franklin-társulat. 8-r. 111 l. ára 40 kr.)

Blum Béla. A telekkönyvi hitelesítési kényszerről. (Zilahy Sámuel bizom. k. 8-r. 38 l. ára 20 kr.)

Bochkor Károly. Magyar államszámviteltan tekintettel a törvényhatósági és községi háztartásra. Szerző sajátja. (Ifj. Nagel Ottó. n. 8-r. X, 475 l. ára 4 frt.)

Bodnár Zsigmond. Egy modern szent. (Baja. Streintz és Eschenlohr nyomdája. 8-r. 20 l. ára ?)

Bodon József. Az életből. Elbeszélések. (Révai testvérek. k. 8-r. II. 264 l. ára 1 frt. 60 kr., kötve 2 frt. 50 kr.)

Boissier Gaston. Archaeologiai séták. Róma és Pompéi. Francziából ford. Molnár Antal. (Akadémia. 8-r. XI, 377 l. ára ?)

Bolgár Ferencz. A párbaj szabályai. (Grill Károly. 16-r. 63 l. ára 60 kr.)

Bónis István. A védtörvény. Az 1868. évi XL. és 1882. évi XXXIX. törvényczikkek kapcsolatosan tárgyalva. A vonatkozó miniszteri rendeletek és utasítások alapján felvilágosító és magyarázó jegyzetekkel — különös tekintettel az egyévi önkéntes intézményre és az ujonczozási eljárásra. (Kolozsvár. Gámán János örököseinek nyomdája. 8-r. 254 l. ára 1 frt. 80 kr.)

Borbás Vincze. Jövevények Flóránkban. Különlenyomat a »Természettudományi Közlöny« 171. füzetéből. (Khór és Wein nyomdája. 8-r. 3 kéthasábos l. ára ?)

Borbás Vincze. A fás növényzet mint a klima képviselője Vasmegyében. Különlenyomat a »Természettudományi Közlöny« 173-ik füzetéből. (Khór és Wein nyomdája. 8-r. 2 kéthasábos l. ára ?)

Borbély Sámuel. Szilágymegye földrajza s bevezetésül földrajzi alapismeretek. A népiskolák III. oszt. számára. Szilágymegye közönsége és a szilágymegyei tanítótestület által 150 frttal jutalmazott pályamű. (Zilah. Szerző. 69 l. ára 25 kr.)

Born Gyula. A szellemvár titka vagy a gazok szövetsége. Történeti regényes elbeszélés. 27 füzetben. (Mehner Vilmos. 8-r. 1292 l., egyes füzet ára 20 kr.)

Borovszky Samu. A dákok. Ethnographiai tanulmány. Hornyánszky Viktor nyomdája. 8-r. 59 l. ára 60 kr.)

Battyán János vezénylő tábornok levelezései és róla szóló más emlékezetre méltó iratok. 1685—1716. Összegyüjté s az eredeti kéziratokból közli Thaly Kálmán. (Archivum Rákóczianum. Had- és Belügy. IX.) (Akadémia. n. 8-r. XXXII, 849 l. ára 4 frt.)

Boz (Dickens) Twist Olivér. 1—4. füzet. (Családi Könyvtár. 32—35. Ráth Mór. 8-r. 1—505 l. egy füzet ára 40 kr.)

Bőhm Károly. Az ember és világa. Philosophiai kutatások. I. rész: Dialektika vagy alapphilosophia. (Kókai Lajos. Weiszmann testvérek nyomdája. 8-r. XX, 282 l. ára g frt.)

Bököly Géza. Magyar nyelvkönyv. Népiskolák számára. I. füz. az I--II. oszt. szám. 4. kiad. II. füz. a III. oszt. szám. 4. kiad. III. füz. a IV. oszt. szám. 3. kiad. (Arad. Gyulai István. 8 r. 44, 65 és 79 l. ára az I. füzetnek pköt. 20 kr. a II. III. füzetnek 30 kr.)

Böszörményi Károly Szathmár-Németi város polgármesterének jelentése 1882. évről. (Szatmár. Nagy Lajos nyomdája. 8-r. 51 l. ára ?)

Bramley E. Mi az unitárismus? (Unitárius kis könyvtár. V. Bagó Márton és fia nyomdája. 8-r. 15 l. ára 5 kr.)

Brankovics György. Hópelyhek. Elbeszélések. Szerző sajátja. 2-ik kiadás. (Lampel Róbert. n. 8-r. 14, 247 l. és 1 arczkép, ára 1 frt 50 kr.)

Brankovics György. A mi hőseink. Gracza és Záhony története. Elbeszélés (Wodianer F. 8-r. 92 l. ára ?)

Brassai Sámuel. Algebrai gyakorlatok. I. rész. Algebrai képletek, alakok és fogások. (Kókai Lajos. 8-r. 140 l. ára 80 kr.)

Bródy Sándor. Nyomor. (Békés-Gyula. Dobay János nyomdája. 8-r. 209 l. ára ?)

Brozik Károly és **Paszlavszky József.** Földrajz algymnasiumok számára. Az új tanterv alapján. III. Afrika, Amerika és Ausztrália. A szöveg közé nyomott földrajzi és természetrajzi ábrákkal. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. n. 8-r. IV, 128 l. ára 90 kr.)

Brüll Lipót. A munkás-osztály sorsának javítása. (Kilián Frigyes. n. 8-r. 57 l. ára 60 kr.)

Budapest építményei. Szerk. Rozinay István. 1. 2. füz. Eperjes. Divald Károly. Nagy ívrét. 10—10 műlap és magyarázó szöveg. Füzetje 5 frt.)

Budavári József. Latin gyakorló és olvasókönyv az I. és II. gymn. osztály számára. Szerkesztette, magyarázó jegyzetekkel és szótárral ellátta —. (Lampel Róbert. n. 8-r. X, 163 és 58 l.) ára 1 frt. 20 kr.)

Bukovay Absentius. Diák ismeretek tára. (Athenaeum. k. 8-r. 129 l. ára 1 frt.)

Bunyitay Vincze. A váradi püspökség története alapításától a jelenkorig. II. köt. Káptalanok, monostorok a püspökség alapításától 1566. évig. (Franklin-társ. 8-r. 540 l. ára ?)

Caesar. De Bello gallico. 1—4. füz. Ford. és magy. dr. Boros Gábor. (Tanulók könyvtára. 16. 18—20. füzet.) (Pozsony. Stampfel Károly. 16-r. 1—256 l. egy füzet ára 30 kr.)

Calderon de la Barca. A zalamea biró. Szinmű három felvonásban. A spanyol eredetiből ford. Győry Vilmos. Kiadja a Kisfaludy-társaság. (Spanyol szinműtár. V. Athenaeum. 8-r. 156 l. ára 1 frt.)

Campe I. Henrik nyomán **Fésüs György**. Robinson. (Pozsony. Stampfel Károly. n. 8-r. 77 kéthasábos l. hat szinezett képpel, ára ?)

Campe Joachim Henrik. Az ifjabbik Robinson. Hasznos olvasmány az ifjuság számára. Javított új kiadás. (Lauffer Vilmos. n. 8-r. 65 kéthasábos l. ára 1 frt 50 kr.)

Carmen Sylva. Egy ima. Elbeszélés. Fordította B. Büttner Lina. (Aigner Lajos. 24-r. 178 l. ára 1 frt. 20 kr.)

Casino-könyv, Nemzeti. 1882. A nemzeti casino szabályai és tagjainak névsora. (Athenaeum. 8-r. 109 l. ára ?)

Cicero. Q. Ligarius és M. Marcellus mellett mondott beszédei. Ford. és magy. dr. Boros Gábor. (Tanulók könyvtára. 14. füzet. Pozsony, Stampfel Károly. 16-r. 64 l. ára 30 kr.)

Ciceronis, M. Tullii, de imperio Gnaei Pompei oratio ad Quirites. (Pro lege Manilia.) Magyarázta Kont Ignácz. (Görög és római remekirók iskolai könyvtára. Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. VII. 68 l. ára 50 kr.)

Ciceronis, M. Tullii, orationes philippicae. Magyarázta Szabó Szilveszter. (Győr. Hennicke Rezső. 8-r. 135 l. ára ?)

Chyzer Kornél. Hogyan készülünk a kolera ellen. Tollrajz közegészségügyi bajainkról. Különlenyomat a »Zemplén« 32-ik számából. (S.-A.-Ujhely »Zemplén« nyomda. 8-r. 136 l.)

Chyzer Kornél. Uti levelek. 1883. nyarán. A berlini egészségügyi kiállitásról s több világfürdőből. Külön lenyomat a »Fővárosi Lapok«-ból. (Athenaeum nyomdája. 8-r. 102 l. ára ?)

Codex diplomaticus comitum de Nagy-Károly. A nagykárolyi gróf Károlyi család oklevéltára. A család megbizásából kiadja gróf Károlyi Tibor. Sajtó alá rendezi Géresi Kálmán. II. kötet. 1414—1489. (Pfeifer Ferdinánd. 8-r. XXXVII, 578 l. négy melléklettel, ára 5 frt.)

Collins Wilkie. Két lélek útja. Regény. Angolból fordította Benedek Elek. 2 kötet. (Révai testvérek. k. 8-r. 148 és 167 l. ára 2 frt.)

Collins Wilkie. Sziv és tudomány. Regény. Angolból fordította Huszár Imre. I—II. kötet. (Révai testvérek. 8-r. 481 l. ára ?)

Compass, Magyar. Pénzügyi és vasuti évkönyv Magyarország és társországai számára. 1883. XI. évfolyam. Szerkeszti és kiadja Mihók Sándor. (Kilián Frigyes. n. 8-r. 492 l. ára 3 frt 60 kr.)

Coppée Ferencz. Kisebb szinművek. Francziából ford. Csiky Gergely. (Olcsó könyvtár. 173. szám. Franklin-társulat. 8-r. 70 l. ára 20 kr.)

Csaplár Benedek. Révai Miklós élete. II. kötet. (Aigner Lajos. 8-r. 416 l. ára 3 frt.)

Csatár Géza. A számüzött leánya. Elbeszélés. (Mehner Vilmos. 8-r. 48 l. ára ?)

Csató Pál szépirodalmi munkái. Az iró arczképével és életrajzaival. Kiadja a Kisfaludy-társaság. (Franklin-társulat. k. 8-r. LXX, 488 l. ára 3 frt 60 kr. Vászonkötésben 4 frt.)

Csánki Dezső. I. Mátyás udvara. Koszorúzott pályamunka. Kiadja a m. történelmi társulat. (Athenaeum nyomdája. 8-r. 193. l. ára 1 frt 50 kr.)

Császár Károly. Számvetés a népiskola II—IV. osztályában. (Népiskolai könyvek gyüjtemenye. (Eggenberg-féle könyvkereskedés. 8-r. 31, 32, 33 l. ára 10, 10, 12 kr.)

Császár Károly. Természettan népisk. szám. Több fametszettel. (Népisk. könyvek gyüjteménye. Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. 32 l. ára 12 kr.)

Csemegi Károly. Magyar bűnvádi eljárás a törvényszékek előtt. A magy. kir. igazságügyminiszter megbízásából készítette. (Franklin-társulat. n. 8-r. 80 l. ára 40 kr.)

Csepreghy Ferencz. Piros bugyellária. Ered. népszinmű dalokkal 3 felv. 2. kiad. (Népszinház műsora, 6. sz. Ifj. Nagel Ottó, 8-r. 94 l. ára 50 kr.)

Csepreghy Ferencz. A sárga csikó. Ered. népszinmű dalokkal 3 felv. 2. kiad. (Népszinház műsora, 5. sz. Ifj. Nagel Ottó. 8-r. 81 l. ára 50 kr.)

Cserjés László. Szivek tolmácsa. Szerelmi levelező. (Mehner Vilmos. 8-r. 226. l. ára 80 kr.)

Cserny Károly és Dávid István. Latin stilusgyakorlatok. A gymnasium felsőbb osztályai különösen a VI. osztály számára. II. rész (Pozsony. Stampfel Károly. n. 8-r. IV, 152 l. ára 1 frt.)

Csécsi Miklós. Hajnal Ábel emlékezete. (Kecskemét. Tóth László nyomdája 8-r. 28 l. ára 20 kr.)

Csécsi Miklós. Ó emberből új ember. (Kecskemét. Tóth László. 8-r. 74. l. ára ?)

Csécsi Miklós. Egy példázat. (Kecskemét. Tóth László. 8-r. 9 l. ára ?)

Csécsi Miklós. A kárhozat utján. Elbeszélés. (Kecskemét. Tóth László. 8-r. 83 l. ára ?)

Csécsi Miklós. A veszett viz. (Kecskemét. Tóth László. 8-r. 17 l. ára ?)

Csécsi Miklós. Szántó Miklós megtérése. (Kecskemét. Tóth László. 8-r. 17 l. ára ?)

Csécsi Miklós. A gyermekek barátja. (Kecskemét. Tóth László. 8-r. 20 l. ára ?)

Csécsi Miklós. Lehet-e ellenségünket szeretni? (Kecskemét. Tóth László. 8-r. 11. l. ára.)

Csécsi Miklós. A nádasi kurator. Elbesz. (Kecskemét. Tóth László. 8-r. 105 l. ára ?)

Csécsi Miklós. Tekintsetek az égi madarakra. (Kecskemét. Tóth László. 8-r 15 l. ára ?)

Csécsi Miklós. Egy pap és egy doktor. (Kecskemét. Tóth László. 8-r. 25 l. ára ?)

Csécsi Miklós. Rövid vallásos oktatás református vallásu jegyesek számára. II kiadás. (Kecskemét. Tóth László nyomdája. 8-r. 22 ára 5 kr.)

Csécsi Miklós. Egy forint. (Kecskemét. Tóth László. 8-r. 13. l. ára ?)

Csécsi Miklós. Tündérmese. (Kecskemét. Tóth László. 8-r. 10 l. ára ?)

Csécsi Miklós. Karácsoni rajz. (Kecskemét. Tóth László. 8-r. 14 l. ára ?)

Csécsi Miklós. Rövid történet. A falnak is van füle. (Kecskemét. Tóth László. 8-r. 13 l. ára ?)

Csécsi Miklós. Imádkozzál és boldogulsz. (Kecskemét. Tóth L. 8-r. 12 l. ára ?)

Csécsi Miklós. János bácsi beszélgetései. (Kecskemét. Tóth László. 8-r. 55 l. ára ?)

Csécsi Miklós. A jó fiúk. (Kecskemét. Tóth László. 8-r. 10 l. ára ?)

Csikvári Jákó. A közlekedési eszközök, a vasutak, pósták, távirdák és a gőzhajózás története. 25—26., 29—30. füz. (Franklin-társ. 8-r. 289—468 l. egyes füz. ára 40 kr.)

Csiky Gergely szinművei. V. A kaviár. Bohózat 3 felv. (Athenaeum. 8-r. 142 l. ára 70 kr.)

Csiky Gergely. Anna. Dráma 1 felv. (Olcsó könyvtár. 167. szám. Franklin-társ. 44 l. ára 20 kr.)

Csippék Sándor. Szent beszéd szent István Magyarország első apost királyának Bécsben a Kapucinus atyák templomában 1883. kisasszonyhava 29-én. (Bécs. Szerző. 8-r. 16 l. ára ?)

Csopei László. Rutén-magyar szótár. Rusko magarskii Slovarý. — A magyar tud. akadémiától Fekésházy-jutalommal koszorúzott pályamű. (Magyar állam. 8-r. XLV. 446 l. bolti ára kötve 2 frt. 20 kr.)

Csomor Kálmán. Gyöngyös város vagyoni állapota — és az 1882. évi ügyforgalmának kimutatása. (Gyöngyös. Herzog Ernő Ármin nyom. 8-r. 110 l. ára?)

Csengor Béla. Legujabb és legteljesebb levelezőkönyv mindenki számára. (Révai testvérek. 8r. XVI, 271 l. ára kötve 1 frt.)

Csapor Gyula. Hullámok. Vegyes művek. (Ó-Becse. Szerző. 8-r. 159 l. ára 1 rt.)

Csurgay Kálmán. Gyógyszerészeti tankönyv gyakornokok számára. A »magyarországi gyógyszerészegylet« megbízásából irta —. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. XV. 720 l. 318 ábrával, ára 5 frt.)

Czakó Zsigmond összes művei. I. kötet. (Aigner Lajos. k. 8-r. LXVI, 413 l. ára 2 frt.)

Czakó Zsigmond összes művei. Sajtó alá rendezte és életrajzzal bevezette Ferenczy József. I. kötet. (Nemzeti könyvtár. XXXIV. Aigner Lajos. k. 8-r. LXVI, 413 l. ára 2 frt.)

Czakó Zsigmond művei. 2—6. 8. füzet. Sajtó alá rendezte és életrajzzal bevezette Ferenczy József. (Nemzeti könyvtár. 134—135., 144—146., 157—158. füzet. Wilckens és Waidl könyvnyomdája. 8-r. 81—406, LXVI l., egyes füzet ra 30 kr.)

Czehe Győző. Mi okozza, hogy a fennálló ellenőrző rendszabályok daczára, az iskoláztatás sok helyen hanyag s minő újabb intézkedések volnának szükségesek annak megszüntetésére? (Egyetemi nyomda. 8-r. két l. ára ?)

Czelder Márton. Evangyéliomi lelkészi tár gyászesetekre. Predikácziók, gyászbeszédek, imák, háznál, templomban, sírnál. I. köt. (Nagybánya. Molnár testv. nyomdája. 8r. 184 l. ára ?)

Czímjegyzéke, A budapesti kir. magyar tudomány-egyetem könyvtárának. VII. 1882-ik évi gyarapodás. (2709 mű = 4456 köt.) Egyetemi nyomda. 8-r. XI. 243 l. ára ?)

Czím- és lakjegyzék, Budapesti, a bejelentési hivatal hiteles adatai alapján. — Budapester Adressen- und Wohnungs-Anzeiger. III. évfolyam. 1883—1884 (Franklin-társ. n. 8-r. XVII. 763 l. Budapest főváros tervrajzával, ára 5 frt.)

Czím- és névtára, a m. kir. távirda-intézet, 1883-ik év január hó 1-én. Hivatalos kiadás. (Hornyánszky Viktor. 8-r. XXXII, 154 l. ára ?)

Czirbusz Géza. A krassován bulgárok. (Különlenyomat a »Földr. Közlemények« 1883. évi IV. füzetéből. Fanda József nyomdája. 8-r. 29 l. ára ?)

Dal, Hatszáz magyar nemzeti. Szavalmányok és dalok gyűjteménye. III. kiadás (Mehner Vilmos. 8-r. 693 l. ára kötve 1 frt.)

Dallos József. Shakspere lyrikuma és erkölcs-bölcseleti álláspontja. (Szombathely. Granitz Vilmos bizom. 8-r. X, 418 l. ára 2 frt.)

Daloskönyv, Legujabb alföldi. Az összes magyar, de kivált a népköltészet, valamint a legujabb operák és operettek dalai és dallamainak szemenszedett gyűj-

teménye. A »szegedi népdalok« 200-nál több válogatott új dallal bővített 2-ik kiadása. Két rész egy kötetben. (Szeged. Traub B. és társa. 16-r. 244, X, 187, VII l. ára 1 frt.)

Daltár, Magyar. A magyar nép dalainak egyetemes gyűjteménye dallam szerinti rendben. Gyűjti és szerkeszti Limbay Elemér. IV. kötet. (Győr. Hennicke Rezső. 8-r. XXIV, 215, XXXII l. ára fűzve 80 kr.)

Darvas Aladár. Rózsabokor. Népies elbeszélések. (Aigner Lajos bizom. k. 8-r. IV, 90 l. ára 1 frt.)

Daudet Alfonz. A kis izé. Egy gyermek története. Az ifjuság számára átdolgozott kiadás után, franciából fordította Borostyáni Nándor. (Légrády testvérek. 8-r. 276 l. ára?)

Daudet, Eckstein, Habberton, Poe, Sienkiewicz, Turgenjeff, Twain Márk és mások víg beszélyei. Mulatságos történetek. (Révai testvérek. k. 8-r. IV, 235 l. ára 1 frt 50 kr.)

Dávid király zsoltár-könyve. Az őshéber szöveg alapján magyar versekre irta Kálmán Károly. (Franklin-társulat. 8-r. 320 l. ára?)

Deák Farkas. A bujdosók levéltára. A gróf Teleki-család marosvásárhelyi levéltárából. Kiadja a m. t. akadémia. (Akadémia. 8-r. XIII, 365 l. ára 1 frt 80 kr.)

Deák Farkas. Egy magyar főúr a XVII. században. Gr. Csáky István életrajza. A m. tud. Akadémia által szabadalmazott pályamű. (Ráth Mór. n. 8-r. 351 l. ára 2 frt 80 kr.)

Deák Farkas. Báró Radvánszky Antal emlékezete. A magyar történelmi társulat 1883. márczius 1-én tartott ülésében elmondotta. (Athenaeum. 8-r. 14 l. ára?)

Deési Gyula. A bűntett elmélete. Büntetőjogi kisérlet. (Buschmann Ferencz nyomdája. 8-r. 34 l. ára?)

De Foe Dániel. Robinson Crusoe. Angolból. (Lauffer Vilmos. 4-r. 16 l. és 6 szines kép, ára ktv. 1 frt 20 kr.)

Degré Alajos. Visszaemlékezéseim. (Az 1848—49-dik év előtti, alatti és utáni időkből.) 2 köt. (Pfeifer Ferdinánd. n. 8-r. 180 és 224 l. ára 3 frt.)

De Gerando Antonina. Háztartastan vagy a nő legszükségesebb életismereteinek rövid előadása. (Pfeifer Ferdinánd. k. 8-r. VI, 236 l. ára 50 kr.)

Dell' Adami Rezső. A magyar polgári törvénykönyv tervezete és a modern jogtudomány. (Magyar jogászegyleti értekezések. IX. Franklin-társ. 8-r. 27 l. ára?)

Democritos. Tisza-Eszlár és Tisza Kálmán. I—II. kiadás. (Szűts és társa könyvkereskedése. 8-r. 28 l. ára 40 kr.)

Democritos. A Tisza-kormány és a katholikusok. Országházi karczolatok. (Szűts és társa. n. 8-r. 23 l. ára 40 kr.)

Dengi János. Magyar stilisztika és gyakorlókönyv. A gymnasiumi tanítás uj terve és az utasítások alapján a gymnasiumok IV. osztálya számára. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. VIII, 85 l. ára 80 kr.)

Denison György. A lovasság történelme a legrégibb időktől a jelenkorig. Ford. Szeles Dénes. 3. és 4. füzet. (Aigner Lajos. n. 8-r. 129—256 l. füzetje 50 kr.)

Derzsi Károly és **Bellows W. H.** Hálaima. Stefánia. Úrvacsorai beszéd. Személyes halhatatlanság. (Unitárius kis könyvtár. IX. Bagó Márton és fia nyomdája. 8-r. 14 l. ára 5 kr.)

Dezső Lajos Comenius A. J. Magyarországon. 1650—1654. (Ráth Mór bizom. 8-r. 82 l. ára 50 kr.)

Dezső Lajos. Számtani föladatok az elemi népiskola I. és II. osztálya számára. Kiadja a sárospataki »Irodalmi kör« a főiskola költségén. (Sárospatak. Trocsányi Bertalan. k. 8-r. II, 64 l. ára kötetlen 10, kötve 17 kr.)

Dewall János. Egy férfiu. Szegény. Ford. Relle Iván. (Szeged. Burger Gusztáv és társa. k. 8-r. 286 l. ára 1 frt.)

Dénes Ferencz. A magyarországi Kárpát-egyesület alapítása, fejlődése és működése. Emlékirat a magyarországi Kárpát-egyesület tizévi fennállásának ünnepére (Lőcse. Kárpát-egyesület. 8-r. 61 l. ára ?)

Dickens. Nickleby Miklós. A magyar ifjuság számára átdolgozta dr. Lázár Gyula. (Az ifjuság olcsó könyvtára. 12—14. sz. Révai testvérek. 16 r. 181 l. ára 60 kr., kötve 80 kr.)

Dierner Endre. Magyarország történelme. Tankönyvül irta —. Ujra szerkeszté Mihályfi József. 7-ik jav. kiadás. (Kilián Frigyes. 8-r. 111 l. ára 70 kr.)

Dittes Frigyes. Gyakorlati logika, főleg tanítók és tanítónövendékek számára. — Szabadon átdolg. Gyertyánffy István. 4-dik jav. kiadás. Aigner Lajos. n. 8-r. 96 l. ára 80 kr.)

Dobozi István. A községi közigazgatás kézikönyve. (Pótfüzet.) A legujabb törvények alapján. (Szerző. 8-r. 229 l. ára 1 frt.)

Dóczi Lajos. Utolsó szerelem. Történeti vigjáték. (Grill Károly. 8-r. 204 l. ára 2 frt. 40 kr.)

Donáth Imre. Földrajz. Szülőföldleirás. A miniszteri tanterv alapján a fiumei elemi iskolák III. oszt. számára. Fiume és környéke. Geografia etc. (Fiume. Battara Pietro nyomdája. 8-r. 26 l két térképpel, ára ?)

Döllinger. Johanna Papissa. Ford. Reini Alfonz. Lenyomat az »Uj Magyar Sion« 1883. folyamából. (Lampel Róbert bizom. n. 8-r. 48 l. ára 40 kr.)

Döntvénytár. A magyar kir. Curia elvi jelentőségű határozatai. Kiadja a »Jogtudományi Közlöny« szerkesztősége. Uj folyam. III—V. köt. (XXXI—III. foly.) (Franklin-társ. 8-r. XXXI, 336; XXXII, 336; XXXV, 336 l. ára 2—2 frt.)

Duby Károly. Magyar-franczia szakácskönyv. Nélkülözhetlen kalauz minden háztartásban. (Mehner V. 8-r. 974 l. 400 képpel, 20 külön műmelléklettel, ára ?)

Dudek János. Katholikus egyház szertartási nyelve. Hittudori értekezés. (Nyitra. Schempek és Huszár nyomdája. 8-r. 107 l. ára 80 kr.)

Dugonics András följegyzései. (Olcsó könyvtár. 162. szám. Franklin-társulat. 8-r. 142 l. ára 30 kr.)

Dvorzsák János. Idézetek tára. I. köt. (Tettey Nándor és társa. 8-r. 288 l. ára 1 frt 80 kr.)

Ebers György. Uarda. Regény. A szerző engedélyével a Kisfaludy-társaság megbízásából ford. Jónás János. 2 kötet. 2-dik (czím-) kiadás. Ráth Mór. k. 8-r. XII, 408 és 388 l. ára 2 frt 80 kr.)

Ebers György. Homo sum. Regény. Ford. Törs Kálmán. 2-ik (czím-) kiad. (Ráth Mór. k. 8-r. VIII, 406 l. ára 1 frt. 40 kr.)

Ecseri Lajos. A munkásbiztosítás kérdése. (Értekezések a nemzetgazdaságtan és statisztika köréből. I. köt. 6. szám. Akadémia. 8-r. 45 l. ára 30 kr.)

Edelmann Sebő. A négyzetes maradékok elmélete (Kókai Lajos. 8-r. 91 l. ára ?)

Egger E. nyomán dolgozta Bartal Antal. Bevezetés az összehasonlító nyelvtanba különös tekintettel a classicus nyelvekre. (A philologiai társaság kiadványai. Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. 144 l. ára 1 frt. 20 kr.)

Egy óráig az irodában. Vigjáték 1 felvonásban Haber Zsigmond után. (Ifjusági Színház. 2. sz. Nagy-Szombat. Winter Zsigmond. 16-r. 27 l. ára 15 kr.)

Egybeállítása, Az 1882. évi fogyasztási adóeredményeknek statisztikai, a magyar korona országaira vonatkozólag. Kiadta a magyar kir. pénzügyminisztérium. (Magyar. kir. államnyomda. 4-r. 47 l. ára ?)

Egyesületek, Az országban létező gazdasági, létszámának és működésének áttekintése 1882. év végén. II. Közzéteszi a földmivelés-, ipar- és kereskedelemügyi m. k. minisztérium. (Pesti könyvnyomda-részvény-társ. 4-r. 327 l. ára ?)

Egyházkerület, A tiszai ágost. hitv. evangelikus, rendezeti javaslatának második része a debreczeni ágost. hitv. evang. egyház által ajánlott módosításokkal. (Debreczen. Város nyomdája. 8-r. 16 l. ára ?)

Előadások, Népszerü természettudományi, gyüjteménye. 35—40. füzet. (L. Say Móricz, Lengyel Béla, Ring Ármin, Réczey Imre, Kerpely Antal.)

Előre. Költeményfüzér. Szerkesztette Pap Zoltán. (Szatmár. »Szabadsajtó« nyomda. 8-r. 154 l. ára 1 frt.)

Ember György. Elbeszélések. (Nagyvárad. Aigner Lajos. 8-r. 175 l. ára 1 frt.)

Emericzy Géza. Népiskolai tanítástan. II. kiadás. (Dobrowszky és Franke. 8-r. 228 l. ára 1 frt. 40 kr.)

Emericzy Géza. Természet- és vegytan a midennapi és ismétlő- népiskolák számára. 68, a szöveg közé nyomott fametszvénynyel. 3-ik jav. kiad. (Dobrowszky és Franke. 8-r. 96 l. ára 40 kr.)

Emericzy Géza és **Kárpáti Endre.** Számtani példatár a népisk. II. évfolyambeli növendékei sz. 4-ik, átnézett kiad. (Dobrowszky és Franke. 8-r. 26 l. ára 10 kr.)

Emericzy Géza és **Kárpáti Endre.** Számtani példatár a népiskolák II—III. évfolyambeli növendékei számára. 5-ik kiadás. (Dobrowszky és Franke. 8-r. 24, 24 l. ára 10—10 kr.)

Emericzy Géza és **Kárpáti Endre.** Számtani példatár a népiskolák VI. évfolyambeli növendékei számára. 2-ik átdolgozott kiadás. (Dobrovszky és Franke. 8-r. 84 l. ára 10 kr.)

Emery Henry. A növények élete. A növényvilág leirása a nagyközönség használatára. Fordították Mendlik Alajos és Király Pál. — Az eredetivel összehasonlította és jegyzetekkel ellátta Klein Gyula. (Természettud. könyvkiadó-vállalat. XXII. köt. Természett. társ. 8-r. XIV, 783 l. 432 ábrával, és műlappal, ára ?)

Emlék a szegedi király-látogatásról. Szegedi Album. 1883. október 14. (Szeged. Burger Gusztáv és társa. 16 fénynyomatu rajz, ára 50 kr.)

Emlékbeszédek, A magyar tudományos akadémia elhunyt tagjai fölött tarott. Kiadja a magyar tudományos akadémia. 1882. I. 6—9. szám. (Lásd Kápolnai Pauer István, Szabó József, Kozma Ferencz, Gyárfás István.)

Emlékek, Magyar történelmi. Kiadja a magyar tudományos akadémia. I. osztály. Okmánytárak. (Anjou-kori okmánytár. III. kötet.)

Emlékkönyv Békés-Gyulán 1883. évben tartott országos méhészeti kiállításról Összeállította Sztarik Lajos. (Békés-Gyula. Dobay János nyomdája. 8-r. 91 l. 8 rajztáblával és 9 ábrával, ára ?)

Emlékkönyv az Esztergomba utazók számára. 2-dik jav. kiad. Esztergom. (Kisslingstein Sándor. 16-r. 64 l. ára 12 kr.)

Emlékkönyv a lourdesi magyar zarándoklatról 1881-ben. Szerkeszti két pécsmegyei zarándokpap. (N.-Kanizsa. Wajdits József. 8-r. VIII, 252 l. ára 2 frt.)

Emlékkönyv. Szerkesztette és kiadja Farkas Dániel. (Maros-Vásárhely. Imreh Sándor nyomdája. 8-r. 125 l. ára ?)

Emlékkönyv a magyar történelmi társulatnak Sopronban való időzése alkalmából. 1883. évi augusztus hó 21—27-ig. Szerkesztette Matavovszky Béla. (Athenaeuma. 8-r. 113 l. ára 1 frt. 20 kr.)

Emlékönyve, Az orsz. magyar gazdasági egyesület. Szerkeszti Galgóczy Károly. Kiadja az orsz. magy. gazdasági egyesület. Az emlékkönyv III. füzete. (Kocsi Sándor nyomdája. 8-r. 160 l. ára ?)

Emléklap a »Tordai dalkör« 1883. évi zászlószentelési ünnepélye alkalmából. Torda, 1883. auguszt. 19. Szerkesztették Nagy Balázs és Iszlai Márton. (Tordai dalkör. 4-r. 8 kéthasábos l. ára 10 kr.)

Emmer Kornél. A polgári peres eljárás reformja. (Magyar jogászegyleti értesítések. XIV. Franklin-társulat. 8-r. 33 l. ára ?)

Endrődi Sándor. A kivándorlók, vagy Burján Pál tanulságos története. (Jó könyvek. 22. sz. Révai testvérek. k. 8-r. 23 l. ára 5 kr.)

Endrődi Sándor. Kölcsey Ferencz. (Magyar Helikon. 4. füzet. Pozsony. Stampfel Károly. 8-r. 73—96 l. ára 20 kr.)

Endrődi Sándor. Dugonics András. (Magyar Helikon. 3. füz. Pozsony. Stampfel Károly. 8-r. 50—72 l. ára 20 kr.)

Endrődi Sándor. Balassa Bálint báró. (Magyar Helikon. 19. füz. Pozsony. Stampfel Károly. n. 8-r. IV, 205—225 l. ára 20 kr.)

Endrődi Sándor. Ányos Pál. (Magyar Helikon. 20. füzet. Pozsony. Stampfel Károly. 8-r. II, 229—252 l. ára 20 kr.)

Eötvös József összes munkái. 3. füzet. Gondolatok. 3. kiadás. (Ráth Mór. 8-r. 225—336 l. ára 50 kr.)

Eötvös József. Gondolatok. A hátrahagyott kéziratokból bővített III. emlék-kiadás. (Ráth Mór. 8-r. 479 l. ára ?)

Eötvös József összes munkái. Végleges kiadás. Gondolatok. III. kiad. I—V. füz. (Ráth Mór. 8-r. 480 l. egyes füzet ára 50 kr.)

Eperjessy István. A forradalom. (Müller Károly nyomdája. 8-r. 11 l. ára ?)

Ercsey Sándor. Arany János életéből. Gyulai Pál előszavával és Arany János levelével. (Ráth Mór. n. 8-r. VII, 211 l. ára 2 frt.)

Erényi Mór. Gyakorlati tanfolyam a német nyelv gyors, alapos s könnyű megtanulására dr. Ahn Ferencz elismert tanmódszere nyomán. Nyelvtani jegyzetekkel ellátva és a m. kir. közokt. ministerium által kiadott tantervhez alkalmazva. 4-dik átvizsg. és jav. kiadás. (Lampel Róbert. 8-r. 260 l. ára 60 kr.)

Erney József. Gyakorlati énektan dalokkal. Középtanodák, polg. iskolák és magánintézetek használatára. I. füzet. IV. kiadás. (Dobrowszky és Franke. 8-r. 32 l. ára ?)

Esmarch Frigyes. Rögtöni segély balesetekben. Vezérfonal öt előadásban szamaritánus-iskolák számára. Fordította Kreisler Károly. Két ív képes melléklettel. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. 79 l. ára ?)

Ezermester, A fölülmulhatatlan, bűvészkamarája. Biztos mód tiz percz alatt bűvészszé lenni. 7-ik bőv. kiadás. (Lampel Róbert. 16-r. 112 l. ára 24 kr.)

Életrajzai, Magyar szinészek és szinésznők. Adat-, emlék- és szinműtár. Szerkeszti Báthori Románcsik Mihály. 1—3. füzet. (Aigner Lajos. 8-r. 134 l. egyes füzet ára 40 kr.)

Énekek a boldogságos Szűz Mária tiszteletére. (Eger. Szolcsányi Gyula. 8-r. 60 l. ára 15 kr.)

Énekes-könyv, Köz isteni-tiszteletre rendelt —, zsoltárok és dicséretek néhány imádsággal. 52-ik kiadás. (Debreczen. Telegdy K. Lajos bizom. 8-r. 496 l. ára kötetlen 41 kr., továbbá 80 kr., 1 frt. 20 kr., 1 frt. 60 kr., 2 frt. 30 kr. és 5 frtos kötésekben.)

Érkövy Adolf. A »telepítési kérdésről«, tekintettel a kivándorlásra, bukovinai véreink visszatelepítésére, czélszerűbb hazai néposzlatra s a mezőiparos nagy községek elhomlítására. (Kocsi Sándor nyomd. 8-r. 219 l. egy térképpel, ára ?)

Értekezések, Magyar jogászegyleti. IX—X—XI., XIV., XVI. (L. Dell' Adami Rezső, Örökjog, Jellinek Arthur, Emmer Kornél, Reformja.)

Értekezések a mathematikai tudományok köréből. Kiadja a m. tud. akadémia. Szerkeszti Szabó József. X. kötet. 1—7. szám. (L. Konkoly Miklós.)

Értekezések a nemzetgazdaságtan és statisztika köréből. Kiadja a magyar tud. akadémia. Szerkeszti Földes Béla. I. köt. 5—10. szám. II. köt. 1—3. szám. (L. Jekelfalussy József, Ecsery Lajos, Láng Lajos, Kautz Gyula, Fenyvessy Adolf, Keleti Károly, Földes Béla.)

Értekezések a nyelv- és széptudományok köréből. Kiadja a m. tudom. akadémia. Szerkeszti Gyulai Pál. XI. kötet. 1—5. szám. (L. Hunfalvy Pál, Télfy Iván, Pozder Károly, Vámbéry Ármin.)

Értekezések a társadalmi tudományok köréből. Kiadja a magyar tudományos akadémia. Szerkeszti Pesty Frigyes. VII. köt. 5—6. szám. (L. Trefort Ágoston, Schwarcz Gyula.)

Értekezések a természettudományok köréből. Kiadja a magyar tudom. akadémia. Szerkeszti Szabó József. XIII. kötet. 1—3., 5—7., 9—11. szám. (L. Hantken Miksa, Horváth Géza, Kriesch János, Lengyel Béla, Scherfel Aurél, Regéczi Nagy Imre, Margó Tivadar, Mocsáry Sándor.)

Értekezések a történelmi tudományok köréből. Kiadja a magyar tud. akadémia. Szerkeszti Pesty Frigyes. X. köt. 9—10. szám, XI. köt. 1—4. szám. (L. Szilágyi Sándor, Wertheimer Ede, Vaisz Ign., Zsilinszky Mihály, Károlyi Árpád, Thaly Kálmán.)

Értesítés Szeged-város által Oltványi Ferencz és társai főbérlő mezei gazdák ellen a szegedi kir. törvényszék előtt adómegtérítés iránt indított rendes per állásáról. (Szeged. Várnai L. nyomdája. 8-r. 164 l. ára ?)

Értesítő, Orvos-természettudományi, a kolozsvári orvos-természettudományi társulat és az erdélyi muzeumegylet természettud. szakosztályának 1883. évben tartott szaküléseiről és népszerű természettudományi estélyeiről. — I. Orvosi szak. 2. 3. füzet. — II. Természettud. szak. 2. 3. füzet. — III. Népszerü előadás. 1. szám. (Kolozsvár. Stein János nyomdája. 8-r. 75—203, 89—280, két rajztábla, 15 l. három rajztáblával, ára ?)

Értesítője, A Rill-ünnepélyt rendező bizottság IV-ik —. Kimutatás és nyugtázás

a »Magyar Paedagogiai Szemle« házára begyült összegekről. (Müller K. nyomdája. 8-r. 22, X l. ára ?)

Évkönyv, Ötödik évfolyam 1882., melyet a trencsénmegyei természettudományi egylet megbízásából szerkesztett Pfeiffer Antal. (Trencsén. Egylet. 8-r. 81 l. egy rajztáblával, ára ?)

Évkönyv, Nemzetgazdasági és statisztikai. A magyar tudom. akadémia megbízásából szerk. Földes Béla. I. évfolyam. 1883. (Akadémia. 8-r. 237 l. ára ?)

Évkönyv, Magyar statisztikai. Szerk. és kiadja az országos magy. kir. statisztikai hivatal. 1880. évfoly. 8. füzet 1881. 1—7., 9—12., — 1882 3. 9. (Athenaeum. 4-r. 129, 111. 31, 143, 47, 35, 71, 147, 101, 69, 40, 23, 148, 113 l. ára ?)

Évkönyv, Magyar statisztikai. Szerkeszti és kiadja az országos magyar kir. statisztikai hivatal. — Statistisches Jahrbuch für Ungarn. — 1880. 8., 1881. 1. 2., 4. 5. 6. 7. 9. 11. 12. — 1882. 3. 9. füzet.) (Athenaeum. 4-r. 131, 111. 47, 71, 101, 69, 40, 31, 35, 149, 23, 148, 113 l. ára ?)

Évkönyve, A magyar jogászgyülés, az 1882. évre. Szerkesztette Siegmund Vilmos. III. évfolyam. II. kötet. Kiadja a magyar jogászgyülés. (Légrády testv. 8-r. 405 l. ára ?)

Évkönyve, A m. kir. földtani intézet. VI. kötet. 5—8. füz. (L. Halaváts Gyula, Posewitz Tivadar. Szterényi Hugó, Staub Móritz.)

Évkönyve, A tudomány- és műegyetemi olvasókör. 1882—83. évfoly. (Bartali's Imre nyomdája. 8-r. 43 l. ára ?)

Évkönyve, A tiszántúli református középiskolai tanáregyesület, az 1883—84. évre. Szerkesztette Jó István és Elek Lajos. VI. évfolyam. (Debreczen. Város nyomdája. 8-r. 186 l. ára ?)

Évkönyve, A magy. kir. József-műegyetemi segítő-egyesület, az 1882—83. tanévi működéséről és gyarapodásáról. (Bartalits Imre nyomdája. 8-r. 20 l. ára ?)

Évkönyve, A budapesti kir. orvosegyesület 1883-diki —. Összeállítá Réczey Imre. (Khór és Wein nyomdája. 8-r. LI, 59 l. ára ?)

Évkönyve, A Kölcsey-egyesület, 1881—83. Szerk. Márki Sándor. (Arad. Egyesület. 8-r. 253 l. ára ?)

Évkönyve, A m. kir. csendőrség, 1884. (Kolozsvár. Stein János nyomdája. 8-r. LXXXII, 173 l. ára ?)

Évkönyve, A pozsonymegyei gazdasági egylet. Szerk. Földes Gyula. 1882. év. (Pozsony. Angermayer Károly nyomdája. 8-r. 190 l. ára ?)

Évkönyve, A magyarországi Kárpát-egyesület. — Jahrbuch des ungarischen Karpathen-Vereines. X. évfolyam 1883. 1—2. füzet. (Késmárk. Egyesület. 8-r. 191 l. ára ?)

Évkönyve, A Szent-István-társulat. 1883. (Házikönyvtár. XLV. Társulat. 8-r. 102 l. ára 25 kr.)

Évkönyvei, A meteorologiai és földdelejességi magy. kir. központi intézet. Kurländer Ignácz és Gruber Lajos Observatorok közreműködésével közli Schenzl Guido. X. kötet. 1880. évfolyam. — Jahrbücher etc. (Egyetemi nyomda. 4-r. 148 l. ára ?)

Évkönyvei, A m. tud. akadémia. XVII. köt. 1 darab. A magyar tud. akadémia 1883. évi május 20-án tartott XLIII-dik közülésének tárgyai. (Akadémia. 4-r. 75 és 20 számozatlan l. ára 1 frt.)

Fajth Péter. Költemények. (Kilián Frigyes. k. 8-r. 204 l. ára 1 frt 50 kr.)

Faludi (Fuchs) János. A magyar korona tartományainak, az osztrák örökös tartományok, Európa s a többi földrészeknek áttekintése. 48-ik kiad. (Népiskolai Ismerettár. 1. Lauffer Vilmos. k. 8-r. 40 l. ára 10 kr.)

Faludi (Fuchs) János. A magyarok történetének fővonalai dióhéjban. 23. kiad. (Népiskolai Ismerettár. 2. Lauffer Vilmos. k. 8-r. 32 l. árs 10 kr.)

Faludi (Fuchs) János. A természetrajz elemei. 21. kiadás. (Népiskolai Ismerettár. 3. Lauffer Vilmos. ek. 8-r. 32 l. 20 ábrával, ára 10 kr.)

Faludi (Fuch) János. Földrajz a népiskolák V. és VI. oszt. számára. A magyar birodalom, az osztrák császárság, továbbá Európa a lehető legáltalánosabb vonásokban, és a többi földrészeknek rövid vázlata, a földgömb ismertetése végre a mathematikai földrajz elemei. (Lauffer V. k. 8-r. 136 l. ára 30 kr.)

Faludi (Fuchs) János. Számvetési példatár. A népiskolák II. oszt. számára. IV. kiadás. (Népiskolai Ismerettár. 7. Lauffer V. k. 8-r. 64 l. ára kötve 15 kr.)

Faludi (Fuchs) János. Számvetési példatár. A népiskolák III. oszt. számára. IV. kiadás. (Népiskolai Ismerettár. 8. Lauffer V. k. 8-r. 64 l. ára kötve 18 kr.)

Faludi (Fuchs) János. Számvetési példatár. A népiskola II. és IV. oszt. számára. A miniszteri tanterv szerint V. IV. kiad. (Népiskolai Ismerettár. VII. IX. rész. (Lauffer Vilmos. 8-r. 48, 80 l. ára 15, 20 kr.)

Faludi (Fuch) János és **Szép József.** Német abc- és olvasókönyv a népiskola II. oszt. számára. Különös tekintettel a városi viszonyokra. 3-dik jav. kiadás. (Lampel Róbert. k. 8-r. 128 l. ára kötve 32 kr.)

Falvay Antal, Luttenberger Ágost, Péterfy Sándor és **Scholtz Lajos.** Magyar olvasókönyv a népiskola II. oszt. számára. (Kókai Lajos. 8-r. VIII, 175 l. ára kötve 50 kr.)

Falvay Antal, Luttenberger Ágost, Péterfy Sándor és **Scholtz Lajos.** Magyar-német olvasókönyv a népiskola II. oszt. számára. (Kókai Lajos. 8-r. VIII, 175 és VIII, 200 l. ára kötve 1 frt.)

Fazekas Sándor. A történelem tanítása a középtanodákban. (Debreczen. Ifj. Csáthy Károly. n. 8-r. 40 l. ára 30 kr.)

Farkas Benő. Védekezés a fertőző járványos betegségek ellen közegészségügyi szempontból. (Komárom. Ziegler Károly nyomdája. 8-r. 22 l. ára ?)

Farkas Mihály. A dinnye-tenyésztés foglalatja. II. kiad. (Falusi könyvtár. 9. füz. Franklin-társulat. 8-r. 76 l. ára 50 kr.)

Fáy András. A külföldiek. Vigjáték. (Olcsó könyvtár. 174. szám. Franklin-társ. 8-r. 56 l. ára 20 kr.)

Fáy András összes beszélyei. I—III. kötet. (Franklin-társ. 8-r. 289, 389, 374 l. A három kötet ára 4 frt. 80 kr.)

Fáraók könyve. Az ember sorsát igazgató planéták leirása. Nagy képes egyptomi álmoskönyv. (Wilckens és Waidl. k. 8-r. 224 l. ára 40 kr.)

Feichtinger Győző. A harmadosztályú görbe vonalokról. (Athenaeum nyomdája. 8-r. 30 l. ára?)

Fejérpataky László. A németujvári Ferenczrendi zárda könyvtára. (Különlenyoa »Magyar Könyv-Szemlé«-ből. Weiszmann testv. nyomdája. 8-r. 37 l. ára?)

Fenyvessy Adolf. Az első magyar vasut története. (Értekezések a nemzetgazdaság és statisztika köréből. I. köt. 9. sz. Akadémia. n. 8-r. 129 l. ára 80 kr.)

Felméri Lajos. Nőnevelésünk bajai és társas életünk. Különlenyomat a »Magyar Polgár« 1883. évi folyamából. (Kolozsvár. Demjén J. bizománya. n. 8-r. 33 l. ára 40 kr.)

Feltételei, Felvételi, A m. k. honvédségi Ludovica akadémiában felállított tényleges állománybeli tisztképző tanfolyam. (Grill K. k. 8-r. 18 l. ára 20 kr.)

Ferenczy József. Garay János életrajza. 40 arany jutalmat nyert pályamű. (Franklin-társulat. 8-r. 237 l. a költő arczképével, ára 1 frt. 20 kr.)

Ferenczy József. Garay János. (Magyar Helikon. 12. füzet. Pozsony. Stampfel Károly. n. 8-r. 25—52 l ára 20 kr.)

Ferenczy József. Tompa Mihály. (Magyar Helikon. 14. füz.. (Pozsony. Stampfel Károly n. 8-r. 81—104 l. ára 20 kr.)

Feuchtersleben Ernő. Adalék a lélek életrendjéhez. A 32. kiadás után németből ford. Klekner Alajos. (Franklin-társ. 8-r. 198 l. ára 1 frt.)

Fésüs György. Robinson. Campe I. H. nyomán a serdülő ifjuságnak mulatva oktató olvasmányul. (Pozsony. Stampfel Károly. 4-r. 77 l. 6 szinezett képpel, ára kötve 1 frt. 60 kr.)

Fillinger Károly. Az állatok természetrajza. A polg. iskolák II. oszt. szám. II. gerinczteleu állatok. A szöveg közé nyomott ábrákkal. 2. kiadás. (Eggenberg-féle könyvkereskedés. 8-r. IV, 92 ára 60 kr.)

Finály Henrik. A latin nyelv szótára. A kútfőkből a legjobb és legujabb szótár-irodalomra támaszkodva. I—X. füz. (Franklin-társ. k. 8-r. 1600 kéthasábos l. egyes füzet ára 80 kr.)

Finály Henrik. Az ó-kori súlyokról és mértékekről. (Akadémia. 8-r. 163 l. ára 1 frt.)

Fischer Engelbrecht **Lőrincz.** Pogányság és kinyilatkoztatás. Vallástört. tanulmányok az indok, perzsák, babyloniak, assyriaiak, egyptomiak legrégibb iratainak a bibliával való közös pontjairól. A legujabb kutatások alapján Fischer E. L. után ford. I. Jankovich Gyula. I. füzet. Első rész: Az indok. (Révai testvérek bizománya. n. 8-r. XXII, 55 l. ára 1 frt.)

Fischer Simon. Bibliai történet izraelita népiskolák számára. III. kiadás. (Révai testvérek. 8-r. 72 l. ára 30 kr.)

Flótás, A szerencsétlen. Vigjáték 1 felvonásban. Leonard után. (Ifjusági Szinház. szám. Winter Zsigmond. 16-r. 32 l. ára 20 kr.)

Fodor Dezső. Utasítás házadó ügyekben háztulajdonosok, házkezelők, lakófelek, építészek, gyárosok, gazdák, bérlők, községek és városok használatára. Betűsoros mutatóval és 6 darab mintával. (Pozsony, Stampfel, Eder és társai nyomdája. 8-r. 55 l. ára 50 kr.)

Fodor József. Néhány készülék egészségtani előadásokhoz és kisérletekhez. Az 1882—83-ki berlini egészség- és mentésügyi kiállítás alkalmából. — Hygienische Versuchs- und Vorlesungs-Apparate etc. (Egyetemi ny. 4-r. 19 l. ára?)

Fodor (Mayerhoffer) **L.** és **Wagner A.** Rajzoló planimetria a középiskolák I. oszt. számára. A tanítás új terve és az utasítások szerint. II. kiadás. (Nagel Bernát. 8-r. 83 l. 124 ábrával és 5 táblával, ára 80 kr.)

Fogadjisten a csángókhoz! (Hornyánszky Viktor nyomdája. 8-r. 15 l. ára?)

Foith Károly. Emlékirat. Intézve a földtan magyarhoni ügybarátaihoz. (Kolozsvár. 8-r. 12 l. ára?)

Feltin János. A zázty-i apátság XI. századi alapító oklevelének taglalata s ismeretlen helyének meghatározása. Kútfő-tanulmány az egri főegyházmegye történelméből, vonatkozással Anonymusra. (Eger. Szolcsányi Gyula. n. 8-r. 176 l. ára 1 frt.)

Fenyó Pál. Katholikus egyháztörténet dióhéjban. Néptanodáink V. és VI. osztálya, úgyszintén a polgári és iparos iskolák használatára. IV. kiad. (Kalocsa. Szerző. 8-r. 47 l. ára 22 kr.)

Fenyó Pál. A katholikus szertartások elemei. Néptanodáink V. és VI. osztálya úgyszintén a polgári és felsőbb népiskolák számára. IV. kiad. (Rudnyánszky A. nyomdája. 8-r. 31 l. ára 18 kr.)

Fenyó Pál. Hitelemzésünk elmélete. Az egri egyházmegyei irodalmi egylet által díjjal koszorúzott pályamunka. (Eger. Szolcsányi G. 8-r. IV, 215 l. ára 1 frt.)

Ferrai Soma. A magyar gyorsirás tankönyve. A Gabelsberger-Markovits-rendszer szerint. (Lampel Róbert. 12-r. 58 l. ára 50 kr.)

Fothergill, Miss. A rokonok. Angol regény. Ford. Zichy Camilla. (Athenaeum. k. 8-r. 336 és 268 l. ára 2 frt. 50 kr.)

Földes Béla. Városaink és a városi lakosság életviszonyai az utolsó népszámlálás alapján. (Értekezések a nemzetgazdaságtan és statisztika köréből. II. kötet. 3. szám. Akadémia. 8-r. 51 l. ára ?)

Földes Béla. Papirvaluta és ágió. Nemzetgazdaság-statisztikai vizsgálódások azoknak hatásáról, különös tekintettel a kereskedelmi forgalomra. A magyar tud. akadémia által koszorúzott pályamű. (Kilián Frigyes. 8-r. 154 l. ára ?)

Főrendiház Irományai. (Az 1881. évi szeptember 24-ére hirdetett országgyűlés nyomtatványai. Hiteles kiadás. IV—VI. köt. Pesti könyvnyomda-részvény-társ. 4-r. XI, 415; XI, 424; IX, 396 l. ára ?)

Főrendiház Jegyzőkönyve. (Az 1881. évi szept. 24-ére hirdetett országgyűlés nyomtatványai. Hiteles kiadás. III. füzet. Pesti könyvnyomda-részv.-társ. 4-r. 145—296 l. ára ?)

Főrendiház Naplója. (Az 1881. évi szept. 24-ére hirdetett országgyűlés nyomtatványai. Hiteles kiadás. I. kötet második fele. Pesti könyvnyomda-részv.-társ. 4-r. XV. 209—543 l. ára ?)

Frankenburg Adolf. Bécsi élményeim. 2 kötet, 2-ik kiad. (Aigner Lajos bizom. 8-r. VIII, 228 és 208 l. ára 3 frt.)

Fraknói Vilmos. Magyarország és a cambrayi liga. 1509—1511. (Ráth Mór bizom. n. 8-r. IV, 87 l. ára 1 frt.)

Fraknói Vilmos. Magyarország és cambrayi liga 1509—1511. (Különnyomat a »Századok« 1882. folyamából. Athenaeum. 8-r. 87 l. ára ?)

Franklin-könyvtár. A mi az embert környékezi. Olvasmányok a természet világából. Szerkesztette Hoitsy Pál. (Franklin-társ. 8-r. VIII, 589 l. ára 3 frt.)

Fredró Sándor. Az egyetlen leány. Vigjáték egy felvonásban. A nemz. szinház részére ford. Radnóttáy Sámuel. (Nemzeti szinház könyvtára. 144. Pfeifer Ferdinánd. 8-r. 42 l. ára 40 kr.)

Friedlaender Lajos. Római világ. Művelődéstörténeti rajzok Augustustól a Antoninusok korának bezártáig. Magyarra fordította Bozóky Alajos. I—IV. füzet. (Különlenyomat a »Nagyvárad« czímű napilapból. Hügel Ottó nyomdája. 8-r. 464 l. ára ?)

Fustel de Coulanges. Az ó-kori község. Tanulmány a görög és római vallásról, jogról és intézményekről. Fordította Bartal Antal. (Akadémia. 8-r. XVIII, 608 l. ára ?)

Függelék a magyar gyógyszerkönyvhöz. Additamentum ad pharmacopoeam hungaricam. (Ifj. Nagel Ottó. n. 8-r. 60 l. ára 1 frt. 20 kr.)

Füredi Ignácz. Rendszeres magyar nyelvtan polg. és középiskolák használatára. 2-ik kiadás. (Tettey Nándor és társa. k. 8-r. II, 112 l. ára kötve 40 kr.)

Füredi (Führer) **Ignácz.** A természetrajz elemei, különös tekintettel az ipar és kereskedelemre. Népiskolai használatra. 6-dik átdolg. és jav. kiadás. (Kókai Lajos. 8-r. 47 l. ára 20 kr.)

Füzesséry Géza. Egy párbaj története. (Neuwald Illés nyomdája. 8-r. 31 l. ára?)

Füzetek, Ugor. 2-ik szám. Zürjén nyelvmutatványok. Közlik Budenz József és Halász Ignácz. (Különlenyomat a »Nyelvtudományi Közlemények« XV. és XVII. köteteiből. Akadémia. 8-r. 87 l. ára?)

V. **Gaal Karolina.** Valéria. Eredeti regény. (Mehner Vilmos. 8-r. 192 l. ára?)

Galgóczi Károly. Mezei gazda népszerű vezérkönyve a mostani viszonyokhoz alkalmazva. Ötödik kiadásban átnézte és bőv. Farkas Mihály. I. kötet: Földmivelés. (Franklin-társ. 8-r. XVIII, 339 l. egy rajztáblával, ára 1 frt. 20 kr.)

Gábor József. Szüretelési útmutatás. (Debreczen. Ifj. Csáthy Károly. 8-r. 47 l. ára 40 kr.)

Gájus. Institutiok kérdések és feleletekben. 2. kiadás. (Jogi ism. könyvek gyüjteménye. I. Eggenberger-féle könyvkereskedés. k. 8-r. 76 l. ára 80 kr.)

Gelich Rikhárd. Magyarország függetlenségi harcza 1848—49-ben. 5—7. füzet. (Aigner Lajos. 8-r. 257—448 l. egyes füzet ára 40 kr.)

Gelléri Mór. A magyar házi ipar jövő iránya. Az országos iparegyesület által jutalmazott pályamű. (Franklin-társ. 8-r. 63 l. ára?)

Gelléri Mór. A fővárosi iparosok köre tiz évi működése. 1873—1883. (Neuer M. 8-r. 82 l. ára ?)

Geréb József. Herodotos vallási és ethikai elvei Tanulmány. (Athenaeum. 8-r. 42 l. ára ?)

Gerlóczy Gyula. A nemzetgazdaság alaptana. Papnevelő-, tanítóképző-, mezőgazdasági-, ipari-, kereskedelmi- és polgári tanintézetek számára. A szerző tulajdona. (Ifj. Nagel Ottó. 8-r. XX, 239 l. ára 3 frt. 20 kr.)

Gerlóczy Gyula. Természetjogtan a vizsgálatra vagy szigorlatra készülők és a művelt rend számára. Uj olcsóbb kiad. (Ifj. Nagel Ottó bizom. 8-r. 92, 202, VIII l. ára 2 frt. 50 kr.)

Gerlóczy Gyula. Takarékpénztáraink szervezetéhez. (Különlenyomat a »Gazdasági Mérnök« 1883. évfolyamából Szerző. 8-r. 26 l. ára 20 kr.)

Gerlóczy Gyula. Indítvány a gyermek munkahajlamának, képességeinek kipuhatolása s megjelölése iránt és a főváros V. ker. tanítótestülete által ugyanerre adott véleménynek birálata. (Wodianer F. nyomdája. 8-r. 15 l. ára?)

Gerstäcker Frigyes. Végzetek. Regény az amerikai életből. Ford. Zólyomi I. (Mulattató Zsebkönyvtár. 16. 17. füzet. Esztergom. Buzárovits Gusztav. 16-r. 203 l. ára 24 kr.)

Gluck. A rászedett kadi. Dalmű. Ford. Ábrányi Emil. (A nemzeti szinház könyvtára. 146. füz. Pfeifer Ferdinánd. 8-r. 27 l. ára 40 kr.)

Goethe. Faust. Ford. Dóczi Lajos. 1. 2. füzet. (Családi könyvtár. 36. 37. füzet. Ráth Mór. 8-r. XII, 205 l. füzetje 40 kr., egy kötetben 80 kr.)

Goldsmith Olivér. A wakefieldi pap. Angolból ford. Ács Zsigmond. (Olcsó könyvtár. 169. szám. Franklin-társ. 8-r. 283 l. ára 50 kr.)

Goldberg Raphael. A zsidó nép és irodalom története a babyloni fogságtól kezdve mai napig. Tanítóképezdék és középtanodák számára. 2-ik jav. és bőv. kiad. (Aigner Lajos. 8-r. 115, V l. ára 80 kr.)

Goldberg Raphael. A talmud. Felolvasás. Tartotta a »Budai körben.« (Aigner Lajos. k. 8-r. 24 l. ára 20 kr.)

Gorrie Tóbiás. Gioconda. Opera. Ford. Radó Antal. (Nemzeti szinház könyvtára. 150. füzet. Pfeifer Ferdinánd. 8-r. 48 l. ára 40 kr.)

Göndöcs Benedek. Pusztaszer és az évezredes ünnepély. (Grill Károly. 4-r. 106 l. ára 1 frt. 50 kr.)

Göőz József. Magyar irálytan. Feladatokkal és olvasmányokkal egybekapcsolva. Polgári iskolák és rokon intézetek számára. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. II, 202 l. ára 1 frt. 20 kr.)

Göőz József. Budapest története. A magyar nép és ifjuság számára. A budapesti a (budai) tanító-egylet megbízásából irta —. (Franklin-társulat. 8-r. 191 l. ára 1 frt.)

Gratz Mór. Képek dr. Luther Márton életéből. (Kókai Lajos bizom. n. 8-r. 16 l. ára 10 kr.)

Greguss Ágost. Mondások. Az élet könyvéből kijegyezte —. (Franklin-társulat. 8-r. 64 l. ára díszkötésben 1 frt.)

Gréville Henrik. Árulás. Regény. Francziából fordította Huszár Imre. (Olcsó könyvtár. 163. szám. Franklin-társulat. 8-r. 375 l. ára 80 kr.)

Gréville Henrik. Sylvia vőlegénye. Franczia regény. Ford. Br. O—Y. (Athenaeum. 8-r. 295 l. ára 1 frt.)

Greó Vilmos. Mennyiben tehető az olvasókönyv a népiskolai oktatás súlypontjává? Mily vezérelvek szerint szerkesztessenek az olvasókönyvek s hogy állíttassanak elő? (Egyetemi nyomda. 2-r. két l. ára ?)

Gresz Albert. Az ujdonszülöttek szemlobjáról. Népszerű oktatás szülésznők számára. (M. kir. államnyomda. 8-r. 8. l. ára ?)

Gruber Lajos. Útmutatás földrajzi helymeghatározásokra. A kir. magyar természettudományi társulat megbízásából irta —. (Természettud. társulat. 8-r. VIII, 307 l. 28 ábrával és 12 fametszettel, ára 2 frt.)

Gruber Lajos. A pénzügyi közigazgatási biróságról szóló törvényjavaslat. (Ráth Mór. k. 8-r. 1 16 l. ára 20 kr.)

Gvadányi József gr. Rontó Pálnak egy magyar lovas közkatonának élete. Földön, tengereken, álmélkodásra méltó történetének s véghezvitt dolgainak leirása, a melyet hazánk dámáinak kedveként versekbe foglalt —. Az eredeti kiadás után. (Mulattató zsebkönyvtár. 19. 20. füzet. Esztergom. Buzárovits Gusztáv. 16-r. XV, 185 l. ára 24 kr.)

Gyakorlókönyv, Latin, a mondattanhoz. A mondattan vázlatával. A középiskolák III. és IV. osztálya számára. Szerkesztették Bartal Antal és Malmosi Károly. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. 139 l. ára 90 kr.)

Gyakorlatkönyv, Számolási, az elemi népiskolák III. osztálya számára. A métermértékrendszer alkalmazásával. (Magy. kir. egyetemi nyomda. 8-r. 96 l. ára kötve vászonháttal 18 kr.)

Gyárfás István. A jászkunok története. III. kötet. (Pfeifer Ferdinánd bizománya. n. 8-r. II. köt. 393—487. II l. és III. köt. XIX, 1—520 l. ára 4 frt.)

Gyárfás István. A jászkunok személyes és birtokviszonyainak történelmi és jogi fejtegetése. (Különlenyomat a »Magyar Igazságügy« XIX. és XX. kötetéből. Pesti könyvnyomda-részv.-társ. 8-r. 98 l. ára?)

Gyárfás István. Jerney János emlékezete. (A magyar tudom. akadémia elhunyt tagjai fölött tartott emlékbeszédek. I. kötet. 9. szám. Akadémia. 8-r. 36 l. ára 20 kr.)

Gyertyánffy István, Kiss Áron, Radó Vilmos. Olvasókönyv az elemi népiskolák II. oszt. számára. (Zilahy Sámuel. 8-r. 126 l. ára 30 kr.)

Gyermek- és népmesék, Eredeti magyar. Számos képpel. A meséket összeállította Radó Vilmos, a képeket rajzolta Szemlér Mihály. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8r. II, 297 l. ára kötve 1 frt. 40 kr., díszkiad. 2 frt. 40 kr.)

Gyomlay Gyula. Az attikai köztisztviselők ellenőrzéséről különös tekintettel bűntényeik megtorlására. Egy fejezet az ó-görög államrégiségekhez. (Franklin-társ. 8-r. 86 l. ára?)

Gyöngyösy Sámuel. Magyar protestáns egyházi szónoklatok. Ünnepi, alkalmi, közönséges és gyászesetekre. Uj folyam. I. II. füzet. (Miskolcz. Ferenczi B. n. 8-r. 194, 248 l. egy füzet ára 1 frt. 80 kr.)

Győrffy Iván. Mennyei manna. Katholikus ima- és énekkönyv tanuló-ifjak s éltesebbek számára. III. kiad. (Franklin-társ. 8-r. 256 l. ára ?)

György Endre. A dunagőzhajózási társaság és a magyar érdekek. (Különlenyomat a »Nemzetgazdasági Szemle« 1883. évi IV. füzetéből. Kilián Frigyes. 8-r. 39 l. ára 30 kr.)

Győry Vilmos. Bimbócskáknak rózsaszálak. (Képeskönyv.) (Légrády testvérek. 8-r. 48 l. ára tonusképekkel, kötve 2 frt., szines képekkel kötve 3 frt.)

Győry Vilmos. Hogyan lehet könnyen meggazdagodni. Elbeszélés. (Magyar könyvtár. Aigner Lajos. n. 8-r. 20 l. ára 15 kr.)

Győry Vilmos. Nótás Kata. Ered. népszinmű 3 felv. Zenéjét szerzé Szentirmay Elemér. (Népszinház műsora. 7. sz. Ifj. Nagel Ottó. 8-r. 71 l. ára 50 kr.)

Gyujtó (F.né) Izabella. A multak árnyai. Regény. 2 kötet. (Révai testvérek. k. 8-r. 191 és 151 l. ára 2 frt.)

Gyulai Pál. Katona József és Bánk-Bánja. (Franklin-társ. k. 8-r. VII, 309 l. és 1 arczkép, ára 2 frt., vászonkötésben 2 frt. 40 kr.)

Gyulai Pál. Szilágyi és Hajmási. Költői beszély. (Olcsó könyvtár. 157. szám. Franklin-társulat. 16-r. 29 l. ára 20 kr.)

Gyulay Béla. Magyar olvasókönyv. Nyelv- és irálytani feladványokkal. I. rész, 3-ik kiadás; II. rész, 2-ik kiadás. (Kókai Lajos. 8-r. VIII, 128; IV, 128 l. ára 70, 70 kr.)

Gyulay Béla. Magyar nyelvtan olvasmányokkal, kifejtő kérdésekkel, irály- és nyelvtani gyakorlatok- és feladványokkal. A közép- és polgári iskolák I. és II. oszt. számára. A közoktatásügyi miniszterium és a főváros hatósága által engedélyezett tankönyv. V. kiad. (Pfeifer Nándor. 8-r. VIII, 160 l. ára ?)

Gyulay Béla. Irodalomismertető. A költői és prózai műfajok gyakorlati ismertetése, elmélete s irodalma korok szerint rendezett olvasmányok alapján. A világirodalomra való tekintettel és gyakorlati feladványokkal. A vallás- és közokt. miniszterium s a főváros hatósága által engedélyezett s ajánlott tankönyv. A polgári fiu- és leányiskolák s egyéb tanintézetek felső oszt. számára. II. kiad. (Franklin-társ. 8-r. 287 l. ára 1 frt. 20 kr.)

Gyulay Béla. Nőnevelés az ó-korban. (Wodianer F. nyomdája. 8-r. 63 l. ára?)

Gyűjteménye, Népiskolai könyvek. Elemi és ismétlő iskolák számára. (L. Császár Károly, Roller Mátyás, Sebesztha Károly, Szecskay István, Zák R. József.)

Gyűjteménye, Jogi ismétlőkönyvek. I. Kiadja az Eggenberger-féle könyvkereskedés. (L. Gájus.)

Gyűjteménye, Népszerű természettudományi előadások. Kiadja a természettudom. társulat. Szerkesztik Horváth Géza és Paszlavszky József. 35—40. 41. szám. (Say Móricz, Réczey Imre, Lengyel Béla, Antal Géza, Szabó József.)

Gyűjteménye, Az igazságügyre vonatkozó rendeletek. 1883. évi folyam. I. füzet. (Ráth Mór. 8-r. 74 l. ára?)

Gyürky Ödön. A philosophia az iskolában. (Vácz. Szerző. n. 8-r. 49 l. ára 25 kr.)

Haan Lajos. A magyarországi ágost. hitvallású evangelikusok egyetemes gyűlései és az egyetemes világi felügyelői hivatal. (Franklin-társ. n. 8-r. IV, 183 l. ára 1 frt. 40 kr.)

Hahn Rezső. A miniszter előszobájában. Dramolet egy felvonásban. Ford. N. N. (Nemzeti szinház könyvtára. 143. Pfeifer Ferdinánd. 8-r. 15 l. ára 40 kr.)

Halaváts Gyula. Őslénytani adatok Délmagyarország neogén korú üledékei faunájának ismeretéhez. I. A langenfeldi pontusi korú fauna. (A m. kir. földtani intézet évkönyve. 5. füzet. Kilián Frigyes. n. 8-r. 145—156 l. 2 kőnyomatú táblával, ára 25 kr.)

Halász Mihály. Konstantinápoly. (»Hunyadi Mátyás« intézeti nyomda. 8-r. 144 l. ára 60 kr.)

Halász Sarolta. Gyermekkerti csokor. Dalok, szavalmányok és társasjátékok. Gyermekkertek, óvodák, családok és a népiskolák alsóbb osztályai számára. (Ifj. Nagel Ottó. 8-r. 77 l. ára 80 kr.)

Halka Sámuel. Templomi imák advent köznapjaiban. Olcsó (czím-) kiad. (Kókai Lajos. 8-r. 96 l. ára 60 kr.)

Hantken Miksa. A clavulina szabói-rétegek, az Euganeák és a tengeri alpok területén és a krétakorú »Scaglia« az Euganeákban. (Értekezések a természettudományok köréből. XIII. köt. 1. sz. Akadémia. 8-r. 47 l. négy táblával, ára 40 kr.)

Harrach József. Német olvasókönyv középiskolai használatra. I. és II. kötet. (Franklin-társ. n. 8-r. VIII, 160 és VII, 199 l. ára 80 kr. és 1 frt.)

Hattler F. S. I. nyomán Tóth Mike. Virágcsokor a katholikus gyermekkertből. (Kalocsa. Holmeyer Ferencz nyomdája. 8-r. 210 l. ára?)

Hattyuffy Dezső. Mohai község történelmi vázlata. (Székesfejérvár. Fejérmegyei történelmi s régészeti egylet. 8-r. 27 l. egy térképpel, ára?)

Hauke Fr. Egyetemes földirati tankönyv közép- és kereskedelmi iskolák valamint képezdék számára. H. Fr. nyomán a legujabb kútforrások és a polit. változások tekintetbevételével, s kiváló figyelemmel a magyar korona országaira

szerk. Környei János, a legujabb adatok szerint javította dr. Zák R.József. II. rész. Európa, Ázsia, Afrika, Amerika és Ausztrália. 10-ik bőv. kiad. (Lampel Róbert. n. 8-r. 156 l. ára 70 kr.)

Havas Gyula. A házasságon kivül született gyermekek jogállapotáról. Tanulmány. (Lampel Róbert bizom. 8-r. 48 l. ára 50 kr.)

Házikönyvtár. Kiadja a Szent-István-társ. XLIV—XLV. (L. Hoványi, Évkönyve.)

Helikon, Magyar. Jeles magyar irók életrajz-gyűjteménye. Szerk. Zólyomi Lajos. I. köt. Toldy, Vörösmarty, Dugonics, Kölcsey, Petőfi, Virág, Bajza. 27 képpel. (Pozsony. Stampfel Károly. 8-r. VIII, 244 ára kötve 2 frt. 50 kr.)

Helikon, Magyar. Jeles férfiak életrajzai. Szerk. Zólyomi Lajos. 3—20. füzet. (L. Endrődi Sándor, Vutkovich Sándor, Vermes Imre, Névy László, Andrássy Jenő, Badics Ferencz, Ferenczy József.)

Heller Ágost. A természettan elemei. Középiskolák alsó oszt. számára. I. rész. II. kiadás. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. 157 l. ára 1 frt. 40 kr.)

Heltai Ferencz. Az ipartörvény revisiója. Közgazdasági tanulmány. (Különlenyomat a »Nemzetgazdasági Szemle« 1883. évi folyamából. Kilián Frigyes. n. 8-r. 207 l. ára 1 frt. 50 kr.)

Herczegh Mihály. A magyar főrangú fiatalság társadalmi feladata. (Athenaeum. 8-r. 16 l. ára?)

Herczegh Mihály. A telekkönyvi rendtartás Magyarországban és Erdélyben. Az ezt módosító és kiegészítő törvényekkel, felsőbb rendeletekkel, irománypéldákkal és a m. kir. Curia 1862—1882. évig hozott telekkönyvi döntvényeivel. II. kiadás. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. VIII, 362 ára 3 frt.)

Herczegh Mihály. Emlékbeszéd 1882. évi november 12-én néhai Baintner János fölött. (Egyetemi nyomda. 8-r. 23 l. ára?)

Herczegh Mihály. Magyar polgári törvénykezési rendtartás. (1868: LIV., 1881: LIX—LX. törvényczikk.) Kapcsolatosan a váltó-, kereskedelmi és kisebb polg. peres ügyekben való eljárással stb. különösen pedig a m. kir. Curia fontosabb elvi határozataival. II. köt. II. kiad. (Franklin-társulat. 8-r. 245—618 l. ára 3 frt. 60 kr.)

Herczeghy Mór. A nő physikai és szellemi természete, különös tekintettel a keresztény vallásra, az erkölcsiségre és a tudományra. (Grill Károly. 8-r. XVI, 355 l. szerző arczképével, ára?)

Hetesy Victor. Kalauz a helvét vallást követők énekeskönyvéhez. (Kókai Lajos. 16-r. 54 l. ára kötve 60 kr.)

Hetényi Lipót. Az elmebetegek étiszonya és műetetése az orrüregen keresztül. A szerző sajátja. (Debreczen. Ifj. Csáthy Károly. k. 8-r. XI, 99 l. ára 80 kr.)

Hetzel Samu. Temesmegye földrajza. A legujabb miniszteri tanterv alapján és fejlesztő tanmódszer szerint a megyebeli elemi iskolák számára. III. kiadás. Geografie etc. (Temesvár. Steger Ernő nyomdája. 8-r. 61 l. ára kötve 35 kr.)

Hevesi József. Víg elbeszélések. (Mulattató zsebkönyvtár. 22. Esztergom. Buzárovits Gusztáv. 16-r. 55 l. ára 12 kr.)

Hiador (Jámbor Pál) művei. XXV. XXVI. füzet. (Tettey-féle kiadóhiv. Benkó Gyula. 16-r. 95 és 77 l. füzetje 40 kr.)

Hidasy Kornél. Főpásztori üdvözlet, melyet egyházmegyéje hiveihez intézett püspöki székének elfoglalásakor, 1883-ik évben. (Athenaeum. 4-r. 11 l. ára?)

Higginson W. Tamás. Az észak-amerikai Egyesült-Államok története. I. rész. Az ősidőktől az amerikai szabadságharczig. (Történeti kézikönyvek. VIII. Athenaeum. 8-r. 107 l. ára 60 kr.)

Hinka (Hinkoveczi) **László**. A katholikus főpapok végrendelkezési joga, és azok utáni törvényes öröködés Magyarországban. Szerző sajátja. Eggenberger-fele könyvkereskedés bizom. n. 8-r. 140 l. ára 1 frt. 20 kr.)

Hinka László. Válasz dr. Timon Ákos győri jogakadémiai tanár úr által »Az osztrák concordatum és a magyar közjog« cz. alatt irt birálatra. (Pécs. Valentin Károly bizom. n. 8-r. 32 l. ára 30 kr.)

Hofer Károly. Franczia prózai olvasmányok reáliskolák felső osztályai számára. (Franklin-társ. n. 8-r. VIII, 167 l. ára 1 frt.)

Hofer Károly. A franczia nyelv módszeres tankönyve. I rész. V. kiad. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 109 l. ára 80 kr.)

Hoffmann Ferencz után közli mesélő bácsi. — A kis regélő. 50 új kis mese jó fiúk és leányok számára. IV. kiadás. (Franklin-társulat. 8-r. 108 l. szinezett képekkel, ára kötve 80 kr.)

Hoffmann Ferencz. Mindenki saját szerencséjének kovácsa. Elbeszélés az ifjuság számára. Ford. Grittner Sándor. II. kiad. (Lauffer Vilmos. 8-r. 103 l. négy képpel, ára kötve 50 kr.)

Hoffmann Ferencz. Szorgalom és restség. Elbeszélés az ifjuság számára. Ford. Grittner Sándor. II. kiadás. (Lauffer Vilmos. 8-r. 129 l. négy képpel, ára kötve 50 kr.)

Hoffmann Ferencz. Czigány Ferkó. Elbeszélés az ifjuság számára. (Lauffer Vilmos. 8-r. 130 l. négy képpel, ára kötve 50 kr.)

Hoffmann Ferencz. Az erény jutalma. Elbeszélés az ifjuság számára. Fordította Z. Horváth Vilma. (Lauffer Vilmos. 8-r. 96 l. 4 képpel, ára kötve 50 kr.)

Hoffmann Ferencz. Ifjusági iratok. 1—2. 10—11. szám. (L. Hoffmann Ferencz.)

Hoffmann Ferencz után **Grittner Sándor**. Szorgalom és restség. Elbeszélés az ifjuság számára. 2. kiadás. (Hoffmann Ferencz. Ifjusági iratok. 1. sz. Lauffer Vilmos. 8-r. 129 l. ára 50 kr.)

Hoffmann Ferencz után **Grittner Sándor**. Mindenki saját szerencséjének kovácsa. Elbeszélés az ifjuság számára. 2. kiadás. (Hoffmann Ferencz. Ifjusági iratok. 2. szám. Lauffer Vilmos. 8-r. 103 l. négy képpel, ára 50 kr.)

Hoffmann Ferencz. Az erény jutalma. Ford. Z. Horváth Vilma. Elbeszélés az ifjuság számára. (Hoffmann Ferencz. Ifjusági iratok. 10. sz. Lauffer Vilmos. 8-r. 96 l. ára 50 kr.)

Hoffmann Ferencz. Czigány Ferkó. Elbeszélés az ifjuság számára. (Hoffmann Ferencz. Ifjusági iratok. 11. szám. Lauffer Vilmos. 8-r. 130 l. négy képpel, ára 50 kr.)

Hoffmann Mór. Német tan- és olvasókönyv. III. kötet. A középtanodák V. és VI. osztálya, valamint a megfelelő felsőbb tanintézetek felső oszt. számára. A legújabb tanítástery utasításai nyomán, nyelvi, tárgyi s irodalomtörténeti jegyzetekkel. (Franklin-tars. 8-r. VII, 282 l. ára 1 frt. 20 kr.)

Hoffmann Mór. A német nyelvtan főbb szabálya különös tekintettel a helyesírásra. Ismétlő- és segédkönyvül. (Nagy-Kanizsa. Fischel Fülöp. 8-r. 111 l. ára 50 kr.)

Hoffmann Mór. A semiták és antisemiták. Felvilágosításul és megszivlelésül. (Franklin-társ. bizom. 8-r. 80 l. ára 60 kr.)

Hohenauer Ignácz. Mária Terézia és a magyarok. Regényes korrajz. Az ifjuság számára. (A magyar ifjuság könyvtára. XIX. kötet. Lauffer Vilmos. n. 8-r. 151 l. 31 rajzzal, ára 2 frt.)

Heitsy Pál. A mi az embert környékezi. Olvasmányok a természet világából a művelt közönség s az ifjuság számára. Dr. Berlin munkája nyomán a hazai viszonyokhoz alkalmazva irták többen. Szerkesztette —. (Franklin-társulat. 8-r. VIII és 589 l. 146 ábrával, ára 3 frt.)

Heitsy Pál. A nagy természet s a kicsiny ember. (Népszerű természettudományi értekezések. Franklin-társ. k. 8-r. VII, 229 l. ára kötve 1 frt. 40 kr.)

Homer Odysseája. Ford. Télfy Iván. 3. füzet. (Hellen remekirók. 16. köt. Lampel Róbert. 16-r. 169—264 l. ára 40 kr.)

Homolka József. Az osztr.-magy. monarchia kézi térképe. (Arány: 1 = 3.000,000.) (Eggenberger-féle könyvkereskedés, ára 40 kr.)

Homolka József. A m. sz. korona országainak kézi térképe. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. ára 40 kr.)

Homolka József. Magyarország hegy- és vizrajzi térképe. A közép- és polgári isk. földrajzokhoz alkalmazva. Eggenberger-féle könyvkereskedés. ára 50 kr.)

Hopps P. János. A négy vezető szózat. (Unitárius kis könyvtár. VI. Bagó Márton nyomdája. 8-r. 14 l. ára 5 kr.)

Horatius ódái és epodosai. 2-dik füzet. (Tanulók könyvtára. 17. füzet. Pozsony. Stampfel Károly. 16-r. 65—128 l. ára 30 kr.)

Q. **Horatius Flaccus** epistolái. Ford. Boross Gábor. 1. füzet. (Római remekirók. 31. köt. Lampel Róbert. 16-r. 137 l. ára 40 kr.)

Horvát Árpád. Oklevéltani jegyzetek. II. A diplomatikai irástan alapvonalai. Hallgatóinak kézirat helyett adja —. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. k. 16-r. VII, 156 l. egy zinkographiai táblával, ára 1 frt. 50 kr.)

Horvát Árpád. Oklevél-hasonmások gyűjteménye. (XI—XV. század.) Melléklet H. A. oklevéltani jegyzeteinek 2-ik füzetéhez, 26 rézmetsz. tábla. (Eggenberger-féle könyvkereskedés, ívr. czíml. tartalom és 26 tábla, ára kötve 5 frt.)

Horváth Géza. Az Eremocoris-fajok magánrajza. (Értekezések a természettudományok köréből. VIII. kötet. 2. szám. Akadémia. 8-r. 29 l. két táblával, ára 30 kr.)

Horváth Kálmán. Nyári alkony. Beszélyek és elbeszélések. (Szerző. 8-r. 191 l. ára 1 frt. 50 kr.)

Horváth Mihály. Williams Roger, a »szabad egyház a szabad államban« elv megteremtője s megtestesítője. Uj (czím-) kiadás. (Ráth Mór. n 8-r. 96 l. ára 50 kr.)

Horváth Miklós. A métely-hintők. Eredeti regény. (Mehner V. 8-r. 222 l. ára?)

Hory Béla. Ilonka könyve. (Révai testv. bizom. 16-r. 187 l. ára?)

Hoványi. Ujabb levelek a fensőbb katholicismusról. I. (Házi-könyvtár. XLIV. Szent-István-társulat. 8-r. XII, 547 l. ára 1 frt. 50 kr.)

Hörk József. A művészet befolyása a társas életre. (Eperjes. Bankegylet nyomdája. 8-r. 23 l. ára 25 kr.)

Hunfalvy Pál. Ugor vagy török-tatár eredetű-e a magyar nemzet? (Értekezések a nyelv- és széptudományok köréből. XI. köt. 1. szám. Akadémia. 8-r. 39 l. ára 20 kr.)

Huszka József. Magyar díszítési motivumok a Székely-földön. (Sepsi-Sz.-György. Jókai-nyomda-részv.-társ. 8-r. 42 l. három táblával, ára?)

Hübner Sándor. Séta a világ körül. A 7-ik kiadás után fordította —. 1. füzet. (Családi könyvtár. 40. Ráth Mór. 8-r. 1—112 l. ára 40 kr.)

Hübner Sándor. Séta a világ körül. A VII. kiadás után fordítva. I—III. füzet. (Ráth Mór. 336 l. egyes füzet ára 40 kr.)

Illés Károly. A büntettekről, vétségekről és kihágásokról szóló magyar büntetőtörvénykönyvek magyarázata, tekintettel az azokra vonatkozó életbeléptetési- és egyéb törvényekre és rendeletekre s a legfőbb itélőszék döntvényeire. II. kötet. B. A büntettekről és vétségekről szóló büntető-törvénykönyv különös része. 1-ső füzet. (Zilahy Sámuel. n. 8-r. 320, IV l. ára 3 frt.)

Imádságok zsidók számára. Gyűjtötte Löw Immanuel. (Szeged. Traub és társa. 8-r. 130 l. ára?)

Imling Konrád. A végrehajtási törvény (1881. évi LX. törvényczikk) magyarázata. (Franklin-társ. 8-r. XI, 482 l. ára 4 frt. 50 kr.)

Imre Antal. Mikes Kelemen élete és munkái. (Rózsa Kálmán és neje nyomdája. 8-r. 35 l. ára?)

Inczédi László. Kocsis és királyleány, vagy hű szerelem diadala. Kalandos história 3 részben. Versekbe szedte —. 3 szép képpel. Rajzolta Baditz Ottó. (Jó könyvek. 10. sz. Révai testvérek. k. 8-r. 23 l. ára 5 kr.)

Invázió, Az orosz, veszélye. (Athenaeum. n. 8-r. VII, 192 l. ára 1 frt. 50 kr.)

Iparegyesület, Az országos, házi-ipari szakosztályának kiadványai. III. (Lásd Balogh Vilmos.)

Ipolyi Arnold. Gr. Károlyi István emlékezete. (Akadémia. n. 8-r. 41 l. ára 30 kr.)

Irányi Dániel. Megjegyzések b. Kemény Zsigmond emlékirataira. (Tettey Nándor és társa bizom. n. 8-r. 24 l. ára 20 kr.)

Irók, Jeles, iskolai tára. XX—XXII. (L. Sophokles, Schiller Friedrich, Katona J.)

Irók, Filozófiai, tára. Szerkesztik Alexander Bernát és Bánóczi József. IV. (L. Taine.)

Ismerettár, Népiskolai. Kiadja Lauffer Vilmos. 1. 2. 3. 7—9. rész. (L. Faludi [Fuchs] János.)

Ismertetése, a magyar királyi kincstár fürdőhelyei és ásványvizeinek. (Állam-nyomda. 8-r. 46 l. ára?)

Ivánkovits János. A róm. kath. egyház szertartásainak és ünnepeinek rövid értelmezése. A középtanodák II. oszt. számára. II. kiad. (Szeged. Várnai L. 8-r. IV, 52 l. ára 30 kr.)

Jablonszky János. Ázsia, Afrika és mathematikai földrajz vázlata. A reál- és polgári iskolák harmadik osztálya számára. (Franklin-társulat. 8-r. 96 l. két térképpel és öt ábrával, ára 60 kr.)

Jablonszky János. Amerika, Ausztrália leirása és a felfedezések rövid története. A reál- és polgári iskolák IV. oszt. számára. (Franklin-társ. 8-r. 76 l. három térképpel, ára 50 kr.)

Jablonszky János. Földrajz a reál- és polgári iskolák használatára. I. rész: A magyar birodalom és a Földközi tenger mellékének leirása. II. kiad. (Franklin-társulat. 8-r. 96 l. ára 70 kr.)

Jakab Ödön. Székely históriák. (Franklin-társ. 8-r. 128 l. ára ?)

Jalsovits Aladár. Emléklapok a Balaton-egylet Garay János kunyhójának fölavatási ünnepélyére. (Egylet. 8-r. 46 l. ára 30 kr.)

Jancsó Dezső. Magyar posta-évkönyv az 1883. évre. I. évfolyam. (Bene Imre. 8-r. 20, 147 l. bolti ára 80 kr.)

Jánossy János. Pázmány Péter. Tanulmány-kisérlet. (Szüts és társa. k. 8-r. IV, 67 l. ára 60 kr.)

Játék-, vers- és daloskönyv, kisdedek számára. Az országos kisdedóvó-egyesület megbizásából, a legkitünőbb e nemű művekből összeállítá az orsz. kisdedóvóképző-intézet tanári kara. (Révai testv. 8-r. 164 l. ára 80 kr.)

Jäger H. A kertészet általános kézikönyve. Utasitás a kertészet összes teendőiben kertészek és kertészeti műkedvelők számára e fontos iparág minden részére kiterjedő útmutatásokkal. A 3-ik jav. kiadás után ford. Concha Károly. (Athenaeum. 8-r. XVI, 636 l. 256 fametszvénynyel, ára vászonkötésben 4 frt.)

Jedlicska Pál. Kiskárpáti emlékek. Vöröskőtől-Szomolányig. (F. Diós, u. p. H. Szomolány, szerző kiadása. n. 8-r. 343, IV l. ára 3 frt.)

Jegyzőkönyve, A gömöri ág. hitv. ev. egyházmegye 1883. julius 11-én Rozsnyón megtartott közgyülésének. (Rozsnyó. Kovács Mihály ny. n. 8-r. 24 l. ára ?)

Jegyzőkönyve, Az erdélyi gazdák 1883-k évi október hó 13., 14. és 15-én Nagy-Enyeden tartott hatodik vándorgyülésének. Hivatalos adatok nyomán összeállította Gamauf Vilmos. (Kolozsvár. Erdélyi gazd. egylet. 8-r. VI, 92 l. ára ?)

Jegyzőkönyv, mely felvétetett Debreczenben a kerületi bizottság küldöttségének a m. kir. pénzügyministerium 1883. évi január hó 14-én kiadott körrendelete értelmében ápril hó 2-ik napján és folytatólag tartott értekezletéből. (Debreczen. Város nyomdája. 2-r. 12 l. ára ?)

Jegyzőkönyv. Felvétetett Debreczenben 1883. évi ápril hó 30. napján az Alsó-szabolcsi-tiszai-ármentesítő társulat rendes közgyüléséről. (Debreczen. Város nyomdája. 2-r. 8 l. ára ?)

Jegyzőkönyv, felvétetett 1883. évi október hó 17-én és következő napjain. — Előterjesztés a debreczen-nánási helyiérdekű vasút létesítése iránt a nagybecskerek-kikindai vasút-építési vállalata által tett ajánlatnak tárgyában. (Debreczen Város nyomdája. 2-r. 11 l. ára ?)

Jegyzőkönyv az erdélyrészi ev. ref. fő- és középtanodák tanárainak 1883. márcz. 18., 19. és 20. napjain Zilahon tartott értekezletéről. (Kolozsvár. Stein János nyomdája. 8-r. 24 l. ára ?)

Jegyzőkönyve, A magyarországi reformált egyház egyetemes konventjének. Budapest, 1883. január 23—31. Kiadta Tóth Sámuel. (Debreczen. Város nyomdája. 8-r. 64 l. ára ?)

Jegyzőkönyve, A Magyarországi reformált egyház egyetemes tanügyi bizottságának. Budapest, 1883. jul. 5—10. (Debreczen. Város nyomdája. 8-r. 67 l ára ?)

Jegyzőkönyve, A magyarországi ref. egyház egyetemes konventjének. Kolozsvár, 1883. szept. 12—17. Kiadta Tóth Sámuel. (Debreczen. Város nyomdája. 8-r. 52 l. ára ?)

Jegyzőkönyve, A magyarhoni ágost. hitv. evangelikusok négy egyházkerülete, 1882-ik évi október hó 18., 19. és 20. napjain Budapesten tartott egyetemes közgyülésének. (Hornyászky Viktor nyomdája. 2-r. 19, 13 l. ára ?)

Jegyzőkönyve, A dunamelléki ev. ref. egyházkerület 1883. deczember 5. és 6-ik napjain Budapesten tartott rendkivüli közgyülésének. Kiadta Filó Lajos. (Nagy-Kőrös. Ottinger Ede nyomdája. 8-r. 20 l. ára ?)

Jegyzőkönyve, A dunántúli ágost. hitv. ev. egyházkerület 1883. évi május hó 8-ik napján Győrött tartott rendkivüli közgyülésének. (Sopron. Litfass Károly nyomdája. 8-r. 12 l. ára ?)

Jegyzőkönyve, A dunántúli ev. ref. egyházkerület 1883. évi junius hó 18-án s több napjain Balaton-Füreden tartott gyülésének. (Pápa. Debreczeny K. nyomdája. 4-r. 172 l. ára 1 frt. 16 kr.)

Jegyzőkönyve, A dunántúli ev. reform. egyházkerület 1882. évi november hó 19. s több napjain Sz.-Fehérvárott tartott rendkivüli közgyülésének. Kiadta Vályi Lajos. (Pápa. Refom. főtanoda betűi. 4-r. 66 l. ára ?)

Jegyzőkönyve, A tiszántúli reform. egyházkerület 1883. ápril hó 26—30 napjain Debreczenben tartott első gyülésének. Kiadta Tóth Sámuel. (Debreczen. Város nyomdája. 8-r. 150 l. ára ?)

Jegyzőkönyve, A tiszántúli reform. egyházkerület 1883. szept. hó 4—8. napjain Debreczenben tartott második gyülésének. Kiadta Tóth Sámuel. (Debreczen. Város nyomdája. 8-r. 84 l. ára ?)

Jegyzőkönyve, A bányai ág. hitv. evang. egyházkerület 1883. október 6—9-én Budapesten tartott évi közgyülésének. (Hornyánszky Viktor nyomdája. 8-r. 96 l. ára ?)

Jegyzőkönyve, A nagy-szalontai reform. egyházmegye 1883. év február hó 1-ső napján Nagy-Szalontán tartott rendkivüli közgyülésének; s ugyancsak Nagy-Szalontán 1883. márczius 29. napján tartott rendes közgyülésének. (Debreczen. Város nyomdája. 8-r. 46 l. ára ?)

Jegyzőkönyve, A szatmári reformált egyházmegye Szatmáron, 1882. évi deczember hó 19-ik napján tartott rendkivüli közgyülésének. (Szatmár. Nagy Lajos nyomdája. 8-r. 14 l. ára ?)

Jegyzőkönyve, Az erdélyi evang. ref. egyházkerület Kolozsvártt, 1883. május hó 16—20. napjain tartott közgyülésének. Szerkesztették Szász Domokos és Bodor Antal. (Kolozsvár. Stein János nyomdája 3-r. 98, 35 l. ára 60 kr.)

Jegyzőkönyve, Az ér- és berettyó-melléki reform. egyházmegye 1883. ápril hó 17-én Székelyhidon tartott gyülésének. (Debreczen. Város nyomdája. 8-r. 15 l. ára ?)

Jegyzőkönyve, Az alsó-szabolcs-hajdu-kerületi ref. egyházmegye 1883. szept. 26. napján tartott közgyülésének. (Debreczen. Város nyomdája. 8-r. 23 l. ára ?)

Jegyzőkönyve, Az alsó-szabolcs-vidéki reform. egyházmegye 1883. január 23. s február 20. H.-Hadházon, — 1883. április 5-én Hajdu-Böszörményben tartott közgyüléseinek. (Debreczen. Város nyomdája. 8-r. 15, 26 l. ára ?)

Jegyzőkönyvei, A pestmegyei ágost. hitv. ev. Esperesség, 1883. évi május 21. és okt. 5-én Budapesten tartott közgyülésének. (Kecskemét. Tóth László nyomdája. 8-r. 33 l. ára ?)

Jegyzőkönyvei, A vizjogi törvényjavaslat tárgyalására összehívott, s a földmiv.-, ipar- és kereskedelemügyi m. kir. ministeriumban 1882. deczember 14-ike s 1883. május 16. közti időközben megtartott értekezlet —. (Különlenyomat a »Közgazdasági Értesítő«-ből. Pesti könyvnyomda-részv.-társ. 4-r. 269 l. ára ?)

Jegyzőkönyve, A marostordamegyei gazdasági-egylet 1883. január 11-én tartott közgyülésének, az elnöki megnyitó beszéddel és a titkári jelentéssel. Kiadta Deák Lajos. (Marosvásárhely. Nyom. Imreh Sándor az ev. ref. főtanoda gyorssajtóján. 8-r. 26 l. ára ?)

Jegyzőkönyve, A tiszavölgyi társulat Budapesten 1882. évi deczember hó 17. napján tartott nagygyülésének, és mellékletei. (Wilckens és Waidl nyomdája. 8-r. 54 l. ára ?)

Jekelfalussy József. A községi pénzügy főbb eredményei hazánkban az 1881. évi jóváhagyott költségvetések alapján. (Értekezések a nemzetgazdaság és statisztika köréből. I. köt. 10. sz. Akadémia. n. 8-r. 29 l. ára 20 kr.)

Jekelfalussy József. Hazánk bűnügyi statisztikája 1873—1880. Különös tekintettel a bűntett miatt elitéltek személyi és társadalmi viszonyaira. (Értekezések a nemzetgazdaságtan és statisztika köréből. I. kötet. 5. szám. Akadémia. 8-r. 37 l. ára ?)

Jelentés a magyar tudományos akadémia munkálódásáról és pénztára állásáról 1882—83-ban. (Athenaeum. 8-r. 38 l. ára ?)

Jelentése, A vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszternek az országos tanítói nyugdij- és gyámalap 1882. évi állapotáról szóló. (Egyetemi nyomda. 4-r. 30 l. ára ?)

Jelentése, A vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszternek a közoktatás állapotáról szóló és az országgyülés elé terjesztett tizenkettedik, 188$^1/_2$—188$^2/_3$. (Egyetemi nyomda. 4-r. VII, 235 l. ára ?)

Jelentése gróf Széchenyi Pál földmivelés-, ipar- és kereskedelemügyi magy. kir. miniszternek a gazdasági tanintézetek állásáról az 1881—82. tanévben. Melléklet a földmivelés-, ipar- és kereskedelemügyi m. k. ministerium 1883. évi költségvetésének indokolásához. (Rendes kiadások V. czím.) (Pesti könyvny.-részvény-társaság. 4-r. 175 l. ára ?)

Jelentése, A földmivelés-, ipar- és kereskedelemügyi m. kir. miniszter, az 1882. évben a phylloxera-védekezés tárgyában tett intézkedésekről. (Különlenyomat a »Közgazdasági Értesítő«-ből. Pesti könyvnyomda-részv.-társ. 4-r. 24 l. egy graphikai táblával, ára ?)

Jelentése, A kolozsvári kereskedelmi- és iparkamara, kerülete, gazdasági, kereskedelmi, ipari és forgalmi viszonyairól 1881—82-ben. (Kolozsvár. Kamara. 4-r. 295 l. ára ?)

Jelentése, A miskolczi kereskedelmi- és iparkamara, földmivelés-, ipar- és kereskedelemügyi m. kir. miniszterhez a kamarai kerület kereskedelmi, ipari és forgalmi viszonyairól az 1882. évben. (Miskolcz. Kamara. 5-r. 56 l. ára ?)

Jelentése, Szolnok-dobokamegyei gazdasági-egylet titkári, az 1882-ik év folyamáról. (Deés. Demeter és Kiss nyomdája. 8-r. 73 l. ára ?)

Jelentése, A magyar kir. földtani intézet évi, 1882-ről. (Franklin-társulat. 8-r. 74 l. ára ?)

Jelentése, Ő császári és királyi felsége I. Ferencz József apostoli király és ő császári és királyi felsége Erzsébet királyné legmagasabb védelme alatt álló magyar szent korona országai vörös kereszt egyletének 1882. évi. (Khór és Wein nyomdája. 8-r. 74 l. ára ?)

Jelentése, A fővárosi közmunkák tanácsának hivatalos, 1881-ik évi működéséről. (Hornyánszky Viktor nyomdája. 4-r. 37 l. ára ?)

Jelentése, A talajjavítások terén 1882. évben tett intézkedésekről, a kultur-mérnökségnek gróf Széchenyi Pál földmivelés-, ipar- és kereskedelemügyi magy. kir. miniszterhez. (Pesti könyvnyomda-részv.-társ. 4-r. 79 l. egy térkép, ára ?)

Jellinek Arthur. A büntető bíróságok szervezete és hatósági köre tekintettel a magyar bűnvádi eljárás tervezetére. (Magyar jogászegyleti értekezések. XI. Franklin-társ. 8-r. 40 l. ára?)

Jókai Mór. A pénz betegségei. (Grill Károly. k. 8-r. 62 l. ára 30 kr.)

Jókai Mór. Oroszlánhűség. Költői elbeszélés. (Jó könyvek. 16. szám. Révai testv. k. 8-r. 24 l. ára 5 kr.)

Jókai Mór. A Bálványos-vár. Történeti regény. I—II. köt. (Athenaeum. 8-r. 169, 204 l. ára a két kötetnek 2 frt.)

Jókai Mór. Puskás kalári. Székely monda. 3 szép képpel. Rajzolta Baditz Ottó. (Jó könyvek. 11. sz. Révai testv. k. 8-r. 24 l. ára 5 kr.)

Jókai Mór munkái. Népszerű kiad. Török világ Magyarországon. Történeti regény. I—III. köt. (Franklin-társ. 8-r. 234, 215, 118 l. a három kötet ára 2 frt.)

Jókai Mór. A Damokosok. Regényes történet. I—II. köt. (Athenaeum. 8-r. 180, 167 l. négy tollrajzzal, a két kötet ára 2 frt.)

Jókai Mór. Észak honából. Muszka rajzok. 2-ik füzet. (A Petőfi-társaság könyvtára. 22. füz. Aigner Lajos. 8-r. 81—160 l. ára 80 kr.)

Jónás János. Tanulmányok és javaslatok az életbiztositási üzlet körül. (Zilahy Sámuel. n. 8-r. 67 l. ára 80 kr.)

Jósika Miklós regényei. Uj olcsó kiadás. A hat Udersky leány. Regény. III. kiadás. I—IV. kötet. (Franklin-társulat. 8-r. 236, 226, 223, 227 l. egy-egy kötet 50 kr.)

Jósika Miklós. Hunyadi Mátyás király története. II. kiadás. (Történelmi könyvtár. 1. füz. Franklin-társ. 8-r. 112 l. ára 40 kr.)

Kacziány Géza Az egyévi önkéntes a közös hadseregben. A fölvételi föltételek pontos felsorolásával. Hiteles forrásokból (törvények, szabályzatok, rendeletek és utasításokból) állítva össze az egyévi önkéntes szolgálat előtt, alatt és után fölmerülő viszonyokra vonatkozó adatokat. (Grill Károly. 8-r. 156 l., hat melléklettel, ára 1 frt. 20 kr.)

Kadarkuthy Marczell. A holt vendég vagy az akaratellenes szellem. Vig történet. (Mulattató és hasznos olvasmányok. 4. szám. Mehner Vilmos. 8-r. 48 l. ára 15 kr.)

Kadarkuthy Marczell. A czigánykirály vagy az edelényi hegedű. Érdekfeszítő elbeszélés. (Mulattató és hasznos olvasmányok. 10. szám. Mehner Vilmos. 8-r. 48 l. ára 15 kr.)

Kadarkuthy Marczell. A szép Meluzina vagy az óriások családja. Igen érdekes elbeszélés. (Mehner Vilmos. 8-r. 48 l. ára ?)

Kadocsa (Lippich) **Elek.** Egy élet tavaszából. Költemények. (Révai testv. 12-r. 207 l. ára 1 frt. 20 kr.)

Kakujay Károly. Magyar nyelvgyakorló- és olvasókönyv Magyarország nemmagyarajku népiskolái számára. III. évfolyam. 4-dik kiadás. (Aigner Lajos. 8-r. 100 l. ára 50 kr.)

Kalauz, Szegedi. (Wegweiser für Segedin. Guide de Szeged.) 1883. Szerkesztő és kiadótulajdonos Farkas Antal. (Szeged. Endrényi L. és társa. n. 8-r. 104 l. és 5 ív hirdetés, ára 1 frt.)

Kalocsa Róza. Szorgalom jutalma. Mulattató és tanulságos olvasmányok jó gyermekek számára. (Révai testv. 8-r. 119 l. négy színnyomatú és számos fametszetű képpel, ára 2 frt.)

Kalocsa Róza. Tündérkert. Legújabb, legszebb tündérmesék és elbeszélések gyüjteménye. (Ifj. Nagel Ottó. 8-r. 304 l. ára kötve 2 frt. 40 kr.)

Kalocsa Róza. Az illem könyve. 1—11. füzet. (Révai testvérek. 8-r. 1—280 l. füzetje 30 kr.)

Kanitz Ágost. A stirpium nomenclator pannonicus egy ismeretlen Magyarhonban eszközölt kiadásáról. (Kolozsvár. K. Papp M. örökösei. 8-r. 8 l. ára ?)

Kanitz Ágost. A legrégibb, növényekre vonatkozó, magyar munkák czímei, Szabó Károly régi magyar könyvtárából közölve és egy pár jegyzettel ellátva. (Kolozsvár. K. Papp M. 8-r. 8 l. ára ?)

Kardos Pál. Ezeregyéj. Napkeleti regék gyöngyei. Gyermekek számára gyüjtötte —. (Tettey-féle kiadóhivatal. n. 8-r. VIII, 231 l. ára 1 frt. 60 kr, kötve 4 színes képpel 2 frt.)

Karsch Lollion. A vasárnapi szent szakaszok magyarázata. II. kiad. (Nagyvárad. Hügel Ottó nyomdája. 8-r. 295 l. ára 1 frt. 50 kr.)

Katalogusa, Belleville szétrobbanthatlan gőzfejlesztő értékesítésére alakult társaság különleges gyártmányainak, és általános magyarázatok. (Wilckens és Waidl nyomdája. 8-r. 27 l. ára ?)

Katholikusok ébredjetek! Tisza Kálmán politikájának jellemzéséhez irta X. Y. Z. (Goszleth Ferencz. n. 8-r. 26 l. ára 40 kr.)

Katinszky Géza. A magyar nemzeti irodalomtörténet vázlata. Irodalomtörténeti szemelvényekkel. Tanítóképző intézetek, polgári iskolák és nőnevelő intézetek számára és magánhasználatra. 2-ik jav. és bőv. kiad. (Lauffer Vilmos. n. 8-r. IV, 188 l. ára 1 frt. 10 kr.)

Katona József Bánk-bánja. Magyarázta Péterfy Jenő. (Jeles irók iskolai tára. XXII. Franklin-társ. 8-r. 173 l. ára 80 kr.)

Katona József. Lucza szék. Dráma 3 felvonásban. (Magyar Könyvesház 110. sz. Aigner Lajos. k. 8-r. 55 l. ára 20 kr.)

Katona József. Jeruzsálem pusztulása. Eredeti vitézi szomorújáték 5 felvonásban. (Magyar Könyvesház. 116. 117. sz. Aigner L. k. 8-r. 79 l. ára 20 kr.)

Kautz Gyula. Az államgazdaság eszméje és a socialistikus financzia kezdete. (Értekezések a nemzetgazdaság és statisztika köréből. I. köt. 8. sz. Akadémia. n. 8-r. 31 l. ára 20 kr.)

Kádár Lajos. Osztályrendszer, váltakozórendszer vagy szakrendszer a népiskolákban ? (Temesvár. Magyar testvérek nyomdája. 8-r. 31 l. ára 40 kr.)

Kállay Béni. Magyarország a Kelet és Nyugot határán. (Akadémia. 8-r. 69 l. ára 40 kr.)

Kállay István. Magyar történeti életrajzok népiskolák számára. IV. kiad. (Debreczen. Ifj. Csáthy Károly. 8-r. 83 l. ára ?)

Kálmán Zoltán. Rózsabimbók. Költemények. Kiadta Almásy Péterné. I. kötet. (Wodianer F. nyomdája. 8-r. 107 l. ára ?)

Kápláuy Géza. Az erdélyi birtokrendezési eljárásról. (Különlenyomat a »Jogtudományi Közlöny«-ből. Franklin-társ. 8-r. 102 l. ára 1 frt.)

Kápláuy Géza. Telekkönyvi reformkérdések. (Külön lenyomat a »Jogtudományi Közlöny«-ből. Franklin-társulat. 8-r. 24. l. ára 30 kr.)

Kápláuy Géza Hitel-telekkönyveinkről. 2-dik kiadás. (Külön lenyomat a »Jogtudományi Közlöny«-ből. Franklin-társ. 8-r. 47 l. ára 40 kr.)

Kápolnai Pauer István. Emlékbeszéd Asbóth Lajos felett. (A m. t. akadémia elhunyt tagjai fölött tartott emlékbeszédek. VI. szám. Akadémia. 8-r. 18 l. ára 10 kr.)

Kármán Mór és Komáromy Lajos. Magyar olvasókönyv. II. rész A középisk. II. oszt. szám. 3-dik átd. kiad. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. n. 8-r. II. 219 l. ára 1 frt 20 kr.)

Kármán Mór és Komáromy Lajos. Magyar olvasókönyv. III. rész. A középisk. 3. oszt. szám. Uj átd. kiad. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. n. 8-r. II. 224 l. ára 1 frt 20 kr.)

Károly Gy. Hugó. Rövid hiterkölcsi beszédek, a tanév minden vasárnapjára. Mondotta, s a katholikus nép-, elemi-, ipar- s polgári tanodák, valamint az al- és középiskolák hitoktatóinak számára segédkönyvül a ft.-egyházi hatóság jóváhagyásával kiadta —. 2-ik kiadás. (Franklin-társulat. 8-r. VIII, 263 l. ára 60 kr.)

Károlyi Árpád. Illésházy István hűtlenségi pöre. (Akadémia. 8-r. 216. IV l. ára 1 frt 20 kr.)

Károlyi Árpád. A magyar alkotmány fölfüggesztése 1673-ban. — (Értekezések a történelmi tudományok köréből. XI. kötet. 3. szám. Akadémia. 8-r. 68 l. ára 40 kr.)

Kecskeméthy Aurél. Utazás Észak-Amerikában. 2-ik kiadás a szerző arczképével. (Tettey-féle kiadó hiv. (Benkő Gyula) n. 8-r. IV, 420 l. ára 2 frt 40 kr.)

Keglevich István gróf. Szőleink átalakítása. (Athenaeum. 8-r. 32 l. ára?)

Keglevich István. A magyar bortermelők országos szövetkezete miként fog működni? (Különlenyomat a »Magyar-Föld«-ből. Wilckens és Waidl nyomdája 8-r. 19 l. ára ?)

Kegyelethangok, elzengve Temesvárt 1883. évi október hó 21-én a nővéreknek 25 éves itteni működése alkalmából rendezett emlékünnepélyen. (Temesvár. Csanádegyházmegyei nyomda. 8-r. 21 l. ára?)

Keleti Ferencz. Az államszolgálat jogi természete és a rendszeres államszolgálati pragmatika elvei különös tekintettel hazánk viszonyaira és a nevezetesebb eur. államok e tárgyra vonatk. intézkedései. (Kunossy Vilmos. n. 8-r. XIV, 448 l. ára 3 frt.)

Keleti Károly. Tengerészetünk és Fiume jövője. (Értekezések a nemzetgazdaságtan és statisztika köréből. II. k. 2. szám. Akadémia. 8-r. 24 l. ára ?)

Kemény Zsigmond. Zord idő. Tört. regény. 3 köt. 2-ik kiadás. (Franklin-társ. 8-r. 199, 238, 324 l. ára 3 frt.)

Kemény Zsigmond. Élet és irodalom. (Olcsó könyvtár. 159. sz. Franklin-társ. 16-r. 123 l. ára 30 kr.)

Kende Kálmán. A feltámadt menyasszony. Elbeszélés. (Méhner Vilmos. 8-r. 48 l. ára ?)

Keppel. A Strike. Szabadon fordította Ries Lajos. (Aigner Lajos bizom. n. 8-r. 311 l. ára 1 frt 20 kr.)

Kereskényi Gyula. Ave Mária, bold. szeplőtelen szűz Mária tiszteletére. (Goszleth Ferencz. 8-r. VII, 72, XXI l. 1 fényképpel. ára 60 kr.)

Kerpely Antal. A vasról és gyártásáról. (Népszerű természettudományi előadások gyüjteménye. VI. kötet. 40. füzet. Kilián Frigyes. k. 8-r. 39 l. 6 ábrával. ára 30 kr.)

Kerülj-fordulj! Tréfás színváltozások magyarázó verseoskékkel a kedves kicsinyek mulattatására. (Pozsony. Stampfel Károly. 4-r. 6 kép. ára ktv. 1 frt 50 kr.)

Képviselőházi Irományok. Az 1881. évi szeptember hó 24-ére hirdetett országgyűlés nyomtatványai. Hiteles kiadás. XII—XIX. kötet. (Pesti-könyvnyomda-részvény-társaság. 4-r. 388, 404, 399, 427, 499, 551, 383, 440 l. ára ?)

Képviselőházi Napló. Az 1881. évi szeptember 24-ére hirdetett országgyülés nyomtatványai. Hiteles kiadás. Szerkeszti P. Szathmáry Károly. VIII—XIV. kötet. (Pesti könyvnyomda-részv.-társaság. 4-r. 393, 385, 391, 310, 539, 470, 391 l. ára ?)

Kérdés, Nyilt, Háromszék becsületeért Háromszék becsületéhez. (Marosvásárhely. Imreh Sándor nyomdája. 8-r. 22 l. ára 30 kr.)

Kézikönyvek, Magyar népiskolai. I. (L. Zelliger József.)

Kézikönyvek, Történeti. VIII—X. (L. Higginson W. Tamás, Symonds Addington John és Bartoli Adolfo.)

Kimutatás az 1881. évben a magyar koronához tartozó országok vámhivatalainál nagyobb mennyiségben előfordult s vagy bevitelre vagy kivitelre kezelt árukról, a vámtarifa szakaszai szerint összeállítva. A magy. kir. pénzügyminiszteri adó- és jövedéki számvevőség. (M. k. államnyomda. 4-r. 17 l. ára ?)

Kisfaludy Károly. A pártütők. Vigjáték 3 felvonásban. (Olcsó könyvtár. 156. sz. Franklin-társ. 16-r. 63 l. ára 20 kr.)

Kisfaludy Károly válogatott munkái két kötetben. 2-ik kiadás. I. köt. Versek és elbeszélések. II. köt. Színművek. (Franklin-társ. k. 8-r. 272 és 304 l. ára egy vászonkötésben 1 frt 60 kr.)

Kisfaludy Károly válogatott munkái két kötetben. I. köt. Versek és elbeszélések. II. kiadás. (Kis nemzeti muzeum. 2. Franklin-társ. 8-r. 270 l. ára 50 kr.)

Kiss Albert. Beköszöntő egyházi beszéd. 1883. máj. 27-én a debreczeni ref. egyház nagy templomában elmondta. (Debreczen. Város nyomdája. 8-r. 12 l. ára ?)

Kiss Áron. A magyar népiskolai tanítás története. 2. füz. A tanítási módszer története a magyar népiskolákban. (Tanítók könyvtára. 4. Franklin-társ. n. 8-r. 221—480 l. ára 1 frt 20 kr.)

Kiss Áron. Gróf Degenfeld Schomberg Imre emlékezete. Az egyháztanács megbízásából írta és a debreczeni főiskola imatermében 1883. szept. 4. elmondta. (Debreczen. Város nyomdája. 8-r. 23 l. ára ?)

Kiss Áron. A népiskolai és ifjúsági játékok. (Egyetemi nyomda. 2-r. két l. ára?)

Kiss József költeményei 1868—1882. 3-ik bőv. kiadás. (Ráth Mór. 16-r. 243 l. ára 2 frt 40 kr.)

Kiss Károly. Magyar Plutarch. Uj magyar Athenás. Ujabbkori magyar protest. egyházi írók életrajzgyüjteménye. IV. füzet. (Aigner Lajos. 8-r. 193—256 l. ára 30 kr.)

Kiss Mór. A corpus juris civilisből kiszemelt és feldolgozott magánjogi gyakorlati esetek gyüjteménye. Kézikönyvül a római jogból tartott practicumokhoz. (Franklin-társ. 8-r. 135 l. ára 1 frt.)

Klapp Mihály. Rosenkranz és Güldenstern. Vigjáték. Németből ford. Csiky Gergely. (Olcsó könyvtár. 168. szám. Franklin-társ. 8-r. 165 l. ára 30 kr.)

Klein Gyula. Ünnepi beszéd Ő felsége I. Ferencz József születésnapjának évfordulóján, 1883-iki augu-ztus 18-án. (Szigetvár. Fuchs Zsiga. 8-r. 14 l. ára?)

Klimm Mihály. Uti jegyzetek a vízépítés köréből. Külön lenyomat a M. Mérnök-Építész-Egylet Közlönye 1883-ik évi I. füzetéből. (Kilián Frigyes bizom. k. 4-r. 45 l. és 1 tábla. ára 60 kr.)

Knorr Alajos. Magyar általános levelező és házi titkár. Gyakorlati útmutatás a közéletben előforduló mindennemű családi és más levelek keresk. és üzleti fogalmazványok és folyamodványok helyes szerkesztésére számos példával felvilágosítva. 1—11 füzet. (Ifj. Nagel Ottó. 8-r. 1—440 l. egyes füzet ára 30 kr.)

Knorr Alajos. Önügyvéd vagyis gyakorlati útmutatás jogügyletek elintézésére, okiratok s beadványok szerkesztésére. A legújabb törvények alapján 350 iromány-példával felvilágosítva bírák, ügyvédek, jegyzők használatára. III. kiadás. 17—24 füzet. (Ifj. Nágel Ottó. 8-r. 665—985, XVI l. egyes füzet ára 30 kr.)

Knorr Alajos. Önügyvéd. II. félkötet. (Ifj. Nagel Ottó. n. 8-r. XVI, 425—985 l. ára 4 frt.)

Koenig. Amerikai rablófőnök megtérésének története. — Vallásos iratok magyar nyelven. 27. szám. (Honyánszky Viktor nyomdája. 8-r. 30 l. ára 2 kr.)

Kohn Salamon. Első oktatás a bibliai történetben. 11. jav. kiadás. — Erste Unterricht in der biblischen Geschichte. 11. verb. Aufl. (Lampel Róbert. 8-r. 91 l. ára kötve 40 kr.)

Kohn Salamon. Vallástan az izraelita ifjuság számára. 3. kiad. (Lampel Róbert. 8-r. 95 l. ára 50 kr.)

Kolmár József és **Sváby Pál.** Fordítási gyakorlatok magyarból latinra. I. könyv. A gymnasiumi V. és VI. osztályok számára. Schultz Ferdinánd nyomán. 3-ik jav. kiadás. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. 152 l. ára 1 frt.)

Kolmár József és **Sváby Pál.** Schultz Ferdinánd nyomán. Fordítási gyakorlatok magyarból latinra. I. könyv. A gymnasiumi V. és VI. oszt. számára. IV. kiad. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. 148 l. ára 1 frt.)

Komáromy Ferencz. Balogh Gerő. Történeti szinmű. (Kolozsvár. Szerző. 8-r. 173 l. ára?)

Komjáthy Benedek. Epistolae Pauli lingua hungarica donatae. Az zenth Paal leueley magyar nyeluen. (M. t. Akadémia. 8-r. 491 l. ára?)

Komócsy József. Szerelem könyve. Költemények. II. kiadás. A Petőfi-társaság kiadványa. (Révai testvérek. 8-r. XVI, 198 l. ára 2 frt.)

Konkoly Miklós. A nap felületének megfigyelése az ó-gyallai csillagvizsgálón 1882-ben. (Értekezések a mathematikai tudományok köréből. X. köt. 1. szám. Akadémia. 8-r. 90 l. ára 50 kr.)

Konkoly Miklós. Astrophysikai megfigyelések az ó-gyallai csillagvizsgálón 1882 évben. (Értekezések a mathematikai tudományok köréből. X. kötet. 2. szám. Akadémia. 8-r. 22 l. ára 20 kr.)

Konkoly Miklós. Hullócsillagok megfigyelése a magy. korona területén 1882-ben. (Értekezesek a mathemat. tudományok köréből. X. kötet. 3. szám. Akadémia. 8-r. 14 l. ára 10 kr.)

Konkoly Miklós. Egy új reversió spectroscop s annak használata (Értekezések a mathemat. tudományok köréből. X. köt. 4. szám. Akadémia. 8-r. 13 l. s 1 tábla, ára 20 kr.)

Konkoly Miklós. Az ó-gyallai csillagvizsgálón eszközölt csillagászati megfigyelések eredménye 1882-ben. (Értekezések a mathematikai tudományok köréből. X. köt. 5. szám. Akadémia. 8-r. 20 l. ára 10 kr.)

Konkoly Miklós. Néhány szó az üstökösök vegytani alkotásáról összehasonlítva a meteoritekkel. (Értekezések a mathematikai tudományok köreből. X. kötet. 6. szám. Akadémia. 8-r. 8 l. ára 10 kr.)

Konkoly Miklós. Egy új szerkezetű spectroscop. (Értekezések a mathematikai tudományok köréből. X. kötet. 7. szám. Akadémia. 8-r. 7 l. egy táblával, ára 10 kr.)

Kont Gyula. Számtani példatár. A közép- és polgári iskola első oszt. számára. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r IV, 80 l. 50 kr.)

Kontúr Béla. Sic fata tulere. A végzet. Regény. Ifj. Nagel Ottó. 8-r. 233 l. ára 1 frt. 80 kr.)

Kopp Lajos. Focusok és asymptoták a sphaericus kúpszeleten. Tudori értekezés. (Hornyánszky Viktor nyomdája. 8-r. 34 l. ára ?)

Kormos Alfréd és **Kende Zsigm.** Közgazdaságunk és kereskedelmünk 1882-ben. (Neuer Márk nyomdája. 8-r. 62 l. ára 50 kr.)

Korrajzok a felsőbb társadalomból. I—III. köt. (Bartalits Imre. 8-r. 259, 9 l. a három kötet ára 1 frt. 50 kr.)

Kossuth Emlékiratai nyomán. A magyar emigratio mozgalmai 1859—1862. (Olcsó könyvtár. 171. szám. Franklin-társulat. 8-r. 107 l. ára 30 kr.)

Kostyál Pál röpirata. I—II. (Budapesten Márkus Sámuel, Pozsonyban Angermayer Károly nyomdája. 8-r. 45, 40 l. ára ?)

Kováts Gyula. A házasságkötés Magyarországon egyházi és polgári jog szerint tekintettel törvényhozásunk feladatára. Közönséges egyházi és hazai kútfők nyomán. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. VIII, 328 l. ára 3 frt.)

Kovács József. A budapesti kir. magyar tud. egyetemi I. sebészeti kóroda épülete. Az 1882—83. évi berlini egészség- és mentésügyi kiállítás alkalmából a vallás- és közokt. m. kir. miniszter megbizásából leirta. — Die chirurgische Klinik etc. (Egyetemi nyomda. 4-r. 40 l. hét táblával, ára?)

Kovács Lajos. A békepárt a magyar forradalomban. Válaszul Irányi Dániel röpiratára. (Révai testv. 8-r. 130 l. ára 1 frt.)

Kovács Lajos. Bibliai történetek. Az elemi negyedik osztály számára. III. kiad. (Debreczen. Telegdi K. Lajos. 8-r. 80 l. ára 30 kr.)

Kovács Lajos. Bibliai történetek. Elemi II., III., IV-ik osztályok növendékeinek a tiszántúli ref. egyházkerület népisk. tanterve alapján. 6-ik, hit- és erkölcstani kérdésekkel bővített kiadás. (Debreczen. Telegdy K. Lajos. 8-r. 96 l. ára 30 kr.)

Kozma Ferencz. Emlékbeszéd Fabritius Károly fölött. (A magyar tudományos akadémia elhunyt tagjai fölölt tartott emlékbeszédek. I. köt. 8 sz Akadémia. 8-r. 59 l. ára 40 kr.)

Kozma Ferencz. Minő szemléltetési eszközök szükségesek a történelem tanításához s azok mily módon állítandók elő? (Egyetemi nyomda. 2-r. 2 l. ára ?)

Kozma Gyula. Földrajz a polgári fiu- és leányiskolák első osztálya számára az új tanterv alapján. I—II. rész. A magyar-osztrák monarchia. II. kiadás. A szöveg közé nyomott 28 térképpel s számos egyéb ábrával. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. 142, 156 l. ára 80 kr.)

Kozma Gyula. Általános földrajz. Polgári- és kereskedelmi iskolák s tanítóképezdék használatára. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. 207 l. a szöveg közé nyomott 54 térképpel és számos egyéb ábrával, ára 1 frt. 20 kr.)

Kölcsey Ferencz Országgyülési naplója. 1832 -33. IV. kiadás (Olcsó könyvtár. Franklin-társulat. 8-r. 346 l. ára 60 kr.)

Költők, Régi magyar, tára. A magyar tudom. akadémia megbízásából közzéteszi Szilády Áron. IV. köt. 1540—1575. (Akadémia. 8-r. VIII, 398 l. ára ?)

Költségvetés, Állami, a magyar korona országai részére az 1884. évre. 1—17. füzet. (Magy. kir. államnyomda. 4-r. 27, 86, 33, 61, 264, 148, 116, 108, 139, 71. 80, 78, 52, 18, 113, 18, 112 l. ára ?)

Könyörgések, A makói ref. egyház új templomának felavatása alkalmával 1882. november 5-én tartott, és egyházi beszédek. Kiadja a makói reform. egyház. (Kecskemét. Tóth László nyomdája. 8-r. 39 l. ára 40 kr.)

Könyv, Köszöntő. Legújabb és legteljesebb. Gyermekek, ifjak és minden korbeliek számára. Függelék: Válogatott franczia és német köszöntőkkel. (Révai testv. k. 8-r 173, VIII l. ára 50 kr.)

Könyvek, Jó, a magyar nép számára. 9—22. sz. (Reviczky Gyula, Inczédi László, Jókai Mór, P. Szathmáry Károly. Mikszáth Kálmán, Mayer Miksa, Rudnyánszky Gyula, Váradi Ant., Lantos Sebestyén, Vargha Gyula, Endrődi Sánd.)

Könyvesház, Magyar. 110. 116. 117. sz. (L. Katona József)

Könyvesháza, Kis pajtások. Ünnepi ajándékul jó gyermekek számára. Szerkeszti Bolygó bácsi. (Erdélyi Gyula.) (Dobozi István. 8-r. 52 l. ára 30 kr)

Könyvkiadó-vállalat, Természettudományi, kiadja a k. m. természettud. társulat. XXII. kötet. (L. Emery Henry.)

Könyvtár, Családi. 26. 32—40. (L. B. Eötvös József, Boz Dickens, Arany János, Hübner Sándor, Goethe.)

Könyvtár, Családi. XI. III. (L. Arany János.)

Könyvtár, Falusi. Kiadja a Franklin-társulat. 4. 9. füzet. (L. Reischer Endre, Farkas Mihály.)

Könyvtár, Ifjusági. Kiadja Szüts és társa. I. füzet. (L. Munkácsy Kálmán.)

Könyvtár, közhasznú családi. Kiadja a Franklin-társulat. 25—26., 1. kötet. (L. Beniczky Irma, Block Mór, Verőczi Sándor.)

Könyvtár, Magyar. Szerkesztik Székely Ferencz. Staub Móricz és Bakos János. (L. Győry Vilmos.)

Könyvtár, Nemzeti. Szerkeszti Abafi Lajos, 134—161. füz. (L. Czakó Zsigmond, Sárosy Gyula, Balogh Zoltán, Szemere Miklós.)

Könyvtár, Nemzeti. Szerk. Abafi Lajos. XXX—XXXIV. köt. (L. Szemere Miklós, Balogh Zoltán, Czakó Zsigmond.)

Könyvtár, Olcsó. Szerkeszti Gyulai Pál. Kiadja a Franklin-társ. 154—174. szám. (L. Malot Hector, Berczik Árpád, Kisfaludy Károly, Gyulai Pál, Bernardin de Saint-Pierre, Kemény Zsigmond, Petőfi Sándor, Le Sage Alain René, Dugonics András, Gréville Henrik, Schiller Frigyes, Csiky Gergely, Balzac, Kölcsey, Klapp, Goldsmith, Kossuth, Turgenjev, Coppé, Fáy.)

Könyvtár, Szépirodalmi. 45—46. füzet. II. folyam. 19. 20. (L. Margitay Dezső.)

Könyvtár, Történelmi. Kiadja a Franklin-társulat. 1. 74—77. füzet. (L. Jósika Miklós, Toldy László, Lázár Gyula.)

Könyvtár, Történelmi. Kiadja Aigner Lajos. 1—3. 6—7. füz. (L. Denison György, Gelich Rikhárd.)

Könyvtár, Unitárius kis. Szerkeszti Derzsi Károly. IV—IX. füz. (L. Walters W. Frank., Herford Brooke, Bramley E., Hopps, Wright, Derzsi Károly, Bellows H.)

Könyvtára, A magyar ifjuság. XIX. köt. (Hohenauer Ignácz.)

Könyvtára, A magyar orvosi könyvkiadó-vállalat. 42—44. köt. (L. Novák József, Rossbach M. I., Krafft-Ebing.)

Könyvtára, A nemzeti szinház. Kiadja Pfeifer Ferdinánd. 32. 62. 143. 146–151 (L. Hahn Rezső, Gluck, A Másé, Wagner Richard, Moliné, Abonyi Lajos Varga János, Gorrio Tóbiás, Leuven és Beauplan.)

Könyvtára, A Petőfi-társaság. 22—31. füz. (L. Jókai Mór, Balázs Sándor, Lauka Gusztáv, Abonyi Lajos.)

Könyvtára, Az ifjuság olcsó. 12—16. füzet. (L. Dickens, Schmidt Ferdinánd.)

Könyvtára, Görög és római remekirók. M. Tulli Ciceronis de imperio Gnaei Pompei oratio ad Quirites (pro lege Manilia.) Magyarázta dr. Kont Ignácz. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. k. 8-r. 68 l. ára 50 kr.)

Könyvtára, Mesterségek. II. A földmivelés-, ipar- és kereskedelemügyi magyar kir. miniszter megbízásából és az orsz. iparegyesület felügyelete alatt szerkeszti Frecskay János. Az épületasztalosság. (Athenaeum. 8-r. 146 l. 42 ábrával, ára 1 frt.)

Könyvtára, Tanítók. Szerkesztik Kiss Áron és Péterfy Sándor. 4. szám. (L. Kiss Áron.)

Könyvtára, Tanulók. Latin és görög classikusok fordítása és magyarázata. Szerkeszti Dávid István. Kiadja Stampfel Károly Pozsonyban. 13—17. füzet. (L. Sallustius, Cicero, Caesar, Horatius.)

Könyvtára, Tanulók. 18—20. füzet. (L. Caesar.)

Könyvtára, Utazások. 1—3. köt. Kiadja a Franklin-társ. (L. Nordenskiöld Adolf Erik, Asbóth János, Serpa Pinto.)

Könyvtára, Világhírü utazások. Révai testv. kiadása 1. füzet. (L. Stanley H.)

Környei János. Magyar szavaló. Jelesebb iróink műveiből összeválogatta —. II. rész. 3-dik kiadás. (Lampel Róbert. 16-r. 218 l. ára 60 kr.)

Kőrösi József. Adalékok Hontmegye nemzetiségi monografiájához. (Ráth Mór. k 8-r. 47 l. ára 60 kr.)

Kőrösi József. Az 1881-ik évi fővárosi népszámlálás előkészítése, keresztülvitele és feldolgozása (Különlenyomat a »Budapest főváros az 1881-ik évben« czímű népszámlálási munka III. füzetéből. Ráth Mór biz. 4-r. IV, 96 l. ára 50 kr.)

Kőrösi József. Budapest főváros az 1881-dik évben. — A népszámlálás eredményei. III. füz. (Budapest főváros statisztikai hivataláuak közleményei. XV. 3. Pesti könyvnyomda-részv.-társ. n. 8-r. XII, 328 l. ára 3 frt. 50 kr.)

Kőrösi Sándor. Az uzsoráról és káros hitelügyletekről szóló 1883: XXV. t.-czikk magyarázata. (Pfeifer Ferdinánd. k. 8-r. VIII, 72 l. ára 80 kr.)

Kőrössy Antal. Földrajz népiskolák számára. 3-dik bőv. kiadás. (Debreczen. Ifj. Csáthy Károly. n. 8-r. IV, 88 l. ára 30 kr.)

Kőrössy Antal. Földrajzi olvasókönyv. A népiskolák V. és a polg. iskolák alsóbb osztálybeli növendékeinek számára. (Debreczen. Ifj. Csáthy Károly. 8-r. IV, 84 l. ára 30 kr.)

Közlemények a földmivelés-, ipar- és kereskedelemügyi magy. kir. ministerium köréből. Katalogus azon találmányokról, melyek 1868. évi január 1-től 1882. évi deczember 31-ig terjedő tizenötévi cyklusban a magyar korona országainak területén szabadalmazva lettek stb. (Franklin-társulat. 8-r. 472 l. ára ?)

Közlemények, Hivatalos statisztikai. Kiadja az orsz. m. kir. statisztikai hivatal. A községek háztartása és pótadójuk az 1881. évi jóváhagyott költségvetések alapján. (Athenaeum. 4-r. XXI, 529 l. ára ?)

Közlemények, Mathematikai és természettudományi, vonatkozólag a hazai viszonyokra. XVIII. kötet. 8—12. szám. (L. Schaarschmidt Gyula, Roth Samu, Lovassy Sándor, Primus György, Tömösváry Ödön.)

Közlemények, Nyelvtudományi. Szerk. Budenz József. XVII. köt. 3. füz. (Akadémia. n. 8-r. IV, 325—484 l. ára 1 frt.)

Közlemények, Távirászati. Kiadja a közmunka és közlekedésügyi m. k. ministerium távirdaosztálya. 1882. évi folyam. 5. füzet, 1883. évi folyam 1—4. füz. (Hornyánszky Viktor nyomdája. 8-r. 215—306, 1—296 l. ára ?)

Közleményei, Az országos magyar képzőművészeti társulat, 1883. évre. (Franklin-társulat. 4-r. 86 l. ára ?)

Közleményei, Budapest főváros statisztikai hivatalának. XV. 3. (Kőrösi József.)

Krafft-Ebing R. Az elmebetegségek tankönyve. Kórodai vizsgálatok alapján orvosok és orvostanhallgatók számára. II. köt. II. kiad. Ford. Laufenauer Károly. (A magyar orvosi könyvkiadó társulat könyvtára. 44. köt. Társulat. 8-r. VIII, 390 l. ára ?)

Kremmer Antal. Bürger Gottfried Ágost. (Franklin-társ. 8-r. 71 l. ára ?)

Krenner Károly. A kereskedelmi egyszerű és kettős könyvvezetés népszerűen előadva. I. és II. rész egyben. (Ifj. Nagel Ottó bizománya. 8-r. 127, II l. ára 1 frt. 30 kr.)

Kresz Géza. Miként lehetne Budapest fővárosát jó, egészséges és megbízható tejjel s gyermektejjel ellátni. (Franklin-társulat. 8-r. 35 l. ára ?)

Kriesch János. A modern zoologia szempontjai és czéljai. (Értekezések a természettudományok köréből. XIII. kötet. 31. szám. Akadémia. n. 8-r. 17 l. ára 10 kr.)

Kriesch János. A természetrajz vezérfonala. I. rész. Állattan. V. kiadás. (Nagel Bernát. 8-r. 240, VIII ára 1 frt. 60 kr.)

Kriesch János. A természetrajz eleme. Ásványtan. VIII. kiadás. (Nagel Bernát. 8-r. 66 l. ára 50 kr.)

Kucsera Ignácz. Legszükségesebb magyar és tót szavak gyüjteménye, egyszersmind nyelvgyakorló a magyar nyelv gyorsabb s könnyebb megtanulására. Segédkönyvül a tót néptanodai tanulóknak. 4-dik jav. és bőv. kiadás. (Nyitra. Schempek E. és Huszár I. 8-r. 1—97, XII, 123—158 l. ára 60 kr.)

Kurtz Vilmos. Alkalmi beszéd Tavaszy Endre emlékköve leleplezésénél· (Rudnyánszky A. nyomdája. 8-r. 8 l. ára ?)

Kuthy Emil. Mi az oka annak, hogy oly sok kis gyermek meghal? (Kecskemét· Tóth László. 8-r. 11 l. ára ?)

Kuttner Sándor. Első oktatás a földrajzban. Különös tekintettel a magyar birodalomra. Kérdések és feleletekben. Sajtó alá készítette Mayer Miksa. 27. jav. kiad. (Lampel Róbert. 8-r. 54 l. és 1 térkép, ára kötve 30 kr.)

Kuttner Sándor. Első oktatás a természetrajzban ismétlési kérdésekkel. Sajtó alá kész. Mayer Miksa. 7-dik jav. és bőv. kiadás. (Lampel Róbert. 8-r. 76 l. 55 ábrával, ára kötve 36 kr.)

Kuttner Sándor. Kis természettan nép- és leányiskolák számára. Átdolg. és sajtó alá készítette Mayer Miksa. 4-ik kiad. (Lampel Róbert. 8-r. 51 l. 34 ábrával, ára 30 kr.)

Kuttner Sándor. Kis világtörténet. A görög és római mythologia és magyar irodalomtörténet rövid vázlatával. Felsőbb elemi tanodák, polgári és magániskolák használatára. Sajtó alá készít. Mayer Miksa. 6-ik jav. és bőv. kiad. (Lampel Róbert. 8-r. 170 l. ára 60 kr.)

Kynophil. Az angol vizsla és fajbeli tiszta tenyésztése. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. XVI, 227 l. ára 2 frt.)

Ladányi Gedeon. Magyarország története. Felsőbb iskolai tanulók számára. II. kiadás. (Debreczen. Ifj. Csáthy Karoly. 8-r. 236 l. ára 1 frt. 60 kr.)

Laky Dániel. Földrajz a népiskolák számára. II. kiadás. (Kis tükör. Népiskolai kézikönyvek tára. Dobrowsky és Franke. 8-r. 54 l. ára 16 kr.)

Laky Dániel. Földrajz a gymnasiumok számára. II. köt. Europa (a magyar királyság és a három déli félsziget kivételével) és hátsó Ázsia. A legújabb ministeri tanterv szerint. A szöveg közé nyomott földrajzi és természetrajzi ábrákkal. (Dobrowsky és Franke. n. 8-r. 152 l. ára 90 kr.)

Landau Alajos. Arányok szerinti rajzolás. Módszeres rajziskola. II. rész. 2. füzet. Az egyes rajzminták mellé nyomatott magyarázó szöveggel. (Franklin-társ. 2-r. 1—12 l. ára 70 kr.)

Lange Henrik új iskolai-atlasza. 23 színezett lapon. Magyar nyelvre fordította s a hazai iskolák használatára alkalmazta dr. Cherven F. 6-ik kiadás. (Lampel Róbert. 4-r. 26 l. 23 térképpel, ára 70 kr.)

Langer Victor. Énektan és dalkönyvecske az elemi népiskolák számára. I. II. rész. Az I—IV. osztály számára. (Szeged. Endrényi Lajos és társa. 8-r. 35, 42 ára 16, 20 kr.)

Lankmayr Nándor. Fegyvertan. A m. kir. honvédelmi miniszter által elrendelt hiv. fordítás. IV. füz. Kézi lőfegyverek. (Grill Károly. 8-r. 108 l. ára 80 kr.)

Lanka Gusztáv. A multról a jelennek. 1—3. füzet. (A Petőfi-társaság könyvtára. 26—28. füzet. Aigner Lajos. 8-r. 210 l. egy füzet ára 30 kr.)

Lantos Sebestyén diák (Szabó Endre.) Hogy jöttek be a magyarok? Históriás ének. (Jó könyvek, 20. sz. Révai testvérek. k. 8-r. 24 l. ára 5 kr.)

Lád Károly. Német olvasókönyv polgári iskolák számára. II. rész. 2-ik kiadás. (Eggenberger-fele könyvkereskedés. 8-r. 192 l. ára 1 frt.)

Láng Lajos. Minimum és homestead. (Értekezések a nemzetgazdaságtani és statisztikai tudományok köréből. I. köt. 7-dik szám. Akadémia. n. 8-r. 39 l. ára 30 kr.)

Láng Lajos. Minimum és majoratus. Függelékül. Két levél a parasztgazdaság állásáról Somogyban Ardorka Gyulától és egy levél a mezőgazdasági birtokviszonyokról a Székelyföldön Cseh Károlytól. (Értekezések a nemzetgazdaságtan és statisztika köréből. II. köt. 1. szám. Akadémia. 8-r. 37 l. ára 30 kr.)

Lázár Gyula. Mária Lujza a francziák császárnéja. Jellemrajz. (Történelmi könyvtár. 75. Franklin-társ. 8-r. 112 l. ára 40 kr.)

Lázár Gyula. Kálmán király és kora. Mivelődéstörténeti rajz. (Történelmi könyvtár. 76. sz. Franklin-társ. 8-r. 112 l. ára 40 kr.)

Lázár Gyula. Eugen, savoyai herczeg. Élet- és jellemrajz. (Történelmi könyvtár. 77. füzet. Franklin-társ. 8-r. 112 l. ára 40 kr.)

Leczkét az ipargrófnak! Osztogatja egy munkás. (Válasz Zichy Jenő gróf röpíratára.) (Magyarországi ált. munkáspárt. 8-r. 30 l. ára ?)

Lehr Albert és **Riedl Frigyes.** Magyar olvasókönyv. I. köt. a középiskolák I. osztálya számára. Térképekkel és hiteles illustratiókkal. (Franklin-társulat. n. 8-r. ára 80 kr.)

Lehr Albert és **Riedl Frigyes.** Magyar olvasókönyv. II. köt. a középiskolák 2-ik osztálya számára. Térképekkel és illustratiókkal. (Franklin-társ. n. 8-r. IV, 204 l. ára 1 frt 20 kr.)

Lehr Benő. A vasúti távirda. Egészen átdolg. és bőv. 3-ik kiadás. I. rész. (Lampel Róbert bizom. 8-r. II, 116 l. ára 1 frt 75 kr.)

Leirása. Albrecht főherczeg bellyei uradalmának. Kiadja az országos magyar gazdasági egyesület. (Bécs. Frick Vilmos. 8-r. VIII, 292 l. 21 fametszettel, 1 graphikus táblázattal, 1 szines helyrajzi térképpel és 2 fényképpel, ára ?)

Lengyel Béla. Egy lap a chemia történetéből. (Népszerű természettudományi előadások gyüjteménye. 36. füzet. Kilián Frigyes bizom. 8-r. 27 l. ára 20 kr.)

Lengyel Béla. A parádi timsós, ilonavölgyi timsós, és a Clarisse-forrás vizének vegyelemzése. (Értekezések a természettudományok köréből. XIII. k. sz. Akadémia. 8-r. 25 l. ára 20 kr.)

Lengyel Sándor. Gyakorlati számolókönyv polgári iskolák használatára számos feladattal. I. rész. Az I. és II. osztály számára. (Dobrowsky és Franke. 8-r. 128 l. ára 60 kr.)

Lengyel Sándor. Gyakorlati számolókönyv polgári iskolák használatára számos feladattal. I. rész. II. fele. A III. és IV. osztály számára. (Dobrowsky és Franke. 8-r. 148 l. ára 70 kr.)

Le Sage Alain René. A sánta ördög. Francziából forditotta Varga Bálint. (Olcsó könyvtár. 161. sz. Franklin-társ. 8-r. 360 l. ára 60 kr.)

Leuven és **Beauphan**. A nürnbergi mama. Vig opera. Fordította. Havi Mihály. (A nemzeti szinház könyvtára. 151. füz. Pfeifer Ferdinánd. 8-r. 30 l. ára 40 kr.)

Levelek és okiratok I. Rákóczy György keleti összeköttetései történetéhez. A m. tudományos akadémia megbízásából szerkeszté Szilágyi Sándor. (Akadémia. 8-r. 924 l. ára ?)

Levelező, Szerelmi, és a szív dalnoka. (Nagy-Kanizsa. Fischel Fülöp. 24-r. 121, V l. ára kötve 30 kr.)

Lexikon, Magyar. 119, 121—142 füzet. (Wilckens és Waidl. 6-r. 513—560, 636, 624, 1—128 két hasábos l. egyes füzet ára 30 kr.)

Lévay Lajos. Egyházi beszéd a magyar orsz. reformált egyházi közalap ügyében. Irta s elmondotta —. Lenyomat a »Protestans pap«-ból. (Kókai Lajos. 8-r. 10 l. ára 5 kr.)

Lindner György. Őszinte szó az agrár kérdéshez, illetőleg a kisbirtok hitelügyének rendezéséhez. (Grill Károly. n. 8-r. II, 88 l. ára 80 kr.)

Lipcsey Ádám. Vig irások. (Eger. Szolcsányi Gyula. n. 8-r. 360 l. ára 2 frt.)

Lomnitzy Vilmos. Átnézet a feketehegyi vizgyógyintézetről (Schwarzenberg.) Szepesmegyében. (Roznyó. Kovács Mihály nyomdája. 8-r. 16 l. ára ?)

Longfellow Henrik. Wadsworth, Hiawatha. Fordította Bernátsky Ferencz. Fordító sajátja. (Bécs. Gorischek K. bizománya. 16-r. 180 l. ára 1 frt.)

Losonczy László. Magyar nyelv- és irálytan, gyakorlati alapon. A népiskolák II—VI. osztályai számára. 2. rész. 2-ik jav. kiadás. (Kis tükör. Dobrowszky és Franke. 8-r. 83 és 65 l. egy-egy rész ára kötve 20 kr.)

Löffler Jónás és **Weisz Gábor**. A zsidó nép története, a világ teremtésétől mai napig. I. rész. A második templom elpusztulásáig. Nép- és polgári iskolák izraelita növendékei részére. Szerzők sajátja. (Zilahy Sámuel bizom. 8-r. 77 l. ára 32 kr.)

Lőutasítás a magyar kir. honvédlovasság részére. (Légrády testv. 8-r. V, 146 l. öt táblával, ára ?)

Löw Immanuel. Imádságok zsidók számára. (Szeged. Traub B. és társa. 8-r. 130 l. ára ?)

Löw Immanuel. Hét beszéd. (Szeged. Traub B. és társa. k. 8-r. VIII, 141 l. ára 1 frt.)

Löw Lipót. Zsinagogai beszédek. 2-dik olcsó kiadás. (Szeged. Traub B. és társa. n. 8-r. VII, 325 l. ára 1 frt. 20 kr.)

Lőwy Miklós. Szerb és román vígjátékok. Sztura Szilárd, Pacatián V. Tivadar, Makszics Sebők közreműködésével kiadja —. (Aigner Lajos. 8-r. 109 l. ára ?)

Ludwigh János ifj. és **Beres Gábor**. 300 Aesopus-mese. Az ifjuság számára átdolgozták —. 114 képpel. (Lampel Róbert. n. 8-r. 188 IX, l. ára 2 frt.)

Lukács Béla. Államháztartás és adózás Francziaországban. (Légrády testvérek. 8-r. XVI, 630 l. ára ?)

Lukács Béla. Államháztartástan és adózás Angliában. (Légrády testv. 8-r. VIII, 317 l. ára ?)

Lukácsy Sándor. A vereshajú. Ered. népszinmű dalokkal, 3 felv. 2. kiad. (Népszinház műsora. 1. szám. Ifj. Nagel Ottó. 8-r. 87 l. ára 50 kr.)

Lukácsy Sándor. Ágnes asszony. Ered. népszinmű 3 felv. (Népszinház műsora. 3. sz. Ifj. Nagel Ottó. 8-r. 68 l. ára 50 kr.)

Lukácsy Sándor. Kósza Jutka. Eredeti népszinmű 3 felv. Zenéjét szerzé Erkel Elek. (Népszinház műsora. 4. sz. Ifj. Nagel Ottó. 8-r. 59 l. ára 50 kr.)

Lutter Nándor. Mértan. Az új tanterv szerint az V. oszt. számára. I. füzet. V. kiadás. (Franklin-társ. 8-r. 168 l. ára 1 frt.)

Madarassy Pál. A bélyeg és illetékek iránti törvények és szabályok lexikona. (Athenaeum. 8-r. 546 kéthasábos l. ára ?)

Madarász József. Emlékirataim 1831—1881. (Franklin-társ. 8-r. 528 l. ára 4 frt.)

Magyarország áruforgalma Ausztriával és más országokkal. Szerkeszti és kiadja az orsz. magyar kir. statisztikai hivatal. 1882. XI—XII., 1883. I—XII. füz. (Athenaeum. n. 4-r. egy-egy füzet 65 l. ára ?)

Magyarország áruforgalma Ausztriával és más országokkal. — Ungarns Waarenverkehr mit Oesterreich und anderen Ländern. — I—II. évfolyam. 1881—82. (Athenaeum. n. 4-r. 161, XII, 77 l. ára ?)

Magyary Ferencz. A nagy világ. (Ifj. Nagel Ottó. n. 8-r. XII, 104 l. ára 1 frt. 20 kr.)

Mailáth Kálmán József gróf. A Mailáth-család tragoediája. (Károlyi, Morvay és Mérey nyomdája 8-r. 48 l. ára 75 kr.)

Majláth Béla. A felső vármegyek rendeinek gyülése Kassán 1863-ban. (Különlenyomat a »Századok«-ból és »Tört. Tár«-ból. Athenaeum. 8-r. 71 l. ára ?)

Malot Hector. Pompon. Regény. Francziából ford. Sz. E. (Olcsó könyvtár. 154. szám. Franklin-társ. 8-r. 444 l. ára 80 kr.)

Mangold Lajos. A magyarok oknyomozó történelme. A középtanodák VIII. oszt. számára. Az új tanterv alapján. (Franklin-társ. 8-r. 256 l. ára 1 frt. 60 kr.)

Mangold Lajos. A magyarok története a középiskolák alsó osztályai és polgári iskolák használatára.. Térképekkel és illustratiókkal. (Franklin-társulat. 8-r. 112 l. ára 80 kr.)

Mangold Lajos. Világtörténelem. Középtanodai használatra. I. kötet: Ó-kor. II. kiad. (Franklin-társ. 8-r. 170 l. 6 képtábla négy térképpel, ára 1 frt. 50 kr.)

Marczali Henrik. Világtörténelem a mívelt magyar közönség számára Földabroszokkal, arcz- és mívelődéstörténeti képekkel diszített kiadás. Alapította Ribáry Ferencz. VI. köt. Az új-kor története. I. köt. A reformatiótól a vesztfáliai békeig. (Mehner Vilmos. 8-r. 733 l. ára ?)

Mareziányi György. Becsület és párbaj. A »lovagias elégtétel« czége alatt űzött modern szélhámosság fejtegetése. Adatok korunk párbajmániájának történetéhez. (Ifj. Nagel Ottó. 8-r. 27 l. ára ?)

Margitay Dezső. Őszi verőfény. Regény. (Aigner Lajos. k. 8-r. 244 l. ára 2 frt.)

Margitay Dezső. Őszi verőfény. 3. 4. füzet. (Szépirodalmi könyvtár. 45. 46. füzet. II. folyam. 19. 20. füzet. Aigner Lajos. 8 r. 129—144 l. egy füz. ára 30 kr.)

Margó Tivadar. Az állatország rendszeres osztályozása, különös tekintettel az újabb állattani rendszerekre. (Értekezések a természettudományok köréből. XIII. köt. 9. sz. Akadémia. 8-r. 21 l. ára 20 kr.)

Margó Tivadar. Az állatország rendszeres osztályozása a főbb csoportok rövid jellegezésével az összehasonlító boncztan és fejlődéstan alapján egyetemi hallgatók számára. (Athenaeum. 8-r. XXVIII, 179 l. ára 2 frt. 60 kr.)

Marlitt E. Az ispán cselédje. Ford. Zempléni P. Gyula. Regény. (Révai testv. k. 8-r. 263 l. ára 1 frt. 50 kr.)

Matolai Etele. Visszaemlékezéseim honvéd életemre. Függelékül Lázár Vilmos aradi várfogságában irt emlékirata. (Sátoralja-Ujhely. Löwy Adolf. 8-r. XIV, 224 l. ára 2 frt.)

Matuska Alajos. Előterjesztés Budapest főváros élelmezése tárgyában. (Pesti könyvnyomda-részv.-társ. 4-r. 60 l. ára ?)

Maurer Mór. Graphostatika a középitészi szerkezetek számítására alkalmazva. Számos a szövegbe nyomott ábrával és XX kőnyomatú rajzlappal. (Kilián Frigyes. n. 8-r. VIII 247 l. és külön füzetben 20 háránt — 4-r. kőnyomatú rajzlap, ára 6 frt. 50 kr.)

Mauritz Rezső. Általános számtan (Algebra) középiskolák számára. III. kiadás. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. 233 l. ára 1 frt. 60 kr.)

Mayer Miksa. Rövid alkotmánytan népiskolák számára. 8-ik bőv. és jav. kiadás. (Lampel Róbert. 8-r. 28 l. ára 16 kr.)

Mayer Miksa. A lutri koldusa. Igaz történet. 3 szép képpel. Rajzolta Dörre Tivadar. (Jó könyvek. 14. sz. Révai testvérek. 8-r. 23 l. ára 5 kr.)

Málnai Mihály. Locke és Leibnitz vitája a velünk született eszmékről. (Weiszmann testv. nyomdája. 8-r. 34 l. ára ?)

Márgai Károly. Német gyakorlókönyv a miniszteri új tantervhez alkalmazva. A középiskolák alsó osztályai számára. 2-dik kiadás. (Franklin-társ. 8-r. 128 l. ára 60 kr.)

Márki Sándor. A Bingföld. (Arad. Réthy Lipót és fia nyomdája. 8-r. 21 l. ára ?)

Márki Sándor. Czudar Mihály versei. (Felolvasás.) (Arad, szerző kiadása. 8-r. 15 l. ára ?)

Márki Sándor. Dózsa György és forradalma. A m. tudom. akadémia által megdicsért pályamű. (Ráth Mór. n. 8-r. VIII, 216 l. ára 2 frt.)

Márki Sándor. Kemény János. (Arad, szerző kiadása. 8-r. 17 l. ára ?)

Márton Mátyás. Váradi Péter kalocsai érsek élete. (Athenaeum. 8-r. 82 l. ára ?)

Mátray Lajos. Aranka. Tündéries elbeszélés. (Aigner Lajos. 8-r. 114 l. ára 1 frt. 20 kr.)

Medveczky Frigyes. A seminariumok föladata az egyetemen. (Athenaeum. 8-r. 16 l. ára ?)

Merényi Kálmán. Mezei gazdaság és kertészet tanítása a népiskolákban. (Egyetemi nyomda. 2-r. két l. ára ?)

Mesics György. A humanus nevelésről. Szaktudori értekezés. (Kaposvár. Ifj. Hagelmann Károly nyomdája. 8-r. 27 l. ára ?)

Mezősy László. Nyírvizszabályozó. Tragico-sarcastico-humoristicus korrajz. (Sárospatak. Steinfeld Béla nyomdája. 8-r. 128 l. egy térképpel, bolti ára 1 frt.)

Mészáros Kálmán. Első magyar szent beszéd, melyet a fiumei magyarajkú kath. hiveknek 1883. évi ápril 29-én tartott. (Athenaeum. 8-r. 18 l. ára ?)

Mészáros Kálmán. Egyházi beszéd a Szen-László-társulat védszentjének évünnepén 1883-ik évi julius 1-én a budapesti szűz Máriáról czímzett sz. ferencziek templomában. (Athenaeum. 8-r. 15 l. ára ?)

Michelet. A franczia forradalom története. I. kötet. (Kolozsvár. Stein János. 8-r. VIII, 290 l. ára 2 frt.)

Mihály József. Magyar olvasókönnyv középisk használatra. II. III. rész. (Eggenberger-féle könyvkeresk 8-r. 184. IV; 224, IV l. ára 90 kr. és 1 frt. 20 kr.)

Mihály József. Magyar olvasókönyv polg. iskolák használatára. II. rész. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. 192, IV ára 1 frt.)

Mika Sándor. Az investitura kérdése a pápaság és császárság első küzdelmében. Ferenczi Zoltán. Észrevételek Bánk-bán jelleméről a Katona József tragoediájában. (Kolozsvár. Erdélyi muzeum-egylet. 8-r. 76 l. ára ?)

Mikszáth Kálmán. Kavicsok. Elbeszélések. Kiadja a Petőfi-társaság. (Aigner Lajos. k. 8-r. IV, 163 l. ára 1 frt. 20 kr.)

Mikszáth Kálmán. Herczeg Eszterházy Miklós további kalandjai. (Jó könyvek. 18. sz. Révai testvérek. k. 8-r. 39 l. ára 6 kr.)

Mikszáth Kálmán. Jókai Mór, vagy a komáromi fiu, ki a világot hódította meg. 3 szép képpel. Rajzolták Jankó János és Dörre Tivadar. (Jó könyvek. 13. sz. Révai testv. k. 8-r. 21 l. ára 5 kr.)

Mikszáth Kálmán. Jókai Mór, vagy a komáromi fiu, ki a világot hódította meg. Külön kiadás a »Jó könyvek« czímű szépirodalmi vállalatból. (Révai testv. k. 8-r. 31 l. ára 40 kr.)

Milko Izidor. Divatok. (Révai testv. k. 8-r. IV, 188 l. ára 1 frt. 20 kr.)

Milleker Bódog. Ujabb délmagyarországi őstelepek. (Temesvár. Szerző. 8-r. 16 l. ára 60 kr.)

Milliet, Gremont és Zanardini. Heródiás. Dalmű 3 felvonásban és 6 képben. Zenéjet irta Massanet. Ford. Ábrányi Emil. (Nemzeti szinház könyvtára. 145. Pfeifer Ferdinánd. 8-r. 42 l. ára 40 kr.)

Mindszenty Gedeon. Vasárnapi egyházi beszédek. (Eger. Szolcsányi Gyula. n. 8-r. IV, 368 l. ára 3 frt.)

Minke Béla. Óda Mészner József fővárosi igazgató-tanító félszázados tanítói jubileumára. (Wodianer F. nyomdája. 8-r. IV. l. ára ?)

Močnik Ferencz. Geometria a középiskolák felsőbb osztályai számára. A 8-dik ered. kiadás után ford. Klamarik János. A tanítás új terve s az »Utasítások« szerint átdolgozta Wagner Alajos. III. kiad. (Lauffer V. 8-r. 394 l. ára ?)

Močnik Ferencz. A mértan elemei összeköttetésben a rajzolással. Középiskolák használatára. Ford. Szabóky Adolf. Az új kiadást átdolg. dr. Schmidt Ágoston. 5-ik kiad. (Lampel Róbert. n. 8-r. IV, 185 l. ára 1 frt. 20 kr.)

Mocsáry Alexander. Hymenoptera nova europaea et exotica. — Európai és másföldi új hártyaröpüek. (Értekezések a természettudományok köréből. XIII. köt. 11. szám. Akadémia. 8-r. 72 l. ára 40 kr.)

Moldován Gergely. Egy fürdőidény Borszéken. (Kolozsvár. Demjén J. bizom. n. 8-r. 187 l. ára 1 frt. 50 kr.)

Molière vigjátékai. Kiadta a Kisfalud-társaság. XI. kötet. A pompás kérők, ford. Perényi István. — Navarrai Don Garcia vagy A féltékeny herczeg, ford Sulkowski József. (Athenaeum. k. 8-r. 172 l. ára 1 frt.)

Molière vigjátékai. Kiadta a Kisfaludy-társaság. XII. kötet. Pourceaugnac úr, ford. Szász Károly. A rászedett féltékeny. A repülő orvos, ford. Toldy László. Vegyes költemények. Ford. Győry Vilmos. (Athenaeum. 8-r. 150 l. ára1 frt.)

Moliné. Orpheus. Dalmű 3 felvonásban. Ford. Ábrányi Emil. Zenéjét irta Gluck. (Nemz. szinház könyvtára. 149. füz. Pfeifer Ferdinánd. 8-r. 22 l. ára 40 kr.)

Molnár Imre. ABC és olvasókönyv. A népiskolák I. oszt. számára. (Kecskemét. Scheiber József. 8-r. 96 l. ára ?)

Molnár István. A szőlőmüvelés és borászat kézikönyve. (Athenaeum. 8-r. 394 l. ára 3 frt.)

Molnár László. A tanítás tankönyve. Tanító- és tanítónőjelöltek valamint a a nevelés- és tanításügy buzgó előmozdítói számára. I. köt. Részletes tanítástan. — Anyanyelv-tanítás. II. köt. Számtan-tanítás. (Lauffer Vilmos. 8-r. II, 126; 11, 183 l. ára 90 kr., 1 frt. 20 kr.)

Molnár László. A rendőri törvénykezés kézikönyve. A közigazgatási hatóságok kezébe utalt büntető cselekményekre s az azokban követendő eljárásra vonatkozó törvények és rendeletekből összeállította s jegyzetekkel ellátta —. (Veszprém. Krausz Ármin. n. 8-r. VIII, 224 l. ára 2 frt.)

Molnár László. A nevelés történelme tanító- és tanítónő-jelöltek, valamint a nevelésügy előmozdítói számára. II. kiad. (Lauffer Vilmos. 8-r. X, 248 l. ára 1 frt. 50 kr.)

Molnár Sámuel. Csalfa Náni. Igaz történet. (Kecskemét. Tóth L. 8-r. 15 l. ára?)

Monumenta comitialia regni Hungariae. Magyar országgyülési emlékek történeti bevezetésekkel. A magyar tud. akadémia tört. bizottsága megbízásából szerk. Fraknói Vilmos. VIII. köt. (1588—1597.) (Akadémia. n. 8-r. 563 l. ára 3 frt)

Monumenta comitialia regni Transsylvaniae. Erdélyi országgyülési emlékek történeti bevezetésekkel. A magy. tudom. akadémia megbízásából szerk. Szilágyi Sándor. IX. kötet. (Akadémia. n. 8-r. 603 l. ára 3 frt.)

Moore Tamás. Lalla Roukh. Keleti rege. Angolból ford. Lőrinczi Lehr Zsigmond. (Franklin-társulat. 8-r. 268 l. ára 1 frt. 60 kr.)

Munkácsy Kálmán. Hó-virágok. Elbeszélések az ifjuság számára. (Ifjusági könyvtár. I. füzet. Szűts és társa. 8-r. 110 l. ára 50 kr.)

Munkálatai, A magyar orvosok és természetvizsgálók 1882. aug. 23-tól aug. 27-ig Debreczenben tartott XXII. vándorgyülésének történeti vázlata és. — Szerkesztő bizottság: dr. Szabó József, Frivaldszky János, dr. Staub Móricz, dr. Dulácska Géza, Mocsáry Sándor, dr. Hochhalt Károly, dr. Báron János. (Rudnyánszky A.nyomdája. n. 8-r. 282 l. ára?)

Munkálatok. Kiadta a budapesti növendékpapság magyar egyházirodalmi iskolája. XLVI. évfolyam. (Wilckens és Waidl nyomdája. 8-r. XXX, 426 l. ára?)

Muzeum, Kis nemzeti. Kiadja a Franklin-társulat. 2. köt. (L. Kisfaludy Károly.)

Nagy Ferencz. A magyar kereskedelmi jog kézikönyve. Különös tekintettel a magyar birói gyakorlatra. I—II. füz. (Athenaeum. 8-r. 464 l. ára a harmadik füzettel 4 frt.)

T. Nagy Imre. Az irálytan alapvonalai példányokkal és olvasmányokkal. Tekintettel a gyakorlati élet szükségleteire. Felső nép-, polgári-, kereskedelmi-, iparos- és ismétlő-iskolák számára, valamint magánhasználatra. 2-dik bőv. és jav. kiadas. (Aigner Lajos. n. 8-r. 1—4 ív, ára 1 frt.)

Nagy József. Nyitramegye lakosságának egészségi állapotára károsan ható viszonyokról ezek megszüntetését czélzó indítványokkal. (Nyitra. Schempek Ede és Huszár István nyomdája. 8-r. 50 l. ára 30 kr.)

Nagy Lajos. Magyar reform. vallású prezsbyterek könyve. II. kiad. (Debreczen. Város nyomdája. 8-r. 89 l. ára?)

Nagy Lajos. Eskető lelkész. A magyarországi protestánsok házassági ügyeire vonatkozó egyházjogtani ismeretek s az eskető leklész teendőit meghatározó

orsz. törvények kivonata. Magyar prot. lelkészek használatára. (Debreczen. Város nyomdája. 8-r. 53 l. ára ?)

Nagy László. Zsadányi István viszontagságos élete. Regény 4 kötetben. 2. kiad. (Aigner Lajos. 8-r. 528, 419 l. ára 4 frt.)

Nagy László. Lili. Regény. (Aigner Lajos. k. 8-r. 227 l ára 80 kr.)

K. **Nagy Sándor**. A Székelyföldön és az Al-Dunán. Uti-rajzok. (Kilián Frigyes. 8-r. VI, 312 l. ára 1 frt. 50 kr.)

Sz. **Nagy Sándor**. Levélszerinti oktatás a franczia nyelv tanulására. Toussaint-Langenscheidt tanmódja szerint. Az eredeti 30-ik kiadása után átdolgozta —. I—VII levél. (Grimm Gusztáv. 8-r. 1—136 kéthasábos l. egyes füz. ára 30 kr.)

Nagy Sándor. Szépirás-minták. Saját módszere szerint iskolai és magánhasználatra. (Grund V. kőnyomdája. 12 mintalap, ára 30 kr.)

Nagy Sándor. Sztárai Mihály élete és művei. Irodalomtört. tanulmány. (Franklin-társulat. 8-r. 50 l. ára 50 kr.)

Nefelejts. Vallásos költemények. (Kecskemét. Tóth László. 8-r. 26 l. ára ?)

Newman bibornok. Callista. Elbeszélés a harmadik századból. Angolból ford. Tóth János. (Tettey-féle kiadóhivatal. [Benkő Gyula] bizománya. 8-r. 314 l. ára 1 frt. 20 kr.)

Ney Ferencz. Gyakorlati német nyelvtan. Ollendorf H. G. tanmódszere alapján tanodai és magánhaszálatra. 16-dik átdolg. kiadás. (Lampel Róbert. 8-r. V, 464 l. ára vászonkötésben 1 frt. 80 kr.)

Ney Ferencz. Gyakorlati német nyelvtan Ollendorff H. G. alapján. Tanodai és magánhasználatra. I. rész. 16-dik jav. kiadás. (Lampel Róbert. 8-r. VI, 269, V l. ára 1 frt.)

Németh Antal. Történelmi zsebszótár. A hazai történelemben előforduló nevezetesb helyek betűsoros névtára, bővítve az 1848—49. események szinhelyeivel s egy toldalékkal II. kiad. (Győr. Gross Gusztáv. 8-r. 180 l. ára ?)

Némethy Lajos. Adatok a budai felhévvizi szt.-háromságról nevezett prépostság és káptalan történetéhez. Két műmellékl. (Szűts és társa. 8-r. 33 l. ára 60 kr.)

Népszinház műsora. 1. 3—10. szám. (L. Lukácsy Sándor, Csepreghy Ferencz. Győry Vilmos, Vidor Pál, Almási Tihamér.)

Névkönyv az erdélyi ev. ref. egyházkerület számára. 1883. (Kolozsvár. Az ev. főtan. betüivel. 8-r. 149 l. ára ?)

Névkönyve, A magyar királyi honvédelmi miniszterium, a hondédség és csendőrség, 1883. évre. Rendfokozati és beosztási kimutatással. Hivatalos kiadás. (Légrády testv. 8-r. 242 l. ára ?)

Névkönyve, A magyar királyi honvédelmi miniszterium, a honvédség és csendőrség 1884. évre. Rendfokozati és beosztási kimutatással. Hivatalos kiadás. (Légrády testvérek. 8-r. 230 l. ára ?)

Névtára, A Jászóvári prémontréi kanonokrend, 1883. (Rozsnyó. Kovács Mihály nyomdája. 8-r. 113 l. ára ?)

Névtára, Az istenes szt. Jánosról nevezett s a szeplőtlen szűz anya ótalma alatt levő betegápoló irgalmasrend magyar tartománya személyzetének —, az 1883. évre. (Pozsony. Stampfel, Eder és társai. 8-r. 40 l. ára ?)

Névtára, A magyarországi kegyes-tanítórend, az 1882—83-diki tanévre. (Kocsi Sándor nyomdája. 8-r. 54 l. ára ?)

Névtára, A magyarországi Minorita-rend, 1882—83-dik évre. (Arad. Rend. 8-r. 262 l. ára ?)

Névtára, Az unitárius vallásközönség egyházi és iskolai. Kiadatott 1883-ban. (Kolozsvár. Gámán János örökösei nyomdája. 8-r. 32 l. ára ?)

Névtára, A dunamelléki ref. egyházkerület, 1883. évre Kiadta Farkas József. (Kocsi Sándor nyomdája. 8-r. 64 l. ára ?)

Névtára, A tiszántúli reformált egyházkerület, és statisztikai állapotának kimutatása az 1883. évre. (Debreczen. Város nyomdája. 8-r. 54 l. ára ?)

Névtára, A zirczi, pilisi, pásztói és szent-gotthardi egyesült apátságokba keblezett cziszterci kiváltságos szent rend személyzetének, az 1883—84-diki tanévre. Kocsi Sándor nyomdája. 8-r. 48 l. ára ?)

Névtára. A zirci, pilisi és pásztói és szent-gotthárdi egyesült apátságokba keblezett ciszterci kiváltságos szent rend személyzetének, az 1882—83-diki tanévre. (Székesfejérvár »Vörösmarty«-nyomda. 8-r. 48 l. ára ?)

Névtára, A magyarországi kegyes-tanítórend, az 1883—84. tanévre. (Kocsi Sándor nyomdája. 8-r. 54 l. ára ?)

Névy László. Bajza József. (Magyar Helikon. 10. füz. Pozsony. Stampfel Károly. n. 8-r. 217—244 l. ára 20 kr.)

Névy László. Olvasmányok a rhetorikához. Középiskolák használatára. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. n. 8-r. VIII, 232 l. ára 1 frt. 40 kr.)

Névy László. Stilistika. Az irály és irásmű-szerkezet általános szabályai. Középiskolák számára. 1. rész. Irálytan. Prózai és költői olvasmányokkal. 5-ik kiadás. (Kókai Lajos. n.8-r. IV, 232 l. ára 1 frt 30 kr.)

Nordenskiöld Adolf Erik. Ázsia és Európa körülhajózá a a Vegán. Atdolgozta Varga Ottó. (Utazások könyvtára. I. kötet. Franklin-társ. 8-r. XIII, 279 l. képekkel és térképekkel, ára ?)

Nowák József. A fertőző betegségek kóroktani és közegészségügyi szempontból. Rendszeres összeállítása a fertőzési betegségeket illető legfontosabb búvárlati eredményeknek. Ford. Ballagi János. (A magyar orvosi könyvkiadótárs. könyvtára. 42. köt. Franklin-társ. 8-r. 152 l. egy táblával és két fametszettel, ára ?)

Nyelvőr-kalauz. Szerkesztették Kúnos Ignácz és Munkácsy Bernát. Kiadja a »Magyar Nyelvőr« szerkesztősége. (Pesti könyvnyomda-részv.-társ. 8-r. IX, 183 l. ára 2 frt 50 kr.)

Okmánytár, Anjoukori. Szerk. Nagy Imre. III. kötet (1333—1339.) (Magyar történelmi emlékek. Okmánytárak. Akadémia. 8-r. 650 l. ára 3 frt 60 kr.)

Oláh Béla. Baróti Szabó Dávid. Tudori értekezés. (Különlenyomat a Figyelőből. Aigner Lajos. 8-r. 36 l. ára 50 kr.)

Oláh Zoltán. A két Verhovay és a sikkasztó »Függetlenség.« (Corvina-nyomda. 8-r. 63 l. ára 20 kr.)

Oldal János. Német nyelvtan. Polgári isk. használatára. II. kötet. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. 170 l. ára 80 kr.)

Olvasókönyv, Magyar. Szerkesztették Lehr Albert és Riedl Frigyes. I. kötet. A középiskolák első osztálya számára. (Franklin-társ. 8-r. XII, 147 l. térképekkel és hiteles illustratiókkal, ára 80 kr.)

Olvasókönyv, Magyar. Szerkesztették Kármán Mór és Komáromy Lajos. II—III rész. A középiskolák II—III. o. számára. III. kiadás. Magyarázó jegyzetekkel

és történeti térképekkel. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. 218, 124 l. ára a két kötetnek 2 frt 40 kr.)

Olvasókönyv, Latin, Livius-, Ovidius és Phaedrusból a középiskolák III. és IV. osztálya számára. Szerkesztették Bartal Antal és Malmosi Károly. III. kiadás. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. 92 l. ára 60 kr.)

Olvasmányok, Mulattató és hasznos, a magyar nép számára. 1—16. szám. (L. Tamás Péter, Kadarkuthy Marczell.)

Olvasmányok, Francia prózai. Szerk. Hofer Károly. A reáliskolák felső osztályai számára. (Franklin-társ. nyomdája. 8-r. VII, 167 l. ára 1 frt.)

Ónody Géza. Tisza-Eszlár a multban és jelenben. A zsidókról általában. Zsidó mysteriumok. Ritualis gyilkosságok és véráldozatok. A Tisza-eszlári eset. (Bartalits Imre nyomdája. 8-r. 264 l. egy fametszetű arczképpel, ára 1 frt 50 kr.)

Ormos Zsigmond. Árpádkori művelődésünk története. Uj, olcsó kiadás. (Athenaeum r.-társ. n. 8-r. 560 l. ára 2 frt.)

Ovidius. A szerelem művészete. Ford. Szana Tamás. (Révai testv. k. 8-r. VIII, 143 l. ára 1 frt 40 kr. hollandi papiron 2 frt.)

Önszámitó, A csalhatatlan. Nélkülözhetlen kézikönyv vásárlók és eladók számára. Der untrügliche Selbstrechner. (Lampel Róbert. 16-r. VI, 135 l. ára kötve 40 kr.)

Örökjog, Az, alapelvei a magyar polgári törvénykönyv tervezetében. (Magyar jogászegyleti értekezések. X. Franklin-társ. 8-r. 168 l. ára?)

Örömdal, melyet Hidasy Kornél szombathelyi megyés püspöknek, székfoglalása ünnepén, 1883. évi május hó 3. hódoló tisztelettel nyújt a zircz-czisterczi rend. (Athenaeum. 4-r. 7 l. ára?)

Palotás Fausztin. Tanyai történetek. (Szeged. Burger Gusztáv és Társa. 8-r. 115 l. ára 1 frt 20 kr.)

Pantó János. Földrajzi előismeretek Jász-Nagykun-Szolnok megye leirásával A népiskolák III. o. számára. (Tiszaföldvár. Szerző. 8-r. 30 l. ára 16 kr.)

Pap István (Szoboszlai.) Confirmatióra s az úr asztalához először járulhatásra készitő rövid vallásos oktatás kérdések s feleletekben. Közrebocsátja Révész Bálint 13-ik kiadás. (Debreczen. Telegdy K. Lajos. 8 r. 30 l. ára 18 kr.)

Pap János. Tamás családja. Alföldi kép. Népies költői elbeszélés négy énekben. (Nagy-Kanizsa. Wajdits József. 8-r. 73 l. ára 60 kr.)

Papp Arthur. A máté-szalkai ev. ref. egyház története. (Szatmár. Gönyey József és Litteczky Endre nyomdája. 8-r. 137, XI l. ára 1 frt.)

Papp László. A magyarok története dióhéjban. Falusi iskolák számára. (Nagy-Kanizsa. Wajdits József. k. 8-r. 21 l. ára 12 kr.)

Paskay Gyula. Történelmi reflexiók. (Különlenyomat a »Vágvölgyi Lap« 13, 14, 15. és 16. számaiból. Trencsén. Skarnitzl H. Ferencz nyomdája. 8-r. l. ára ?)

Paszlavszky József. Az állatok természetrajza. I. A középiskolák alsó osztályai számára. II. kiadás (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. 116 l. ára 90 kr.)

Pataky Miklós. A községi pótadó kulcsai tizedes rendszerben. Városi, községi tisztviselők, községi és körjegyzők használatára. I—II. kiad. (Sátoralja-Újhely Szerző. 8-r. 199 l. ára 2 frt.)

Patrubány Lukács. A »magyar« név eredete. (Különny. az »Egyet. philologiai közlöny«-ből. Kilián Frigyes. n. 8-r. 17 l. ára 25 kr.)

Pauer Imre. Alvás és álom. Irta és a pozsonyi Toldy-k3rben felolvasta —. Szerző sajátja. (Pozsony. Stampfel Károly. n. 8-r. 29 l. ára 40 kr.)

Pawlowszki (Rosenfeldi) **Ede**. Miksa császár mexicói szerencsétlen expeditiójának leirása. Kiváló tekintettel Queretaro 70 napig tartó ostromára. (Szűts és Társa bizom. n. 8-r. IV, 200 l. ára 1 frt 50 kr.)

Payn Jakab. Egy fedél alatt. Angol regény. Átdolgozta Szász Károly. (Franklin-társulat. 8-r. 203 l fametszvényekkel, ára 1 frt 20 kr.)

Pákolicz János. Egyházi beszédek hármas sorozata. Az év minden vasárnapjára és ünnepére. I—II. kötet. Karácsoni ünnepkör. (Kalocsa. Holmeyer Ferencz nyomdája. 8-r. 510, 508 l. ára 2—2 frt.)

Pecz Vilmos. Görög mondattan. A gymnasiumok felső osztályai számára. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. VI, 114 l. ára 80 kr.)

Perényi József. Népszerű előadás a koponyáról. (Embertani és arczismei vázlatok.) A budapesti népszerű felolvasásokat rendező társulatban tartotta. (Tettey Nándor és társa. 8-r. 86 l. 27 ábrával, ára 80 kr.)

Perjéssy Lajos. Ábrázoló mértan. Az ipariskolák és a polgári iskolák II. oszt. számára. (Franklin-társ. 8-r. 1—48 l. 71 ábrával, ára 50 kr.)

Pestalozzi válogatott paedagogiai munkái. Fordította és magyarázatokkal ellátta Zsengeri Samu. XIV. füzet. (Szerző. 8-r. 129—208 l. ára 50 kr.)

Pesty Frigyes. Krassó vármegye története. Kiadja Krassó-Szörény vármegye közönsége. III—IV. kötet. (Oklevéltár.) (Ráth Mór. 8-r. 514, 384 l. ára 4 frt. 50 kr.)

Petőfi Sándor. A helység kalapácsa. Hősköltemény. VII. kiad. (Olcsó könyvtár. 170. szám. Franklin-társ. 8-r. 51 l. ára 20 kr.)

Petőfi Sándor Beszélyei. (Olcsó könyvtár. 160. szám. Franklin-társulat. 8-r. 95 l. ára 30 kr.)

Péczely Ignácz. Utasítás a bujakór gyökeres gyógyítására és gyógyszereim mikénti használatára. (Légrády testv. 8-r. 30 l. ára ?)

Phylloxera, A, rovar ellen követendő rendszabályok ügyében Bernben 1881. nov. 3-án kötött nemzetközi egyezmény beczikkelyezéséről szóló 1882. évi XV. törv.-czikk; az ezen törvény végrehajtása tárgyában kiadott rendelet; és a ph. v. terjedése ellen teendő óvintézkedésekről szóló 1883. évi XVII. t.-czikk német szövege. (Pesti könyvnyomda-részv-társ. 8-r. 24 l. ára ?)

Pierantoni-Mancini Eracin. Lidia, egy olasz nő története. Regény. Olasz eredetiből Szász Károly. (Révai testv. k. 8-r. 171 l. ára 80 kr.)

Pisztóry Mór. Az osztrák-magyar monarchia statisztikája. A legújabb adatok alapján a jogtanulók igényeihez alkalmazva. II. kiadás. (Pozsony, Budapest, Stampfel Károly. 8-r. XII, 616 l. ára 4 frt.)

Platon, Szemelvény, műveiből. Gymnasiumok számára. Összeállította, bevezetéssel, tartalomkivonattal és jegyzetekkel ellátta Szamosi János. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. XXXIV, 97 l. ára 70 kr.)

Ploetz Károly. Syllabaire français. Első oktatás a francia nyelvben. Fokonként haladó tanmód. A 17-ik eredeti kiadás után. 4-ik jav. kiad. (Lampel Róbert. 16-r. 184 l. ára kötve 40 kr.)

Polgár György. Görög nyelvkönyv. Bevezetés az alaktanba. Olvasó- és gyakorlókönyv Xenophon Kyropaideijából. A gymnasium V. osztálya számára az új

tanterv és utasítások szerint. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. II, 187 l. ára 1 frt. 20 kr.)

Pólya Jakab. A Raiffenstein-féle kölcsönpénztárak. (Különlenyomat a »Nemzetgazdasági Szemle« 1883. évi folyamából. Kilián Frigyes. 8-r. 18 l. ára 25 r.)

Pompéry János. Az első magy. általános biztosító társaság fennállásának negyedszázados évfordulóján. (Franklin-társ 8-r. 29 l. ára ?)

Pongrácz Béla. Álmatlan éjszakák. Költemények. (Székesfehérvár. Szerző kiadása. 16-r. 72 l. ára 1 frt.)

Pontelly István A temesvári magyarnyelv-terjesztő egyesület feladatai. Kiadja a temesvári magyarnyelv-terjesztő egyesület. (Temesvár. Csanád-egyházmegyei ny. 8-r. 74 l. ára ?)

Popp György. A bélyeg és illetékek, valamint a községi illetékkezelés gyakorlati útmutatója. Kézikönyv a jelenleg érvényben levő törvények és szabályok alapján össze állítva és gyakorlati példákkal és irálymintákkal ellátva. II. kiadás. (Gyulafehérvár. Szerző. 8-r. XVI, 444 l. ára 2 frt.)

Pósa Lajos költeményei. (Szeged. Endrényi Lajos és társa. k. 8-r. 136 l. ára 1 frt., díszkötésben 1 frt. 50 kr.)

Posewitz Tivadar. Az arany előfordulása Borneó-szigetén. (A magyar kir. földtani intézet évkönyve. VI. kötet. 6. füzet. Kilián Frigyes. n. 8-r. 157—170 l. ára 15 kr.)

Pozder Károly. Idegen szók a görögben és latinban. (Értekezések a nyelv- és széptudományok köréből. XI. köt. 4. szám. Akadémia. n. 8-r. 77 l. ára 50 kr.)

Plutarch, Magyar. Uj magyar Athenas. Ujabbkori magyar prot. egyházi irók életrajzgyűjteménye. Gyüjté Sz. Kiss Károly. V. füzet. (Aigner Lajos. 8-r. 257—320 l. ára 30 kr.)

Prém József. Költemények. (Aigner Lajos. 8-r. 180 l. ára 1 frt 20 kr.)

Pulszky Ferencz. A rézkor Magyarországban. (M. tud. Akadémia. n. 4-r. 79 l. 21 ábrával, ára ?)

Puskin Sándor. A kaukázusi fogoly. Költői elbeszélés. Seubert Adolf és Bodenstädt Frigyes fordítása után ford ifj. Szász Károly. (Kolozsvár. Stein János. 8-r. 31 l. ára 25 kr.)

Radich Ákos. Fiume közjogi helyzete. (Franklin-társ. 8-r. XIV, 290 l. ára 2 frt.)

Rasch K. A természetrajz rendszeres átnézete. Vezérfonal természetrajzi tábláihoz. Magyar nyelvre ford. Gönczy Pál. (Ráth Mór. 8-r. 61 l. ára ?)

Rácz Géza. Magyarország államéletéből 1541—1564. (Bartalits Imre nyomdája. 8-r. 56 l. ára ?)

II. **Rákóczi Ferencz** levéltára, bel- és külföldi irattárakból bővítve kiadja a m. tud. akadémia történelmi bizottsága I. osztály: Had- és belügy. Szerk. Thaly Kálmán. IX. (L. Bottyán János.)

Rákóczy Lajos. Földrajz a népiskolák V. osztályának számára. Pályanyertes mű. II. kiadás. (Dobrowsky és Franke. 8-r. 100 l. ára 40 kr.)

Rákóczy Lajos. Földrajz a népiskolák VI. oszt. számára. Pályanyertes mű. II. kiadás. (Dobrowsky és Franke. 8-r. 46 l. ára 30 kr.)

Rákosi Jenő. Tempefői. Operett. (Rudnyánszky nyomdája. 8-r. 74 l. ára ?)

Rákosi Jenő. Ida. Vigjáték. (Rudnyánszky A. nyomdája. 90 l. ára ?)

Rákosi Jenő. A szerelem iskolája. Szinmű. (Rudnyánszky A ny. 8-r 62 l. ára ?)

Rákosi Jenő. Szélháziak. Énekes bohóság. (Rudnyánszky A. ny. 85 l. ára?)

Rákosy Sándor. Nyilt levél Bakos Gábor úrnak. (Különlenyomat a »Közoktatás« 34., 35., 36. számaiból. Wodianer F. nyomdája. 4-r. 8 kéthasábos l. ára?)

Reformja, A polgári peres eljárás. (Magyar jogászegyleti értekezések. XVI. Franklin-társulat. 8-r. 77 l. ára?)

Regéczi Nagy Imre. Dolgozatok a k. m. tud. egyetem élettani intézetéből. (III. füzet.) I. A folyadékok áramlása hajszálcsövekben. II. Adatok a fehérnyeoldatok átszivárgásához. (Értekezések a természettudományok köréből. XIII. köt. 7. sz. Akadémia. 8-r. 44 l. ára 30 kr.)

Reischer Endre. Kereskedelmi növények mikénti termesztéséről szóló kézikönyv. II. kiad. Átuézte Farkas Mihály. (Falusi könyvtár. 4. füzet. Franklin-társ. 8-r. 119 l. ára 50 kr.)

Reissenberger Lajos és **Henszlmann Imre**. A nagyszebeni és székesfehérvári régi templom. Kiadja a m. tud. Akadémia archaelogiai bizottsága. (Akadémia. 4-r. 87 l. 2 rézmetszettel s 1 kőnyomatu tervrajzzal, ára 4 frt.)

Reiser Fridolin. Az aczél edzése elmélet és gyakorlatban. Ford. Probitner Alfréd. (Kilián Frigyes. 8-r. VIII, 138 l. ára 2 frt 20 kr.)

Reisz Henrik. Természetisme, természetrajz és természettan. A természettudományi tárgyak összege. A népiskolák felsőbb osztályai számára. Naturkunde: Naturgeschichte und Naturlehre. stb. 9-te verb. Aufl. (Lampel Róbert. 8-r. 131, III l. ára 50 kr.)

Remekházy Károly. Aradmegyei térkép. A legújabb adatok nyomán szerk. — (Arad. Szerző kiadása. ára 3 frt.)

Remekirók, Görög és római iskolai, könyvtára. (L. Szamosi János.)

Remekirók, Hellen, magyar fordításban. 16. köt. (L. Homer.)

Remekirók, Római, magyar fordításban. 31. köt. (L. Q. Horatius Flaccus.)

Remoei Tivadar. Ördög Róbert. Keresztény monda. Régi irományok után meséli —. (Méhner Vilmos. 8-r. 48 l. ára?)

Renan Ernő. Az apostolok. Ford. Molnár Aladár. Uj (czim —) kiadás. (Ráth Mór. 8-r. 442 l. ára 1 frt 40 kr.)

Rendeletek, Igazságügyre vonatkozó, gyüjteménye. 1883. évi folyam. 1. füzet. (Ráth Mór. n. 8-r. 1—74 l. ára 50 kr.)

Rendeletek, Erdészeti, tára erdőbirtokosok, erdészeti ügyekkel foglalkozók és erdőtisztek számára. II. évfolyam az 1882. évről. (Államnyomda. 8-r. 80 l ára 1 frt.)

Rendeletek, Magyarországi, tára. XVII. évf. 1883. Kiadja a m. kir. belügyminiszterium. 1—11. füzet. (Ifj. Nágel Ottó. n. 8-r. 1—1867 l. ára 1 frt 50 60, 65, 1 frt 45, 1 frt 80 kr.)

Rendszabályok és ájtatossági gyakorlatok a t. iskolanénék intézetében a növendékek részére Kalocsán. Verhaltungsregeln etc. (Kalocsa. Malatin Antal nyomdája. 8-r. 102 l ára?)

Reviczky Gyula. Edelény, a holtig hű szerető. Igaz história 3 énekben. 3 szép képpel. Rajzolta Feszty Árpád. (Jó könyvek. 9. sz. Révai testvérek. k. 8-r. 16 l. ára 3 kr.)

Reviczky Gyula. Ifiuságom. 1874— 1883. (Révai testv. n. 8-r. IV, 168 l. ára 1 frt 40 kr. hollandi papiron 2 frt.)

Reymond Lajos. Ideiglenes vasútak, azok általános nemzetgazdászati értéke és a munkács-strij-i ideiglenes vasút »foganatositási terve.« (Grill Károly. 8-r. 51 l. ára 60 kr.)

Réczey Imre. Hogyan mozgunk? (Népszerű természettudományi előadások gyüjteménye. VI. kötet. 39-dik füzet. Kilián Frigyes. k. 8-r. 40 l. 12 ábrával, ára 30 kr.)

Rétay Sándor. A postai közigazgatási és kezelési szabályok kézikönyve II. kiad. (Kassa. Pannonia nyomda. 8-r. IX, 932 l. ára 4 frt.)

Révay Károly. Kereskedelmi gyakorlati könyvvitel. Vállalkozók, gyárosok, kereskedők, iparosok, magántanulók és gyakorlók részére, különösen pedig kisebb üzletek vezetésénél való használatra. Elméleti és gyakorlati magyarázatokkal, mintákkal, példákkal és üzlettervvel, melynek alapján könnyen elsajátítható, miképen lehet legkisebb üzletben is rendszeres és tökéletes könyveket vezetni. (Grill Károly. n. 8-r. 158 l. ára 2 frt.)

Révész Bálint. Imakönyv protestans keresztyének számára magános használatul. III. kiad. (Debreczen. Telegdi K. Lajos. 8-r. 441 l. ára ?)

Révfy László. A magyar polgári biráskodás teljes tan- és kézikönyve. Hazai törvénykezesünk fejlődésének és az egyes perjogi intézmények elméletének rövid ismertetése mellett, hatályban levő törvények és rendeletek szövegéből a hazai polgári törvénykezés tanulói és gyakorlati mivelői számára. II. füzet. (Pozsony. Drodtleff Rezső. 8-r. VIII, 279—443 l. ára ?)

Ribáry Ferencz. Magyarország története tekintettel a világtörténelmi főbb eseményekre a középtanodák alsóbb osztályai számára. II. füzet. IV. kiad. Átnézte Mangold Lajos. (Franklin-társ. 8-r. 107 l. ára 50 kr.)

Richebourg Emile. Öld meg a nőt! Regény. Francziából ford. M. Hortense. I—III. kötet. (Bartalits Imre. 8-r. 191, 192, 88, 56 l. ára ?)

Riedl Szende. A német irodalom kézikönyve. Olcsó (czim-) kiad. (Franklin-társ. 8-r. XI, 468 l. ára 1 frt.)

Ring Ármin. A világító köről és festékről. A világító lappal. (Népszerű természettudományi előadások gyüjteménye. 38. füzet. Kilián Frigyes bizom. 8-r. 25 l. ára 20 kr.)

Roder Adolf. Levélszerinti oktatás a német nyelv tanulására. 2-ik jav. és tökéletesen átdolg. kiadás. 11—29 levél. (Grimm Gusztáv. n. 8-r. 1—472 l. egy levél ára 20 kr.)

Roder Florent. Ó- és uj-szövetségi bibliai történetek a középtanodák számára. I. kötet. Az ó-szövetség. 17 archaeologiai ábrával. II. kötet. Az uj-szövetség. (Franklin-társ. 8-r. 207 és 176 l. 1 térképpel, ára egy kötetnek 60 kr.)

Roller Mátyás. Egyszerű könyvviteltan és rövid váltóisme. Iparosok, ipar- és ismétlő-isk. számára. (Népiskolai könyvek gyüjteménye. Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. 36 l. ára 15 kr.)

Róma vagyis az örök város nevezetességei. (Neuwald Illés ny. 8-r. 63 l. ára ?)

Rombauer Emil. Miként lett dr. Luther Márton reformátorrá (Selmeczbánya. (Joerges Ágost özvegye. n. 8-r. 31 l. ára 15 kr.)

Romeiser József. A munka és nyugalom isteni törvénye. Egyházi beszéd 1882. évi Sylvester estéjén Budapesten a belvárosi templomban. (Athenaeum. 8-r. 25 l. ára ?)

Rossbach M. J. A természettani gyógyrendszerek tankönyve orvosok és orvostanulók számára. Fordította Rákosi Béla. (A magyar orvosi könyvkiadó-társ. könyvtára. 43. köt. Társulat. 8-r. XIV, 530 l. 85 fametszettel, ára ?)

Roth Lajos. Magyarázatok a magyar korona országainak részletes földtani térképeihez. Kismárton vidéke. (Légrády testv. nyomdája. 8-r. 56 l. két táblával, ára ?)

Roth Samu. A növénytan elemei a reáliskolák I. és II., és a polgári iskolák I. és III. osztálya számára.. (Franklin-társulat. 8-r. VIII, 167 l. 144 ábrával, ára 1 frt.)

Roth Samu. Az állattan elemei a reáliskolák I. és II. és a polgári iskolák II. osztálya számára. (Franklin-társ. 8-r. 214 l. 179 ábrával, ára 1 frt.)

Roth Samu. Az ásvány-, kőzet- és földtan elemei a polgári iskolák I. és III. osztálya s egyéb hasonfokú intézetek számára. (Franklin-társulat. 8-r. VIII. 118 l. 103 ábrával, ára 80 kr.)

Róza néni. A nagymama regéi. Regék, mesék és elbeszélések mindkét nembeli gyermekek számára. (Révai testv. 8-r. 110 l. négy színnyomatú és számos fametsz. képpel, ára 2 frt.)

Rózsaági Antal. Össze-vissza. Beszély és rajzgyűjtemény. (Arad. Bettelheim testv. bizom. 8-r. VIII, 227 l. ára 1 frt. 80 kr.)

Rózsaffy Alajos. A fővárosi rendőrség főorvosi hivatalának az 1882-dik évről szóló jelentése. (Id. Poldini Ede és társa nyomdája. 8-r. 28 l. ára ?)

Rögge Alajos. Gyóntatási intelmek és elégtételek. Magyarítá Nogely István. 2-ik kiad. (Eger. Szolcsányi Gyula. 8-r. VIII, 260 l. ára 1 frt. 50 kr.)

Rudnyánszky Gyula. Gyermek-szinház. Nyolcz eredeti szinmű leányok és fiuk számára. (Franklin-társ. k. 8-r. 123 l. ára kötve 80 kr.)

Rudnyánszky Gyula. Az áruló guzsaly, vagy »három alma meg egy fél, kérettelek, nem jöttél.« Szép história 3 énekben. 3 szép képpel. Rajzolta báró Mednyánszky László. (Jó könyvek. 15. sz. Révai testv. k. 8-r. 29 l. ára 6 kr.)

Russ. A kanári madár tenyésztése és ápolása különös tekintettel a harzi fajra. Ford. Klein Ödön. (Révai testv. bizom. k. 8-r. 48 l. ára 60 kr.)

Ruttkay Sándor. Vallástan. (Losoncz. Roth Simon nyomdája. 8-r. 28 l. ára ?)

Saárossy-Kapeller Ferencz ifj. Az erdőtörvény (1879. évi XXXI. t.-cz.) magyarázata. (Grill K. udv. könyvk. bizom. n. 8-r. 272 l. ára 2 frt.)

Sacher-Masoch. Mardona. Regény. Ford. Szomory Károly. (Mehner Vilmos. 8-r. 208 l. ára ?)

Saint-Pierre, Bernardin de. Pál és Virginia. Francziából ford. Ács Zsigmond. (Olcsó könyvtár. 158. sz. Franklin-társ. 16-r. 144 l. ára 30 kr.)

Sajóhelyi Béla. Háztartástan. Polgári és felsőbb leányiskolák számára. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. 93 l. ára 60 kr.)

Salamon Ferencz. A honfoglalás éve. (Athenaeum. 8-r. 48 l. ára ?)

Salingré H. Az éjféli kisértet. Bohózat 1 felv. (Ifjusági szinház. 3. szám. Nagy-Szombat. Winter Zsigmond. n. 8-r. 16 l. ára 12 kr.)

Sallustius. Jugurtha. III—IV. füzet. Ford. és magy. Krajnyák Ede. (Tanulók könyvtára. 13. 15. füzet. Pozsony. Stampfel Károly. 8-r. 129—257 l. egyes füzet ára 30 kr.)

Say Móricz. A gyufa története. 11 ábrával. (Népszerű természettudományi előadások gyűjteménye. 35. füz. Kilián Frigyes bizom. 8-r. 34 l. ára 25 kr.)

Sámi László megválogatott művei. (Kolozsvár. Stein János nyomdája. 8-r. 382 l. ára 2 frt.)

Sándor Domokos, Horváth Gyula és Bátori Lajos, Weber I. R. rendszere nyomán. Gyakorlókönyv a népiskolai énekoktatáshoz. I. füzet. II. kiad. (Lauffer Vilmos. 8-r. 48 l. ára 30 kr.)

Sándor László alispánnak jelentése Marostordamegye 1882-dik évi állapotáról. (Marosvásárhely. Nyomat. Imreh Sándor az ev. ref. főtanoda betűivel. 8-r. 44 l. ára ?)

Sárkány Lajos. Az arcus tangens függvény ismételt külzelése. (Kolozsvár. Stein János nyomdája. 8-r. 31 l. ára ?)

Sárközy Kálmán. Szülőföld ismeret Pest-Pilis-Solt-Kis-Kun-megye földrajza a népiskolák III. oszt. számára. (Kecskemét. Tóth László nyomdája. 8-r. 41 l. ára 14 kr.)

Sárosy Gyula szinművei. (Nemzeti könyvtár. 158—161. füzet. Aigner Lajos. 8-r. 81—306, LXI l. egy füzet ára 30 kr.)

Scarron. (Mikszáth Kálmán.) Az apró gentry és a nép. Harmincz kis elbeszélés. (Révai testv. 8-r. 200 l. ára 2 frt. 40 kr.)

Scheffer, Emericzy Géza, Kiss Áron, Kozma Ferencz, Petrovácz I. A tanítási anyag megkülönböztetésére szolgáló elvek az osztott és osztatlan elemi népiskolában. (Egyetemi nyomda. 2-r. 2 l. ára ?)

Schenkl görög elemi olvasókönyve Curtius nyelvtanához. A 10-dik eredeti kiadás nyomán átvizsgált 7. jav. kiadás. (Kilián Frigyes. 8-r. 232 l. ára 1 frt.)

Scherfel V. Aurél. A sibrai (sivab-radai) fürdő ásványvizének vegyelemzése. (Értekezéseke a természettudományok köréből. XIII. köt. 6. szám. Akadémia. 8-r. 14 l. ára 10 kr.)

Scherfel Aurél. A czemétei ásványviz vegytani elemzése. (Értekezések a természettudományok köréből. XIII. köt. 10. sz. Akadémia. 8-r. 9 l. ára ?)

Schiller Friedrich. Wilhelm Tell. Schauspiel. Kiadta és magyarázta Heinrich Gusztáv. (Jeles irók iskolai tára. XXI. Franklin-társulat. 8-r. 207 l. egy térképpel, ára 80 kr.)

Schiller Frigyes. Vallenstein halála. Szomorújáték. Németből ford. Hegedűs István. (Olcsó könyvtár. 164. sz. Franklin-társ. 8-r. 245 l. ára 40 kr.)

Schmidt Ferdinánd. Washington György — után dr. Lázár Gyula. (Az ifjuság könyvtára. 15—16. szám. Révai testv. 16-r. 124 l. ára kötve 60 kr.)

Schmid Hugó. Vezérfonal sebészi műtétekhez. (Grimm Gusztáv. 8-r. VII, 444 l. számos ábrával, ára 3 frt.)

Schmidt József. Jószágaink rendezésének fontosabb kérdéseiről. Az orsz. magyar gazdasági egyesület által a »Lyka«-féle pályadíjjal jutalmazott gazdasági szakmunka. (Athenaeum. 8-r. 224 l. ára 1 frt. 30 kr.)

Schneid Mátyás. Az újabb spiritismus bölcséletileg megvitatva. Ford. a csanádi növendékpapság magyar egyházirodalmi iskolája. Munkálatok. Kiadja a csanádi növendékpapság. XV. kötet. (Temesvár. Csanád-egyházmegyei nyomda. 8-r. 144 l. ára ?)

Schneider. A magyarországi tanítók Eötvös-alapjának alapszabályai. (Egyetemi nyomda. 2-r. 4 l. ára?)

Schnierer Aladár. A büntetőjog általános tanai az 1878. V. és 1879. XL. törv.-czikkek alapján. (Franklin-társ. 8-r. 258 l. ára 2 frt.)

Scholtz Albert. Politikai földrajz a gymnasiumok hetedik osztálya számára és magánhasználatra. (Franklin-társulat. 8-r. 180 l. ára 1 frt.)

Schubert Károly és Nándor. Természetrajz, különös tekintettel a mindennapi élet szükségleteire, magyarra fordítva. Tanítóképző intézetek, polg. és felsőbb népiskolák számára. 6-ik jav. kiadás. (Lampel Róbert. 8-r. 326 l. 77 ábrával, ára 1 frt.)

Schultz Ferdinánd. Gyakorlókönyv kisebb latin nyelvtanához. 8-dik jav. kiadás. (Kilián Frigyes. 8-r. 239 l. ára 1 frt.)

Schultz Ferdinánd kisebb latin nyelvtana. Ford. Kiss Lajos. 8-dik jav. kiadás. (Kilián Frigyes. 8-r. 284 l. ára 1 frt. 20 kr.)

Schwarcz Gyula A miniszteri felelősség eredete az európai alkotmánytörténelemben. (Értekezések a társadalmi tudományok köréből. VII. köt. 6. szám. Akadémia. 8-r. 31 l. ára 20 kr.)

Schwarz Bódog. Pénzrendszerünk megváltoztatása. A m. tud. Akadémia által a Magyar kereskedelmi csarnok díjában részesített pályamunkálat. (Különlenyomat a »Nemzetgazdasági Szemlé«-ből. 1883. Kilián Frigyes bizom. n. 8-r. 30 l. ára 40 kr.)

Schwarz Márton. Izraelita imádságos könyv magyar fordítással. II. kiad. (Bécs Schlesinger J. könyvkereskedése. 8-r. 422 kéthasábos l. ára?)

Schwarz Mór. Az egyenletek megfejtése népszerű modorban. Az elemi népiskolák V. és VI. osztályai, a felső nép- és polg. iskolák I. és II. oszt. valamint képezdék számára. (Nagel Ottó. 8-r. 64 l. ára 40 kr.)

Schwiedland Frigyes. Franczia nyelvtan iskolák és magántanulók számára négy folyamban. 2-dik jav. és bőv. kiadás. I. folyam. (Franklin-társulat. 8-r. XIV, 169 l. ára 80 kr.)

Sebestyén Gyula. Az őskor története. (Történeti kézikönyvek. X. Athenaeum. 8-r. 109 l. ára kötve 60 kr.)

Sebesztha Károly. A magyar nemzet története. Népisk. használatra. (Népiskolai könyvek gyűjteménye. Eggenberger-féle könyvkeresk. 8-r. 34 l. ára 12 kr.)

Semann Gábor. Az ásványtan, kőzet és földtan alapvonalai. Polgári iskolák I. és III. oszt. számára. (Lauffer Vilmos. 8-r. 104 l. 84 ábrával és egy ásványtani térképpel, ára 70 kr.)

Segédtáblák, Erdészeti, métermértékekre. Kidolgozta a földmiv.-, ipar- és kereskedelemügyi magy. kir. minisztérium erdészeti osztálya kir. erdőfelügyelőségek és erdőhatóságok számára. (Földmiv. minisztérium. 8-r. 270 l. ára kötve 4 frt.)

Seidel Pál. Képes természetrajz különös tekintettel a gazdászatra és az egészségtanra népiskolák számára. X. kiadás. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. 56 l. ára kötve 25 kr.)

Semmler Henrik. A gazdasági termelés terén mutatkozó amerikai versenynek jelentősége és valódi okai. Szabadon fordította Tomsits István. (Franklin-tars. 8-r. 303 l. ára 2 frt.)

Serpa Pinto utazása Afrikán keresztül az Atlanti-oczeantól az indiai oczeánig. Átdolgozta Brózik Károly. Bevezetésül a Dél-Afrikában tett utazások vázlatával Thirring Gusztávtól. (Utazások könyvtára. III. Franklin-társ. 8-r. 227 l. ára 2 frt.)

(**Séda Ernő.**) A kereszt diadala a félhold fölött 1683-ban. Esztergom felszabadulásának kétszázados évfordulója alkalmából. (Esztergom. Buzárovits Gusztáv. n. 8-r. 39 l. ára 40 kr.)

Sierácki Agaton. Kézikönyve a katonai s ezekből kifolyó ügyek kezeléséhez. Községi elöljárók, kerületi kapitányok, közs. és körjegyzők használatára. (Kolozsvár. Szerző. 8-r. 183 l. ára ?)

Silberer Victor. A »Vindobona« léghajó budapesti légi utazásai 1883-ban. (Bécs. »Allgem. Sport-Zeitung« kiadóhivatala. 8-r. 35 l. ára 40 kr.)

Simonffy Imre. Debreczen város polgármesterének évi jelentése az 1882. évről. (Debreczen. Város nyomdája. 8-r. 45 l. ára ?)

Simonides Adolf. Imaszerű elmélkedés. Kor- és jellemrajz. Kiváló statisztika a maga nemében. — Eredeti élczek tára, és journalistika szinű irodalmi munkák. (Nyitra. Schempek E. és Huszár I. bizom. n. 8-r. 64 l. ára 80 kr.)

Simonyi Iván. »Szabadság, testvériség, egyenlőség!« Országgyülési beszéd, melyet a tapolczai kérvény folytán a zsidókérdésben 1883. január hó 20-ik napján elmondott. (Bartalits Imre. 8-r. 48 l. ára 25 kr.)

Simonyi Zsigmond. A magyar kötőszók, egyuttal az összetett mondat elmélete. II. köt. Az alárendelő kötőszók első fele. (Akadémia. 8-r. 189 l. ára ?)

Simonyi Zsigmond. A magyar kötőszók, egyuttal az összetett mondat elmélete. III. köt. Az alárendelő kötőszók második fele. (Akadémia. 8-r. 256 l. ára ?)

Sipos Imre. A belényesi ev. ref. egyház története. (Nagyvárad. Laszky Ármin nyomdája. 8-r. 141 l. ára 1 frt.)

Somhegyi Ferencz. Egyetemes világtörténet a k. középtanodák felsőbb osztályai használatára. I. köt. Ó-kor. IX. kiad. (Kilián Frigyes. 8-r. 219 l. ára 1 frt.)

Somhegyi Ferencz. Egyetemes világtörténet a k. középtanodák felsőbb osztályai használatára. II. kötet. Középkor. VIII. kiadás. (Kilián Frigyes. 8-r. 187 l. ára 1 frt.)

Somhegyi Ferencz. Egyetemes világtörténet a k. középtanodák felsőbb oszt számára. III. köt. Uj-kor. 7. jav. kiadás. (Kilián Frigyes. n. 8-r. II, 260 l. ára 1 frt. 20 kr.)

Sophokles. Antigone. Tragédia. Ford. és magyarázta Csiky Gergely. (Jeles irók iskolai tára. XX. Franklin-társulat. 8-r. 95 l. ára 50 kr.)

Spelykó Gáspár összes költeményei és prózai dolgozatai. Sajtó alá rendezte és kiadta ifj. Kaplány József. (Aigner Lajos. k. 8-r. 296 l. ára 2 frt.)

Speth Károly. Egyházi beszéd kanonoki székfoglalási ünnepélye alkalmával a csanádi egyházmegye szekesegyházában 1883-ik évi október 9-én. (Temesvár. Csanád-egyházmegyei nyomda. 8-r. 14 l. ára ?)

Spinoza. Kisvárosi arisztokraczia. Víg beszély. Javorek Lukács, a muszka »espion.« (Mulattató zsebkönyvtár. 18. füzet. Esztergom. Buzárovits Gusztáv. 16-r. 55 l. ára 12 kr.)

Sporzon Pál. Egyszerű és kettős gazdasági számviteltan alapvonalai. (Pozsony. Szerző. 176 l. ára ?)

Stanley H. M. Utazásom Közép-Afrikában, vagy utazás Afrika aequatoriális részének nagy tavai körül és a Livingstone folyón lefelé az Atlanti-oceánig. Jogosított magyar kiadás. I—II. köt. (Révai testv. 8-r. VIII, 551; VIII, 530 l. 163 fametszettel, a két kötet ára 10 frt.)

Staub Móricz. Harmadkori növények Felek vidékéről. (A magyar kir. földtani intézet évkönyve. VI. kötet. 8. füzet. Légrády testv. 8-r. 245—269 l. ára?)

Sterca Siulutiu Aurél. A neologismusok kérdése román nyelvben. (Kocsi Sándor nyomdája. 8-r. 37 l. ára?)

Stilusgyakorlatok, Latin, a gymnasiumok felsőbb osztályai, különösen a VI-dik oszt. számára szerkesztették Cserny Károly és Dávid István. II. rész. (Pozsony. Stampfel Károly. 8-r. 150 l. ára 1 frt.)

Strausz Adolf. Bosnyák föld és népe. II. Bosznia és Herczegovina politikai, közgazdasági és földrajzi leírása. (Athenaeum. 8-r. XII, 240 l. ára 1 frt. 80 kr.)

Sudy K. J. Javaslat az országos tanító-testület képviseleti közgyülés szervezete tárgyában. (Egyetemi nyomda. 2-r. 4 l. ára?)

Suppan Vilmos. A mértan és mértani rajz elemei elsőfokú ipariskolák, felső nép- és polg. iskolák számára. I. füzet. Az első oszt. számára. (Eggenberger féle könyvkereskedés. 8-r. 32 l. ára 40 kr.)

Symonds Addington John és **Bartoli Adolfo.** Az olasz nép és irodalom története. Angolból. (Történeti kézikönyvek. IX. Athenaeum. 8-r. 156 lap, ára 80 kr.)

Szabályai, A magyar kir. állami ióttenyészintézetek katonai karának szolgálati. II. rész. Utasítás a m. kir. áll. méntelepek műszaki igazgatási szolgálatának vezetésére, stb.) (Rudnyánszky A. nyomdája. 8-r. 159 l. ára?)

Szabályok, Szervezeti, a m. kir. honvédségi Ludovika-akadémia számára. Hivatalos kiad (Grill Károly. 8-r. 124 és 24 számozatlan l. ára 60 kr.)

Szabályrendelet az államerdészet kezelési épületeinek és azok tartozékainak használatáról. Kiadta a földmiv.-, ipar- és keresk. m. k. miniszterium. (M. k. államnyomda. 8-r. 8 l. ára?)

Szabályzat, Szervezeti, a Turócz-megye törvényhatóságához tartozó erdők szakszerű kezelésére szükséges erdőtiszti állomások rendszeresítése iránt. — Organisačný štatút etc. (Turócz-Szent-Márton. Részvény-nyomda. 19 l. ára?)

Szabély Antal. Birálati észrevételek Klass Mártonnak a pestmegyei és kunsági belvizek levezetése czéljából készített csatorna tervére, és javaslat ezen csatornának technikai létesítésére. (Kalocsa. Pestmegyei sárközi dunavédgát és csatornázási társulat. 8-r. 30 l. ára?)

Szabó József. Geologia kiváló tekintettel a petrographiára, vulkánosságra és hidrographiára. (Grill Károly. 8-r. XX, 745 l. 700 ábra, 2 chromolografiai tábla, ára 5 frt. 40 kr.)

Szabó József. A természettan alapvonalai és rövid kozmografia. Középiskolák számára. A szöveg közé nyomott 200 ábrával. 2-dik jav. kiadás. (Dobrowsky és Franke. n. 8-r. 192 l. ára 1 frt. 40 kr.)

Szabó József. Emlékbeszéd Ami Boué külső tag fölött. (A magyar tudományos akadémia elhunyt tagjai fölött tartott emlékbeszédek. I. kötet. 7. szám. Akadémia. 8-r. 16 l. ára 10 kr.)

Szabó József. Észak-amerikai utam vonala, természeti, etnografiai és kulturai viszonyok. (Népszerű természettudományi előadások gyűjteménye. 41. szám. K. m. természettudományi társulat. 8-r. 144 l. három ábrával, ára 25 kr.)

Szabó Kálmán Czikkek a természettani földrajzból. (Buschmann F. nyomdája. 8-r. 55 l. ára 40 kr.)

Szabó Károly. A magyar vezérek kora Árpádtól szt. Istvánig. Uj (czím-) kiadás. (Ráth Mór. n. 8-r. VIII, 448 l. ára 30 kr.)

Szabó Károly. Az 1473-tól 1711-ig megjelent nem-magyar nyelvű nyomtatványok jegyzéke. (Egyetemi nyomda. 8-r. 118 l. ára ?)

Szabóky Adolf. Latin olvasókönyv. Lateinisches Lese-Buch. XI. kiad. (Franklin-társ. 8-r. 79 l. ára 30 kr.)

Szalay Alajos. Magyarország története dióhéjban 1883. (Zeisler M. nyomdája. 8-r. 16 l. ára ?)

Szalay József. A magyar nemzet története. 45. 46. (utolsó) füzet. (Weiszmann testvérek. 4-r. 353—408 l. egy füzet ára 30 kr.)

Szalay József. »Vigázz!« (Kecskemét. Tóth László. 8-r. 19 l. ára ?)

Szalay József. Hat aztán ? (Kecskemét. Tóth László. 8-r. 12 l. ára ?)

Szalay József. Meg vagyon írva. (Kecskemét. Tóth László. 8-r. 13 l. ára ?)

Szalay József. Hogy terem a betyar ? (Kecskemét. Tóth László. 8-r. 12 l. ára ?)

Szalay József. Füzeslak és a módi. (Kecskemét. Tóth László. 8-r. 16 l. ára ?)

Szamosi János. Görög nyelvtan gymnasiumok számára. II. rész. Mondattan. (Zilahy Sámuel. 8-r. XI, 151 l. ára 1 frt.)

Szamosi János. Szemelvény Platon műveiből. Gymnasiumok számára összeállította, bevezetéssel, tartalomkivonattal és jegyzetekkel ellátta —. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. k. 8-r. XXXIV, 98 l. ára 70 kr.)

Szamosi János. Tirocinium poeticum. Bevezetésül a latin költők olvasásához. Siebelis János nyomán szerk. és szótárral ellátta —. 4-dik jav. kiadás. (Nagel Bernát. n. 8-r. VIII, 143 l. ára 1 frt.)

Szaniszló Albert. Növénybetegségek. Hallgatói számára. 2-ik kiadás. (Kolozsvár. Demjén J. bizom. 8-r. 66 l. ára 50 kr.)

P. Szathmáry Károly. Tudósok harcza. Tört. regény. 2 köt. (Révai testvérek. k. 8-r. 146 és 157 l. ára 2 frt.)

P. Szathmáry Károly. Varga János, vagy: a kit az Isten megbélyegzett. Igaz történet. 3 szép képpel. Rajzolta Gyulai László. (Jó könyvek. 12. szám. Révai testv. k. 8-r. 29 l. ára 6 kr.)

P Szathmáry Károly. Munkácsy Mihály, vagy miképpen lett asztalosinasból világhírű művész ? Igaz történet versekben. (Jó könyvek. 19. sz. Révai testv. k. 8-r. 21 l. ára 5 kr.)

P. Szathmáry Károly. A szabad szó vértanui. Regény a harminczas évekből. 2 köt. (Légrády testv. k. 8-r. 149 és 141 l. ára 2 frt.)

P. Szathmáry Károly. Az országos kisdedóvó-egyesület évkönyve az 1882-dik évről. (Pesti könyvnyomda-részv.-társ. 8-r. 35 l. ára ?)

Szádeczky Lajos. Báthori Zsigmondné Mária Krisztiérna. (Pfeifer Ferdinánd biz. n. 8-r. II, 62 l. ára 60 kr.)

Számoló, Gyakorlati kész. Eladók és vevők számára, hasznos kézikönyv. (Szeged. Burger Gusztáv és társa. 16-r. 124 l. ára 40 kr.)

Szász Béla költeményei. (Franklin-társulat. 8-r. 451 l. ára fűzve 2 frt. 50 kr., kötve 3 frt. 50 kr.)

Szász Károly kisebb költeményei. 2 kötet. A költő arczképével. (Franklin-társ. k. 8-r. VII, 399 és VII, 424 l. ára 3 frt. 60 kr., díszkötésben 5 frt.)

Szeged, A feltámadt. Ünnepi emléklap. Kiadatott Ő Felsége a király látogatása alkalmával. 1883. október 14. (Szeged. Endrényi Lajos és társa. 2-r. 20 l. ára 30 kr.)

Szeged hálája. (Emléklap.) (Szeged. Burger G. és társa. 2-r. 19 l. ára 80 kr.)

Szekeres Kálmán. Görögök mennyiségtana. (Rozsnyó. Kovács Mihály nyomdája. 8-r. 45 l. ára 50 kr.)

Szemák István. Német olvasókönyv a középtanodák alsó osztályai számára. II. kiadás. I. rész. (Lauffer Vilmos. 8-r. VIII, 156 l. ára 80 kr.)

Szemere Miklós összes művei. 16 füz. (Nemzeti könyvtár. 136—137., 140—143., 147—156. füzet. 295, 19, 100 l. egyes füzet ára 30 kr.)

Szemere Miklós összes művei. 3 kötet. (Nemzeti könyvtár. XXX—XXXII. Aigner Lajos. k. 8-r XX, 381, 405 és 294, 19, 107 l. ára 4 frt. 80 kr.)

Szendrei János. A képzőművészet remekei. Eredeti metszetek után fényképnyomatokban készíti és kiadja Divald Károly. II. köt. 1—12. füzet. III. kötet. 1. füzet. (Budapest és Eperjes. Divald Károly. 2-r. 1—68, 1—8 kéthasábos l. 5—5 képpel, egy füzet ára 1 frt 20 kr.)

Szentkláray Jenő. Egyházi beszéd a török-becsei római kath. iparos-társulat két zászlajának szentelése alkalmával a török-becsei kath. templomban 1883. évi aug. 12-én. (Temesvár. Csanád-egyházmegyei nyomda. 8-r. 26 l. ára ?)

Szerdahelyi Adolf. A kisdednevelés- és módszertan kézikönyve. Óvóképző-intézetek és szülők számára. Az »orsz. kisdedóvó-egyesület« által 50 arany pályadíjjal jutalmazott mű. (Révai testv. 8-r. VIII, 211 l. és 21 tábla, ára 80 kr.)

Szeredy József. Egyházjog különös tekintettel a magyar szent korona területének egyházi viszonyaira, valamint a keleti és protestans egyházakra. A budapesti m. kir. tudomány-egyetem hittani kara által a Horváth-féle jutalommal koszorúzott mű. III. kiadás. I—II. köt. (Pécs. Ifj. Madarász E. nyomdája 8-r. XVIII, 743; XIV, 744—1679 l. ára ?)

Szerkönyv, Görög katholikus egyházi. (Euchologion.) Magyarra fordíttatott Hajdu-Dorogon 1879. (Ungvár. Lévai Mór. 4 r. 168 l. ára 2 frt. 50 kr.)

Szervezet, Köznevelési és közoktatási, a magyarországi ref. egyházban. Megállapítva az 1881. évben Debreczenben tartott országos zsinat által. Hivatalos kiad. (Debreczen. Város nyomdája. 8-r. 40 l. ára ?)

Ifj. **Széchényi Imre**, gróf. Somogyvári I. »Amerikai levelek« egy hosszabb zárszóval. (Wilckens és Waidl. 8-r. 132 l. ára 1 frt.)

Széchenyi István gróf naplói. Adalék a nagy hazafi jellemrajzához. A m. tud. akadémia megbízásából összeállította Zichy Antal. (Athenaeum. 8-r. VI, 670 l. ára 4 frt.)

Széchenyi Kálmán. Eszmetöredékek a közegészségi ügyről. (Sopron. Litfass Károly. n. 8-r. 23 l. ára 30 kr.)

Széchenyi Pál gróf, Jelentése, földmivelés-, ipar- és keresk. m. kir. miniszternek gazdasági tanintézetek állásáról 1881—83. tanévben. Melléklet a földmivelés-,

ipar- és keresk. m. k. minisztérium 1884. évi költségvetésének indokolásához. (Rendes kiadások VI. czím.) (Pesti könyvnyomda-részv-társ. 4-r. 88 l. ára ?)

Szécskai István. Természetrajz, tekintettel az ipar- és gazdászatra. Népiskolák számára. Több fametszettel. (Népiskolai könyvek gyűjteménye. Eggenberger-féle könyvkeresk. 8-r. 48 l. ára 15 kr.)

Szécskai István. Az ásványország természetrajza. A felső nép- és polg. iskolák számára. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. 36 l. fametszetű ábrákkal, ára 30 kr.)

Szécskai István. A növényország természetrajza. A felső nép- és polgári iskolák számára. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r 56 l. 75 fametsz. ábrával, ára 40 kr.)

Szécskai István. Az állatország természetrajza. A felső nép- és polgári iskolák számára. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. 96 l. ára 50 kr.)

Székely János. Mit tehet, mit kell tennie a tanítónak az iskolai és közegészség-javítása érdekében ? (Egyetemi nyomda. 2-r. 2 l. ára ?)

Székely József. Javaslat a jövedéki büntető eljárás egyöntetűsége és ideiglenes szabályozása tárgyában. (Franklin-társ. 8-r. 38 l. ára ?)

Szénássy Sándor latin olvasókönyve. A gymn. I. és II. oszt számára. 5-dik jav. kiad. Átdolg. Elischer József. (Lampel Róbert. n. 8-r. VIII, 186 l. ára 90 kr.)

Szépfaludy Ö. Ferencz. Úgy a mint volt. Elbeszélések. (Grill Károly bizom. 8-r. VII, 418 l. ára 2 frt. 50 kr.)

Szikor József. A falusi gyermek népiskolai kézikönyve. (Miskolcz. Lövy József. 8-r. IV, 126 l. ára 50 kr.)

Szilágyi Sándor. I. Rákóczy György első összeköttetései a svédekkel. (Értekezések a történelmi tudományok köréből. X. kötet. 9. sz. Akadémia. 8-r. 20 l. ára 10 kr.)

Szinészek és szinésznők, Magyar, életrajzai. Adat-, emlék- és szinműtár. Szerkeszti Báthory Románcsik Mihály. 1—3. füz. (Aigner Lajos. n. 8-r. 1—134 l. füzetje 40 kr.)

Szinház, Ifjusági. Szerkeszti dr. Komlóssy Ferencz. I—III. szám. (L. Egy óráig az irodában. Saliugré. Szerencsétlen flótás.)

Szinműtár, Spanyol. V. (L. Calderon Pedro.)

Szinnyei József. Finn-magyar szótár. (Akadémia. 8-r. XIX, 528 l. ára 5 frt.)

Szinnyei József. A magyar nyelv rokonai. A nagy közönség számára írta —. (Franklin-társ. 8-r. 47 l. ára 30 kr.)

Szinnyei József. A magyar nyelv eredete. Észrevételek Vámbéry Ármin »A magyarok eredete« czímű művének nyelvészeti részére. (Különlenyomat az »Egyetemes Philologiai Közlöny«-ből. Franklin-társ. 8-r. 67 l. ára 40 kr.)

Szirmay József. Vezérkönyv a magyar nyelvnek a németajku népiskolákban való módszeres oktatásához. Segédkönyvül a Szirmai-Kún-féle »Magyar nyelvképző iskolához.« Tanítók és tanítójelöltek számára. (Nagyszombat. Horovitz Adolf. 8-r. IV, 104 l. ára 50 kr.)

Szivák Iván. A magyar dráma kezdete. (Lenyomat a »Figyelő« XIV. kötetéből. Aigner Lajos. 8-r. 82 l. ára ?)

Szokoly Victor. Szinész és komédiás. (Mulattató zsebkönyvtár. 21. Esztergom. Buzárovits Gusztáv. 16-r. 48 l. ára 12 kr.)

Szombathy István. A valószínűségről. (Kecskemét. Tóth László nyomdája. 8-r. 43 l. ára ?)

Szöllőssy Károly. Az aradi deákok száz év előtt. (Arad. Réthy L. és fia nyomdája. 8-r. 25 l. ára ?)

Szöllőssy Károly. A magyarországi conventualis ferencziek (Minoriták) kolostorainak kimutatása. (Arad. Gyulai István nyomdája. 8-r. 27 l. ára ?)

Szöllőssy Károly. Statisztikai csevegés a magyar szerzetesekről. (Arad. Gyulai István nyomdája. 8-r. 13 l. ára ?)

Szterényi Albert. A polgári házasság, tekintettel a vegyes házasságra a zsidó törvény és történelem szempontjából. Függelék: A párisi nagy Synedrion (1807) határozatai. (Révai testv. bizom. 8-r. 99 l. ára 80 kr.)

Szterényi Hugó. Az Ó-Sopot és Dolnya-Lyubkova (Krassó-Szörény-megye) között levő terület eruptiv kőzetei. (A magy. kir. földtani intézet évkönyve. VI. köt. 7-dik füzet. Kilián Frigyes. n. 8-r. 171—244 l. egy kőnyomatú táblával, ára 50 kr.)

Szűts Mihály. A mezei gazdaság alapvonalai. II. kiadás. A vallás- és közokt. m. k. miniszterium által tanitóképezdék és népkönyvtárak számára elfogadott és ajánlott munka. (Debreczen. Szerző. 8-r. VII, 215 l. ára 60 kr.)

Taine Hippolit Adolf. Az angol irodalom története. Ford. Csiky Gergely. III. köt. (Akadémia. 8-r. 475 l. ára ?)

Taine. Francziaország klasszikus filozófusai a XIX. században. Az eredetinek negyedik kiadása után ford. Péterfy Jenő. (Filozófiai irók tára IV. Franklin-társulat. 8-r. XVI, 208 l. ára 1 frt 40 kr.)

Tamás Péter. Attila halála vagy vérnász. Tört. elbeszélés. (Mulattató és hasznos olvasmányok. 1. sz. Kókai Lajos. 8-r. 48 l. ára 15 kr.)

Tamás Péter. A fekete halál vagy a holdvilágbeli szerelmesek. Tört. elbeszélés. (Mulattató és hasznos olvasmányok. 2. sz. Kókai Lajos. 8-r. 48 l. ára 15 kr.)

Tamás Péter. A vérengző asszony vagy Báthory Erzsébet. Igaz tört. a 17. századból. (Mulattató és hasznos olvasmányok. 3. sz. Kókai Lajos. 8-r. 48. l. ára 15 kr.)

Tamás Péter. Az eladott gyermek vagy virág és fehér virág. (Mulattató és hasznos olvasmányok. 5. sz. Kókai Lajos. 8-r. 48 l. ára 15 kr.)

Tamás Péter. Pál és Virginia, vagy a kegyetlen rokon. Elbeszélés. (Mulattató és hasznos olvasmányok. 6. sz. Kókai Lajos. 8-r. 48 l. ára 15 kr.)

Tamás Péter. A velenczei jósnő, vagy az erény győzelme. Elbeszélés. (Mulattató és hasznos olvasmányok. 7. sz. Kókai Lajos. 8-r. 48 l. ára 15 kr.)

Tamás Péter. A szmolenszki lelencz, vagy csodálatosak az Isten utjai. (Mulattató és hasznos olvasmányok. 8. sz. Kókai Lajos. 8-r. 48. l. ára 15 kr.)

Tamás Péter. Hauser Gáspár vagy a mellőzött szerelmes bosszuja. Igaz történet. (Mulattató és hasznos olvasmányok. 9. sz. Kókai Lajos. 8-r. 48 l. ára 15 kr.)

Tamás Péter. Csontos Szigfrid vagy Sárkányhegy. (Mulattató és hasznos olvasmányok. 11. sz. Kókai Lajos. 8-r. 47 l. ára 15 kr.)

Tamás Péter. A rablógyilkos vagy a feltalált végrendelet. (Mulattató és hasznos olvasmányok. 12. Kókai Lajos. 8-r. 48 l. ára 15 kr.)

Tamás Péter. Egy éj a sirban, vagy bűn és bűnhődés. Tanulságos elbeszélés. (Mulattató és hasznos olvasmányok. 13. sz. Kókai Lajos. 8-r. 48 l. ára 15 kr.)

Tamás Péter. Dr. Faust a bűvész, vagy az ördöggel kötött vérszerződés. (Mulattató és hasznos olvasmányok. 14. sz. Kókai Lajos. 8-r. 48 l. ára 15 kr.)

Tamás Péter. A szerecsenek lázadása Haiti szigetén. Körner után elbeszéli —. (Mulattató és hasznos olvasmányok. 15. Kókai Lajos. 8-r. 48 l. ára 15 kr.)

Tamás Péter. Küzdelem egy millióért, vagy a gonoszság jóvá tétele. Elbeszélés napjainkból. (Mulattató és hasznos olvasmányok. 16. sz. Kókai Lajos. 8-r. 48 l. ára 15 kr.)

Tamás Péter. Fortunatusz vagy a szerencse zacskó és az ott legyek, a hol akarom kalap. A hagyomány után elbeszéli —. (Méhner Vilmos. 8-r. 48 l. ára?)

Tamássy Károly. A gyógyszerészet története. Hiteles okmányok után. (Debreczen. Város nyomdája. 8-r. 16 l. ára ?)

Tanárvizsgálat, A középiskolai (gymnasium és reáliskolai), részletes követelményei (Kilián Frigyes bizom. n. 8-r. 54 l. ára 20 kr.)

Taneszközök, Ideiglenes, a honvéd egyévi önkéntes ismétlő tanfolyamok számára. 1. füze'. Katonai közigazgatás. II. füzet. Katonai irálytan. III. füzet. Táborkari erődítéstan. (Grill K. 8-r. 238, 99, 51 l. 1. és 2. füzet ára 1 frt. 97 kr. a 3. füzet 57 kr.)

Tanító-egyesület, A magyar országos izr, kiadványai. XIII. (L. Herzog Emil.)

Tanoda, Az orsz. szinészeti, tan- és segédkönyvei. Az orsz. szinészeti tanoda I. és II. éves növendékeinek használatára. Az igazgatóság megbízásából szerkesztette Várady Antal. Szavalókönyv. Szinművek. (Franklin-társ. 8-r. 160, 177 l. ára 60, 80 kr.)

Tanos Imre. Érinti-e a túlterhelés vádja a mi népiskoláinkat, s ha igen, mily mértékben érinti s mikép kell az esetleges túlterhelésnek elejét venni? (Egyetemi nyomda. 2-r. 2 l. ára ?)

Tarczy Zoltán. A budai Sáros-fürdő (Blocksbad.) (Idősb Poldini Ede és társa nyomdája. 8-r. 29 l. ára ?)

Táblák, Átszámítási, akó és pint, hectoliter- és literre, a hectoliter és liter %, azonkivül az egyes fokok, valamint azok ára megjelölésével. (Arad. Bettelheim testv. 1 l. ára 10 kr.)

Tára, Régi magyar költők. Kiadja a magy. tud. Akadémia. IV. köt. Nagybányai Mátyás, Siklósi Mihály, Végkecskeméti Mihály, Battyáni Orbán, Tolnai György, három névtelen, Ilosvai Selymes Péter. 1540—1575. (Akadémia. n. 8-r. VIII, 460 l. ára 2 frt.)

Tára, Jeles irók iskolai, XX—XXI. (L. Antigone, Wilhelm Tell.)

Tárkányi Béla. Vezércsillag az üdv elnyerésére. Imakönyv a kath. nőnem használatára. (Franklin-társ. 8-r. 480 l. ára ?)

Társadalomtudomány. Egy elég hosszú élet fontolgató észleléseinek és a társadalomtani irodalom sok évi kritikai tanulmányozásának gyümölcse. Az előnyösített osztályok figyelmébe ajánlva. Irta Cs. M. (Rudnyánszky A. nyomdája. 8-r. 566 l. ára 4 frt.)

Társalgó. Útmutatás a társaságban való megjelenésre s a nőkkel való megismerkedésre, társasjátékokkal, emlékversekkel és dalokkal. (Mehner Vilmos. 8-r. 328 l. ára 80 kr.)

Társaság, A philologiai, kiadványa. I. (L. Egger)

Társaság, Az első magy. biztosító, alapítása, fejlődése és jelenlegi állása. Emlékirat a társaság fennállásának huszonötéves évfordulója alkalmából 1883. márcz. 13-án. (Pesti könyvnyomda-részv.-társ. 4-r. 72 l. ára ?)

Társasága, Irók és művészek. Évi jelentés az 1882–83-ik évről. Szerk. Dolinay Gyula. (Wilckens és Waidl nyomdája. 8-r. 23 l. ára ?)

Társulat, A pestmegyei sárközi dunavédgát és csatornázási, két évi működése 1881. 1882. A társulat megbízásából kiadja Gajári Ödön. (Kalocsa. Malatin Antal nyomdája. 58 l. ára ?)

Távirda-igazgatás, A magyar királyi, által 1867—1882. években kiadott és még érvényben levő szabályrendeletek gyűjteménye. Összeállította és kiadja Mokry Ferencz. (Hornyánszky Viktor nyomdája. 4-r. XXVI, 620 kéthasábos l. ára ?)

Távolságmutató, Díjterület számú, a magyar kir. postahivatal számára. (Pesti könyvnyomda-részv.-társ. n. 8-r. XXVIII, 290 l. ára ?)

Teisserenc de Bort Ed. Gazdasági káté. A növénytermelés, állattenyésztés és üzletvitel legfontosabb szabályai kérdések és feleletekben. »Petit questionnaire agricole« cz. művének IV. kiadása nyomán összeállították Sporzon Pál, Ebner Sándor. II. kiadás. (Magyar-Óvár. Szerzők; 174 l. ára 1 frt.)

Telbisz Benedek. A rajecz-tepliczi hévforrásviz elemzése és néhány geologiai lelhely Trencsén környékén. (Különlenyomat az 1882. évi Trencsénmegyei természettudományi egylet évkönyvéből. Trencsén. Skarnitzl X. Ferencz nyomdája. 8-r. 20 l. ára ?)

Teleki Sándor gróf. Garibaldi alatt 1859-ben. (Révai testv. n. 8-r. VIII, 109 l. ára 1 frt. 80 kr.)

Teleki Sándor gróf. Garibaldi alatt 1859-ben. 2-ik (jutányos) kiad. (Révai testv k. 8-r. 109 l. ára 80 kr.)

Teleszky István. Az általános magánjogi törvénykönyv tervezete. Öröklési jog. Indokolás. I. füzet. (Egyetemi nyomda. 4-r. 116 l. ára ?)

Tell Wilhelm. Schauspiel von Friedrich Schiller. Kiadta és magyarázta Heinrich Gusztáv. (Jeles irók iskolai tára. XXI. Franklin-társulat. 8-r. 207 l. egy térképpel, ára 80 kr.)

Temesváry István, Ifj. Postakezelési szabályok kézikönyve. A postakiadói vizsgára készülők használatára. (Szamosujvár. Szerző. 208 l. ára ?)

Temme. A törvényszék drámái. Bűnügyi elbeszélések. Ford. Hang Ferencz. 1. és 2. füz. (Szeged. Burger Gusztáv s társa. k. 8-r. 1—96 l. képpel, egyes füzet ára 25 kr.)

Testamentom, Új, azaz a mi Urunk Jézus Krisztusnak új szövetsége. Magyar nyelvre ford. Károli Gáspár. (Brit bibliai társulat. 8-r. 509, 130 kéthasábos l. ára ?)

Télfy Iván. Középkori görög verses regények. (Értekezések a nyelv- és széptudományok köréből. XI. köt. 3. szám. Akadémia. n. 8-r. 44 l. ára 30 kr.)

Télfy Iván. Uj görög irodalmi termékek. (Értekezések a nyelv- és széptudományok köréből. XI. kötet. 2. szám. Akadémia. n. 8-r. 58 l. ára 40 kr.)

Térképe, A m. sz. korona országainak helyiségi, ország- és vasúti —. Az 1676: XXXIII. t.-cz. határozata szerint a legújabb megyei felosztás tekintetbe vételével. Uj olcsó kiadás. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. ára 1 frt.)

Thaly Kálmán. Az 1683-diki táborozás történetéhez. A kétszázados évforduló alkalmából hg. Eszterházy Pál nádor kiadatlan kéziratai nyomán. (Értekezések a történelmi tudományok köréből. XI. köt. 4. szám. Akadémia. 8-r. 45 l. ára 30 kr.)

Thanhoffer Lajos. Az összehasonlító élet- és szövettan alapvonalai. A földmiv.-, ipar- és keresk. miniszterium megbízásából. (Földmivelési miniszterium. 8-r. XVI, 668 l. 196 fametszettel, ára ?)

Theuriet André. Becsvágyból. (Michel Verneuil.) Regény. Ford. Szász Károly. (Athenaeum. 4-r. 311 l. ára 1 frt. 50 kr.)

Theisz Gyula. Rendszeres franczia nyelvtan a reáliskolák felsőbb osztályai számára és magánhasználatra a legújabb tanterv értelmében kivált Ayer franczia Simonyi magyar nyelvtana nyomán. (Franklin társulat. 8-r. XX, 389 l. ára 2 frt. 80 kr.)

Thewrewk Árpád. Simonyi nyelvtana. Kritikai tanulmány. (Szerző kiadása. n. 8-r. 32 l. ára kötve 30 kr.)

Thewrewk Árpád. Magyar nyelvészeti adalékok. (Szerző kiadása. n. 8-r. 29 l. ára 30 kr.)

Thiers, Royer, Collard és Guizot. Három beszéd a felsőházról. Keszler József fordításában kiadta Trefort Ágoston. (Egyetemi nyomda. 8-r. 71 l. ára ?)

Titkok. Alkotmányos. (Athenaeum. n. 8-r. VIII, 183 l. ára 1 frt. 50 kr.)

Titkok, Alkotmányos. II. kiadás. (Athenaeum. 8-r. 194 l. ára 1 frt. 50 kr.)

Toldy László. Magyarország míveltségi állapota az anjou-királyok korában. (Történelmi könyvtár. 74. füzet. Franklin-társ. 8-r. 111 l. ára 40 kr.)

Tompa Mihály. Virágregék. 6-dik kiad. (Franklin-társulat. k. 8-r. II, 294 l. ára 2 frt. 50 kr., bőrdíszkötésben 5 frt.)

Tompa Mihály. Olajág elmélkedések, fohászok és imák. Hölgyek számára olvasó- és imakönyvül. III kiad. (Franklin-társ. 8-r. 308 l. ára ?)

Torkos László. Magyar nyelvtan. Középiskolák számára. 6-ik jav. kiad. (Aigner Lajos. 8-r. 150 l. ára 90 kr.)

Torma Károly. Római cserépedény bélyegek és karczolatok. (I. közlemény.) (Lenyomat az Archaeologiai Értesítő új folyama II. kötetéből. Franklin-társ. 8-r. 207—230 l. ára ?)

Tóth József. A magyarországi tanítók árvaháza. (Egyetemi ny. 2-r. 2 l. ára ?)

Tóth Kálmán, Könyves. Az Úr parancsára! Beköszöntő egyházi beszéd. (Debreczen. Város nyomdája. 8-r. 12 l. ára ?)

Tóth Kálmán, Könyves. Az engedelmes feleség. (Kecskemét Tóth László. 8-r. 13 l. ára ?)

Tóth Mike. Magyarország ásványai. Különös tekintettel termőhelyeik megállapítására. (Kilián Frigyes bizom. n. 8-r. 565 l. ára 5 frt.)

Tóth Mike. A zárda. Felvilágosítások és buzdítások a zárda-élet érdekében. II. kiad. (Kalocsa Holmeyer Ferencz nyomdája. 8-r. 286 l. ára ?)

Tóth Mike. Főveszedelmünk. II. és III. kiadás. (Kalocsa. Malatin Antal nyomdája. 8-r. 94 l. ára ?)

Tóth Mike. A nagy áldozat. VI. kiadás. (Kalocsa. Holmeyer Ferencz nyomdája. 8-r. 96 l. ára ?)

Tóth Pál. Gyöngyvirágok. Imakönyv fiatal protestáns hölgyek számára. (Kókai Lajos. 16-r. 284 l. ára vászonköt. 2 frt.)

Tóth Pál. Magyar nemzeti irodalomtörténet. Tan- és olvasókönyvül iskolák és családok számára. Irta és szemelvényekkel ellátta —. (Miskolcz. Ferenczi B. IV, 442, IV l. ára 3 frt.)

Tóth Sándor. A jó erdélyiek. Elbeszélések és rajzok. A »Kemény Zsigmond társaság« kiadása. (Révai testv. k. 8-r. IV, 210 l. ára 1 frt. 20 kr.)

Toussaint-Langenscheidt. Levélszerinti oktatás a franczia nyelv tanulására. T.—L. tanmódja szerint az eredeti 30-dik kiadása után átdolg. sz. Nagy Sándor. I. II. levél. (Grimm Gusztáv. n. 8-r. 1—42 l. Előfizetési ár a teljes műre 10 frt. 20 levélre 5 frt. 50 kr. 10 levélre 3 frt., egy levél ára 30 kr.)

Tömösváry Ödön. Jelentés a kolumbácsi légyről. Különlenyomat a »Közgazdasági Értesítő« 1883. évi 43. számából. (Pesti könyvnyomda-részvény-társulat. 4-r. 28 l. ára ?)

Törvény (1883. XXXIII. törv.-cz.) a törvénykezési szünidőkről. Kiegészítve a rávonatkozó törvényekkel és rendeletekkel. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. 24 l. ára 20 kr.)

Törvényczikk, 1883. IX., a hadmentességi díjról szóló 1880. XXVII. t.-cz. módosításáról. — 1880. XXVII. t.-cz. a hadmentességi díjról. — Pénzügyminiszteri rendelet és utasítás az 1880. XXVII. t.-cz. végrehajtása tárgyában. (Ráth Mór. n 8-r. 5 és 27 l. ára 40 kr.)

Törvényczikk, 1883. évi V., az 1881. évi IV. t.-cz. hatályának a kávéfogyasztási adóra nézve megszüntetéséről és a czukor- és sörfogyasztás megadóztatására vonatkozó határozmányainak módosításáról és az annak végrehajtása iránt kiadott utasítás. (M. kir. államnyomda. 8-r. 72 l. ára 30 kr.)

Törvényczikk, A megyék háztartásáról szóló 1883: XV. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. 12 l. ára 12 kr.)

Törvényczikk, 1883: XXV, negyedik fejezete. A korcsmai hitelről. 6 nyelven, falragasz alakban. (Lampel Róbert. ára 25 kr.)

Törvényczikk, 1882. XXXIX., a véderőről szóló 1868. XL. t.-cz. módosításáról. Magyarázó jegyzetekkel ellátva. (Jegyzetszélű zsebkiadás.) (Tettey Nándor és társa. n. 8-r. 22 l. ára 40 kr.)

Törvényczikk, 1883. XLIV., a közadók kezeléséről. Kiegészítve a rávonatkozó törvényekkel és betürendes tárgymutatóval. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. 122 l. ára 60 kr.)

Törvényczikk, 1883 XXXIII., a törvénykezési szünidőről. Utalásokkal és magyarázattal. — Igazságügyminiszteri rendelet az 1882. XXXIII. t.-cz. végrehajtása tárgyában. (Ráth Mór. n. 8-r. 17 l. ára 25 kr.)

Törvényczikk, 1883. VI., a felebbviteli biróságok szabályozásáról és a felebbvitel korlátozásáról a királyi járásbiróságok hatásköréhez utalt büntető ügyekben. Kiegészítve a reávonatkozó rendeletekkel. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. 40 l. ára 20 kr.)

Törvényczikk, 1883. VI., a felebbviteli biróságok szabályozásáról és a felebbvitel korlátozásáról a k. járásbiróságokhoz utalt büntető ügyekben. A 247/883 sz. igazságü. életbeléptető rendelettel. (Jegyzetszélű kiadás.) (Tettey Nándor és társa. 16-r. 22 l. ára 20 kr.)

Törvényczikk, 1883. évi I., a köztisztviselők minősítéséről. Jegyzetekkel és magyarázattal. (Ráth Mór. n. 8-r. II, 19 l. ára 30 kr.)

Törvényczikk, 1883. évi I., a köztisztviselők minősítéséről a reá vonatkozó törvényekkel és rendeletekkel kiegészítve (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. 26 l. ára 20 kr.)

Törvényczikk, 1883. évi I., a köztisztviselők minősítéséről. Jegyzetekkel és magyarázatokkal. (Lampel Róbert. n. 8-r. 15 l. ára 20 kr.)

(**Törvényczikk,** 1883. XXX.) Törvény a középiskolákról és azok tanárainak képesítéséről. Kiegészítve a rávonatkozó törvényekkel. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. 38 l. ára 30 kr.)

Törvényczikk, 1883. XXX., a középiskolákról és azok tanárainak képesítéséről. Jegyzetekkel, magyarázatokkal és betürendes tárgymutatóval. (Lampel Róbert. 8-r. 52 l. ára?)

Törvényczikk, 1883. XXX., a középiskolákról és azok tanárainak képesítéséről. (Jegyzetszélű kiadás. 9. szám.) (Tettey-féle könyvkiadó-hivatal. k. 8-r. 45 l. ára 40 kr.)

Törvényczikk, 1883. XLIII., a pénzügyi igazgatási biróságról. Jegyzetekkel, utalásokkal és magyarázattal ellátta Moder Tibor. — 1883. XLIV. t.-cz. a közadók kezeléséről. Jegyetekkel, utalásokkal és magyarázattal Gruber Lajos. (Ráth Mór. n. 8-r. IV, 116 l. ára 80 kr.)

Törvényczikk, 1883. XLIII. A pénzügyi közigazgatási biróságról. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. k. 8-r. 28 l. ára 20 kr.)

Törvényczikk, 1883. XLIII, pénzügyi igazgatási biróságról. 1883. XLIV. törvényczikk a közadók kezeléséről. (Jegyzetes kiadás.) (Pfeifer Ferdinánd. 8-r. 186 l. ára?)

Törvényczikk, 1883. XXXI. A részletügyletről. — 1883. XXV. t.-cz. Az uzsoráról és káros hitelügyletekről. Utalásokkal és magyarázattal. Igazságügyminiszteri rendelet a korcsmai hitel nagyságának meghatározása iránt. (Ráth Mór. 16-r. 55 l. ára 30 kr.)

Törvényczikk, 1883. 25, az uzsoráról és káros hitelügyletekről. Betürendes tárgymutatóval és teljes indokolással. Jegyzetszélű zsebkiadás. (Tettey Nándor és társa. k. 8-r. 56 l ára 30 kr.)

Törvényczikk, 1883. XXV., az uzsoráról és káros hitelügyletekről. (Magyar törvények jegyzetes kiadása. Pfeifer Ferdinánd. 8-r. 18 l. ára 20 kr.)

Törvényczikk, 1883, XXIII., a fegyveradóról és a vadászat adóról. Utalásokkal és magyarázattal. (Ráth Mór. n. 8-r. II, 19 l. ára 20 kr.)

Törvényczikk, 1883. XXIII., a fegyveradóról és vadászati adóról. Utalásokkal és magyarázattal. (Ráth Mór. 16-r. 36 l. ára 20 kr.)

Törvényczikk, 1883. XX., a vadászatról. Utalásokkal és magyarázattal. (Ráth Mór. n. 8-r. II, 18 l. ára 20 kr.)

Törvényczikk, 1883. XX., a vadászatról. Utalásokkal és magyarázattal. (Ráth Mór. 16-r. 32 l. ára 20 kr.)

Törvényczikk, 1883. XX., a vadászatról. 1883. XXIII t.-cz. a fegyveradóról és a vadászati adóról. Utalásokkal és magyarázattal. (Ráth Mór. 16-r. 66 l. ára 40 kr.)

Törvényczikk, Az 1883. évi XX., a vadászatról kiegészítve a reávonatkozó törvényekkel. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. 18 l. ára 12 kr.)

Törvényczikk, 1883. évi XX., a vadászatról. (Jegyzetszélű kiad.) (Tettey-féle könyvkiadó-hivatal. 8-r. 30 l. ára 20 kr.)

Törvényczikk, 1883. évi XXIII., a fegyveradóról és a vadászati adóról. (Jegyzetszélű kiadás.) (Tettey-féle könyvkiadó-hivatal. 8-r. 32 l. ára 20 kr.)

Törvényczikk, 1883. XX., a vadászatról, és 1883. XXIII., a fegyveradóról. (Lampel Róbert. 16-r. 49 l. ára 30 kr.)

Törvényczikkek, Az 1882. évi országgyűlési. (Eggenberger-féle könyvkereskedés 8-r. 350 l. ára 2 frt.)

Törvényczikkek, 1883. évi országgyülési. Szakférfiak közreműködése mellett jegyzetekkel. utalásokkal és magyarázattal ellátva. I—III. füzet. I—XLIV. (Ráth Mór. n. 8-r. 1—354 l egy füzet ára 80 kr.)

Törvényczikkek, 1883. évi országgyülési. Szakférfiak közreműködése mellett jegyzetekkel, utalásokkal és magyarázattal ellátva. I—III. füz. I—XLIV. (Ráth Mór. 16-r. 1—755 l. egy füzet ára 80 kr.)

Törvényczikkek, 1883. évi országgyülési. Jegyzetes kiadás. I. füzet. (Pfeifer Ferdinánd 8-r. 570 l. ára 1 frt. 80 kr.)

Törvényczikkek, 1883. V. és 1881. IV. a czukor- és sörfogyasztás megadóztatásáról, valamint a kávé-adó megszüntetéséről. (Jegyzetszélű kiadás.) (Tettey Nándor és társa. n. 8-r. 11 és 16 l. ára 40 kr)

Törvényczikkek, Az 1868. XXXI., 1877. VIII. és 1883. XXV., az uzsoráról Kiegészítve a rávonatkozó törvényekkel és rendeletekkel. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. 18 l. ára 20 kr.)

Törvények és rendeletek, A reformátua egyházakat, lelkészeket és tanítókat érintő újabbkori (1867—1883) Kiadja a dunamelléki ref. egyházker. Összeállította Vécsey Tamás. (Kókai Lajos. n. 8-r IV, 202 l. ára 1 frt. 20 kr.)

Törvények, az 1883. évi XX., a vadászatról, kiegészítve a reávonatkozó törvényekkel. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. k. 8-r. 18 l. ára 12 kr.)

Törvények, Magyar, és rendeletek jegyzetszélű kiadása. 1883. V. és 1881. IV. törvényczikkek a czukor- és sörfogyasztás megadóztatásáról, valamint a kávéadó megszüntetéséről. (Tettey Nándor. 8-r. 11 l. ára 40 kr.)

Törvények, Magyar, jegyzetszélű kiadása. Az 1882. évi törvények gyüjteménye. Az 1880. LIII t.-cz. 5. §-a határozatai szerint gyakorlati magyarázásokkal kisérve. II. füzet. (Tettey Nándor és társa. 8-r. 267—338 l. ára?)

Törvények és szabályok, Pénzügyi. II. III. pótfüzet. 1883. VII., VIII., X. és XI. törvényczikkek jegyzetekkel és utalásokkal. 1875. országgyülési adótörvényczikkek és a m. k. pénzügyminiszterium utasításai és szabályrendeletei. (Ráth Mór. n. 8-r. 15, 78, 79, XVI és 34 l. ára 1 frt. 20 kr.)

Törvények és szabályok, IV. füzet. 1883. V. törvényczikk az 1881. IV. t.-czikk hatályának a kávefogyasztási adóra nézve megszüntetéséről, és a czukor- és sörfogyasztás megadóztatására vonatkozó határozmányainak módosításáról. 1881. IV. t.-czikk a czukor-, kávé- és sörfogyasztás megadóztatásáról. Jegyzetekkel, utalásokkal és magyarázattal. (Ráth Mór. n. 8-r. 11 és 32 l. ára 50 kr.)

Törvények, Az 1883-dik évi, gyűjteménye. Kiadja a m. kir. belügyminiszterium. I—IV. füz. (Pesti könyvnyomda-részv.-társ. 8-r. 417 l. ára 65, 55, 50, 20 kr.)

Törvények, Az országos, külön kiadása. A törvényhozási anyagból merített indokokkal, magyarázatokkal és jegyzetekkel. Szerk. Visontai Soma. I füzet. 1883. XXV. t.-czikk az uzsoráról és káros hitelügyletekről. Betűrendes tárgymutatóval. (Lampel Róbert. 8 r. IV, 56 l. ára 40 kr.)

Törvények, Az 1882-ik évi, gyűjteménye. Jegyzetekkel és magyarázatokkal. (Lampel Róbert. 8-r. 297 l. ára ?)

Törvények, Az 1883-dik évi, gyűjteménye. Jegyzetekkel és magyarázatokkal. I. II. füzet. (Lampel Róbert. n. 8-r. 72, 1—297, II, l. ára 40 kr. és 1 frt. 20 kr.)

Törvények, 1882. évi, gyűjteménye. Jegyzetekkel és magyarázatokkal. I—II. füz. XXVIII. t.-czikktől végig. (Lampel Róbert. 16-r. 1 599 és V l. egy füzet ára 60 kr.)

Törvénykönyv, Az általános magyar magánjogi, tervezetének megvitatása czéljából a kir. igazságügyministeriumban tartott értekezletek jegyzőkönyvei. Általános rész. (Pfeifer Ferdinánd. 4-r. IV, 150 l. ára 1 frt 20 kr.)

Törvénytár, Az 1883-dik évi országos. (Corpus juris) Kiadja m. kir. belügyministerium. (Pesti könyvnyomda-részv.-társ. 4-r. 257 l. ára 3 frt. 4 kr.)

Törzskönyv, Borászati. Magyarország nagyobb bortermelői eladásra bepinczezett borainak kimutatása. A földmiveles-, ipar- és kereskedelmi m. kir. miniszter megbízásából 1883-dik évre összeállította : az országos borászati kormánybiztos. (Államnyomda. n. 8-r. XVIII, 230 l. ára ?)

Trájtler Károly. A Rill-jubileum és a magyar paedagogiai Szemle házának botránya. Válaszul a Rill-ünnepélyt rendező bizottság IV-ik értesítőjére. (Rudnyánszky A. nyomdája. 8-r. 24 l. ára ?)

Trefort Ágoston. B. Eötvös József »A XIX. század uralkodó eszméinek befolyása az álladalomra« czímű munkájáról. (Értekezések a társadalmi tudományok köréből. VII. köt. 5. szám Akadémia. 8-r 11 l. ára 10 kr.)

Turgenyeff Iván. Költemények prózában. Ford. Latkóczy Mihály. (Aigner Lajos. 16-r. 192 l. ára 1 frt. 20 kr.)

Turgenjeff Iván. A halál után. Elbeszélés. Ford. Adorján Sándor. (Révai testv. k. 8-r. 102 l. ára 60 kr.)

Turgenyev Sz Iván. Költemények prózában. Oroszból fordította Csopey László. (Olcsó könyvtár. 172. sz. Franklin-társ. 8-r. 84 l. ára 30 kr.)

Twain Mark. Koldus és királyfi. Elbeszélés minden korbeli fiatalok számára. 88 fametszettel. Ford. Fái I. Béla. (Révai testv. 8-r. 335 l. ára 2 frt. 40 kr.)

Ugodi János. Shakespeare Vilmos Hugó Viktor után. (Pápa. Nobel Ármin nyomdája. 8-r. 271 kéthasábos l. ára ?)

Ujfalvy-Bourdon Mária. Ujfalvy utazása Páristól Samarkandig. A Ferganah, Kuldasa és nyugoti Sziberia. Egy párisi nő úti élményei. 1—12. füz. (Révai testv. n. 8-r. 1—384 l. egy füz. ára 30 kr.)

Utasítás a honvéd egyévi önkéntesekkel követendő eljárásra nézve (Grill K. udv. könyvk. 8-r. 40 l. ára 14 kr.)

Utasítás az 1877. évi XX-ik t.-cz. 71. §-a értelmében a gyámok és gondnokok számára. (Deés Demeter és Kiss nyomdája. 8-r. 19 l. ára ?)

Utasítás a fertőtlenítés foganatosítására. II. kiad. (Légrády testv. 8-r. 29 l. ára ?)

Utasítás az egészség ápolására nézve. Az altiszti és legénységi iskolák használatára. II. hivatalos kiad. (Légrády testv. 8-r. 69 l. ára ?)

Utasítás, Ideiglenes, a m. kir. honvédség fegyvertisztei és puskaművesei számára, 1867—77. évi mintáju gyalogpuskára nézve. (Légrády testv. 8-r. 159 l. 10 kőmetsz. táblával, ára ?)

Utazás a Keleten. Irta Ő császári és királyi fensége Rudolf trónörökös Ford. Brankovics György. I. II. köt. (Wodianer F. 8-r. 214, 244 l. ára ?)

Útmutatás a magán-nevelésből a cs. és kir. katonai nevelő- és képző-intézetekbe, valamint a hadapród-iskolákba való felvételekre. III. kiadás. A kibocsátott német szövegű rendeletek után összeállította Némethy Kálmán. (Légrády testv. 8-r. VIII, 123 l. ára ?)

Útmutató. A magyar és közös közlekedési vállalatok hivatalos menetrendkönyve. Magyarország, Középeurópa és a magyarországi körutak térképeivel. Kiadja a »Vasuti és Közlekedési Közlöny« szerkesztősége. II. évfolyam. I—VIII. füzet. Január—deczember. (Kilián Frigyes 8-r. XIX, 252; XX, 254; XXIV, 254; XXIV, 253; XXVI, 260; XXVI, 260; XXII, 259; XXII, 259; minden füzethez 3 térkép, egy füzet ára 50 kr.)

Útmutató Szeged város belterületén, alapos tájékoztató idegenek számára, a király-látogatás programmjával, és a város kőnyomatú térképével. (Szeged. Burger Gusztáv és társa. 16-r. 68 l. és 1 térkép, ára 30 kr.)

Útmutató, Kiállítási, az 1885. évi bpesti orsz. ált. kiállítás bizottsági tagjainak, a kiállítóknak s a kiállítás iránt érdeklődőknek. Hiv. adatok alapján szerk. Balogh Vilmos és Toldy Ferencz. (Grill K. udvari könyvk. bizom. 16-r. IX, 311 l. ára 60 kr.)

Uzsora-törvények. 1883. XXV. t.-czikk az uzsoráról és a káros hitelügyletekről. Utalásokkal és magyarázattal. – 1868 XXXI. t.-cz. az uzsora-törvények eltörléséről. — 1877. VIII. t.-cz. az uzsora korlátozásáról. (Ráth Mór. n. 8-r. 15 és 7 l. ára 40 kr.)

Vaisz Ignácz. Masolino olasz képiró művei. Adalékok a magyar műtörténethez. (Értekezések a történelmi tudományok köréből. XI. köt. 1. sz. Akadémia. 8-r. 20 l. ára 10 kr.)

Vajdafy Ernő. Számtan polg. iskolák számára. III. kiadás. A II. oszt. számára. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. 57 l. ára 40 kr.)

Vajdafy Ernő. Számtan polgári iskolák számára. Az első osztály számára. III. kiadás. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. 102 l. ára 50 kr.)

Varga Bálint. A franczia nyelv és nemzet megalakulása. (Franklin-társ. 8-r. 90 l. ára ?)

Varga János. A Véletlen. Vigjáték. (A nemz. szinház könyvtára. 62. füz. Pfeifer Ferdinánd. 8-r. 22 l. ára 40 kr.)

Varga Ottó Politikai földrajz. A gymnasiumok VII. oszt. számára és magánhasználatra. (Eggenberger-féle könyvkeresk. 8-r. VIII, 166 l. ára 1 frt.)

Varga Ottó. Vezérfonal a világtörténelemhez. (Franklin-társulat. 8-r. 231 l. ára 1 frt.)

Vargha Gyula. Császár Márton. Elbeszélések. (Jó könyvek. 21. szám. Révai testv. k. 8-r. 30 l. ára 6 kr.)

Vargyas Endre falusi népiskolai tankönyvei I. Földrajz. A miniszteri s püspöki kar által kiadott tanterv szerint a falusi népiskolák számára. (Győr. Kleñts Ferencz. 46 l. 20 kr.)

Varjassy Árpád. Közoktatásügyünk realismusa. Különös tekintettel a szakoktatás helyes szervezésére, és a budapesti közép ipartanoda helytelen szervezetére. (Lampel Róbert bizom. 8-r. 63 l. ára 60 kr.)

Vass Mátyás. Népiskolai olvasókönyv. A fiuiskolák II. oszt. számára. (Szeged. Traub B. és társa. 8-r. VI, 169 l ára 28 kr.)

Vass Mátyás. Népiskolai olvasókönyv. A leányisk. II. oszt. számára. 2. kiadás. (Szeged. Traub B. és társa. 8-r. 135 l. pköt. 30 kr)

Vass Mátyás. Népiskolai olvasókönyv. A leányiskolák IV. oszt. számára. A szövegben 4 képpel s nyelvtani anyaggal egybekapcsolva. (Szeged. Traub B. és társa. 8-r. V, 287, VI l. ára kötve 50 kr.)

Vasut, Cs. kir. szab. kassa-oderbergi. II. rész. Díjszabások gyors- és teherárúk szállítására. (Érvényesek 1883. évi május hó 1-től. (Pesti könyvnyomda-részv.-társ. 8-r. 106 l. egy vasuti térképpel, ára 75 kr.)

Vaspálya-társaság, Csász. kir. szab., 1883. évi május hó 10-én Bécsben tartott harminczkettedik rendes közgyülés. Üzletjelentés és határozatok. (Pesti könyvnyomda-részv.-társ. 4-r. 74 l. ára?)

Vasut-társaság, A szamosvölgyi, 1883. évi junius 10-én Deésen tartott V. rendes közgyülése. (Deés. Demeter és Kiss nyomdája. 4-r. 40 l. ára ?)

Vaszary Kolos. Világtörténelem a középtanodák felsőbb osztályai számára. III. kötet. Uj-kor. 3-dik kiadás. 40 művelődéstörténelmi ábrával. (Lampel Róbert. n. 8-r. 292, 74 l. ára 1 frt. 50 kr.)

Vaszary Kolos. Adatok az 1825-diki országgyülés történetéhez. (Ifj. Nagel Ottó bizom. n. 8-r. IV, 272 l. ára 1 frt.)

Válasz a »Katholikusok ébredjetek« czímű röpiratra. Irta egy orsz. képviselő. (Szűts és társa. n. 8-r. 19 l. ára 32 kr.)

Válasz Kossuth Lajos legutóbbi levelére a zsidó kérdésben: »Szégyen és gyalázat, hogy Magyarországon zsidókérdés is lehet.« (Kocsi Sándor nyomdája. 8-r. 16 l ára?)

Váli Béla. Vas Gereben, Radákovits József élete és munkái. (Grimm Gusztáv. n. 8-r. 79 l. ára 50 kr.)

Váltótörvény, A. (1876. évi XXVII. törvényczikk) és váltóeljárás 1881. nov. 1-én. 2851. sz. a. kibocsátott igazs. min rendelet. A budapesti kir. itélő tábla elvi jelentőségű határozataival ellátta dr. Jancsó György. (Jegyzetszélű zsebkiadás.) (Tettey Nándor és társa. k. 8-r. 67 és 40 l. ára 60 kr.)

Vámbéry Ármin. A csuvasokról. (Értekezések a nyelv- és széptudományok köréből. XI. köt. 5. sz. Akadémia. 8-r. 50 l. ára 30 kr.)

Vámbéry Ármin utazásai Ázsiában. Az ifjuság számára átdolgozta Radó Vilmos. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. IV, 193 l. 10 képpel, ára?)

Váradi Antal. Az orsz. szinészeti tanoda könyvtárának betürendes jegyzéke szerzők szerint. Az igazgatóság megbízásából a tanodai növendékek használatára összeállította —. (Franklin-társulat. 8-r. 23 l. ára ?)

Váradi Antal. Szinművek. Az orsz. szinészeti tanoda I. és II. éves növendékeinek használatára. (Franklin-társ. 8-r. 177 l. ára 80 kr.)

Váradi Antal. Szavalókönyv. Az orsz. szinészeti tanoda I. és II. éves növendékeinek használatára. Az igazgatóság megbízásából szerkesztette —. (Franklin-társ. 8-r. 160 l. ára 60 kr.)

Váradi Antal. Kisértet vagy nem jó a hirtelen harag. (Jó könyvek. 17. sz. Révai testvérek. k. 8-r. 23 l. ára 5 kr)

Városy Mihály. Családi költemények. (Arad. Réthy Lipót és fia nyomdája. 8-r. 160 l. ára 1 frt.)

Városy Mihály. Női szavalatok. (N.-Kanizsa. Wajdits József. 16-r. 374, VII l. l. ára kötve 80 kr.)

Városy Mihály. Árpád apánk. Édes hazánk alapítója. (Wajdits József népkönyvtára. I. füzet. N.-Kanizsa. Wajdits József. 8-r. 48 l. ára 15 kr.)

Városy Mihály. Attila. Az Isten ostora. (Wajdits József népkönyvtára. 2. füzet. N.-Kanizsa. Wajdits József. 8-r 48 l. ára 15 kr.)

Városy Mihály. A kuruczok királya. (Dózsa György.) (Wajdits József népkönyvtára. 3. füzet N.-Kanizsa, Wajdits József. 8-r. 45 l. ára 15 kr.)

Városy Mihály. Szent István király. (Wajdits József népkönyvtára. 4. füzet. 8-r. 45 l. ára 15 kr.)

Városy Mihály. A legujabb vőfény-könyv. (Wajdits József népies füzetei. 1 sz. N.-Kanizsa. Wajdits József. k. 8-r. 40 l. ára 12 kr.)

Városy Mihály. A legújabb szerencsekönyv. (Wajdits József népies füzetei. 2. sz. N.-Kanizsa. Wajdits József. k. 8-r. 40 l. ára 12 kr.)

Városy Mihály. Genovéva. Történeti beszély a regi korból. (Wajdits József népies füzete. 3. sz. N.-Kanizsa. Wajdits József. k. 8-r. 34 l. ára 12 kr.)

Városy Mihály. Sybilla. (Jövendőmondó.) (Wajdits József népies füzetei. 4. sz. N.-Kanizsa. Wajdits József. k. 8-r. 41 l. ára 12 kr.)

Veress Ignácz. Latin-magyar és magyar-latin kézi szótár. Középtanodák számára. (Lampel Róbert. n. 8-r. V, 299 és IV, 284 l. ára vköt. 4 frt.)

Verédy Károly Paedagogiai encyclopaedia különös tekintettel a népoktatás állapotára. A neveléstudomány szótára. Segédkönyv tanítók, nevelők, szülők és isk. elöljárók számára. 1. füzet. (Athenaeum. 8-r. 1—48 l. egyes füzet ára 30 kr.)

Vermes Imre. Virág Benedek. (Magyar Helikon. 9-dik füzet. Pozsony. Stampfel Károly. 8-r. 193—216 l. ára 20 kr.)

Vermes Imre. Zerinvári Zrinyi Miklós. (Magyar Helikon. 15. füzet. Pozsony. Stampfel Károly. n. 8-r. 10?—132 l. ára 20 kr.)

Verne Gyula. Keraban a vasfejű. Regény. Fordították György Aladár és Illésy Piroska. (Franklin-társulat. 8-r. 388 l. ára 2 frt.)

Verne Gyula. A Robinsonok iskolája. Regény. Ford. Visi Imre. (Franklin-társ. 8-r. IV, 252 l. fametszetekkel, ára 1 frt. 60 kr.)

Verőczi Sándor. Legújabb levelező-könyv a magyar nép számára. II. kiadás. (Közhasznú családi könyvtár. 1. szám. Franklin-társ. 8-r. 160 l. ára 40 kr.)

Veszélye, Az orosz invázió. (Athenaeum. 8-r. VII, 191 l. ára 1 frt. 50 kr.)

Vezérfonal a népiskolai izraelita ifjuság vallásoktatására. (Győr. Gross Gusztáv. 34 l. ára ?)

Vidor Pál. A Vörös sapka. Ered népszinmű 3 felv. Zenéjét szerzé Erkel Elek. (Népszinház műsora. 8. szám. Ifj. Nagel Ottó. 8-r. 72 l. ára 50 kr.)

Vigjátékok, Szerb és román. Szturu Szilárd, Pacatián Tivadar és Makszics Sebők közreműködésével kiadja Löwy Miklós. (Temesvár. Magyar testv. nyomdája. 8-r. 109 l. ára ?)

Világirodalom, A, története képekkel és irodalmi szemelvényekkel Scherr János, Taine, Nisard és mások után átdolgozva 13. 14. füz. (Tettey Nándor és társa. 8-r. 385—448 l. egyes füzet ára 30 kr.)

Villám Arnold. A harmadik sereg, és Budapest katonai fontossága. (Grill Károly. 8-r. II, 83 l. ára 1 frt.)

Virág József és **Walter Károly**. Számtani gyakorlókönyv a népiskolák II—IV. oszt. számára. A legújabb miniszteri tanterv szerint. 3 rész. (Nagel Ottó. k. 8-r. 32, 30 és 40 l. ára 15, 20 és 20 kr.)

Virányi Ignácz. Módszeres német nyelvtan középiskolák számára. (Kecskemét. Gallia F. könyvk. 8-r. 142, II l. ára 80 kr.)

Virgil. Éneisz. Hősköltemény 12 énekben. Latinból ford. és előszóval, jegyzetek s magyarázatokkal ellátta Márki József. (Kókai Lajos. 8-r. VIII, 462 l. ára 2 frt.)

Visontay János. Egyetemes földirat. Az újabb adatok nyomán átdolgozva és a legújabb gymn. tantervhez alkalmazva. A terményrajzi részt szerkeszté dr. Borbás Vincze. I. rész. Európa, Ázsia. 14-ik kiadása. A gymn. II. oszt. számára. (Lampel Róbert. 8-r. 195 l. ára 80 kr.)

Visontay János. Egyetemes földirat. II. rész: Afrika, Amerika, Ausztrália, Polynézia. A felfedezések és gyarmatosítások rövid történelmével és a mathematikai s természettani földrajz vázlatával. A gymn. III. oszt. számára. 10 ik kiadás. (Lampel Róbert. 8-r. 171 l. ára 80 kr.)

Visontay János. A magyar állam és a földközi tenger környékének földirata. A gymn. I. oszt. az új tantervezet szerint. A természetrajzi részt szerkeszté dr. Borbás Vincze. 15-dik kiadás. (Lampel Róbert. 8-r. 158 l. és 1 térkép, ára 90 kr.)

Vizsla, Az angol, és fajbeli tiszta tenyésztése. (Országos magyar vadászati védegyesület. 8-r. 227 l. négy képpel és két leszármazási táblával, ára ?)

Vőfél-könyv, Legújabb és legteljesebb. Biztos vezérfonal a vőfeli teendők minden részeben, alkalomszerű felköszöntőkkel, karácsonyi és husvéti üdvözletekkel és kétszázat meghaladó táncz-szóval. Irta egy nyugalomba lépett vőfel. (Bartalits Imre. 8-r. 94 l. ára ?)

Vutkovich Sándor. Báró Jósika Miklós. (Magyar Helikon. 17. füzet. Pozsony. Stampfel Károly. 8-r. 157—180 l. ára 20 kr.)

Vutkovich Sándor. Petőfi Sándor. (Magyar Helikon. 5—8. füzet. Pozsony. Stampfel Károly. 8-r. 97—192 l. egy füzet ára 20 kr.)

Vutkovich Sándor. Töredekek Petőfi Sándor életéből. (Magyar Helikon, 5—8. füzet. Pozsony. Stampfel Karoly. n. 8-r. VII, 96 l. ára 80 kr.)

Wagner Richard. A nürnbergi mesterdalnokok. Dalmű 3 felv. Ford. Dr. Váradi Antal. (Nemzeti szinház könyvtára. 148. füzet. Pfeifer Ferdinánd. 8 r. 96 l. ára 50 kr.)

Wajdits József népkönyvtára. (l. Városy Mihály.)

Wajdits József népies füzetei. 1—4. sz. (L. Varosy Mihály.)

Walther Béla. Nehány tétel a tetraederről. (Hornyánszky Viktor nyomdája. 8-r. 20 l. ára ?)

Walters W. Frank. A biblia. Herford Brooke. Közönséges, józan nézet a bibliáról. (Unitárius kis könyvtár. IV. füzet. Bagó Márton és fia nyomdája. 8-r. 15 l. ára 5 kr.)

Wein János. Budapest főváros nyilvános vizművei. 26 fényképnyomatu táblával es tiz szövegbe nyomott rajzzal. Budapest főváros tulajdona. (Grill Károly. 2-r. 50 l. szöveg, ára tokban 6 frt.)

Weisz Gábor és **Löffler Jónás.** Imák izraelita nők számára. (Czegléd. Ifj. Berger Lipót. 8-r. 88 l ára 80 kr.)

Wenzel Gusztáv. A Fuggerek jelentősége Magyarország történetében. Eredeti oklevelek alapján. (Akadémia. 8-r. 212 l. ára 1 frt 20 kr.)

Wertheimer Ede. Francziaország magatartása II. József császárnak II. Frigyes porosz királylyal történt találkozásaival szemben. Kiadatlan források alapján (Értekezések a történelmi tudományok köréből. X. köt. 10. szám. Akadémia· 8-r. 34 l. ára 20 kr.)

Wiener Márkus. Aristoteles aretologiája és ontologiája. (Lampel Róbert bizom. n. 8-r. 24 l. ára 40 kr.)

Wiesner Ferencz. A magyar váltójog kérdések- és feleletekben. A kereskedelmi s polgári iskolák számára. Das ungarische Wechselrecht stb. III. Auflage. (Temesvár Polatsek-féle könyvkereskedés. 8-r. 58 l. ára ?)

Willkie Collins. Két lélek utja. Regény. Ford. Benedek Elek. I—II. köt. (Révay testvérek. 8-r. 147, 167 l. a két kötet ára 2 frt.)

Wissinger Károly. Jegec-hálózatok jegec-alakok készitéséhez. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. 11 l. 56 ábrával, ára 80 kr.)

Wohl Janka és **Stephanie** Beszélyek és tárczák. Uj, olcsó kiadás. (Athenaeum. 8-r. 309 l. ára 1 frt.)

Wohl Stephanie. Egy szerelem életrajza. Regény. (Révai testvérek. k. 8-r. 316 l. ára 2 frt.)

Wolafka Nándor. A hazafiság erénye a kath. egyházban kiváló tekintettel Aqu. Sz. Tamásra. Különlenyomat a »Kath. Theol. Folyóirat« 1883. évi folyamából. (Egyetemi nyomda. 8-r. 61 l. ára ?)

Wright János. Van-e az unitáriusoknak evangeliuma? (Unitárius kis könyvtár. VII Bagó Márton nyomdája. 8-r. 15 l. ára 5 kr)

Zachar Gyula. A társadalmi önsegély. Dicsérőleg kitüntetett pályamű. Az önsegély elmélete. Az iparos-hitelügy szervezése. (Révai testvérek bizom. n. 8-r. 47 és 35 l. ára 80 kr.)

Zalár József. Visszapillantás az egri kaszinó ötvenéves multjára. (Eger. Érseklyceumi nyomda 8-r. 46 l. ára ?)

Zák R. József. Földrajz az elemi népiskolák számára. Magyarország és társországai, az osztrák császárság leirása. Európa, a többi földrészek és az egész föld rövid áttekintése. (Népiskolai könyvek gyűjteménye. Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. 48 l. 3 térképpel, ára 12 kr.)

Zák R. József. Földrajz a fővárosi elemi népiskolák IV-dik oszt. számára. III. kiadás. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. 103 l. képekkel és térképekkel, ára kötve 44 kr.)

Zámory Kálmán. Komárommegye Nemes-vecsei kerület képviselőjének interpellátiója a Csallóközt elöntött árvizek tárgyában 1883. január 17-én. (Athenaeum. 8-r. 13 l. ára ?)

Záray Ödön. Magyar nyelvtan. Népiskolai használatra. 14-dik kiadás. (Aigner Lajos. 8-r. 63 l. ára kötve 30 kr.)

Zárszámadása, A magyar korona országainak állami, az 1882. évre. 1—11. füz. (M. kir. államny. 4-r. 191, 157, 119, 23, 223, 80, 61, 44, 21, 21, 88 l. ára ?)

Zelenka Pál. A miskolczi ev. egyház évkönyve az 1883-ik évre. (Miskolcz. n. 4-r. 30 kéthasábos l. ára ?)

Zelliger József. Kis általános földleirás különös tekintettel a magyar királyságra. Képekkel. (Magyar népiskolai kézikönyvek. Nagyszombat. Winter Zsigmond. 8-r. 40 l. ára ?)

Zichy Géza. Alár. Költői beszély hét énekben. (Révai testv. k. 8-r. IV, 91 l. ára hollandi papiron 1 frt. 20 kr.)

Zichy Jenő. A munkás-kérdésről. (Révai testv. 8-r. 39 l. ára 20 kr.)

Zlinszky Imre. A magyar magánjog mai érvényében, különös tekintettel a gyakorlat igényeire. II. kiad. Tekintettel törvényhozásunk újabb alkotásaira kiegészítette Dárday Sándor. (Franklin-társ. 8-. XVI, 752 l. ára 6 frt.)

Zola Emil. Mouret abbé vétke. Regény. Francziából ford. Tarnay Pál. Uj olcsó kiadás. (Grimm Gusztáv. k. 8-r. 189, 184, 200 l. ára 1 frt.)

Zola Emil. Hölgyek öröme. Regény. Ford. Tarnay Pál. I. II. köt. (Athenaeum. 8-r. 322 l. a két kötet ára 3 frt.)

Zola Emil. A szeretet rabja. (Une page d'amour.) Regény. Ford. Csukássiné Zneskál Aranka. I. és II. köt. (Révai testv. 8-r. 210, 216 l. a két kötet ára 2 frt. 50 kr.)

Zólyomi Lajos. Vörösmarty Mihály életrajza. (Magyar Helikon. 2. füz. Pozsony. n. 8-r. IV. 25—48 l. ára 20 kr.)

Zsebkönyv, Temetési, kath. kántorok használatára. Szerkesztette s kiadja Barabás István. 1883. (Rózsa K. és neje nyomdája. 8-r. VIII, 184 l. ára ?)

Zsebkönyv, a m. kir. honvéd huszárezredek altisztképző iskolái számára. Hivatalos kiadás. I. II. füzet. (Légrády testv. 8-r. 222, 258 l. ára ?)

Zsebkönyvtár, Mulattató. 16—22. füzet. Esztergom. Buzárovits Gusztáv. (L. Gerstäcker Frigyes, Spinoza, Gvadányi József gróf, Szokoly Victor, Hevesi József.)

Zsilinszky Imre. A magyar magánjog mai érvényében, különös tekintettel a gyakorlat igényeire. 2-dik kiadás Tekintettel törvényhozásunk újabb alkotásaira, kiegészítette dr. Dárday Sándor. (Franklin-társ. n. 8-r. XVI, 752 l. ára 6 frt.)

Zsilinszky Mihály. Az 1681-iki soproni országgyülés történetéhez. (Értekezések a történelmi tudományok köréből. XI. kötet. 2. szám. Akadémia. n. 8-r. 85 l. ára 50 kr.)

Hazai nem-magyar irodalom.

Adámič Franz. Umrechnungs-Tabellen von österreichischer Währung auf Francs Wechsel-Course 43—55. (Szerző. 8-r. 51 l. ára ?)

Altenburger G. und B. Rumbold. Wappenbuch des Königreichs Ungarn und seiner Nebenländer. Lief. 6. (Grimm G. 4-r. 45—52 l. 10 képpel, ára 2 frt.)

Amlacher Albert. Damasus Dürr. Ein evang. Pfarrer aus dem Jahrhundert der Reformation. Aus seinen Predigten und handschriftl. Aufzeichnungen geschil-

dert. Eine Festgabe des Unterwälder Kapitels in Siebenbürgen zur Feier des vierhundertjährigen Geburtstages Dr. Martin Luthers. (Nagyszeben. Drotleff József nyomdája. 76 l. ára?

Arany Johann. Toldi's Liebe. Poetische Erzählung in zwölf Gesängen. Im Versmass des Originals von Moriz Kolbenheyer. (Franklin-társulat. 8-r. VII, 384 l. ára?)

Archiv des Vereines für siebenbürgische Landeskunde. Neue Folge. XVII. Band. II. III. Heft. XVIII. Bd. I. Heft. Herausg. vom Vereinsausschuss. (Nagyszeben. Closius-féle nyomda. 8-r. 235—736, 244 l. ára?)

Auszug aus der Stilistik für höhere Töchterschulen. (Temesvár. Csanád-egyházm. nyomda. 8-r. 42 l. ára?)

Bauer L. M. Deutsche Elementar Gramatik. Nach dem gegenwärtigen Standpunkte der Sprachwissenschaft. Ein Hilfsbuch zum deutschen Sprachunterricht in den Haupt- und Mittelschulen. 31. verb. und stark vermehrte Aufl. (Lauffer Vilmos. k. 8-r. 141 l. ára kötve 34 kr.)

Beamten-Almanach für Ungarn und Siebenbürgen 1883. (Beszterczе. Szerző. 8-r. 118 l. ára?)

Beschreibung der Curorte und Heilquellen des königl. ung. Aerars. (Magy. kir. államnyomda. 8-r. 47 l. ára?)

Bilbul, Das, von Tisza-Eszlár wahrheitsgetreu geschildert. Erscheint in 20 Lieferungen. Preis einzelner Hefte 15 kr. I—III. Lfg. (Márkus Samu nyomdája. 8-r. 1—64 l. ára?)

Bošković Stanoje. Theoretisch-praktisches Lehrbuch der serbischen Sprache. IV. Aufl. Durchgesehen und verbessert von Johann Bošković. (Lauffer Vilmos. 8-r. XII, 263 l. ára 1 frt 40 kr.)

Bruck J. Kurorte und Heilquellen Ungarns. Im Auftrage des k. ung. Ministeriums für Ackerbau, Industrie und Handel. (Pesti könyvnyomda-részv.-társ. 8-r. 79 l. egy térképpel, ára?)

Brüll Leopold. Zur Verbesserung der Sage der arbeitenden Classen. (Kilián Frigyes. n. 8-r. 62 l. ára 60 kr.)

Buziás, Der Kurort, in Ungarn Temeser Komitat königliche Religions-Fonds-Herrschaft Nagy-Köveres. (Egyetemi nyomda. 8-r. 22 l. ára?)

Chyzer Cornel. Die Ludwigs-Quelle von Czigelka ein jodhältiger alcalisch-muriatischer Säuerling nach der neuesten, von Dr. Gustav Rik im Jahre 1881 vollzogenen chem. Analyse beschrieben. (Lampel R. 8-r. 16 l. ára?)

Daichendt Gottfried. Leitfaden für die Verfassungslehre von Ungarn in kurzer übersichtlicher Darstellung zum Gebrauch an den ung. Gewerbe-Schulen zusammengestellt. (Besztercze. Haupt-féle könyvkeresk. 8-r. 28 l. ára 30 kr.)

Dénes Franz. Gründung, Entwicklung u. Thätigkeit des ungarischen Karpathen-Vereines. Festschrift zur Gedenkfeier des zehnjährigen Bestandes des ung. Karpathen-Vereines. (Lőcse. Egylet. 8-r. 66 l. ára?)

Dienstes-Vorschriften für die Militärabtheilungen der königl. ung. Pferdezuchts-Anstalten. I. II. Theil. (Rudnyánszky A. nyomdája. 8-r. 18, 132 l. ára?)

Dölle Edmund und **Krause Johann** nach **Ignatz Bárány.** Drittes Lesebuch für die dritte Klasse der kath. Volksschulen. VI. Auflage. (Athenaeum. 8-r. 246 l. ára?)

Ellenberger Heinrich. Geschichtliches Handbuch. Chronologische Reihenfolge der heiligen jüdischen Tradition von Moses 1540 v. Ch. G. bis zum Schluss des Talmuds 500 n. Ch. G., nebst Anhang über die spätere Entwickelung derselben. (Pesti könyvnyomda-részv.-társ. 8-r. 61 l. ára ?)

Faludi (Fuchs) Johann. Aufgaben-Sammlung für den Rechnungs-Unterricht. Nach den ministeriellen Lehrplane für die V. und VI. Klasse der Volksschulen. (Lauffer Vilmos. 8-r. 83, 86 l. ára 20, 24 kr.)

Falvay Anton, Lattenberger August, Péterfy Alexander und **Scholtz Ludwig.** Deutsches Lesebuch für die II. Klasse der Volksschulen. (Kókai Lajos. 8-r. VIII, 200 l. ára kötve 50 kr.)

Feier, Die, des vierhundertsten Geburtstages Dr. Martin Luther's in der evangelischen Gemeinde zu Pressburg. (Pozsony. Wigand F. C. nyomdája. 8-r. 32 l. ára ?)

Finály Heinrich. Der altrömische Kalender. Eine Studie. (Különlenyomat az az »Ungarische Revue«-ből. Kilián Frigyes. n. 8-r. 48 l. ára 75 kr.)

Fogarascher C. Index zur Deutschen Ausgabe der ungarischen Gesetzsammlung vom I. G.-A.: 1867 bis XLIV. G.-A.: 1883. (Brassó. Zeidner H. 8-r. 81 l. ára 30 kr.)

Fraknói Wilhelm. Ungarn und die Liga von Cambray 1509—1511. Nach unbenützten Quellen. Deutsche Ausgabe. (Kilián Fr. 8-r. 96 l. ára 1 frt. 50 kr.)

Fuchs Johann nach **I. Bárány.** ABC und Lesebuch für die kath. Volksschulen. XI. Ausgabe. (Szent-István-társulat. 8-r. 68 l. ára kötve 10 kr.)

Fülek Heinrich. Das Königreich Serbien georagraphisch-militärisch dargestellt. (Pozsony. Heckenast Gusztáv utóda. n. 8-r. 143 l. egy térk., ára 1 frt 50 kr.)

Führer Ignatz. Praktische Lehr-Methode der ungarischen Sprache für Volks- und Bürgerschulen, sowie zum Selbstunterricht. II. Auflage. (Lauffer Vilmos. 8-r. 127 l. ára 36 kr.)

Gebet, Das, des Herrn in sieben Umschreibungen für jeden Tag der Woche. (Pozsony. Angermayer Karoly nyomdája. 8-r. 71 l. ára ?)

Gesetzartikel IX. v. J. 1883 betreffend die Abänderung des G.-A. XXVII. v. J. 1880 über die Militärbefreiungs-Taxe. Gesetz-Artikel XXVII. v. J. 1880 über die Militärbefreiungs-Taxe. (Ráth Mór. n. 8-r. 5 és 15 l. ára 40 kr.)

G.-A., 1883. XX., über das Jagdwesen. Mit Anmerkungen, Parallelstellen und Erläuterungen. (Ráth Mór. n. 8-r. 17 l. ára 20 kr.)

Gesetz-Artikel, 1883. XXXI., über den Ratengeschäft. 1883. XXV, über den Wucher und die schädlichen Creditgeschäfte. Mit Anmerkungen, Parallelstellen und Erklärungen. (Ráth Mór. n. 8-r. 20 l. ára 30 kr.)

Gesetzartikel, XXV., vom Jahre 1883 über den Wucher und die schädlichen Creditgeschäfte. Mit Anmerkungen. (Lampel Róbert. k. 8-r. 15 l. ára 20 kr.)

Gratz Moritz. Lutherbilder, oder Dr. Martin Luthers Leben und Wirken. Eine Festgabe zum 400-jährigen Jubiläum des grossen Reformators. (Müller K. nyomdája. 8-r. 16 l. ára ?)

Gresz Albert. Die Augenentzündüng der Neugeborenen. Belehrung der Hebammen. (M. kir. államnyomda. 8-r. 10 l. ára ?)

Halaváts Julius. Palaeontbologische Daten zur Kenntniss der Fauna der südungarischen Neogen-Ablagerungen. I. Die pontische Fauna von Langefeld.

(Aus d. Jahrbuche der kön. ung. geologischen Anstalt. VI. Band. 5. Heft. Kilián Frigyes. n. 8-r. II, 163—174 l. ára ?)

Hermann George, Michael Gottlieb. Das alte und neue Kronstadt. Ein Beitrag zur Geschichte Siebenbürgens im 18. Jahrhundert bearbeitet von Oscar Meltzl. Herausg. vom Ausschuss des Vereins für siebenbürgische Landeskunde. I. Bd. (1688—1780). (Nagyszeben. Krafft W. nyomdája. 8-r. XLV, 476 és 12 számozatlan l. ára ?)

Herzog Emil. Deutsches Abc- und Lesebuch für israelitische Volksschulen. (A magyar országos izr. tanitó-egyesület kiadványai. XIII. Zilahy Sámuel. 8-r. 93 l. bolti ára 20 kr.)

Hetzel S. Der kleine ungarische Plutarch. Das Büchlein vom »grössten Ungar.« Charakterzüge aus dem Leben Stefan Széchenyi's. (Temesvár. Csanádegyházmegyei nyomda. 8-r. 40 l. ára 12 kr.)

Hetzel S. Die Lebensgeschichte des Dichters Johann Arany. (Temesvár. Csanádegyházmegyei nyomda. 8-r. 30 l. ára 10 kr.)

Hetzel S. Elementarsprachbüchlein mit Uebungsaufgaben für die II. III. und IV. Klasse der Elementarschulen in Ungarn. (Temesvár. Csanádegyházmegyei nyomda. 8-r. 35 l. ára 30 kr.)

Hidasy Kornel, Hirtenbrief von, Bischof von Steinamanger, an die Gläubigen seiner Diocese, aus Anlass bischöflichen Inauguration. Am Festtage der Himmelfahrt des Herrn 1883. (Athenaeum. 4-r. 15 l. ára ?)

Hutten Ulrich. Das Judenthum in Oesterreich-Ungarn. Eine national-historische Studie. (Bartalits Imre. n. 8-r. VIII, 138 l. ára 1 frt. 50 kr.)

Jahrbuch des siebenbürgischen Karpathen-Vereins. III Jahrgang. 1883. (Nagy-Szeben. Egylet 8-r. 251 l. két fényképpel, ára 2 frt.)

Jausz Georg. Fibel. Vorzüglich nach der analytisch-synthetischen Lesemethode unter Mitwirkung von M. Schranz. Für das 1-te Schuljahr. 8 Auflage. Mit vielen Originalbildern. (Aigner Lajos. 8-r. 96 l. ára kötve 30 kr.)

Jókai Maurus. Ein Spieler der gewinnt. Roman 2 Bde. (Révai testv. k. 8-r. 134 és 157 l. ára 3 frt.)

Jókai Moritz. Die Krankheiten des Geldes. Erzählung. Deutsch von Karl Geist. (Grill Károly. 8-r. 71 l. ára 30 kr.)

Jókai's ausgewählte Schriften. III. füzet. (Pozsony. Stampfel K. 8-r. 193—460; 1—352; 1—364; 1—386; 1—400; 352 l. egy füzet ára 25 kr.)

Kászony Dániel. Eszther Solymosi. Das Blut-Opfer von Tisza-Eszlár. Social-Roman aus der Gegenwart. (Grimm Gusztáv. 8-r. IV, 255 l. ára 1 frt. 50 kr.)

Kayserling M. Rede, gehalten bei der Trauung des Sigmund Rosenstock mit Eugenia Spitzer, im Cultustempel zu Budapest den 16. Septemb. 1883. (Burián Móritz nyomdája. 8-r. 8 l. ára ?)

Kiss M. Einfluss der altrömischen Staats- und Heeresorganisation auf die spätere Weltherrschaft und Rechtsentwicklung. Vortrag, gehalten am 23. Februar 1883 im militärwissenschaftlichen Verein zu Hermannstadt. (Nagyszeben. Steinhausen Tivadar örököseinek nyomdája. 8-r. 14 l. ára ?)

Klaić Franz. Praktisch-theoretischer Lehrgang der kroatischen Sprache. Nach der natürlichsten Sprachmethode zum Schul-, Privat- und Selbstunterrichte. Zweiter Theil. Dritte verbesserte Aufl. (Zágráb. 8-r. 124 l. ára 56 kr.)

Kohn I. H. Bibel- und Talmudschatz. Ein Familienbuch für jeden Stand, besonders für Frauen und für die Jugend. VII. Aufl. I--II. Theil. (Burián Móricz nyomdája. 8-r. 307, 406 l. ára ?)

Kressner Carl Die Kaufmännische einf. und dopp. Buchführung populär vorgetragen. I. und II. Theil. (Ifj. Ottó bizom. 8-r. 127, II l. ára 1 frt. 30 kr.)

Križko Paul. Jahresbericht über die technische und administrative Leitung der gewerkschaftlichen Etablissements in Kremnitz im Jahre 1882. (Turócz-Szent-Márton. Részvény-nyomda. 8-r. 17 l. ára ?)

Kutner Alexander. Kleine Schul-Geografie mit besonderer Rücksicht auf die österreichisch-ungarische Monarchie, nebst einem Abrisse der biblischen Geografie. Zum Druck vorbereitet von Max Mayer. 23-te . . . Auflage. Mit den den Planigloben und einer Karte von Oesterreich-Ungarn. (Lampel Róbert. 8-r. 154 l. ára 48 kr., kötve 60 kr.)

Laban Fedinand. Dialogische Belustigungen. (Die Hinterlassenschaft eines Einsiedlers.) (Pozsony. Stampfel Károly. 8-r. VII, 87 l. ára 1 frt.)

Landesgesetz-Sammlung für das Jahr 1883. Herausg. vom kön. ung. Ministerium des Innern. I—IV. Heft. (Nagel Ottó. 8-r. 442 l. ára 80, 50, 10 kr.)

Lange Hans. Chronik der Stadt Fürstenfels und ihrer nächsten Umgebung. I—V. Lief. (Felső-Eör. Schodich L. 8-r. 1—320 l. ára ?)

Langraf Móritz. Deutsche Sprachlehre mit Uebungsaufgaben. I. Theil: Die Wortlehre. 25-te Aufl. (Lampel Róbert k 8-r. 155, IV l. ára kötve 36 kr.)

Lee William. Der zuverlässigste Selbst-Arzt durch das Wunder-Heilmittel Franzbranntwein und Salz von Stefan Hrubant, Medicinal-Droguerie in Pressburg. Nach der neuesten englischen Original-Auflage. (Pozsony. Angermayer Károly nyomdája. 8 r. 47 l. ára ?)

Lenhossék Joseph. Die Ausgrabungen zu Szeged-Öthalom in Ungarn. Namentlich die in den dortigen ur-magyarischen, altrömischen und keltischen Gräbern aufgefundenen Skelete. (Egyetemi nyomda. 4-r. XI, 251 l. 8 táblával és 14 ábrával, ára ?)

Lurtz F. E. Rechenschule. I. Theil. VI-te, verb. u. verm. Aufl. (Dressnandt H. Brassó. 8-r. 198 l. ára 60 kr.)

Lutherfesttage, Die, der evang. Landeskirche A. B. in Siebenbürgen in Hermannstadt am 10. und 11. November 1883. (Nagy-Szeben. Drotleff József nyomdája. 8-r. 56 l. ára ?)

Majláth Coloman Josef. Die Tragödie der Familie Majláth. (Pozsony. Heckenast G. utódja. Drodtleff A. k. 8-r. 61 l. ára 75 kr.)

Maria, die Hilfe der Christen. Gebet- und Gesangbuch für Verehrer der unbefleckten Jungfrau Maria. Gesammelt von Adam Niedermayer. (Arad. Szerkesztő. 8-r. 508 l. ára ?)

Mikszáth Koloman. Die guten Hochländer. Ungarische Dorf-Geschichten. Uebertragen durch Adolf Silberstein. 2. billige Ausg. (Szeged. Endrényi és társa. 8-r. 150 l. ára 1 frt. 80 kr.)

Mittelschulgesetzentwurf, Der, im ungarischen Reichstage. Mittheilung der wichtigsten Reden aus der Generaldebatte des ung. Abgeordnetenhauses vom 5. bis 17. März 1883. (Uebersetzung aus den stenographischen Reichstagsberichten. Nagyszeben. Drodtleff József. 8-r. XI, 416 l. ára ?)

Mittheilungen aus dem Jahrbuche der kön. ung. geologischen Anstalt. VI. Bd. 5 6. und 7. Heft. (L. Halaváts Julius, Posewitz Theodor, Szterényi Hugó.)

Nagy Ludwig. Praktischer Lehrgang zur schnellen und leichten Erlernung der ungarischen Sprache nach Dr. F. Ahn. I. II. Cursus. 3-dik kiadás. (Tettey-féle kiadóhivatal. (Benkő Gyula.) 8-r. 96 és 70 l. ára egybekötve 80 kr.)

Ney Franz. Schlüssel zu den Aufgaben in d. ungarischer Sprachlehre. (Lampel Róbert. 8-r. 64 l. ára kötve 40 kr.)

Ónody Géza. Tisza-Eszlár in der Vergangenheit und Gegenwart. Autorisirte Uebersetzung aus dem Ungarischen von Georg Marcziányi. (Grimm Gusztáv. 8-r. IV, 215 l. ára 1 frt. 20 kr.)

Ortvay Theodor. Zur Frage der Wasserabnahme in Ungarn. Eine hydro-historische Studie. (Különylenyomat a »Pressburger Zeitung«-ból. Pozsony. Stampfel Károly. 8-r. 48 l. ára 60 kr.)

Pachner Anton. Der Ehren-Zweikampf und seine Normen, nach eigenen und fremden Erfahrungen zusammengestellt. (Nyitra. Schempek és Huszár nyomdája. 8-r. 39 l. ára ?)

Péczely Ignatz. Instruction zur gründlichen Heilung der Lustseuche (Syphilis) und zum Gebrauch meiner Medicamente. (Légrády testvérek nyomdája. 8-r. 29 l. ára ?)

Petőfi's Poetische Schriften. 2. Band. Buch des Lebens. (Aigner Lajos. 8-r. 404 l. ára 2 frt.)

Petőfi's poetische Werke. Mit Beiträgen namhafter Uebersetzer. Lief. 10–12. (Aigner Lajos. 8-r. 193–404 l. egy füzet ára 30 kr.)

Posewitz Theodor. Das Goldvorkommen in Borneo. (Mittheilungen aus d. Jahrbuche der kön. ung. geologischen Anstalt. VI. Bd. 6. Aufl. Kilián Frigyes. n. 8-r. 175 l. ára ?)

Palszky Franz. Meine Zeit, mein Leben. IV. (Schluss.) Während der Verbannung in Italien. Autorisirte Uebersetzung. (Pozsony és Lipcse. Stampfel Károly. 8-r. IV, 310 l. ára 2 frt. 50 kr.)

Pulszky Franz. Meine Zeit, mein Leben. Autorisirte Ausgabe. 26—31. Heft. (Pozsony. Stampfel Károly. n. 8-r. 1—310 l. egy füzet ára 40 kr.)

Rátz J. G. Festpredigt zur 400-jähr. Jubelfeier der Geburt Dr. Martin Luthers gehalten am 11. Nov. 1883 in der evang. Kirche zu Pöttelsdorf. (Felső-Őr. Schodisch Lajos nyomdája. 8-r. 10 l. ára ?)

Reden, bei Gelegenheit der Feier des hundertjährigen Jubiläums der evang Kirchengemeinde A. C. im Markte Allhau etc. den 16. Sept. 1883. (Felső-Őr. Schodisch Lajos nyomdája. 8-r. 43 l. ára ?)

Reorganisation, zur bevorstehenden, der österreichischen Feld-Artillerie nebst einer Tabelle zur Vergleichung der Kriegs- und Friedensstände der Feld-Artillerien Oesterreichs, Deutschlands, Frankreichs und Russlands von I. B. S. (Grill Károly. n. 8-r. 29 l. ára 40 kr.)

Riecke Emil. Lutherfeier am Abend des 10. November 1883 in Oppenweiler. (Hornyánszky Viktor nyomdája. 8-r. 23 l. ára ?)

Roder Adolf. 3—8. Brief des brieflichen Unterrichts für das gründliche Studium der ungarischen Sprache. II. Aufl. (Grimm Gusztáv. 8-r. 41—136 l. ára ?)

Rozsdai I. Ungarisches Sprachbuch für Volksschulen mit deutscher Unterrichtssprache. (Nagyszeben. Kraft Vilmos. 8-r. 47 l. ára 20 kr.)

Rückblick auf die zehnjärige Thätigkeit des pressburger Gesangsvereines »Typographenbund« 1872—1882 Verfasst von Josef Grisz. (Pozsony. Egylet. 8-r. 56 l. ára ?)

Salzer Joh. Mich. Zur ältesten Geschichte des Mediascher Kapitels. Eine Festgabe des mediascher evang. Kapitels A. B. in Siebenbürgen zur vierhundertjährigen Gedächtnissfeier der Geburt Dr. Martin Luthers. (Nagyszeben. Drodtleff József nyomdája. 8-r. 28 l. ára ?)

Samarjay Carl. Praktische Anleitung zur schnellen und leichten Erlernung der ung. Sprache nach P. Ahn's bekannter Lehrmethode. I. Cursus. 115. Aufl. und II. Cursus. 15. Aufl. (Lauffer Vilmos. k. 8-r. 120, 79 l. ára 35 kr.)

Schlick Josef. Deutsches Sprachbuch mit Uebungsaufgaben für die dritte Volksschulklasse. (Pozsony. Stampfel Károly. 8-r. 95 l. ára 25 kr., kötve 32 kr.)

Schmitt Jakob. Geschichte des Hauses Schmitt et Comp. in Steinburg. (Hornyánszky Viktor nyomdája. 8r. 67 l. ára ?)

Schnitzer H. Zwei Predigten vor und nach dem Tisza-Eszlárer Prozess gehalten. (Franklin-társ. 8-r. 31 l. ára 30 kr.)

Schwicker J. H. Deutsches Sprach- und Stilbuch für Volksschulen. 7-te verb. Aufl. (Aigner Lajos. 8-r. 83 l. ára kötve 44 kr.)

Simonyi Ivan. Der Judaismus und die parlamentarische Komödie Rede über die Täuschungen und die nothwendige Reform unseres modernen Repräsentativsystems, gehalten bei Gelegenheit der Budgetdebatte am 7. Február 1882. im ung. Abgeordnetenhause. Mit einer Einleitung Die Juden und die Hohlheit unserer modernen Politik und Verfassung (Pozsony és Lipcse. 8-r. 94 l. ára?)

Staub M. Mediterane Pflanzen aus dem Baranyer Comitat. (Kilián Frigyes. 8-r. 45 l. 4 kőnyomatú táblával, ára 1 frt.)

Steinbach Josef. Die organische Stellung der Militärärzte im österreichischen Heeresverband. Ein Beitrag zur Heeres-Organisation. (Nagy-Kanizsa. 8-r. 39 l. ára 80 kr.)

Steltzer Friedrich. Geschichte der Bácska. (Ujvidék. Herger Ágoston. 8-r. 86 l. ára ?)

Steuergesetze, Sämmtliche, welche in den Ländern der ungarischen Krone in Gültigkeit sind. I. Heft. 2-te, mit den Gesetz-Artikeln v. J. 1883 vermehrte Aufl. (Ráth Mór. n. 8-r. 79 és 15 l. ára 60 kr.)

Steuergesetze, Sämmtliche, welche in den Ländern der ungarischen Krone in Gültigkeit sind. II. Heft. (Ráth Mór. n. 8-r. 34 és 10 l. ára 50 kr.)

Szendrei Johann. Meisterwerke der bildenden Kunst in Phototypen nach Originalstichen verfertigt und herausgegeben von Carl Divald. Mit erläuterndem Text von —. I. Band. 1—5. Heft. (Budapest és Eperjes. Divald Károly. 2-r. 24 kéthasábos l. füzetenkint öt képpel, egyes füzet ára 1 frt. 50 kr.)

Szilágyi Alexander. Georg Rákóczy I. im dreissigjährigen Kriege 1630—1640. Mit Urkunden aus schwedischen und ungarichen Archiven. Deutsche Ausgabe. (Kilián Frigyes. n. 8-r. XXVI, 145 l. ára 1 frt.50 kr.)

Szterényi Hugo. Ueber die eruptiven Gesteine des Gebietes zwischen O-Sopot und Dolnya-Lyubkova im Krassó-Szörényer Comitate. (Mittheilungen aus dem Jahrbuche der kön. ung. geologischen Anstalt. VI. Band. 7. Heft. Légrády testv. nyomdája. 8-r. 191–262 l. két kőnyomatú táblával, ára ?)

Teutsch Georg Daniel. Die Synodal-Verhandlungen der evang. Landes-Kirche A. B. in Siebenbürgen im Reformationsjahrhundert. — Urkundenbuch der evang. Landeskirche A. B. in Siebenbürgen. II. Theil. (Nagyszeben. Orsz. egyháztanács. 8-r. XV, 275 l. ára ?)

Tomásik Sámuel. Denkwürdigkeiten des Murányer Schlosses mit Bezug auf die vaterländische Geschichte. (Lauffer Vilmos. 8-r. 191 l. ára 1 frt.)

Ujhegyi Béla. Die Entstehung von Budapest mit Rücksicht auf die Geschichte der Festung Ofen. (Athenaeum. 8-r. 50 l. négy térképrajzzal, ára 60 kr.)

Verhaltungsregeln und Andachtsübungen der Zöglinge im Institute der Schulschwestern zu Kalocsa 1883. (Kalocsa. Malatin Antal ny. 8-r. 112 l. ára ?)

Vizoly E. Z. Sprichwörter des rumänischen Volkes. Gesammelt und übersetzt von —. (Pancsova. Wittigschlager C. nyomdája. 8-r. 80 l. ára ?)

Wagner L. Miklosich und die magyarische Sprachwissenschaft. Festschrift zum Jubiläum des Herrn Univ. Prov. Franz X. Ritter von Miklosich in Wien. (Pozsony. Stampfel Károly. n. 8-r. 32 l. ára 50 kr.)

Wallerstett Otto. Warum der Mitteleuropäische Jude seine Charaktereigenthümlichkeiten auch nach seiner Emancipation beibehielt. Ein Beitrag zur Tagesfrage. (Márkus Samu nyomdája. 8-r. 24 l. ára ?)

Weber S. Beschreibung der Szepes-Bélaer Tropfsteinhöhle sammt einigen Ausflügen in der östlichen Tátra und im Pieninen-Gebiete. (Szepes-Béla. Kárpátegylet. 8-r. 63 l. nyolcz fametszvénynyel, ára 50 kr.)

Wein Johann. Die Wasserversorgung der Hauptstadt Budapest. (Főváros. 4-r. 58 l. 26 fotolitografiai táblával és 10 a szövegbe nyomott ábrával, ára 6 frt.)

Wellisch David. Hausmatrike für jüdische Familien. Bedürfniss für jedes jüdische Haus. II. Aufl. (Szerző. 8-r. IX l. ára ?)

Werner C. Die Generalsynode der evang. Kirche A. B. in Siebenbürgen vom J. 1708. — Festschr. des evang. Gymnasiums A. B. Mediasch zur vierhundertjährigen Geburtsfeier Dr. Martin Luthers. (Nagyszeben. Krafft W. nyomdája. 8-r. 50 l. ára ?)

Wittstock Heinrich. Aus Heltau Vergangenes und Gegenwärtiges. Gedenkblatt zum 400-sten Geburtstage der Geburt Dr. Martin Luthers. (Nagyszeben. Krafft W. nyomdája. 8-r. 77 l. ára ?)

Wucher-Gesetze. 1883. XXV. G. A. — A. über den Wucher und die schädlichen Creditgeschäfte. Mit Anmerkungen, Parallelstellen und Erläuterungen. — 1868. XXXI. G.—A. über die Abschaffung der Wuchergesetze. 1877. VIII. G.—A. über die Beschränkung des Wuchers. (Ráth Mór. n. 8r. 14 és 8 l. ára 40 kr.)

Zábrák Dionys. Festpredigt beim hundertjährigen Jubiläum der ev. Gemeinde zu Pinkafeld den 30. Sept. 1883. (Felsőőr. Schodisch Lajos nyomdája. 8-r. 15 l. ára 10 kr.)

Zeh Carl. Dramatische Werke. I. Bd. (Csakova. Chudy testvérek. 8-r. 432 l. ára ?)

Zimmermann Carl. Aus dem Staub der Ebene ins Grün der Steiermark. (Felsőőr. Schodisch Lajos nyomdája. 8-r. 79 l. ára ?)

Zola Emile. »Zum Glück der Damen.« Roman. Aus dem Französischen übersetzt von Armin Schwarz 2 Bände. (Grimm Gusztáv. k. 8-r. 210 és 162 l. ára 3 frt.)

Abecedár pre prvú triedu katolických počiatočnýck škôl. VIII. vydanie. (Szakolcza. Szent-Adalbert egylet. 8-r. 50 l. ára kötetlen 14., kötve 18 kr.)

Beltík Bedrich. Zivot doktora Martina Lutera. K jubilejní památce 400-leté narozeni jeho. I—II. wydání. (Turócz-Szent-Márton. Részvénynyomda. 8-r. 127 l. ára ?)

Bibliotéka, Románová. Redaktor a vydavatel: Justáv Izák. — Dielu I. Sväzok 1. — Taras Bulba. Povest' od Nikolaja V. Gogol'a. Preložil Jozef Skultéty. (Turócz-Szent-Márton. Izsák Gusztáv. 8-r. 175 l. ára 40 kr.)

Duchnovič Alexander. Chljebi duši ili nabožnij molitbi i pjesni. (Budapesti egyetemi nyomda. 8-r. 352 l. ára ?)

Gresz Adalbert. Prostonárodné poučenie báb o zapálení očú novorodencov. (M. kir. államnyomda. 8-r. 8 l. ára ?)

Hattler Frantisska. Dewätoro služieb lásky k úcte božského srdca Ježiša, predstawených w rozjimaniach, s modlitbami a piesnami... slobodne prepracowal Ferdinand Gregorovič. (Szakolcza. Nagyszombati Szent-Adalbert egylet. 8-r. 438 l. ára ?)

Hlasy, Trúchlivé. (Pohrebný Spevník) Sostavil a vydal: Jozef Bahéry. (Pohorella. Szerkesztő. 8-r. 284 l. ára 2 frt 50 kr.)

Horváth Karel. Slovensko-madarský Slabikár a Citanka pro evanjelické školy. VI. vydání. (Szarvasi evang. egyház. 102 l. ára ?)

Hunolt Frank. Pane ratuj nás hynieme. Kresťánská mravouka o pravdách evanjelických, na sešt' dielov rozvržená soslovenčená od Jozefa Bielek-a, vydáva J. V. Havliček. Sošit V. (Szakolcza. Skarnitzl József nyomdája. 8-r. 727—1045 l. ára ?)

Hurban Vajanský Svetozár. Besedy a dumy. Sväzok I. (Turócz-Szent-Márton. Részvénynyomda. 8-r. 222 l. ára 1 frt 20 kr.

Janosska Juraj. Kázen, ktorú pri swojom úwoda do úradu kazatel'ského pri cirkwi ew. A. W. jasenowskej a pamiatke poswätenia chrámu w nedelu XXIV po Sw. Trojici 1883. (Turócz-Szent-Márton. Skarnitzl József nyomdája. 8-r. 10 l. ára 12 kr.)

Katechismus pre počiatočníkov. (Szent-István-társ. 8-r. 44 l. ára füzve 6 kr., kötve 9 kr.)

Kohút Jozef. Cvičebník. Príručná kniha pre hasičov. (Turócz-Szent-Márton. Részvénynyomda. 8-r. 76 l. ára 50 kr.)

Lesska Jan. Katechismus k wynaučowáni dospelejssich ditek kresťanských sokolskému, chrámowému i konfirmačnímu, jakežto wýklad katechismu Leterowa. IV. wydáni. (Turócz-Szent-Márton. 8-r. 192 l. ára 40 kr.)

Philadelphy Moric. Krátka historia cirkve podl'a A. V. evanjelickej Nemecko-Lupčianske.. ku 400-ročnej narodzenia slávneho niekdy posla božieho dra Martina Luthera. (Turócz-Szent-Márton. Részvénynyomda. 8-r. 88 l. ára ?)

Početnica za katoličke pučke učione. Po magjarskom izvoru složio je Ivan Mihálovics. (Szent-István-társulat. 8-r. 71 l. ára ?)

Pohl'ady, Slovenské. Casopis pre literatúru, vedu, umenie a politika. Redaktor: Svetozár Hurban (Vajanský). Vydavatel a nakladatel: Pavel Mudron. Ročnik III. Sošit 1—4. (Turócz-Szent-Márton. 8-r. 400 l. egy évfolyam ára 5 frt.)

Povesti, Prostonárodnie slovenské. Usporiadal a vydáva Pavol Dobšinský. Sošit 8. (Turócz-Szent-Márton. Részvénynyomda. 8-r. 96 l. ára 30 kr.)

Sbierka krajinských zákonov na rok 1883. Vydaná uhor. kr. ministerstvom vnutra. I—IV zväzok. (Pesti könyvnyomda-részvény-társaság. 8-r. 414 l. ára 80, 50, 10 kr.)

Sloboda Pavel. Účty senioratu evanj. augš. vyzn. Nitranského, a sice pokladnice seniorálni podporovne z roku 1882. (Szakolcza. Esperesség. 8-r. 18 l. ára?)

Stessz Ján. Zivotopis Jána Nemcsák čestného dekana a farára v Teplej. (Turócz-Szent-Márton. Részvénynyomda. 8-r. 8 l. ára ?)

Zväzky, Katolicke, poručené mojim farnikom. IV. Zivobytie kresťanské. (Opilstvo.) (Turócz-Szent-Márton. Részvénynyomda. 8-r. 46 l. ára?

Zápisnica seniorálního konventu evanj. augšp. vyznáni Nitranského, vydržávaného na Turó-Louce l. p. 1883. dne 26. dubna. — (Szakolcza. Nyitrai esperesség. 8-r. 36 l. ára ?)

Zápisnice wssech čtyr ewanj. a. w. disstriktů w Uhrích w Budapessti r. 1882. dne 18, 19 a 20-ho Oktobra držaného generálného konwentu. Függelék: A magyarhoni ág. hitv. ev. theologiai akadémia szervezete és ügyrende. (Hornyánszky Viktor nyomdája. 2-r. 18, 13 l. ára ?)

Amicis. Egm. de, Carigrad. S talijanskoga preveo Adolfo Veber. Oba s veska. S tlorisom Carigrada. (Zágráb. Kugli és Deutsch. 8-r. 223 l. ára 1 frt.)

Basaricek Stj. Pedagogija II. dio: obće obukoslovje. (Zágráb. Paedagogiai Egylet. 8-r. 157 l. ára 1 frt.)

Basaricek Stj. Pedagogija I. dio: Uzgojoslovje. Drugo, posve preradjeno izdanje. (Zágráb. Paedagogiai Egylet. 8-r. 214 l. ára 1 frt.)

Batinić, Fra Mijo, Djelovanje franjevaca u Bosni i Hercegovini za prvih šest vjekova njihova boravka. Svezak II. Provincija (1517—1699.) (Zágráb. Részv.-nyomda. 8-r. 186 l. ára 80 kr.)

Demeter D. Otac i sin. Orta iz petnajsteg vieka. (Zágráb. Kugli és Deutsch. 32-r. 52 l. ára 15 kr.)

Derenčin M. Tumač k obcemu austrijskomu gradjanskomu zakoniku. Knjiga druga. Svezak peti. (Zágráb. Suppan-féle könyvkereskedés. 8-r. 513—586 l. ára 70 kr.)

Derenčin M. Tumač k obcemu austrijskomu gradjanskomu zakoniku. Knjiga druga. Svezak treci i četvrti. (Zágráb. Suppan-féle könyvkereskedés. 8-r. egy-egy füzet ára 1 frt.)

Deželić Velim. Miklošič i Hrvati odgovor G. Matiji Murku. Predsjedniku ak družtva »Slovenija« u Becu. (Zágráb. Mucnjak és Senftleben. 16-r. 28 l. ára 15 kr.)

Dragoljub ili upisnik kalendar za javne urede, odvjetnike, kr. javne i obcinske bilježnike, agente, privatne pisarne, trgovce, obrtnike te ine poslovodje sa književnim darom za prestupnu godinu 1884. sastavio Gj. Stj. Deželić, gradski viecnik Tecaj XXI. (Zágráb. Mucnjak és Senftleben. 4-r. 236 l. ára 1 frt.)

Gaj Vel. Grabancijaš preporodjen. Starinski, naredovid u slikomjeru. (Zágráb. Kugli és Deutsch. 8-r. 124 l. ára 1 frt. 20 kr.)

Geitler Lav. Euchologium, glagolski spomenik manastira Sinai brda. Troškom Jugoslav. akadem. znanosti i umjetnosti. Sa snimkom. (Záráb. Kugli és és Deutsch. 8-r. 197 l. ára 2 frt.)

Gjurgevecky Victor. Zdravoslovje djeteta I. dio. O hrani djeteta u prvoj godini. (Zágráb· Mucnjak és Senftleben. 16-r. 78 l. ára 50 kr.)

Gogoly N. V. Ivan Ivanović i Ivan Nikiforovic. Saljiva pripovjest. Preveo ju s ruskoga B. Berlekovic. (Zágráb. Kugli és Deutsch. 32-r. 64 l. ára 15 kr.)

Govori rečeni prigodom instalacije rektora na kr. hrv. sveučilištu Franje Josipa I. u Zagrebu za školsku godinu 1882—83. obavljene dne 19. studena 1882. (Zágráb. Brusine A. nyomdája. 8-r. 36 l. ára?)

Gruntovni red i naknadne mu naredbe. (Zágráb. Mucnjak és Senftleben. 32-r. 184 l. ára 80 kr.)

Izumi novovjeki u znanosti, obrtu i umjetnosti. Izdaje »Matica Hrvatska«. Knjiga prva. Sa 198 slika. (Zágráb Suppan-féle könyvkereskedés. 8-r. LXII, 263 l. 2 frt. 50 kr.)

Jais O. E. Isus prijatelj djece ili pustite kineni malene, molitvena knjižica s najobienijimi piesmani za djecu sa naslov. slikom 5. izdanje. (Zágráb. Mucnjak és Senftleben. 8-r. XVI, 214 l. ára 20 kr.)

Jambrešcak Drag. Rimsko hodocašće Slike o slavenskom hodčašcu u Rim od god. 1881. (Zágráb. Kugli és Deutsch. 8-r. 212 l. ára 50 kr.)

Kasumović Milan. Razbibsige. Pjesme. (Zágráb. Kugli és Deutsch. 8-r. 149 l. ára 1 frt.)

Kazneci zakon od 27. svibuja 1852 sa naknadnini pojedninih ustanovah tičucimi se zakoni i naredbami Odgovornost bana i odjelnik predstojnikah kr. zem vlade Prekršaji doznačeni uredovanju politickih oblastih i poslupak glede istih. Uvjetni dopust kažnjenikah Unutarnja uredba kr. kaznione u Lepoglavi Uredio dr. Hinković. (Zágráb. Mucnjak és Senftleben 16-r. VI, 404 l. ára 2 frt. 50 kr.)

Kesterčanek Fr. X. Kratka poviest šuma i šumskog gospodarstva u Hrvatskoj. (Zágráb. Suppan-féle könyvkereskedés. 8-r. 94 l. ára 1 frt.)

Kiseljak Vlad. Nauk o cuvanju šumah. Sa šestdesetdvie slike. (Zágráb. Suppan-féle könyvkereskedés. 8-r. 72 l. ára 70 kr.)

Knjižnica poučua »Matice Hrvatske«. Knjiga IV. Povjest hrvatska. Po vrelih napisao Tade Smieiklas. Dio prvi. Od najstarijih vremena do god 1526. (Zággráb. Suppan-féle könyvkereskedés. 8-r. XXXII, 724 l. ára 3 frt. 80 kr.)

Knjižnica zabavna »Matice Hrvatske.« Svezak LVI bis LVIII. F. Becic, zavjet. Pripoviest iz krajiškoga života. (Zágráb. Suppan-féle könyvkereskedés. 8-r. 180 l. ára 75 kr.)

Knjižnica zabavna »Matice Hrvatske·« Svezak LIX—LX. Ivan S. Turgenjev, Klara Miliceva. Pripoviest. Preveo s ruskoga i uvodom popratio L. Miskatovic. (Zágráb. Suppan-féle könyvkereskedés. 8-r. XXVIII, 64 l. ára 50 kr.)

Knjižnica zabavna »Matice Hrvatske.« Svezak LXI—LXII. I. J. Kraszewski, Kolibar. Pripoviest iz života. Preveo s poljskoga Al. Tomic. (Zágráb. Suppan-féle könyvkereskedés. 8-r. X, 100 l. ára 50 kr.)

Knjiznica zabavna »Matice Hrvatske.« Svezak LXIII—LXV. Komedije Jos. Eug. Tomica. Svezak drugi. (Zágráb. Suppan-féle könyvkeresk. 8-r. 226 l. ára 75 kr.)

Korajac Vil. Sijaci. Saljiva pripoviedka i Barrilid L., Pustolovine jedne noci Novela. (Zágráb. Kugli és Deutsch. 32-r. 87 l. ára 15 kr.)

Kos Nik. Grad Petrinja. Povjestni nacrt. (Zágráb. Kugli és Deutsch. 8-r. 16 l. ára 20 kr.)

Krempler Pajo, Povrcarstvo. (Zágráb. Mucnjak és Senftleben. 8-r. VIII, 120 l. ára 30 kr.)

Kresic Mijo, Mladi trgovac, Praktična uputa za jednostavno vodjenje prometnik knjíga, trgovačko dopisivanje i mjenicne poslove. (Zágráb. Mucnjak és Senftleben. 8-r. VIII, 200 l. ára 1 frt 50 kr.)

Krmpotíc Josip. Avelina Bakranina ljubovne sgode i nesgode. Crtice iz života bakarskoga. (Zágráb. Kugli és Deutsch. 32-r. 66 l. ára 15 kr.)

Kuharica hrvatska ili pouka kako se gotove svakovrstna jela. Po metrickoj mjeri povo preradjeno i pomnozano izdanje. (Varasd. Stifler J. B. 8-r. 283 l. ára 80 kr.)

Kuralt Fran. Vinogradarstvo i pivnicarstvo za puk. (Zágráb. Szt. Jeromos-Egylet. 8-r. 129 l. ára 35 kr.)

Lamartine Alph. Graziella s franceskog preveo Alfred Oreškovič. (Károlyváros. Prettner J. N. 8-r, 133 l. ára 60 kr.)

Lesage A. R. Sgode Gil Blasa Santilanskoga. Preveo Ivan Sirola. Svezak 1/3. (Zágráb. Kugli és Deutsch. 32-r. 1—347 l. ára 15 kr.)

Livadic Vj. Basancice. Crte, pjesme, priže i pripoviestí iz života bosanskoga. (Zágráb. Kugli és Deutsch. 8-r. 347 l. ára 1 frt 20 kr.)

Lobmayer A. Domaca dvorba bolestnika. Sa 16. slika. (Zágráb. Szt. Jeromos-Egylet. 8-r. 167 l. ára 40 kr.)

Lopašić Rad. Obcina Draganicka. (Zágráb. Kugli és Deutsch. 8-r. 19 l. ára 20 kr.)

Lopašić Rad. Novi grad na Dobri. Sa slikom. (Zágráb. Kugli és Deutsch. 8-r. 16 l. ára 20 kr.)

Maiksner Fr. Latinska vježbenica za VII. i VIII. gimnazijski razred. (Zágráb. Kir. horvát-szlavon országkormányzóság. 8-r. 238 l. ára 90 kr.)

Malot H. Romain Kalbris. Pripovjest iz franceskoga prevela dr. Lopašicka. (Zágráb. Kugli és Deutsch. 8-r. 188 l. ára 80 kr.)

Maretić T. Studije iz puckoga vjerovanja i pricanja u Krvata i Srba. (Zágráb. Kugli és Deutsch. 8-r. 130 l. ára 80 kr.)

Marn Fr. Njemacka slovnica za srednija ucilišta. (Zágráb. Kir. horvát-szlavon ország-kormányzóság. 8-r. 236 l. ára 75 kr.)

Marn Fr. Njemacka vježbenica za drugi razredsrednjih ucilišta. Po Karlu Kunzu. (Zágráb. Kir. horvát-szlavon ország-kormányzóság. 8-r. 112 l. ára 38 kr.)

Marn Fr. Njemacka vjezbenica za prvi razred srednjik ucilišta. Po Karlu Kunzu. (Zágráb. Kir. horvát-szlavon ország-kormányzóság. 8-r. 146 l. ára 45 kr.)

Matković P. Zemljopis za niže razrede srednjih ucilišta. Trece preradjeno izdanje. (Zágráb. Kir. horvát-szlavon orszország-kormányzóság. 8-r. 248 l. ára 80 kr,)

Matkovic P. Zemljopis austrijsko-ugarske monarkije za niže razrede srednjih ucilišta. (Zágráb. Kir. horvát-szlavon ország-kormányzóság. 8-r. 151 l. ára 60 kr.)

Mažuranić Ivan. Smrt Smail-age- Cengijica Pjesan. (Zágráb. Mucnjak és Senftleben. 32-r. II, 64 l. ára 20 kr.)

Milčetic Ivan, O poslanicama u dubrovacko-dalmatinskoj periodi hrvatske literature. (Zágráb. Kugli és Deutsch. 8-r. 67 l. ára 40 kr.)

Montepina, Xav. Krvava ruka. Historicki roman, preradjena po Al. Patuzziu, preveo Fran Vrbanic. (Zágráb. Részvénynyomda. 8-r. 488 l. ára 1 frt.)

Monumenta spectantia historiam slavorum meridionalium. Vol. XII. Listine o odnošajih izmedju južnoga slavenstva i mljetacke republike. Knjiga VII. (Zágrab. Kugli és Deutsch. 8-r. 325 l. ára 2 frt 50 kr.)

Naputak ob oružju ja kraljevsko ugarsko konjanicko domobranstvo. Službeno izdanje. (Légrády testvérek nyomdája. 8-r. 101 l. ára ?)

Naputak za pucanje za kraljevsko ugarsko domobransko konjanictvo. (Légrády testvérek nyomdája. 8-r. 132 l. 5 táblával, ára ?)

Nauk ob obkopnictvu za kr. ugarsko domobranstvo. Dio I—IV. (Zágráb. Kugli és Deutsch. 8-r. 196, 101, 47, 123 l. ára 1 frt 70 kr.)

Nemicic Milan. Ljekarski riecnik. I. Njemacko-latinsko-hrvatski dio. Svezak I. i II. (Zágráb. Kugli és Deutsch. 8-r. egy füzet ára 50 kr.)

Oblasti, Akademijske, osoblje i red predavanja na kr. sveucilistu Franje Josipa I. u Zagrebu u ljetnom poljecu 1882/3. (Zágráb. Granitz Ignátz nyomdája. 4-r. 31 l. ára ?)

Odvjetnicki red od 24. srpnja 1852 sa ticucimi se pojedinih ustanovah zakoni i naredbami. (Zágráb. Mucnjak és Senftleben. 16-r. 68 l. ára 45 kr.)

Opera academiae scientiarum et artium slavorum meridionalium. Djela jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti. Knjiga I. Izvješce o Zagrebackom potresu 9. studenoga 1880. Sastavio Jos. Torbar. (Zágráb. Kugli és Deutsch. 8-r. 141 l. ára 2 frt.)

Oreškovic Alfr. Iz djackih lieta. Pripoviedka. (Károlyváros. Prettner J. N. 8-r. 69 l. ára 20 kr.)

Palmovica Andrije. Pjesme. Sabrao i sav cisti dobitak ove naklade spomeniku pjesnikovu namjenio Fran Folnegovic. (Zágráb. Kugli és Deutsch. 8-r. 168 l. ára 1 frt.)

Pechan Anton. Provjest hrvatske knjizevnosti za kandidate uciteljska. (Zágráb. Mucnjak és Senftleben. 8-r. V, 107 l. ára 60 kr.)

Petrica Kerempuh, stari prokšenjak sav pomladjen i ponvoljen. S dviema slikama. (Varasd. Platzer I. s fia. 16-r. 134 l. ára 30 kr.)

Pisci stari hrvatski. Knjiga XII. Djela Djona Djora Palmotica. Na sviet izdala Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. Dio I. (Zágráb. Kugli és Deutsch. 8-r. 404 l. ára 3 frt.)

Pokornoga Vj. Prizodopis bilinstva sa slikami. Za niže razrede srednjih uciona sa njemackoga pohrvatio Z. V. Frece hrvatsko izdanje. Sa 354 slika. (Zágráb Kir. horvát-szlavon ország-kormányzóság. 8-r. 255 l. ára 1 frt.)

Pokornoga Vj. Prirodopis za pucke i gradjan ske skole u tri stupnja. Treci stupanj : Obace o zivotinja, biljn i rudah. Po trecem njemackom izdanja pohrvatio Jos. Janda. (Zágráb. Kir. horvát-szlavon ország-kormányzóság. 8-r. 152 l. ára 65 kr.)

Postupnik, privremeni gradjanski, od 16. rujna 1852. Za Ugarsku, Hrvatska i Slavoniju. (Zágráb. Részvénynyomda. 8-r. 205 l. ára 80 kr.)

Pretecki Fr. X. Z. O samosvojnih pravih i pravilih kraljevina Dalmacije, Hrvatske i Slavonije. (Zágráb. Kugli és Deutsch. 8-r. 40 l. ára 30 kr.)

Prievodi grekih i rimskih klasika. Jzdaje »Matice Hrvatska.« Svezak treci: Homerova Iliada, preveo i tumac dodao T. Maretic. (Zágráb. Suppan-féle könyvkereskedés. 8-r. 355 l. ára 1 frt 50 kr.)

Prilozi k IV. dielu zdravstvenoga službovnika za kr. ug. domobranstvo (odnosno za ces. i kr. vojsku) odnoseci se bojnu zdravstvenu službu. Prevod »Zdravstvenoga službovnika« ces. i kr. vojske. (Légrády testvérek. 8-r. V. 301 l. ára ?)

Rad jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti. Knjiga LXIV. Matematicko-prirodoslovni razredi. Knjiga 2. (Zágráb. Kugli és Deutsch. 8-r. 200 l. ára 1 frt. 50 kr.)

Rad jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti. Knjiga LXIII. LXV. Razredi filologicko-historicki, i filozoficko-juzridicki. (Zágráb. Kugli és Deutsch. 8-r. 232, 220 l. ára 1 frt. 50 kr.)

Riecnik njemacko-hrvatskoga technologickoga nazivlja, za uporabu inzinira, arhitekta, zemljomjera, rudnickih mjernika graditelja, gradj. obrtnika i. t. d. (Zágráb. Kugli és Deutsch. 8-r. 385 l. ára 5 frt. 20 kr.)

Rubetic Cej. Vjekopis dra. Jurja Dobrile, biskupa Tršcansko-Koparskoga prije Porecko-Puljskoga. (Zágráb. Szt.-Jeromos-Egylet. 8-r. 97 l. ára 30 kr.)

Ružice Najnovija sbirka rado pjevanih hrvatskih pjesama posvecena narodu hrvatskomu. (Zágráb. Mucnjak és Senftleben. 32-r. 136 l. ára 20 kr.)

Sbirka hrvatskih pjesama za školsku mladež. (Zágráb. Mucnjak és Senftleben. 32-r. 64 l. ára 10 kr.)

Sbornik ugarsko-hrvatskih skupnih zakonah. Godina 1883. — Zakonski clanak I—XLIII. (Egyetemi nyomda. 4-r. 228 l. ára ?.)

Senoa August. »Ktetva« historicki roman nastavio i dovošio Jos. Eug. Tomic. (Zágráb. Mucnjak és Senftleben. 8-r. 915 l. ára 4 frt.)

Shakespeare W. Dramaticka djela u hrvatskom prievodu. Knjiga I. Romeo i Julija. Preveo August Senoa. Sa 7 slika P. Thumanna. (Zágráb. Kugli és Deutsch. 32-r. 100 l. ára 15 kr.)

Simonovic Andrija, Nazdravicar, napitnice i govori. (Zágráb. Mucnjak és Senftleben. 16-r. VI, 100 l. ára 40 kr.)

Simoncic Gj. Molitvena knjižica za kršo. katolicki puk. Sa svimi potrebnimi molitvami i sa kršcanskim naukom ili katekizmom kako se u crkvi tumaci. Cetvrto popravljeno i nekimi pjesmami pomnozano izda je. (Zágráb. Hartman Lipót. 16-r. 368 l. ára 40 kr.)

Službovnik, Zdravstveni, za kr. ug. domobraustvo (odnosno za ces. i kr. vojsku.) Prevod »Zdravstvenoga službovnika« ces. i kr. vojske. Dodatak. Dobrovoljna zdravstvena njega. — (Légrády testvérek. 8-r. 299 l. ára ?.)

Spehar Mijo. Rjecnik za vježbe sadržane u Schenklovoj grckoj pocetnici. (Zágráb. Mucnjak és Senftleben 8-r. II, 66 l. ára 40 kr.)

Starine Knjiga XIV. Na sviet izdaje Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. (Zágráb. Kugli és Deutsch. 8-r. 220 l. ára 1 frt. 50 kr.)

Terezija ili mala milosrdnica, djelce cudo rednom uzgoju pohvaljena pariškim sveučilištem hrvatskoj mladeži staljanskoga preves N. D. (Zágráb. Mucnjak és Senftleben. 16-r. 134 l. ára 60 kr.)

Tom šić Ljudevit Izabrane izvorne pripovjesti hrvatskoj mladeži sa slikami, svez. I. i II. (Zágráb. Mucnjak és Senftleben. 16-r. II, 96, 95 l. ára 80 kr.)

Trnski Ivan. Svakolika mu djela. Knjiga druga. Krjesnice. (Zágráb. Kugli és Deutsch. 8-r. 186 l. ára 80 kr.)

Trnski Ivan. Svakolika mu djela. Knjiga prva: Popievke i milostnice mladjenke. (Zágráb. Kugli és Deutsch. 8-r. 117 l. ára 80 kr.)

Trnski Ivan. Svakolika mu djela, knjiga I. Popivoke i milostnice mladjenke, knjige II. kriesnice. (Zágráb. Mucnjak és Senftleben. 16-r. IV, 120; IV, 168 l. egy kötet ára 80 kr.)

Trstenjak Dav. Skolski vrt u selu. Sa 119 slika. (Zágráb. Paedagogiai Egylet. 8-r. 193 l. ára 1 frt. 40 kr.)

Trstenjak Dav. Savka i Stanko. Izvorna pripoviest odralijoj mladeži. (Zágráb. Paedagogiai Egylet. 8-r. 219 l. ára 60 kr)

Turgeniev Ivan. Nešto iz lovcevih zapisaka. Preveo iz ruskoga Bog. Brlekovic. (Zágráb. Kugli és Deutsch. 8-r. 64 l. ára 15 kr.)

Varjačić Ljudevit. Cestitarka Podpuna knjiga izvornih cestitaka za školsku i odraslu mladez. (Zágráb. Mucnjak es Senftleben. 32-r. VI, 160 l. ára 40 kr.)

Veseljković, Hrvatski veseljak, kitica šaljivih sastavakah za vesela družtva. Slozio Veseljkovic Svezak I. (Zágráb. Mucnjak és Senftleben. 32-r. II, 80 l. ára 20 kr.)

Vezić Milivoj. Urbar hrvatsko-slavonski. (Zágráb. Jogász-Egylet. 8-r. 610 l. ára 2 frt.)

Vezić Milivoj. Pristojbe putne, seobne i zamjeničke pripa-dajuce zemaljskim cinovnikom i službenikom, zatim rještakom i obcinskim cinovnikom u kralje vinah Hrvatskoj i Slavoniji. (Zágráb. Mucnjak és Senftleben. 16-r. 195 l. ára 1 frt.)

Vichodil G. A. Gospodarska uprava, ili nauka o umnom ospodarenju. Za obcu školsku porabu ujedno kao prirucnik prakticnim gospodarom. Dio I. Uprava u obce. (Zágráb. Suppan-féle könyvkereskedés. 8-r. ára 50 kr.)

Vitanović Jos. Gramatika hrvatskoga jezika za školu i Samouku. Drugo izpravljeno izdanje. (Zágráb. Kugli és Deutsch. 8-r. 144 l. ára 1 frt.)

Vladić Fra Jeronim. Uspomene o Rami io Ramskom franjevackom samostanu. (Zágráb. Kugli és Deutsch. 8-r. 120 l ára 60 kr.)

Vuketinović Lj. F. Formae quercuum crcaticarum in ditione Zagrabiensi provenientes. (Zágráb. Hartmann-féle könyvkereskedés. 8-r. 24 l. 10 photolithogr. táblával, ára 1 frt.)

Abukazem. Sala i satira. Sveska IV. (Ujvidék. Joczic Lukács és társa. 8-r. 78 l. ára ?)

Arsenijević Svetozar. Dečija lyra. Zbirka pesama za pevanje u školi i kod kuće. (Ujvidék. Pajevic A. 8-r. XII, 172 l. ára 30 kr.)

Banvilj, Grengoar Pozorišna igra u jednom cinu. Preveo J. Gjordjevic. (Pancsova. Jovanovics testvérek. 16-r. 61 l. ára 16 kr.)

Bulja J. N. Saveti mojoj kćeri. Preveo s franczuskoga. I—II sveska. (Ujvidék. Pajevic A. 124, 220 l. ára 60, 60 kr.)

Danicic G. Pripovetke iz staroga i novog zaveta. Trinaesto izdanje. (Pancsova. Jovanovics testvérek. 8-r. 140 l. ára 50 kr.)

Forster M. Fiziologija. Preveo Laza Pacu. — (Knjige za školu i narod. 1883.) IX. sveska. (Ujvidék. Pajevic A. 8-r. 141 fametszvényekkel, ára ?.)

Herzog H. Pripovetke iz istorije svega sveta. Za školu i narod. Preveo Wladimir Krasic — I. Deo: Stari vek. (Ovo je delo nagradila »Maticza Srpska.« Ujvidék. Pajevic A. 8-r. VIII, 259 l. ára ?.)

Hoffmann Fr. Svaki je svoje sreće kovač. Prpovetka za decu. Preveo Tihomir Ostojic. (Pancsova. Jovanovics testvérek. 16-r. 125 l. ára 40 kr.)

Ignatovcc Jaše. Sztari i novi majsztori. Roman iz zanatlijszkog života. (Obo je delo nagradila »Maticza Srpska.«) — (Ujvidék. Pajevic A. — 8-r. 279 l. ára 1 frt.)

Knjige za školu i narod. Izdanje A. Pajevica u Novome Sadu. — Sveska IX—X. (L. Forster, Peters.)

Kraszevszki J. J. Uljana. Pripovetka. Prevod s poljskoga. (Pancsova. Jovanovics testvérek. 16-r. 125 l. ára 32 kr.)

Krestowski V. Ucenica. Pripovetka. Prevod s ruskoga. (Pancsova. Jovanovics testvérek. 16-r. 128 l. ára 32 kr.)

Lesage, Hromi daba. Roman. Prevod s francuskoga. (Pancsova. Jovanovics testvérek. 16-r. 304 l. ára 1 frt.

Lessing G. J. Emilija Galota. Tragedija u 5 cinove. Prevod s nemackoga. (Pancsova. Jovanovics testvérek. 16-r. 78 l. ára 16 kr.)

Narodna Biblioteka Brace Jovanovica. Sveska 59. Beograd nekad i sad. (Pancsova. Jovanovics testvérek. 16-r. 64 l ára 16 kr.)

Narodna Biblioteka Brace Jovanovica. Sveska 67. Dela Dositejeva, XIV. (Pancsova. Jovanovics testvérek. 16-.r 64 l. ára 19 kr.)

Narodna Biblioteka Brace Jovanovica. Sveska 66. Jan Svepla I. (Pancsova. Jovanovics testvérek. 16-r. 64 l. ára 16 kr.)

Narodna Biblioteka Brace Jovanovica. Sveska 60. 64. Kralj Edip I. II. (Pancsova. Jovanovics testvérek. 16-r. 1—120 l. egy füzet ára 16 kr.)

Narodna Biblioteka Brace Jovanovica. Sveska 62. Ucenica II. (Pancsova. Jovanovics testvérek. 16-r. 65—144 l. ára 16 kr.)

Narodna Biblioteka Brace Jovanovica. Sveska 61. 63. 65. Novele B. Atanackovica. I—III. (Pancsova. Jovanovics testv. 16-r. 1—184 l. egy füzet ára 16 kr.)

Narodna Biblioteka Brace Jovanovica. Sveska 49—58. (Pancsova. Jovanovics testvérek. 16-r. 64, 64, 64, 78, 66, 61, 64, 64, 61, 61, 94 l. mindegyik füzet ára 16 kr.)

Obradovic Dositije, Dela. Knjiga šesta: Kraci sastavci i stihovi. (Pancsova. Jovanovics testvérek. 16-r. 124 l. ára 32 kr.)

Obradovic D. Dela Dositejeva. Peta knjiga; Etika ili moralna filozofija. Propovedi i besede. (Pancsova. Jovanovics testvérek. 16-r. 127 l. ára 32 kr.)

Pavlović Aleksander. Odgovor starom saborliji kao pisczu brošire: »Dole obrazinu G. dre Emilijane Pl. Radiću!« (Versetz. Özvegy Kirchnerné nyomdája. 8-r. 12 l. ára ?)

Peters Karlo F. Mineralogija. Preveo J. M. Dušmanic. (Knjige za školu i narod. Sveska X. Újvidek. Pajevic A. 8-r. 147 l. ára 50 kr.)

Petrovic Njeguš, Peter II. Slobodijada. Epski spjev u deset pjesama vladike crnogorskog. (Pancsova. Jovanovics testvérek. 16-r. 184 l. ára 48 kr.)

Popović J. S. Beograd nekad i sad. Veselo pozorje u dva dejstva. (Pancsova. Jovanovics testvérek. 16-r. 64 l. ára 16 kr)

Popović Stevan. Zenidbe u junackim narodnim pesmama. (Najjeftinije izdanje za Narod. Újvidék. Pajevic A. 8-r. XXX. 338 l. ára 60 kr.)

Radić Gyorgye. Jagoda. (Újvidék. Pajevic A. 8-r. 96 l. 68 ábrával, ára ?)

Skenderbeg u pesmama. Sa slikom njegovom. (Pancsova. Jovanovics testvérek. 16-r. 44 l. ára 15 kr.)

Sofoklova tragedija, Kralj Edip. S grčkoga preveo Luka Zore. (Pancsova. Jovanovics testvérek. 16-r. 120 l. ára 32 kr.)

Srbi u Ugarskoj, nyihova povesnicza, povlasticze, czrkva, politično i društveno stanye. S franczuskoga preveo i popravama dopunio Stevan Pavlovic. I—II. deo. (Prevod je »Maticza Srpska« u N. Sadu obdarila. — Luke Joczica i Druga. 8-r. IX, 592 l. ára 2, 2 frt.

Sredojevic Ml. Nemacki bukvar za srpske osnovne škole. Drugo izdanji s recníkom. (Pancsova. Jovanovics testvérek. 8-r. 72 l. ára 15 kr.)

Topalovic Mita, Pesme u dva glasa za ucenike narodnih škola. (Pancsova. Jovanovics testvérek. n. 8-r. 12 l. ára 30 kr.)

Uputstvo kako ge geje seme od duda i o gajenju dudova uopšte. — Izdalo ugarsko zemaljsko nadzorníštvo za svilarstvo u Seksardu. — (Zombor. Bittermann Nándor nyomdája. — 8-r. 23 l. ára ?.)

Vleek, Vaclav, Jan Svepla. Istorijska pripovetka. Prevod s českoga. (Pancsova. Jovanovics testvérek. 16-r. ára 32 kr.)

Zbirka narodnih pesama za školsku mladež obojega pola. Cetvrto izdanje. (Pancsova. Jovanovics testvérek. 16-r. 90 l. ára 10 kr.)

Basiota Basiliu. Muntii apuseni ai Transilvaniei seau studiu geologicu asupr'a structurei muntiloru metalici ai Transilvaniei. (Balázsfalva. Görög-katholikus papnövelde nyomdája. 8-r. 35 l. ára 40 kr.)

Badu Titu Indreptariu practicu pentru pastorii sufletesci. (Szamosujvár. Egyházmegyei nyomda 8-r. VIII, 701 l. ára 2 frt. 50 kr.)

Carte de rugatiuni si de cantari bisericesci pentru scolari. (Arad. Réthy L. és fia nyomdája. 8-r. 43 l. ára ?)

Chiril Elia. Fisica pentru scolele poporale. Ed. II. (Balázsfalva. Görög-katholikus papnövelde nyomdája. 8-r. 86 l. ára kötve 30 kr.)

Collectiunea legilor din anul 1883. Editiunea ministeriului reg. ung. de interne. Fascicul I—IV. (Pesti könyvnyomda-részv.-társ. 8-r. 441 l. ára 80, 10 kr.)

Grosz Adalbertu. Invetiatura poporala despre aprinderea de ochii a beatiloru nou nascuti pentru folosulu mosieloru. (M. k. államnyomda. 8-r. 8 l. ára ?)

Invetiatura crestinésca seau catechismu micu pentru tinerimea gr.-catolica. Editiunea V. (Szamosujvár. Egyházmegyei nyomda. 8-r. 32 l. ára ?)

Kakujay Karol. Legendariu depriudietoriu in propunerea intuitiva a vorbirei Unguresci pentru scólele elementare romanesci din Ungaria. Partea I. si II. (Temesvár. Csanádegyházmegyei nyomda. 8-r. 50 l. ára ?)

Memorial compus si publicat din însarcinarea conferentei generale a representantilor alegĕtorilor romani, adunati la Sibiiu în dilele din 12, 13 si 14 Maiu St. N. 1881, prin comitetul seu esmis cu acea ocasiune. Ed. II. (Nagyszeben. Krafft W. nyomdája. 8-r. 239 l. ára ?)

Munteanu Solomonu. Elementariu pentru clasea antania a scoleloru poporali. Editiunea a VII. (Balázsfalva. Görög-katholikus papnövelde nyomdája. 8-r. 79 l. ára 20 kr.)

Nu me uitá. Collectiune de versuri pentru ocasiuni funebrali, arangiata prin N. F. Negrutiu. (Szamosujvár. »Aurora« nyomda. 8-r. 94 l. ára ?)

Papiu Joanu. Gramatic'a limbei romane pentru scólele elementarie. (Szamosujvár. Egyházmegyei nyomda. 8-r. 95, 35, 23 l. ára ?)

Popu Gavrilu. Predice populari pre Dominece, si serbatori, ocasionali, si pentru morti. Tomulu I. (Kolozsvár. Gámán János örökösei nyomdája. 8-r. 198 l. ára 1 frt.)

Popu Nicolau. Istoria Ungarieĭ si elemente din istoria generală pentru scólele poporale. Editiunea VII. (Brassó. Zeidner H. 8-r. 61 l. ára ?)

Taducescu Joanu. Metodulu de procedere la miculŭ abecedarŭ ilustratŭ in usulŭ scóleloiŭ primare. Partea I. (Arad. Réthy L. és fia nyomdája. 8-r. 51 l. ára ára 40 kr.)

Taducescu Joanu. Miculŭ abecedarŭ ilustratŭ in usulu scóleloră primare. Partea I. (Arad. Réthy L. és fia nyomdája. 8-r. 58 l. ára 20 kr.)

Viciu Alesiu. Esercitie in partea formaria a gramaticei latine si pregatire la sintasse pentru I-a clase gimnasiale. (Balázsfalva. Görög-kath. papnövelde nyomdája. 8-r. 78 l. ára fűzve 30 kr.)

Additamentum ad Pharmakopoeam Hungaricam. (Nagel Ottó. 8-r. 59 l. ára 1 frt. 20 kr.)

Bartossik Antonius. Indoles et necessitas gratiae actualis. Dissertatio inauguralis pro laurea ss. theologiae doctoris consequenda. (Nyitra. Schempek és Huszár nyomdája. 8-r. 207 l. ára 1 frt. 20 kr.)

Bibliotheca scriptorum graecorum et romanorum. Edita curantibus Joanne Kvicala et Carolo Schenkl. (L. Horatius, Ovidius, Sophokles.)

Canisii Petri catechismus graeco-latinus. Opera Georgii Mayr. Textum recognovit Ignatius Bányik. (Kalocsa. Malatin Antal nyomdája. 8-r. 73 l. ára 30 kr.)

Hidasy Cornelius. Sermo pastoralis occasione canonicae suae in sedem episcopalem introductionis ad clerum dioecesanum. Anno 1883. (Athenaeum. 4-r. 29 l. ára ?)

Historiae hungaricae fontes domestici. Pars prima. Scriptores. Volumen VII. Chronica Hungarorum. I. Magistri p. Belae regis notarii. II. Magistri Simonis de Keza Gesta hungarorum. III. Chronicon pictum Vindobonense. Ad fidem codicum recensuit, observationes, disquisitionem de aetate Belae regis notarii, et animadversiones criticas adiecit M. Florianus. (Pécs. Taizs Mihály nyomdája. n. 8-r. VIII, 315 l. ára ?.)

Horatii Flacci carmina. Scholarum in usum edidit Michael Petschenig. (Bibliotheca scriptorum graecorum et romanorum. 8-r. XIX, 218 l. ára 84 kr.)

Kárffy Edmundus. Specimina inscriptionum metricarum. (Egyetemi nyomda. 8-r. 28 l. ára ?)

Kassinszky Arnoldus. Historia ecclesiastica N. T. — Usibus theologicae juventutis jaszoviensis. Tomus II. (Rozsnyó. Kovács Mihály ny. 8-r. 376 l. ára ?)

Monumenta historico-juridica slavorum meridionalium. Pars I. Statuta et leges. Vol. III. Statuta et leges civitatis Buduae, civitatis Scardonae, et civitatis et insulae Lesinae. Opera **Sim. Ljubić**. (Zágráb. Hartman-féle könyvkereskedés. 8-r. IX, 618 l. és lith. táblával, ára 4 frt. 50 kr.)

Officia Sanctorum neqe in regentioribus breviariis occurentium Adinstar proprii diocesani Nitriensis. (Nyitra. Schempek és Huszár. 8-r. 180 l. ára 1 frt.)

Ovidi Nasonis carmina delecta. Scholarum in usum edidit Henricus Stephanus Sedlmayer. (Bibliotheca scriptorum graecorum et romanorum. 8-r. XVIII, 139 l. ára 54 kr.)

Roskoványi Augustinus episcopus nitriensis clero dioecesis salutem et paternam benedictionem! (Nyitra. Schempek Ede és Huszár István ny. 2-r. 30 l. ára ?)

Simon Julius. Primatus in ecclesia orientali. Dissertatio inauguralis pro obtinendo doctoris in ss. Theologia gradu academico, in r. scientiarum universitate hung. budapestinensi. (Szamosujvár. Egyházmegyei ny. 8-r. 54 l. ára ?)

Sophoclis Antigone. Scholarum in usum edidit Fridericus Schubert. (Bibliotheca scriptorum graecorum et romanorum. 8-r. XII, 48 l. ára 18 kr.)

Bains et sources d'eaux minerales du trésor du royaume de Hongrie. (Magy. kir. államnyomda. 8-r. 49 l. ára 10 kr.)

Kőrösi Joseph. Bulletin annuel des finances des grandes villes. V. année: 1881. Augmentée d'un exposé comparatif et des tableaux synoptiques pour la période 1877 à 1881. (Budapest város. 8-r. 69 l. ára 3 frank.)

Kőrösi Joseph. Bulletin hebdomadaire de statistique internationale. (Villes du sud-est de l'Europe.) Cinquiéme année. 1882. No. 209—260. (Ráth Mór biz. n. 8-r. 118 l. ára 4 franc.)

Mendlik A. Lectures françaises à l'usage des écoles publiques. I. partie. 2-me éditio modifiée et augmentée. (Lauffer Vilmos. 8-r. IV, 57; XXX, 58—113 l. ára 90 kr.)

Perci Maurizio. I nuovi giuochi infallibili e la loro applicazione nel regio lotto. (Márkus Samu nyomdája. 8-r. 52 és 64 számozatlan l. ára ?)

Hazánkat érdeklő külföldi munkák.

Albert M. Die Flandrer am Alt. Historisches Schauspiel. (Lipcse. Wigand Ottó. 8-r. 116 l. ára ?)

Arany Johann. Toldy's Liebe. Poetische Erzählung in 12 Gesängen. Im Versmass des Originals deutsch von Moritz Kolbenheyer. (Bécs. Szelinski György. 8-r. VII, 384 l. ára 2 frt.)

Bakody Theodor. Statistik der klinischen Lehranstalt im St.-Rochus-Spitale und des Krankenhauses »Bethesda« zu Budapest. (Lipcse. Schwabe Willmar. 8-r. 70 l ára ?)

Bakody Theodor. Hahneman redivivus. Apologetische Analekten aus den Schriften des Sam. Hahnemann und das Wesentliche aus seinem Organon. (Lipcse. Schwabe Willmar. 8-r. 161 l. ára ?)

Beer Adolf. Die orientalische Politik Oesterreichs seit 1774. (Prága. Tempsky F. 8-r. IV, 832 l. ára 12 frt.)

Bergner Rudolf. Eine Fahrt durch's Land der Rastelbinder. Bilder u. Skizzen aus Nordungarn. (Lipcse. Morgenstern E. L. 8-r. VIII, 142 l. ára 1 márka 50 fillér.)

Bermann Moriz. Oesterreich-Ungarn im 19. Jahrhundert. Mit besonderer Berücksichtigung aller wichtigen Vorfälle in der Geschichte, Wissenschaft, Kunst, Industrie, und dem Volksleben. Lieferung. 17—22. (Bécs. Engel Hugó. n. 8-r. 773—982 l. Egy-egy füzet ára 30 kr.)

Broglie, le duc de. Frédéric II. et Marie-Thérèse. D'après des documents nouveaux 1740—1742. I—II. (Páris. Lévy Calmann. 8-r. IV, 419, 417 l. a két kötet ára 9 frt)

V-te de Caix de Saint-Aymour. Les pays sud-slaves de l'Austro-Hongrie (Croatie, Slavonie, Bosnie, Hercegovine, Dalmatie). (Páris. Plon E., Nourrit és társa. 8-r. 301 l. 58 metszvénynyel és egy térképpel, ára 2 frt. 40 kr.)

»Conducteur« Der. Officielles Coursbuch der öst.-ung. Eisenbahnen. Fahrpläne der öst.-ung. Eisenbahn-, Post- und Dampfschiff-Course nebst den wichtigsten Eisenbahnverbindungen des Auslandes, mit einer Eisenbahnkarte von Mittel-Europa und einem Führer in den Hauptstädten und an d. Eisenbahnen, mit Plan von Wien, Prag und Budapest. XIII. Jahrg. 1883. Jänner—Dezember. (Bécs. Waldheim R. 8-r. egy-egy füzet LVI, 216 l. ára 50 kr.)

Dioskuren, Die. Literarisches Jahrbuch des ersten allgemeinen Beamtenvereines der österreichisch-ungarischen Monarchie. XII. Jahrg. 1883. (Bécs. Egylet. 8-r. IV, 500 l. ára 3 frt.)

Fessler Ignaz Aurelius. Geschichte von Ungarn. II. Auflage, bearbeitet von Ernst Klein. Mit einem Vorwort von Michael Horváth. 24. Lieferung. (Lipcse. Brockhaus F. A. 8-r. XXVII, 545—675 l. ára 1 frt. 20 kr.)

Festgebete der Israeliten nach der gottesdienstlichen Ordnung im israelitischen Bethause zu Wien und in mehreren anderen Gemeinden. Mit einer deutschen Uebersetzung von I. N. Mannheimer. VI. Ausg. I—III. Band. (Bécs. Schlesinger József. 8-r. 228, 420, 316 l. ára ?)

Frenius Fr. Bilder aus dem sächsischen Siebenbürgen. Ein Beitrag zur deutschen Cultur-Geschichte. 2. veränderte Auflage. (Bécs. Graeser Károly. 8-r. 252 l. ára 1 frt 60 kr.)

Gaul Franz und **Löwy J.** Oesterreichisch-ungarische National-Trachten. 1. Lfg. (Bécs. Lechner-féle egyetemi könyvkereskedés. 4-r. négy szines fényképpel, ára 5 frt.)

Gebete der Israeliten, übersetzt von I. N. Mannheimer. (Bécs. Schlesinger József. 8-r. 462 l. ára ?)

Hand-Atlas, Physikalisch-statistischer, von Oesterreich-Ungarn. Herausgegeben von Josef Chavanne. III. Lfg. (Bécs. Hölzel Ede. 2-r. 6 l. szöveg, 3 térképpel, egyes füzet ára 3 frt. 60 kr.)

Hassel P., Graf Vitzthum von Eckstädt. Zur Geschichte des Türkenkrieges im Jahre 1683. Die Betheiligung der kursächsischen Truppen an demselben. (Dresda. Baensch Vilmos. 8-r. 184 l. két térképpel és egy arczképpel, ára 4 márka.)

Heksch Alexander F. und **Karl Herkules** Illustrirter Führer durch die Bade- und Curorte Ungarns und seiner Nebenländer. Mit 42 Illustrationen und 1 Karte. (Bécs, Pest, Lipcse. Hartleben A. 8-r. 276 l. ára 2 frt.)

Herrschaft Béllye, Die, ein ungarischer Grossgrundbesitz Sr. kais. Hoheit des Erzherzogs Albrecht. Herausg. durch den ungarischen Landes-Agricultur-Verein in Budapest. (Bécs. Frick Vilmos. n. 8-r. 305 l. ára 4 frt.)

Hof- und Staatshandbuch der österreichisch-ungarischen Monarchie für 1883. (Bécs. Udv. és államnyomda. n. 8-r. 937 l. ára 5 frt. 80 kr.)

Huber Alfons. Studien über die Geschichte Ungarns im Zeitalter der Arpaden. (Bécs. Holzhausen Adolf nyomdája. 8-r. 78 l. ára 60 kr.)

Hunfalvy Paul. Jos. Lad. Pič's. Der nationale Kampf gegen das ungarische Staatsrecht (Bécs és Teschen. Prochaska Károly. 8-r. 93 l. ára 1 frt. 20 kr.)

Hunfalvy Paul. Vámbéry's Ursprung der Magyaren. (Bécs és Teschen. Prochaska Károly. 8-r. 65 l. ára 80 kr.)

Hunfalvy Paul. Die Rumänen und ihre Ansprüche. (Teschen. Prochaska Károly. n. 8-r. 365 l. ára 5 frt.)

Jacob's Eisenbahn-Führer durch Oesterreich-Ungarn, nach officiellen Quellen verfasst. Enthält sämmtliche Farhpläne der Eisenbahnen und Dampfschiffe, Bahn-Anschlüsse an das Ausland, eine grosse chromo-lith. Eisenbahnkarte von Oesterreich-Ungarn und Routenkarte sammt Routenverzeichniss von Europa und einen Fremdenführer (Reisebeschreibung) n. d. Bahn- und Schiffslinien geordnet. V. Jahrg. Heft 1—10. (Bécs. Jacob's Eisenbahnführer kiadó-hivatala 8-r. XXXIII, 286 l. egy-egy füzet ára 50 kr.)

Jókai Maurus. Geliebt bis zum Schaffot. — Historischer Roman aus d. Rákóczy-Zeit. I—III. Bd (Berlin. Janke Ottó. 8-r. 338, 309, 383 l. ára 12 márka.)

Jókai Moritz. Die Zonen des Geistes. (Salonbibliothek. Bécs és Teschen. Prochaska Károly. 8-r. 182 l. ára 1 frt. 25 kr.)

Jókai Maurus. Die Götterburg. Historischer Roman. I—III. Bd. (Berlin. Janke Ottó. 8-r. 346, 109 l. ára 4 frt. 80 kr.)

Jókai Maurus. Die letzten Tage der Janitscharen. Roman. (Berlin. Janke Ottó. 8-r. 272 l. ára 2 márka.)

Jókai Maurus. Andere Zeiten, andere Menschen. Roman. II. Auflage. (Berlin. Janke Ottó. 8-r. 308 l. ára 2 márka.)

Jókai Maurus. Zweimal sterben. Roman. III. Auflage. (Berlin. Janke Ottó. 8-r. 254 l. ára 2 márka.)

Jókai Maurus. Der Gefangene der sieben Thürme. — Der Flüchtling. II. Aufl. (Berlin. Janke O. 8-r. 136 l. ára 1 márka)

Jókai Maurus. Das namenlose Schloss. Roman. III. Auflage. (Berlin. Janke O. 8-r. 319 l. ára 2 márka.)

Jónás B. Zur Reform des Hypotheken-Creditwesens. (»Pester Lloyd« különlenyomata. (Bécs. Perles Mór. 8-r. 29 l. ára 40 kr.)

Königsberg Sámuel. Der erste Lehrmeister der Kinder oder Vereins-Fibel als Lese- u. Lehrbuch der hebräischen Unterrichtsgegenstände für das erste und zweite Schuljahr. II. Aufl. Herausg. von dem israelitischen Lehrervereine in Böhmen. (Prag. Pascheles Samuel W. 8-r. 64 l. ára kötve 20 kr.)

Krieg Otto. Ueber die Dobschauer Eishöhle und über Gletscherspuren im Riesengebirge. Vortrag in der Aula des Gymnasiums zu Hirschberg, gehalten am 22. Jan. 1883. (Hirschberg i. Schles. Richter P. 8-r. 39 l. ára 1 márka.)

Krones Franz. Die Freien von Saneck und ihre Chronik als Grafen von Cilli. (Graz. Leuschner és Lubensky. 8-r. 234 l. ára 6 frt.)

Lengyel Giovanni. Corso teorico-pratico di lingua ungherese ad uso scolastico e privato. (Fiume. Karletzky Ferencz nyomdája. 8-r 145 l. ára ?)

Liszt Franz. Gesammelte Schriften. VI Band: Die Zigeuner und ihre Musik in Ungarn. In das Deutsche übertragen von Ramann. (Lipcse. Breitkopf és Härtel. 8-r. XII, 396 l. ára 9 márka.)

Metternich's, Aus, nachgelassenen Papieren. Herausgegeben von dem Sohne des Staatskanzlers Fürsten Richard Metternich-Winneburg. Geordnet und zusammengestellt von Alfons Klinkowström. Autorisirte deutsche Original-Ausgabe. 6—7. Bd. Zweiter Theil. Friedens-Aera 1816—1848. (Bécs. Braumüller Vilmos. 8-r. XI, 677 ; VII, 696 l. ára ?)

Mittheilungen des Instituts für österreichische Geschichtsforschung. Unter Mitwirkung von Sickel, Thausing u. Zeissberg redigirt von Mühlbacher. IV. Bd. I. Heft. (Innsbruck. Wagner-féle egyetemi nyomda. 8-r. 175 l. ára ?)

Myskovszky Victor. Kunstdenkmale des Mittelalters und der Renaissance in Ungarn. Magyarország középkori és renaissance stilű műemlékei. 1—4. füzet. Bécs. (Lehmann Ad. 2-r. minden füzet tiz rajztáblával. A 10 füzetből álló mű ára 4 frt. 50 kr.)

Nachrichten, Statistische, über die Eisenbahnen der österreichisch-ungarischen Monarchie für das Betriebsjahr 1880—81. Bearbeitet und herausgegeben vom statistischen Departement im k. k. Handels-Ministerium in Wien und vom königlich-ungarischen statistischen Landesbureau in Budapest. — Statisztikai közlemények stb. (Bécs. Cs. k. udv. és államnyomda. n. 4-r. 411, 409 l. ára ?)

Neovius L. Oppikirja suomalaisessa pikakirjoituksessa. Gabelsbergerin järjestelmän mukaan. I–II. (Helsingissä. Tekijän kustannuksella. 8-r. 53, 31 l. ára 25 kr.)

Nemann Léopolde et Plason Adolphe. Recueil des traités et conventions conclus par l'Autriche avec les puissances etrangerès, depuis 1763 jusqu'a nos jours Nouvelle suite. Tome X. (Bécs. »Steyrermühl.« 8-r. 1212 l. ára 4 frt.)

Pohl Richard. Franz Liszt. Studien und Erinnerungen. Gesammelte Schriften über Musik und Musiker. II. Band. (Lipcse. Schlicke Bernát. 8-r. XV, 402 l. egy arczképpel, ára 7 márka 50 fillér.)

Purjesz Ignatz. Therapeutisches Recept-Taschenbuch für venerische Krankheiten. (Stuttgart. Enke. 8-r. VIII, 96 l. ára 80 kr.)

Rasch Julius. Aus dem Lande der Magyaren. Roman. Wiesbaden. Kunze utódai. 8-r. 446 l. ára 3 márka 60 fillér.)

Renner Victor. Wien im Jahre 1683. — Geschichte der zweiten Belagerung der Stadt durch die Türken im Rahmen der Zeitereignisse. Aus Anlass der zweiten Säcularfeier. (Bécs. Waldheim M. 8-r. XVII, 487 l. ára 4 frt 50 kr.)

Sanuto Marino. I Diarii. — Fascicolo. 48—59. (Velencze. Velenczei történelmi társulat. 4-r. 41—893, 854, 1—176 kéthasábos l. egyes füzet ára 5 lira.)

Schwarz Bernhard. Montenegro. Schilderung einer Reise durch das Innere nebst einer Geographie des Landes. Mit Illustrationen nach eigenen Aufnahmen u. einer Karte. (Lipcse. Frohberg Pál. 8-r. 471 l. ára 12 márka.)

Schwicker J. H. Die Zigeuner in Ungarn und Siebenbürgen. (Die Völker Oesterreich-Ungarns. XII. Band. Bécs és Teschen. Prochaska Károly. 8-r. 187 l. ára 2 frt.)

Schwicker J. H. Geschichte der österreichischen Militärgrenze (Bécs és Teschen. Prochaska Károly. 8-r. 446 l. ára 4 frt. 50 kr.)

Schwicker Joh. H. Deutsche Sprachlehre für die Oberklassen der Volks- und Bürgerschulen und die Unterklassen der Gymnasien und Realschulen. 6. verbesserte Aufl. (Bécs. Graeser Károly. 8-r. 192 l. ára 84 kr.)

Schwicker J. H. Ungarische Hochlandsbilder. Erzählungen, Jagdabenteuer und Sagen aus den Karpathen. (Bécs és Teschen. Prochaska Károly. 8-r. 227 l. ára 2 frt. 50 kr.)

Simonides Johannes. Ein Bild aus der Zeit der Verfolgungen der Evangelischen in Ungarn. Nach seiner eigenen Beschreibung aus dem Jahre 1675 (Hermannsburg. Hittérítő-egylet nyomdája. 8-r. 31 l. ára ?)

Szegheő Ignácz. Der Entwurf einer ungarischen Strafprocessordnung. (Bécs Manz-féle könyvkereskedés. n. 8-r. 62 l. ára 90 kr.)

Stefanović-Vilovsky Theodor. Die Serben im südlichen Ungarn, in Dalmatien, Bosnien und in der Herzegovina. (Die Völker Oesterreich-Ungarns. XI. Bd. Bécs es Teschen. Prochaska Károly. 8-r. 403 l. ára 3 frt.)

Stefanović Johann. »Ungarns Stromregulirungen. Bécs, Pest, Lipcse. Hartleben A. 8-r. 109 l. 30 tervrajzzal, ára ?)

Strahalm Franz. Politich-statistische Tafel der österr.-ung. Monarchie. Nebst der Nachweisung der politischen Eintheilung der occupirten Länder. (Bécs és Pest. Hartleben A. ára 80 kr.)

Strausz Adolf. Bosniens Land u. Leute. Historisch-ethnographisch-geographische Schilderung. II. Band. (Bécs. Gerold Károly fia. 8-r. VIII, 328 l. ára 3 frt. 50 kr.)

Taschenbuch, Gothaisches genealogisches, der freiherrlichen Häuser. 1883. 33. Jahrgang. (Gotha. Perthes Justus. 8-r. XIII, 1055 l. egy aczélmetszettel, ára 8 márka.)

Taschenbuch, Gothaisches genealogisches, der gräflichen Häuser. 1883. 56. Jhrg. (Gotha. Perthes Justus. 8-r XVI, 1127 l. egy aczélmetsz. ára 8 márka.)

Taschenbuch, Gothaisches genealogisches, nebst diplomatisch-statistischem Jahrbuch. 1883. 120 Jahrg. (Gotha. Perthes Justus. 8-r. XX, 1057 l. négy aczélmetszettel, ára 6 márka 80 fillér.)

Tissot Victor. La Hongrie. De l'Adriatique au Danube. Impressions de voyage (Paris. Plon és társa. 8-r. 412 l. 10 fénynyomattal s 160 a szövegbe nyomott ábrával, ára 14 fr. 40 kr.)

Toifel Karl. Die Türken im Jahre 1683. (Prága. Lipcse. Tempsky F., Freytag G. 8-r. IX, 674 l. 110 rajzzal ára 9 frt.)

Tourzo Comte. — Dans les Karpathes. La mort de Charles de Durazzo. (Páris. Morpon és Flammarion. 8-r. 304 l. ára 2 frt. 10 kr.)

Trefort August. Reden und Studien. (Lipcse. Schlicke Bernát. 8-r. XII, 298 l. ára 5 márka.)

Ujfalvy Karl Eugen. Aus dem westlichen Himalaja. Erlebnisse und Forschungen. (Lipcse. Brockhaus F. A. 8-r. XXVI, 330 l. 181 ábrával és 5 térképpel, ára 18 márka.)

Vámbéry A. His Life and Adventures, written by himself. (London. 8-r. 370 l. 11 frt. 50 kr.)

Verluste, Die, der im Occupations-Gebiete und in Süd-Dalmatien befindlichen Truppen im Jahre 1882 Bearbeitet und über Anordnung des k. k. Reichs-Kriegs-Ministeriums, herausgegeben von der III. Section des technischen und administrativen Militär-Comité. (Bécs. Cs. kir. udvari és államnyomda. 4-r. 11 l. ára ?)

Vlach Jaroslav und **Helfert Josef Alexander.** Die Cecho-Slaven. (Die Völker Oesterreich-Ungarns. Bécs és Teschen. Prochaska Károly. 8-r. 450 l. ára 3 frt. 75 kr.)

Völker, Die, Oesterreich-Ungarns. Ethnographische und culturhistorische Schilderungen. VII., VIII., XII—XIII. Band. (L Wolf Gerson, Vlach-Helfert, Schwicker, Stefanović-Vilovsky.)

Wertheimer Eduard. Die Heirath der Erzherzogin Marie Louise mit Napoleon I. (Különlenyomat az »Archiv für österr. Geschichte LXIV. kötetének 2-ik füzetéből. Bécs. Gerold Károly és fia. 8-r. 36 l. ára 30 kr.)

Wlislocki Heinrich. Die Sprache der transsilvanischen Zigeuner. Grammatik, Wörterbuch. (Lipcse. Wilhelm Friedrich. 8-r. 128 l. ára 3 márka.)

Wolf Gerson. Die Juden. Mit einer Schlussbetrachtung von Dr. Wilhelm Goldbaum. (Die Völker Oesterreich-Ungarns. VII. Band. Teschen. Prochaska Károly. n. 8-r. 177 l. ára 2 frt.)

Wolf G. Historische Skizzen aus Oesterreich-Ungarn. (Bécs. Hölder Alfréd. 8-r. IV, 299 l. ára 3 frt. 50 kr.)

Wurzbach Constant. Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich. 47. 48. Theil. (Bécs. Cs. kir. udvari és államnyomda. 8-r. 291, 319 l. egy kötet ára 3 frt.)

Naptárak az 1883-ik évre.

A **»Budapest« képes naptára** az 1883. évre. Szerkeszti Brankovics György. IV. évf. (Lampel Róbert. 4-r. XLVIII, 102, XVI l. ára 60 kr.)

Alföldi képes kalendárium 1883. közöns. évre. XXIV. évi folyam. (Debreczen. Telegdi K. Lajos. n. 8-r. 72 l. ára 30 kr.)

A magyar nép naptára 1883. évre. Képes kalendárium sokféle hasznos és mulattató olvasmánynyal ellátva. Szerkeszti ifj. Tatár Péter. XXVIII. évfolyam. (Franklin-társulat. 4-r. 40, XVI l. ára 25 kr.)

A magyar nők házi naptára 1883. évre. Szerk. Beniczky Irma. XXV. évfoly. (Franklin-társ. 8-r. 88, XVI l. ára 60 kr.)

A **»Nép Zászlója« naptára** 1883. A magyar nép számára szerkeszti Áldor Imre. XV. évfolyam. (Franklin-társ. 4-r. 64, XVI l. ára 40 kr.)

Az »Athenaeum« nagy képes naptára az 1883. évre. Szerk. Concha Károly. XXIV. évf. Számos képpel. (Athenaeum. n. 8-r. 304, XXIV l. ára 1 frt.)

Az Üstökös naptára az 1883. esztendőre. Szerkesztette Magyar Kakas. (Petrik Géza. 8-r. 132 l. ára 1 frt.)

Bartalits Imre keresztény képes naptára az 1883. évre. Monte Dégói Albert Ferencz szerkezete szerint. (Bartalits Imre. 8-r. 32 l. ára ?)

Bartalits Imre képes honi naptára az 1883. évre. Monte Dégói Albert Ferencz szerkezete szerint. (Bartalits Imre. 8-r. 80 l. ára ?)

Bartalits Imre kis képes naptára az 1883. évre. Monte Dégói Albert Ferencz szerkezete szerint. (Bartalits Imre. 8-r. 32 l. ára ?)

Bartalits Imre nagy képes naptára az 1883. évre. Monte Dégói Albert Ferencz szerkezete szerint. (Bartalits Imre. 8-r. 176 l. ára 40 kr.)

Bartalits Imre Szent István naptára az 1883. évre. (Bartalits Imre. 8-r. 32 l. ára 20 kr.)

Borászati naptár 1883. évre. Szerkeszti dr. Nyáry Ferencz. X. évf. (Franklin-társulat. 4-r. 80, XVI l. ára 80 kr.)

Bucsánszky Alajos keresztény képes naptára az 1883. évre. (Rózsa K. és neje. 8-r. 32 l. ára ?)

Bucsánszky Alajos nagy képes naptára az 1883. évre. (Rózsa K. és neje. 8-r. 128 l. ára ?)

Budapesti gazda-naptár a magyar nép számára 1883. évre. (Bartalits Imre. 8-r. 32 l. ára ?)

Családi képes naptár 1883. évre. (Rózsa Kálmán és neje. 8-r. 199 l. ára ?)

Csokonai naptár 1883. közöns. évre. Mulattató és érdekes olvasmányokkal. (Debreczen. Telegdi K. Lajos. n. 8-r. 72 l. ára 30 kr.)

»Czu tumm!« Hexti anti-szemida nopdár 1883-ra. Szeageszdete Kraxelhuber Tóbiás hexti presshpurgi Hausherr, sitó-faló és antipuapár. (Athenaeum. 8-r. 164 l. 140 képpel és egy szinezett földabroszszal, ára negi 1 florin.)

Debreczeni Kossuth-naptár az 1883. közöns. évre. (Debreczen. Telegdi K. Lajos. n. 8-r. 72 l. ára 30 kr.)

Dongó naptár 1883. évi közöns. évre. Gondűző tréfás olvasmány a nép számára. (Debreczen. Telegdi K. Lajos. n. 8-r. 40 l. ára 20 kr.)

Egri naptár a nép számára 1883. évre. XIX. évi folyam. Szerk. Luga László. Az egri érsek-lyceumi nyomda tulajdona. (Eger. Szolcsányi Gyula. 8 r. 58, XXII l. ára 25 kr.)

Erdélyi nagyobb képes naptár 1883. évre. (Kolozsvár. Stein János. 8-r. 80 l. ára 60 kr.)

Erdészeti zsebnaptár az 1883. évre. II. évfolyam. Kiadja az országos erdészeti egyesület. Szekeszti Horváth Sándor. Budapest. (Magyar kir. államnyomda. 8-r. 268 l. ára ?)

Falusi gazda naptára 1883. évre. Szerkeszti Sporzon Pál (Franklin-társulat. 8-r. 96 l. ára ?)

Fiatal urak naptára 1883-ra. Szépirodalmi és humoristikus tartalommal. Szerk. Borostyáni Nándor. Számos illusztráczióval. (Légrády testv. 16-r. 180 l. és jegyyzék napló, ára díszkötésben 1 frt. 80 kr.)

Függetlenségi naptár az 1883. évre. Szerkeszti Tőrs Kálmán. (Légráy testvérek. 8-r. 170 l. ára ?)

Füstölő naptár az 1883. esztendőre. (Bartalits Imre. 8-r. 118 l. ára 50 kr.)

Gazdasági zseb-naptár 1883-ra. Szerkesztő-tulajdonos Kodolányi Antal. (Eggenberger-féle könyvkereskedés 8-r. 192 l. ára ?)

Határidő naptár. 1883. Termin-Kalender. (Franklin-társ. 8-r. VIII l. szöveg és 366 l. ára 1 frt. 20 kr.)

Házi naptár 1883-ra. Hasznos tudnivalókkal és mulattató tartalommal. Szerkeszti Scarron. X. évf. (Légrády testv. n. 8-r. 115 és LXIV l. ára 50 kr.)

Honvéd-naptár az 1883. évre. Szerk. Áldor Imre. XVI. évf. (Franklin-társulat. 4-r. 80, XVI l. ára 60 kr.)

Hölgyek naptára 1883-ra. Szerk. Borostyáni Nándor. (Légrády testverek. 16-r 184 l. és jegyzéknapló, 1 arczképpel, ára díszkötésben 1 frt 80 kr.)

Igazmondó kalendárium. Kr. sz. u. 1883. közöns. évre. (Debreczen. Telegdi K. Lajos. n. 8-r. 40 l. ára 20 kr.)

István bácsi naptára 1883. évre. Alapítá Majér István, szerkeszti Kőhalmi Klimstein József. XXVIII. évf. (Franklin-társ. 4-r. 88, XV l. ára 50 kr.)

Jegyzék-napló gazdák számára 1883. Szerk. Wagner László. XI. évf. (Légrády testv. 16-r. 176, III l. és napló, ára vászonkötésben 1 frt. 60 kr.)

Jegyzék-napló mindenki számára. 1883. XI. évf. (Légrády testv. 16-r. 72 l. és napló, ára vászonkötésben 1 frt 20 kr.)

Jegyzék-napló ügyvédek, közjegyzők, birák és birósági végrehajtók számára. 1883. Szerk. dr. Siegmund Vilmos. XIX. évf. (Légrády testv. 16-r. 217 l. és napló, ára vászonköt. 1 frt. 20 kr.)

Képes családi naptár 1883. közönséges évre. A naptári részt szerkeszti Monte Dégói Albert Ferencz. (Mehner Vilmos. 4-r. 128 l. ára 60 kr.)

Képes tündér-naptár 1883. (Rózsa K. és neje. 8-r. 32 l. ára?)
Képes Kossuth-naptár 1883. évre. A naptári részt szerkeszti Monte Dégói Albert Ferencz. (Mehner Vilmos. 8-r. 48 l. ára 20 kr.)
Képes naptár Jézus és a boldog. szűz szent szivének tiszteletére. 1883. (Szeged. Traub B. és társa. 8-r. 48 l. ára?)
Kis képes naptár 1883. közöns. évre. XXIV. évi folyam. (Debreczen. Telegdi K. Lajos. n. 8-r. 40 l. ára 20 kr.)
Kossuth-naptár 1883. évre. Szerkeszti Honfi Tihamér. (Franklin-társulat. 8-r. 64 l. ára?)
Kossuth-naptár 1883. évre. Szerkeszti Honfi Tihamér. XIII. évf. (Franklin-társ. 4-r. 64, XVI l. ára 40 kr.)
Kossuth-naptár az 1883. évre. Monte Dégói Albert Ferencz szerkezete szerint. (Bartalits Imre. 8-r. 32 l. ára?)
Közhasznú nagy-enyedi naptár 1883. évre. Szerk. és kiadja Lőcsey Spielenberg Lajos. (Kolozsvár. Az ev. ref. tan. betűivel. 8-r. 64 l. ára 28 kr.)
Közhasznú nyitrai naptár egyszersmind megyei útmutató szerkesztve az 1883 évre. II. évfolyam. (Nyitra. Bóna K. J. és Wrchovsky V. E. 8-r. 90, 22 l. ára 25 kr.)
Közhasznú zsebnaptár 1883. X. évf. (Légrády testv. 16-r. 51 l. ára 24 kr.)
Közigazgatási nemzeti kalendáriom hivatali és irodai használatra. 1883. évre. Hivatalos adatok nyomán szerk. Szántó József. (Pettey Nándor és társa. k. 4-r. 56, 27, XXVI l. ára 80 kr., kötve 1 frt.)
Községi és közjegyzők naptára 1883. évre. (Wilckens és Waidl nyomdája. 8-r. 169 l. ára 40 kr.)
Lap-naptár 1883. XVII. évf. (Debreczen, Ifj Csáthy Károly. 16-r. két oldalon. ára 16 kr.)
Legujabb alföldi naptár Kr. u. sz. u. 1883. évre. (Debreczen. Telegdi K. Lajos. n. 8-r. 40 l. ára 20 kr.)
Legujabb Jász-kún naptár az 1883. évre. (Rózsa K. és neje. 8-r. 32 l. ára?)
Lidércz-naptár 1883. évre. XXII. évfolyam. (Franklin-társulat. 4-r. 88, XVI l. ára 60 kr.)
Magyar alföldi legujabb kalendáriom, 1883. esztendőre. (Arad. Réthy Lipót és fia nyomdája. 8-r. 64 l. ára?)
Magyar gazdák évkönyve. 1883. Szerkeszti Kodolányi Antal. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. 256 l. ára zsebnaptárral együtt 2 frt.)
Magyar ember naptára az 1883. közöns. évre. (Debreczen. Telegdi K. Lajos. n. 8-r. 72 l. ára 20 kr.)
Magyar- és erdélyországi új és ó kalendáriom Kr. u. sz. u. 1883. közönséges esztendőre. Érdekes olvasmánynyal. (N.-Kanizsa. Wajdits József. k. 8-r. 4 ív, ára 20 kr.)
Magyar honvéd-naptár 1883. közöns. évre. (Debreczen. Telegdi K. Lajos. n. 8-r. 72 l. ára 30 kr.)
Magyar katonai jegyzék-naptár a magy. kir. honvédség és csendőrség részére. 1883. Szerkesztették Vörös Sándor és Deák Zsigmond II. évfolyam. (Szeged. Endrényi L. és társa. 16-r. 156 l. jegyzék-napló és 1 térkép, ára vászonkötésben 1 frt. 28 kr.)

Magyar Mentor. Gymnasiumi és reáliskolai tanuló zsebnaptára az 1882—83-dik iskolai évre. III. évf. (Pozsony. Steiner Zigmond. 16-r 189 l. ára 50 kr.)

Magyar Mentor. Gymnasiumi és reáliskolai tanuló zsebnaptára az 1883—84-dik iskolai évre. IV. évf. (Pozsony. Steiner Zsigm. 16-r. 189 l. ára kötve 50 kr.)

Magyar munkás-naptár az 1883. évre. (Magyarországi általános munkás-párt. 8-r. 48 l ára ?)

Magyar szabadsághősök képes emléknaptára az 1883. évre. (Rózsa Kálmán és neje. 8-r. 32 l. ára ?)

Mátyás király naptára az 1883. évre. (Rózsa Kálmán és neje nyomdája. 8-r. 32 l. ára ?)

Mehner Vilmos közhasznú nagy képes naptára az 1883 esztendőre. (Mehner Vilmos. 8-r. 111 l. ára ?)

Mehner Vilmos képes keresztény naptára az 1883. esztendőre. (Mehner Vilmos. 8-r. 32 l. ára 20 kr.)

Mehner Vilmos kis képes népnaptára az 1883. esztendőre. (Mehner Vilmos. 8-r. 32 l. ára 20 kr.)

Méhész-naptár 1883. évre. Szerkesztette Dömötör László. (Szerző. 8-r. 120 l. ára 60 kr.)

Nemzeti nagy képes naptár 1883. évre. Szerk. Áldor Imre. XVI. évf. (Franklin-társulat. 4-r. 144, XIV l. 1 olajnyomatú képmelléklettel, ára 1 frt)

Nevessünk! Mulattató naptár a gyönyörűséges 1883-iki esztendőre. Megcsinálta egy asztromókus. (Franklin-társ 8-r. 96 l. ára 40 kr.)

Ország-Világ naptár az 1883. évre. Számos fametszvénynyel. (Bartalits Imre. 8-r. 176 l. ára 50 kr.)

Orvosi zsebnaptár az 1883. évre. Szerk. dr. Lőrinczi Ferencz. XIV. évfolyam (Légrády testv. 16-r. 184 l. és napló, ára vászonkötésben 1 frt. 20 kr.)

Orvosok zseb-naptára az 1883. évre. Szerkeszti id. Purjesz Zsigmond. — Az új magyar gyógyszerkönyvben foglalt műtermi gyógyszerek lajstromával és a legujabb gyógyszer-árszabványnyal. Függelékül: Útmutatás a látélesség vizsgálására. (Eggenberger. 8-r. 81—165 l. ára 1 frt. 50 kr.)

Paprika-Jancsi naptár az 1883. évre. (Bartalits Imre. 8-r. 40 l. ára ?)

Pénztárcza-naptár 1883. évre. (Légrády testvérek. 64-r. 31 l. ára 20 kr., bőrbe kötve 40 kr.)

Pénzügyőri zsebnaptár. A magyar kir. pénzügy-, vám- és adóőrség évkönyve. 1883. Szerkeszti és kiadja Ardai. (Kaderžavek) Ignácz. (Győr. Gross Gusztáv. 8-r. 12, 200 l. ára ?)

Protestáns árvaházi képes naptár az 1883. évre. Szerkesztik Farkas József és Győry Vilmos. (Protestáns árvaházi bizottság. n 8-r. 64 l. ára 30 kr.)

Protestáns új képes naptár 1883. évre. Szerkesztette Dúzs Sándor. (Franklin-társ. 8-r. 80 l. ára 50 kr.)

Református naptár az 1883. közöns. évre. (Debreczen. Telegdi K. Lajos n. 8-r. 40 l. ára 20 kr.)

Szegedi kis képes naptár 1883. évre. (Szeged. Traub B. és társa. 8-r. 55 l. ára ?)

Székely-egyleti képes naptár az 1883. közöns. évre. II. évfolyam. (Franklin-társ. 4-r. 80, XVI l. ára 30 kr.)

Székely naptár az 1883. évre. Szerkeszti és kiadja Lőcsey Sp. Imre. (Maros-Vásárhely. Ref. főtan. nyomdája. 8-r. 48 l. ára ?)

Szent-István-társulat naptára 1883. évre. (Szent-István-társ. 8-r. 120, XXVI l. ára 25 kr.)

Szűz Mária édes hazánk védasszonya nagy képes népnaptára az 1883. közöns. évre. II. évfoly. (Nagy-Kanizsa. Wajdits József. 4-r. 104, XVI l. ára 40 kr., kötve 59 kr.)

Tanítók zsebnaptára az 1883. tanévre. Szerkeszti György Aladár. (Légrády testv. 8-r. 73 l. ára ?)

Tanulók zsebnaptára az 1882—83. iskolai tanévre. I. évfoly. (Pozsony. Stampfel Károly. 8-r. 49 l. egy arczképpel, ára 50 kr.)

Tanulók naptára az 1883—84. iskolai évre. 2-ik évi folyam. (Pozsony. Stampfel Károly. 16-r. 76 l. és napló, ára kötve 50 kr.)

Tárcza-naptár 1883-ra. XVII. évfoly. (Debreczen. Ifj. Csáthy Károly. 24-r. ára 24 kr., díszkiadásban 30 kr.)

Tiszavidéki nagy képes naptár 1883. évre. (Szeged. Traub B. és társa. 8-r. 56 l. ára ?)

Trattner-féle megbővített közhasznú nemzeti kalendáriom az 1883-dik évre. (Rózsa Kálmán és neje. 8-r. 196 l. ára 80 kr.)

Uj fali naptár 1883. (Franklin-társulat. 1 nagy íven, ára 20 kr.)

Vadász-naptár. (Grill Károly. 1 ívrétű lap, ára 40 kr.)

Wajdits József nagy képes magyar népnaptára, 1883-diki közöns. évre. XI. évf. (N.-Kanizsa. 4-r. 96, XVI l. ára 4 kr., kötve 50 kr.)

Wajdits József kis képes magyar népnaptára 1883-diki közöns. évre. XII évf. (N.-Kanizsa. Wajdits József. 4-r. 34, VIII l. ára 25 kr.)

Alois Bucsánszky's grosser Bilder-Kalender für das Jahr 1883. (Rózsa Kálmán és neje. 8-r. 135 l. ára 40 kr.)

Bistritzer Hand-Kalender für Bürger und Bauern 1883. Mit Lesebeiträgen von Jakob Friedrich Graef. (Beszterczе. Stolzenberg Frigyes. k. 8-r. 76 l. ára ?)

Christlicher Bilder-Kalender auf das Jahr 1883. (Mehner Vilmos. 8-r. 32 l. ára 20 kr.)

Emerich Bartalits' kleiner Bilderkalender für das Jahr 1883. (Bartalits Imre. 8-r. 32 l. ára ?)

Gr.-Becskereker Haus-Kalender auf das Jahr 1883. Verfasst von Dr. Franz Albert Monte-Dego. 33. Jahrgang. (Nagy-Becskerek. 4-r. 32 l. ára ?)

Grosser Bilderkalender für das Jahr 1883. (Bartalits I. 8-r. 160 l. ára 40 kr.)

Illustrirter evangelischer Hauskalender für das Jahr 1883. (Protestáns árvaházi bizottság. 8-r. 56 l. ára 30 kr.)

Illustrirter Werschetzer Hauskalender auf das Gemein-Jahr 1883. XIX. Jahrg. (Versetz. Kirchner J. E. özvegyének nyomdája. 4-r. 34 l. ára 30 kr.)

Kleiner Bilder-Kalender auf das Jahr 1883. (Mehner V. 8-r. 33 l. ára 20 kr.)

Kossuth-Kalender auf das Jahr 1883. (Bartalits Imre. 8-r. 32 l. ára ?)

Neuer illustrirter Volks-Kalender für Ungarn und Siebenbürgen auf das Gemeinjahr 1883. Das Kalendarium verfasst von Franz Albert von Monte-Dego. (Franklin-társ. 8-r. 80 l. ára ?)

Pressburger Wegweiser auf das Jahr 1883. Ein gemeinnütziger Geschäfts-Kalender für Jedermann. (Pozsony. Angermayer Károly nyomdája. 8-r. 256 l. ára ?)

L. Schodisch's Illustrirter Volks-Kalender für das Gemeinjahr 1883. V. Jahrgang. (Felső-Eőr. Schodisch Lajos. 8-r. 57 l. ára 20 kr.)

Taschen-Kalender der Israeliten für das Jahr 1883—1884. (Goldfarb Mózes. 8-r. 68 l. ára ?)

Taschen-Kalender der Israeliten für das Jahr 1883—1884. (M. Löwy fia. 8-r. 80 l. ára ?)

Taschen-Kalender für Israeliten auf das Jahr 1882—1883 nebst der neuen Stempel-Scala für Oesterreich-Ungarn. (Buriác Mór ny. k. 8-r. 69 l. ára ?)

Volks-Kalender, Neuer illustrirter, für Ungarn und Siebenbürgen (?!) auf das Jahr 1883. (Franklin-társ. 4-r. 80, XVI l. ára 50 kr.)

Wahrsager. Kalender auf das Jahr 1883. (Nagy-Szent-Miklós. König. 8-r 52 l. ára ?)

Wand-Kalender, Neuer, 1883. (Franklin-társulat. 1 ív, ára 20 kr.)

A. Bučánskoga katolicki kolendar za godinu 1883. (Rózsa Kálmán és neje nyomdája. 8-r. 35 l. ára ?)

Kossuthovsky kalendár na rok 1883. (Rózsa Kálmán és neje nyomdája. 8-r. 8-r. 32 l. ára ?)

Krestánský obrázkowy kalendár na rok 1883. (Rózsa Kálmán és neje nyomdája. 8-r. 30 l. ára. ?)

Malý obrázkowý kalendár na rok 1883. (Rózsa Kálmán és neje nyomdája. 8-r. 32 l. ára ?)

Národni kalendár morawsko-slowenský na rok 1883. Ročník III. (Szakolcza. Skarnitzl József nyomdája. 8-r. 64 l. ára 30 kr.)

Nový malý obrázkowý kalendár na rok 1883 (Mehner Vilm. 8-r. 32 l ára ?)

Pútnik swätowojtešský. Kalendár pre katolických Slovakov v Uhorsku na rok 1883. Redaktor Martin Mednánsky. (Nagyszombat. Szent Adalbert-egylet. 8-r. 80 l. ára 30 kr.)

Slowenský obrázkowý kalendár na rok 1883. (Turócz-Szent-Márton. Részvény-nyomda. 8-r. 77 l. ára ?)

Slowenský kalendár, na rok 1883. Wydáwa Daniel G. Lichard. (Szakolcza. Skarnitzl József. 8-r. 88 l. ára 30 kr.)

Vel.-Bečkerečki srpsko-narodni kalendar za godinu 1883. — XXVI. godina. (Nagy-Becskerek. Pleitz Pál Ferencz. 8-r. 63 l. ára ?)

Amicul poporului. Călindar pe anul comun 1883. Anul XXIII. (Nagy-Szeben. Filtsch S. 8-r. 108, 20 l. ára 50 kr.)

Calendariu familiei pre anulu 1883. Redactoru-editoru: Niculae F. Negrutiu. (Szamosujvár. »Aurora«-nyomda. 8-r. 24 l. ára a román királyi pár arczképével együtt 50 kr.)

Calendariu sateanului romanu pre anulu 1883. Redactoru-editoru; Niculae F. Negrutiu. (Szamosujvár. »Aurora«-nyomda. 8-r. ára a román királyi pár arczképével együtt 50 kr.)

Calendariu pe anulu 1883 (Arad. Egyházmegyei nyomda. 8-r. 63 l. ára 30 kr.)

Călindarul bunului econom pe anul 1883. intocmit de D. Comsa si Eugen Brote. Anul VII. (Nagyszeben. Drodtloff J. nyomdája. 8-r. 132 l. ára 45 kr.)

Egyházi névtárak és directoriumok.

Directorium divini officii in usum fratrum Minorum s. Francisci strictioris observantiae provinciae ss. Salvatoris in Hungaria, pro anno 1883. (Eger. Érseki lyceum nyomdja. 8-r. 94 l. ára ?)

Directorium seu ordo Missas celebrandi et horas canonicas recitandi in usum Benedictinorum in sacro monte Pannoniae pro anno 1883. editus. (Komárom. Ziegler Károly nyomdája. 8-r. 132 l. ára ?)

Directorium pro divino officio persolvendo ad usum fratrum Minorum strictioris observantiae in provinciae s. crucis Croatiae-Carnioliae pro anno 1883. (Görz. Rendfőnökség. 8-r. 60 l. ára ?)

Norma Missas celebrandi anni 1883—84. in usum dioecesis. (Kassa. Werfer Károly nyomdája. 8-r 124 l. ára ?)

Officia sanctorum in usum dioecesis Nitriensis anno 1883. (Nyitra. Schempek és Huszár nyomdája. 166 l. ára ?)

Ordo divini officii recitandi Sacrique pragendi pro anno 1883. in usum cleri et ecclesiarum dioecesis Szathmáriensis editus. (Szatmár. Nagy Lajos nyomdája. 8-r. 112 l. ára ?)

Ordo officii divini peragendi ad annum 1883. in usum archi-dioecesis Colocensis editus. (Kalocsa. Holmeyer Ferencz nyomdája. 8-r. 169 l. ára ?)

Ordo officii divini ac Missarum juxta ritum Breviarii et Missalis Cisterciensis collectus pro anno 1883. (Székesfehérvár. Számmer Kálmán nyomdája. 8-r. XXII, 186 l. ára ?)

Ordo officii divini peragendi anno 1883 in usum dioecesis Csanádiensis. (Temesvár. Csanádi egyházmegye nyomdája. 8-r. 118 l. ára ?)

Ordo divinorum ad usum fratrum s. Francisci Capucinorum provinciae austriaco-hungaricae pro anno 1883. (Poszony. Angermayer Károly nyomdája. 8-r 120 l. ára)

Ordo peragendi officii divini in usum dioecesis Neosoliensis pro anno 1883. editus. (Beszterczebánya. Machold Fülöp nyomdája. 8-r. 115 l. ára ?)

Schematismus provinciae Hungariae reformatae nunc sanctae Mariae nuncupatae ordinis Minorum s. p. Francisci ad annum 1883—84. (Pozsony. Wigand F. Károly nyomdája. 8-r. 45, XIX, 16 l. ára ?)

Schematismus cleri dioecesis Vaciensis pro anno 1883. (Vácz. Mayer Sándor nyomdája. 8-r. 198 l ára ?)

Schematismus cleri archidioecesis agriensis ad annum 1883. (Eger. Érs. lyceum nyomdája. 8-r. XXXII, 192, 31 l. ára ?)

Schematismus cleri archidioecesis Zagrabiensis pro anno 1883. (Zágráb. Albrecht Károly nyomdája. 8-r. 276 l. ára ?)

Schematismus cleri archi-dioecesis Colocensis et Bacsiensis ad annum 1883. (Kalocsa. Malatin Antal. 8-r. 136, 59 l. ára ?)

Schematismus cleri dioecesis Nitriensis pro anno 1883. (Nyitra. Schempek és Huszár. 8-r. 79 l. ára ?)

Schematismus provinciae Hungariae reformatae nunc sanctae Mariae nuncupatae ordinis Minorum s. Francisci ad annum 1882—83. (Pozsony. Wigand Károly F. nyomdája. 8-r. 46, XIX l. ára ?)

Schematismus provinciae ss. Salvatoris in Hungaria, ordinis Minorum s. Francisci, strictioris observantiae, pro anno 1883. (Eger. Érseki lyceum nyomdája. 8-r. 58 l. ára ?)

Schematismus ordinis s. Joannis de deo provinciae hungaricae ab immaculata virgine deipara nuncupatae pro anno 1883. (Pozsony. Stampfel, Eder és társa. 8-r. 36 l. ára ?)

Schematismus provinciae s crucis Croatiae-Carnioliae ordinis Minorum s. Francisci strictioris observantiae anno 1883 (Görz. Rendőrfőnökség. 8-r. 31 l. ára ?)

Schematismus cleri dioecesis Weszprimiensis a sancto Stephano proto-rege anno Christi 1006. fundatae ad annum 1883. (Veszprém. Krausz Ármin nyomdája. 168 l. ára ?)

Schematismus cleri dioecesis Csanádiensis pro anno 1883. (Temesvár. Csanádegyházmegyei nyomda. 8-r. 260 l. ára ?)

MAGYAR KÖNYV-SZEMLE.

A Magyar Nemzeti Múzeum könyvtára ezen czím alatt 1876-ban folyóiratot indított meg, mely a magyarországi könyvészet és a hazai könyvtárak közlönye óhajtott lenni.

E folyóirat a jelen évben IX. évfolyamába lép.

Közölni fog a régibb magyarországi bibliographia körébe tartozó értekezéseket és az újabb felfedezésekről szóló értesítéseket, ismertetni fogja a hazai könyvtáraknak történetét, szervezetét, nevezetesebb tudományos kincseit és szerzeményeit. Figyelemmel fogja kisérni a külföldi könyvtárakban létező hungaricákat, s tudomást vesz a külföldi bibliographia hazánkat érdeklő nevezetesebb mozzanatairól. Továbbá összeállítja a magyarországi sajtó irodalmi érdekű termékeinek és a hazánkat érdeklő külföldi munkáknak lehetőleg teljes jegyzékét.

Készséggel megnyitja hasábjait a könyvtárnokok és könyvgyűjtők felszólalásainak, javaslatainak és kérdéseinek; számít mindazoknak szives közreműködésére, kiket hivatalos állásuk és irodalmi foglalkozásuk ezen térre vezet.

A »Könyv-Szemle« megjelenik évenkint 30 ívnyi terjedelemben, időhöz nem kötött füzetekben, több műmelléklettel, díszes kiállításban.

Előfizetési ára egész évre bérmentes szétküldéssel együtt 3 forint.

Az első évfolyam elfogyott; a II., III., IV. V., VI. és VII-ik folyam külön a rendes évi áron, együtt véve pedig 12 frton kapható.

Az előfizetési pénzek **Knoll Károly és társához, a M. Tud. Akadémia könyvkiadó hivatalába**, egyéb küldemények és irodalmi közlemények a **Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárába** küldendők.

Csontosi János.
könyvtári segédőr, mint a „M. Könyvszemle" szerkesztője.

